COMPENDIUM
THEOLOGIÆ
DOGMATICÆ
ET MORALIS,

Ad usum

SEMINARII CATALAUNENSIS

AUCTORE

D. LUDOVICO HABERT,
Sacræ Facultatis Parisiensis Doctore
Theologo & Socio Sorbonico.

VENETIIS,
EX TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.
MDCCLXXXII.

Superiorum Permissu, ac Privilegiis.

INDEX CAPITUM.

PROLEGOMENA.

De Deo, divinisque ejus Attributis.

De Mysterio sanctissimæ Trinitatis.

De rerum Creatione.

De Myſterio Incarnationis.

De Gratia Chriſti.

De Actibus humanis.

De Vitiis & Peccatis.

De Regula Morum.

De Conscientia.

De Lege.

De

De virtutibus Theologicis; Fide; Spe; & Charitate.

De Jure & Justitia.

De Religione.

De Sacramentis in genere.

De Baptismo.

De Sacramento Confirmationis.

De Eucharistia.

PRIMA PARS.

De Eucharistia quatenus est Sacramentum.

CAP.

SECUNDA PARS.

De Missæ Sacrificio.

De Sacramento Pœnitentiæ.

De Sacramento Ordinis.

De Sacramento Matrimonii.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

COncediamo Licenza agli Eredi Baglioni Stampatori di Venezia di poter ristampare il Libro intitolato; *Compendium Theologiæ Dogmaticæ, & Moralis ad usum &c. Auctore D. Ludovico Habert &c. Ristampa*, osservando gli ordini soliti in materia di stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 2. Agosto 1782.

(Andrea Querini Rif.

(Nicolò Barbarigo Rif.

(Alvise Contarini 2º. Kav. Proc. Rif.

Registrato in Libro a Carte 53. al Num. 508.

Davidde Marchesini Segr.

COM-

COMPENDIUM THEOLOGIÆ DOGMATICÆ ET MORALIS.

PROLEGOMENA. THEOLOGIÆ.

CAPUT PRIMUM.

De natura & proprietatibus Theologiæ.

Q. 1. UID est Theologia?

R. Secundum vim nominis Græci est sermo de Deo.

Definitur autem, disciplina supernaturalis, quæ ex principiis divinitus revelatis Ecclesiæ, varias conclusiones tam de Deo, quam de iis, quæ ad Deum quoquo modo spectant, certo elicit.

Dicitur 1. *disciplina supernaturalis*, propter ejus principia supernaturalia, nempe verbum Dei, & propositiones fidei, ex quibus deducit suas conclusiones; sicque distinguitur a Metaphysica, quæ quidem tractat de Deo, sed per principia naturali lumine nota; & ideo vocari potest Theologia naturalis.

Dicitur 2. *ex principiis divinitus revelatis*, hoc est ex verbo Dei, sive ex propositionibus fidei.

Dicitur 3. *revelatis Ecclesiæ*, 1. ut significetur Theologiam non elicere suas conclusiones ex privatis reve-

lationibus ; quibus aliquando viri eximiæ ſanctitatis edocentur. 2. Ut rejiciatur impius & fanaticus Calvinianorum error, quo definiunt ſingulis prædeſtinatis interius & immediate revelari genuinum Scripturarum ſenſum, cum tamen conteſtetur Deus, Malach. 2. v. 7. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus*. Apoſtolus quoque Rom. 10. *fides ex auditu*; & Epheſ. 4. *dedit quoſdam quidem Apoſtolos ..... alios autem Paſtores & Doctores ..... ut jam non ſimus parvuli fluctuantes & circumferamur omni vento doctrinæ*. Quæ plane demonſtrant Dei revelationem immediate fieri Eccleſiæ, privatis vero etiam prædeſtinatis mediate tantum, ſcilicet per Paſtorum prædicationem.

Dicitur 4. *varias concluſiones elicit*; quibus ſignificatur Theologiam eſſe habitum diſcurſivum, cum colligat unum ex alio, & eatenus diſtingui a fide, quæ non eſt diſcurſiva, ſed inclinat ad ſimpliciter credendum Deo dicenti.

Dices; eſt etiam diſcurſus in fide; colligimus enim credendum Deo, quia eſt verax: Ergo.

Diſtinguo anteced. Eſt diſcurſus prævius & extrinſecus fidei, Concedo; eſt diſcurſus in ipſo actu fidei, Nego anteced. Infidelis quidem, priuſquam credat; examinat prophetias, miracula, & alia credibilitatis motiva; tandemque ex illis naturaliter colligit credibilia eſſe quæ dicuntur, quibus præviis, intellectus ſupernaturali lumine illuſtratus, & roboratus elicit actum fidei.

Dicitur 5. *certo elicit*, quod denotat Theologiam proprie eſſe ſcientiam ſimul & ſapientiam: namque 1. Illa diſciplina eſt proprie ſcientia, quæ ex principiis neceſſariis certas elicit concluſiones; atqui talis eſt Theologia; ergo. 2. Illa diſciplina merito vindicat ſibi nomen ſapientiæ, hoc eſt excellentioris ſcientiæ, quæ verſatur circa res altiſſimas, & ex cauſis altiſſimis concluſiones ſuas deducit: atqui Theologia verſatur circa res altiſſimas, nempe circa Deum, & divina ejus attributa; & ex verbo Dei concluſiones ſuas deducit: Ergo.

Dices: ſcientia proprie dicta, eſt cognitio certa & evidens: atqui cognitio Theologica non eſt evidens,

dens; cum eliciatur ex propositionibus fidei, quæ sunt inevidentes: Ergo.

Distinguo maj. scientia naturalis, de qua Philosophi, Concedo; nihil enim est naturaliter certum, nisi *sit* evidens: scientia supernaturalis, Nego majorem; quia sine evidentia fidelis habet ex verbo Dei omnem certitudinem, quæ ad scientiam requiritur.

Instabis: non potest certo elici conclusio ex principio inevidenti: ergo nulla solutio.

Distinguo antecedens: ex principio ita inevidenti, ut evidenter appareat non esse credibile, Concedo: ex principio ita inevidenti, ut evidenter probetur esse credibile, Nego antecedens. Porro licet non sit nobis evidens Deum dixisse Christum Dominum esse suum *Filium* sibi consubstantialem, nobis tamen evidens est per motiva credibilitatis, ut vocant, hoc est, per miracula, prophetias adimpletas, *&c.* ejusmodi propositionem esse credibilem; adeo ut genus dementiæ sit eam denegare. Unde licet Theologus non probet principia suæ disciplinæ, sed supponat vera, potest tamen & debet demonstrare ea esse evidenter credibilia, ut constet nos Religionem Christianam non amplecti, quemadmodum Mahometanos, & alios infideles suam sectam, hoc est casu, & parentum exemplo, ac persuasione.

Ergo Theologia est certior qualibet naturali scientia; quia conclusiones suas elicit ex principiis certioribus.

Dices: Illa cognitio est certior, cui mens ita necessario adhæret, ut non possit pulsari errandi formidine: atqui mens non ita adhæret conclusioni scientificæ, & principiis lumine naturali notis, ut nulla errandi formidine pulsari possit; cum contra patiatur nonnunquam graves tentationes circa conclusiones Theologicas, & circa ipsam fidem; Ergo.

Distinguo majorem: certior est ratione subjecti, Concedo: ratione motivi, Nego majorem. Fidelis itaque, licet propter inevidentiam & obscuritatem rerum revelatarum patiatur tentationes, sitque ei liberum propositionibus fidei consentire vel dissentire,

fir-

firmius tamen illis adhæret, quam principiis lumine naturali notis; quia motivum illud assentiendi est multo certius.

Ergo Theologia minus habet certitudinis, quam fides; quia principia conclusionis sunt certiora ipsa conclusione.

Ergo Theologia est nobilior & superior cunctis naturalibus disciplinis, quia propius attingit rerum omnium finem, nempe Deum, immo habet illum pro primario objecto.

Ergo inferiores disciplinæ, ut Philosophia, Politica, Jurisprudentia, & ars quælibet, Theologiam consulere debent in obscurioribus, ubi periculum est ne ab ultimo fine aberrent, & quidquam decernant, doceant & exequantur, quod repugnet fidei & legi divinæ. Unde Philosophus, qui a Theologia se abstrahere dicit, dum docet, quæ cum illa conciliari nequeunt, profitetur se docendo abstrahere a veritate & falsitate.

Ergo Theologia est omnino necessaria: quia ad confirmandam veritatem, & mores recte instituendos, necesse est multa colligere ex iis quæ Deus dixit. Hac ratione docendi Christus sæpe usus est, ut Matthæi 22. v. 21. Marci 12. v. 26. Apostoli quoque in suis epistolis, & SS. Patres passim in suis scriptis.

Q. 2. *Quomodo dividitur Theologia?*

R. Dividitur in positivam, scholasticam, speculativam, & practicam.

Positiva ita dicitur, quia sine Dialecticæ regulis simpliciter ponit momenta ex Scripturis, Conciliis & Patribus petita ad confirmandam doctrinam Catholicam. Et hæc fuit antiquorum Theologia.

Scholastica recentior, utpote quæ parentem agnoscat Petrum Lombardum, vulgo Magistrum Sententiarum, Episcopum Parisiensem 12. sæculo; ope Dialecticæ res divinas Fidelibus luculentius explanat, & contra Hæreticos adeo feliciter propugnat, ut eorum odium & maledicta meruerit. Unde quamvis non sit absolute necessaria, admodum tamen utilis est Ecclesiæ.

Spe-

Speculativa in contemplatione rerum divinarum quiescit.

Practica seu moralis Christianorum mores ad legis æternæ regulas exigit.

Q. 3. *Conclusio Theologica est-ne de fide?*

R. Si sit solum expositiva, est de fide; secus si sit illativa.

Conclusio est solum positiva, quando Theologus in conclusione simpliciter exponit & elucidat, quæ non ita distincte & explicite revelata sunt; ut cum colligit Christum Dominum esse animal rationale, ex eo quod Deus illum dixerit hominem; sicque argumentatur: Omnis homo est animal rationale: atqui ex Scriptura Christus Dominus est homo: ergo Christus Dominus est animal rationale. Item; Deus revelavit omnia peccata lethalia post baptismum commissa, esse in confessione sacramentali exponenda: atqui circumstantiæ, quæ mutant speciem peccati lethalis, sunt peccata lethalia in uno & eodem actu moraliter distincta: ergo ejusmodi circumstantiæ in confessione sacramentali sunt explicandæ. Certum est ejusmodi conclusiones esse de fide, quia a Deo sunt immediate revelatæ, utpote quæ contineantur in propositionibus, quas solummodo explicant & elucidant.

Conclusio est illativa, quando ex propositione a Deo revelata infertur alia non revelata, sed necessario cum priori connexa, ut in hoc exemplo: Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, ut habetur Matthæi 18. v. 17. atqui Calvinianus Ecclesiam non audit: ergo Calvinianus sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Hanc conclusionem Christus non protulit, sed necessario infertur ex præmissa ejus propositione: ergo non est de fide, certa tamen est, & absque errore, ac suspicione hæreseos negari non potest.

Q. 4. *Unde Theologia petit sua principia?*

R. Ex Scriptura, Traditione, &c. quæ idcirco dicuntur loci Theologici; de quibus separatim dicendum.

CAPUT II.

De locis Theologicis.

Q. 1. QUot sunt loci Theologici?

R. Duo; internus & externus.

Internus is dicitur, ex quo Theologia eruit principia sibi propria, nempe propositiones a Deo revelatas.

Externus est sedes principiorum extraneorum, quæ Theologia repetit ex ratione naturali, Philosophis, Jurisperitis & Historicis, ad elucidanda, ac suadenda Religionis nostræ mysteria, & eorum consectaria. Theologus enim utitur ratione, & auctoritate Philosophorum, Historicorum profanorum, & Jurisperitorum, tum ut suadeat Religionem Christianam nihil docere lumini naturali repugnans; tum ut veluti pretiosis Ægyptiorum spoliis sanctuarium Dei exornet; quemadmodum scribit S. Augustinus. Sed ratio naturalis Theologiæ deserviat, ut ancilla, nullatenus vero in ejus schola præsit ut domina; quandoque enim negat, quod fides affirmat; atque hoc posteriori sensu Patres eam excludunt a scholis Theologicis. *Quid Athenis & Hierosolymis? Quid Academiæ? quid Ecclesiæ?* inquit Tertullianus lib. de præscript. & S. Hieron. dialogo contra Pelagianos, *non nobis curæ est, quid Aristoteles, sed quid Paulus doceat.*

Q. 2. *Quotuplex est locus internus?*

R. Triplex, nempe Scriptura, Traditio, & Ecclesia, quæ est custos & infallibilis interpres Scripturæ & Traditionis, in quibus continentur quæcumque Deus revelavit.

Ad Traditionem revocatur consensio sanctorum Patrum, & qui eos consecuti sunt, Scholasticorum in exponendis Scripturis Sacris, & Traditionibus divinis. Ubi autem Scholastici Philosophicis argutiis nituntur, nullius sunt authoritatis & ponderis, nec ex eorum scriptis certa conclusio Theologica elici potest, ut patet ex dictis.

Ad Ecclesiam quoque reducuntur Concilia generalia;

lia; quia universalem Ecclesiam repræsentant, & Decreta summorum Pontificum, dum Ecclesiæ consensus accedit. Ex testimonio autem unius aut alterius Patris; & Concilii Provincialis aut Nationalis, Theologus non elicit conclusionem omnino certam, nisi accedat universalis Ecclesiæ authoritas, quemadmodum accessit ad Concilium Arausicanum II. cujus canones fuerunt universaliter recepti.

CAPUT III.

De Scriptura sacra.

Q. 1. QUid *est Scriptura sacra?*
R. Est verbum Dei scriptum; Spiritu-sancto afflante.

Dicitur 1. *verbum Dei*, in quo Scriptura convenit cum Traditionibus divinis, quæ sunt verbum Dei.

Dicitur 2. *Scriptum*, quo Scriptura distinguitur a Traditionibus divinis, quæ non sunt scripto traditæ, sed voce dumtaxat.

Dicitur 3. *Spiritu-sancto afflante:* quibus vocibus sacra Scriptura differt a canonibus Ecclesiæ in materia fidei, qui, licet sint verbum Dei scriptum, non sunt tamen Scriptura sacra, quia canones non sunt scripti Spiritu-sancto afflante, sed assistente dumtaxat.

Q. 2. *Quid significant illæ voces*, Spiritu-sancto afflante?

R. Tria significant; 1. revelationem, ubi veritas rerum scribendarum sacrum Scriptorem lateret. 2. Specialem assistentiam, ne laberetur Scriptor in iis scribendis quæ vel ipse viderat, vel ex Testimonio aliorum didicerat: sic S. Joannes plura scripsit, quæ propriis oculis vidit; & S. Lucas, quæ a testibus fide dignis audivit: in iis autem revelatione non indiguerunt; sed assistentia duntaxat. 3. Inspirationem seu motionem interiorem, qua sacer Scriptor ad scribendum incitatus est.

Q. 3.

Q. 3. *Quomodo dividitur sacra Scriptura?*

R. 1. Generatim dividitur in vetus & novum Testamentum. Vetus continet quæ Deus revelavit in veteri lege: novum vero quæ Christus Dominus dixit. Concilium Tridentinum sess. 4. recenset septuaginta duos libros divinos & canonicos; 45. veteris Testamenti, & 27. novi, quorum alii dicuntur protocanonici; quia prius repositi sunt in canone, & habiti ut divini; alii Deuterocanonici, eo quod ab initio in Ecclesiæ Canonem relati non fuerint; & de eorum authoritate nonnulli Catholici dubitaverint. Illi autem libri sunt in veteri Testamento Tobias, Judith, Sapientia, Ecclesiasticus, Baruch, Epistola Jeremiæ, duo Machabæorum, nonnullæ partes Danielis & Estheris. In novo Testamento, ultimum caput Marci, Historia de sanguineo Christi sudore Luc. 22. Historia de muliere adultera Joann. 8. Epistola ad Hebræos, Epistola Jacobi, secunda Epistola Petri, Joannis secunda & tertia, Epistola Judæ & Apocalypsis; de quibus post Concil. Trid. dubitare non licet. Quomodo vero Concilium ejusmodi libros in canonem potuerit referre; dicimus Tom. 1. in Proleg. Theolog. cap. 6. §. 4. ubi de idiomate, quo scripti sunt libri sacri, de versionibus, & quo sensu Concilium Trident. definierit Vulgatam, qua utitur Ecclesia latina, esse Authenticam.

R. 2. Libri sacri dividuntur in legales, qui legem divinam tradunt, ut quinque libri Moysis, vulgo dicti Pentateucus: in historicos, qui olim gesta referunt, ut libri Regum, Actus Apostolorum, &c. in sapientiales, seu morales, qui mores informant, ut Proverbia, Ecclesiastes, Epistolæ Apostolorum: & in Propheticos, qui futura prænuntiant, & occultiora manifestant, ut libri Prophetarum, & Apocalypsis. Psalmi sunt historici, Prophetici & morales.

Q. 4. *Scriptura habet-ne plures sensus in una littera?*

R. Habet: *in una dictione*, inquit S. Chrysost. hom. 37. in Genes. *plurima sæpe multitudo sensuum invenitur; divina enim sunt dogmata, non humana.*

Q. 5. *Quotuplex est sensus Scripturæ sacræ?*

R. Du-

R. Duplex, litteralis, & mysticus seu spiritalis. Litteralis nascitur ex littera, servata verborum proprietate: mysticus sumitur ex verbis Scripturæ ad metaphoram translatis, quomodo Apostolus Galat. 4. vers. 24. quæ de duabus uxoribus Abrahæ scripta sunt, interpretatur de duobus Testamentis.

Q. 6. *Quotuplex est sensus mysticus, seu spiritalis?*

R. Triplex, nempe allegoricus, anagogicus, & moralis. Si metaphora figurat aliquod mysterium legis novæ, ut in laudato Apostoli exemplo, est sensus allegoricus: si ad *patriam* cælestem transfertur, quemadmodum *Apostolus* Hebr. 9. per sanctuarium, in quod *summus* Pontifex semel in anno ingrediebatur, *ipsum* cælum intelligit, in quod semel Christus introivit, æterna redemptione inventa, est sensus anagogicus: si denique metaphora ordinatur ad mores componendos, ut 2. Cor. c. 5. v. 8. Apostolus panes azymos significare dicit morum puritatem, est sensus moralis.

Q. 7. *Potest-ne certo elici conclusio Theologica ex quolibet Scripturæ sensu?*

R. Potest, quando constat vel ex Scriptura, vel ex Traditione, hunc sensum fuisse a Spiritu sancto intentum; alioquin non potest.

CAPUT IV.

De Traditionibus.

Q. 1. *Quid est Traditio?*

R. Est verbum Dei sine scripto traditum.

Q. 2. *Quotuplex est Traditio?*

R. Triplex: nempe divina, quæ a Christo ortum habet; Apostolica, quæ ab Apostolis emanat; nonnulla enim Apostoli tamquam primi Ecclesiæ Pastores instituerunt; & Ecclesiastica, quæ Auctores habet Apostolorum successores.

Q. 3. *Quænam est nota divinæ Traditionis?*

R. Si

R. Si fuerit semper, ubique, & ab omnibus, servata, tamquam a Christo originem ducens. Hinc observatio Quadragesimæ non est Traditionis Divinæ, sed Apostolicæ tantum: quia Antiqui eam ad Apostolos referunt, non ad Christum. Item abstinentia ab immolato & sanguine, de qua Act. 15. non est præcepti divini, sed Apostolici, quia nec semper, nec ubique est observata; abstinentia vero a fornicatione, de qua citato loco, est traditionis divinæ; quia semper, ubique, & ab omnibus servata & credita, ut præcepti divini.

Q. 4. *Potest-ne erui propositio fidei ex triplici recensita Traditione?*

R. Non potest nisi ex divina; quia in illa sola continetur verbum Dei, ut patet ex dictis.

· Ergo articuli fidei non creverunt successu temporis; sed clarius duntaxat explicantur; Concilia enim generalia non expectant novam revelationem, sed consulunt Scripturam & Traditionem, & ex illis condunt suos canones.

Ergo falsum est recentiores veteribus esse doctiores in iis quæ pertinent ad fidem, & ad naturalia seu divina morum præcepta; nihil enim fide divina credimus, nisi fuerit a Christo traditum, & per Apostolos, eorumque successores ad nos transmissum. Ergo novitas in fide est certissimum hæreseos signum.

Q. 5. *Traditio divina est-ne necessario agnoscenda tamquam regula fidei & morum?*

R. Affirmative. *Tenete Traditiones*, inquit Apostolus 2. Thess. c. 2. *quas didicistis sive per sermonem, sive per epistolam nostram*: in quem locum sic scribit Sanctus Chrysostomus; *hinc est perspicuum quod non omnia tradiderunt* (Apostoli) *per epistolam, sed multa etiam sine scriptis, & ea quoque sunt de fide divina*. Adde quod sine Traditione non potest erui & propugnari adversus Hæreticos & Libertinos verus Scripturarum sensus; in iis quippe sunt *quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant... ad suam ipsorum perditionem*, ut habetur 2. Petri 3. Unde Vincentius Lyrinensis common. 38. *Si*, inquit, *divinis eloquiis*,

sen-

sententiis, promissionibus diabolus & discipuli ejus utuntur, quid facient Catholici omnes, & matris Ecclesiæ filii?... hoc scilicet facere magnopere curabunt, quod in principio commentarii istius sanctos & doctos viros nobis tradidisse scripsimus; ut divinum canonem, secundum universalis Ecclesiæ Traditiones, & juxta Catholici dogmatis regulas interpretentur.

CAPUT V.

De Ecclesia.

Q. 1. *Quid est Ecclesia?*

R. Definitur cœtus Fidelium baptizatorum tam corpori reliquo, quam suo capiti visibili in terris adhærentium.

Dicitur 1. *cœtus*, illud enim sonat nomen tum Ecclesiæ, tum Synagogæ, quod est convocatio seu congregatio: societas autem Christianorum non retinuit nomen Synagogæ; quia, ut observat S. Augustinus, Synagoga æque significat congregationem animalium, ac hominum; Ecclesia vero nonnisi cœtum exprimit spiritualium, quales debent esse Christiani.

Dicitur 2. *Fidelium*, qua voce excluduntur ab Ecclesia Infideles & omnes Hæretici, utpote membra a corpore abscissa.

Dicitur 3. *baptizatorum*, sive illi sint justi aut peccatores, prædestinati aut reprobi; modo per fidem & communionem externam reliquo corpori adhæreant; quia sicut per circumcisionem olim fiebat professio Religionis Mosaicæ; ita per baptismum fit professio Religionis Christianæ. Hinc baptismus in Decreto Eugenii IV. dicitur janua ad Ecclesiam.

Ergo Catechumeni, quamvis fideles, nondum sunt actu in Ecclesia, *stant in vestibulo pietatis*, inquit S. Gregorius Nazianz. *vota illorum juxta S. Augustinum, sunt conceptionibus similia, non autem tantum incipi*, inquit, *sed & nasci necesse est.*

Dici-

Dicitur 4. *adhærentium tam reliquo corpori, quam visibili capiti;* quibus vocibus excluduntur ab Ecclesia schismatici, qui ejus membris ac præsertim capiti non cohærent; Ecclesia enim dicitur a S. Cypriano Epistola 69. *plebs Sacerdoti adunata, & Pastori suo grex adhærens*. Supremum autem Ecclesiæ caput visibile est Romanus Pontifex.

Q. 2. *Quomodo Ecclesia constituit locum Theologicum a sacris Scripturis & divinis Traditionibus distinctum?*

R. Quatenus per eam Theologus discit 1. Quinam sunt libri sacri, quæve Traditio divina. 2. Quo sensu accipienda sint Scripturæ verba, præsertim ubi obscuriora sunt, & in pravos sensus detorquentur; cum enim Hæretici & peccatores eludere soleant Scripturarum & Sanctorum Patrum testimonium, necesse est ut Theologus recurrat ad authoritatem Ecclesiæ, quæ infallibili suo judicio & suprema sua authoritate definiat quis sit genuinus Scripturæ sensus, quæve Sanctorum Patrum mens & sententia, sicque omnem controversiam dirimat, juxta illud Matth. 18. *dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.*

Q. 3. *Unde probatur judicium Ecclesiæ, in iis quæ ad fidem & bonos mores pertinent, esse infallibile?*

R. Ex verbis tum Christi, tum Apostoli Joann. 14. vers. 16. *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis*. Vox, *in æternum*, denotat promissionem hanc extendere se ad Apostolorum successores, ut observat S. Hieronymus; quia Apostoli non erant in æternum victuri, sed brevi morituri. Apostolus 1. ad Timoth. cap. 3. sic scribit; *hæc tibi scribo... ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi:* COLUMNA ET FIRMAMENTUM VERITATIS.

Dices: in ipsa argumentandi ratione cernitur vitiosus circulus; probatur enim idem per idem, scilicet Ecclesia per scripturam, & vicissim Scriptura per Ecclesiam: Ergo.

Nego antecedens, cujus confirmationem distinguo: pro-

probatur Ecclesia per Scripturam ex concessis hæreticorum, & argumento ad hominem, ut ajunt, Concedo: probatur absolute & necessario, Nego. Itaque cum Hæretici Scripturam agnoscant ut verbum Dei, recte ex Scriptura adversus eos colliguntur dotes Ecclesiæ Christi propriæ, v. g. ejus visibilitas, perpetuitas, infallibilitas & authoritas in definiendis propositionibus Fidei; concluditurque certo & infallibiliter eos Ecclesiam sibi vindicare non posse. Sed adversus Paganos & alios infideles, qui scripturas sacras rejiciunt, ut Christiani Alcoranum, hoc est, ut meras fabulas; Theologus absolute probat indubitatis signis & portentis Ecclesiam Christianam esse societatem divinitus institutam, & omni fide dignam in iis quæ prædicat. Illi enim societati credendum est tamquam vera docenti, cui Deus evidens testimonium perhibet; ratio quippe naturalis evidenter demonstrat Deum non posse suo testimonio confirmare mendacium & falsitatem: atqui Deus ejusmodi testimonium perhibuit Ecclesiæ Christianæ: ergo ratio naturalis dictat doctrinæ Ecclesiæ esse deferendum, genusque esse dementiæ illi refragari. Ergo Ecclesia Christiana absolute non desumit suam authoritatem ex scriptis Apostolorum, cum omnem suam authoritatem habuerit, & infallibilis credita sit, priusquam illæ Scripturæ essent adornatæ: populis autem jam credentibus præbet libros sacros, in quibus scripta sunt quæ viva voce ipsos jam docuerat, quemadmodum Theologiæ Professor lectiones suas discipulis scripto tradit.

Sed cum omnes Hæreticorum sectæ veram Ecclesiam sibi vindicent, operæ pretium est inquirere quibus signis & notis vera Ecclesia a falsis secerni queat. Itaque.

Q. 4. *Quibus notis vera Christi Ecclesia inter tot Hæreticorum sectas conspicua redditur?*

R. Quatuor recensentur a Conciliis Nicæno & Constantinopolitano in Symbolo, his verbis, *Unam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam.*

1. Ecclesia una est. Joann. 10. *alias oves habeo ... & il-*

& illas oportet me adducere .... & fiet unum ovile; & unus Pastor . 1. Cor. 10. *unum Corpus multi sumus*. Ephes. 4. *Unum Corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ*. Ecclesia autem una est unitate tum doctrinæ, tum regiminis sub uno supremo Pastore, qui est caput ejus visibile, & sub aliis Pastoribus supremo subordinatis, qui omnes, tam ille quam isti continuata successione ab Apostolis ordinati sunt. Sic nobis sensibiliter innotescit regnum Galliæ v. g. esse unum Corpus politicum & divisum a quocumque alio, ex eo quod Galli iisdem utantur legibus sub uno supremo Principe, qui anterioribus legitime succedit.

2. Ecclesia est Sancta, 1. Petri 2. *vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta*; quia Ecclesia regitur Spiritu Sancto, nonnisi sancta docet, præcipit & observat, idque in finem debitum & sanctum.

Dices: Ecclesia plures peccatores complectitur: ergo non est sancta.

Nego consequentiam. Immo inde arguitur Ecclesiæ sanctitas, quod nullus in ea peccet, nisi quia recedit a Christi doctrina, & mandata Dei & Ecclesiæ non observat.

3. Ecclesia est Catholica, *Christianus nomen meum*; inquit S. Patianus, *Catholicus cognomen: hinc nominor, inde prodor*. Et S. Cyrillus Jerosolymitanus in Catech. *quia per universum orbem divisa a finibus terræ usque ad extrema*.

4. Est Apostolica, non præcise quia doctrinam ab Apostolis acceptam fideliter custodit; sed maxime quia ejus Pastores successione non interrupta ab Apostolis descendunt, ita ut Pastores a Christo missi alios sibi continua successione usque ad nos ordinarint & miserint, quemadmodum enim Sequana est plane idem flumen quod decurrebat ante mille annos; quia habet eamdem originem, ex qua hactenus sine intermissione decurrit, ita una & eadem Ecclesia ab Apostolis fundata per Successores eorum usque ad nostram ætatem pervenit, & suc-

tessive decurret usque ad secundum Christi adventum.

Ergo secta Lutheranorum, Calvinianorum, & aliorum hæreticorum, non sunt vera Ecclesia; deest quippe illis unitas, Lutherani & Calviniani, v. g. non conveniunt in unum Corpus sub uno capite, deest illis sanctitas; impia docent: catholicitas, non constituunt unum Corpus per totum orbem diffusum: denique deest illis Apostolicitas, Pastores eorum non descendunt ab Apostolis per continuam successionem.

CAPUT VI.

De objecto Theologiæ.

OBjectum apud Philosophos duplex est, aliud materiale, aliud formale. Rursus materiale, vel est adæquatum, seu communitatis, ut vocant, vel primarium, seu attributionis. Quibus præsuppositis:

Q. 1. *Quodnam est objectum materiale adæquatum Theologiæ?*

R. Est omnis propositio deducibilis ex verbo Dei, sive ex propositione fidei; quia illud est objectum adæquatum, circa quod disciplina tota versatur: atqui Theologia tota versatur circa propositiones, seu conclusiones deducendas ex verbo Dei: Ergo propositio seu conclusio deducibilis ex verbo Dei, est adæquatum Theologiæ objectum.

Ergo propositiones, seu conclusiones morales, quæ nituntur sola ratione humana, & aliorum opinione, nec repeti possunt ex verbo Dei, seu ex propositione revelata, non sunt conclusiones Theologicæ.

Q. 2. *Quodnam est objectum formale Theologiæ?*

R. Est ipsa deducibilitas propositionis ex verbo Dei; quia objectum formale cujuslibet disciplinæ est ratio, sub qua disciplina versatur circa objectum suum materiale: sic dirigibilitas v. g. actionum humana-

rum ad honeftatem eft objectum formale Ethicæ; quo diftinguitur a Metaphyfica, quæ illas fpectat ut proprietates fubftantiæ fpiritalis: atqui deducibilitas propofitionis ex verbo Dei eft ratio, fub qua Theologia verfatur circa fuum objectum materiale, nempe conclufiones deducibiles ex verbo Dei: ergo ejufmodi deducibilitas eft objectum formale Theologiæ.

Q. 3. *Quodnam eft objectum Theologiæ primarium & attributionis?*

R. Deus; quia objectum attributionis dicitur quod primario fpectatur in aliqua difciplina, & ad quod cætera referuntur: atqui Deus primario fpectatur a Theologia, & ad illum omnes Tractatus Theologici referuntur, vel tamquam proprietates, ut divina attributa; vel tamquam effectus ad fuum principium, ut creatio & confervatio creaturarum, Incarnatio, &c. vel tamquam media ad fuum finem, ut gratia, virtutes, facramenta: Ergo.

TRA

TRACTATUS DE DEO, DIVINISQUE EJUS ATTRIBUTIS.

CAPUT I.

De divinis Nominibus.

Q. 1. QUod *est Dei nomen?*

R. Deus est ineffabilis; *neque nomen ejus est neque opinio*, inquit Author de divinis nominibus capite 1. Et Proverb. 13. *Quod nomen est ejus, aut quod nomen Filii ejus si nosti?* quia cum nomina exprimant conceptus nostros, ea solum possumus nominare, quæ cognoscimus: atqui natura divina non potest a nobis in hac vita cognosci: *Deus lucem inhabitat inaccessibilem*, 1. Tim. 6. Ergo.

Q. 2. *Numquid Deus imperfecte saltem nominari potest?*

R. Potest eo modo, quo cognoscitur. Cum autem mens nostra colligat omnes perfectiones creaturarum debere existere in Deo saltem virtualiter & eminenter, utpote quæ ex ipso emanent; solemus Deo tribuere omnia nomina, quibus creaturarum perfectiones exprimimus: *Omnia possunt dici de Deo*, inquit sanctus Augustinus, *& nihil digne dicitur de Deo, nihilque locupletius hac inopia.*

Q. 3. *Omnes perfectiones, quæ sunt in creaturis possunt-ne dici de Deo?*

R. Aliæ habent admixtam imperfectionem; ut corpus, animal, leo, &c. aliæ nullam; ut sapientia, bonitas, charitas, &c. Priores nonnisi metaphorice dicuntur de Deo: posteriores vero proprie, & qui-

 dem

dem prius quam de creaturis: quia in Deo sunt principia, ex quibus fluunt omnes perfectiones creatæ.

Q. 4. *Quotuplicia generis sunt nomina, quæ proprie Deo tribuuntur?*

R. Duplicis; alia enim sunt negativa, ut incorporeus, infinitus, incomprehensibilis, &c. Alia positiva, ut bonus, justus, perfectus, omnipotens, &c. Priora Deum felicius exprimunt; *de Deo enim melius novimus quid non sit, quam quid sit*, inquit Author de divinis nominibus; qui ideo docet in contemplatione rerum divinarum non hærendum ideæ, quam de Deo & ejus attributis formavimus, ne idolum pro vero Deo colatur; sed semper mente ascendendum via negationis supra id quod cogitamus de ejus sapientia, misericordia, justitia, &c. negando scilicet Deum esse illam sapientiam, misericordiam, justitiam, &c. quam concipimus; sed esse quid infinite sapientius, justius, &c. Unde sanctus Augustinus in illud Psalmi 104. *quærite faciem ejus semper*, hoc esse dicit, *ut non huic inquisitioni finem præstet inventio, sed amore crescente, inquisitio crescat inventi.*

Q. 5. *Est-ne aliquod nomen Dei ita proprium; ut sit incommunicabile alteri?*

R. Hoc nomen, *Deus*, etsi desumatur ab aliqua Dei operatione, (derivatur enim a verbo *dare*) præ cæteris tamen est Dei proprium: *Deus*, inquit Tertullianus, *substantiæ ejus nomen est, id est divinitatis: Dominus autem non substantiæ, sed potestatis.* Et eo sensu docet sanctus Thomas nomen illud esse incommunicabile creaturis; quia natura divina illis communicari non potest. Attamen secundum quamdam participationem & similitudinem, nomen illud creaturis aliquando tribuitur propter potestatem, quam nomine Dei exercent, ut Judices, de quibus habetur Psalmo 81. *Deus stetit in Synagoga Deorum*, id est, Judicum.

CAPUT II.

De Existentia Dei.

Q. 1. E*Xistit-ne Deus?*

R. Deum existere fide divina creditur ; ipso dicente Exodi 3. *Ego sum qui sum* : & ratione naturali demonstratur . Hanc fidem primo loco exigit Apostolus Hebr. 11. *credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est* . Sed & creaturæ adeo perspicue & fortiter inclamant Deum existere , ut nemini ignorare liceat, ut habetur Psalm. 18. *Cæli enarrant gloriam Dei .... non sunt loquelæ , neque sermones , quorum* (seu quibus) *non audiantur voces eorum* ; hoc est, non sunt populi , quantumvis linguis & moribus differentes , qui ex cælorum aspectu ad Creatoris notitiam non trahantur . *Nulla gens est* , inquit Tullius lib. 1. de Legibus , *neque tam immansueta, neque tam fera, quæ, etiamsi ignoret qualem Deum habere deceat, habendum tamen esse nesciat.*

Dices ; Fides ex Apostolo Hebr. 11. est argumentum non apparentium : ergo vel existentia Dei non est lumine naturali evidens , vel de ea fides haberi non potest .

Distinguo consequens : non est evidens sine aliqua animi contentione & rationis discursu , Concedo ; non est evidens serio attendenti & discurrenti , Nego consequentiam . Igitur illud est discrimen inter ea , quæ intuitive cognoscuntur , & ea quæ abstractive tantum ; quod priora ita mentem occupent , ut excludant omne credendi , vel dubitandi seu opinandi motivum , sub quo obscura & incerta esse possent . Qui v. g. oculis cernit amicum præsentem : non videtur obtemperare posse illi dicenti , ut credat se esse præsentem ; nec existimaretur amicus ab altero fidem serio exigere de sua præsentia . Sic in intellectu Beatorum fides de existentia Dei cum ejus visione intuitiva conjungi nequit , multo minus opinio ; quia nulla ratione , nullove motivo obscura ,

aut incerta esse potest. At evidentiam existentiæ Dei non habemus in hac mortali vita, nisi abstractive per discursum & quamdam animi contentionem, obtusum ingenium, passiones, impiorum colloquia, dæmonum fallaciæ aliquando obnubilant, quominus Deus præsentissimus cernatur, coguntque doctos & indoctos ad fidem recurrere, & ex animo profiteri credere se in Deum omnipotentem, creatorem cæli & terræ.

Ex hac responsione sequitur hanc propositionem; *Deus existit*; non esse per se notam quoad nos: quia non cognoscitur a nobis ex sola terminorum apprehensione: sed innotescit nobis per existentiam creaturarum, juxta illud Rom. 1. *invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*.

Q. 2. *Quomodo demonstratur Dei existentia?*

R. Demonstratur duobus potissimum argumentis.

Primum. Illud omne, quod mundus complectitur, vel factum est, vel non. Hæc propositio non potest negari etiam ab iis, qui contra fidem Catholicam contendunt mundum esse ab æterno; quia in hypothesi quod daretur linea infinita, licet omnes ejus partes non possent transcurri; de ea tamen objective sumpta potest dici, vel tota facta est, vel non, cum non detur medium inter factum esse & non esse factum, atqui non potest dici factum esse omne, quod complectitur mundus; cum enim supponatur nihil omnino esse extra, totum illud factum esset a se ipso, quod implicat; quia idem esset prius & posterius seipso, cum causa sit prior saltem natura suo effectu, & effectus posterior sua causa. Ergo dicendum est aliquid esse in illa collectione rerum omnium, quod non sit factum, & a quo cætera facta sint. Porro Ens non factum, sed a seipso existens, est Deus.

Secundum petitur ex orbis dispositione; quæ certo primam aliquam causam demonstrat. Cur enim cæli in tanta quantitate existunt? cur sol major non est? cur situm supra Saturnum non habet? cur aqua tota non eminet super terram, cum hæc gravior sit?

cur

cur terra habet concavitates & imperfectum globum? cur fontes non in vallibus, ut natura aquæ expetit; sed in locis superioribus erumpunt, ut fluant in rivulos, & flumina efforment ad societatem humanam? quis putet necessario hæc fieri, cum videantur contra naturam suam disposita? habent itaque aliunde quam a se, quod ita sint. Nec recurri potest ad fortuitum concursum atomorum, ut somniarunt Democritus & Epicurus. Cur enim hoc fortuito concursu atomorum non fiunt palatia? cur non Ilias, aut Poema existit, ut argumentatur Cicero lib. de natura Deorum? Itaque ad Deum recurramus necesse est.

His adjungi potest omnium gentium consensio, quæ aliunde esse non videtur, quam vel a natura, quæ per se ad falsum non inclinat, vel a Deo, qui probat se existere.

C A P U T III.

De essentia & Unitate Dei.

DEum existere certo novimus; sed quid sit definire non possumus; vincit scientiam nostram, Job 36. lucem inhabitat inaccessibilem, 1. Timot. 6. varie tamen a Theologis utcumque describitur.

Q. 1. *Quænam est convenientior essentiæ divinæ descriptio?*

R. Convenientius ad Scripturam sacram videtur describi, Ens a se existens; Exodi enim 3. Deus interroganti Moysi quis esset, respondit, EGO SUM QUI SUM. *Sic dices filiis Israel:* QUI EST, *misit me ad vos*; quasi dicat: Ego sum ipsum esse, non derivatum, sed generalissimum, illimitatum, & in omni genere entis infinitum, a quo, & ex quo immenso entis pelago & primo essendi principio omnia entia creata promanarunt, quemadmodum vocabulum *calor ipse* vel *lux ipsa*, significat quidquid in

genere caloris aut lucis concipi potest, a quo cætera per participationem dicuntur calida vel lucida, adeo ut absque ejusmodi participatione calida aut lucida nec esse nec concipi possint. Ex quibus sic argumentari licet: Essentia, secundum omnes Philosophos, dicitur quod primum rem in suo esse constituit, ac distinguit a cæteris, concipiturque tanquam prima radix, ex qua fluunt cæteræ ejus perfectiones; atqui aseitas seu existentia a se est quid primum in Deo illum constituens, & distinguens a creaturis, concipiturque veluti radix, ex qua fluunt divina attributa & perfectiones: Ergo.

Minor probatur quoad singulas ejus partes.

1. Est quid primum in Deo, nec sine eo Deus potest concipi. Quid enim conciperetur in Deo ante existentiam? possibilitas? at nihil possibile concipi potest in Deo, nisi concipiatur existens; siquidem possibile est quod potest existere, aut existentiam accipere: atqui nemo potest accipere existentiam, nisi a principio existente; quod enim nondum existit, non potest operari, nec dare sibi aut alteri existentiam. Ergo existentia est quid primum in Deo, nec sine ea Deus concipi potest, ac proinde est ejus essentia, ita ut esse & existere sint in Deo formaliter unum & idem.

2. Aseitas est prima ratio, per quam Deus differt ab omnibus creaturis: tum quia creaturæ ideo non sunt Deus, quia dependentes sunt, & ab alio existunt: tum quia existentia est ipsi accidentalis, & mere contingens, cum sine ea concipi possint: æque enim concipimus Cæsarem mortuum, ac si existeret: Deus autem sine existentia nullatenus concipi potest, ut jam observavimus.

3. Existentia a se concipitur veluti radix omnium attributorum seu perfectionum divinarum: ideo enim Deus est unus, immutabilis, infinitus in omni genere perfectionis, ut amplius patebit ex dicendis.

Dices: Filius & Spiritus-sanctus sunt Deus; & tamen non sunt ens a se; Filius enim procedit a Patre, & Spiritus-sanctus a Patre & Filio: Ergo.

R. 1.

R. 1. Negando antecedens; in sententia enim plurium Theologorum, tres Personæ sanctissimæ Trinitatis non sunt tria entia, sed unum ens simpliciter tribus modis subsistens.

R. 2. Distinguendo antecedens: Filius & Spiritus-sanctus non sunt ens a se, si spectentur relative, hoc est, secundum personalitates, quæ sunt relationes, ut suo loco dicetur; Concedo: si spectentur absolute & secundum essentiam seu naturam divinam, quæ eadem est in tribus personis, Nego antecedens: natura enim divina in Filio & Spiritu-sancto æque ac in Patre est improducta & a se existens.

Q. 2. *Quot sunt Dii?*

R. De fide est Deum esse unum: sic enim docent Scripturæ Deut. 7. *Dominus Deus noster Dominus unus est*. 1. Cor. 8. *Nullus est Deus, nisi unus*.

Q. 3. *Quare Deus est unus?*

R. 1. Quia est ipsum esse: atqui ipsum esse necessario concipitur unum, a quo cætera entia participant: sicut *ipse calor*, aut *ipsa lux* non potest concipi nisi ut quid unum, a quo cætera habent quod sint calida aut lucida. 2. quia Deus est ens a se, ac proinde maxime necessarium, excludens omnem potentialitatem, & illimitatum, utpote non receptum aut participans: atqui non possunt esse plura entia a se; vel enim haberent easdem perfectiones; vel non haberent; si primum, non essent necessaria: si secundum, essent limitata & finita, ac proinde nullum ex iis esset Deus. Hinc Tertullianus lib. 1. contra Marc. cap. 3. *Deus*, inquit, *si non unus est, non est*. Nec dicas tres esse Personas divinas: quia tres personæ sunt quid unum in natura divina tribus modis subsistente.

CAPUT VI.

De Attributis Divinis.

Q. 1. QUid sunt Attributa Divina.

R. Sunt perfectiones, quas concipimus fluere ab essentia divina.

Q. 2. *Quomodo dividuntur attributa divina?*

R. Dividuntur in absoluta, quæ nullum dicunt ordinem ad aliquem terminum, ut immutabilitas, bonitas, &c. & in relativa, quæ ordinem dicunt ad aliquem terminum, ut paternitas, & filiatio, de quibus in tractatu de Trinitate.

Q. 3. *Quotuplicis sunt generis attributa absoluta?*

R. Duplicis, scilicet modificativa, & adjuncta.

Modificativa sunt ea, quæ, licet a nobis non apprehendantur, ut essentia, concipiuntur tamen ut modi interni pertinentes ad constitutionem naturæ. Hujusmodi autem attributa sunt simplicitas, infinitas, immutabilitas, immensitas, æternitas, bonitas, sanctitas, ineffabilitas, invisibilitas, & incomprehensibilitas. Hi modi transcendunt omnes perfectiones divinas; possuntque de illis formaliter prædicari, v. g. immensitas Dei est æterna, æternitas est immensa, &c. quod de adjunctis dici nequit; nam intellectus divinus non est formaliter voluntas, nec justitia formaliter misericordia aut sapientia.

Q. 4. *Quotuplicis generis sunt attributa modificativa?*

R. Duplicis: alia dicuntur negativa, quæ exprimuntur nominibus removentibus imperfectiones, quæ in creaturarum perfectionibus occurrunt, ut immutabilitas, infinitas, incomprehensibilitas. Alia dicuntur positiva, quæ perfectionem positive exprimunt, ut bonitas, sapientia, &c.

Q. 5. *Quid sunt attributa adjuncta?*

R. Sunt ea, quæ concipiuntur veluti advenire naturæ divinæ jam in se constitutæ, quasi accidentia Logica, ut justitia, misericordia, &c.

Q. 6.

Q. 6. *Quotuplicis generis sunt disjuncta?*

R. Triplicis: alia enim denotant veluti facultatem; ut intellectus, voluntas, omnipotentia: alia quasi habitum significant, ut scientia, justitia, misericordia, &c. alia denique quasi actionem exprimunt, ut intellectio, volitio, decreta divina, providentia, prædestinatio, reprobatio.

CAPUT V.

De Attributis modificativis.

§. I.

De perfectione Dei.

Q. 1. DEus habet-ne omnes omnino perfectiones?

R. Habet, sed diverso modo; quia ens est a se maxime necessarium & illimitatum, quemadmodum enim hoc interest calorem inter & calidum, lucem & lucidum, quod lucidum & calidum sint entia, quæ de calore & luce participant cum limitatione aliqua & modificatione, juxta subjecti capacitatem; quidquid enim recipitur, ad modum recipientis recipitur; alio modo animal est calidum, alio modo ignis, & stella differt a stella in claritate; unde fieri possunt hæ quæstiones circa calida & lucida, nempe quomodo & quantum calidum sit illud corpus: at qui nominat calorem aut lucem, absque ulla limitatione exprimit quidquid his nominibus exprimi potest, nec a dicente est calor ipse, & lux ipsa, quærere licet quis & quantus sit calor, quæ & quanta lux. Ergo cum dicitur Deus *ipsum esse*, intelligitur quidquid nomine entis concipi potest, ac proinde omnimoda perfectio.

Dixi, *diverso modo*; quia duplicis generis sunt perfectiones: aliæ dicuntur simpliciter simplices, aliæ simplices & secundum quid.

Per-

Perfectio simpliciter simplex est ea, quæ non pugnat cum majori aut æquali, nullamque involvit imperfectionem, ideoque a sancto Anselmo dicitur melior ipsa, quam non ipsa, id est, melius est eam habere formaliter, quam non habere, talis est spiritus, sapientia, bonitas, &c. quia melius est esse formaliter spiritualem, sapientem, bonum, &c. quam non esse.

Perfectio simplex & secundum quid est ea, quæ pugnat cum alia majori, admixtamque habet imperfectionem, ut corpus, lapis, planta, &c. quæ non possunt esse spiritus: unde juxta eumdem sanctum Anselmum ejusmodi perfectio non est melior ipsa, quam non ipsa, hoc est, melius non est esse corpus, lapidem, animal, quam esse spiritum.

Porro perfectiones simpliciter simplices sunt formaliter in Deo; melius enim est esse formaliter spiritum, sapientem, bonum, quam non esse: simplices vero non sunt formaliter in Deo, propter imperfectionem, quam admixtam habent; meliusque est esse spiritum, quam esse corpus, animal, &c. sed sunt in Deo tum virtualiter, quia sunt ejus effectus; tum eminenter, quia quidquid in his est perfectionis, est in Deo perfectiori & eminentiori modo.

Ergo Deus & creaturæ simul non sunt quid melius & perfectius quam Deus solus; quia bonitas & perfectio, quæ in creaturis inest, non addit quidquam bonitati, & perfectioni divinæ.

Ergo non est beatior, qui plures creaturas possidet cum Deo, quam qui Deum solum possidet; quia non fruitur majori bono.

Ergo charitatis perfectio in eo sita est, ut solus Deus diligatur propter se, & cætera in ipso aut propter ipsum; ac proinde in charitate perfectus non est, cui Deus non sufficit, quique feliciorem fore sese existimat, si alia extra Deum possideret.

§. II.

§. II.

De Bonitate Dei.

Bonitas triplex, alia absoluta & transcendens; alia relativa, alia moralis.

Q. 1. *Deus est ne bonus triplici illa bonitate?*

R. Affirmative.

1. Deus est bonus bonitate absoluta & transcendentali; quia bonitas *illa* nihil aliud est quam entis perfectio, quæ cum sit Deo summa in omni genere perfectionis, sequitur Deum non solum esse bonum, sed etiam summum bonum: *ostendam omne bonum tibi*, ait Dominus Exodi 33. v. 19.

2. Deus est relative bonus, & convenientissimus omnibus creaturis; quia est causa efficiens & exemplaris rerum omnium; quælibet enim res tendit in suam perfectionem: perfectio autem ejus est assimilari suæ causæ; arca verb. gr. erit perfecta, si sit similis ideæ, quæ est in mente artificis: ergo omnia, quantum possunt, Deo assimilari appetunt.

3. Deus est bonus bonitate morali; quia semper operatur propter debitum finem, & omnia ad summum bonum sapienter reducit; *universa propter semetipsum operatus est Dominus*, Prov. 16.

Q. 2. *Deus est ne bonus bonitate accidentali?*

R. Minime; cum enim sit actus purissimus & simplicissimus, non est capax ullius accidentis. Est ergo bonus bonitate substantiali: bonitas, sapientia, scientia, &c. sunt ejus substantia.

Q. 3. *Est-ne proprium Dei esse bonum per essentiam?*

R. Ita est; quia ille solus est bonus per essentiam, cui est essentiale existere: nihil quippe bonum est, nisi existat, res mere possibilis proprie non est bona, sed bona esse potest, quatenus potest existere; unde si numquam extitura sit, non est objectum divini amoris, ut communiter docent Theologi: atqui existentia, ex dictis, soli Deo est essentialis, utpote enti a se & summe necessario: ergo solus Deus est

bonus

bonus per essentiam; quo sensu Christus dixit Lucæ 18. vers. 19. *Nemo bonus nisi solus Deus*. Creaturæ enim, cum esse a Deo accipiant, & existentia sit ipsis accidentalis, non sunt bonæ nisi per participationem.

Q. 4. *Omnia sunt-ne bona bonitate divina?*

R. 1. Non possunt esse bona bonitate divina substantialiter & formaliter sumpta, quasi sint particulæ quædam substantiæ divinæ, ut somniarunt quidam Hæretici: *cætera bona*, inquit S. Augustinus, *nonnisi ab illo sunt, sed non de illo*.

R. 2. Omnes creaturæ possunt dici bonæ bonitate divina. 1. Efficienter; *Deus quia summe bonus*, inquit S. Fulgentius, *dedit omnibus naturis, ut bonæ essent*: 2. exemplariter, quia Deus est omnium rerum exemplar, cui illas assimilat, & quo ei similiores sunt, eo meliores.

§. III.

De Simplicitate Dei.

Q. 1. QUid est simplicitas?

R. Est negatio compositionis; illud enim vere est simplex, quod non componitur ex partibus.

Q. 2. *Quotuplex est compositio?*

R. Duplex; realis & rationis. Realis est adunatio partium realiter distinctarum, ut animæ rationalis & corporis, ex qua exurgit homo. Compositio rationis est ex partibus ratione & per mentem dumtaxat distinctis, ut compositio ex genere & differentia, v. g. ex animali & rationali, quæ duo, quamvis realiter sint unum & idem, mens tamen illa distinguit tanquam partes definitionis.

Q. 3. *Deus est-ne expers omnis compositionis?*

R. Est expers omnis compositionis realis, non vero rationis.

Prima pars est contra Paganos, Sadducæos, qui omnem spiritum negabant, Act. 23. quosdam Ægyptios,

Mo-

Monachos ; qui dicti sunt Antropomorphitæ , ex eo quod assererent Deum habere humanum corpus ; & Gilbertum Porretanum Episcopum Pictaviensem , qui contendebat attributa divina saltem relativa realiter distingui a natura divina ; sed agente S. Bernardo ejusmodi errorem revocavit in Concilio Rhemensi, Præside Eugenio III. Denique contra Abbatem Joachimum, pium virum , sed rudem in rebus Theologicis , qui scripsit tres personas esse unum Deum, quomodo Petrus , Paulus & Andreas dicuntur unus homo, quia natura humana in illis est una specifice , sed contracta & divisa per differentias singulares ; qui error damnatus est in Concilio Lateranensi IV. cap. *Firmiter*.

Probatur autem nostra responsio ; quia ens a se est actus purissimus & maxime necessarius excludens omnem potentialitatem , quæ reperitur in qualibet compositione reali. Deus itaque non componitur sive ex materia & forma , sive ex partibus integrantibus , ut corpus humanum ex capite, humeris & brachiis, &c. sive ex subjecto & accidente , ut Angelus intelligens & volens ex natura Angelica , intellectione & volitione, qui actus realiter distinguuntur ab ejus natura. Unde S. Bernardus lib. 5. de Consideratione cap. 7. de Deo sic scribit : *purus est* ; *simplex*, *integer* , *perfectus*, *constans sibi*, *nihil de temporibus*, *nihil de locis*, *nihil de rebus trahens in se* ; *unum quippe est* ; *sed non unitum* ; *non partibus constat* , *ut corpus*, *non affectibus distat ut anima* ; *non formis substat*, *ut omne quod factum est* ; *ipse sibi forma*, *ipse sibi essentia est*. Quare Deus perfectius dicitur in abstracto ; vita bonitas, sanctitas , omnipotentia , intelligentia, amor seu volitio ; quam in concreto vivens, bonus, sanctus, justus, intelligens, volens, seu amans , omnipotens : hæc enim nomina concreta idem sonant ac habens vitam , bonitatem , intelligentiam, amorem, &c. Naturæ autem Dei non est habens istas perfectiones, sed est simplicissimus actus, qui realiter est omnis illa perfectio.

Ergo quando in scripturis tribuuntur Deo caput,

oculi, manus, est metaphorica locutio. Utrum autem Tertullianus, & nonnulli ex Patribus lapsi sint in errorem Antopromorphytarum, consule tom. 1. cap. 6.

Ergo homo non est factus ad imaginem Dei secundum corpus, sed secundum spiritum.

Ergo Deus venire non potest in compositionem alterius, & esse pars alicujus totius; quia omnis pars proprie dicta, sive materialis, sive formalis, est perfectibilis, perficiturque per unionem cum altera parte, quod divinæ perfectioni & simplicitati repugnat.

Nec dicas Verbum in Incarnatione uniri hypostatice naturæ humanæ, quia cum per ineffabilem illam unionem nullatenus perficiatur, sed sola creatura humana, non habet rationem partis proprie dictæ, ut docent Theologi, ubi de Incarnatione.

Dices; paternitas, filiatio & spiratio passiva sunt in Deo realiter distinctæ; ergo in Deo est compositio realis.

Distinguo antecedens; sunt realiter distinctæ, si ad seipsas conferantur, Concedo; si cum natura divina conferantur, Nego antecedens, sunt enim realiter ipsamet natura divina, ac proinde cum ea compositionem non sonant, sed unitatem.

Instabis: illa realiter distinguuntur, quibus a parte rei, & nemine cogitante, diversa conveniunt prædicata: atqui naturæ divinæ & ejus attributis diversa conveniunt prædicata a parte rei & nemine cogitante; verum enim est a parte rei, quod natura divina non producatur, filiatio vero sit producta: Ergo.

R. 1. Negari absolute potest major; namque a parte rei & nemine cogitante voluntas Petri v. gr. non intelligit, intellectus vero ejus intelligit, cum tamen in communiori Philosophorum sententia voluntas & intellectus in eodem homine realiter non distinguantur, sive a natura humana, sive inter se. Unde.

R. 2. Distinguendo majorem: illa realiter distinguuntur, quibus diversa conveniunt prædicata, si illo-

rum

rum entitas non sit virtualiter multiplex ; Concedo : si sit virtualiter multiplex , Nego majorem ; eadem enim natura Petri intelligit & non intelligit , & vivit & non vivit : intelligit ratione intellectus , non intelligit ratione voluntatis : vivit ratione animalitatis , non vivit quatenus præcise est substantia aut corpus , alias lapis & omnes substantiæ corporeæ viverent . Sic eadem entitas divina producitur & non producitur : producitur quatenus personalitas est, hoc est filiatio aut spiratio passiva : non producitur quatenus præcise est natura.

Secunda pars , quæ est contra quosdam Arianos ; qui dicti sunt Anomæi , duce Eunomio ; probatur , quia ens a se , licet sit actus purissimus & simplicissimus , habet tamen infinitas perfectiones , quas intellectus creatus , cum non possit eas ut unum sibi repræsentare , cum fundamento concipit ut multa.

Dices : omnimoda simplicitas est Deo tribuenda ; utpote enti purissimo : ergo Deus est expers omnis compositionis , sive realis , sive metaphysicæ & rationis.

Distinguo antecedens , omnimoda simplicitas realis ; Concedo : metaphysica , Nego antecedens ; Quia distinctio metaphysica seu rationis formaliter est in mente , non vero in objecto , nisi fundamentaliter . Unde arguit solum imperfectionem intelligentis , qui non potest uno actu percipere tantam excellentiam , quam deprehendit in objecto ; ac proinde distinctio rationis seu metaphysica commendat infinitam Dei perfectionem , nedum ei officit : quo enim objectum est præstantius , eo plures in eo perfectiones distinguimus , mens nostra plura distinguit in animali quam in lapide ; quia animal est quid lapide perfectius.

Q. 4. *Simplicitas est ne ita Dei propria , ut non possit alteri convenire ?*

R. Si per simplicitatem intelligatur negatio compositionis realis vel ex materia & forma , vel ex partibus integrantibus , simplicitas non est Dei propria , cum Angelus nec componatur ex materia & forma , nec ex partibus integrantibus , ut qui sit incorporeus ,

At sim-

At simplicitas sumpta pro negatione compositionis ex subjecto & accidente, verb. gr. ex intellectu & ejus actibus, ex essentia & existentia, est ita Dei propria, ut nulli creaturæ convenire possit; omnis quippe creatura est capax accidentium, puta gratiæ, habitus & actus; nulla est suus actus, sua cognitio, suus amor; nulla existit necessario, ita ut existentia sit ejus essentia.

§. IV.

De immutabilitate.

Q. 1. DEus *est-ne immutabilis?*

R. Affirmative. *Ego Dominus, & non mutor*. Malach. 3. & ratio est, quia duobus duntaxat modis res aliqua potest mutari, nempe vel deperdendo ex iis quæ habet, vel acquirendo quod nondum habet: atqui Deus non potest quidquam perdere, cum sit ens maxime necessarium & simplicissimum, nec acquirere, cum sit infinitus in omni genere perfectionis: Ergo.

Dices: habetur Genes. 6. quod Deus *tactus cordis dolore intrinsecus*, dixit..... *pænitet enim me fecisse eos*. Sap. 7. *Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia*: Ergo.

Distinguo antecedens: dixit Deus, *pænitet me*, locutione metaphorica & figurata, Concedo; locutione propria, nego antecedens: Deum enim ita pœnitet, ut non doleat, nec consilium mutet; facit tamen quod dolentes & pœnitentes faciunt, nempe destruit opera sua, quando ipsi displicent: Sapientia dicitur mobilior, quia ipsa immota ubique operatur, & mutabilia immutat.

Q. 2. *Immutabilitas est-ne Dei propria?*

R. Affirmative, quia omnis creatura est mutabilis tum substantialiter, tum accidentaliter: substantialiter quidem, tum quia transit de non esse ad esse per creationem, tum quia potest saltem a Deo annihilari; quo sensu solus Deus dicitur habere immortalitatem;

tem; spiritus enim Angelicus aut rationalis; quamvis sit in æternum duraturus, potest tamen a Deo destrui, & eatenus dicitur mortalis; accidentaliter quoque, quia omnis creatura est capax accidentis, puta habitus & actus; solus enim Deus est suus actus, sua volitio, sua intellectio.

§. V.

De Sanctitate Dei.

Q. 1. QUid *est sanctitas?*

R. Est perfecta puritas ab omni immunditia spiritali.

Q. 2. *Sanctitas est-ne attributum divinum?*

R. Affirmative. 1. Reg. 2. *Non est sanctus ut est Dominus.* Exod. 15. *magnificus in sanctitate.* Et ratio est, quia Deus, utpote ens a se, est actus purus, simplicissimus, & immutabilis, ac proinde deficere nequit. Deus ergo sanctus est per essentiam, & hoc illi proprium: creatura vero per participationem, quatenus per charitatem puritati increatæ unitur; hocce puritatis fulgore perculsi Spiritus cælestes non cessant clamare, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum*, Isai. 6.

§. VI.

De infinitate Dei.

Q. DEus *est-ne infinitus?*

R. Infinitus est in essentia & in omni perfectionis genere, juxta illud Psalm. 144. *magnitudinis ejus non est finis.* Patet ex dictis, quia Deus est ens necessarium & illimitatum: ergo non potest inveniri finis, aut terminus illius virtutis & perfectionis.

§. VII.

§ VII.

De Immensitate Dei.

Q. 1. QUid est immensitas Dei?

R. Est illimitata diffusio substantiæ divinæ, seu aptitudo coexistendi in infinitis locis.

Q. 2. *Deus est ne ubique?*

R. Affirmative. *Magnus est, & non habet finem, excelsus & immensus*, Baruc. 3. *Deus est extra omnia non exclusus*, inquit sanctus Augustinus lib. 8. de Genesi ad litteram cap. 26. *intra omnia non inclusus, supra omnia non elatus, subter omnia non depressus, interior omni rei, quia in ipso sunt omnia: exterior omni rei, quia ipse est super omnia.* Ens enim a se est illimitatum & infinitum in omni genere perfectionis: Atqui magna esset imperfectio, si alicubi consistens, locum suum deserere cogeretur, ut alibi præsentem se sisteret. Figurata ergo est locutio, quando Deus in Scripturis legitur in cælo sedem habere, aliquando descendere, ut Genes. 18. vers. 21. peccatores deserere, a Saule recessisse; immotus enim accedit & recedit, quando nova operatur in conversione peccatoris, & desinit operari ob ejus malitiam, quemadmodum dicimus spiritum recessisse ab eo, qui deliquium patitur; & redire, cum sensus consueta officia repetunt: quamvis corpus informare non desierit.

Q. 3. *Quomodo Deus est ubique?*

R. Tripliciter, 1. per præsentiam, quatenus omnia videt; *omnia nuda & aperta sunt oculis ejus*. Heb. 4. 2. per potentiam; *in ipso enim vivimus, movemur & sumus*, Act. 7. Insignis est ille locus, *in ipso vivimus*, non localiter, sicut aves in aere, aut pisces in aquis: sed efficienter, sicut anima efficit vitam corporis, *vita animæ, Deus est*, inquit S. Augustinus serm. 161. *In ipso movemur*, non solum quia dat creaturis virtutem agendi: sed maxime quia immediate cum illis concurrit ad quamlibet operationem. *In ipso sumus*, nimirum per conservationem. 3. Deus est ubique per substan-

ſubſtantiam; virtus enim & potentia Dei, quæ eſt ubique, eſt realiter una cum ejus ſubſtantia; *ſicut poteſtas Dei eſt ſemper & ubique*, inquit S. Anſelmus lib. de Incarnatione cap. 4. *ita quidquid eſt Deus, ubique & ſemper eſt.*

Q. 4. *Quomodo ſubſtantia Dei præſens eſt ubique?*

Advertes triplici modo rem poſſe eſſe alicubi per ſubſtantiam. 1. Circumſcriptive, cum per diverſas ſui partes reſpondet totidem loci partibus, ita ut ulterius non extendatur. Et hic modus exiſtendi in loco proprio eſt corporum. 2. Definitive, cum tota eſt in toto, & tota in qualibet loci parte, nec alibi reperitur, quod convenit ſolis ſpiritibus; anima rationalis v. g. tota eſt in toto corpore, & tota in qualibet ejus parte, nec ultra extenditur. 3. Repletive, quando non ſolum implet, ſed etiam continet omnia loca, iiſque tribuit virtutem locativam, nec in illis includitur.

His præmiſſis,

Deus ubique eſt præſens, non circumſcriptive, cum non ſit corpus: neque definitive, quia nullo loco concluditur; ſed repletive, omnia loca non ſolum implens, ſed etiam in ſe continens, ipſe locorum locus, & cælis excelſior, & inferno profundior, ut dicitur Job 11. Ergo rectius dicitur mundus eſſe in Deo ratione ejus immenſitatis, quam Deus in mundo, cum in illo non includatur. Similiter mundus alter poſſibilis nonniſi in immenſitate divina crearetur, ac proinde Deus novam non acquireret præſentiam; ſed mundus ipſe immenſitati divinæ præſens eſſe inciperet, & ita intrinſece mutaretur, non vero Deus. Spatia autem extra hunc mundum, ex S. Auguſtino lib. 11. de Civ. c. 5. inanes ſunt hominum cogitationes, quibus infinita imaginantur loca: cum locus nullus ſit præter mundum, quemadmodum homines inaniter cogitant præterita tempora ante mundi creationem, *cum nullum ſit tempus ante mundum.*

§. VIII.

§. VIII.

De Æternitate Dei.

Q. 1. QUid est æternitas?

R. Definitur a Boetio interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio.

Dicitur 1. *possessio*, id est duratio seu permanentia in suo esse, possidere enim dicitur, quasi potens sedere; quia possessor alicujus ditionis potest in ea sedere, & permanere firmiter.

Dicitur 2. *vita*; quia possessio propria est viventium, & quidem vita intellectuali.

Dicitur 3. *interminabilis*, id est, quæ caret utroque termino, nempe principio & fine: sicque æternitas distinguitur a duratione creaturarum, quæ initium habent.

Dicitur 4. *tota simul*, quo distinguitur æternitas a tempore, quod est essentialiter successivum & divisibile in partes priores & posteriores; in æternitate enim nihil est præteritum quasi jam non sit; nihil futurum, quasi nondum sit.

Dicitur 5. *perfecta*, ut distinguatur ab ævo seu duratione Angelorum, quia, licet secundum substantiam non sint corruptibiles, mutationi tamen accidentali obnoxii sunt; novos quippe eliciunt actus, de novo identidem cogitant & volunt, at æternitas nullam admittit mutationem, sive substantialem, sive accidentalem.

Q. 2. *Deus est ne æternus?*

R. Affirmative 1. ad Timoth. 6. *solus habet immortalitatem*. Et ratio est, quia ens a se est actus purissimus & immutabilis: atqui Deus mutaretur, nisi esset æternus; quia aut inciperet, aut desineret esse; aut nova acciperet. Ergo æternitas est Dei propria, non secus ac immutabilitas.

Dices: Deus ab æterno est omnipotens: ergo potuit ab æterno creare.

Distinguo consequens: potuit ab æterno creare quod

quod non repugnat: Concedo: quod repugnat, Nego consequentiam. Porro non minus repugnat creaturam esse æternam, quam montem sine valle, quem ab æterno Deus creare non potuit. Omnis enim creatura mutabilis est, nec potest esse suus actus, sed novos successive potest elicere & recipere: in æternitate autem nulla successio; si Angelus creatus esset ab æterno actu non intelligens, per totam æternitatem non posset intelligere: & contra si creatus esset cum actuali intelligentia, actus ille esset æternus & durationis infinitæ, quæ omnia sunt absurda.

Instabis: in illa duratione vera est successio, in qua durat prius & posterius: atqui in æternitate datur prius & posterius: de Deo enim æterno dicitur Apoc. 1. *qui est, & qui erat, & qui venturus est*; nonne hodierna Dei duratio major est, quam cum creavit mundum? Ergo.

Distinguo minorem: in æternitate datur prius & posterius intrinsece & connotative ad diversas temporis partes, Concedo: intrinsece & formaliter, Nego minorem. Itaque æternitas, quamvis sit duratio realiter indivisibilis, cum partes ejus non forent æternæ, nec ex partibus finitis exurgere possit duratio infinita; virtualiter tamen & eminenter continet partes temporis successivas, & relative ad illas de Deo dicitur quod sit, fuerit, & erit. Unde si duratio ejus mensuretur per temporis successiones, dici potest major hodie, quam in mundi principio, *cum secundum volumina temporum locutio humana varietur*, inquit sanctus Augustinus Tractatu 99. in Joannem; *qui per nulla deesse potuit, aut potest, aut poterit tempora, vera de illo dicuntur cujuslibet temporis verba*. Vide plura tomo 1. cap. 13.

§. IX.

De invisibilitate & incomprehensibilitate Dei.

QUæstio hic moveri non potest de visione Dei abstractiva, quæ habetur per effectus & alienam

speciem, cum ex dictis invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciantur, Rom. 1. sed de visione tum intuitiva, qua objectum cognoscitur ut in se est, & per propriam speciem, tum comprehensiva, qua objectum perspicitur non solum in se totum, sed etiam omni claritate & modo, quo cognoscibile est. Itaque;

Q. 1. *Visio Dei intuitiva est ne possibilis?*

R. 1. Naturaliter est impossibilis 1. ad Tim. 6. *lucem inhabitat inaccessibilem* (Deus) *quem nullus hominum vidit, sed* NEC VIDERE POTEST. Et ratio est, quia Deus est ens supernaturale, id est, supra rerum creatarum ordinem, unde sicut oculus corporeus non potest percipere spiritalia, utpote superioris ordinis; ita mens creata non potest naturaliter cognoscere quæ sunt divini & supernaturalis ordinis.

R. 2. Visio Dei intuitiva supernaturaliter est possibilis; promittitur enim iis, qui sunt mundo corde 1. Joann. 3. *videbimus eum sicuti est*. Quod autem ejusmodi visio sit possibilis, probatur, quia est proportio inchoata intellectus creati ad Deum intuitive videndum; intellectus enim creatus est intellectivus, Deus vero est intelligibilis: ergo Deus continetur intra latitudinem objecti intellectus creati.

Ergo oculus corporeus nequidem supernaturaliter potest Deum percipere, quia Deus non minus est extra latitudinem objecti visus corporei, quam tactus, gustus & olfactus; Deus enim neque est color, neque sapor, neque odor, nec quidquam aliud sensibile.

Dices 1. Est distantia infinita Deum inter & intellectum creatum: ergo Deus nequidem supernaturaliter videri potest ab intellectu creato, repugnat enim superari distantiam infinitam.

Distinguo antecedens: est distantia infinita entitatis, Concedo: habitudinis, Nego antecedens; est enim proportio inchoata intellectus creati ad Deum intuitive videndum; ergo quemadmodum voluntas per charitatem amare potest Deum ut est in se, & ei intime uniri; quia voluntas essentialiter est omnis boni

appe-

appetitiva: ita pariter mens creata omnis veri cognoscitiva, per lumen supernaturale potest Deum intuitive videre.

Instabis: non potest esse proportio inchoata habitudinis intellectus finiti ad objectum infinitum: Ergo nulla solutio.

Nego antecedens; ut patet vel ipso exemplo voluntatis, quæ habet proportionem inchoatam ad diligendum Deum ut in se est. Potest etiam distingui illud antecedens: non potest esse proportio inchoata ad objectum infinitum *infinite* & comprehensive cognoscendum, Concedo: unde voluntas non potest Deum infinite *diligere*: ad finite cognoscendum, Nego *antecedens*.

Dices 2. Antiqui Patres, ut sanctus Chrysostomus, Theodoretus, docent Deum non posse videri, nisi per condescensum quemdam: Ergo.

Distinguo antecedens: non posse videri vel naturaliter, vel supernaturaliter comprehensive, ut contendebant Anomæi, adversus quos scripserunt illi Patres, Concedo: non posse supernaturaliter, modo tamen finito & per condescensum quemdam, Nego antecedens. *Consule* Tomum 1. cap. 14.

R. 3. Visio Dei comprehensiva est impossibilis etiam supernaturaliter, quia Deus est infinite cognoscibilis: atqui intellectus creatus & finitus non potest elicere visionem infinitam; ergo intellectus creatus etiam Christi Domini non potest Deum comprehendere.

Dices: tum comprehenditur objectum, cum videtur totum.

Nego: nam voluntas per charitatem totum Deum, sicut in se est, diligit, neque tamen eum diligit, nec *ulla* virtute diligere potest, quantum est diligibilis. Similiter intellectus beatus, licet totum Deum videat, non potest tamen illum omni modo videre, quo *visibilis* est; quia infinite est visibilis, hoc est, clarius & clarius in infinitum; sic discipulus, quamvis conclusiones, & principium, quo nituntur, plane intelligat, non tamen ea claritate & perfectione intelligit, qua Magister.

Q. 2. *Potest-ne intuitive videri natura divina absque ejus attributis?*

R. Affirmant Scotistæ; & opinio illa non videtur probabilis; quia natura divina & ejus attributa sunt in se actus purus & simplicissimus. Ergo natura divina non potest videri, sicuti est, quin videantur omnia ejus attributa.

Dices: potuit una persona incarnari sine alia; Ergo & videri.

Nego consequentiam. Disparitas est, quod visio intuitiva terminetur ad objectum sicuti est: atqui natura divina & ejus attributa sunt unum quid: ergo repugnat ea separatim videri sicuti in se sunt. Contra vero in Incarnatione, licet & identice, &, ut ita dicam, materialiter, totus Deus humanitati uniatur, juxta illud Christi Joann. 16. *Ego in Patre, & Pater in me est;* non unitur tamen omni modo, nec formaliter ut natura est, ut Pater est, vel ut Spiritus-sanctus, quemadmodum in æternitate Pater communicat naturam divinam Filio, non secundum omnem modum quo se habet, id est ut formaliter subsistentem paternitate.

Q. 3. *Fuerunt-ne qui in hac vita mortali Deum intuitive viderint?*

R. Nonnulli Theologi, ut S. Thomas, affirmant illud privilegium fuisse concessum Moysi & S. Paulo. Sed communior sententia negat Deum aliquando visum fuisse in hac vita mortali; probaturque Jo: 1. *Deum nemo vidit unquam* 1. Tim. 6. *quem nullus hominum vidit*. Hæ propositiones nullam admittunt exceptionem, cum sint universaliter negantes.

Dices 2. Cor. 12. S. Paulus raptus est in Paradisum usque ad tertium cælum: Moysi promisit Deus se ei ostensurum omne bonum; locutusque est cum eo facie ad faciem, & non per figuras & ænigmata, Exod. 33. & n. 12. Ergo visio Dei intuitiva fuit illis concessa.

Nego consequentiam; quia textibus perspicuis & claris non debent opponi obscuriores: 1. Enim non constat quid sit tertium cælum, ad quod raptus est

Apo-

Apostolus; & quid ibi audierit: 2. Deus expresse dixit Moysi; *Non poterit videre faciem meam; non enim videbit me homo & vivet*. Ergo Moyses non vidit omne bonum in propria specie, sed in effigie humana, in qua Deus, seu potius Angelus gerens vices Dei, ut habetur Actuum 7. v. 37. & 38. solebat apparere Moysi, & cum eo loqui, sicut amicus ad amicum ore ad os, & facie ad faciem, non vero per somnia, per figuras & ænigmata obscuriora, puta per ignem, nubem, &c.

Instabis. Videre Deum facie ad faciem; est videre intuitive, ut patet ex cap. 13. 1. Cor. ubi sic scribit Apostolus v. 12. *videmus nunc per speculum & in ænigmate; tunc autem facie ad faciem*; atqui Moyses vidit Deum facie ad faciem: ergo vidit Deum intuitive.

Distinguo majorem: videre facie ad faciem in propria natura, Concedo: videre facie ad faciem in natura assumpta, in qua Deus vel potius Angelus loquebatur Moysi, Nego majorem. Quanquam faciem illam fulgentem, sicut refulsit facies Christi in transfiguratione, non vidit Moyses; ait enim Exodi 33. v. 20. & 23. *videbis posteriora mea*, (nempe in corpore assumpto) *faciem autem meam videre non poteris*. Quod autem Apostolus laudato cap. 13. per verba, *tunc autem facie ad faciem*, intelligendus sit de visione Dei in propria specie; colligitur ex verbis sequentibus, *tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum*.

Q. 4. *Sancti plene purgati fruuntur ne visione Dei intuitiva ante corporum resurrectionem?*

R. Affirmative; ita enim definitum est Concilio generali Florentino sess. 25. ann. 1432. Præiverat Concilium secundum Lugdunense etiam generale in formula fidei, anno 1274. probaturque responsio ex Scriptura Luc. 23. v. 42. ubi Christus Latroni pœnitenti ait: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso*. 2. Cor. 5. *Cum sumus in corpore, peregrinamur a Domino . . . audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, & præsentes esse ad Dominum*.

Dices: Hæc Concilii definitio contraria est Traditioni & Scripturæ sacræ. Traditioni quidem: nam a primo Ecclesiæ sæculo communis fuit Ecclesiæ doctrina, Sanctos post resurrectionem cum Christo regnaturos in terris per mille annos, priusquam ad conspectum Dei in cælo reciperentur. Ita tradidit Papias Episcopus Hierapolitanus, & discipulus S. Joannis Evangelistæ, quem secuti sunt sanctus Justinus secundo sæculo; sanctus Irenæus, & Tertullianus tertio sæculo; Lactantius, Severus Sulpitius quarto sæculo; S. Augustinus quinto sæculo; S. Bernardus XII. sæculo, & Joannes XXII. decimo-quarto sæculo. Scripturæ etiam adversatur ejusmodi definitio, nam Matth. 20. denarius omnibus simul operariis in fine diei distribuitur, quo significatur justis debita merces simul rependenda in consummatione sæculi Apoc. 6. v. 9. animabus Martyrum sub altari delitescentibus dictum est ut requiescerent, donec compleantur conservi & fratres eorum: & cap. 20. fit mentio duplicis resurrectionis; prima est justorum, qui regnabunt cum Christo mille annis: secunda impiorum, quæ consequetur illud temporis intervallum: Ergo.

Nego antecedens; fuit enim omnium sæculorum traditio, animas, quibus nihil superest expiandum, simul ac corpore solutæ sunt, in cælum admitti, ibique frui intuitiva Dei visione, ut fuse probavimus adversus Lutherum & Calvinum tom. 1. cap. 14. §. 6. quamvis nonnulli ex veteribus contra senserint, quemadmodum semper creditum est in Ecclesia, ratum esse Baptismum collatum ab Hæreticis, licet sancti Cyprianus & Firmilianus, Tertullianus & plures Episcopi illum reprobaverint, veritate nondum eliquata, ut loquitur sanctus Augustinus.

Nec nocent allati Scripturæ textus.

Non primus, is enim est scopus Christi Domini in parabola denarii diurni, Judæos, qui primo vocati sunt, non plus accepturos, quam Gentiles Christianos, licet tempore posteriores, immo nec sanctos Patriarchas ante primitias Christianorum, puta Innocentes, Joannem Baptistam, Latronem pœnitentem, cælum

lum ingressuros, nec ante nos gloria consummata; quæ erit in resurrectione corporum donandos, juxta illud Apostoli Hebr. 11. v. 39. *hi omnes testimonio fidei probati non receperunt, mercedem . . . ut non sine nobis consummarentur.*

Non secundus; quia altare, de quo sæpe fit mentio in Apocalypsi, in cælo semper visum est, ergo & animæ Martyrum sub illo collocatæ, quæ laudem Deo concinunt cum Spiritibus cælestibus; dataeque sunt singulis stolæ albæ, scilicet incompleta felicitas, donec perfecto salvandorum numero, in resurrectione completam accipiant. Dicuntur autem sub altari tanquam sub Principe Christo, qui est supra velut Agnus occisus, cujus virtute & merito Martyres seipsos in sacrificium Deo obtulerunt.

Non tertius; eo enim loco regnum mille annorum est totum temporis spatium, quod a morte Christi (quando ligatus est satanas) protenditur usque ad adventum Antichristi, quo rursus solvetur satanas citato cap. 20. Apoc. & resurrectio prima, de qua ibidem fit mentio, est animarum justificatio, in qua transeunt a morte ad vitam, ut dicitur Joann. 5. v. 24. *Cum consummati fuerint mille anni*, inquit sanctus Joannes v. 7. *solvetur satanas de carcere suo, & exibit, & seducet gentes;* v. autem 9. prosternitur, mittiturque in stagnum ignis. Tum sequitur mortuorum resurrectio v. 13. *mors, & infernus dederunt mortuos suos . . . & judicatum est singulis secundum opera ipsorum.* Ergo locus iste destruit, nedum astruat errorem Millenariorum, in quem S. Augustinus primo impegerat; sed illum revocavit lib. 1. Retract. c. 14. & lib. 20. de Civ. cap. 7. Sanctus Bernardus obscurius locutus est; sed intelligi potest de beatitudine consummata, quæ non habetur nisi post resurrectionem corporum. Joannes XXII. inclinavit revera in errorem Millenariorum; sed in pleno Consistorio confessus est, teste Benedicto XII. ejus successore, omnia a se fuisse prolata ad veritatem dumtaxat indagandam, nec quidquam se definiisse, quin morti proximus sinceræ fidei suæ testimonia reliquit anno 1334. Sed cum

isthæc longa dissertatione indigeant; vide tomo 1, cap. 14. §. 6. ubi fusius & clarius sunt exposita, ac probata.

§. X.

Satisfit nonnullis quæstionibus circa visionem beatificam.

Q. 1. QUæ requiruntur, ut mens creata elevetur ad Deum intuitive videndum?

R. Requiritur 1. lumen gloriæ, quod est habitus supernaturalis, quo mens creata ultimo disponitur ad eliciendum visionem Dei intuitivam, quemadmodum per supernaturalem fidei habitum elevatur ad credendum iis, quæ Deus dixit: sed sicut Hæreticus ad Catholicam Religionem rediens, necdum justificatus, per supernaturale Dei auxilium absque fidei habitu, elicit actus fidei; ita Beati Deum absolute videre possunt solo actuali lumine gloriæ illustrati & corroborati.

Requiritur 2. ut Deus intellectui lumine gloriæ instructo conjungatur in ratione objecti; namque ex sancto Augustino cognitio gignitur a cognoscente & objecto cognito. Hinc est quod homo viator Deum, quamvis ubique præsentissimum, intuitive non videat; quia in ratione objecti non conjungitur ejus intellectui, quemadmodum nec oculus percipit in tenebris objecta, quæ circumstant; quia sine lumine ab iis non afficitur, nec movetur.

Q. 2. *Deus imprimit-ne sui speciem in intellectu Beato, sicut per species seu ideas vel innatas, vel acquisitas percipimus alia objecta?*

R. Minime; quemadmodum enim oculus sine specie impressa percipit lumen utpote sibi præsentissimum; sic & intellectus beatus Deum, qui illi intime præsens est, nulla interveniente specie intuetur. Posset tamen absolute dari ejusmodi species, cujus virtute intellectus beatus Deo in ratione objecti conjungeretur.

Q. 3.

Q. 3. *Visio Dei intuitiva fit ne per aliquam similitudinem, quæ solet dici verbum mentis, seu species expressa?*

R. Communior est sententia fieri; quia sicut calefactio nec esse, nec intelligi potest sine calore, ad quem terminatur, illuminatio sine lumine; sic nec intellectio sine suo termino, quod est verbum mentis seu species expressa: *quemadmodum enim*, inquit sanctus Augustinus lib. 9. de Trinitate cap. 11. *cum per sensum corporis videmus Corpora, fit eorum aliqua similitudo in animo nostro . . . ita cum Deum novimus . . . fit aliqua Dei similitudo illa notitia.*

Dices: nihil creatum potest repræsentare objectum infinitum: ergo nulla species sive impressa, sive expressa, Deum, sicuti est, repræsentare potest.

Distinguo antecedens: nihil creatum repræsentare potest objectum infinitum, tamquam medium, in quo Deus intuitive videatur, quemadmodum Pater videtur in filio, Concedo: tamquam medium, quo Deus videatur, quemadmodum per ideas, quæ in mente sunt accidentia, repræsentantur substantiæ accidentibus nobiliores, Nego antecedens: si enim intellectus creatus lumine gloriæ adjutus virtutem habet eliciendi visionem Dei intuitivam, quidni & specie, sive impressa, sive expressa instructus?

Q. 4. *Beati vident-ne Deum æqualiter?*

Asseruit Jovinianus, quarto sæculo, cujus errorem jampridem prostratum restituerunt Pseudo-reformati sæculo decimo-sexto, adversus quos,

R. De fide est, inæqualem esse visionem beatificam; ita enim definiit Concilium Tridentinum sess. 6. can. 32. probaturque ex Scriptura Joann. 14. *in domo Patris . . . mansiones multæ sunt.* 1. Cor. 15. *stella enim a stella differt in claritate: sic & resurrectio mortuorum.*

Dices; Matth. 20. idem denarius omnibus operariis redditur, licet alii plus, alii minus laboraverint: ergo omnes æquali donantur beatitudine.

Distinguo consequens: æquali beatitudine objectiva, Concedo; nam Deus erit omnibus una merces per

unum denarium figurata : æquali beatitudine formali ; Nego consequentiam : diversimode enim Beati idem objectum possidebunt.

Q. 5. *Quænam est causa hujus inæqualitatis?*

R. Causa moralis est inæqualitas meritorum, nam *qui parce seminat, parce & metet*, 1. Cor. 9. Causa Physica est lumen gloriæ, quod inæquale datur pro diversitate meritorum. Ergo Angelus supremus Deum clarius non videret cum æquali lumine gloriæ, licet in eo vis intelligendi sit longe perfectior; quia non videt per potentiam naturalem, sed per obedientialem, quæ æqualis est sive in Angelo, sive in homine, utpote quæ non agat, nisi quatenus elevatur. Unde cum perfectiori modo elevetur Beatæ Virginis intellectus, Deum clarius attingit, quam intellectus Angelicus; sic homo acutioris ingenii cum æquali lumine fidei perfectius non credit, quam idiota.

Q. 6. *Quænam videntur a Beatis in essentia divina?*

R. 1. Necessario videntur omnia, quæ sunt in Deo formaliter, nempe tres personæ, & omnia attributa, ut supra diximus. 2. Beati non vident necessario creaturas secundum suum esse formale; quia ut sic, sunt aliquid prorsus a Deo distinctum. Vident tamen ex rebus creatis illas, quæ pertinent ad eorum vel perfectionem, vel statum.

Hinc vident primo ea gratiæ mysteria, quæ in via per fidem crediderunt; fidei enim succedit visio; tamquam merces operi: *Quid videbimus*, inquit sanctus Augustinus lib. 20. de Civit. cap. 21. *Nisi Deum & omnia illa, quæ nunc non videmus credentes?* Secundo vident omnes rerum species & genera, quæ scientiarum naturalium sunt objecta; hæc enim notitia pertinet ad eorum perfectionem. Tertio ex contingentibus ea cognoscunt, quæ illos specialiter spectant: v. gr. orationes, quæ ad illos diriguntur, nam ex Concilio Senonensi, *pervium est Divinitatis speculum, in quo quidquid eorum intersit, illucescat*.

Ergo fieri potest ut Beatus meritis & gloria infe-
rior

rior plura cognoscat, quam superior; quia illis specialis conditio hanc notitiæ extensionem exigit: v. g. plures illum invocant. Sed propterea non erit beatior, ut monet sanctus Augustinus, lib. 5. Confess. cap. 4. ubi Deum sic alloquitur: *Beatus est qui te novit, etsi alia nesciat; qui autem te & alia novit, non propterea beatior, sed propter te solum.*

Q. 7. *Quid est videre in verbo?*

R. Hic loquendi modus dupliciter intelligi potest: Ita ut idem sit, ac per visionem beatificam videre in essentia divina, quæ est idea rerum omnium: & hæc acceptio est communior apud Theologos. 2. Significat aliquando videre per revelationes speciales, quæ appropriantur verbo: dubium enim non est, quin Beati identidem nova cognoscant, quod fieri nequit per visionem beatificam, quæ immutabilis est, cum detur ut merces propter merita, quæ post mortem nec augentur, nec minuuntur: Ergo per novas revelationes. Prior cognitio vocatur matutina; posterior vero, utpote imperfectior, vespertina; res enim perfectiori modo cognoscuntur in Deo per visionem beatificam, quam in seipsis per speciales revelationes.

Q. 8. *Beati possunt ne videre omnes omnino creaturas possibiles?*

R. Non possunt; alioquin comprehenderent omnipotentiam divinam; neque enim aliter Deus intelligitur comprehendere suam omnipotentiam, quam videndo quidquid illa possit, quemadmodum ille censetur cognoscere aliquod principium, quantum cognoscibile est, qui in illo videt omnes conclusiones, quæ inde deduci possunt.

Dices: qui potest majus, potest & minus: atqui minus est videre omnes creaturas possibiles, quam Deum videre: Ergo.

Nego minorem: videre enim omnes creaturas possibiles, est non solum videre, sed etiam comprehendere omnipotentiam divinam.

Instabis: omnes creaturæ possibiles sunt quid Deo minus: Ergo.

Nego antecedens: possibilitas enim rerum est vel ipsamet Dei omnipotentia, vel saltem illam includit.

CAPUT VI.

De Attributis divinis, quæ per modum facultatis exprimuntur.

ATtributa illa sunt intellectus, voluntas, & omnipotentia.

§. I.

De intellectu Divino.

MOnuimus supra in Deo nullam esse potentiam proprie dictam, cum ipse sit actus purissimus, ac proinde essentiam divinam, intellectum, scientiam & cognitionem actualem esse plane unum & idem.

Ergo sicut essentia divina est simplicissima, immutabilis, & infinita, ita & ejus scientia: *Sicut omnino tu es*, inquit sanctus Augustinus lib. 13. Confess. cap. 16. *tu scis solus, qui es incommutabiliter, & scis incommutabiliter, & vis incommutabiliter.* Esther 14. *habes omnium scientiam.* Psalm. 146. *Sapientiæ ejus non est numerus.* Ac imprimis novit seipsum & comprehendit tamquam primarium objectum, ac præstantissimum intelligibile, deinde cætera omnia, possibilia, existentia, futura, *discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus*, Hebr. 4.

Dices: Deus aliquando cum dubitatione loquitur: *si forte audiant*, ait Jerem. 26. *forsitan Patrem meum sciretis.* Joann. 8. Ergo.

Respondet Sanctus Hieronymus ad primum locum; *verbum ambiguum*, forsitan, *majestati divinæ non potest convenire; sed nostro loquitur affectu, ut liberum homi-*

homini servetur arbitrium. Et sanctus Augustinus ad secundum locum Tract. 37. in Joann. sic habet: *ille qui omnia scit, quando dicit, forsitan, non dubitat, sed increpat: dubitationis verbum est; quando dicitur ab homine ideo dubitante, quia nesciente: cum vero dicitur a Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur Divinitas*.

Q. 1. *Quomodo dividitur scientia divina secundum nostrum concipiendi modum?*

R. Dividitur. 1. In scientiam speculativam & practicam. Speculativa est objecti non operabilis, ut scientia, qua Deus seipsum cognoscit, & res mere possibiles. Hæc scientia est necessaria, utpote independens a divinis decretis. Scientia practica est cognitio objecti operabilis, ut mundi condendi, dependens a decretis divinis, ac proinde libera, & est causa rerum, quemadmodum ars in mente artificis, est causa artefactorum.

2. Dividitur in scientiam simplicis intelligentiæ, & scientiam visionis. Celeberrima est in scholis isthæc divisio.

Scientia simplicis intelligentiæ est cognitio rerum mere possibilium, quæ nec extitere, nec extituræ sunt.

Scientia visionis est cognitio rerum existentium in aliqua temporis differentia, sive actu existant, sive extiterint, sive extituræ sint.

Q. 2. *Est-ne adæquata ejusmodi divisio?*

R. Affirmative, quia quidquid Deus cognoscit, vel existit in aliqua temporis differentia, vel non existit: medium quippe non datur inter existere & non existere, cum sint contradictoria: atqui primum pertinet ad scientiam visionis, secundum vero ad scientiam simplicis intelligentiæ: Ergo.

Dices: Totuplex scientia in Deo est distinguenda, quotuplici modo res possibiles distingui possunt: atqui res possibiles distingui possunt in eas, quæ sub nulla conditione futuræ sunt, & eas, quæ sub conditione numquam tamen ponenda, futuræ essent: Ergo.

Minor

Minor probatur. David 1. Regum cap. 23. accepto nuntio, quod Saul cum exercitu ad urbem Ceilam, in qua tum commorabatur David, accederet, dubius erat num tradendus esset a Ceilitis, si apud eos remaneret, propterea que consuluit Dominum, Quam vero responsionem ex divino oraculo expectabat? quod illud esset possibile? minime, id enim ipsi constabat; sed quærebat quod non erat sibi compertum, num scilicet revera tradendus esset, in hypothesi quod ex urbe non fugeret. Respondit Deus: *Tradent*: propterea David fugit, & ideo non est traditus: Ergo traditio Davidis non fuit objectum scientiæ visionis, utpote quæ numquam exciterit: neque fuit objectum simplicis intelligentiæ; quia non erat mere possibilis, nec Deus simpliciter respondit esse possibilem, sed futuram sub conditione, nempe si David remaneret in urbe: ergo præter scientiam possibilium & existentium, media est admittenda, quæ sit conditionatæ futurorum.

Distinguo minorem: duplici modo cognosci potest, seu duplici scientia, nimirum simplicis intelligentiæ & visionis, propter duplex objectum, quod concurrit in futuris conditionatis, Concedo: duplici modo, qui constituat scientiam mediam distinctam a scientiâ simplicis intelligentiæ, & a scientia visionis, Nego minorem.

In futuro itaque conditionato, v. gr. in proditione Davidis, si remansisset in urbe Ceila, duo spectari debent. Primum est ipsamet conditio numquam futura, ac proinde mere possibilis, quæ ut sic, est objectum scientiæ simplicis intelligentiæ. Secundum, est infirmitas humana, quæ in habitatoribus Ceilæ infallibiliter cessisset Sauli minitanti urbis obsidionem & subversionem, nisi Deus efficaci suo auxilio eos roborare decrevisset: non decreverat autem, cum statuisset Davidem fuga salvare. Atqui infirmitas Ceilitarum & divinum decretum, erant quid existens, ac proinde objectum scientiæ visionis. Sic possibile erat Tyrios & Sydonios converti si vidissent miracula, quæ facta sunt in urbe Betsaida & Corozain, & eo

sensu

sensu eorum conversio erat objectum scientiæ simplicis intelligentiæ; sed voluntas eorum non tam indurata, sicut voluntas civium Betsaidæ & Corozain; vis quoque & efficacia gratiæ iisdem civibus concessæ erant existentes, ac proinde objectum scientiæ visionis, & ex iis potuit Christus certo dicere Tyrios & Sydonios fore convertendos, si similes apud eos factæ fuissent virtutes.

Q. 1. *Quodnam est medium scientiæ divinæ?*

Medium scientiæ dicitur causa cognitionis: sic creaturæ sunt medium, quo naturaliter cognoscimus Deum existere, & prima cognitionis principia sunt media, per quæ devenimus in notitiam conclusionis. His præmissis.

R. 1. Deus seipsum videt sine medio; quia Deus est ipsamet lux, ipsa veritas, per quam cætera ipsi sunt pervia: Ergo si prima cognitionis principia cognoscimus sine medio, sed per ea devenimus in cæterorum cognitionem; a fortiori Deus seipsum primam veritatem sine medio cognoscit. Secundum tamen nostrum concipiendi modum, quo distinguimus attributa divina ab essentia, Deus cognoscit sua attributa in propria essentia, a qua veluti fluere intelligimus ejus proprietates.

R. 2. Deus alia a se cognoscit in seipso, probatque sanctus Thomas lib. 1. contra Gentes cap. 4. hac ratione, quia cognitio sumit suam speciem & perfectionem ab objecto; unde Metaphysica est præstantior Physica, quia versatur circa objectum præstantius, utpote ab omni materia abstractum, puta circa Angelum, Deum ipsum, cum Physica tota sit circa corpus naturale: atqui repugnat scientiam Dei speciem & perfectionem accipere a creaturis, cum ejus scientia & cognitio sit ipsius essentia: *Sic igitur*, inquit Angelicus Doctor, *impossibile est quod intellectum a Deo primo & per se sit aliud ab ipso*.

Porro Deus videt res possibiles primo in essentia, quæ est ipsum esse a creaturis participabile, sicut cognoscuntur omnia calida in calore ipso, cujus sunt participationes. Secundo in omnipotentia, utpote earum

rum productiva. Tertio in suis ideis, tanquam in sua arte, ut loquitur sanctus Augustinus. Idea enim est exemplar, seu interna similitudo in mente agentis, ad cujus inspectionem opus suum dirigit ac perficit. Ideæ autem divinæ nihil aliud sunt, quam essentia divina, quatenus ad ejus similitudinem producuntur creaturæ. Ergo realiter in Deo est una idea sicut & cognitio; sed secundum nostrum concipiendi modum multiplex, quatenus essentia divina non uno modo, sed infinitis est imitabilis & participabilis.

Res vero existentes in aliqua temporis differentia videt Deus in suis decretis; quia res futuræ sunt eo modo, quo Deus decrevit res futuras: futuræ, inquam, libere aut necessario, si voluit Deus eas venire libere, aut necessario; *cum voluntas divina sit efficacissima*, inquit sanctus Thomas 1. p. q. 19. art. 8. *non solum sequitur, quod fiant ea quæ Deus vult fieri, sed & quod eodem modo fiant, quo Deus ea fieri vult. Vult autem Deus quædam fieri necessario*, (ut motus creaturarum irrationalium & insensatarum) *quædam contingenter*, id est, libere, ut actiones humanas.

Dices: Illud non potest esse medium certo cognoscendi actus libere futuros, quod non habet cum illis necessariam connexionem: atqui decreta Dei quantumcumque efficacia, non habent necessariam connexionem cum actibus libere futuris; actus enim libere futurus potest non esse futurus, cum in eo libertas arbitrii essentialiter consistat, ut actus possit non poni: Ergo.

Distinguo minorem: non habet connexionem necessariam absolute, Concedo: hypothetice, Nego minorem. Necesse enim est ut actus fiat eo modo, quo Deus efficaciter fieri voluit: Ergo cum Deus efficaciter voluerit ejusmodi actus fieri libere, necessarium est, ex sancto Thoma, mox laudato, ut actus fiat libere, hoc est, ita ponatur, ut possit absolute non poni.

Instabis. Deus in suis decretis saltem non videt actus malos libere futuros, cum illos efficaciter non decernat, sed solummodo permittat: Ergo.

Distin-

Distinguo antecedens: non videt in suis decretis positivis, quasi decreverit ad eos præmovere, Concedo: in permissivis, Nego antecedens. Deus itaque non decrevit excitare & agere voluntates ad peccandum; ut blasphemarunt Lutherus & Calvinus; sed decrevit se illa permissurum propter rationes exponendas ubi de providentia. In illo autem decreto permissivo includitur decretum concurrendi ad materiam peccati; ad quod se determinatura est voluntas mala. Porro in illo concurrendi decreto videt Deus futurum peccatum.

At, inquies, quomodo Deus ab æterno vidit voluntatem malam se determinaturam ad malum?

R. Eo modo vidit, quo videt in tempore, cum actu præbet concursum simultaneum, vel secundum Thomistas, physice præmoventem; scientia enim Dei utpote immutabilis, rerum ortu aut interitu non crescit nec decrescit.

§. II.

De voluntate Dei.

Q. 1. Est-ne *in Deo voluntas?*

R. Affirmative. *Omnia quæcumque voluit, fecit*, Psal. 113. *Non mea voluntas, sed tua fiat*, Luc. 22. Et ratio est, quia voluntas nihil est aliud, quam naturalis inclinatio, quæ in sensitivis dicitur appetitus, & in intellectualibus voluntas. Porro sicut in Deo esse & intelligere unum sunt; ita esse & velle. Ergo in Deo una est realiter voluntas & volitio, seu amor, quemadmodum est una natura, multiplex vero secundum nostrum concipiendi modum.

Q. 2. *Quomodo voluntas Dei dividitur nostro concipiendi modo?*

R. Dividitur generatim in voluntatem signi, & voluntatem beneplaciti.

Q. 3. *Quid est voluntas signi?*

R. Est signum externum divinæ voluntatis; sic mandata Dei dicuntur voluntas Dei; quia iis significatur Deum velle fieri, quod lege sua sanxit.

Q. 4. *Quid est voluntas beneplaciti?*

R. Est ipsemet actus internus & immanens divinæ voluntatis.

Q. 5. *Quotuplex est voluntas signi?*

R. Quintuplex, scilicet præceptum, prohibitio, consilium, permissio, & operatio; Deus enim vult nos facere bonum quod præcipit, aut consulit, abstinere a malo, quod prohibet, pati persecutiones, quas permittit, & omnia adversa, quæ immittit.

Q. 6. *Quotuplex est voluntas beneplaciti?*

R. Duplex; antecedens & consequens.

Voluntas antecedens est ea, qua Deus aliquid vult fieri secundum se spectatum, & non consideratum cum omnibus circumstantiis particularibus.

Voluntas consequens est ea, qua Deus aliquid vult simpliciter & absolute spectatis omnibus circumstantiis.

Q. 7. *Voluntas Dei impletur-ne semper?*

R. Consequens & absoluta semper impletur; nam Rom. 9. *voluntati ejus quis restitit?* Sed antecedens non impletur semper, ut patet ex cap. 23. Matth. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Nec propterea dici potest eam vinci ab hominibus; quia sic vult eos salvare obedientes, ut velit etiam damnare inobedientes: alterutrum autem semper impletur. Infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cum ejus Evangelio non credunt, nec ideo tamen eam vincunt, verum seipsos fraudant magno & summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt. Ita voluntas Dei semper invicta est; vinceretur autem, si non inveniret quid de contemptoribus faceret.

Q. 8 *Voluntas salvandi omnes homines est-ne signi aut beneplaciti?*

R. Estius, Sylvius, & nonnulli veteres Thomistæ contendunt esse signi dumtaxat; sed communis est Theologorum sententia post sanctum Thomam, esse voluntatem beneplaciti, non quidem consequentem, quia

quia non omnes salvantur: sed antecedentem; ex qua Deus omnibus & singulis filiis Adæ, & peccato originali infectis præparat aut confert gratias vere sufficientes quibus saluti suæ consulere possint, ut fuse probamus Tom. 2. cap. 7.

Q. 9. *Voluntas Dei est-ne causa rerum?*

R. Est causa imperans, scientia causa dirigens, & omnipotentia causa exequens; quod explicatur exemplo artificis, cujus voluntas imperat domus ædificationem, quam ars dirigit, & manus seu potentia motrix exequitur.

Q. 10. *Est-ne etiam causa malorum?*

R. Causat mala pœnæ: quia sunt justa & moraliter bona: *Ego Dominus*, inquit Isa. 45. *faciens pacem & creans malum*. Non causat mala culpæ, juxta illud Psalm. 5. *non Deus volens iniquitatem tu es*. Et rationem affert S. Anselmus lib. de liber. arbitr. cap. 8. quia justa voluntas hominis ea est, qua vult id quod Deus vult eam velle, ac proinde injustitia non esset injustitia, si fieret secundum Dei voluntatem.

Dices: Deus dicitur indurare corda: Ergo.

Distinguo antecedens, indurare negative, subtrahendo gratiam, Concedo: positive infundendo malitiam, Nego antecedens.

Q. 11. *Est ne aliqua causa voluntatis divinæ?*

R. Est causa volitorum; nam Deus unum facit propter aliud: nulla est causa ipsiusmet volitionis; quia ex dictis divina volitio est ipsamet divina essentia. Unde sanctus Augustinus lib. de Genesi contra Manichæos cap. 2. *si habet causam voluntas Dei*, inquit, *est aliquid quod antecedat voluntatem Dei, quod nefas est credere . . . Qui autem dicit, quare voluit facere cælum & terram, majus aliquid quærit, quam est voluntas Dei: nihil autem majus invenire potest. Compescat ergo se humana temeritas, & id quod non est, non quærat, ne id quod est non inveniat.*

§. III.

§. III.

De objecto & proprietatibus voluntatis divinæ.

CErtum est bonum esse objectum voluntatis, sicut verum intellectus.

Objectum autem voluntatis duplex est, nempe materiale & formale. Objectum materiale voluntatis est res amata; formale vero est motivum, seu ratio propter quam res illa amatur.

Sic pharmacum v. gr. est objectum materiale ægroti, sanitas vero formale; quia sanitas est motivum, seu ratio propter quam pharmacum appetitur.

Q. 1. *Quodnam est objectum materiale voluntatis divinæ?*

R. Primarium est Deus ipse; quia est summum bonum: secundarium vero omnes creaturæ existentes in aliqua temporis differentia, juxta illud Sapient. 11. *Diligis . . . . omnia quæ sunt; & nihil odisti eorum, quæ fecisti.* Enimvero Deus diligit omne bonum; imperfectæ enim & deficientis voluntatis est non amare quod est bonum & amabile: atqui omnes creaturæ sunt bonæ, Gen. 1. *viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Deinde amare est bene velle, & benefacere: atqui Deus omnibus existentibus bene vult & bene facit, cum illis tribuat esse.

Ergo Deus non amat res mere possibiles; quia illis nec bene vult, nec bene facit.

Q. 2. *Quodnam est formale objectum divinæ voluntatis?*

R. Est sola bonitas divina, propter quam seipsum diligit & cætera, juxta illud Proverb. 16. *universa propter semetipsum operatus est Dominus.* *Unde*, inquit sanctus Thomas q. 19. art. 2. ad 2. *cum Deus alia a se non velit nisi propter finem, qui est sua bonitas, non sequitur, quod aliquid aliud moveat voluntatem ejus, nisi bonitas sua.* Et q. 20. art. 2. *amor noster, quo aliquid bonum volumus, non est causa bonitatis ipsius,*

sius ; sed illam supponit : amor vero Dei est infundens & creans bonitatem in rebus. Et S. Bernardus lib. de amore divino cap. 4. sic Deum alloquitur: *Non afficeris a nobis, vel ad nos, cum nos amas: nos a te, & in te, & ad te afficimur, cum amamus te.*

Q. 3. *Deus amat ne creaturas amore amicitiæ?*

R. Ita; amat rationales; ait enim Joann. 15. *jam non dicam vos servos; sed amicos;* irrationales vero non ita amat, quia non vult illis bonum propter ipsas, sed in commodum & utilitatem rationalium.

Dices: Amat creaturas rationales, propter semetipsum: ergo illas non amat amore amicitiæ, sed concupiscentiæ.

Nego consequentiam; quia Deus non in utilitatem suam diligit nos propter semetipsum, sed nos ad seipsum refert, tamquam ad summum nostrum bonum, & in hoc ipso nobis bene vult amore gratuito. Imo nos non diligeret amore veræ amicitiæ, si aliter nos amaret.

Q. 4. *Amor Dei est-ne erga omnia æqualis?*

R. Ex parte voluntatis seu ratione ipsius volitionis, amor Dei est æqualis; quia ut sic unicus est & Deus ipse: ratione termini est inæqualis; quia cum amare sit alicui bonum velle, illa profecto Deus plus amat, quibus vult majora bona.

Q. 5. *Deus amat-ne necessario?*

R. Amat seipsum necessario, quia est summum bonum; creaturas vero libere, quia non sunt summum bonum.

Dices: velle in Deo & esse sunt unum & idem; atqui esse Dei est maxime necessarium: ergo & velle.

Distinguo majorem; sunt unum & idem entitative, hoc est, sunt una & eadem entitas: Concedo: sunt unum & idem connotative & terminative, Nego majorem; nam velle ut sic, connotat aliquid intrinsecus volitum & productum aut producendum, quod Deus potuisset non velle producere.

Ergo Dei libertas est divini amoris modus tendendi in terminum extrinsecus connotatum, qui posset

non

non poni . Modus autem ille est quid Deo intrinsecum ; connotatio vero ipsa prorsus extrinseca.

Instabis : vera libertas dicit indifferentiam : atqui in Deo nulla est indifferentia : ergo in Deo nulla libertas.

Distinguo majorem : dicit indifferentiam activam ; Concedo : passivam, qua possit quis novum actum immanentem producere, & in se recipere, Subdistinguo, libertas creata, Concedo ; Angelus quippe & homo in exercitio suæ libertatis producunt novum suæ volitionis actum, qui, cum sit immanens, in ipsis recipitur, & ita accidentaliter componuntur, ut diximus paragr. de simplicitate Dei : libertas increata dicit indifferentiam passivam. Nego maj. Namque ex dictis Deus est suus actus, sua volitio, nec ullum actum novum producit aut recipit, cum aliquid libere decernit, ac proinde nulla fit in eo mutatio, sed in creaturis dumtaxat, quas de novo producit vel sanctificat.

Ergo voluntas Dei est immutabilis, juxta illud Proverb. 19. *Voluntas Domini permanet in æternum.*

Dices : frustra ergo preces ad Deum dirigimus.

Nego sequelam, quia preces ad Deum non dirigimus sicut ad hominem. Hunc precamur ut trahamus voluntatem ejus ad nostram, ut velit quæ prius nolebat, mutetque consilium, si quid adversus nos statuerat. Deum autem oramus, ut voluntatem nostram ad suam, quæ recta est, & omnium bonorum origo, convertat ; tumque nos plane exauditos credere oportet, cum evecta est voluntas nostra ad divinam, & sincero cordis affectu dicere possumus, *non mea, sed tua voluntas fiat.*

§. IV.

De Omnipotentia Divina.

Q. 1. Deus est-ne omnipotens?

R. Affirmat Scriptura ; *Unus est altissimus Creator omnipotens*, Eccli. 1. evincitque ratio, quia

quia Deus est ens a se, ac proinde illimitatum, & continens omnes perfectiones: atqui omnipotentia est insignis perfectio, impotentia vero infirmitas & imperfectio. Porro facere male est deficere, ac proinde imperfectio, quæ in Deum cadere nequit. Cætera quæ ad omnipotentiam spectant, diximus paragr. de Immensitate Dei.

CAPUT VII.

De Attributis Divinis, quæ habitum sonant.

Q. 1. *Sunt-ne in Deo habitus?*

R. Minime; quia habitus est accidens inclinans potentiam ad agendum; atqui in Deo nullum est accidens, nulla est potentia passiva, sed totus est actus purissimus. Ergo in Deo nullus est habitus, ac proinde virtutes quæ in Deo inesse concipiuntur, ut charitas, magnificentia, &c. sunt realiter ipsa ejus natura & bonitas essentialis.

Q. 2. *Omnes virtutes sunt ne in Deo?*

R. Quæ sunt subditi ad superiorem, ut Religio, obedientia, nullatenus possunt convenire Deo. De cæteris vero idem dicendum, quod de aliis perfectionibus, nempe virtutes, quæ admixtam habent imperfectionem, ut temperantia, fortitudo, quæ totæ sunt regendis passionibus, non sunt formaliter in Deo, sed eminenter dumtaxat, nec de eo dici possunt nisi metaphorice: quæ autem nullam habent admixtam imperfectionem, ut charitas, beneficentia, magnificentia, sunt formaliter in Deo, ac proprie de illo dicuntur.

Ergo diligere Deum, possidere Deum, & beatum esse, est diligere & possidere omnem virtutem: nec potest beatus esse, qui omnia in se vitia non debellaverit, nec fuerit in omni genere virtutis perfectus: Ergo observatio mandatorum ad visionem beatificam non præparat.

Q. 3. *Est ne formaliter in Deo misericordia?*

R. Non est quatenus dicit tristitiam ob miseriam alienam: est autem quatenus significat voluntatem sublevandi miseriam alterius. Unde Psal. 110. dicitur, *miserator, & misericors Dominus*.

Q. 4. *Est-ne in Deo justitia?*

R. Non est proprie justitia sive legalis, sive distributiva, multo minus commutativa; quia omnis justitia proprie dicta supponit aliquod debitum: atqui in Deo nullum est debitum: *Reddis debita nulli debens*, inquit sanctus Augustinus lib. 1. Confess. cap. 4. Unde acceptio personarum in Deum cadere nequit, sicut in Magistratum, qui indebite officia & onera communitatis distribuit; dona enim Dei non sunt bona communitatis; sicut officia & beneficia politica; sed sunt ipsi propria.

Dices; ex sancto Augustino lib. 4. contra Julianum cap. 3. *Deus ipse, quod absit, erit injustus, si ad ejus regnum verus non admittatur justus;* quia quod debetur ex pacto & conventione, debetur ex justitia stricte sumpta: atqui regnum cælorum debetur justis ex pacto & conventione: Ergo debetur ex vera justitia. Unde Apostolus 2. Tim. cap. 4. *in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.*

Distinguo majorem: quod debetur ex pacto, debetur ex vera justitia, quando ambo contrahentes ita jus proprium habent & distinctum, ut alter jure suo cedat in commodum alterius, Concedo: quando ambo non habent jus proprium, nec alter contrahentium jure quod habet spoliare se potest, Nego majorem. Porro omnes creaturæ cum Deo comparatæ, sunt absolute & omni modo sub Dei dominio, quo Deus se spoliare non potest, alioquin desineret esse omnium Dominus. Quidquid facimus, quidquid possumus, & quidquid sumus, totum Dei est necessario: Ergo Deus nihil nobis debet, sed suæ dumtaxat bonitati, sapientiæ, &, ubi aliquid nobis promisit, non debet, sed suæ fidelitati, adversus quam agere non potest; & eo sensu dicitur justus, quia fidem suam servat.

C A-

CAPUT VIII.

De Attributis divinis, quæ actionem significant.

Ejusmodi attributa sunt Providentia, Prædestinatio, & Reprobatio.

§. I.

De Providentia Dei.

Q. 1. *Quid est Providentia?*

R. Est ratio ordinis rerum creatarum in finem per media congrua.

Dupliciter autem spectari potest Providentia. 1. in arte, seu mente divina, quo sensu definitur a Boetio lib. 4. de Consolatione: divina ratio in summo Principe constituta, quæ cuncta disponit. 2. in executione, & est ipsummet Dei regimen, seu actualis rerum creatarum directio in finem. Ipsa rerum ordinandarum ratio est ab æterno, actualis vero gubernatio in tempore.

Q. 2. *Datur-ne providentia?*

R. Datur, teste Scriptura Sap. 14. *Tua autem, Pater, providentia ab initio cuncta gubernat;* & ratio demonstrat; quia agens intellectuale, ut Deus, 1. finem intendit, deinde omnia opera sua ad eum dirigit: *quis operator negligat operis sui curam?* inquit S. Ambrosius lib. 1. de Offic. cap. 12. *quis deserat & destituat, quod ipse condendum putavit? si injuria est non regere, nonne est major injuria fecisse, & non curare? cum aliquid non fecisse nulla injustitia sit; non curare quod feceris, summa inclementia.*

Q. 3. *Providentia extenditur-ne ad omnes omnino creaturas?*

R. Affirmat Scriptura Sap. 6. *Magnum & pusillum ipse fecit, & æqualiter est ipsi cura de omnibus.* Illud ipsum ratio evincit; quia nulla est creatura, quam

Deus non produxerit propter finem, ac proinde cui non provideat: providentia quippe est ratio ordinis rerum in finem.

Dices 1. Indecens est Deum minimis rebus se immiscere, *nunquid de bobus cura est Deo?* inquit Apostolus 1. Cor. 9.

R. Respondet S. Ambrosius citato libro, *si non est injuria & probrum minutissimas quasque res fecisse & conservare, multo minus opprobrium ipsi esset eas factas regere*. Imo repugnat sapientiæ quidquam temere facere & nullo sibi fine præstituto, vel opera sua non dirigere ad finem intentum. Apostolus autem vult solummodo Deum non providere bobus propter ipsos, sed in hominum gratiam & commodum; nam Christus Dominus Luc. 12. expresse docet nequidem passeres esse in oblivione coram Deo, & capillorum capitis numerum apud illum retineri.

Dices 2. Si Deus res humanas gubernaret, tot peccata & defectus non contingerent, nec justi affligerentur, cum omnia impiis prospere cedunt: Ergo.

Nego antecedens; nam ex S. Augustino Ench. c. 11. Deus, cum summe bonus sit, nullo modo sineret malum aliquod esse in operibus, nisi usque adeo bonus & omnipotens esset, ut de malo etiam bene faceret; quot bona elicuit ex perfidia Judæ & crudelitate Judæorum!

Dices 3. Multa fiunt casu: Ergo non omnia subjacent Providentiæ divinæ.

Distinguo antecedens: fiunt casu respectu causarum secundarum, Concedo: respectu causæ primæ, Nego antecedens. Hanc responsionem illustrat sanctus Thomas exemplo duorum famulorum, quorum iter dominus sic direxit, ut alicubi sibi occurrant præter utriusque intentionem: occursus ille est casualis respectu famulorum, & intentus respectu domini.

Q. 4. *Providentia Divina causat-ne violentiam in rebus quas regit?*

R. Minime: dicitur enim Sap. 7. *attingit a fine usque ad finem fortiter, &* DISPONIT OMNIA SUAVITER. Ratio autem est quod Deus, utpote sapientissimus, quas-

qualibet creaturas aptaverit operibus, ad quæ illas destinavit; lapidi v. g. dedit gravitatem, qua inclinaretur ad centrum, quo fit ut Deus omnia suaviter disponat, suave quippe est unicuique sequi naturæ suæ propensionem. Ergo omnes molestiæ & animi ægritudines inde nascuntur, quod contra divinam Providentiam & ejus ordinationem nitamur.

Dices: Miracula sunt contra naturam: Ergo creaturæ violentiam inferunt.

Nego antecedens: Miracula quippe sunt supra, non contra naturam; inest enim in qualibet creatura dispositio, quam potentiam obedientialem vocant, per quam inclinantur ad obediendum suo auctori, etiam in iis, quæ repugnant suo privato commodo: sic manus naturaliter, & minime violenter, periculo se exponit ad salvandum caput.

Q. 5. *Providentia est ne idem quod fatum?*

R. Fatum proprie & formaliter sumptum non est providentia, sed effectus providentiæ; definitur enim fatum, ordinatio causarum secundarum ad effectus a Deo prævisos. Deus quippe ordinat motus syderum, ut sequatur temperies vel intemperies aeris, pluvia vel siccitas, ubertas vel sterilitas terræ, sanitas animalium vel pestilentia.

Dixi, *proprie & formaliter sumptum*; nam apud Gentiles fatum vulgo sumebatur pro ea dispositione syderum, quæ voluntatibus humanis necessitatem imponeret. Hinc apud eos fatalis necessitas, per quam homo sub talibus syderibus natus, credebatur futurus necessario bonus aut malus, beatus aut felix. Contra fatum, hoc modo acceptum sancti Patres scripserunt, ut S. Gregorius Hom. 10. in Evangelia. *Absit*, inquit, *a Fidelium cordibus, ut fatum esse aliquid dicant*.

Q. 6. *Omnia subduntur-ne fato proprie & formaliter sumpto?*

R. Minime; quia multa fiunt & diriguntur a Deo independenter ab ordinatione causarum secundarum, *ea quæ sunt divinitati propinqua & stabiliter fixa*, inquit Boetius lib. 4. de Consol. Phil. *fatalis ordinem mobilitatis excedunt*. Unde concludit S. Thomas 1. p. q. 116.

art. 4. homines, quo longius a Deo recedunt, eo majoribus fati nexibus implicari, quia magis subjiciuntur ordini causarum secundarum, & a pluribus dependent: quod videre est in avaro, nam pecunia, cui adhæret, pendet a fructibus agri quem colit: fructus autem a temperie aeris; & temperies aeris ab influxu syderum: hanc autem seriem justus superat uni Deo adhærens.

Q. 7. *Quotuplex est Providentia?*

R. Duplex; naturalis, & supernaturalis. Naturalis est ordinatio causarum secundarum ad finem naturalem per media naturalia. Supernaturalis autem est ordinatio creaturæ rationalis sive spiritalis ad finem supernaturalem per auxilium gratiæ.

Q. 8. *Providentia supernaturalis est-ne idem quod prædestinatio?*

R. Minime; quia prædestinatio est decretum efficax perducendi hominem infallibiliter ad finem supernaturalem: Providentia vero supernaturalis est ordinatio non efficax creaturæ rationalis ad finem supernaturalem per auxilia gratiæ sufficientia. Unde providentia supernaturalis se extendit ad reprobos, prædestinatio vero est solummodo electorum.

§ II.

De Prædestinatione.

Q. 1. QUid est prædestinatio?

R. Secundum vim nominis; est æterna quorumdam præ aliis destinatio ad gratiam & gloriam: destinatio autem idem est ac decretum efficax quosdam salvandi, seu, ut vult S. Thomas, transmittendi ad gloriam. Particula vero *præ* significat vel prælationem, vel antecessionem temporis; ita ut quidam potius quam alii ante omnia secula fuerint ad gloriam prædestinati.

Definitur prædestinatio a S. Augustino lib. de bono perseverantiæ cap. 14. præscientia & præparatio beneficiorum, quibus certissime liberantur quicumque liberantur.

Dicitur 1. *præscientia*, non quidem speculativa, qua Deus

Deus præscit, quod facturus non est ut peccatum; sed practica, id est, conjuncta cum voluntate aliquos perducendi ad gloriam; a qua præscientia prædestinati dicuntur in Scripturis a Deo cogniti & præcogniti, scilicet amoris cognitione.

Dicitur 2. *præparatio beneficiorum*: quibus vocibus significatur firmum dandi propositum; solemus enim habere apud nos parata & seposita, quæ dilecto dare efficaciter decrevimus. *Inter gratiam porro & prædestinationem hoc tantum interest*, inquit S. Augustinus libro de prædestinatione Sanctorum c. 10. *quod prædestinatio est gratiæ præparatio, gratia vero jam ipsa donatio.*

Dicitur 3. *quibus certissime liberantur*, ut denotentur auxilia efficacia, quibus adjuti non pereunt.

Dicitur 4. *quicumque liberantur*, ut ostendatur in hoc statu neminem actu & de facto salvari, nisi certissime, id est, nisi adjutum auxilio efficaci; quamvis enim vere possit quis potentia proxima & completa cum gratia sufficiente saluti suæ consulere, actu tamen non consulet, nisi gratia efficaci adjuvetur.

Q. 2. *Datur-ne prædestinatio?*

R. De fide est dari: Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.* Rom. 8. *quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imagini Filii sui.*

Q. 3. *Quotuplex est prædestinatio?*

R. Proprie una est; quia Deus unico decreto vult dare gloriam, & media ad illam infallibiliter obtinendum: *vult quidem hoc esse propter hoc, sed non propter hoc vult hoc*, inquit sanctus Thomas 1. p. q. 14. art. 5. id est, dat gratias efficaces propter electorum beatitudinem: sed non vult gratias efficaces propter illorum beatitudinem. Sic artifex uno actu decernit scalam conficere, nec vult unum gradum propter alium, sed facit unum v. gr. primum propter secundum, & sic deinceps. Usus tamen obtinuit in scholis, ut divideretur prædestinatio in totalem, & partialem.

Q. 4. *Quid est prædestinatio totalis & partialis?*

R. Totalis est decretum Dei efficax dandi simul

gloriam & gratiam: partialis vero est decretum efficax dandi vel gloriam, vel gratiam.

Q. 5. *Quotuplex est prædestinatio ad gratiam?*

R. Duplex; alia ad primam gratiam, ut vocatio ad fidem; alia ad secundam.

Q. 6. *Quænam est causa prædestinationis?*

Quæstio non est de causa physica, cum certum sit Deum esse auctorem gratiæ & gloriæ; sed de morali & meritoria.

R. Vera & unica causa meritoria prædestinationis totalis, vel partialis ad primam gratiam, est Christus Dominus. Est contra Pelagianos & Semipelagianos, qui, ne Deus videretur injustus personarum acceptor, docebant Deum ideo unum eligere præ alio, quia bonis operibus, viribus naturæ elicitis, vel saltem orationibus, præferri meruerat. Contra ejusmodi errorem,

Probatur responsio. Ephes. 1. *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate: qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ.* Act. 4. *Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.*

Q. 7. *Prædestinatio ad gloriam est ne ex prævisis meritis, ita ut concipiatur Deus prius decrevisse gratias ad bene operandum, & intuitu bonorum operum inde consequentium prædestinavisse ad gloriam?*

R. 1. Potuit esse: nam ab actu ad posse valet consequentia: atqui Angeli prædestinati sunt ad gloriam ex prævisis meritis, nam ex communi Theologorum sententia post sanctum Augustinum, non sunt eis collatæ gratiæ per se efficaces, sed solum sufficientes; quibus pro libero arbitrio uti & non uti possent: ac tum demum quos Deus prævidit bene usuros, prædestinavit ad gloriam.

Dices: electio & præparatio mediorum præsupponit intentionem finis: atqui præparatio gratiarum est medium ad gloriam tamquam ad finem. Ergo intentio glo-

gloriæ conferendæ prius concipitur in Deo; quam præparatio gratiarum; & consequenter quam prævisio bonorum operum.

Distinguo majorem: præsupponit intentionem vel efficacem & absolutam, vel conditionatam & hypotheticam, Concedo: efficacem & absolutam, Subdistinguo: si eligantur media efficacia & infallibiliter cum fine conjuncta, Concedo: si eligantur sufficientia dumtaxat, Nego majorem. Responsio patet familiari exemplo. Pater-familias omnes pauperes suæ viciniæ sublevare intendit, sed diversimode: alios absolute, & nulla conditione apposita iis distribuit quotquot sufficiunt panes: alios conditionate, nempe si laborare voluerint in sua vinea, alias nihil ipsis daturus. Porro Deus omnium Angelorum salutem conditionate tantum voluit, modo scilicet uterentur auxiliis sufficientibus ad salutem promerendam, quorum efficacia penderet ex eorum voluntate a Deo præparata. Cum autem in hocce statu electis conferat beneficia; quibus certissime liberentur, merito colligunt sanctus Augustinus & S. Thomas, prædestinationem ad gloriam non esse ex prævisis meritis. Quare

R. 2. Prædestinatio ad gloriam est omnino gratuita, & ante prævisa merita.

Probatur e Scriptura; Matth. 24. v. 22. de electis sic habetur; *nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro; sed propter electos breviabuntur.* Et v. 24. de Pseudo Christis, *dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.* Joann. 10. de iisdem electis dicitur, *non peribunt in æternum.* Item, *nemo potest rapere de manu Patris mei.* Rom. 8. v. 36. *quos prædestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & justificavit; quos autem justificavit, illos & glorificavit.* In quibus textibus electio, seu prædestinatio ad gloriam est causa, cur Deus electos efficaciter vocet, invigiletque ut in gratia accepta invincibiliter perseverent. Et ita laudatum Apostoli textum interpretatur sanctus Augustinus libro de prædestinatione Sanctorum cap. 17. *electi sunt itaque ante mundi constitutionem,* inquit, *ea prædestinatione,*

ne, qua Deus sua facta præscivit: electi e mundo ea vocatione, qua Deus id, quod prædestinavit, implevit. Quos enim prædestinavit, ipsos & vocavit, illa scilicet prædestinatione secundum propositum, non alios: sed quos prædestinavit, ipsos & vocavit, non alios; sed quos ita vocavit, ipsos & justificavit, nec alios: sed quos prædestinavit, vocavit, justificavit, ipsos & glorificavit.

Hic perspicue distinguit sanctus Doctor inter destinatos ad gratiam, & prædestinatos ad gloriam. Illi quippe, quamvis efficaciter vocati & justificati, non perseverant, nec coronantur; quia nec vocati nec justificati sunt secundum propositum absolutum conferendæ gloriæ; hi vero secundum idem propositum vocati & justificati certissime gloriam consequuntur. Mentem suam non minus clare exponit libro de correptione & gratia cap. 9. ubi sic habet: *nec nos moveat, quod filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseverantiam; absit enim ut ita esset si de illis prædestinatis essent, & secundum propositum vocatis, qui vere sunt filii promissionis.* Et nonnullis interjectis sic pergit de prædestinatis secundum propositum: *hi ergo Christo intelliguntur dari, qui ordinati sunt in vitam æternam. Ipsi sunt illi prædestinati, & secundum propositum vocati, quorum nullus perit. Ac per hoc nullus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam, quoniam sic est ordinatus, & ideo Christo datus, ut non pereat . . . propter hoc Apostolus, cum dixisset,* scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, *sciens nonnullos diligere Deum, & in eo bono usque in finem non permanere, mox addidit:* his qui secundum propositum vocati sunt . . . *ostendens autem quid sit secundum propositum vocari, mox addidit, ea, quæ jam supra posui,* quoniam quos ante præscivit & prædestinavit, illos & vocavit, *scilicet secundum propositum. Talibus Deus diligentibus eum omnia cooperantur in bonum, ut etiam si qui eorum deviant & exorbitant, hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt & doctiores.* Iste sancti Augustini discursus ex Apostoli textu funditus evertit dogma de prædestinatione ex prævisis meritis, cum ex ea asserat gratuitum perseverantiæ do-

donum. Numquid enim justus, qui a justitia sua per peccatum excidit, meretur perseverantiæ donum, cum peccato ejus debeatur pœna æterna? accipiet tamen illud donum, si prædestinatus sit, imo illud ipsum peccatum, quod in altero est causa damnationis, ipsi cooperatur ut in bonum. Porro quanti ponderis sit auctoritas sancti Augustini in materia de gratia & prædestinatione, discimus ex sancto Hormisda, qui sexto seculo regebat Ecclesiam; sic enim scribit ad Possessorem: *de arbitrio tamen libero, & gratia Dei quid Romana, hoc est Catholica, sequatur & asseveret Ecclesia, licet in variis libris beati Augustini, & maxime ad Hilarium & Prosperum possit cognosci*, &c. Et Petavius, inter Theologos Societatis Jesu doctissimus, lib. 9. c. 6. Theolog. dogm. sic habet de doctrina sancti Augustini, *cujus de gratia sententiam quotquot deinceps consecuti sunt Patres & Doctores, tum vero Ecclesiæ Romanæ Præsules, Præsulumque conventus aliorum, ratam & Catholicam esse judicarunt, ut hoc satis magnum putarent veritatis argumentum, quod ab Augustino positum, ac decretum esse constaret*.

Sanctus Thomas concinit sancto Augustino 1. part. q. 23. art. 5. ad 3. ubi sic habet: *quare hos elegit ad gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem, nisi divinam voluntatem*.

Dices 1. Beatitudo est merces; Matth. 25. rependitur bonis operibus, *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi; esurivi enim, & dedistis mihi manducare*: atqui merces supponit meritum: Ergo.

Distinguo majorem: est merces in executione & retributione, Concedo: in intentione, Nego majorem. Solutio explicatur exemplo divitis, qui necessaria subsidia pauperibus largiri statuit: sed ne eorum inertiam foveat, injungit operas sibi satis inutiles, puta reparationem cujusdam viæ publicæ, cum pacto retribuendi juxta cujusque laborem. Vides in proposito subveniendi pauperibus prædestinationem gratuitam in intentione; nam consilium divitis est actus meræ misericordiæ, ut patet: in retributione vero pro labore

susceptо mercedem; quam Deus reddit bonis justorum operibus.

Instabis: quod debet obtineri per meritum, & propter ipsum retribui, non potest absolute decerni: Ergo.

Nego antecedens; namque licet finis non obtineatur nisi per media, decernitur tamen ante media, utpote qui sit mediorum causa.

Dices 2. Decretum efficax dandæ gloriæ tollit libertatem: Ergo.

Negari potest antecedens; namque prædestinatio ad gloriam non magis nocet libertati, quam prædestinatio ad gratiam efficacem: atqui ex adversariis datur prædestinatio ad gratiam efficacem sine præjudicio libertatis. Ergo. Sed

Distinguo antecedens; decretum efficax dandæ gloriæ tollit libertatem, si gloria danda sit per media quæ necessitatem inferant, Concedo; si gloria danda sit per media cum libertate cohærentia: Nego antecedens. Porro gratia efficax, per quam electi gloriam promerentur, libertatem perficit, nedum illam perimat.

Dices 3. S. Ambrosius lib. 5. de Fide, & sanctus Augustinus lib. 1. ad Simplicianum, diserte docent electionem ad gloriam esse ex prævisis meritis. Prior enim sic scribit: *non ante prædestinavit, quam præscierit: sed quorum merita præscivit, eorum præmia prædestinavit.* Posterior vero; *quomodo est justa, aut qualiscumque omnino electio, ubi omnino nulla distantia est? ... Non electio præcedit justificationem, sed electionem justificatio: nemo enim eligitur, nisi distans ab illo qui rejicitur.* Ergo.

Distinguo antecedens: electio ad gloriam supponit justificationem & merita, in executione, Concedo: in intentione, Nego antecedens. Duplex itaque est electio: prima præcedit merita, & est ipsa prædestinatio; secunda subsequitur merita, & præest in retributione præmiorum & pœnarum. De prima intelligitur illud Apostoli Ephes. 1. *elegit nos in ipso* (Christo) *ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati.*

Elegit,

Elegit, inquit, non quia sancti & immaculati eramus, sed malos, & filios iræ elegit, ut sancti essemus. De secunda autem loquitur Christus Matth. 25. v. 32. *separabit eos ab invicem* (nempe bonos & malos) *sicut Pastor segregat oves ab hædis*. Illos assumet in gloriam, hos ejiciet in ignem æternum. Porro illa electio & separatio supponit præscientiam meritorum & demeritorum, essetque injusta, si nulla esset distantia inter electos & rejectos.

Q. 8. *Quinam sunt effectus prædestinationis?*

R. Omnia & sola beneficia, quæ per merita Christi efficaciter sive directe, sive indirecte, sive meritorie, sive dispositive, conducunt (Deo ita ordinante) ad vitam æternam. Colligitur hæc responsio ex ipsa prædestinationis definitione, quæ est præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur.

Ergo non sunt effectus prædestinationis 1. Incarnatio, & institutio Sacramentorum; quia ejusmodi mysteria sunt in gratiam etiam reproborum, quos certissime non liberant. 2. Creatio; quia Christus non meruit ut homines nasceremur, sed ut jam nati filii Dei renasceremur. 3. Peccati permissio: quia illa non est gratia, sed denegatio gratiæ efficacis, quam denegationem a nobis deprecamur, cum dicimus, *& ne nos inducas in tentationem*. Nec obstat illud sancti Augustini lib. 14. de Civit. Dei c. 13. *audeo dicere superbis esse utile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, unde sibi displiceant;* non enim ipsa permissio, sed bona quæ Deus ex malis nostris novit elicere, ad salutem nostram proficiunt.

Ergo effectus prædestinationis sunt vocatio, justificatio, perseverantiæ donum, bona etiam naturalia, si a Deo ad salutem efficaciter ordinentur, ut nasci ex parentibus piis, persecutiones pati, vel ab iis liberari, cum obesse possent; omnia enim Deum diligentibus secundum propositum vocatis & prædestinatis cooperantur in bonum.

Q. 9. *Potest-ne quis esse certus de sua prædestinatione?*

R. Non potest esse omnino certus sine speciali Dei

revelatione; Ita enim definiit Conc. Trid. sess. 6. can. 15. & can. 16. *Nescit homo*, ait Sapiens Eccl. 9. *utrum amore vel odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.*

Potest tamen quis morali quadam certitudine id conjicere ex bonitate & misericordia Dei, quam in multis expertus est. De hac certitudine intelligendus est Apostolus Rom. 8. *Certus sum . . . quia nec mors, neque vita . . . neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei.* Item, *ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.*

Q. 10. *Numerus prædestinatorum est-ne major numero reproborum?*

Quæstio non est de omnibus hominibus infidelibus & fidelibus; sed solum de fidelibus reprobis. De quibus.

R. Longe plures sunt fideles reprobi, quam prædestinati, quia plures sunt hædi in grege Christi Domini, qui non audiunt vocem ejus nec sequuntur. Hinc Matth. 3. Ecclesia comparatur areæ, in qua plus est paleæ quam tritici: *permundabit* (Christus) *aream suam, & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Sanctus Augustinus lib. 3. contra Cresconium c. 16. de mystico tritico in horreum cæleste congregando, sic habet: *Boni verique Christiani, qui per se ipsos multi sunt, in comparatione malorum falsorumque iidem pauci sunt.* Et S. Gregorius hom. 19. in Evangelia: *Multi*, inquit, *ad fidem perveniunt, & ad cæleste regnum pauci perducuntur.*

Q. 11. *Quid est liber vitæ?*

R. Est divina notitia prædestinatorum, sive ad gloriam, sive ad gratiam. Quare duplex est liber vitæ, alius simpliciter dictus, estque divina notitia salvandorum; alius secundum quid, qui est divina notitia eorum qui gratiam consecuturi sunt, sed non in ea permansuri. De hoc libro multi delentur, de priori autem nullus.

§. III.

De Reprobatione.

Q. 1. **Q***Uid significat reprobationis nomen?*

R. Reprobatio, secundum vim nominis, est rejectio: *reprobatio*, inquit Apostolus Hebr. 7. *fit praecedentis mandati propter infirmitatem ejus.* Ex usu autem Christianorum intelligitur rejectio a gloria caelesti.

Q. 2. *Datur-ne reprobatio sic sumpta?*

R. Certum est dari; Matth. enim 25. v. 41. ait Christus: *discedite a me maledicti in ignem aeternum.*

Q. 3. *Quomodo dividitur reprobatio?*

R. In positivam & negativam.

Q. 4. *Quid est reprobatio positiva?*

R. Definitur, aeternum & efficax Dei decretum privandi aliquos gratia finali & gloria caelesti, illosque addicendi poenis aeternis.

Dicitur, *gratia finali & gloria*; quia nullus positive reprobatur, nisi propter peccatum finale, & cum morte conjunctum, in quo intelligitur exclusio a gratia finali, quae in hoc statu est semper donum efficax. David v. g. permissus est labi in adulterium, S. Petrus in negationem, & S. Thomas in incredulitatem, nec propterea reprobati sunt, quia exclusi non fuere a gratia finali, nec proinde a gloria.

Additur in definitione, *illosque addicendi poenis aeternis*; quia in die judicii generalis non dabitur medius locus inter beatitudinem supernaturalem, & poenam aeternam, in hypothesi etiam quod parvuli, qui sine baptismo exeunt, igne non crucientur, poenam enim aeternam subeunt, ut suo loco dicetur.

Q. 5. *Quid est reprobatio negativa?*

R. Definitur efficax Dei decretum non praeparandi quibusdam beneficia, quibus certissime liberentur; quia reprobatio negativa contrarie opponitur praedestinationi; contrariorum autem contrariae sunt rationes. Cum ergo praedestinatio in hoc statu sit decretum praeparandi

randi ejusmodi beneficia, reprobatio negativa in hoc statu intelligi debet decretum eadem non præparandi.

Dices: reprobatio negativa est exclusio a gloria: atqui decretum non præparandi ejusmodi beneficia, non est exclusio a gloria, cum illam consequi possint ii, quibus non præparantur: Ergo.

Distinguo majorem; est exclusio voluntatis efficacis dandi gloriam, Concedo: est exclusio voluntatis antecedentis & conditionatæ, Nego majorem; Deus enim hac voluntate vult omnes & singulos homines salvos fieri, & hac voluntate ipsis præparat media, quibus salutem consequi possint.

Q. 6. *Quænam est causa reprobationis positivæ?*

Zuinglius & Calvinus non aliam statuunt præter voluntatem Dei, qui ex Angelis & hominibus alios antecedenter prædestinavit ad pœnas æternas, alios ad felicitatem æternam; Docentque Deum vi illius decreti, & ex potestate, qua dominatur creatis voluntatibus, reprobos ad mala opera, & electos ad bona efficaciter movere adeo, ut traditio Judæ non minus sit opus Dei, quam confessio sancti Petri. Quam doctrinam ipsimet Calvini sectatores exhorruerunt, & Concilium Arausicanum can. 25. Tridentinum quoque sess. 6. can. 6. & 17. anathemate percusserunt. Quare ad propositam quæstionem

R. Peccatum est causa, non vero effectus reprobationis positivæ.

Probatur e Scriptura Oseæ c. 13. v. 9. *Perditio tua, Israel (ex te) tantummodo in me auxilium tuum.* Sap. 11. *diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti.* Psal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Jac. 1. *Nemo, cum tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur.*

Dices: Deus in Scripturis dicitur excæcare, dare in reprobum sensum, Rom. 1. facere vasa alia in contumeliam, alia in honorem; Rom. 9. execrandum incestum Absalonis vocat opus suum. 2. Reg. c. 12. Satanæ præcipit, ut sit spiritus mendax in ore Pseudo-Prophetarum ad decipiendum Achab. 3. Reg. c. 22. S. Petrus injustam & crudelem Christi mortem æter-

no

no Dei Decreto tribuit; *hunc*, inquit, *definito consilio & præscientia Dei traditum . . . interemistis*. Act. 2. Ergo Deus movet ad malum æque ac ad bonum.

Nego consequentiam; namque 1. excæcat, & in reprobum sensum tradit non infundendo malitiam, sed subtrahendo gratiam; 2. Inducit in tentationem & peccatum, non quod ad illud moveat, sed quod malas voluntates sibi ipsis dimittat, iisque utatur sive ad puniendos malos, sive ad exercendos bonos; atque eo sensu incestus Absalonis dicitur opus ejus, maledictio Semei ab eo præcepta ad puniendum Davidem, mors Christo illata secundum ejus consilium & decretum, sic venator dicitur immittere canem, cum illum solvit; 3. Ex eadem massâ, sed peccato originali infecta, vasa facit, alia in honorem, quod misericordiæ est; alia in contumeliam, quatenus à corruptione non liberat, quod justitiæ est.

Instabis: Deus convertit corda Ægyptiorum, *ut odirent populum ejus, & dolum facerent in servos ejus*, Psal. 104. Ergo revera Deus incitat ad malum.

Distinguo antecedens: convertit indirecte & occasionaliter, quatenus Israelitas cumulavit beneficiis, quæ odium & invidiam Ægyptiorum provocarunt, Concedo: directe, Nego antecedens. Ista habentur fusius explicata Tom. 1. cap. 20.

Q. 7. *Quænam est causa reprobationis negativæ in hoc statu?*

R. Peccatum originale, quia ex dictis reprobatio negativa in hoc statu est decretum denegandi quibusdam beneficia, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur: atqui peccatum originale est causa hujusmodi decreti: *hæc massa*, inquit Aug. epist. 186. alias 106. num. 18. *si esset ita media, ut quemadmodum nihil boni, ita mali aliquid mereretur, non frustra videretur iniquitas, ut ex ea fierent vasa in contumeliam*. Et S. Thom. q. 3. de veritate art. 2. ad 9. *in ipsa electione*, inquit, *ratio est divina bonitas, ratio autem reprobationis peccatum originale, ut Augustinus dicit*.

Dices peccatum originale in multis reprobis in baptis-

ptismo fuit remissum: ergo in iis saltem non est causa reprobationis negativæ.

Distinguo antecedens: fuit remissum quoad culpam, Concedo; quoad pœnalitates, Nego antecedens. In baptizatis enim remanent ignorantia & concupiscentia, quæ difficultatem pariunt resistendi malo & operandi bonum, adeo ut nec malo actu resistat, nec bonum actu operetur homo, nisi gratia efficax succurrat.

Instabis: Deus vult omnes & singulos homines etiam peccato originali infectos, salvos fieri: atqui generalis illa Dei voluntas non potest stare cum decreto excludendi aliquos a gloria præcise propter peccatum originale, Ergo.

Distinguo minorem: si illud decretum excludat voluntatem antecedentem præparandi auxilia sufficientia, quibus improbi saluti suæ consulere vere possint, Concedo: si non excludat, ut supra diximus ubi de voluntate Dei, Nego minorem.

Q. 8. *Quinam sunt effectus reprobationis?*

R. Sunt exclusio a gloria, pœnæ æternæ inflictio, derelictio in peccatis usque ad mortem & permissio peccati, non cujuscumque, (cum permissio adulterii in Davide, & infidelitatis in sancto Thoma, non fuerit effectus reprobationis) sed peccati causativi damnationis æternæ.

Quodnam autem sit illud peccatum, diximus Tom. 1. cap. 20.

Q. 9. *Peccatum ipsum est-ne effectus reprobationis?*

R. Minime, quia effectus reprobationis debet esse a Deo, sicut & ipsa reprobatio; atqui peccatum non est a Deo, sed a mala voluntate. Ergo.

Hactenus de Attributis absolutis: de relativis vero differemus Tractatu sequenti.

TRA-

TRACTATUS DE MYSTERIO SS. TRINITATIS.

CAPUT PRIMUM.

De notione hujus Mysterii.

Q. 1. **Q***Uare sanctissimæ Trinitatis dicitur Mysterium?*

R. Quia ratione naturali demonstrari non potest; sed sola Dei revelatione nobis innotescit: *Nemo novit Filium nisi Pater*, ait Christus Matth. 11. *neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare*. Et ratio est, quam urget S. Thomas: quia omnis demonstratio vel est a priori, seu per causas; vel a posteriori seu per effectus: atqui Trinitatis existentia probari non potest a priori, cum Deus nullam sui causam agnoscat; neque etiam a posteriori; quia creaturæ non dependent a Deo quatenus trinus est, sed quatenus omnipotens: omnipotentia autem est attributum ad naturam divinam pertinens, nec minimam distinctionis inter Personas suspicionem ingerit: Ergo.

Dices: ratione naturali cognoscimus Deum intelligere & velle: atqui intelligere est producere verbum mentis, & velle est spirare amorem: ergo ratione naturali cognoscimus verbum & amorem esse apud Deum, ac proinde in Deo esse tres personas divinas, unam producentem, & duas productas, quidquid enim est in Deo, infinitum est, immensum, æternum, &c.

Distinguo minorem; intelligere est producere verbum, & velle est spirare amorem, in creatis, Concedo: in divinis, Nego minorem. Namque lumine naturali in præcedenti Tractatu demonstravimus in

Deo a,

Deo, esse, diligere, & velle, esse unum & idem; Deum non componi ex potentia & actu, ex substantia & accidente, quemadmodum Angelus intelligens componitur ex natura Angelica, & actuali intellectione, sed esse actum purissimum & simplicissimum. Unde ratio naturalis sibi derelicta, ut in Philosophis Ethnicis, pernegaret Deum intelligendo & amando producere verbum mentis, & amoris pondus, ac proinde Trinitatem Personarum in una singulari natura repugnare. Utrum autem Mysterium Trinitatis lumini naturali revera repugnet, suo loco examinabimus.

Confirmatur: Filius & Spiritus-sanctus æque ac Pater intelligunt, & tamen nullum verbum producunt: Spiritus-sanctus vult & amat nullo volitionis producto termino.

Instabis, Plato, Zoroaster, Trismegistus, & Sybillæ mysterium Trinitatis agnovere, & sancti Patres eorum scriptis Paganos revincunt.

R. 1. Plato creditur ex sacris Judæorum libris multa desumpsisse, sed male intellecta: nam tres personas proponit tanquam tres Deos, quorum unus sit major, secundus minor, & tertius infimus; 2. Quæ ex Zoroastre, Trismegisto & Sybillis proferuntur, sunt supposititi a & post Christum conficta. Sed esto genuina fuerint Sybillina carmina ab antiquis Patribus laudata, fœtus luminis naturalis dici nequeunt: sed habenda ut revelationes, quemadmodum dicta ab Ariolo Balaam Num. 23.

Q. 3. *Quomodo definitur mysterium sanctissimæ Trinitatis?*

R. Definitur, unus Deus in tribus personis subsistens.

Dicitur 1. *unus Deus*, scilicet unitate numerica & singulari, non vero unitate specifica, quæ per differentias singulares dividatur & multiplicetur, ut natura humana in Petro, Paulo, & Andrea: qui idcirco sunt revera tres homines. Unde tres personæ divinæ non sunt tria individua, in quibus natura divina una solum specifice multiplicetur, ut definiebant

sexto

ſexto ſeculo Tritheitæ, ſic dicti, quia in eorum ſententia in tribus perſonis multiplicatur natura divina, ſicut natura humana in tribus hominibus. In eundem errorem hac noſtra ætate impegit privatus quidam ex ignorantia potius, quam ex contumacia.

Dicitur 2. *in tribus perſonis*, contra Noetum & Sabellium, qui tertio ſeculo docuerunt Patrem & Filium & Spiritum-ſanctum eſſe tria nomina unius & ejuſdem perſonæ, quæ, quatenus erat, vocatur Pater, quatenus homines doctrina imbuit, nominatur Filius; & quatenus ſanctificat, dicitur Spiritus-ſanctus.

Dices: omnipotentia, juſtitia & miſericordia ſola ratione diſtinguuntur propter diverſos effectus: ergo a pari Pater & Filius & Spiritus-ſanctus.

Nego conſequentiam; & ratio diſparitatis eſt, quod omnipotentia, juſtitia & miſericordia relative non opponantur, nec ſe habeant ad invicem tanquam producens & productum, ſicut paternitas & filiatio: repugnat autem productum non diſtingui realiter a producente.

Dicitur 3. *ſubſiſtens*, contra Abbatem Joachimum; qui duodecimo ſeculo finxit Patrem, Filium & Spiritum-Sanctum habere naturas partiales, ex quibus una tota coaleſcat, adeo ut Pater, aut Filius, aut Spiritus-ſanctus ſeorſim non ſit Deus, nec proinde perſona, cum nomen perſonæ ſignificet ſubſtantiam completam & in ſe totam: ut patebit ex ſequenti definitione.

Q. 3. *Quid ſit perſona?*

R. Definitur, ſubſtantia ſingularis, intelligens, tota in ſe, & incommunicabilis alteri.

Dicitur 1. *ſubſtantia*, id eſt ens per ſe ſubſiſtens: Ergo accidens, quod eſt ens alteri inhærens, non poteſt eſſe perſona.

Dicitur 2. *ſingularis*; quia ſubſtantia univerſalis, v. gr. animal in genere non exiſtit niſi in ſingularibus: perſona autem per ſe exiſtit & eſt incommunicabilis alteri.

Dicitur 3. *intelligens*: quia ſubſtantia intellectu carens,

rens, v. g. lapis, equus, non vocatur persona; sed suppositum; nomen enim personæ aliquam dignitatem exprimit, quæ non competit creaturis ratione destitutis. Absque tamen injuria persona nonnunquam vocatur suppositum.

Dicitur 4. *tota*, ut excludantur substantiæ partiales, v. gr. anima, quibus non convenit ratio Personæ.

Dicitur 5. *in se*; nam si sit in alio, a quo ulterius perficiatur, quemadmodum natura humana in Christo, Persona non est. Hinc Verbum assumpsit naturam humanam totam, non vero personam humanam; quia natura humana in Christo non est in se, ultimo terminata, sed est unita Verbo, a quo mirum in modum perficitur.

Dicitur 6. *incommunicabilis alteri*: quia personalitas est ultimus terminus substantiæ completæ, quæ est tota in se, & incommunicabilis alteri.

Ergo Persona est nomen concretum substantiale significans subjectum & formam. Natura completa est subjectum aut velut subjectum: forma est ipsa personalitas seu subsistentia, quæ a Græcis dicitur hypostasis. Liceat itaque dicere tres esse in Deo sive Hypostases, sive personas, ita enim definitum est in Concilio Alexandrino sub S. Athanasio anno 363. ubi sopita est gravis controversia, quæ erat solum de nomine Græcos inter & Latinos; cum enim plures e Latinis non intelligerent vim nominis, contendebant, unam tantum dicendam Hypostasim; quia apud eos Hypostasis idem erat ac substantia.

Dices: si Hypostasis seu personalitas est ultimum complementum naturæ, quo redditur incommunicabilis, sequitur in Deo non posse esse tres Personas, sed unam dumtaxat, quia natura divina in Patre habet Hypostasim seu personalitatem: ergo non potest ulterius communicari Filio & Spiritui-Sancto.

Nego antecedens, cujus confirmationis distinguo consequens: ergo Natura divina non potest ulterius communicari Filio & Spiritui-sancto cum paternitate seu cum subsistentia Patris, Concedo; ut sic enim est

incom-

incommunicabilis: non potest communicari sine paternitate seu sine subsistentia Patris, Nego consequentiam. Natura enim divina secundum se præcise spectata non est persona, & tribus personis potest esse communis.

Instabis: ad multiplicitatem concreti non sufficit multiplicitas formæ, sed insuper requiritur multiplicitas subjecti: ponantur v. gr. duæ albedines in uno pariete, unum facient, non duos; ergo cum in Trinitate sit una natura, erit quoque una persona, etiamsi sint tres personalitates, seu hypostases.

Distinguo antecedens: concreti accidentalis, Concedo: substantialis, Nego antecedens; nam ad multiplicitatem concreti substantialis sufficit multiplicitas formæ, ut videre est in fœtibus monstrosis, in quibus si sint duæ animæ rationales, censentur duo homines in uno & eodem corpore; & unus homo, si una anima rationalis informet duo corpora. Et ratio est, quia forma substantialis constituit rem in suo esse; forma vero accidentalis, ut albedo, gratia sanctificans, supponit rem jam constitutam, & ei additur, sicut vestis corpori, quæ quantumcumque multiplicetur, erit nihilominus unum vestitum. Porro tres personalitates seu subsistentiæ in Deo sunt tres formæ substantiales, quæ constituunt totidem personas, non vero tres Deos aut tria individua; quin in tribus illis personis una est divinitas, quæ tanquam forma substantialis Deum constituit.

Q. 4. *Est-ne aliquis ordo inter divinas personas, propter quem Pater debeat primo loco nominari, Filius secundo, Spiritus-sanctus tertio?*

R. Est ordo originis, non temporis, aut dignitatis proprie dictæ.

Est ordo originis, qui in eo consistit, ut una persona respectu alterius habeat rationem principii, atque adeo prius attendatur: atqui ita se habent divinæ personæ. Namque Pater est ingenitus, & a nullo procedens, & est principium Filii & Spiritus-sancti; Filius vero est a Patre, & una cum ipso est principium Spiritus-sancti; ergo ordine originis Pater est prior Filio, hoc est, prius attenditur, Filius vero Spiritu-sancto;

Non

Non est ordo temporis; quia Deus ab æterno est intelligens & volens: immo est ipsamet actualis intellectio & volitio: Ergo Filius & Spiritus-sanctus, qui sunt termini, ille divinæ intellectionis, iste divinæ volitionis, necessario sunt ab æterno. Præterea Deus est substantia in se subsistens & ultimo completa in tribus subsistentiis: atqui tres illæ subsistentiæ sunt tres proprietates personales, nempe paternitas, filiatio, & spiratio passiva: ergo tres illæ subsistentiæ æque necessario sunt ab æterno, ac ipse Deus.

Neque etiam est ordo dignitatis, quia tres personæ sunt consubstantiales, & ejusdem naturæ: ac proinde omnino æquales, licet paternitas nomine tenus sonet aliquam dignitatem.

Accuratiorem notionem tum mysterii sanctissimæ Trinitatis, tum personæ generatim sumptæ præmittere oportuit, ut Lector intelligat, quæ & quo ordine nobis tractanda sint in materia adeo remota sensibus & a naturali hominum intelligentia. Primo loco occurrunt processiones, quibus totum nititur Trinitatis mysterium, cum ex iis pendeat personarum pluralitas; si enim nulla sit in divinis processio, nullus erit Pater; nullus Filius; nullus Spiritus-Sanctus. Ex processionibus autem exurgunt relationes, seu respectus producentis ad productum, de quibus secundo loco nobis erit agendum: Constitutis vero personis per relationes expendendum erit, quod caput est, an personæ sint consubstantiales & æquales: quæ sint propria cujusque personæ attributa, ac tandem utrum mysterium adeo incomprehensibile repugnet lumini naturali, destruat ratiocinii humani principia, sitque ab omnibus explicite credendum.

C A-

CAPUT II.

De divinis processionibus.

Q. 1. *Quid est divina processio?* R. Est emanatio unius personæ ab alia.

Q. 2. *Dantur-ne in Deo processiones?*

R. De fide est dari: probaturque ex Scriptura Psal. 2. *Ego hodie genui te:* Joann. 8. *Ego* (ait Christus) *ex Deo processi:* Joann. 15. *Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.*

Q. 3. *Quot sunt in Deo processiones?*

R. Duæ, nec plures, nec pauciores esse possunt; quia in agente intellectuali non possunt esse nisi duæ operationes immanentes, scilicet intellectio & volitio, quibus respondent duo termini, nempe Verbum, & Amor: atqui Deus est agens intellectuale: Ergo.

Ergo tres sunt in Deo personæ, nec plures nec pauciores: altera improducta & producens, nimirum Pater; & duæ productæ, scilicet Filius terminus & Verbum intellectionis paternæ: & Spiritus-sanctus Amor & terminus volitionis Patris & Filii.

Dices: Sicut Pater intelligit & amat, ita Filius & Spiritus-sanctus: Ergo Filius & Spiritus-sanctus æque producunt Verbum ac Pater; & Spiritus-sanctus amorem æque ac Pater & Filius; ac proinde plures sunt in Deo personæ quam tres.

Distinguo antecedens: Filius & Spiritus-sanctus intelligunt intellectione essentiali & absoluta, Concedo: intellectione notionali & relativa, Nego antecedens.

Intellectio itaque & volitio dupliciter in Deo accipiuntur: 1. essentialiter, quomodo illas spectavimus Tractatu de Attributis, ubi ratione naturali demonstravimus Deum non esse compositum ex natura, potentiis & actibus, v. g. ex intellectu & intellectione; sed esse actum simplicissimum, minusque proprie

dici

dici intelligentem & volentem, quam ipsammet intellectionem & volitionem. Unde cum Filius, & Spiritus-sanctus sint cum Patre unus Deus, sunt quoque cum Deo ipsamet essentialis intellectio, & volitio.

2. Notionaliter sumuntur intellectio & volitio; nempe cum spectantur ut conjunctæ cum paternitate & spiratione activa, quæ a Theologis notiones vocantur; quia per eas una Persona cognoscitur ut distincta ab alia: Pater v. gr. per paternitatem cognoscitur distingui a Filio, & uterque per spirationem activam a Spiritu sancto.

Porro intellectio & volitio non sunt fœcundæ & productivæ ullius termini, nisi quatenus notionales; hoc est, conjunctæ cum notionibus, intellectio cum paternitate, volitio cum spiratione activa, paternitate & filiatione.

Q. 4. *Quot ergo sunt notiones in divinis?*

R. Theologi numerant quinque, quæ sunt innascibilitas, paternitas, filiatio, spiratio activa, & spiratio passiva. Per innascibilitatem designatur primum principium a nullo alio procedens; unde innascibilitas primario significat aliquid positivum, secundario vero negationem, non solum nativitatis, quia nec Spiritus-sanctus nascitur; sed etiam cujuscumque processionis, ac proinde per eam Pater distinguitur a Filio & Spiritu-sancto. Sterilitas autem, quæ est in Spiritu-sancto, non numeratur inter notiones (quamvis absolute numerari posset,) tum quia non sonat dignitatem aliquam, sicut innascibilitas; tum quia sine ea Spiritus-sanctus satis intelligitur distingui ab aliis personis per amorem notionalem seu spirationem passivam; quæ est terminus volitionis Patris & Filii, post quam ulterior actus immanens concipi non potest in substantia spirituali. Quæri autem posset, num paternitas aliunde procedat, nisi videretur innascibilitas, qua designatur primum principium, & negatio omnis processionis.

Q. 5. *Quodnam est principium divinarum processionum?*

R. Principium proximum *quo* Filii, est intellectus notionalis; & Spiritus-sancti, est voluntas notionalis;

remotum *quo*; seu radicale, est natura divina: & principium *quod* seu denominationis, est persona producens. Explicatur responsio exemplo rerum naturalium. Principium quo homo verb. gr. intelligit, est intellectus, & quo vult, est voluntas; remotum seu radicale, est natura humana, utpote radix, & prima ratio, qua ambæ illæ facultates conveniunt homini: principium autem *quod*, est ipse homo; quia principium *quod*, est subjectum seu persona quæ denominatur ab operatione; atqui homo proprie denominatur intelligens ab intellectione, & volens ab actu voluntatis. Sic intellectus notionalis est ratio proxima, qua Pater producit Filium seu Verbum, & voluntas notionalis, qua Pater & Filius producunt Spiritum-sanctum, qui est terminus amoris utriusque: ipsa denique persona Patris denominatur producens Verbum, seu generans Filium, & utraque simul persona producens Spiritum sanctum.

Q. 6. *Quis est terminus divinarum processionum?*

R. Similiter terminus formalis *quo* productus, sunt Verbum seu filiatio & spiratio passiva: terminus *qui*, est persona producens.

Q. 7. *Spiritus-sanctus procedit-ne a Patre & Filio?*

R. De fide est ab utroque procedere; ita enim definitum est in Concilio II. Lugdunensi, & in Concilio Florentino, consentientibus Græcis, qui in iis Conciliis adfuerunt, sed a doctrina catholica postmodum recessere, negantque pertinaciter Spiritum-sanctum a Filio procedere, contra expressa Scripturæ verba; de eo enim dicitur Joann. 16. *ille me clarificabit, quia de meo accipiet*, Joann. 15. *cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* Missio autem in divinis non est nisi a persona producente, ut infra dicetur. Roman. 8. & Galat. 4. Spiritus-sanctus dicitur Spiritus Christi, Spiritus Filii, ergo revera a Filio procedit.

Dices 1. Patres Græci scribunt Spiritum-sanctum ex Patre procedere per Filium: ergo Latini asserere non debuerunt eum procedere ex Filio.

Nego consequentiam : namque (fatentibus ipsis Græcis in Concilio Florentino) procedere per Filium idem est ac procedere ex Filio . Ideo autem Patres Græci sic loquumtur ; quia Pater communicat Filio spirandi virtutem . Unde sanctus Augustinus docet Spiritum-sanctum principaliter procedere a Patre .

Dices 2. Quatuor prima Concilia docent Spiritum-sanctum procedere a Patre , nulla facta Filii mentione ; immo Concilium Ephesinum, quod est III. generale , sub anathemate prohibet , ne quidquam addatur symbolo Nicæno , ubi simpliciter definitum est circa Spiritum sanctum , *qui a Patre procedit* . Ergo culpandi sunt Latini , quod in eodem symbolo addiderint, *Filioque* .

Nego consequentiam : tum quia Concilia tractant solummodo de rebus , quæ in controversiam veniunt. Unde cum in Concilio Nicæno quæstio non moveretur de divinitate Spiritus-sancti , sed de divinitate Filii , Concilium solum asseruit Filli divinitatem . Postmodum mota est quæstio de divinitate Spiritus-sancti , quæ asserta est in Concilio I. Constantinopolitano . Posterioribus autem sæculis Græci excitarunt controversiam circa processionem Spiritus-sancti ; quæ concontroversia terminata est in Concilio Lugdunensi, in quo Græci cum Latinis decantarunt symbolum cum additione *Filioque* . Nec obsistit prohibitio Concilii Ephesini , quia Concilia Lugdunense & Florentinum, utpote œcumenica sunt ejusdem auctoritatis ac Concilium Ephesinum , & Concilia posteriora mutare possunt , quæ a prioribus sunt sancita in iis quæ spectant disciplinam, tum maxime, cum id exigit rerum mutatio . Porro Concilium Ephesinum caute prohibuit ne quidquam adderetur Symbolo Nicæno propter Arianos, qui tunc temporis novas in dies fabricabant fidei formulas ad evertendum Symbolum Nicænum, & occultandum suum errorem : tempore vero Concilii Lugdunensis, Arianis jam extinctis, propulsandus erat Græcorum error : quo docebant Spiritum-sanctum a Filio non procedere .

Q. 8.

Q. 8. *Spiritus-sanctus distingueretur ne a Filio, si ab eo non procederet?*

R. Affirmant Græci, quibus se adjungunt Scotistæ. Sed effatum S. Anselmi ab omnibus Theologis est receptum, nempe, in divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio: atqui si Spiritus-sanctus a Filio non procederet, inter eos non obviaret relationis oppositio: Ergo essent una Persona.

Dices: paternitas & filiatio relative non opponuntur spirationi passivæ, & tamen ab ea realiter distinguuntur: Ergo.

Distinguo antecedens: non opponuntur præcise spectatæ, Concedo, non opponuntur quatenus modificatæ per *spirationem activam*, cum qua conferunt ad productionem Spiritus-sancti, Nego antecedens. Itaque in hypothesi quod Spiritus-sanctus non procederet a Patre, nec a Filio, paternitas & filiatio essent alterius rationis, nec constituerent personas a Spiritu-sancto realiter distinctas.

Q. 9. *Pater & Filius sunt-ne duo principia Spiritus-sancti?*

R. Minime; quia in illis unica est spiratio activa, seu virtus spirandi. Quemadmodum ergo tres personæ non sunt tria principia creaturarum, quia per unicam omnipotentiam illas producunt; sic Pater & Filius non sunt duo principia Spiritus-sancti; quia spirant unica virtute. Possunt tamen dici adjective duo spirantes; quia, ut jam observavimus, ad multiplicationem concretorum adjectivorum sufficit multiplicitas subjectorum.

CAPUT III.

De relationibus divinis.

Q. 1. **D***Antur-ne in Deo relationes reales?*

R. Affirmative; quia paternitas & filiatio absque mentis opera, & nemine cogitante, exi-

ſtunt in Deo; atqui paternitas & filiatio ſunt relationes; Pater enim per paternitatem refertur ad Filium, & filius viciſſim per filiationem refertur ad Patrem. Ergo.

Dices: Relatio realis dicit dependentiam unius ab altero: ergo in Deo nulla eſt relatio realis.

Nego antecedens: Pater enim non dependet a Filio, nec paries ſimilis ab altero pariete: ergo relatio non dicit dependentiam, ſed ſolummodo connotationem omnino neceſſariam; adeo ut non poſſit eſſe pater ſine filio, nec paries ſimilis, niſi coexiſtat alter paries ei ſimilis.

Q. 2. *Quot ſunt in Deo relationes reales?*

R. Quatuor, nempe paternitas, filiatio, ſpiratio activa, & ſpiratio paſſiva; quia totuplex eſt relatio; quotuplex eſt ordo ſeu reſpectus unius ad alterum; atqui in Deo quadruplex eſt reſpectus; paternitas enim eſt ad filium, & filiatio ad Patrem; ſpiratio activa ad perſonam ſpiratam ſeu Spiritum-ſanctum; & ſpiratio paſſiva ad ſpiratorem.

Q. 3. *Relationes illæ ſunt-ne categoricæ?*

R. Minime; quia relatio categorica eſt accidens: atqui in Deo nullum eſt accidens; Ergo.

Q. 4. *Quomodo relationes divinæ inter ſe diſtinguuntur?*

R. Vel ſibi invicem opponuntur, vel non: ſi primum, diſtinguuntur realiter: ſi ſecundum, non diſtinguuntur niſi virtualiter, & per mentem formaliter; quia in divinis non eſt diſtinctio realis, ubi non obviat relationis oppoſitio.

Ergo ſpiratio activa eſt realiter diſtincta a ſpiratione paſſiva, utpote ipſi oppoſita: indiſtincta vero a paternitate & filiatione, quibus non opponitur.

Ergo paternitas, filiatio, & ſpiratio paſſiva realiter inter ſe diſtinguuntur propter oppoſitionem, quæ inter eas intercedit, directa quidem & immediata paternitatem inter & filiationem: indirecta vero & mediata paternitatem & filiationem inter & ſpirationem paſſivam, ratione ſcilicet ſpirationis activæ; paternitas enim & filiatio conferunt ad productionem Spiritus-ſancti, ut jam obſervavimus.

Ergo

Ergo peternitas, filiatio, & spiratio passiva sunt relationes personales, ideft, conftitutivæ trium personarum; quod enim eft principium diftinctivum, eft & conftitutivum: rationalitas v. gr. per quam homo effentialiter differt a bruto, hominem effentialiter conftituit in effe hominis: atqui tres personæ non diftinguuntur nifi per relationes: Ergo per illas conftituuntur in effe personæ.

Dices; persona, ex S. Auguftino, dicitur ad fe, non ad alium: Ergo ratio conftitutiva divinæ personæ, feu personalitas non eft relatio.

Diftinguo antecedens: persona non eft ad alium quoad vocis fonum, Concedo: quoad rem hac voce fignificatam, Subdiftinguo: in creatis, Concedo: in divinis, Nego antecedens. Itaque persona, fecundum rationem genericam, fignificat fubftantiam completam in fe exiftentem, ac proinde abfolutum quid & minime relativum; fed fecundum rationem fpecificam poteft fignificare fubftantiam completam in fe ita exiftentem, ut ordinem & relationem habeat ad aliam personam; nam in divinis hæc eadem persona eft Pater, aut Filius, nec conftituitur persona nifi per paternitatem aut filiationem, cum per eam folam ab altera persona diftinguatur.

Inftabis: prius eft conftitui, quam referri: Ergo personæ divinæ non conftituuntur per relationem.

Diftinguo antecedens: quam referri relatione accidentali & categorica, Concedo: quam referri relatione fubftantiali & tranfcendente, Nego antecedens; nam potentia verb. grat. vifiva non conftituitur in effe potentiæ, nifi per aliquid relativum; quia natura tota potentiæ eft ad aliud, puta ad objectum vifibile.

CAPUT IV.

De æqualitate & consubstantialitate trium Personarum.

Circa personam Patris nulla est controversia; omnes enim sive Mahumetani, sive Judæi, sive Christiani conveniunt personam divinam, quam vocamus Patrem, esse verum Deum. Sed gravis est controversia inter Christianos Catholicos, & Mahumetanos, Judæos, & plures hæreticorum sectas, utrum Filius & Spiritus-sanctus sint Patri æquales & consubstantiales?

§. I.

Filius est verus Deus Patri consubstantialis.

Probatur ex Scriptura, Joann. 1. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum .... omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Hinc Verbum non est factum; ergo non est creatum; sed verus Deus, qui fuit semper apud Patrem.

Nec dicant Sociniani Verbum in textu Græco dici Deum sine articulo, ὁ qui semper præfigitur, quando significatur verus Deus, ὁ Θεὸς; nam vers. 13. & 18. Deus summus legitur sine articulo, sicut & Matth. 34. v. 33. & 1. Cor. 8. v. 4. & 6. Contra vero Christus cum articulo dicitur Deus Rom. 9. v. 5. ut observat S. Chrysostomus hom. 3. in Joann. Quin & falsi Gentium Dii nominantur cum ejusmodi articulo. Galat. 4. v. 8. Act. 7. v. 43. Rom. 9. *ex quibus* (Judæis) *est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus.*

Philipp. 2. *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens.* Insignis est iste locus, solusque sufficit ad convincendos Socinianos. Christo hic

hic duplex tribuitur forma, scilicet forma Dei, & forma servi, id est, hominis, quam accipiendo semetipsum exinanivit. Ergo sicut per formam servi verus est homo; ita per formam Dei verus est Deus, adeout potuerit absque rapina, ut loquitur Apostolus, se exhibere æqualem Deo; sed majestatem suam voluit occultare, vilem servi formam induens velut habitum.

Prima Joannis 5. *Hic* (Christus) *est verus Deus, & vita æterna.*

Dices 1. Nomen Dei est æquivocum, soletque in Scripturis indiscriminatim tribui Deo & creaturis in Dignitate constitutis, ut Exodi 7. ubi Deus ait Moysi, *Constitui te Deum Pharaonis*. Psalm. 81. *Deus stetit in synagoga Deorum*, id est Judicum. Et infra, *Ego dixi, Dii estis, & filii excelsi omnes*. Ergo non potest concludi Filium esse Patri consubstantialem, ex eo quod in Scripturis vocetur Deus.

Distinguo antecedens: est æquivocum in novo testamento; Nego, nam apud Latinos Deus est nomen substantiæ, inquiebat supra Tertullianus, sicut & apud Græcos Θεὸς, *neque Dominus*, inquit S. Iren. lib. 3. c. 6. *neque Spiritus-sanctus, neque Apostoli eum, qui non esset Deus, definitive & absolute Deum nominassent, qui non esset verus Deus*. Est æquivocum in veteri Testamento; Subdistinguo: quando in textu originali, Hebraico scilicet, Deus exprimitur per vocem *Eloim*, transeat: quando exprimitur per nomen tetragrammaton *Jehova*; Nego antecedens. In confesso enim est apud omnes tum Judæos, tum Christianos, hoc nomine significari Dei essentiam: atqui Christus in veteri Testamento sæpe vocatur *Jehova*; Isa. 7. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*, Jehova, c. 9. *Parvulus natus est nobis ... vocabitur nomen ejus Admirabilis ... Deus*, Jehova, Zach. 11. *appenderunt mercedem meam triginta argenteos, & dixit Dominus* (Jehova) *ad me .... decorum pretium, quo appretiatus sum ab eis*. Quæ de Christo esse prædicta constat ex Matthæi c. 27. v. 9. Idem Propheta cap. 12. inducit Deum, (*Jehova*) de se loquentem, *aspicient ad me, quem confixerunt*, scilicet quando unus

militum lancea latus ejus aperuit Joann. 19. Malach. 3. Deus (*Jehova*) sic loquitur: *Ecce ego mitto Angelum meum & præparabit viam ante faciem meam*: quem Angelum ipse Gabriel Angelus Luc. 1. v. 16. & 17. interpretatur de Joanne Baptista, *multos filiorum Israel*, inquit, *convertet ad Dominum Deum ipsorum*, & *ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ*; ac proinde Christus, quem præcessit Joannes, est Deus (*Jehova*) filiorum Israel. Sociniani textibus Zachariæ & Malachiæ se victos confitentur, dum unum reponunt, nempe illos esse corruptos.

Dixi in responsione, *transeat*, scilicet nomen *Eloim*, esse æquivocum, quia revera non est, ex eo quod semel aut bis tribuatur creaturis; quis enim dixerit nomina, *Leo*, *lapis angularis*, esse æquivoca, quia Christus in Scripturis aliquando appellatur Leo de Tribu Juda, lapis angularis? Æquivoca quippe sunt nomina, quæ ex communi usu tribuuntur rebus diversæ prorsus naturæ, sic canis est nomen æquivocum respectu canis terrestris & marini, quia ambo conveniunt in illo nomine, & vix aliter vocantur, quamvis natura prorsus differant. Sed quemadmodum non sequitur nomen *Leo* esse æquivocum, quia metaphorice & figurate raro de Christo prædicatur; ita nec dici potest nomen *Deus* esse æquivocum, quia creaturis semel aut bis tribui legitur.

Dices 2. Christus Joann. 10. amovit hance Judæorum opinionem, quod se Deo æqualem faceret; ostenditque se Deum dixisse, aut Filium Dei, quomodo in Scripturis, ii, ad quos sermo Dei factus est, dicuntur Dii & filii Excelsi: Ergo.

Nego antecedens, Christus enim, ut compescat furentes adversum se Judæos, quia dixerat: *Ego & Pater unum sumus*, sic argumentatur a minori ad majus. Scriptura Deos appellat, qui indubitatis signis probant se a Deo missos, & nomine ejus locutos: atqui opera mea, quæ nemo alius fecit, probant me a Patre missum & vera locutum: Deus enim non potest miracula edere ad confirmandum mendacium: Ergo absque blasphemia dixi me esse Filium Dei. Si ra-

tione

tione tam opportuna & ad persuadendum accommodata placabiles se præbuissent Judæi, audissent a Christo, quam sublimiori modo vere dixisset se esse Filium Dei. Sed cum nihilominus in ipsum furerent, eos in cæcitate sua dimisit, monente Scriptura Eccli. 32. *ubi auditus non est, non effundas sermonem*.

Instabis: Christus probat ex operibus & miraculis a se patratis, se esse Filium Dei: atqui miracula non probant verum Deum esse & Filium ejus naturalem, qui ea operatur; nam Elias & alii Prophetæ patrarunt miracula, ex quibus colligi non potest ipsos fuisse filios Dei naturales & consubstantiales: Ergo Christus hoc suo ratiocinio non concludit se esse Filium Dei consubstantialem, sed solum secundum quamdam denominationem.

Distinguo majorem: ex operibus & miraculis editis in confirmationem suæ doctrinæ, qua asserebat esse se Filium Dei unigenitum, Joann. 3. v. 16. æqualem Patri, Joann. 5. v. 18. Concedo: qua asserebat se esse Filium Dei eo modo, quo Elias & alii Prophetæ dicuntur Filii Dei, Nego majorem. Itaque miracula, si secundum se præcise spectentur, non probant Deum esse, qui ea operatur, ut patet ex cap. 14. Act. 1. 10. sed quando eduntur ad probandam divinitatem ejus qui loquitur, sunt signa indubitata illum esse Deum. Porro nec Prophetæ, nec Apostoli patrarunt miracula ut persuaderent se esse Deos, absit; sed ut testarentur Messiam in lege promissum, & in Evangelio exhibitum esse unigenitum Dei Filium, Patri consubstantialem, quam veritatem Christus ipse innumeris signis & prodigiis confirmavit.

Dices 3. Eccli. 24. v. 5. & 12. Sapientia, quæ est Christus, inter creaturas prima numeratur, *Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita ante omnem creaturam .... qui creavit me, requievit in tabernaculo meo*. Ergo.

Nego conseq. Sapientia enim dicitur 1. primogenita eo sensu quo legitur Matth. 1. de beata Virgine, *peperit filium suum primogenitum*, non quod alios postea pepererit; sed quod nullum prius peperit. 2. dicitur creata creatione latius sumpta pro quavis pro-

ductione. Enim vero quæ eodem capite dicuntur de Sapientia, convenire non possunt creaturæ.

Alii textus benemulti objiciuntur a Socinianis, sed facile solvi possunt.

Matth. 17. ait Christus ad Jacobum & Joannem, *non est meum dare vobis*, scilicet ratione propinquitatis carnalis, quo titulo ambo illi fratres primas sedes ambiebant.

Matth. 19. Christus rejicit nomen Magistri boni: *Nemo bonus*, inquit, *nisi solus Deus*. Sed ejusmodi responsum est ad mentem juvenis, qui Christum, ut purum hominem habebat.

Matth. 24. de die ultimo ait Christus: *Nemo scit, neque Filius*, &c. quod de Christo, ut homine intelligi debet. Utrum autem reverà Christus sic spectatus ignoraverit diem judicii, expendetur, ubi de Incarnatione.

Joann. 14. ait Christus, *Pater major me est*, nempe secundum Christi humanitatem.

Joann. 17. v. 3. Christus Patrem sic alloquitur: *hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum*. Sed hoc dicitur comparate ad falsos Deos Gentilium, non vero ad duas Personas sanctissimæ Trinitatis; ita ut vox *solus* conjungatur substantivo *Deus*, non vero substantivo *Pater*, quasi sensus sit; Tu, Pater es solus verus Deus, non vero: Tu solus, Pater, es verus Deus. Et v. 22. *ut sint unum, sicut & nos unum sumus*. Quæ a Christo dicuntur ratione humanitatis, qua affectus unum est cum Patre: non ratione divinitatis, qua cum Patre unum est in natura.

1. Cor. 15. v. 28. *Cum autem subjecta fuerint illi* (Patri) *omnia, tunc & ipse Filius subjectus erit ei*; scilicet ratione corporis mystici, quod est Ecclesia, quæ destructà morte & omni peccato, evacuatoque omni principatu & potestate inimici, perfecte cum suo capite subjicietur Deo.

§. II.

§. II.

Spiritus sanctus est æqualis & consubstantialis Patri, ac Filio.

PRobatur Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus-sancti*. 1. Joann. 5. *Hi tres unum sunt*. Sub hac fide initiantur Christiani, & tribus personis consecrantur. Act. 5. Sanctus Petrus Ananiam sic increpat; *Cur tentavit satanas cor tuum mentiri te Spiritui-sancto? non es mentitus hominibus, sed Deo*. 1. Cor. 6. *An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus-sancti?* atqui templum soli vero Deo competit, nec ullius creaturæ dici possumus templa.

Dices 1. Quæ in Scripturis de Spiritu-sancto leguntur, intelligenda sunt de donis gratiæ, ut 1. Thessal. 4. *Spiritum nolite extinguere*: ergo Spiritus-sanctus non est persona divina.

Distinguo antecedens: intelligenda sunt de donis gratiæ, aliquando, ut citato capite, concedo: Semper, Nego antecedens: namque Spiritus-sanctus a suis donis manifeste distinguitur Rom. 8. *Charitas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum-sanctum* .... *Hæc omnia operatur unus atque idem Spiritus dividens singulis prout vult*. Unde Dydimus sic concludit c. 1. de Spiritu-sancto, *quorum ergo una est operatio, una est substantia*.

Dices 2. Plura de Spiritu-sancto leguntur, quæ Deo vero convenire nequeunt, ut Rom. 8. *Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum-sanctum Dei*. Ergo Spiritus-sanctus non est Deus.

Distinguo antecedens. Plura leguntur scripta figurate & metaphorice, quemadmodum Genes. 6. Deus dicitur tactus dolore cordis, Concedo: plura leguntur scripta proprie, Nego antecedens. Itaque Spiritus postulat gemitibus, id est, postulare facit, interprete S. Augustino & aliis. Contristatur hoc est, improbat, quod male gerunt homines.

Dices 3. Qui mittitur minor est eo, qui mittit: atqui Spiritus-sanctus mittitur a Patre & Filio: Ergo.

Distinguo majorem: qui mittitur cum imperio & dependentia, Concedo: qui mittitur sine imperio & dependentia, ut accidit in missionibus divinis, de quibus mox. Nego majorem.

C A P U T V.

De Missionibus Divinis.

Q. 1. D*Antur-ne missiones divinæ?*

R. Dantur; Christus enim Joann. 7. de seipso ait, *ab ipso sum, & ipse me misit.* Et cap. 14. de Spiritu-sancto, *quem mittet Pater in nomine meo.*

Q. 2. *Quomodo definitur missio?*

R. Definitur processio unius personæ ab alia adjunctum habens effectum temporalem, pertinentem ad ordinem gratiæ.

Dicitur 1. *processio*, quia persona, quæ non procedit, proprie non mittitur: *Pater*, inquit S. Augustinus lib. 4. de Trinitate cap. 20. *non dicitur missus: non enim habet de quo missus sit, aut ex quo procedat.*

Dicitur 2. *adjunctum habens effectum temporalem;* quia processio præcise spectata est æterna; missio vero temporaliter dicitur Galat. 4. *ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum.* Unde sanctus Augustinus citato cap. 20. sic habet, *non eo ipso quod de Patre natus est, missus dicitur Filius, sed vel eo quod apparuit mundo Verbum caro factum, vel eo quod ex tempore cujusque mente percipitur.*

Dicitur 3. *pertinentem ad ordinem gratiæ;* persona enim divina proprie non dicitur mitti propter opera ordinis naturalis.

Dices 1. Isa. 48. Filius dicitur missus a Spiritu-sancto: Ergo Missio in divinis non est processio.

Distinguo antecedens: missus est a Spiritu-sancto quate-

quatenus homo, quem Spiritus-sanctus omnium gratiarum donis ornavit, Concedo: quatenus Verbum & secunda persona SS. Trinitatis, Nego antecedens.

Dices 2. qui mittit, voluntatem ejus, qui mittitur, movet, ac determinat: atqui Pater voluntatem Filii nec movet, nec determinat: Ergo.

Distinguo majorem: quando mittens & missus habent diversas naturas & voluntates, ut in creatis, Concedo: quando una est mittentis & missi singularis natura & voluntas, Nego majorem.

Ergo una persona non mittitur, quin aliæ adsint propter circuminsessionem, juxta illud Joann. 14. *ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. Sed in illa inhabitatione Filius & Spiritus sanctus proprie mitti dicuntur, quia procedunt: Pater vero dari, quia a nullo procedit.

Q. 3. *Quid est circuminsessio?*

R. Definitur a Theologis, intima existentia unius personæ in altera sine confusione personæ: *Totus Pater in Filio & Spiritu-sancto*, inquit S. Fulgentius lib. de Fide cap. 1. *& totus Filius in Patre & Spiritu-sancto; & totus Filius & Pater in Spiritu-sancto est*; nimirum propter unitatem naturæ, a qua tres personæ non distinguuntur realiter.

Q. 4. *Quare una persona potius dicitur mitti, quam alia, cum sola nec mittatur, nec operetur adjunctum effectum temporalem?*

R. Ideo una persona potius mitti dicitur; quia effectus temporaliter producendus specialem habet affinitatem, & similitudinem cum propria ejus notione. Hinc quia Pater est primum notionale principium, appropriatur illi creatio & gubernatio universi: Filio quoque, quia procedit ut Verbum terminus cognitionis æternæ, adscribitur omne donum intellectuale, ut sapientia, & propter illud dicitur mitti. Denique ad Spiritum-sanctum, qui est terminus volitionis & amoris Patris & Filii, referuntur omnia dona, quæ perficiunt voluntatem, ut sanctificatio, charitas, &c, quorum infusio appellatur Spiritus sancti infusio.

Q. 5. *Quotuplex est missio?*

R. Duplex; alia visibilis, cum adjunctum habet effectum visibilem, vel permanentem, puta Incarnationem; vel transeuntem, v. g. speciem columbæ, linguas igneas die Pentecostes: alia invisibilis, quæ est cum effectu invisibili, qualis est infusio gratiæ & charitatis.

CAPUT VI.

De prima Persona.

Q. 1. QUæ *sunt nomina propria primæ Personæ?*

R. Dicitur 1. Pater, quia proprie generat Filium. 2. ingenitus, non quia non nascitur, hoc enim sensu Spiritus-sanctus est ingenitus; sed quia non producitur.

Q. 2. *Pater potest-ne dici fons & origo totius divinitatis?*

R. Non potest nisi improprie; quia principium denotat processionem: divinitas autem non procedit, sicut definitum est in Concilio Lateranensi Quarto, capite *Damnamus*; sed est ipsamet principium radicale omnium processionum.

Q. 3. *Potestne vocari auctor, aut causa Filii?*

R. Primam appellationem detestatur sanctus Augustinus lib. 3. contra Maximinum cap. 14. existimans illud nomen significare quamdam excellentiam & auctoritatem; usurpatur tamen a sancto Hilario lib. 4. de Trinitate. Similiter apud Græcos Pater sæpius dicitur causa; sed juxta usum Latinæ vocis non potest ita vocari; quia causa est principium influens in aliud, id est, in rem alterius naturæ: Filius autem in divinis non est aliud a patre, sed alius dumtaxat.

Q. 4. *Veræ sunt ne hæ propositiones*: Pater omnia intelligit verbo: Pater & Filius diligunt se Spiritu-sancto?

R. Si sumantur notionaliter, veræ sunt; nam Pater pro-

producendo Verbum omnia intelligit: Pater & Filius mutuo amore producunt Spiritum-sanctum. Si autem accipiantur essentialiter, falsæ sunt; quia neque Filius est forma, per quam Pater intelligit; neque Spiritus-sanctus forma, per quam Pater & Filius sese diligunt: Pater enim intelligit per intellectionem, & amat per volitionem; quæ sunt attributa essentialia communia tribus personis. Unde sanctus Augustinus improbat hanc propositionem: *Pater est sapiens sapientia genita.*

CAPUT VII.

De secunda Persona.

Q. 1. *Quæ sunt nomina propria secundæ Personæ?*

R. Dicitur 1. Filius: quia procedit per veram generationem. 2. Verbum, & a Tertulliano Sermo; quia est terminus intellectionis paternæ, obeamque rationem nonnunquam vocatur Sapientia genita. 3. Imago, quia imago definitur, unius ab alio deducta similitudo: atqui secunda Persona deducitur seu producitur a Patre tanquam ejus similitudo; quid enim est verbum, nisi similitudo & imago rei? *Ista imago*, inquit S. Ambrosius lib. 1. de Fide cap. 4. *non est falsa, quia veritas est; non est muta; quia Verbum est, non est mortua, quia vita est: non est inanis, quia virtus est.* Hæc imago dicitur splendor gloriæ, candor majestatis divinæ, figura & character substantiæ paternæ, hoc est, similitudo expressa personæ Patris.

Q. 2. *Quare secunda Persona dicitur Filius?*

R. Quia procedit per veram generationem, generatio enim definitur, origo viventis a vivente principio conjuncto in similitudinem naturæ: atqui hæc definitio convenit processioni Filii; est enim origo Personæ viventis a Patre vivente, principio conjuncto, id est, substantia generantis communicata genito in similitudinem naturæ: Ergo.

Q. 3.

Q. 3. *Quare processio secundæ Personæ est potius generatio quam processio Spiritus-sancti, cum processio Spiritus-sancti sit etiam origo viventis a vivente principio conjuncto, in similitudinem naturæ? Spiritus enim sanctus est vivens, proceditque a principio vivente, scilicet Patre & Filio, quorum substantia ipsi communicatur in similitudinem naturæ, utpote qui sit Deus, æqualis Patri & Filio?*

R. Hic exclamare licet cum Propheta, Isai. 53. *Generationem ejus quis enarrabit?* Unde sanctus Gregorius Nazianzenus Oratione prima, *honoretur silentio*. Et sanctus Augustinus lib. 3. contra Maximinum cap. 14. *distinguere inter illam generationem & hanc processionem, nescio, non valeo, non sufficio*. Quin sanctus Irenæus lib. 2. contra hæreses cap. 48. & sanctus Athanasius Orat. 3. insanos pronuntiant, qui divinæ generationis rationem enarrare præsumunt. Et hæc est unica Sanctorum responsio adversus argutias Hæreticorum ex Philosophia petitas.

Verum iidem Patres, ubi Catholicis illud mysterium explanare student, probabilius conjecturis discrimen definiunt divinam generationem inter & Spiritus-sancti processionem, illudque præsertim repetunt, ut sanctus Augustinus in Psalm. 44. & lib. 9. de Civitate Dei cap. 12. sanctus Athanasius Orat. 3. sanctus Gregorius Nazianzenus Orat. 36. & alii, ex eo quod secunda Persona, non vero tertia procedat, ut Verbum seu terminus cognitionis paternæ, ac proinde ut vivens Patris imago ab eo deducta, & verus Filius; namque proprium est intellectus assimilare sibi objectum cognitum, ejusque imaginem exprimere.

Dices: Spiritus sanctus habet naturam divinam vi suæ processionis; tum quia illam non habet a se, tum quia procedit ut Deus: Ergo.

Nego antecedens; Spiritus enim sanctus non procedit ut Deus, sed ut amor, qui identice & realiter, non autem vi suæ processionis est Deus; quia amor ex ratione sua non assimilat amanti objectum amatum, sed unit solummodo: contra vero cognitio est expressa imago & similitudo objecti cogniti, ac

proin-

proinde secunda Persona, utpote Verbum & terminus cognitionis paternæ, procedit ut Deus, hoc est, ut Patri per omnia similis.

Q. 4. *Ex quarum rerum cognitione procedit Verbum?*

R. 1. Procedit per se & formaliter ex cognitione comprehesiva Essentiæ divinæ, trium Personarum, & creaturarum possibilium; quia Verbum est formalis expressio adæquata & infinite perfecta Personæ Patris, ac proinde divinæ ejus naturæ & proprietatum personalium: atqui non esset perfecta & adæquata expressio, nisi cognitio, ex qua procedit, esset comprehensiva Divinæ naturæ, hoc est, nisi extenderetur ad omnia, quæ potest Divina natura, ad omnes ejus subsistendi modos, qui sunt tres personalitates: Ergo.

R. 2. Verbum non procedit formaliter ex cognitione creaturarum existentium; quia Verbum, utpote summe necessarium, non procedit formaliter, nisi ex cognitione absolute necessaria: atqui cognitio creaturarum existentium non est absolute necessaria, cum earum existentia sit contingens, & absolute possint non existere.

R. 3. Verbum procedit concomitanter ex cognitione creaturarum existentium; quia illa cognitio, quamvis non necessaria, est tamen æterna, & identice eadem ac cognitio essentiæ divinæ: Ergo processio Verbi non est sine cognitione creaturarum existentium: *Verbum*, inquit sanctus Augustinus lib. 11. Confessionum capite secundo, *sempiterne dicitur, & eo sempiterne dicuntur omnia.*

Dices: Nondum concipitur Verbum existere in instanti quo producitur, alioquin supponeretur prius existere, quam generaretur: Ergo non procedit ex cognitione sui ipsius, multominus ex cognitione Spiritus-sancti, aut creaturarum possibilium, quæ sunt Verbo posteriores.

Nego antecedens; Verbum enim est Patri coæternum, & Spiritus-sanctus utrique, nec in æternitate ulla est prioritas durationis, sed solum originis, quia non est instans, in quo non fuerit Verbum, sed dum-

taxat

taxat instans; a quo Verbum emanare concipitur. Cum autem Pater ex cognitione sui ipsius producat Verbum, nec possit esse aut concipi Pater, vel spirator, quin concipiatur habere Filium, & producere Spiritum-sanctum; manifeste sequitur Filium æque procedere ex cognitione sui & Spiritus-sancti, ac ex cognitione Patris.

Ergo, inquies, Verbum ex seipso & ex Spiritu-sancto procedit, objectum enim cognitionis concurrit ad Verbum efformandum.

R. Nego sequelam, cujus confirmationem distinguo; objectum concurrit, si sit motivum, hoc est, si intellectum moveat, Concedo: si sit terminativum solummodo, Nego. Porro intellectus divinus ex se se infinitam habet vim intelligendi, nec indiget concursu objectorum, ac proinde nec Verbum, nec Spiritus-sanctus, nec creaturæ concurrunt ad intellectionem notionalem Patris, sed illam solummodo terminant.

CAPUT VIII.

De tertia Persona.

Q. 1. *QUæ sunt nomina propria tertiæ Personæ?*
R. Vocatur 1. Spiritus-sanctus: 2. Amor: 3. Donum.

Q. 2. *Cur tertia Persona dicitur Spiritus-sanctus, cum Pater & Filius sint æque spiritus & sancti?*

R. Spiritus dupliciter accipi potest; 1. essentialiter pro substantia immateriali, & sic nomen Spiritus est commune tribus personis; quia una est earum substantia simplicissima, & omnis materiæ expers. 2. Notionaliter, ita ut spiritus idem sit ac spiratus: & hoc sensu nomen Spiritus est proprium tertiæ Personæ; quia nulla alia producitur spiratione.

Q. 3. *Quare non simpliciter dicitur Spiritus, sed cum adjuncto sanctus?*

R. Quia procedit per voluntatem, ut amor purissi-

mus & immutabilis; cum enim amor sit unio & nexus amantis cum re amata, substantiæ spiritales puræ vel impuræ fiunt, quatenus per amorem rebus vel præstantioribus aut vilioribus admiscentur, *facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt*, Oseæ 9. Ergo tertia Persona, utpote nexus seu amor Patris & Filii purissimus & comprehensivus, vi suæ processionis est sancta, vel potius ipsa sanctitas, cujus participatione Angeli & homines sancti evadunt, & ideo eorum sanctificatio Spiritui-sancto appropriatur.

Ergo amor notionaliter sumptus est nomen proprium Spiritus-sancti; essentialiter vero est commune tribus Personis, juxta illud Joann. 4. *Deus charitas est*.

Q. 4. *Ex quarum rerum amore procedit Spiritus-sanctus?*

R. Per se formaliter procedit ex amore divinæ essentiæ & trium Personarum; quia solus ille amor est necessarius: concomitanter vero ex amore creaturarum existentium, quia in Deo est unus amor, quo se & cætera diligit propter seipsum; sed seipsum diligit necessario, cætera libere: Spiritus autem sanctus, cum sit Persona summe necessaria, non procedit formaliter & per se ex amore libero, sed solum concomitanter; ut diximus de processione Verbi.

Dixi, *creaturarum existentium*; quia cum ex dictis Deus non bene velit creaturis possibilibus & nunquam futuris, nullus in Deo est earum amor, ex quo procedat Spiritus-sanctus.

Q. 5. *Quare Spiritus-sanctus vocatur donum?*

R. Quia donum definitur, res gratuito ac liberaliter data sine spe retributionis: atqui prima donatio est amor, quo quis alteri bene vult: ergo cum Spiritus-sanctus procedat ut amor notionalis, proprie est donum notionaliter sumptum.

Ergo Spiritus-sanctus non est donum, nisi per ordinem ad creaturas, quia donatio debet esse libera; amor autem in Deo non est liber, nisi quatenus terminatur ad creaturas.

Ergo productio Filii & Spiritus-sancti non potest

dici

dici donum; quia eſt emanatio naturalis neceſſaria & minime libera.

Ergo licet donatio actualis ſit in tempore, ſicut & miſſio; nomen tamen doni competit Spiritui-ſancto ab æterno, quia Deus ab æterno dilexit, quos in tempore vocat, juſtificat & glorificat. Hæc ſupernaturalia dona dumtaxat in exemplum appellamus; quia Spiritus ſanctus non dicitur dari aut mitti propter dona naturalia, qualis eſt creatio, aut conſervatio.

CAPUT IX.

Utrum myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis ita ſit ſupra rationem, ut ei repugnet?

R. MInime; tum quia ratio naturalis eſt lumen a Deo infuſum: atqui quod eſt a Deo, non poteſt determinare ad falſum & erroris principium: tum quia homo creatus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei: eſſet autem diſſimilis, ſi ex principiis rationis naturalis cogeretur negare hoc myſterium: Ergo.

Dices; Illud eſt primum principium totius ratiocinii humani, *quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe*; atqui myſterium Trinitatis deſtruit hoc principium; namque Pater, & Filius, & Spiritus-ſanctus ſunt quid unum in uno tertio, nempe in natura divina, & tamen non ſunt idem inter ſe: Ergo myſterium Trinitatis eſt contra rationem naturalem.

R. 1. Negando majorem: Illud quippe principium, *quæ ſunt eadem uni tertio, &c.* non eſt æque univerſaliter verum, ac iſtud, *impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe*; ac proinde non eſt primum principium totius ratiocinii humani. Si enim abſolute & univerſaliter eſſet verum, cur a Philoſophis inventæ ſunt tot regulæ, figuræ, & modi, quibus non ſervatis, ratiocinia noſtra reperiuntur falſa? niſi quia multa poſſunt eſſe eadem in uno tertio, quæ tamen non

ſunt

sunt inter se eadem, ut patet sequentibus exemplis: aliquod vivens est rationale: atqui omne brutum est vivens: Ergo aliquod brutum est rationale. In hoc syllogismo, licet brutum & rationale sint quid unum in vivente, diversa tamen sunt inter se. Item, omnis homo est vivens: sed omnis planta est vivens: Ergo omnis planta est homo. Hic planta & homo conveniunt in vivente, & tamen non conveniunt inter se.

Ergo principium illud, *quæ sunt eadem uni tertio*, &c. non est ita verum, ut nullas admittat exceptiones, etiam in rebus creatis, propter quas Philosophi docent satis non esse, res convenire utcunque in uno tertio, ut sint quid unum inter se, sed certo quodam modo, & secundum regulas ab ipsis traditas.

Porro si ratio naturalis has regulas adinvenit, ut certo discurrat circa res creatas & finitas, prudenter hærere debet circa divinas, & dubitare, num scilicet istæ ratiocinii leges sufficiant; multa enim effata valent in rebus creatis, quæ, si ad divina transferas, falsa reperiuntur, quale est, *ex nihilo nihil fit*. Quare

R. 2. negando minorem, cujus confirmationem distinguo: Pater & Filius sunt quid unum in essentia divina inadæquate, Concedo: adæquate, Nego. Nam essentia divina non solum convenit Patri, sed etiam Filio, & Spiritui-sancto, iisque est communicabilis, quemadmodum animal convenit, & communicatur rationali & bruto. Unde sicut non sequitur brutum & rationale esse quid unum inter se, quia sunt unum in animali, sed inadæquate; rationale quippe non est omne animal, sed aliquod: sic Pater & Filius non sunt una persona, ex eo quod sint quid unum in natura divina; quia Pater non est totum id, quod est natura divina.

Instabis: Atqui mysterium Trinitatis repugnat primario huic principio, *impossibile est idem simul esse & non esse*, admisso enim sanctissimæ Trinitatis mysterio idem simul erit & non erit; Deus erit ens a se, & non erit ens a se: Filius quippe & Spiritus-sanctus sunt Deus, & tamen non sunt a se: Ergo.

Nego subsumptum, cujus confirmationem distinguo:

quo: idem erit a se & non erit sub diverso respectu; Concedo: sub eodem respectu, Nego; namque Filius & Spiritus-sanctus absolute & essentialiter spectati sunt unum ens a se, notionaliter autem non sunt a se, sed ab alio, non tanquam a causa diversæ naturæ, sed tanquam a principio ejusdem naturæ singularis, quæ exigit subsistere tribus modis, quorum ipsamet est radicale principium; & ab ipsa emanant mediante intellectu, & voluntate notionaliter sumptis.

CAPUT X.

Utrum notitia mysterii sanctissimæ Trinitatis sit ad salutem necessaria?

Respondeo cum omnibus Catholicis: Est necessaria necessitate tum medii, tum præcepti in lege Evangelica. Probatur ex Scriptura, Matth. 28. *Euntes docete ergo omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti.* Additur Marc. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* Unde Apostolus Actor. 19. obstupescens, quod Ephesii dicerent se nescire an esset Spiritus-sanctus, respondit, *in quo ergo baptizati estis?* Quæ verba innuunt notitiam trium Personarum uti necessariam Baptismo præire, & ita ab initio intellexit Ecclesia, quæ ab initiandis expressam sanctissimæ Trinitatis fidem semper exegit. Enimvero initiandus Patri, & Filio, & Spiritui-sancto in Baptismo consecratur, illis fidem & obsequium pollicetur: noverit ergo necesse est, quæ sit cujusque natura & dignitas, ne cultum divinum ad creaturam transferat, vel debitum honorem vero Deo deneget. Quare merito Innocentius XI. ann. 1679. & Clerus Gallicanus anno 1700. damnarunt hanc quorumdam Modernorum propositionem, *Absolutionis capax est homo, etiamsi per negligentiam etiamsi culpabilem nesciat myste-*

mysterium sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis. Præiverat Academia Lovaniensis anno 1653. Porro si incapaces sunt absolutionis qui adorandum illud mysterium ignorant, a fortiori Pastores, quorum silentio & incuria plures animæ pereunt.

Dixi, *in lege Evangelica*: quia in lege veteri notitia explicita hujus mysterii non erat omnibus & singulis ad salutem necessaria, cum non esset ita clare revelatum.

TRACTATUS DE RERUM CREATIONE.

Dicemus 1. generatim de creatione mundi, deinde speciatim de præcipuis ejus partibus, scilicet de Angelis, & de Homine.

CAPUT PRIMUM.

De Creatione mundi.

Q. 1. Quid *est creatio?*

R. Latius sumitur pro qualibet productione; quo sensu Eccli. 27. Sapientia ait, *Ab initio & ante sæcula creata sum*: strictius vero sumpta definitur, productio totius entis ex nihilo.

Q. 2. *Mundus est-ne ab æterno?*

R. De fide est, mundum non esse ab æterno, sed creatum in tempore ex nihilo; nam Proverb. 8. Sapientia de seipsa sic loquitur: *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio*: ergo fuit, cum Deus non fecerat quicquam. Et

Et Genes. 1. *In principio creavit Deus cælum & terram*, hoc est, initio temporis, interprete Concilio Lateranensi Quarto, cap. *Firmiter*, ubi sic habet: *Unum universorum principium, Creator omnium visibilium, & invisibilium, spiritualium & corporearum; qui sua omnipotenti virtute simul* AB INITIO TEMPORIS *utramque de nihilo condidit creaturam spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam, ac deinde humanam quasi communem & spiritu & corpore constitutam*.

Ergo ex Concilio Angeli non sunt creati ante mundum corporeum; ut visum est nonnullis ex Patribus; confirmaturque Exodi cap. 20. *Sex .... diebus fecit Dominus cælum & terram .... & omnia quæ in eis sunt*, ac proinde Angelos.

Ergo Angeli creati sunt primo die, & ut loquitur Concilium, ab initio temporis; illudque colligit Venerabilis Beda ex cap. 1. Gen. ubi dicitur: *terra erat inanis & vacua*, non vero cælum, utpote statim Angelorum sedes. Certe constat Angelos creatos ante lapsum hominis, cum ceciderit suggestione dæmonis.

Q. 3. *Cur Moyses nihil de creatione Angelorum inseruit in sua Historia?*

R. Quia solam rerum corporearum originem & seriem describendam susceperat.

Quomodo autem Moyses texere potuerit historiam ab orbe condito usque ad suam ætatem, cum nullus sit Scriptor ipso antiquior? quo ordine condita sit rerum universitas, & intelligenda plura difficilia, quæ in illa Historia occurrunt, sat fuse exposuimus Tom. 1. Tractatu de creatione, secunda parte.

CA-

CAPUT II.

De Angelis.

Q. 1. QUid *significat Angeli nomen?*

R. Nuntium: *Angelorum vocabulum*, inquit sanctus Gregorius homil. 34. in Evangel. *nomen est officii, non naturæ.* Hoc sensu Sacerdotes, Malach. 2. Angeli vocantur, & Joannes Baptista Matth. 11. quin ipse Christus Dominus appellatur Angelus testamenti, Malach. 3. utpote missus ad annuncianda gratiæ mysteria.

Q. 2. *Existunt-ne Angeli?*

R. De fide est existere, de iis enim frequenter loquitur Scriptura Gen. 22. *Angelus Domini de cælo clamavit dicens, Abraham, &c.* Exodi 23. *Ecce ego mitto Angelum meum, audi vocem ejus.* Matth. 18. *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris.*

Q. 3. *Potest ne ratione naturali demonstrari Angelorum existentia?*

R. Affirmant Theologi non pauci, probantque tum ex incantationibus Magorum, tum ex quibusdam energumenorum operationibus, quæ nec ad Deum referri possunt, cum in illis impiæ deprehendantur, nec ad animas separatas, cum anima plus non possit separata a corpore, quam conjuncta; alioquin unio ad corpus non esset illi naturalis, sed violenta & pœnalis, ut somniarunt Origenistæ. Ergo illa opera refundenda sunt in substantias spirituales creatas, anima rationali præstantiores.

Verum, quamvis argumentum illud sit probabilissimum, omnino tamen non convincit; namque seclusa revelatione divina, fingi posset plures animas corporibus solutas portenta illa conjunctim operari.

Q. 4. *Quid est Angelus?*

R. Definitur substantia creata, omnis materiæ expers, completa, & intellectualis.

Dicitur 1. *substantia creata*, ut explodatur error Gentilium, qui Angelos custodes, quos vocabant Ge-

nios & Deos penates, quasi penes se manentes, tanquam Deos inferiores colebant.

Dicitur 2. *omnis materiæ expers*, quo differt Angelus ab homine; rejiciturque quorumdam Antiquorum opinio, ut sancti Justini, Tertulliani, &c. qui Angelis tribuerunt corpora subtilia, per quæ ante diluvium genuerant Gigantes, de quibus Gen. 6.

Dicitur 3. *completa*, ut distinguatur Angelus ab anima rationali, quæ quidem est substantia spiritualis, sed incompleta, & unum per se cum corpore efficiens.

Dicitur 4. *intellectualis*, hoc est, vi intelligendi prædita, & quidem tanta, ut Angeli simpliciter vocentur Intelligentiæ.

Ergo Angeli sunt incorruptibiles & immortales, quia non constant ex partibus, quæ dissolvi possint, utpote spiritus.

Ergo Angeli sunt homine perfectiores, ut constat ex Psalm. 8. in quo de homine sic habetur, *minuisti eum paulo minus ab Angelis*, quem locum Apostolus urget Hebr. 2. ut probet Filium Dei assumendo naturam humanam, se infra Angelos dejecisse. Enimvero substantia mere spiritualis melior est substantia composita ex spiritu & corpore.

Q. 5. *In quo Angeli hominibus excellunt*?

R. Excellunt 1. facultate motrice, quam Scripturæ passim, ut in Machabæorum libris & in Apocalypsi, stupendam exhibent. 2. intelligendi virtute; intellectus enim Angelicus humanum tripliciter superat: 1. cum non sit materiæ & sensibus alligatus, semper est in actu, non tamen in eodem, nam transit ab uno ad alium. 2. Non est discursivus circa res naturales, sed earum naturas intuitive videt, conclusiones cognoscit in principiis, causas in effectibus, & vicissim effectus in causis.

Dixi: *circa res naturales;* circa supernaturales quippe Angelus discurrere potest, nec Deum naturaliter cognoscit, nisi abstracte. 3. Angeli, utpote natura, ingenii acumine & amplitudine longe præstantiores hominibus, atque ad majora ministeria deputati, tum

in

in cælo, tum in terra; *sunt enim administratorii Spiritus*, Hebr. 1. multo plura naturaliter cognoscunt: si enim Deus formavit primum honorem rerum naturalium scientia instructum, ut habetur Eccl. 17. a fortiori Angelos puras mentes & intelligentias, quibus scientia non minus est naturalis, quam materia formæ dispositæ.

Q. 6. *Quomodo cognoscunt Angeli?*

R. Non cognoscunt per propriam substantiam, utpote quæ non sit causa, neque idea aut exemplar rerum; quemadmodum essentia divina; sed per species, seu ideas ipsis a Deo inditas rerum omnium naturalium saltem existentium; quemadmodum nobis innatus est habitus primorum principiorum. Dixi, *rerum existentium;* quia Angeli non cognoscunt omnia possibilia.

Q. 7. *Angeli cognoscunt ne naturaliter futura?*

R. Cognoscunt quæ futura sunt necessario, quia continentur in suis causis, quas comprehendunt; futura vero libera non cognoscunt nisi conjecturaliter; quia non habent necessariam connexionem cum causis secundis, dependentque a liberis Dei decretis, & determinatione voluntatis humanæ: quare horum præscientia Dei propria est, *annuntiate quæ ventura sunt in futurum*, ait Dominus ad idola gentium, Isai. 41. *& sciemus quia Dii estis vos.*

Q. 8. *Angeli cognoscunt-ne secreta cordium?*

R. Non cognoscunt certo, nisi Deus ipse, aut persona cogitans ea ipsis aperuerit; scriptum est enim 3. Reg. cap. 8. v. 39. *tu solus nosti corda filiorum hominum*. Cur autem Angeli ignorent cordis aliorum secreta, id refundendum est in Providentiam Divinam; quæ cordis arcana suo examini & judicio retinuit.

Dixi, *nisi .... persona cogitans ea ipsis aperuerit*; quia Angelis patent secreta nostra quando volumus, constatque ex Scriptura, Angelos sibi invicem loqui & patefacere quid mente gerant, alioquin nulla inter eos esset societas.

Q. 9. *Quid est Angelorum locutio?*

R. Est unius ad alium mentis directio, ita ut An-

geli, tum censeantur ad invicem loqui; cum ad se invicem dirigunt cogitationes suas: sic & nos orantes Deum, vel Angelos alloquimur.

Q. 10. *Quomodo Angeli, per hujusmodi directionem, acquirunt novam notitiam, cum directio illa sit actus immanens, nec transeat ad intellectum audientis?*

R. Directio illa confert ad notitiam Angeli audientis, quatenus solvit signaculum quo claudebantur proprii cordis arcana, efficitque ut cogitationes fiat perviæ Angelo audienti, quemadmodum & res cæteræ existentes. Hujusmodi itaque directio non est causa influens in alterius intellectum; sed causa dumtaxat impedimentum removens, nempe velum supra corda expansum, quo remoto, consilia cordis patent Angelis sive bonis, sive malis, sicut alia objecta existentia.

Q. 11. *Locutio Angelorum est-ne idem quod illuminatio?*

R. Minime; Nam discipulus loquitur Magistro, & creatura rationalis Deo; non ut illuminet, sed ut discat.

Q. 12. *Quid est ergo illuminatio?*

R. Est locutio per quam veritas ante ignorata manifestatur inferiori Angelo per superiorem, quem inferior non illuminat. Unde illuminatio pertinet ad doctrinam, quod de simplici locutione dici non potest.

CAPUT III.

De gratia & lapsu Angelorum.

Q. 1. *Angeli fuerunt-ne cum gratia conditi?*

R. Fuerunt; nam Joann. 8. Christus de diabolo dicit, quod in veritate non steterit, id est, in justitia, in qua constitutus est. Unde S. August. l. 12. de Civ. Dei cap. 9. sic scribit, *simul ut facti sunt, ei, a quo facti sunt, amore, cum quo facti sunt, adhæserunt: eoque sunt isti* (Dæmones) *ab illorum societate discreti, quod hi in bona voluntate manserunt, illi ab ea deficiendo mutati sunt.*

Ergo

Ergo Angeli non fuerunt beati ab instanti suæ conditionis, alias fuissent impeccabiles.

Ergo Dæmones mali sunt non natura, sed propria voluntate, ut definitum est in Concil. Lateran. IV. cap. *Firmiter*.

Q. 2. *Angeli ceciderunt ne in magno numero?*

R. Communis est Patrum & Theologorum sententia Angelos cecidisse in magno numero, minori tamen quam eorum qui steterunt; nam Apoc. 12. legitur Draconem traxisse post se tertiam partem stellarum, id est, Angelorum.

Q. 3. *Ceciderunt-ne ex omnibus Ordinibus?*

R. Negat S. Damascen. l. 2. de fide c. 4. ubi vult Luciferum fuisse primum ex inferioribus Ordinibus. Sed S. August. l. 11. de Genesi ad litteram cap. 26. *rejicit* hanc sententiam, adhæretque communi, scilicet Luciferum fuisse ex Ordine Seraphinorum, nec Angelum habuisse superiorem; colligiturque ex Scriptura Matth. 25. ubi dicitur ignis æternus paratus diabolo, scilicet Lucifero, & Angelis ejus.

Q. 4. *Lucifer fuit-ne aliis Angelis causa ruinæ?*

R. Affirmant communiter Patres & Theologi; colliguntque ex citato capite, Matth. 25. quo innuitur Luciferum fuisse auctorem defectionis angelicæ.

Q. 5. *Quodnam fuit peccatum Luciferi?*

R. Certum est fuisse superbiam, in eo quod inordinate, hoc est propriis viribus, voluerit acquirere suam beatitudinem, in qua seipso frueretur tanquam sibi sufficiens, & eatenus similis Altissimo, *ipse sibi ad beatam vitam sufficere voluit*, inquit sanctus Ambrosius in Psalm. 118.

Q. 6. *Quæ pœna consecuta est peccatum Angelorum?*

R. Quadruplex. Prima est cæcitas mentis, per quam Angeli mali simpliciter dicuntur tenebræ, Luc. 22. v. 53. *hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum*. Cæcitas autem illa non est privatio luminis naturalis, quia peccatum non destruit naturam; sed est privatio omnis luminis supernaturalis. *Reprobi spiritus*, inquit S. Bernard. Epist. 77. ad Hugonem, *etsi destituti sunt participatione gratiæ spiritalis, non tamen*

vivacitate industriæ naturalis. Secunda est obstinatio voluntatis in malo, & aversio ab omni bono, a qua denominantur Spiritus mali, spiritus nequam. Tertia est exclusio a Gloria. Quarta tormentum ignis, *qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus*, Matth. 25.

Q. 7. *Quomodo ignis corporeus torqueat malos spiritus?*
Certum est ignem ratione caloris nativi quantumcumque intensi, non posse torquere spiritus: quia calor nimius eatenus est noxius corporibus viventibus, quatenus eorum temperiem corrumpit, & partium juncturas dissolvit, quod in substantiam spiritualem, utpote simplicem non cadit. Unde S. August. l. 20. de Civit. c. 10. scribit spiritus incorporeos posse pœna corporali ignis affligi, veris quidem, sed miris & ineffabilibus modis, quos Theologi, utcumque explicare conantur. Quare

R. Ex omnibus Scholæ opinionibus verisimilior apparet, quæ statuit Dæmones igne torqueri quatenus alligantur igni eo fere modo, quo anima rationalis ligatur corpori humano; per quam unionem fit ut cum dolore & quidem vehementissimo, ignem percipiat proprium corpus devorantem.

Hanc opinionem probat S. August. l. 21. de Civit. c. 10. dummodo non credantur spiritus per illam unionem evadere animalia, hoc est, fieri unum totum substantiale ex Dæmone & igne, sicut ex anima rationali, & corpore humano unitis exurgit unus homo.

CAPUT IV.

De numero Angelorum.

Q. 1. *Angeli sunt-ne in magno numero?*
R. Constat ex Scripturis innumeros esse Angelos. Danielis 7. millia millium ministrabant ei. Job 25. Numquid est numerus militum ejus?

Q. 2. *Numerus Angelorum excedit-ne numerum rerum corporearum?*

R. Res

R. Res est admodum incerta, quidam, ut S. Gregor. hom. 34. in Evang. opinantur plures esse homines, quam Angelos, numerando ab Adam usque ad finem sæculi; sed S. Thom. 1. p. q. 50. art. 3. absolute definit longe majorem esse numerum Angelorum, quam rerum corporearum: *Rationabile est*, inquit, *quod substantiæ immateriales excedant secundum multitudinem substantias materiales incorporabiliter*, nititurque auctoritate lib. de cælesti hierarchia, c. 14. in quo sic habet auctor, *multi sunt beati exercitus supernarum mentium, infirmam & constrictam excedentes nostrorum materialium numerorum commensurationem*.

Q. 3. *Omnes Angeli sunt-ne ejusdem speciei ut homines?*

R. Verisimilius videtur Angelos ejusdem Ordinis convenire in natura specifica, differre vero ab aliis, præsertim si sint distinctæ Hierarchiæ, quia sicut pertinet ad pulchritudinem mundi corporei, quod in eo existant corpora distinctæ speciei; sic mundus intelligibilis multo præstantior, & secundum plures Theologos, partibus locupletior, ex intelligentiarum varietate magis splendescit.

Q. 4. *Est ne ordo in Angelis beatis?*

R. Est & quidem perfectissimus, juxta Ecclesiæ Collectam, *Deus qui miro ordine Angelorum ministeria hominumque dispensas*.

Q. 5. *In quo consistit ille ordo?*

R. Auctor Libri de Cælesti Hierarchia, & alii deinceps, ut SS. Gregorius, & Bernardus, omnesque communiter Theologi Angelos dividunt in tres Hierarchias; & quamlibet Hierarchiam in tres Ordines, qui & Chori dicuntur ad denotandam ordinatissimam Angelorum societatem; Chorus quippe est societas psallentium, in qua nec minima dissonantia debet reperiri.

Q. 6. *Quid est Hierarchia?*

R. Secundum vim nominis Græci est ac sacer Principatus, definiturque collectio personarum sub aliquo principe ad functiones sacras destinatarum.

Ergo in Dæmonibus non remanet Hierarchia; quia nullam obeunt functionem sacram. Remanet tamen in illis distinctio graduum essentialium, utpote qui

ex diversis Ordinibus & Hierarchiis ceciderunt ; existitque inter illos nonnulla subordinatio & dependentia in actionibus naturalibus, propter quam Beelzebub vocatur princeps Dæmoniorum.

Q. 7. *Quæ sacræ functiones competunt unicuique Hierarchiæ?*

R. S. August. lib. contra Priscillianistas c. 11. ultro fatetur se id nescire, sic enim scribit, *esse itaque Sedes*, (Thronos) *Dominationes*, *principatus & potestates in cælestibus apparatibus*, *firmissime credo*, *& differre inter se aliquid indubitata fide teneo*, *sed quænam ista sint*, *& quid inter se differant*, *nescio*.

S. Bernardus lib. 5. de Consideratione c. 4. conjectat ex nominibus Angelorum cujusque Hierarchiæ ; quæ sint singulorum proprietates & officia, quæ sanctus Thomas q. 112. art. 3. verisimilia exhibet exemplo regiminis Politici, in quo triplex est Regiorum Ministrorum ordo. In primo ordine occurrunt viri primarii, qui Regi semper assistunt tamquam ejus familiares & ejus præcepta immediate audiunt. In secundo ordine sunt Præfecti Provinciarum, qui a Ministris Regi assistentibus mandata accipiunt in suis Provinciis observanda & exequenda per inferiores Magistratus singularium Urbium. In tertio itaque ordine sunt illi Magistratus inferiores, qui mandata Regia sibi denunciata per provinciæ præfectos exequuntur. Atque juxta hanc ideam,

Prima Hierarchia constat ex Angelis assistentibus ; quibus Deus immediate sua consilia revelat, & decreta manifestat, quæ primarii illi principes Angelis secundæ Hierarchiæ denuntiant, ut curent executioni demandari per Angelos tertiæ Hierarchiæ.

Porro sicut inter eos, qui assistunt Regi, unus solet esse conscius plurium secretorum, quam alter; ut observat Angelicus Doctor citato articulo ad 4. ita Deus nonnullis ex assistentibus Angelis secreta sua familiarius communicat. Hinc inter assistentes triplex exurgit ordo: In tertio ordine collocantur Throni, sic dicti, quia Deus in iis firmissime sedere dicitur, quatenus ipsi immobiliter adhærent ; & ab ipso acci-

piant

plant rationes rerum ab inferioribus Angelis observanda. Licet autem commune sit tribus ordinibus primas Hierarchiæ revelationes a Deo immediate accipere, & eatenus quilibet trium illorum ordinum Thronus vocari possit, solus tamen tertius, utpote speciei minus nobilis, nomen illud retinet, & Angeli secundi ordinis vocantur Cherubim, hoc est, scientiarum Magistri; quia amplius hauriunt ex ipso luminis fonte. Sed supra illos existunt Angeli primi ordinis, dicti Seraphim, idest, incensi & incendentes; quia intensissimum lumen, quo a Patre luminum perfunduntur, non solum illos illuminat, sed & incendit.

Secunda Hierarchia in tres ordines similiter distributa, nempe Dominationes, Virtutes & Potestates, disponit de Ministeriis Divinis secundum rationes universales a prima Hierarchia acceptas: Dominationes quidem, tanquam Domini in familia, inferioribus denuntiant & præcipiunt quid sit agendum; sed ad opus externum non exeunt, nec mittuntur. Virtutes vero & Potestates, veluti Duces in ministeriis divinis, præsunt tertiæ Hierarchiæ, cui executio demandata est: Virtutes quidem, ut fert illud nomen, dant efficaciam inferioribus spiritibus ad exequenda divina ministeria, quatenus miracula edunt, quibus confirmatur fides eorum, quæ annuntiant Angeli: Potestates ordinant quæ sunt agenda, & arcent Dæmones, ne ea impediant.

Tertia Hierarchia tota incumbit exequendis operibus per secundam dispositis & ordinatis. In primo ordine Principatus præsunt operibus, & universaliora curant, puta Regna, & alias hominum Societates. In secundo ordine Archangeli, & in tertio Angeli singularia administrant, illi majora, isti minora, qualis est custodia singulorum hominum.

Q. 8. *Deputantur-ne Angeli ad custodiam singulorum hominum?*

R. Constat deputari tum e Scriptura Ps. 90. *Angelis suis Deus mandavit de te.* Matth. 18. *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris*, tum ex Traditione. Consule Tom. 1. c. 6. ubi ista fuse tractantur.

Q. 9. *Quænam ministeria circa nos exercent Angeli Custodes?*

R. 1. Avertunt exteriora pericula tam corporis, quam animæ nobis incognita. 2. Animam excitant ad operandum bonum, & fugiendum malum, quatenus pias cogitationes immittunt. 3. Dæmones arcent, ne acrius tentent. 4. Orationes alumnorum suorum offerunt Deo, Tob. 12. Apoc. 8. 5. Orant & intercedunt pro suis alumnis, ex S. Bernardo lib. 5. de Considerat. c. 4. & 5. serm. 31. in Cantica. 6. Corrigunt & puniunt pœnis medicinalibus, ex S. Augustino lib. 9. de Civit. c. 5. 7. Suscipiunt e corpore egredientem justi animam, ut habetur de Lazaro, Lucæ 16. in quem locum sic loquitur S. Chrysost. hom. de Lazaro, *portabatur in humeris Angelorum, ne saltem ambulans laboret. Gaudet unusquisque Angelorum tale onus tangere.*

Ergo omnes functiones tertiæ Hierarchiæ spectant Ecclesiasticam Hierarchiam ipsi immediate subordinatam: quemadmodum functiones primæ Hierarchiæ secundam respiciunt, & secundæ tertiam.

Porro Ecclesiastica Hierarchia ad formata cælestium divinitus instituta, suis quoque gradibus perficitur. Episcopi in primo ordine sunt constituti, Presbyteri in secundo, & Ministri tertium & ultimum locum obtinent. In illis sacris ordinibus Laici non numerantur, quia functiones eorum non sunt sacræ, utpote quæ versentur circa temporalem & civilem rerum administrationem. Laici ergo in Ecclesiastica Hierarchia passive se habent, quatenus ab Hierarchicis Ministris purgantur, illuminantur, & perficiuntur, sicque sanctificantur, & ad Deum reducitur temporale eorum regimen.

Atque hæc ex Angelico Doctore summatim exscripta sunt, ut lector uno intuitu inspiciat Deum ubique operantem & omnia ad se reducentem, infima per media, & media per prima sibi immediate assistentia.

CA-

CAPUT V.

De primo homine.

Q. 1. **A***Damus fuit ne omnium hominum primus?*
R. Affirmative, nec Præadamitæ, qui fingunt Adamum dici primum dumtaxat in Genealogia Christi, detorquere possunt Scripturæ textus luce clariores. Sap. 10. v. 1. *hæc* (Sapientia) *illum, qui primus formatus est a Deo patre orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit.* Act. 17. v. 26. *fecit ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ.*

Dices: Rom. 5. v. 14. *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ* : Ergo fuerunt homines, qui in Adamo non peccaverunt, nec proinde ab ipso procreati.

Nego conseq. Vult solum Apostolus mortem, quæ per peccatum in mundum intravit, sæviisse etiam in infantes propter peccatum originale in Adamo contractum, licet actualiter, seu propria voluntate non peccaverint sicut Adam.

Q. 2. *Cur homo non est conditus sicut cæteræ creaturæ, scilicet voce Dei imperante, sed humum contrectante?*

R. Ut hominis dignitas, & imago Dei in eo elucens commendaretur, *bestias non fecerunt manus tuæ, sed dixisti, producat terra, &c.* inquit S. Ambrosius in Psal. 118. & Tertull. lib. de Resurr. carnis, *Recogita totum illi Deum occupatum, ac deditum, manu, sensu, opere, consilio, sapientia, providentia, & ipsa imprimis affectione, quæ lineamenta ductabat.*

Q. 3. *Quid indicant illa verba,* inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ?

R. Indicant animam rationalem, utpote spiritalem & incorpoream, non fuisse eductam ex materia, sed a Deo inspiratam, non quidem tamquam particulam substantiæ divinæ, ut somniarunt nonnulli Hæretici, sed a Deo creatam.

Q. 4. *Quomodo probatur animam rationalem esse spiritalem?*

R. Probatur; tum Scriptura, tum ratione. Scriptura quidem, Eccl. 12. v. 7. *Antequam revertatur pulvis in terram suam, unde erat, & spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Ratione etiam, quia illa anima est spiritualis & incorporea, quæ producit effectus spiritales & incorporeos: Atqui anima rationalis producit actus spiritales, contemplatur sapientiam ac Deum ipsum, attingit possibilia æque ac existentia, universalia æque ac singularia: habet actus reflexos, per quos supra se & supra omnem materiam assurgit, intentiones cordis discutit, approbat vel reprobat: de actibus suis disponit tamquam Domina, nec ab objectis trahitur sicut irrationalia, sed seipsam determinat etiam contra naturalem propensionem.

Porro omnes illi actus procul dubio sunt spiritales: Ergo & principium, a quo procedunt: ac proinde merito definivit Concilium IV. Lateranense cit. c. *Firmiter*, animam rationalem esse spiritalem.

Dices; Eccl. 2. v. 19. similiter spirant omnia, & nihil homo habet jumento amplius: de terra facta sunt, & in terram pariter revertuntur: Ergo.

Distinguo antec. Similiter spirant omnia & in terram revertuntur quoad corpus & vitam animalem, Concedo: quoad animam & vitam spiritualem, Nego anteced.

Instas, Eo loci additur, quis novit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsum? Ergo.

Distinguo ant. quis novit sensu, supra quem pauci se erigunt, Concedo: ratione & intelligentia, Nego ant. Sapiens enim capite immediate sequenti colligit, ex eo quod in hac vita, eadem fere omnibus eveniant bonis & malis, futurum post hanc vitam Dei Judicium, in quo reddet unicuique juxta opera sua.

Q. 5. *Anima rationalis est-ne immortalis?*

R. Solus Atheus & impius negavit animæ immortalitatem, quam Scripturæ rem luculenter astruunt, Joann. 10. v. 28. *Ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum*, & in qua fundatur spes Resurrectionis & Beatitudinis, timor Judicii, ignis & tota Religio christiana.

Q. 6.

Q. 6. *Potest-ne probari ratione animæ rationalis immortalitas?*

R. Probatur evidenter ex ejus spiritalitate, namque, ut supra dicebamus de Angelis, substantia corrumpi non potest nisi ex dissolutione ejus partium. Atqui substantia spiritalis, qualis est anima rationalis, non componitur ex partibus, sed est simplicissima: ergo corrumpi non potest.

Dices: gratia sanctificans, licet spiritalis, corrumpi potest. Ergo & anima rationalis.

Nego conseq. & paritatem, quia gratia sanctificans & alii habitus spiritales sunt accidentia, quæ educuntur ex subjecto disposito, ac proinde ab eo dependent in suo esse & conservari, ita ut pereant, cum subjectum est male dispositum: at substantia spiritalis non educitur ex subjecto; sed creatur: Ergo sicut non dependet ab eo, in suo esse; ita nec in conservari.

Q. 7. *Homo est-ne factus ad imaginem Dei secundum corpus?*

R. Minime: *Imago Dei est intus, non in corpore,* inquit S. Aug. serm. 2. in Ps. 48. *sed ubi est intellectus: ubi mens, ubi ratio investigandæ veritatis*. Enimvero res corporeæ non possunt esse expressæ similitudines entis spiritalis & incorporei. Dicuntur solummodo vestigia Dei: quia sicut ex vestigiis colligitur, quæ species animalis pertransierit; sic invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, Rom. 1.

Imago autem in homine duplex est, alia naturalis & essentialis, quæ fœdari potest per actus difformes naturæ rationali, sed corrumpi omnino non potest, sicut nec ipsa anima: alia accidentalis, quæ consistit in donis supernaturalibus, ac præsertim in gratia sanctificante, per quam justi consortes fiunt divinæ naturæ, 2. Petri c. 1. filii Dei adoptivi, & conformes imagini filii ejus. Hæc imago per quodlibet peccatum mortale prorsus deletur.

Q. 8. *Primi Parentes fuerunt-ne conditi in gratia?*

R. Fuerunt, Eccl. 7. v. 30. *fecit Deus hominem rectum*. Eccl. 12. v. 6. *Creavit illi scientiam spiritus,*

& sensu

& sensu implevit cor illorum. Et Concilum Trident. sess. 5. c. 1. si quis non confitetur primum hominem Adam, cum mandatum Dei in paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem, & justitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse..... anathema sit.

Q. 9. *Justitia originalis est-ne quid idem cum gratia sanctificante?*

R. Minime; quia per Baptismum & Pœnitentiam gratia cum omnibus virtutum donis, quam in Adamo amiseramus, nobis restituitur, non vero justitia originalis: Ergo justitia originalis plura complectitur; quam gratia sanctificans.

Q. 10. *Quid ultra complectitur?*

R. Perfectam subordinationem partis inferioris cum superiore, adeo ut quemadmodum mens primi hominis plenissime erat subdita Deo, sic pars inferior in omnibus sequeretur nutum rationis. Per originalem itaque justitiam nulla erat in homine innocente membrorum rebellio, nullus concupiscentiæ motus, nulla imaginationis, aut alterius sensus evagatio, passiones nec rationem præveniebant, nec ei imperanti reluctabantur, corpus non aggravabat animam, sed adjuvabat, nulla in eo infirmitas, nulla ægritudo sive ab intrinseco & humorum intemperie, sive ab extrinseco & ab ulla creatura circumstante. Rectus enim ordo deposcebat, ut quemadmodum spiritus Deo, & corpus spiritui obtemperabat: sic creaturæ inferiores; v. gr. elementa, anni tempestates, & omnia animalia, ut in obsequium hominis condita erant, ita ipsi ad nutum deservirent.

Ergo primus homo in illo felici statu, sicut poterat non peccare, ita & non mori poterat; nam per peccatum mors in hunc mundum intravit, ait Apostolus Rom. 5. Ergo si Adamus non peccasset, justitiam originalem in posteros transmisisset.

Q. 11. *Fuisset-ne perpetuo mansurus in terra?*

R. Minime; sed sine morte translatus esset ad beatitudinem. Quamdiu autem in terris egisset, prorsus incertum.

Q. 12. *Perseverante statu innocentiæ fuisset-ne ordo inter homines?*

R. Fuis-

R. Fuisset; tum quia societas stare non potest sine ordine, tum quia vir naturaliter est caput mulieris.

Dices: in pœnam peccati dicitur Evæ, *& ipse dominabitur tui*. Gen. 3. Ergo ante peccatum non fuisset illi subdita.

Distinguo conseq. non fuisset illi subdita cum molestiis & pœnis, quas nunc patiuntur mulieres sub virorum potestate, Conc. ejusmodi quippe molestiæ sunt pœna peccati; non fuisset subjecta subjectione naturali & suavi, qualis cernitur inter membra ejusdem corporis, Nego conseq. Sic serpenti dicitur eodem capite, *super pectus tuum gradieris*, non quod rectus antea incederet, sed quod ille serpendi modus non fuisset illi pœnalis, sicut nunc existit propter odium, & horrorem in illum conceptum.

Instas: primis parentibus adhuc innocentibus datur solum potestas dominandi cunctis animalibus: Ergo nullam potestatem acceperant in alios homines.

Distinguo conseq. potestatem dominationis & proprietatis, quæ inducit servitutem, Concedo: nam ex S. Augustino lib. 19. Civit. Dei c. 14. *nomen servitutis culpa meruit, non natura*, potestatem jurisdictionis, quantum necessaria est ad servandum ordinem, Nego conseq.

Q. 13. *In statu innocentiæ homines fuissent-ne propagati per carnalem generationem?*

R. Negarunt nonnulli ex SS. Patribus, ut S. Augustinus; sed retractavit suam sententiam, & communem amplexus est lib. 2. Retract. c. 10. & libro de Genesi ad litteram cap. 3. *non video*, inquit, *quid prohibere potuerit, ut essent hominibus etiam in paradiso honorabiles nuptiæ & Thorus immaculatus, hoc Deo præstante fideliter justeque viventibus, ut sine inquieto ardore libidinis, sine ullo dolore laboreque pariendi fœtus ex eorum semine gigneretur.*

Q. 14. *Quodnam fuit peccatum Adami?*

R. Certum est peccasse superbia Eccl. 10. vers. 14. *initium omnis peccati est superbia*, quæ adjunctam habuit inobedientiam & inordinatam complacentiam erga uxo-

uxorem. Utrum autem peccaverit contra fidem, non satis constat.

Affirmat Tertullianus lib. 2. contra Marcionem c. 2. Negat vero S. August. l. 11. de Genesi ad litteram c. 42. quia ex Apostolo Adam non fuit seductus, nec proinde falsum credidit.

Q. 15. *Si sola Eva peccasset, posteri fuissent-ne peccato obnoxii?*

R. Minime: quia in Eva non continebamur tamquam in capite.

Q. 16. *Primi parentes sunt ne veniam consecuti?*

R. Affirmative: de iis enim sic habetur Sapientiæ 10. *hæc* (Sapientia.) *illum qui primus formatus est a Deo ... custodivit & eduxit illum a delicto suo*, communisque est Ecclesiæ traditio Christum, cum ad inferos descendit, illos inde eduxisse.

Q. 17. *Quomodo veniam sunt consecuti?*

R. Per fidem in Christum venturum; *non enim est in alio aliquo salus*. Act. 4. & S. August. Epist. 102. alias 49. *etiam illi justi facti sunt, qui priusquam veniret in carne, crediderunt in carne venturum; eadem namque fides est & nostra & illorum, quoniam hoc illi crediderunt futurum quod nos credimus factum.*

Q. 18. *Cur Filius Dei venit ad liberandum hominem, potius quam Angelum?*

R. Non occurrit alia responsio, quam Apostoli Rom. 11. *Quis cognovit sensum Domini, aut quis Consiliarius ejus fuit?* item, *vide bonitatem Dei in te, & severitatem in eos*, qui derelicti sunt. Conveniientia tamen hæc afferri potest, quod peccatum Angelorum fuit personale, nec totam naturam Angelicam infecit, sicut peccatum Adami.

TR. A.

TRACTATUS DE MYSTERIO INCARNATIONIS.

CAPUT I.

De ejus nomine.

Q*Uid intelligitur nomine Incarnationis?*

R. Secundum vim nominis idem est, ac unio Verbi Divini cum carne, juxta illud Joann. 1. *Verbum caro factum est*, ubi pars sumitur pro toto, ut Gen. 6. *Omnis caro corruperat viam suam*, & Luc. 2. *Videbit omnis caro salutare Dei*. Maluit autem Evangelista scribere, Verbum caro, quam homo factum est; tum quia caro, utpote magis distans a Verbo, *minus assumptibilis videbatur*, ut loquitur S. Thom. quæst. 5. art. 3. ad 1. tum quia magis commendatur Dei erga nos dilectio, qua se usque ad carnem demisit.

Cum autem Apollinaristæ ex laudato Joannis textu assererent solam carnem sine anima saltem rationali fuisse a Verbo assumptam, apud Veteres Scriptores Græcos, pro Incarnatione legitur inhumanatio, hoc est, unio Verbi cum natura humana.

CAPUT II.

De possibilitate Incarnationis.

Q. 1. M*Ysterium Incarnationis est-ne possibile?*

R. Affirmative; quia ab actu ad posse valet consequentia: atqui Mysterium Incarnationis est actu peractum: Ergo.

Q. 2.

Q. 2. *Potest-ne lumine naturali demonstrari Incarnationem esse possibilem?*

R. Non potest positive; quia cum Mysterium Incarnationis sit supernaturale, ratio naturalis illud attingere nequit: potest autem negative, dissolvendo scilicet omnia momenta, quæ contra opponi possunt, & ostendendo lumini naturali non repugnare.

Dices 1. illa non possunt inter se uniri, inter quæ est distantia infinita. Atqui inter Verbum & naturam humanam est distantia infinita: Ergo.

Distinguo majorem sicut alibi, distantia infinita tum entitatis, tum habitudinis, Concedo: entitatis tantum, Nego majorem; namque, ex dictis, est infinita entitatis distantia, inter Deum videndum & intellectum creatum, nihilominus intellectus creatus elevari potest ad eliciendam visionem intuitivam, per quam Deo unitur in ratione objecti propter habitudinem, quam creatura intellectiva habet ad objectum intelligibile. Porro est habitudo Verbum inter & naturam humanam, quatenus natura humana est terminabilis, & Verbum infinite terminativum.

Dices 2. Repugnat Verbum mutari: atqui non potest uniri naturæ humanæ in unitatem personæ, quin mutetur. Ergo.

Distinguo majorem, non potest mutari intrinsece acquirendo vel deperdendo aliquam perfectionem, Concedo: non potest mutari extrinsece per novam denominationem, quæ exurgit ex termino intrinseco, Nego majorem. Deus enim, quando condidit mundum, factus est ex non creante Creator per novam denominationem petitam ex creaturis, quæ sunt quid extrinsecum Deo. Atqui per Incarnationem Verbum nec acquirit, nec deperdit ullam perfectionem, sed solummodo terminat naturam humanam, a qua denominatur homo, tamquam ab aliquo ipsi extrinseco.

Instas: Atqui Verbum per Incarnationem intrinsece & substantialiter fit homo: Ergo intrinsece mutatur.

Distinguo subsumptum, intrinsece & substantialiter fit homo, quatenus substantialiter unitur naturæ humanæ in ratione termini & suppositi, nihil prorsus

perfe-

perfectionis ab ea accipiens, Concedo: intrinsece & substantialiter fit homo accipiendo naturam humanam tanquam sui perfectivam, quemadmodum corpus organizatum recipiendo animam rationalem tanquam sui formam, fit substantialiter vivens: Nego subsumptum.

CAPUT III.

De existentia mysterii Incarnationis.

Q. 1. M*ysterium Incarnationis est-ne in Christo Domino impletum?*

R. Affirmative, Joann. 1. *Verbum caro factum est*; sed cum ista doctrina *Gentilibus* sit *stultitia*, & *Judæis scandalum*, 1. Cor. 1. utpote qui Evangelium non recipiant, aliis momentis adversus eos astruenda est existentia Incarnationis.

§. I.

Mysterium Incarnationis asseritur adversus Gentiles.

PRimum momentum ducitur ex Prophetiis, quæ evidenter in Christo Domino impletæ sunt, ut patebit ex Paragrapho sequenti; namque *idoneum testimonium veritatis est veritas divinationis*, inquit Tertullianus Apol. 20. Origenes tanti fecit illud argumentum, ut lib. contra Celsum asseruerit omnium, quæ ad Christi fidem astruendam adhiberi possunt, argumentum maximum hoc esse, quod Christus prædictus sit a Prophetis, qui apud Judæos fuerunt.

Secundum momentum petitur ex miraculis. Illud enim Mysterium evidenter est credendum, in cujus commendationem Deus evidentia patravit miracula, atqui in commendationem Mysterii Incarnationis & Doctrinæ, qua Christus dixit se missum a Deo in homi-

minum salutem Deus, innumera eaque evidentissima patravit miracula: Ergo.

Majorem negare non possunt Infideles, apud quos duo constant. Primo, miraculum esse opus virtutis divinæ, utpote excedens omnes naturæ vires, & supra naturalem rerum ordinem. Secundo: Deum esse veracem, nec quicquam posse facere ad confirmandum errorem.

Minor probatur ex Apostolorum scriptis; in quibus tam patentia & tam multiplicia referuntur miracula, ut ne Judæi repetitis examinibus ea inficiari potuerint. *Quid facimus*, (inquiunt Joann. 11.) *quia hic homo multa signa facit?* (Et de claudo per S. Petrum sanato) Act. 4. *Notum signum factum est per eos .... manifestum est, & non possumus negare.*

Illud insuper movere debet Infideles, quod Christus tanquam naturæ Auctor & Dominus contulerit Apostolis omnimodam potestatem operandi miracula, Matth. 11. *Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, Dæmones ejicite.* Hæc dixit, & facta sunt. Nam Apostoli post ejus mortem & resurrectionem mundum miraculis impleverunt; ut liquet, tum ex Libro Actuum, tum ex Epistolis Apost. ac præsertim ex prima ad Corinthios capite 12. ubi Apostolus præscribit quo ordine Corinthii uterentur potestate accepta patrandi miracula, adeo frequentia erant apud illos; tum ex scriptis eorum, qui proxime Apostolis successerunt. *Alii*, inquit S. Iræneus l. 2. c. 57. & 58. *Dæmones excludunt: alii autem & præscientiam habent futurorum; alii laborantes aliqua infirmitate per manus impositionem curant & sanos restituunt. Jam etiam, ut diximus, & mortui resurrexerunt & perseveraverunt nobiscum annis multis. Quid autem? Non est numerum dicere gratiarum, quas per universum mundum Ecclesia a Deo accipiens in nomine Jesu-Christi crucifixi sub Pontio Pilato per singulos dies in opitulationem Gentium perficit.*

Dices 1. Scripta Apostolorum nullam habent auctoritatem apud Infideles: Ergo ex iis persuaderi nequeunt.

Distinguo antecedens, nullam habent auctoritatem divi-

divinam ; & tanquam a Deo inspiratam ; Concedo : nullam habent auctoritatem humanam, & qualem merentur historiæ, puta Suetonii, Taciti &c. Nego antecedens. Enim vero libri Apostolorum fidem faciunt Gentilibus Christum extitisse crucifixum sub Pontio Pilato, quidni & operatum ea, quæ in iisdem libris referuntur gesta, non occulte, sed in oculis omnium, ut resurrectio Lazari? &c.

Instas : Gentilis suspicari potest illa scripta esse supposititia, & a Christianis post mortem Apostolorum exarata, sicut plura Sybillarum carmina.

Contra 1. Constat scripta Apostolorum fuisse vulgata illis adhuc superstitibus; nam S. Petrus Epist. 2. cap. 3. laudat S. Pauli Epistolas, scribitque illas tunc fuisse in manibus etiam indoctorum, & SS. Clemens, Ignatius, & Polycarpus, Apostolorum discipuli, testimonia ex eorum scriptis depromunt ad erudiendos fideles. 2. S. Irenæus auditor S. Polycarpi, & S. Justinus ex scriptis Apostolorum Hæreticos revincunt. Idipsum præstant Patres, qui eos proxime excipiunt, ut Origenes & Tertullianus: Ergo.

Dices 2. Magi in Ægypto prodigia edidere sicut Moyses. Antichristus etiam signa facturus est: Ergo veritas doctrinæ miraculis non probatur.

Distinguo antecedens: prodigia, quorum falsitatem Deus detexit, Concedo: prodigia, quæ erant vera & indubitata miracula, Nego antecedens. Itaque Deus nonnunquam in vindictam quorundam impiorum hominum ad tempus permittit illos illudi præstigiis & fallaciis Dæmonum; sed ne omnes, præsertim electi, in errorem inducantur, certis & indubitatis indiciis prodit Magorum fallacias & confirmat operum suorum veritatem. Moysis quippe virga Magorum Ægyptiorum virgas devoravit, qui coacti sunt publice confiteri digitum Dei in Moyse contra ipsos pugnare, Exod. 7. vers. 2. & cap. 8. vers. 19. Sic miracula Christi & Discipulorum ejus Magicas Philosophorum & Gentilium artes traduxerunt. Sic & Prophetia Christi de futuris signis Antichristi probabit eorum vanitatem, sicut prædicatio Enoch & Helias,

liæ, secundusque Christi Adventus mox subsecuturus.

§. II.

Mysterium Incarnationis asseritur adversus Judæos.

ILle est verus Messias, qui venit tempore a Prophetis notato, cuique soli competunt omnia, quæ de Messia prædicta sunt: atqui Christus venit tempore a Prophetis notato, eique soli conveniunt omnia, quæ de vero Messia prædicta sunt: Ergo.

Minor ex innumeris Prophetarum testimoniis, probatur duobus duntaxat, utpote omnium celeberrimis.

Primum habetur Genes. 49. ubi Patriarcha Jacob morti proximus, cum filiis suis fausta precaretur, & quæ ipsis postmodum essent ventura, prædiceret: sic Judam allocutus est, *Juda, te laudabunt fratres tui.... non auferetur sceptrum de Juda & Dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio Gentium.*

Duo continet hæc prophetia; 1. is mittendus dicitur, qui sit expectatio Gentium, quod non potest intelligi de Cyro, Zorobabele, aut quovis alio, quam de Messia, ut agnoscunt omnes veteres Judæi. 2. Designatur tempus, quo venturus est Messias, nempe vel antequam deficiat, vel statim atque defecerit sceptrum de Juda, vox enim *donec* utrumque sensum pati potest.

Atqui hæc prophetia manifeste cadit in Jesum Christum Dominum nostrum. Natus enim est regnante apud Judæos Herode, qui non erat de Tribu Juda; sed ex genere Chanaan, scilicet ex patre Antipatro Ascalonita, qui migravit in Idumæam, ex Joseph. lib. 1. de bello Judaico c. 5. unde Herodes cognominatur aliquando Ascalonita, aliquando Idumæus; Rexque Judæis præfectus est a Senatu Romano; nec post Herodem quisdam de tribu Juda regnavit apud Judæos: Ergo post Christum Dominum Messias in lege promissus, & a Patriarcha Jacob prædictus, non est expectandus.

Di-

Dices: Sceptrum defecit apud Judæos sexcentis annis circiter ante Nativitatem Christi, quando scilicet Nabuchodonosor, vastata Judæa, incenso Templo, & destructa Civitate Jerusalem, Judæos cum eorum Rege catenis onusto transtulit Babylonem: Ergo.

Nego antecedens: Regnum enim Judæorum non fuit extinctum in captivitate Babylonica, sed solummodo intermissum cum spe illius repetendi, & revera illud repetierunt paulo post subversum Templum l. 1. Esdræ c. 4. Adde quod in illo interregno resedit suprema potestas; seu jus vitæ & necis penes Judæorum Principes, ut patet ex historia Susannæ, Danielis 18.

Dices 2. a diebus Machabæorum usque ad Adventum Christi Domini, hoc est per 200. annos, Sacerdotes, qui fuerunt de Tribu Levi, præfuerunt Genti Judæorum: Ergo.

Nego consequentiam: namque sceptrum primario resedit penes Tribum Judam, secundario vero tantum & ministerialiter penes Tribum Levi, quatenus Summi Sacerdotes eligebantur per Tribum Juda ad Rempublicam administrandam; sic hodie apud Polonos viget Regia potestas, licet sceptrum gerant Principes exteri, quia ab illa Gente in Reges assumuntur.

Secundum Prophetiæ testimonium ducitur ex c. 9. Danielis, ubi Angelus Gabriel Prophetam deprecantem pro libertate populi sui consolatur his verbis: *Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum & deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio & Prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum.* Quis non videt ista dici de vero Messia? pergit autem Angelus, *Scito ergo & animadverte; ab exitu sermonis*, (id est, Edicti Regis Persarum) *ut iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Christum ducem, hebdomades septem & sexaginta duæ erunt; & post hebdomades 62. occiderit Christus; & non erit ejus populus, qui eum negaturus est. Et civitatem & sanctuarium dissipabit Populus cum Duce venturo, & finis ejus vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum*

multis

multis hebdomada una, & in medio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium, & erit in Templo abominatio desolationis: & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio. Hic tam clare pingitur Christus, ut videatur Propheta historiam rerum gestarum potius texere, quam vaticinium promere. Consule tom. 2. cap. 5. ubi duo allata Prophetarum testimonia, & plura alia accuratius exponuntur.

Dices: ex ista Prophetia non potest colligi tempus venturi Messiæ: nisi certo numerentur anni ab Angelo prænotati: atqui certo numerari non possunt; maxime quia non constat etiam apud Catholicos de exordio, ex quo numerandæ sunt illæ hebdomades: Ergo.

Distinguo majorem; non potest colligi præcise ante oraculi eventum, transeat: post oraculi eventum, Nego majorem. Porro ex eventu potissimum cognoscitur veritas prophetiæ. Jeremias v. g. prædixerat Judæos Babylone in patriam redituros post 70. annos; sed quia non fixerat punctum temporis, ex quo numerandi essent illi anni, Judæi non potuerunt illos numerare, nisi soluta jam captivitate, ex qua facile fuit retrogradiendo numerare 70. annos & devenire ad illorum exordium. Similiter cum videamus omnes vaticinii Danielis circumstantias in Adventum Christi Domini cadere, a die mortis ejus, quam Propheta prædixit futuram in medio septuagesimæ & ultimæ hebdomadis, certo ascendimus ad initium primæ hebdomadis, intelligimusque hebdomadas illas non esse dierum aut sæculorum, sed annorum, ut citato loco tomo 2. demonstravimus.

CAPUT IV.

De notione Mysterii Incarnationis.

UT ex notione hujus Mysterii promptius & faciliori via ac methodo confutentur varii errores, quibus Hæretici quovis sæculo illud omnibus modis impu-

impugnarunt, paulo latius describi potest. Primarium Religionis Christianæ Mysterium, quo Verbum inseparabiliter assumpsit veram & integram naturam humanam in unitatem personæ, ad Deum Passione sua placandum, & reconciliandum generi humano.

Dicitur 1. *primarium Mysterium*; nam ex Apostolo 1. Cor. 3. *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus*. Act. 10. v. 43. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in eum*. Notitiam autem hujus Mysterii esse necessariam necessitate medii multis probavimus tomo 2. cap. 2.

Dicitur 2. *Verbum*, ut significetur 1. Christum non esse purum hominem, ut contendebat Paulus Samosatenus; cujus impiissimum errorem amplexi sunt Sociniani; sed esse verum Deum Patri consubstantialem, ut supra demonstravimus pag. 103, 2. Patrem non esse Incarnatum, & passum ut docuere Sabelliani, qui personas non distinguebant, ac propterea dicti sunt Patripassiani. Potuit quidem Pater incarnari; quia omnipotentia & virtus terminandi alienam naturam communis est tribus personis. Nec ulla foret contradictio, quod sub diverso respectu diceretur Pater & Filius; Pater quidem, quia ab æterno generat Filium; Filius quoque, quia temporaliter genitus esset ex Beata Virgine, quemadmodum David verb. g. respectu Isai est Filius, & respectu Salomonis est Pater. Conveniebat tamen Filium potius incarnari quam Patrem aut Spiritum sanctum; quia sicut per Verbum omnia facta sunt, sic per illud reparanda videbantur. Ita S. Thomas quæst. 3. art. 8.

Dicitur 3. *Assumpsit*, hoc est, sibi univit, sibi sumpsit. Tres quidem personæ concurrerunt ad unionem hypostaticam, utpote quæ sit opus omnipotentiæ divinæ; attamen unio ad solam filii personam terminata est. Unde solus naturam humanam assumpsit, quemadmodum is qui vestem induit, solus dicitur illam assumere, quamvis alii illum adjuvent ad illam aptandam & circumponendam.

Dicitur 4. *Naturam humanam*, non vero hominem; quia homo est nomen concretum significans personam seu naturam subsistentem: atqui Verbum non assumpsit naturam humanam prius subsistentem subsistentia humana, ut docuerunt Photinus & Nestorius; *Natura nostra*, inquit S. Leo Epist. 11. *non sic assumpta est, ut prius creata, post assumeretur; sed ut ipsa assumptione crearetur.*

Dicitur 5. *veram & integram*. 1. adversus Saturninum & Basilidem Simonis Magi discipulos, qui primo sæculo docuerunt Corpus Christi fuisse phantasticum, ac propterea minime passum: quem errorem amplexi sunt secundo sæculo Cerdo & Marcion, & tertio sæculo Manichæus. 2. Adversus Apollinarem, qui quarto sæculo negavit primo Verbum assumpsisse animam; cumque ipsum tantæ amentiæ puderet, admisit animam, sed ratione carentem, fingens Verbum in Christo gerere vices intellectus humani: *Videte absurditatem & insaniam non ferendam*, inquit S. Augustinus Tract. 47. in Joann.) *animam irrationalem eum habere voluerunt, rationalem negaverunt: dederunt ei animam pecoris, subtraxerunt animam hominis*. 3. Adversus Monothelitas, qui in Christo agnoscebant unam voluntatem, nempe divinam contra expressa Scripturæ verba, *non mea voluntas, sed tua fiat*. Luc. 22. Refelluntur autem ex omnibus Scripturæ textibus; ubi Christus sæpius dicitur homo, filius Abraham, ex semine David, Rom. 1. v. 3. natus ex Maria Virgine; homo enim essentialiter constat ex carne seu corpore & ex anima rationali, ac proinde Christus non esset verus homo, si aliquid ex iis ipsi defuisset; nec esset ex semine David, si, ut volebat Valentinus secundo sæculo, accepisset corpus cæleste seu aereum, quod per Mariam Virginem veluti per canalem transiisset nihil ab ea accipiens. Gravis olim fuit controversia in scholis, num Verbum immediate assumpsisset sanguinem; sed post Clementem VI. sententia affirmans obtinuit, evasitque communis.

Dicitur 6. *in unitatem personæ*, contra duos oppositos errores Eutychetis & Nestorii. Eutyches contendebat

debat unionem factam in natura, adeout quemadmodum ex unione animæ & corporis fit una natura humana, ita ex unione Divinitatis & Humanitatis exurgeret una Christi natura. Nestorius ex adverso non admittebat in Christo nisi unionem accidentalem & moralem, Verbum inter & naturam humanam, scilicet per charitatem, qua justi sunt moraliter quid unum cum Deo, ut habetur Joann. 17. v. 21. & ita hæreticus ille in Christo admittebat duas naturas, & personas, divinam scilicet & humanam, ac consequenter negabat beatam Virginem esse proprie Deiparam. Refelluntur autem duo illi errores, simulque asseritur in Christo unam esse personam, & duas naturas hocce Apostoli textu Philipp. 2. *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus; & habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum*. Hic de Christo manifeste duæ prædicantur naturæ: alia, qua est in forma Dei, alia, qua est in forma servi, per primam est æqualis Deo, & per secundam similis hominibus: hæc posterior alteri est obediens usque ad mortem, propter quod exaltatur ab alia. Atqui prædicata tam opposita non possunt convenire uni & eidem naturæ: Ergo in Christo revera duæ sunt naturæ, scilicet divina & humana. Et hæc contra Eutychetem.

Contra Nestorium vero, illa prædicata quantumcumque opposita de eadem persona enuntiantur. Idem Christus dicitur Patri æqualis, hominibus similis, factus obediens & exaltatus: atqui prædicata tam opposita de eodem enuntiari non possunt secundum diversas ejus naturas, nisi substantialiter uniantur, & coalescant in unam personam, seu suppositum; namque ex eo quod Deus habitet in justo, & ei accidentaliter ac moraliter uniatur per gratiam sanctificantem, non potest dici per istam conjunctionem accidentalem fieri caro vel homo, exinaniri, obediens, vel mori, justo obediente vel occumbente; Ergo cum ista de

uno Christo prædicentur, Christus revera est una persona & unum suppositum.

At, inquies, quomodo concipi potest post unionem hypostaticam remanere in Christo duas naturas, scilicet divinam & humanam, & unicam personam, nempe divinam?

R. Facile concipit, qui tenet notionem seu definitionem tum naturæ, tum personalitatis seu subsistentiæ. Naturam definiunt Philosophi, Principium motus (id est operationis) & quietis ejus in quo est. Unde tot sunt naturæ in aliquo supposito, quot sunt principia ejus operationum. In homine v. gr. sunt duæ naturæ incompletæ; quia sunt duo diversa principia motus & operationum, quæ in ipso sunt: per corpus grave & corruptibile cadit nisi fulciatur, viget, deficit: per spiritum intelligit, discurrit. Personalitas autem sive subsistentia definitur ultimus-terminus & complementum, quo natura tota est in se & incommunicabilis alteri. Sic Petrus, quamvis constet ex duabus naturis incompletis, corpore scilicet & spiritu, est unicum suppositum, sive unica persona; quia est quid unum totum in se & incommunicabile alteri, & ratione hujusce totalitatis, de Petro prædicantur tot diversæ operationes, quæ in ipso sunt; recte enim dicitur, Petrus cadit, viget, deficit, intelligit, discurrit. Atqui in Christo Domino duo sunt principia diversarum operationum; miracula enim, puta mortuorum & sui ipsius resurrectio ex una parte, & dolores, defatigationes ex altera arguunt diversa principia: Ergo & duas naturas, divinam scilicet & humanam. Nihilominus Christus est unum quid totum, quod adeo diversa operabatur, unus Christus mortuos & seipsum suscitavit, esurivit, doluit, mortuus est: Ergo est unica persona, unicum suppositum.

Dices, inde sequitur naturam divinam æque ac humanam in Christo amisisse suam subsistentiam seu personalitatem. Ideo enim natura humana in Christo non subsistit propria subsistentia, quia est unita alteri: atqui similiter natura divina est unita alteri, nempe

naturæ humanæ: Ergo ambæ naturæ pariter amittunt suam subsistentiam.

Nego sequelam & paritatem pro confirmatione adductam. Ratio autem disparitatis est, quod per unionem hypostaticam natura humana mirum in modum perficitur, ideoque non habet rationem totius, sed partis in toto, nempe Christo, existentis. At Verbum, utpote infinitum in omni genere perfectionis, nullatenus perficitur per unionem hypostaticam; nec proinde pars evadit, quia cum natura humana conjunctum, non est quid majus aut melius, quam ab ea separatum. Ergo retinet rationem totius, & semper est in se. Unde Theologi docent Christum esse compositum cum his, non vero ex his: compositum quidem, quia Christus est Deus & homo simul; cum *his*, quia constat ex duabus naturis: sed non *ex* his, quia natura divina & humana in Christo non se habeat ex æquo tanquam partes.

Instas: Ex symbolo S. Athanasii sicut anima rationalis & caro unus est homo, ita Deus & homo unus est Christus: atqui ex anima rationali & carne una sit natura completa, scilicet humana, ex qua exurgit persona v. g. Petrus, quæ prius non erat: Ergo ex natura divina & humana fit una natura totalis, ex qua exurgit Christus tanquam nova persona Theandrica, id est, partim divina, partim humana.

Distinguo majorem: Ita Deus & homo unus est Christus; unus, inquam, in persona, Concedo: unus in natura totali, Nego majorem: quia natura divina & humana non sunt duæ substantiæ incompletæ, quæ confluant in unam naturam totalem, sicut anima rationalis & caro, sed inconfusæ & impermixtæ subsistunt in Verbo, ex quo unus est Christus, scilicet in persona.

Ergo natura humana in Christo non est sui juris; sed tam ipsa, quam ejus potentiæ sunt conjunctum instrumentum Verbi, quo ita agit & operatur, ut ex earum operationibus denominetur agens & operans. Quemadmodum enim de puro homine proprie non dicitur, oculus ejus videt, voluntas ejus amat, bra-

 chium

chium ejus operatur; sed propria locutione dicendum est, homo, qui est suppositum, seu persona, oculis videt, voluntate amat, brachio operatur; quia actiones sunt suppositorum. Sic ubi sermo est de natura assumpta a Verbo, figurata est locutio, si dicatur quod videat, amet & operetur; sed ut servetur proprietas sermonis, dicendum est, Verbum Incarnatum seu Christus videt, amat, operatur, nimirum per potentias humanas, quas unione hypostatica fecit suas.

Ergo in Christo agnoscenda est communicatio Idiomatum, hoc est mutua & reciproca attributorum & proprietatum divinæ & humanæ naturæ de se invicem & de Christo prædicatio, nominibus tamen concretis, v. g. Deus est homo, homo est Deus, Deus est passus, mortuus, homo est immortalis, æternus &c. sensus enim est, quod Christus habens humanitatem, mortalitatem, &c. sit etiam habens divinitatem, æternitatem.

Dixi, *nominibus tamen concretis*; quia nomina abstracta, ut divinitas, humanitas, æternitas, mortalitas, significant solummodo formam: atqui falsum est quod divinitas sit humanitas, æternitas sit mortalitas, omnipotentia sit infirmitas, contra vero concreta significant subjectum & formam, album v. g. & dulce in lacte significant lac habens albedinem & dulcedinem: Unde recte dicitur lac est album, est dulce; item dulce est album, & album est dulce, non vero lac est albedo aut dulcedo. Item albedo est dulcedo.

Ergo natura humana in Christo est ineffabiliter sancta sanctitate substantiali; quia subsistit in Verbo, quod est ipsa sanctitas substantialis, & naturæ humanæ ultimum complementum substantiale.

Ergo natura humana in Christo est absolute impeccabilis; quia repugnat dicere, Verbum divinum peccare: id autem proprie de illo diceretur in hypothesi quod natura humana in illo peccaret; quia actiones sunt suppositorum.

Ergo Christus proprie neque est creatura, quia nomen illud designat suppositum seu personam, quæ in Christo est increata: neque etiam servus; quia servus signi-

significat personam extraneam, quæ jus non habet ad hæreditatem. Ratione tamen officii Christus in Scripturis nonnunquam vocatur servus, sed eo sensu, quo Filius dicitur servire Patri, cum injunctum opus exequitur. Veteres etiam non timuerunt Christum nominare creaturam ratione humanitatis, quæ creata est; sed impropria est locutio, a qua abstinendum.

Ergo Christus est Filius Dei, non adoptivus, sed naturalis, quia non est persona extranea ad hæreditatem assumpta, sed a Deo Patre genita in similitudinem naturæ.

Nec dicas Christum, ut homo est, non esse in similitudinem naturæ divinæ, sed humanæ, namque ex dictis homo est nomen concretum significans in Christo subjectum habens naturam divinam & humanam: atqui habens naturam divinam & humanam est Verbum, quod procedit in similitudinem naturæ divinæ, non vero humanæ: Ergo Christus, etiam ut homo, est filius Dei naturalis.

Ergo beata Virgo vere est Deipara, seu Mater Dei; quia generatio terminatur ad personam, non ad naturam; non enim proprie dicitur natura humana genita, sed homo genitus: atqui homo, quem beata Virgo ex sua substantia genuit, est Deus: Ergo vere est Deipara, *Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* inquit S Elisabeth ad B. Virginem, mox ut conceperat de Spiritu-sancto, Luc. 1.

Quod si quæras cur Spiritus-sanctus non æque dicatur Pater Christi, cum non minus ad Incarnationem contulerit, quam B. Virgo, respondebitur, quia nihil contulit ex propria substantia, quemadmodum B. Virgo: ad generationem autem proprie dictam necesse est ut generans communicet propriam substantiam, ut diximus tractatu de Trinitate.

Ergo Christus est adorandus unico cultu, eoque supremo, quem Latriæ vocant, quia adoratio terminatur ad personam, debetque respondere ejus excellentiæ; quæ in Christo est increata & infinita.

Ergo actiones Christi, licet physice & secundum entitatem spectatæ essent finitæ; nihilominus morali-

ter & secundum valorem a persona agente derivatum; fuerunt meriti infiniti. Constat enim apud omnes, quod actio desumat suum valorem & meritum a dignitate & excellentia personæ, a quo procedit, v. g. salutatio honorifica a Rege delata, quamvis physice spectata sit ejusdem rationis cum simili salutatione personæ inferioris gradus, attamen moraliter longe pluris æstimatur.

Porro actiones humanitatis Christi erant a persona infinite digna. Immo (quod hic præcipue est advertendum & ponderandum) quædam Christi actiones, ut oratio, adoratio, satisfactio & actus obedientiæ, non solum erant a persona divina, sed illam includebant; quia persona adorans, satisfaciens & obediens, non solum actus adorationis, satisfactionis & obedientiæ, sed seipsam quoque offert, dejicit, & subjicit. Ipse Christus in forma Dei æqualis Patri, idem ipse in forma servi factus est obediens usque ad mortem, Philipp. 2. semetipsum obtulit immaculatum Deo, Hebr. 9. v. 14.

Dices, persona divina non potest dejici nec subjici: Ergo.

Distinguo anteced. non potest subjici directe & secundum se præcise spectata, Concedo: indirecte & ratione naturæ assumptæ, Nego antecedens, quia, ut sæpius diximus, actiones sunt suppositorum, ac proinde Christus per humanitatem orans, adorans, & obediens, seipsum dejiciebat & subjiciebat.

Ergo Christus infinite meruit & satisfecit ultra debitum offensæ, quantumcumque supponatur infinita sive ob gravitatem, sive ob multitudinem; quia in satisfactionem obtulit personam divinam, quæ est pretium substantialiter infinitum in omni genere perfectionis; offensa vero est infinita dumtaxat moraliter & derivate a dignitate Dei offensi, & vilitate creaturæ offendentis. *Multo plura his quæ debebamus, dependit Christus, quanto mare immensum ad pusillam aquæ guttam collatum esse possit*, inquit S. Chrysostomus homil. 10. in Epistolam ad Romanos.

Dicitur 7. Verbum inseparabiliter assumpsisse naturam

ram humanam; 1. ut significetur Verbum in triduo mortis mansisse substantialiter unitum corpori in sepulchro, animæ descendenti ad inferos, *sic in sepulchro carnem suam commoriendo non deseruit, sicut in utero Virginis connascenda formavit*, inquit S. Augustinus, alioquin Christus nec fuisset sepultus, sed ejus corpus, nec ad inferos descendisset, sed ejus anima. Unde celebre in Scholis effatum, quod semel Verbum assumpsit, nunquam dimisit. 2. Ut excludatur error eorum, qui repugnante scriptura, docuerunt post extremum judicium, expleto Christi ministerio, humanitatem in nihilum redituram, ait enim Angelus Luc. 1. *Regni ejus non erit finis*, & Apostolus Heb. 7. *hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium.*

Dicitur denique, *ad Deum passione sua placandum*, quibus verbis 1. notatur Incarnationis finis, qui in ejus descriptione prætermitti non debuit, cum beneficium imprimis æstimetur ex fine & ex commodis, quæ inde proveniunt: finis autem Incarnationis est reconciliatio Generis Humani cum Deo, qui licet peccato offensus, *sic dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret ... ut salvetur mundus per ipsum*, Joann. 3.

Ergo Incarnatio supponit peccatum, adeo ut si homo non peccasset, Filius Dei incarnandus non fuisset, *Non veni vocare justos*, inquit Matth. 9. *sed peccatores*. Hinc exclamat Ecclesia in Cantico, *o felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem!*

2. Iisdem verbis excluduntur duo errores. Primus est Socinianorum, qui contendunt Christum missum fuisse, ut homines verbo & exemplo doceret, ac pro illis interpellaret in proprio sanguine, non vero ut Deum placaret, eique satisfaceret pro peccatis: quæ impietas refellitur vel ex sola Epistola ad Hebræos, in qua Apostolus a cap. 5. ad cap. 10. totus est, ut ostendat Christum se obtulisse in sacrificium & hostiam piacularem pro peccatis.

Nec dicas indignum esse sapiente offendi & irasci adversus vermiculum, qui contra ipsum caput erigeret: inde enim concludere liceret Deum non curare res humanas, nullamve habere rationem bonorum

& malorum operum. Certe si Deus malis operibus non offenditur, nec bonis honoratur, nec colitur: si illa non ulciscitur, nec ista remunerat, quod solus Atheus dixerit.

Alter error, qui iisdem definitionis vocibus exploditur, est quorundam Eutychianorum, qui ideo dicti sunt incorrupticolæ, quod docerent Verbum non assumpsisse defectus humani corporis, scilicet, famem, fatigationem, dolores, cum tamen Christus Isaiæ 53. dicatur vir dolorum, sciens infirmitatem: cum Matth. 4. esurierit, Joann. 4. fatigatus fuerit ex itinere, Matthæi 26. tristis fuerit usque ad mortem. *Esurivit*, inquit Hilarius in Psalm. 53. *sitivit, dormivit, lassatus fuit, mæstus fuit & flevit, & passus, & mortuus est*. Unde patet quod S. Doctor vel revocavit quæ scripserat lib. 10. de Trinit. scilicet ictus & vulnera dolorem passionis Christo non intulisse; vel benigne interpretanda ejusmodi verba; eo nimirum sensu, quod Christus doloribus & aliis corporis defectibus naturaliter obnoxius non fuerit, cum sint pœna peccati, sed illos libera voluntate & per insigne miraculum assumpserit, ita tamen ut ab iis obrutus non fuerit, *pro his rogat dicens*, inquit c. 31. in Matth. *transeat a me calix, idest, quomodo a me bibitur, ita & ab his bibatur, sine spei diffidentia, sine sensu doloris, sine metu mortis*, hoc est, sine sensu & metu animam obruente; neque enim Martyres fuerunt omnis doloris expertes.

Dixi Christum assumpsisse defectus corporis, non vero defectus animæ, puta ignorantiam, concupiscentiam, sensuum & appetitus inordinationem, quia ejusmodi defectus fini Incarnationis obessent, nedum conferrent, sicut defectus corporis: Ergo metus mortis & tristitia in Christo rationem non anteverterunt, sed ejus imperio paruerunt, nec ulterius fuerunt progressa.

CA-

CAPUT V.

De necessitate Incarnationis.

Q. I*Ncarnatio fuit-ne necessaria?*

R. 1. Absolute non fuit necessaria; quia Deus potuit vel hominem peccatorem punire, quemadmodum Angelos perduelles, vel aversum per gratiam suam convertere, & offensam condonare. *Si omnibus debitum damnationis supplicium redderetur, non injuste redderetur*, inquit S. Augustinus libro de nat. & grat. cap. 5. & lib. de Agone Christiano cap. 21. *sunt stulti*, inquit, *qui dicunt, non poterat aliter Sapientia Dei homines liberare, nisi susciperet hominem... quibus dicimus, poterat omnino*; optimi enim est Principis veniam aliquando dare subditis pœnitentibus & Reipublicæ profuturis.

R. 2. Incarnatio fuit necessaria ex hypothesi, quod Deus plene & perfecte sibi satisfieri voluerit, nec ulla pura creatura etiam gratiis ornata id præstare potuit; quia injuria crescit pro vilitate personæ nocentis & dignitate personæ læsæ, contra vero satisfactio iisdem capitibus decrescit. Patet exemplo. Magistratus v. g. alapa percussus, majori injuria afficitur, si percussor sit ex infima plebe, quam si sit æqualis dignitatis; quia persona ejus per plebejum magis deprimitur, quam per æqualem: at longe minor erit satisfactio plebeji, qui se offerret ad sustinendam similem contumeliam; quia ex dejectione vilis personæ vix aliquis effluit honos in Magistratu, magnus vero, si eo se deprimat persona in simili dignitate constituta. Porro distantia est infinita majestatem Dei inter & creaturæ vilitatem, ac proinde infinita quoque creaturæ in Deum offensa, & ejus satisfactio qualiscumque, quasi nulla, *Omnes Gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum & inane reputatæ sunt ei*. Isaiæ 40.

Hæc ratio efficaciter concludit etiam in hypothesi quod offensa in Deum non sit intrinsece infinita, ut

peccatum veniale, quia etiamsi gravis contumelia Regi terreno irrogata, non sit infinitæ malitiæ; reus tamen pro ea condigne satisfacere nequit propter distantiam, quæ inter ipsum & dignitatem Regiam intercedit. Poterit tamen satis pati, sicut & justus, pro peccato veniali; quia malitia finita non meretur nisi pœnam finitam.

CAPUT VI.

Utrum natura humana in Christo præter unionem hypostaticam aliarum gratiarum donis fuerit ornata.

R. HAbuit ab instanti conceptionis plenitudinem scientiæ in intellectu, & in voluntate gratiæ sanctificantis, omniumque virtutum, quæ imperfectionem non involvunt, quemadmodum fides, pœnitentia, Joann. I. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis.*

Q. I. *Quotuplex in Christo distinguitur scientia?*

R. Triplex.

Prima est scientia beata, qua Deum intuitive videbat, Joann. I. *Deum nemo vidit unquam; unigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Unde S. Augusti lib. de consensu Evang. cap. ult. scribit Christo soli concessum fuisse videre Deum in hac vita. Et hæc propositio, quamvis non sit de fide, constans est tamen apud omnes Catholicos.

Secunda est scientia supernaturalis infusa, qua Christus cognoscebat omnia etiam contingentia, sive præterita, sive præsentia, sive futura, secreta quoque cordium, saltem usque ad diem Judicii; hanc enim scientiam exigit officium Mediatoris, Judicis & Capitis omnium hominum.

Tertia est scientia naturalis seu Philosophia; magis enim pertinuit ad perfectionem secundi Adam, quam primi

primi ; ut naturas rerum cognosceret ; colligeretque effectus ex causis , & vicissim causas ex effectibus . Hæc scientia dicitur acquisita , non quod studio Christus illam acquisierit , infusione enim illam accepit sicut primus Adam ; sed quod naturaliter acquiri potuerit.

Dices : Luc. 2. habetur : *Jesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia :* Ergo.

Distinguo antec. Proficiebat quoad usum & exercitium, quatenus perfectiora in dies opera edebat, Concedo , proficiebat quoad habitum , quasi novos gradus sapientiæ & gratiæ acquireret , Nego antecedens : habetur etiam Hebr. 5. *Didicit ex eis quæ passus est obedientiam*, hoc est , expertus est , quod jam noverat. Et Marci 13. v. 82. *De die autem illo vel hora* (extremi Judicii) *nemo scit , neque Angeli in cælo , neque Filius , nisi Pater ;* quia Christus diem illum noverat per solam visionem beatificam , cujus nullus est usus in societate humana. Unde si Confessarius absque mendacio negare potest, se nosse quod in Confessione sacramentali audivit, a fortiori Christus, quæ in Verbo videbat.

Ergo Christus fuit comprehensor simul & viator : comprehensor secundum partem superiorem , in qua ex visione Dei summo fruebatur gaudio : quod insigni miraculo continuit , ne in inferiorem partem efflueret , secundum quam erat viator , doloribus obnoxius. Videat ergo lector , quis membrorum consensus cum capite ? si ad dolorem vitandum miracula expeterent , cum Christus ad patiendum miracula ediderit ?

Q. 2. *Quotuplex est in Christo gratia ?*

R. Duplex , alia quæ competit ei ut est homo singularis : alia quæ dicitur gratia capitis ipsi concessa , quatenus est caput hominum.

Q. 3. *Differunt-ne ejusmodi gratia ?*

R. Non differunt entitative , sed moraliter & respective dumtaxat , sicut aqua , quæ implet fontem , & quæ effluit in rivum , entitative est eadem aqua , respective vero diversa , nam gratia capitis est ipsamet gratia humanitatem Christi perficiens , sed spectata

ctata prout moraliter derivatur in homines; *de plenitudine ejus omnes accepimus*, Joann. 1.

Q. 4. *Gratia capitis est-ne propria Christi?*

R. Est; quia Deus cum nullo alio pactum iniit, ut esset aliis causa salutis æternæ, *non est in alio aliquo salus*. Act. 4. v. 12.

Q. 5. *Gratiarum plenitudo est-ne Christi propria?*

R. Duplex est gratiæ plenitudo: alia ex parte objecti, seu ipsius gratiæ; alia ex parte subjecti gratiam recipientis. Plenitudo gratiæ ex parte objecti dicitur, quando possidetur omnis gratia, sicut ignis habet plenitudinem caloris ex parte objecti, si supponatur continere omnem calorem, ex quo cætera fiunt calida. Plenitudo gratiæ ex parte subjecti dicitur, quando subjectum, etsi non possideat omnem omnino gratiam; habet tamen eam omnem, quæ competit ejus statui, quemadmodum homo fruens perfecta sanitate habet plenitudinem caloris ex parte subjecti; quia nihil caloris ipsi deest ad perfectam sanitatem.

Jam vero Christus utroque modo fuit gratia plenus; sed plenitudo illa, si spectetur ex parte objecti, est ipsi propria; quia solus est omnium gratiarum fons & origo. Sin autem spectetur ex parte subjecti, est ipsi quodammodo communis cum pluribus; namque sanctus Stephanus dicitur plenus gratia & fortitudine. Act. 6. sanctus Joannes Baptista repletus est Spiritu-sancto ex utero matris suæ. Luc. 1. & beata Virgo ibidem salutatur gratia plena.

Attamen sicut alia est plenitudo rivuli, alia fluminis, alia maris, secundum alvei angustiam vel latitudinem, sic pro diversa amplitudine subjecti, diversa quoque est ejus gratiæ plenitudo. Unde minor sancti Stephani plenitudo, quam sancti Joannis Baptistæ; quia officium Diaconi tot dotes non requirit, quot officium Præcursoris; nec plenitudo Matris Dei, quantumcunque excedat plenitudinem Præcursoris, propter singularem Matris dignitatem, accedit ad plenitudinem gratiæ, quæ competit unigenito Dei Filio.

Q. 6. *Gratia Christi est-ne infinita?*

R. Phy-

R. Physice non est; quia nihil creatum potest esse entitative infinitum: unde secundum potentiam Dei extraordinariam major posset produci gratia: moraliter tamen potest dici infinita, quatenus summa est, quæ esse possit secundum Dei sapientiam & potentiam ejus ordinariam.

Dices: gratia sanctificans admixtam habet imperfectionem, cum sit adoptio, & filios adoptivos constituat: Ergo Christus non habuit gratiam sanctificantem.

Nego antecedens, cujus confirmationem distinguo, gratia sanctificans est adoptio in persona extranea & creata, Concedo: in persona consubstantiali, Nego: sic torques a Rege concessus proprio filio non adoptat illum in cognatum Regis, quemadmodum adoptat cæteros nobiles.

CAPUT VII.

De merito Christi.

Q. 1. M*Eruit-ne Christus?*

R. De fide est meruisse, *humiliavit semetipsum factus obediens ..... propter quod & Deus exaltavit illum*. Philipp. 2. *factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ*. Hebr. 5. Et ratio est, quia ad meritum tria requiruntur. Primum, bona opera supernaturalia: secundum, persona Deo grata libere operans & in statu viæ posita: tertium, pactum, quo Deus promiserit præmium & mercedem sic operanti. Atqui hæc tria in Christo adhuc mortali concurrerunt, opera ejus erant supernaturaliter bona, persona Deo infinite grata, libere & in statu viæ operabatur. Deus promiserat præmium & mercedem bonis ejus operibus, Isa. 53. *si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum*.

Dices: Christus ex dictis erat impeccabilis: ergo caruit libertate, ac proinde non meruit.

Distinguo conseq. caruit libertate contrarietatis, Con-

Concedo: libertate contradictionis saltem quoad exercitium, Nego conseq.

Multiplex itaque distinguenda est libertas a necessitate: alia dicitur contrarietatis, qua quis potest facere contraria, bonum scilicet & malum, & hæc libertas a Christo exulavit, cum sit imperfectio posse deficere. Alia est libertas contradictionis in eo sita, quod homo possit bonum velle, seu facere, & non velle, seu non facere quando præceptum non est: si enim præciperetur, omissio illius esset mala, ac proinde bonum illud non posset omitti sine libertate contrarietatis. Sed libertas contradictionis subdividitur in libertatem specificationis, ut vocant, qua quis est indifferens ad hoc speciei bonum, vel ad aliud, quando neutrum præcipitur; & talis libertas est in beatis, in Deo quoque perfectissima, nec Christo deneganda, ubi præceptum non urgeret. At urgente præcepto v. g. moriendi, non erat liber libertate specificationis; quia, ut jam monuimus, voluntas non potest sine peccato respuere opus præceptum, *quomodo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri*, ait Dominus ad Petrum, Matth. 26.

Sed præter libertatem specificationis est alia libertas contradictionis, quæ dicitur libertas exercitii, qua voluntas potest exercere hunc vel illum actum, licet sit determinata ad unum etiam numero objectum; quod demonstratur uno & altero exemplo. Sancta Apollonia, referente sancto Dionysio Alexandrino, Epistola ad Fabium, apud Eusebium lib. 6. Hist. c. 41. sponte & proprio motu insiliit in rogum accensum & sibi præparatum. Porro motus ille tum voluntatis, tum corporis, fuit liber & laude dignus, etiam judicio sancti Dionysii: liber, inquam, non libertate specificationis, quia hæc supplicii species erat ab iniquo Judice determinata, &, ab electione sanctæ Martyris independens, sed libertate exercitii, quatenus intrepida Virgo præveniens carnificis ministerium in rogum sponte & libere se conjecit, disposuit enim de illo actu, potuitque illum non ponere. Idem videre est in reo ad mortem damnato, & stipiti jam alliga-

to,

to, si ex desperatione præveniat carnificem & ex scala seipsum præcipitet, graviter peccat; æternisque suppliciis dignus est, utpote qui libere libertate non specificationis, sed exercitii ad tantum flagitium se determinaverit: Ergo ad merendum, aut demerendum libertas contrarietatis aut specificationis non est absolute necessaria, sed sufficit libertas exercitii, per quam homo vere & proprie ita est Dominus sui actus, ut possit eum non ponere. Atqui Christus libertate exercitii mandatum Patris adimplevit, ut patet ex historia Passionis, *ut cognoscat mundus*, (inquit Joann. 14.) *quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater* (scilicet moriendi) *sic facio, surgite, eamus hinc*, scilicet quod facilius a militibus comprehenderetur: quin exiit eis obviam Joann. 18. *processit, & dixit eis, quem quæritis?* Denique libere, & ut voluit, emisit Spiritum, probans quod dixerat Joann. 10. *Nemo tollit eam* (animam) *a me, sed ego pono eam a meipso.*

Q. 2. *Quibus meruit Christus?*

R. Sibi & nobis, ut patet ex textibus laudatis in præcedenti responsione.

Q. 3. *Quid sibi meruit?*

R. Corporis gloriam, & nominis exaltationem; Philipp. 2. *Propter quod & Deus exaltavit illum: & dedit illi nomen, quod est super omne nomen.*

Non meruit autem sibi gratiam sanctificantem; & alia virtutum dona; tum quia sunt appendices unionis hypostaticæ, & insignia naturæ Dei Filio debita: tum quia ab instanti conceptionis, & prius saltem naturæ, quam posset operari; accepit tantam gratiarum plenitudinem, ut in vitæ decursu nec creverit, nec secundum ordinariam Dei potentiam crescere potuerit.

Multominus Christus mereri potuit unionem hypostaticam, quæ est principium omnis ejus meriti; cum principium meriti cadere non possit sub meritum.

Ergo a fortiori SS. Patriarchæ non potuerunt mereri Incarnationem, quæ in decreto divino præsupponebatur tanquam causa omnis humani meriti.

Me-

Meruerunt tamen de congruo aliquas Incarnationis circumstantias, Abraham v. g. & David meruerunt ut Christus ex eorum stirpe nasceretur, Beata Virgo, ut, supposito Incarnationis decreto, præ aliis eligeretur in Matrem Dei.

Dixi 1. *de congruo*: cum enim gratia non ordinetur nisi ad beatitudinem consequendam, nec Beata Virgo, nec SS. Patriarchæ per eam de condigno meruerunt ullas circumstantias Incarnationis, sicut nec justus bona temporalia.

Dixi 2. *supposito Incarnationis decreto*; quia Beata Virgo nec meruit, nec mereri potuit simpliciter & absolute, ut Verbum carnem assumeret ex muliere; sed in hypothesi, quod Filius Dei nasciturus esset ex muliere, meruit ut ipsa præ cæteris mulieribus tanquam dignior eligeretur.

Q. 4. *Quid Christus nobis meruit?*

R. Meruit nobis vitam æternam & omnes gratias ad illam consequendam necessarias, *benedixit nos in Christo in omni benedictione spirituali in cælestibus*, Ephes. 1.

Q. 5. *Meruit-ne omnibus, seu quod idem est, mortuus-ne est pro omnibus & singulis hominibus?*

Extra controversiam non est omnes mortis Christi beneficium recipere, id agnoscunt Patres Tridentini sess. 6. cap. 3. & patet in infantibus sine baptismo decedentibus, hi enim nullum fructum ex Passione Christi percipiunt.

Certum est etiam Christum obtulisse sufficiens pretium ad salvandum non solum omnes homines, sed etiam omnes Dæmones. Quæstio igitur solum est, utrum Christus actu & de facto sanguinem suum obtulerit pro salute omnium hominum?

Respondeo affirmative; nam Apostolus Rom. 5. Christum cum Adamo componens, sic ait, *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; sic per unius justitiam in omnes homines in justificationem*. Hic redemptio tam late patet, quam damnatio: Atqui damnatio ex uno in omnes & singulos homines descendit: Ergo. Idem argumentum ur-

ge-

getur ab Apostolo 2. Cor. 15. *Si unus*, inquit, *pro omnibus mortuus est: Ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus*. Ubi probat Apostolus omnes & singulos in Adamo fuisse mortuos, ex eo quod Christus pro omnibus sit mortuus; nulla autem esset consequentia, si Christus pro aliquibus non esset mortuus. Unde S. August. Julianum negantem peccatum originale sic insectatur lib. 6. c. 4. *Probavit Apostolus omnes mortuos esse, quia pro omnibus mortuus est unus, impingo, inculco, infercio recusanti: accipe, salubre est, nolo moriaris, unus pro omnibus mortuus est.* Denique Innocentius X. & Alexander VII. hanc Jansenii propositionem numero quintam, *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse; sed mortuus est dumtaxat pro salute prædestinatorum:* damnarunt ut falsam, temerariam & scandalosam, quoad primam ejus partem; & ut impiam, blasphemam, & hæreticam, quoad secundam ejus partem.

Dices: Christus Matth. 26. dicit sanguinem suum pro multis effundendum: Ergo non pro omnibus.

Nego consequentiam, nam vox, *multi*, aliquando collective sumitur ut multus exercitus: aliquando distributive, ut multi ex exercitu. Porro collective hic sumitur, idemque significat ac omnes; ait enim Apostolus 2. Cor. 5. *pro omnibus mortuus est Christus*. Et Rom. 5. voces illas *multi & omnes* promiscue usurpat ad unum & idem significandum, *sicut per unius delictum*, inquit, *in omnes homines in condemnationem; sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi; ita & per unius obeditionem justi constituentur multi.* Hic *multi* & *omnes* idem prorsus significant.

C A-

CAPUT VIII.

De Titulis Christi.

Q. 1. QUibus titulis insignitur Christus?

R. In Scripturis hi præcipue numerantur.

1. Est Filius Dei naturalis, non adoptivus, ut demonstravimus cap. 4.

2. Est Rex non solum secundum divinitatem, ut patet, sed etiam secundum humanitatem, Psalm. 2. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem .... ejus*. Luc. 1. *dabit illi Dominus sedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum*. Atqui Christus Rex non est constitutus ut Deus, cum titulum illum necessario ex natura divina habeat, æque ac Pater & Spiritus-sanctus: Ergo. Cum autem Rex sit subditorum caput, jusque habeat iisdem imponendi leges, & de illis judicandi, hinc Christus

3. Est Caput hominum & Angelorum, Ephes. 1. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ejus*. Et Coloss. 2. *Estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus & potestatis*.

4. Est Legislator, Joann. 14. *Si diligitis me, mandata mea servate*. Unde Conc. Trid. sess. 6. can. 22. contra Lutheranos Legislatoris titulum Christo denegantes, sic definiit. *Si quis dixerit Christum Jesum a Deo hominibus datum fuisse ut Redemptorem cui fidant; non etiam ut Legislatorem cui obediant, anathema sit*.

5. Est Judex, Joann. 5. *Pater omne Judicium dedit Filio*.

6. Est Sacerdos. Psalm. 10. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Quem locum Apostolus de Christo interpretatur Hebr. cap. 5. & seqq. *Unus verus Rex*, inquit S. August. lib. 3. de consensu Evang. cap. 3. *quia & unus verus Sacerdos: illud ad regendum nos, istud ad expiandos*.

Dicitur 1. *Sacerdos in æternum*, quia non habet successores, sed Vicarios: Summus Pontifex v. g. succedit

dit quidem Petro, ut qui per mortem prohibitus sit permanere, sed non succedit Christo, qui, *eo quod maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium*, Hebr. 7.

Dicitur 2. *Secundum ordinem Melchisedech*, non quod Melchisedech sit fons, & origo Sacerdotii legis novæ, quemadmodum Aaron Sacerdotii Levitici, sed quod Melchisedech præfiguraverit Sacerdotium a Christo instituendum.

Porro Christus Sacerdos non est secundum naturam divinam, ut falso contendit Calvinus; quia Sacerdotis est sacrificium offerre, orare, ac proinde superiorem agnoscere: quæ proculdubio non competunt Christo, nisi ratione humanitatis, secundum quam dixit, Joann. 14. *Pater major me est*. Unde S. August. ait, *Christus homo, pro nobis est orator; ut Deus, est cum Patre exauditor*.

7. Est Mediator Dei & hominum 1. Tim. c. 2. *Unus Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus*. Et ratio est, quia ille proprie & absolute est Mediator inter Deum & homines, qui sponsor est Deo pro hominibus, qui pro iis plane satisfecit, eosque per sua merita in Dei gratiam reduxit; Atqui Christus ea omnia præstitit, non per naturam divinam, ut vult Calvinus, sed per naturam humanam, non quidem nude spectatam, cum per se solam non potuerit condignam, hoc est, infinitam exhibere satisfactionem; sed in Verbo subsistentem, hoc est, Christus Mediator fuit & Sacerdos, ut homo Deus, sed ut homo subsistens persona divina, ita ut persona divina fuerit principium quod mediationis Christi, & natura humana principium quo. *Mediator Dei & hominum*, inquit S. August. Tract. 72. in Joann. *non in quantum est Deus, sed in quantum est homo Christus Jesus*.

Q. 2. *Christus ut homo est-ne Rex temporalis?*

R. Minime, saltem quoad actum seu exercitium: *Regnum meum*, (inquit Joann. 18.) *non est de hoc mundo*. Luc. 12. *Quis me constituit Judicem?* nempe ad dirimendam controversiam de hæreditate inter fratres dividenda.

Dixi,

Dixi, *saltem quoad actum & exercitium*. Nam probabilitate non caret eorum sententia, qui docent Christum fuisse Regem quoad jus; quia ut homo subsistens persona divina erat naturalis Dei Filius, ac proinde supra omnem potestatem temporalem, quod ipse videtur agnoscere Matth. 17. ubi negat se, utpote Filium Dei, teneri solvere tributum. Sed cum hæc potestas sit excellentiæ, nec ea uti voluerit, illam non transmisit ad Pastores Ecclesiæ, quibus sicut cæteris dicit Apostolus Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*.

Dices: Summus Pontifex nulli potestati temporali subjacet, sed Regia fulget dignitate: Ergo.

Distinguo antecedens: fulget per accidens & ex concessione Principum temporalium, Concedo: ratione sui sacerdotii & jure divino, Nego antecedens; nam prædecessores ejus per plura sæcula fuerunt subditi Dominis temporalibus etiam Christianis.

Q. 3. *Christus est-ne Sacerdos & Mediator vi unionis hypostaticæ?*

R. Minime; nam ex Apostolo Hebr. 5. *Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum .... Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Ergo Christus ex deputatione Patris fuit Sacerdos, & Mediator.

Dices, amicus non indiget acceptatione & deputatione creditoris, ut pro debitore sponsorem se exhibeat & solvat: Ergo.

Distinguo antecedens, si agatur de restitutione, per quam damnum in re familiari allatum resarcitur, & pecunia ablata restituitur, Concedo: si sermo sit de satisfactione pro offensa personæ illata, Nego antecedens. Persona enim læsa & depressa ab eo, qui in eam superbe & contumeliose insurrexit, jus habet ut ipse contumeliosus deprimatur & pœnas luat rejecta alterius satisfactione. Unde si persona læsa Mediatorem & sponsorem admittat, qui pro nocente veniam precetur, satisfaciat, cedit juri suo & gratiam facit; quanto magis si ipsa talem Mediatorem nocenti per se ad condigne satisfaciendum impari præparasset

set & suscitasset? Sic autem Deus dilexit mundum, ut Filium unigenitum suum daret, salvareturque mundus per ipsum, Joann. 3. v. 16. Ergo plus Christo non debemus, quam Patri; quia Christum pro nobis satisfecisse, & Patrem Filium suum unigenitum nobis dedisse, utrumque fuit opus æqualis & infinitæ charitatis.

Q. 4. *Est-ne proprium Christi esse Mediatorem Dei & hominum?*

R. Distinguendum est: esse Mediatorem suo nomine & merito, est proprium Christi; quia ex dictis nulla creatura potuit offerre pretium æquivalens offensæ: & condignam exhibere Deo satisfactionem; sed Mediatorem esse ministerialem, qui agat nomine & virtute alterius, convenit Sacerdotibus, & omnibus justis sive in Cælo regnantibus, sive in terra militantibus, iis quippe tanquam instrumentis utitur Christus verus Dei & hominum Mediator ad opus reconciliationis & officium Mediatoris perficiendum; Angeli enim Hebr. 1. dicuntur administratorii spiritus a Christo in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis. 1. Cor. 5. clamat Apostolus, *pro Christo legatione fungimur.* Et Coloss. 1. *adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est in Ecclesia.* Quid vero deest passionibus Christi, per quam *consummavit in æternum sanctificatos?* Hebr. 10. v. 14. fructus scilicet & applicatio meriti illius. Adimpleant autem Pastores prædicationibus, Sacramentorum administratione; & justi omnes suis orationibus. Quin ipsi Calviniani, qui calumniantur Catholicos non sine Christi Mediatoris injuria sanctos invocare, mutuis se precibus adjuvant, publica jejunia, & solemnes supplicationes, si quæ occurrat Ecclesiæ necessitas, inducunt ad Deum per merita Christi placandum.

Objiciunt, Ecclesia Romana vult invocationem Sanctorum esse necessariam, nec patere accessum ad Deum, nisi per ejusmodi intercessores, quem impium errorem carpit Apostolus in Simonis Magi discipulis, Coloss. 2. *Nemo vos seducat*, inquit, *volens*

in humilitate & religione Angelorum; quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput ex quo totum corpus .... crescit in augmentum Dei: Ergo.

Nego antecedens, & dico mala fide Pseudoministros ejusmodi criminationibus Ecclesiam Romanam apud suos infamare, cum in Concilio Trident. sess. 25. dilucide exponat, quid de invocatione Sanctorum a primis sæculis hactenus senserit, nempe bonum & utile esse, non vero necessarium Sanctos suppliciter invocare: merita Christi in Sanctorum intercessione operari communionem, quam ipse caput Ecclesiæ posuit inter membra sui corporis: preces eorum non prævenire Dei misericordiam, sed ab ea proficisci, & exequi dumtaxat, quæ ipse per illas facere decrevit, *portat contradictionem deprecantium, quam aspirat*, inquit S. Greg. l. 9. mor. c. 9. *& velut nolente apponitur, quod ab ipso, ut fiat, imperatur*. Unde Ecclesia in suis collectis orat, non solum ut per Christum prosit nobis Sanctorum intercessio; sed etiam ut Deus ipsis inspiret intercedendi affectum: *Interveniat pro nobis quæsumus Domine, apud tuam clementiam, nunc & in hora mortis nostræ, Beata Virgo Maria*, inquit in festo ejus Compassionis. Et in vigilia S. Andreæ, *Quæsumus omnipotens Deus, ut beatus Andreas Apostolus tuum pro nobis imploret auxilium ..... Per Dominum*, &c. Qua igitur fonte Pseudo-ministri spargere audent apud suos Sanctorum invocationem adversari honori unius Mediatoris Dei & hominum Jesu Christi, cum in illa communicatio gratiæ & Spiritus ejus mirifice eluceat?

Instant 1. Novatores: frustra & inutiliter invocantur, qui non audiunt: Atqui Sancti in Cælo non audiunt sibi supplicantium preces, *mortui nihil amplius noverunt*, Eccl. 9. Hinc in scripturis legimus sanctos Patriarchas & Prophetas invocasse quidem Angelos, utpote qui in terris versentur ad hominum custodiam, nusquam vero mortuos: Ergo.

R. 1. Ex concessis Adversariorum saltem habemus creaturas sanctas absque injuria Christi Mediatoris invocari,

cari posse, cum agnoscant sanctos Patriarchas & Prophetas pie & utiliter sanctos Angelos invocasse, cur igitur non & ipsi eos in suis Synagogis invocant? Ergo manifeste pugnant contra Verbum Dei: cum docent invocationem Sanctorum adversari honori Christi Mediatoris. Ideo autem in veteri lege sancti homines defuncti non invocabantur, quia nondum ipsis erat reseratum cælum, nec fruebantur Dei consortio, in quo Beatis multa revelantur, ut constat ex dictis Tractatu de Attributis, ubi de visione beatifica. Addo Angelos non semper esse præsentes ubi invocantur, cum in locis admodum distantibus preces ad eos dirigantur, quas proinde naturaliter percipere nequeunt; sed S. Patriarchæ & Prophetæ non erant anxii, præsentes ne essent aut absentes Angeli, quoties eorum opem implorabant. Unde

R. 2. In forma ad argumentum distinguendo majorem; frustra invocantur qui non audiunt, si nullus invocantes audiat, qui postulata concedere possit, Concedo: secus, Nego majorem. Porro Ecclesia certa est Deum exaudire implorantes Sanctorum auxilium, gratasque ipsi esse ejusmodi orationes, ut probant singularia beneficia, quæ hactenus contulit confugientibus ad Sanctorum auxilium. Hinc Ecclesia publicas orationes, quas collectas vocant, solet ad Deum dirigere, ut intercedentibus Sanctis, quorum agit memoriam, postulata concedat per Christum Dominum nostrum.

Distinguo similiter minorem; Sancti in cælo sibi supplicantes non audiunt naturaliter & per se, Concedo: non audiunt, sive per Angelorum ministerium, quorum officium est orationes fidelium ad Deum referre, ut habetur Apoc. 8. v. 3. & 4. & testantur communiter SS. Patres; sive per Dei revelationem; Nego min. Nam ex dictis citato loco de Attributis; Beati in cælo cognoscunt quæ ad ipsos spectant: ad eorum autem beatitudinem accidentalem pertinet nosse quis sit eorum status, pro quibus sunt soliciti; legimus enim 2. Paralip. c. 21. v. 12. literas ab Elia jam translato allatas fuisse ad Joram Regem Israel, & 2. Machab. cap. 15. Jeremiam & Oniam summum Sacerdotem de-

functos orare pro populo suo in magnis calamitatibus constituto. *Quis dubitat*, inquit Origen. hom. 31. in Num. *quod Sancti quique orationibus nos juvent?* Et S. Hieron. contra Vigilantium, *Si Apostoli & Martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro cæteris, quando adhuc pro se debent esse solliciti; quanto magis post coronas, victorias & triumphos?* Illud ipsum agnoscit Anglorum Rex in sua responsione ad Card. Peronium his verbis: *Sa Majesté revere les Martyrs & autres Saints regnants maintenant avec* JESUS-CHRIST, *& ne doute point qu' ils ne prient pour les necessitez de l' Eglise, & croit fermement que leurs prieres ne sont point inutiles.* Ex pia autem ejusmodi sollicitudine sequitur Sanctorum interesse, ut cognoscant orationes, quæ ad ipsos diriguntur.

Instare 2. Catholici ejusmodi invocationem in cultum Religiosum deducunt, Sanctos honoribus afficiunt, qui idololatriam sapiunt, thura ipsis incendunt, &c. Ergo.

R. 1. Dallæus Calvinianorum olim Pseudo-minister fateri cogitur cultum, quem Ecclesia Romana defere Sanctis non esse Latreuticum. Sic enim habet in sua Apologia: *Cette Rome meme, de laquelle nous nous plaignons, est pour la plupart d' accord avec nous, car bien qu' elle rende de grands honneurs a diverses creatures e si est ce qu' elle à toujours connu qu' il y a une especce de service qui ne doit & ne peut etre rendu à d' autres qu' à Dieu.* Thuris suffitus in veteri quidem lege & apud Paganos erat signum supremi cultus, quem latriæ vocant, quique soli Deo, sive vero, sive credito defertur; sed apud Christianos promiscue usurpatur, sive ad cultum religiosum, sive ad cultum civilem, honores enim thuris tribuuntur Principibus politicis & Magistratibus, Reliquiis, Imaginibus Sanctorum, sed alia intentione, quam augustissimo Eucharistiæ Sacramento, ac proinde non est signum determinatum supremi cultus, sicut sacrificium, quod in quacumque Religione sive vera, sive falsa soli Deo licet offerre, *Nos Martyribus nostris*, inquit S. August. lib. 22. de civ. cap. 10. *non templa sicut*

Diis,

Diis, sed memorias sicut hominibus mortuis ædificamus; Deo quippe, non ipsis sacrificat (Sacerdos) *quamvis in memoriam sacrificet eorum, quia Dei Sacerdos est, non illorum.* Vulgo tamen vocamus templa, aras, missas Sanctorum, quorum specialis fit commemoratio, sed proprie sunt Dei templa, aræ & missæ, quia illi soli sacrificium offertur; *quis enim audivit aliquando fidelium stantem Sacerdotem ad altare etiam super sanctum corpus Martyris ad Dei honorem, cultumque constructum, dicere in precibus, offero tibi sacrificium, Petre, Paule, vel Cypriane?* S. Aug. lib. 18. de civ. cap. 6.

R. 2. Cum excellentia sit motivum & ratio cur honos alicui exhibetur, necesse est honos & cultus sit diversus pro diversitate excellentiæ. Hinc cultus Magistratibus delatus est civilis dumtaxat, quia excellentia, propter quam coluntur, est mere civilis, exhibitus vero Creatori debet esse summus ob infinitam ejus excellentiam nulli creaturæ communicabilem. Porro excellentia Beatorum, quæ consistit in eorum sanctitate & unione, quam habent cum Deo, quamvis infinite differt a divina excellentia, negari tamen non potest quin sit longe spectabilior excellentia mere civili: ac proinde honos ipsis debetur plusquam civilis, & eo major, quo perfectior sanctitas & dignitas in ipsis refulgeat. Unde Mater Dei speciali cultu, qui dicitur hyperduliæ, prosequenda est ob singularem ejus dignitatem & excellentiam. Jam examinandum superest, utrum ejusmodi cultus ad Religionem pertineat, dicique possit religiosus, quanquam hæc quæstio ad fidem non pertineat, liberumque sit circa eam opinari.

R. 3. Cultus Sanctorum ad Religionem pertinet, meritoque dicitur religiosus, quia Religionis officium est colere Deum ut primarium suum objectum, & cætera, quæ Deo consecrata sunt, tanquam secundaria objecta, v. gr. templa, altaria, vasa & omnem templi supellectilem; adeo ut omnium Nationum judicio & sensu, qui unum ex his violaverit, impius & sacrilegus habeatur. Quod autem Templum augustius & sanctius, quam Spiritus cælestes & animæ beatæ?

An non præstantiori, ac mirabiliori modo Deus inhabitat in Sanctis suis, quam in domibus manufactis? si vasa ex contactu rerum sacrarum denominantur sancta, & eatenus religiose observanda, quanto magis qui unus spiritus sunt cum Deo, ejus amicitiæ participes & consortes facti divinæ ejus naturæ?

Hinc Sanctorum Reliquiæ & eorum Imagines inter res sacras numerantur; atque ideo religioso cultu venerandæ.

Reliquiæ quidem, utpote quæ in societatem Passionum Christi cum animabus sanctis venerint, ipsis instrumenta fuerint plurium bonorum operum, quæ & templa Spiritus-sancti extiterint. 1. Cor. 6. in resurrectione reparanda, & ad gloriam immortalem restituenda. Deus ipse multis miraculis reliquias Sanctorum veneratione dignas ostendit, pallio Eliæ aquas Jordanis divisit, 4. Reg. c. 2. v. 8. mortuum suscitavit contactu cadaveris Elisæi 4. Reg. c. 13. v. 2. quamplurimos ægros sanavit sudariis & semicinctiis Apostoli, Act. 19. v. 11. S. Chrysost. hom. 16. in 2. ad Cor. refert innumera prodigia, quæ Deus sua ætate operabatur ad Sanctorum sepulchra; & S. Augustinus scribit similia contigisse in Inventione Corporum cum SS. Gervasii, & Protasii, l. 9. Conf. c. 7. tum S. Stephani l. 22. de Civ. c. 8.

Imagines quoque Christi & Sanctorum religiose sunt tractandæ, quemadmodum definiit Concilium Nicænum II. contra Iconoclastas anno 785. & Concilium Tridentinum adversus Pseudo-reformatos citata sess. 25. tum quia Imagines relationem habent ad eos, quos repræsentant, & ita quodammodo ad eos pertinent; tum quia oculis fidelium subjiciuntur ad honorificam Sanctorum memoriam & imitationem. Ipse Pseudo-minister Dallæus in suo opere de Imaginibus, iis concedit sicut omnibus Religionis instrumentis aliquod honoris signum, cogiturque fateri Catholicos in hac parte non esse Idololatras. *Enim vero qui imaginem Imperatoris coronat*, inquit S. Ambros. in Psalm. 118. *utique illum honorat, cujus imaginem coronavit: qui statuam contempserit Imperatoris, Imperatori utique fecisse*

tisse injuriam videtur. Viderint ergo Novatores, quomodo iram Christi sustinebunt, cujus imagines fœde traxerunt, fregerunt, & etiam nunc (ubi prævalent) illas ejusmodi contumeliis afficiunt.

Illud tamen discrimen est reliquias inter & imagines, quod reliquiæ majori honore dignæ sint, quam imagines. Crux verbi gr. cui Christus affixus est, quam Imago Crucis; quia ipso contactu & usu, quo Christo & Sanctis servierunt, consecratæ sunt, cum imagines propter solam repræsentationem ad Christum & ad Sanctos referantur. Unde minime sacrarum reliquiarum particulæ honos debetur, nullus vero imaginis particulæ, quia nihil sanctum repræsentat.

Dixi, *Imagines Christi & Sanctorum*: nam circa Imagines Divinitatis Ecclesia nihil hactenus expresse statuit, imo illas excipit in Conc. Nicæno II. Act. 7. his verbis, *Christiani invisibilis & incomprehensibilis imaginem nunquam fecerunt*.

Usus tamen invaluit a nono sæculo pingendi Deum in illa forma, in qua apparuit SS. Patriarchis & Prophetis, ut Daniel. 7. v. 9. quemadmodum Angeli (licet incorporei) ante Concilium Nicænum II. & Spiritus sanctus pingebantur in illa specie, in qua visi fuerant, ut ibidem Nicæni Patres testantur. Enimvero cur non liceret Pictori, quod Scripturæ licet, quæ Deum sæpius pingit cum membris humanis? Hinc merito proscripta est ab Alexandro VIII. anno 1690. hæc propositio, *Dei Patris simulacrum nefas est Christiano in Templo collocare*. Quia tamen usus ille respectu rudiorum non est sine aliquo periculo, Patres Tridentini citata sess. 25. Pastores monent hisce verbis, *quod si aliquando historias sacræ Scripturæ, cum id indoctæ plebi expediet, figurari contigerit, doceatur populus non propterea divinitatem figurari, quasi oculis corporeis conspici, vel coloribus aut figuris exprimi possit*.

Objiciunt Novatores. Indecorum est & omnino probrosum, si Filius honores patibulum, in quo Pater passus est.

Respondeo hanc esse Gentilium & Judæorum impietatem, quibus Crux Christi erat scandalum & stultitia; sed ipsius vocatis Judæis & Gentilibus fuit Dei Virtus 1. Cor. v. 24. Trophæum Christi victoris (domuit enim orbem ligno, non ferro:) Cathedra docentis & Tribunal Judicis, ex quo *Expolians Principatus & Potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso*, Coloss. 2. v. 15. Quis autem filius cum honore non servat gladium, quo Pater strenue pugnavit, & Reipublicæ hostes gloriose devicit? Si Calvinianus erubescit adorare in Cruce pendentem, pudeat ergo ipsum confiteri Christum pro nobis passum, & mortuum.

At, inquies, si Crucem colere licet, quia Christus ei affixus est, cur non similiter asinum qui Christum vexit, & os Judæ proditoris, cui Christus osculum dedit? Quia scilicet ista propter se honorari viderentur, cum sint sensu vel ratione prædita; inanima vero, ut Crux, Clavi, Corona spinea, nullo honore digna sunt, nisi relative ad eximiam personam, cui inservierunt: sic Sceptrum & Coronam Regis veneramur, non ejus equos.

Objiciunt 2. Exod. 20. v. 4. Deus prohibet imagines, *non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem*, ex quo textu Tertull. lib. de spectaculis c. 23. Origenes lib. 7. contra Celsum concludunt artem pingendi Christianis esse interdictam. Concilium Eliberitanum Can. 36. sic statuit, *placuit picturas in Ecclesia esse non debere*. Galli 8. & 9. sæculo imagines quidem admiserunt, sed definierunt in Templis non esse collocandas ad cultum, sed ad recordationem Sanctorum, ut patet ex libris Carolo Magno adscriptis; & ex Concilio Parisiensi sub Ludovico Pio, Caroli Magni filio & successore, Ergo.

Nego consequentiam, ad antecedens vero:

R. 1. Revera imaginum usus fuit Judæis prohibitus, sicut esus carnis, sed ejusmodi præcepta, utpote cæremonialia, per Christum fuere abrogata. Unde sicut Christianis licitum est edere carnem porcinam & suffocatam, ita & pingere imagines.

R. 2.

R. 2. Cum usus sacrarum Imaginum non sit ad salutem necessarius, nec in Evangelio præscriptus, penesque sit Ecclesiam illum præcipere vel prohibere, prout fidelibus expedire judicaverit, mirum non est, si rarior fuerit, vel etiam alicubi prohibitus eo tempore, quo hinc Gentiles a cultu simulacrorum erant revocandi, hinc Judæi a Lege veteri ad Legem Evangelicam transferendi; si enim Apostoli colendas Imagines proposuissent, periculum fuisset ne Gentiles eas ut nova Idola amplexi fuissent, neve Judæi, qui juxta Legis veteris præscriptum ab imaginibus abhorrebant, a suscipiendo Evangelio deterriti fuissent.

R. 3. Galli sub Imperatoribus Carolo Magno & Ludovico Pio, primo pro imaginibus retinendis adversus Iconoclastas strenue pugnarunt. Secundo parciores quidem fuerunt quam Græci in cultu illis exhibendo; sed omnem reverentiam imaginibus non denegarunt, in laudato quippe Concilio Parisiensi definierunt illas in Templis honorifice collocandas & conservandas, ad exemplum scilicet & piam recordationem virtutum, quas Christus hominum mediator & caput in membris suis operatus est. Ergo nec invocatio Sanctorum, nec sacrarum Reliquiarum & Imaginum cultus mediatorem nostrum Christum injuria afficiunt, quin sunt eximia monumenta, & testimonia copiosæ redemptionis, quam habemus in illo.

Nonnulla tamen observanda sunt circa sacrarum Reliquiarum & Imaginum venerationem.

Primum. Sanctorum Reliquiæ & Imagines non sunt colendæ cultu absoluto, sed relativo dumtaxat, tum quia in illis nulla est excellentia absoluta, sed relativa tantum: tum quia creatura rationalis non debet subjici rebus inanimatis.

Secundum. Sacræ Reliquiæ & Imagines plus vel minus sunt honorandæ, secundum majorem, vel minorem excellentiam personæ, quam respiciunt, v. gr. plus honoris deferendum est Cruci, in qua passus est Christus Dominus, quam Cruci, cui affixus est sanctus Petrus: plus Imagini Christi, quam Imagini Deiparæ, &c.

Tertium. Cultus sacrarum Reliquiarum & Imaginum est inferior cultu debito Sanctis, ad quos illæ referuntur; quia excellentia illa relativa, quæ Reliquiis & Imaginibus competit, longe distat ab excellentia absoluta, quæ in ipsis Sanctis refulget, ut patet exemplo ministrorum Regis, qui cum in se non contineant totam excellentiam & majestatem Regiam, non eodem honore, quo Rex ipse, excipiuntur. Unde concludere licet contra nonnullos Theologos Crucem, sive veram, sive pictam, non esse colendam cultu supremo, qui dicitur latriæ, qui soli Deo deferri debet, ut expresse definiit Concilium Nicænum II. *Illis* (Imaginibus) *salutationem & honorariam salutationem exhibeant, non secundum fidem nostram, veram latriam, quæ solum Deo competit, sed quemadmodum veneranda & vivificantis Christi typo . . . tribuimus*.

TRACTATUS
DE GRATIA
CHRISTI.

ORdo doctrinæ postulat, ut post Tractatum de Incarnatione, continuo dicamus de Gratia Christi, utpote quæ sit Incarnationis effectus, juxta illud Ephes. 1. *Qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo*. Et 2. Petr. cap. 1. *per quem* (Christum) *maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ*. Sit igitur.

C A-

CAPUT PRIMUM.

De notione Gratiæ Christi 1.

Q. 1. **Q***Uid est gratia Christi?*

R. Est donum Dei gratuitum, supernaturale, homini lapso concessum per merita Christi Domini in ordine ad vitam æternam.

Dicitur 1. *Donum gratuitum*, ut ostendatur gratiam non rependi præcedentibus operibus, sed gratis dari: alioquin gratia jam non esset gratia, sed merces, Rom. 11.

Dicitur 2. *Supernaturale*, ut gratia Christi distinguatur a donis naturalibus, qualis est creatio & conservatio, quæ sunt dona Dei gratuita sed naturalia: *illam gratiam, qua creati sumus homines*, inquit S. August. ep. 177. alias 95. *etiamsi ita appellandam non immerito intelligimus, mirum est tamen si ita appellatam in ullis legitimis Propheticis, Evangelicis, Apostolicisque litteris legimus. Hanc Apostolica doctrina gratiam isto nomine appellat, qua salvamur & justificamur Fide Christi*. Gratiam sic appellatam Pelagius, a quo Pelagiani, & Semipelagiani, rejecit quinto ineunte sæculo, propereaque accusatus in Concilio Diospolitano, Patres fefellit per subdolam confessionem, nempe professus est gratiæ necessitatem, sed qua conditi sumus homines, & sine qua nec sumus, nec quidquam possumus.

Dicitur 3. *Homini lapso concessum*, ut significetur gratiam Christi esse minime gratuitam: siquidem donum quod indulgetur inimico, magis gratuitum est, quam quod tribuitur amico, ut notat Apostolus Rom. 5. *Commendat autem* (inquit) *charitatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus . . . reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus*.

Dicitur 4. *Per merita Christi Domini*, ut distinguatur gratia hujus status a gratia Angelorum, & primorum parentum in statu innocentiæ, quæ in nostra sententia independenter a meritis Christi fuit concessa.

Dicitur 5. *In ordine ad vitam æternam:* gratia enim est semen vitæ æternæ, nec ad aliud datur, quam ut vitam æternam consequi mereamur.

Q. 2. *Quid est donum supernaturale?*

R. Supernaturale secundum vim nominis significat quod est supra omnem naturam creatam & creabilem.

Dupliciter autem aliquid dicitur supernaturale, vel quoad modum dumtaxat, vel quoad modum simul & entitatem. Donum est supernaturale quoad solum modum, quando licet secundum se spectatum sit naturalis ordinis, viribus tamen cujusque naturæ creatæ haberi non potest. Sic Philosophia Adamo infusa, vita Lazaro reddita, sunt dona quoad entitatem naturalia, cum sint ejusdem ordinis cum Philosophia & vita aliorum hominum; sed modus, quo Adamus habuit Philosophiam, & vita Lazaro jam fœtenti est reddita. excedit omnes naturæ vires.

Unde Philosophia Adami, & vita Lazari suscitati dicuntur supernaturales quoad modum dumtaxat. Sed ut intelligatur quid sit donum supernaturale quoad entitatem;

Observandum triplicem esse rerum ordinem. In primo ordine sunt res mere corporeæ, ut lapis, bruta animantia. In secundo ordine sunt res spiritales, ut Angelus, anima rationalis, quæ ita abstrahunt a materia corporea, ut tamen non sint puri actus, sed in illis realis sit compositio ex substantia & accidentibus, habeant esse per participationem, & dependentiam a prima causa, a qua accipiunt esse & agendi virtutem: in tertio autem ordine solus Deus existit, qui, utpote ens a se, est actus purissimus, summe necessarius, & sine ulla compositione, infinite perfectus in omni genere perfectionis; ita ut intellectio, sapientia & ceteræ perfectiones sint ipsius esse, aptiusque Deus dicatur intellectio, quam intelligens; sapientia, bonitas & sanctitas, quam sapiens, bonus & sanctus.

Porro cum operari sequatur esse, quæ in primo ordine, nempe corporea, non possunt operari quæ pertinent ad secundum ordinem, nec ista quæ perti-

nent

nent ad tertium, v. gr. corpus animale non potest sensu spiritalia percipere, nec Angelus Deum, ut in se est, intellectu attingere, nisi supra naturam suam elevetur & disponatur, quod S. Thom. 1. part. q. 12. art. 5. ad 3. illustrat exemplo ferri, quod præstare non potest quæ sunt ignis, nec ad id disponi, nisi ab habente formam ignis, cujus virtute fiet igneum, ac consequenter aget quæ sunt ignis propria, lucebit, calefaciet, comburet: similiter Spiritus creatus non percipiet quæ Dei sunt, nisi fiat Deiformis, ut loquitur Sanctus Doctor, hoc est, formam a Deo accipiat; per quam constituatur in esse divino; & fiat quodammodo divinus. Forma autem illa est gratia, quæ dicitur semen gloriæ, quia ad visionem Dei intuitivam tendit, sicut semen arboris ad arborem producendam.

Ergo Gratia est donum supernaturale, tum quoad modum, tum quoad entitatem: quoad modum quidem, quia a nulla natura creata potest profluere: quoad entitatem quoque, quia est divinum quid, creaturam intellectualem elevans supra omnem rerum creatarum ordinem, illamque Deiformem constituens.

CAPUT II.

De divisione Gratiæ Christi.

Q. 1. **Q***Uotuplex est Gratia Christi?*

R. Duplex, alia exterior, ut institutio Sacramentorum, prædicatio Verbi divini, &c. alia interior, ut Fides, Spes, Charitas. De sola interiore hic agimus.

Q. 2. *Quotuplicis generis est gratia interior?*

R. Duplicis, scilicet gratia gratis data, & gratia gratum faciens.

Gratia gratis data, est ea, quæ datur ad aliorum salutem, ut donum miraculorum, potestas absolvendi a peccatis, & conficiendi alia Sacramenta.

Gratia gratum faciens est ea, quæ ordinatur ad

propriam accipientis salutem, ut Fides, Charitas, &c. Ideo autem dicitur gratum faciens; quia recte ad Deum disponit & afficit: non potest autem quin gratus sit Deo, qui est erga eum recte affectus.

Q. 3. *Quare gratia gratis data sic dicitur, cum gratia gratum faciens etiam gratis detur, alioquin non esset gratia?*

R. Quia nomen generis solet tribui speciei ignobiliori, sic bruta simpliciter vocantur animalia, & eo nomine distinguuntur ab homine, qui, quamvis sit & ipse animal, non sine contumelia tamen appellaretur animal, quia est quid longe præstantius. Similiter cum gratia gratum faciens sit nobilissima gratiæ species, speciale nomen sortitur, cæteræ vero ignobiliores nomen genericum retinent, dicunturque simpliciter gratiæ gratis datæ.

Dices: bonum illud majus est, quod ad plures se extendit: Atqui gratia gratis data ad plures se extendit, quam gratia gratum faciens; hæc quippe ordinatur dumtaxat ad salutem recipientis; illa vero ad bonum commune christianæ Societatis: Ergo. Distinguo majorem; bonum majus est, quod ad plures se extendit, si comparetur cum bono ejusdem generis, Concedo; sic lumen solis, quod latius diffunditur, majus est bonum, quam lumen candelæ. Si comparetur cum bono superioris ordinis, Nego majorem; nam lumen solis non est majus bonum, quam sapientia, quæ solam sapientis mentem illustrat. Porro gratia gratis data, & gratia gratum faciens, sunt dona diversi ordinis; gratia enim gratis data per se ordinat accipientem ad creaturas perficiendas: gratia vero gratum faciens, ordinat ad Deum. Deinde homo gratia gratis data recte non utitur sine auxilio gratiæ gratum facientis, *multi mihi dicent in illa die*, ait Christus Matth. 7. *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus .... & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos: Discedite a me qui operamini iniquitatem.*

Q. 4. *Quot sunt gratiæ gratis datæ?*

R. No-

R. Novem ab Apostolo numerantur 1. Cor. 12. his verbis, *alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ .... alii autem sermo scientiæ ... alteri Fides* (non Theologica, quæ est gratia gratum faciens; sed vel donum explicandi Mysteria Fidei, vel fiducia divinitus inspirata patrandi miracula.) *alii gratia sanitatum: alii operatio virtutum; alii prophetia: alii discretio spirituum: alii genera linguarum: alii interpretatio sermonum.*

Q. 5. *Quomodo dividitur gratia gratum faciens?*

R. Dividitur in actualem & habitualem.

Actualis est illustratio mentis, seu cogitatio supernaturalis in intellectu, & pia affectio similiter supernaturalis in voluntate.

Gratia habitualis est gratia animæ permanenter inhærens, eamque perficiens per modum habitus, ut gratia sanctificans.

Dices: gratia ex dictis est gratuitum Dei donum; Atqui illustratio seu cogitatio non sunt Dei dona, sed effectus ejusmodi donorum, & actus ab homine eliciti: Ergo.

Nego minorem, cujus confirmationem distinguo: sunt actus ab homine supernaturaliter eliciti, Concedo: naturaliter eliciti, Nego. Sicut ergo visio beatifica & amor beatificus, licet sint actus ab intellectu & a voluntate Beatorum eliciti, nihilominus sunt Dei dona; quia non producuntur ab intellectu & voluntate naturaliter operantibus, sed supernaturaliter a Deo elevatis: sic sancta cogitatio & pia affectio sunt gratiæ actuales, quia ab intellectu & voluntate naturalibus viribus non procedunt, sed impressione & motione divina, eaque supernaturali. Ergo bona nostra opera sunt Dei dona; ut qui gloriatur, in Domino glorietur, & non in semetipso; non enim sumus sufficientes aliquid cogitare a nobis, tanquam ex nobis, 2. Cor. 3.

Q. 6. *Quotuplex est gratia habitualis?*

R. Triplex, nimirum gratia sanctificans, seu justificans, qua homo fit formaliter justus; virtutes infusæ

fusæ & dona Spiritus-sancti; quibus homo disponitur ad actus supernaturales.

Q. 7. *Quotuplex est gratia actualis?*

R. Triplex. Prima dicitur præveniens, excitans & operans, estque sancta cogitatio & indeliberata voluntatis motio seu affectio, qua homo vel a Deo aversus, vel in bono torpens, excitatur. Secunda dicitur adjuvans, cooperans & concomitans, estque supernaturale Dei auxilium, quo roborata voluntas libere consentit gratiæ excitanti. Tertia dicitur subsequens, qua firmatur voluntas in bono proposito, & adjuvatur, ut illud ad executionem perducat; quia in executione major occurrit difficultas, propter quam homo aliquando quod proposuerat bonum, non perficit, *Deus immittendo bonam cogitationem*, inquit S. Bernardus lib. de Gratia & liber. arb. c. 14. *nos prævenit: immutando etiam malam voluntatem, sibi per consensum jungit: ministrando & consensui facultatem, foris per apertum opus nostrum internus opifex innotescit.*

Q. 8. *Quomodo dividitur gratia præveniens seu excitans?*

R. Dividitur in efficacem & sufficientem, de qua divisione hac nostra ætate valde celebri separatim dicendum erit, postquam expenderimus an & quæ sit gratiæ actualis generatim spectatæ necessitas.

CAPUT III.

De necessitate Gratiæ actualis.

Q. 1. *Potest ne quis sine gratia actuali cognoscere verum, velle & operari bonum?*

R. Nullatenus potest motivo supernaturali & conducente ad vitam æternam: aliquatenus potest motivo naturali, sed ad vitam æternam prorsus inutili.

Prima pars est de Fide sæpius definita contra Pelagianos & Semipelagianos in Conciliis Milevitano, Car-

Carthaginensi, Arausicano II. ac demum Tridentino sess. 5. Can. 3. constatque ex Scriptura Joann. 15. v. 4. *Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis*. Et v. 5. *sine me nihil potestis facere*. 2. Cor. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*. Et ratio est; quia sicut sensatio non potest procedere nisi a principio sentiente, actus rationalis nisi a principio rationali, ita actus supernaturalis non potest elici, nisi a principio supernaturali. Enimvero ideo dicitur supernaturalis, quia excedit omnes naturæ vires, ferrum, inquiebat supra S. Thom. efficere non potest, quæ sunt propria ignis, nisi disponatur ab habente formam ignis, fiatque quodammodo igneum, ita homo, vel Angelus non potest agere divina, nisi fiat Deiformis & quodammodo divinus.

Ergo Hæretici, v. gr. Calviniani, quia carent lumine Fidei, non credunt Mysteria supernaturalia, puta Trinitatis & Incarnationis, modo supernaturali; sed humana tantum persuasione, quemadmodum Gentiles Philosophi sempiternam Dei virtutem & divinitatem, quæ est objectum maxime supernaturale, cognoverunt medio & motivo naturali, nempe creaturarum testimonio.

Ergo, homo naturalibus liberi arbitrii viribus non potest se ad gratiam præparare, ut definierunt Concilium Arausicanum II. Can. 7. & Conc. Trid. sess. 6. cit. Can. 3. *non volentis*, inquit Apostolus Rom. c. 9. *neque currentis, sed miserentis est Dei*. Et ratio est, quia actus naturalis nullam habet proportionem, nullumve ordinem ad formam supernaturalem, qualis est gratia. Unde in sacris litteris, inquiunt Patres Tridentini sess. 6. c. 5. *cum dicitur, convertimini ad me & ego convertar ad vos, libertatis nostræ admonemur. Cum respondemus, converte nos, Domine ad te, & convertemur, Dei nos gratia præveniri confitemur*.

Ergo gratia habitualis seu sanctificans non potest vere dici gratia sufficiens, cum justus ex ea non possit agere, nisi gratia actuali præveniatur & adjuve-

tur,

tur, *sicut oculus corporis*, (inquit S. Augustinus lib. de nat. & grat. c. 26.) *etiam plenissime sanus nisi candore lucis adjutus non potest cernere: sic homo perfectissime justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, recte non potest vivere.*

Dices 1. Orationes & eleemosynæ fuerunt actus supernaturales in Cornelio, cum fuerint dispositiones ad Baptismum & justificationem, Act. 10. Atqui non fuerunt ex gratia; prima enim gratia est Fides, qua carebat Cornelius: Ergo.

Nego minorem, cujus confirmationem distinguo; prima gratia est Fides inchoata & implicita, Concedo: est Fides perfecta & explicita, Nego. Fides inchoata est supernaturalis illustratio & motio, qualis potest esse in infideli, qui Dei existentiam ignorare non potest saltem invincibiliter, & per quam Cornelius dicitur vir religiosus ac timens Deum.

Dices 2. facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam, ex S. Augustino lib. 19. de Civit. c. 13. ubi sic habet: *Quisquis talibus bonis* (naturalibus) *fuerit recte usus, accipiet meliora*. Et S. Thom. q. 24. de veritate art. 1. ad secundum: *Gratiam*, inquit, *quamvis ex libero arbitrio homo non possit acquirere, potest tamen se ad gratiam habendam præparare*: Ergo.

Distinguo antecedens, facienti quod in se est ex motione Spiritus sancti, Deus non denegat gratiam, Concedo: *quia intentio Dei deficere non potest*, inquit S. Thom. q. 112. art. 3. *Unde si ex intentione Dei moventis est, quod homo gratiam consequatur, infallibiliter eam consequitur*: facienti quod in se est naturalibus viribus, Deus non denegat gratiam, Nego antecedens; vel enim naturalis ille conatus esset dispositio ad gratiam, quod falsum est, cum ad eam nullum habeat ordinem: vel esset conditio sine qua non, ex pacto Dei Patris cum Christo inito, & hoc non; tum quia Clerus Gallicanus an. 1700. fictitium asseruit ejusmodi pactum, & erroneum, eoque instaurari Semipelagianismum: tum quia ejusmodi conditio esset titulus onerosus contra rationem gratiæ; posita enim illa conditione, Deus teneretur suas partes implere, hoc est, gratiam conferre.

Secun-

Secunda pars, nempe quod homo sine gratia actuali possit cognoscere aliquod verum, velle & operari aliquod bonum motivo naturali, sed sterili respectu vitæ æternæ, probatur; quia ex S. Thoma, secunda secundæ quæst. 10. art. 4. Natura humana per peccatum non est totaliter corrupta, Publicani & Ethnici diligentes se diligunt, Matth. 5. Gentiles Deum ex creaturis cognoverunt, *ita ut sint inexcusabiles, quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt*. Plura facta Romanorum & aliorum nec Deum verum veraciter justeque colentium legimus, inquit S. Augustinus lib. de spir. & litt. c. 27. *quæ secundum justitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito recteque laudamus: Quanquam si discutiatur, quo fine fiant, vix inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem defensionemque mereantur*. Quibus verbis docet S. Augustinus pleraque Gentilium opera ex officio seu ex objecto bona, ex pravo fine, puta ex superbia, esse mala, raroque contingere, ut ex utroque capite simpliciter bona existant. Unde

Dixi hominem sine gratia actuali posse cognoscere aliquod verum, velle & operari aliquod bonum, ut innuerem eum sine gratia actuali non posse moraliter loquendo totam legem etiam naturalem implere: tum quia nonnulla sunt præcepta per se difficiliora, ut diligere Deum super omnia & plusquam se, mortem oppetere pro decore justitiæ aut fidei confessione: tum quia graves irruunt tentationes, quas sine Dei auxilio vincere non possumus, ut definitum est contra Pelagianos in Conciliis Diospolitano & Milevitano; *necesse est ut quo auxiliante vincimus, eodem rursus non adjuvante vincamur*, inquit Innocentius I. epistol. ad Episcopos Africæ inter epistolas S. Augustini 181. alias 91.

Ergo, inquies, urgente gravi tentatione homo non peccat, cum ad merendum aut demerendum in statu naturæ lapsæ, requiratur libertas a necessitate, ut definierunt summi Pontifices Innocentius X. & Alexander VII. adversus Jansenium.

Nego

Nego consequentiam: quia etiamsi supponatur tum deesse gratiam, ut nonnulli Theologi supponunt deesse in infidelibus negativis & in obduratis, tentatio quantumcumque gravis, modo non pervertat judicium rationis, non inducit necessitatem proprie dictam & physicam, sed moralem duntaxat, & improprie dictam, quam voluntas superare potest. Unde non succumbit etiam in obduratis, nisi ex socordia & negligentia, *dicendum*, inquit S. Thom. q. 24. de lib. arb. art. 12. ad 12. *quod cupiditas non potest esse cogens absolute liberum arbitrium, quod semper est liberum a coactione; sed dicitur cogens propter vehementiam inclinationis, cui tamen potest resisti, licet cum difficultate*. Et Bellarminus lib. 5. de liber. arb. c. 8. in solutione objectionum sic respondet, *Significat S. Thomas a passione non necessitari voluntatem necessitate physica, quasi voluntas determinetur ad unum, quomodo determinatur appetitus animantium brutorum: tamen non negat necessitari moraliter, id est, infallibiliter moveri*. Suarez quoque lib. de necessitate gratiæ c. 24. num. 33. *Gravis tentatio, inquit, si instet, infallibiliter hominem gratia non adjutum dejiciet*.

Dices; Rom. 2. *Gentes quæ legem habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt:* Ergo sine gratia lex naturalis impleri potest.

Nego consequentiam; Apostolus enim per vocem *naturaliter* excludit solum legem exteriorem: non vero gratiam interiorem, interprete S. Augustino lib. de Spir. & lit. cap. 27. *Non quod per naturam*, inquit, *negata sit gratia; sed potius per gratiam reparata natura*, ut contigit in Melchisedecho, Jobo, & Cornelio, qui sine Lege scripta verum Deum colebant.

Q. 2. *Potest-ne justus cum auxilio gratiæ actualis vitare omnia & singula peccata venialia?*

R. Non potest in tota vita, nisi ex speciali privilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Ecclesia. Est expressa definitio Concilii Tridentini, sess. 6. Can. 23. *In multis offendimus omnes*; Jac. 3. *si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*, 1. Joann. 1. quam

doctri-

doctrinam S. Augustinus probat toto lib. de perfectione justitiæ adversus Pelagianos.

Dixit 1. Concilium, *in tota vita*, quia ad breve tempus justus cum gratiis ordinariis potest etiam moraliter esse sine peccato. An per diem integrum? Non videtur: usus enim loquendi SS. Patrum & Concilii Tridentini sess. 6. Canon. 11. qui peccata venialia vocat quotidiana, innuit justum moraliter non posse per integrum diem ita vigilare, ut nullum peccatum subrepat.

Dixit 2. Concilium, *omnia venialia*; quia non pauci puros se cum gratia servant ab omnibus levioribus, quæ ex proposito & ex plena deliberatione contingunt. Hæc quippe morali potentia vitari possunt, non vero quæ ex inadvertentia & fragilitate subrepunt: *ad nonnulla superanda*, inquit S. Augustinus lib. 3. de pecc. mer. c. 2. *quæ vel male cupiuntur, vel quæ male metuuntur, magnis aliquando & totis viribus opus est voluntatis, quas nos non perfecte in omnibus adhibituros prævidit, qui per Prophetam veridice dici voluit*, non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Quibus verbis sanctus Doctor ostendit peccata venialia, etiam quæ dicuntur fragilitatis, subrepere ex negligentia, ac proinde veram habere rationem peccati, cum absolute & physice vitari possint: *motus singulos quidem ratio reprimere potest*, inquit S. Thomas hic q. 109. art. 8. *& ex hoc habent rationem peccati & voluntarii, non autem omnes; quia dum uni resistere nititur, fortassis alius insurgit, & etiam quia ratio non potest esse semper pervigil.* Non potest, inquam ego, moraliter loquendo; sed potest absolute & physice, alias non haberent rationem peccati, cum ad peccandum & demerendum requiratur libertas a necessitate.

CAPUT IV.

De Gratia efficaci.

Q. 1. QUid est gratia efficax?

R. Est actuale Dei auxilium; quo voluntas actu vult, & operatur bonum infallibiliter & insuperabiliter, libere tamen & minime necessario. Hæc descriptio eruitur ex S. Augustino lib. de Corr. & Grat. cap. 12. ubi sic habet. *Subventum est infirmitati voluntatis humanæ; ut divina gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur.*

Dicitur 1. *actuale Dei auxilium*; in quo conveniunt gratia efficax & sufficiens; utraque enim est species auxilii & gratiæ actualis.

Dicitur 2. *quo voluntas actu vult & operatur.* Quibus verbis exprimitur differentia gratiæ efficacis a gratia sufficiente: hæc potentiam complet, ut possit proxima potentia velle & agere: illa vero ponit potentiam in actu, & efficit ut agat.

Dicitur 3. *infallibiliter*, ut significetur voluntatem sic motam, etsi divinæ motioni potentia completa & proxima resistere possit, certo tamen non restituram.

Dicitur 4. *insuperabiliter*, qua voce S. Augustinus non significat voluntatem efficaciter motam vere non posse, resistendo, superare divinam motionem, ut vult Jansenius, sed denotat solum, nec concupiscentiam, nec cordis duritiem, nec dæmonum conatus prævalere adversus efficacem Dei motionem, licet vere possit.

Q. 2. *Datur-ne gratia efficax?*

R. Datur in hocce statu naturæ lapsæ, Ezech. 36. v. 26. & 27. *Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, & spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis.* Joann. 6. v. 45. *Omnis qui audivit a Patre, & didicit, venit ad me*, in quem locum S. Augustinus lib. de

lib. de Gratia Christi c. 19. sic scribit, *Qui ergo non venerit, non de illo recte dicitur, audivit quidem & didicit sibi esse veniendum; sed facere non vult quod didicit*: & lib. de Cor. & Grat. cap. 8. *Hæc igitur gratia, quæ humanis cordibus divina largitate tribuitur, a nullo duro corde respuitur; ideo enim datur ut cordis duritia primitus auferatur.*

Dixi, *in hocce statu naturæ lapsæ*; quia ex S. Augustino lib. de Cor. & Grat. cap. 12. Gratia Angelis adhuc viatoribus & Adamo innocenti concessa, non erat auxilium per se efficax, quo actu bonum operarentur, sed auxilium sufficiens, sine quo bonum operari non possent, & cum quo possent, si vellent, *fortissimo*, (Adamo) *dimisit atque permisit facere quod vellet: infirmis servavit, ut ipso donante, invictissime quod bonum est vellent, & hoc deserere invictissime nollent.*

Q. 3. *Quotuplex est gratia efficax?*

R. Duplex; alia, qua quis bene operatur: alia, qua in bono perseverat usque in finem.

Q. 4. *Quomodo definitur donum Perseverantiæ?*

R. Definitur a S. Augustino lib. de dono perseverantiæ cap. 1. Donum Dei, quo perseveratur usque in finem in Christo.

Dicitur 1. *Donum Dei*; quia gratuito & ante prævisa merita non secus ac gloria electis præparatum est, licet illud in ordine executionis suppliciter emereri possimus.

Dicitur 2. *Quo perseveratur*; non vero quo *perseverari potest*, ut significetur magnum illud donum esse efficacissimum, *hoc Dei donum*, inquit S. Augustinus cit. lib. cap. 6. *cum datum fuerit, contumaciter amitti non potest. Cum enim perseveraverit quisque usque in finem, neque hoc donum potest amittere, nec alia, quæ poterat ante finem. Quomodo igitur potest amittere per quod fit, ut non amittatur etiam quod posset amitti?*

Ergo, inquies, gratiæ efficaci non potest resisti; si enim dono perseverantiæ resisti posset, procul dubio posset etiam amitti, quod tamen negat sanctus Augustinus.

Di-

Distinguo consequens; non potest resisti post mortem, quando sumus in termino constituti, Concedo: non potest resisti, quandiu viatores sumus, Nego conseq. Itaque donum perseverantiæ adæquate sumptum in adultis, duo complectitur; 1. Actuales gratias efficaces, per quas infallibiliter justificantur, & invictissime contra tentationes dimicant, & earum respectu amitti potest: quia ejusmodi gratiis potest resisti, quamvis infallibiliter non resistatur, ut diximus; 2. specialem Dei protectionem, ut gratia cum morte conjungatur, quæ beata conjunctio amitti non potest, cum supponat hominem in termino, & extra viam. Unde:

Dicitur 3. *usque in finem*, quo scilicet vita ista finitur, *in qua*, inquit S. Augustinus citato cap. 1. *tantummodo periculum est, ne cadatur . . . potiusque hanc* (perseverantiam) *habuit unius anni fidelis, & quantum infra cogitari potest, si donec moreretur, fideliter vixit, quam multorum annorum, si per exiguum temporis ante mortem a fidei stabilitate defecit?*

Q. 5. *Existit-ne ejusmodi perseverantiæ donum?*

R. De fide est existere in hoc statu; ita enim definiit Concilium Arausicanum II. can. 1. adversus Semipelagianos, & Conc. Trid. sess. 6. can. 22. his verbis, *Si quis dixerit justificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema sit.* Apostolus enim Philipp. 1. v. 6. sicut initium fidei, ita perseverantiam gratiæ Dei tribuit. *Qui cœpit*, inquit, *in nobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu.* In quæ verba S. Augustinus sic scribit cap. 13. de dono perseverantiæ. *Unde satis dilucide ostenditur, & incohandi, & usque in finem perseverandi gratiam Dei, non secundum merita nostra dari, sed dari secundum ipsius secretissimam, eandemque justissimam, sapientissimam, & beneficentissimam voluntatem: quoniam quos prædestinavit, ipsos & vocavit, &c.*

Q. 6. *Potest-ne justus mereri donum perseverantiæ?*

R. 1. Non potest de condigno, *cum metu & tremore vestram salutem operamini*, inquit Apostolus Philipp. 2. v. 12. & 13. *Deus est enim qui operatur in vobis*

bis & velle, & perficere pro bona voluntate. Hic & initium salutis, nempe velle, & perfectio seu perseverantia non meritis, sed Dei voluntati & beneplacito tribuuntur. *Mirandum est quidem, multumque mirandum*, inquit S. Augustinus lib. de Cor. & Grat. cap. 8. num. 18. *quod filiis suis quibusdam Deus, quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit* (quibus sane merita comparantur) *non dat perseverantiam; cum filiis alienis scelera tanta dimittat, atque impertita gratia faciat filios suos. Quis hoc non miretur? quis hoc non vehementissime stupeat?* Nihilominus.

R. 2. Justus quilibet vigiliis & assiduis orationibus perseverantiam suppliciter mereri potest de congruo, Luc. 21. v. 35. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis*. 2. Petri 4. *Magis satagite, ut per bona opera, certam vestram vocationem & electionem faciatis, hæc enim facientes non peccabitis aliquando*. Et sanctus Augustinus cap. 6. de dono perseverantiæ, *hoc donum*, inquit, *suppliciter emereri potest*. Unde Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 13. docet justos omnes in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere debere.

CAPUT V.

De Gratia sufficiente.

Q. 1. Quid est gratia sufficiens?

R. Describi potest, actuale Dei auxilium, quo voluntas redditur potens proxime & complete, sive ad operandum, sive ad obtinendum id, sine quo operari non posset, quamvis contingat eam resistere.

Dicitur 1. *Actuale Dei auxilium;* quia gratia sufficiens est species gratiæ actualis, ut jam diximus. Unde gratia habitualis seu sanctificans dici nequit gratia sufficiens.

Dicitur 2. *Quo voluntas redditur potens*, ut significetur

cetur eam gratiam sufficientem non esse; sed absolute insufficientem, si inchoatas dumtaxat vires ad agendum tribuat; quis enim dixerit pusionem posse vincere gygantem, quia inchoatas habet vires ad eum vincendum?

Dices 3. *Sive ad operandum, sive ad obtinendum*, &c. quia duplex est gratia sufficiens, alia proxima, per quam proxime & immediate possumus tentationem superare & præceptum implere, v. gr. persecutores diligere, alia remota, per quam nonnisi mediante oratione tentatio vinci potest.. Sed ad tollendam omnem æquivocationem, gratia sufficiens remota non est sufficiens; nisi ex intentione Dei ordinetur ad ulteriora auxilia concedenda; neque enim infimus scalæ gradus est medium remote sufficiens ad summum attingendum, si desint intermedii.

Dicitur 4. *quamvis contingat eam* (voluntatem) *resistere;* quibus verbis exprimitur differentia essentialis gratiam sufficienter inter & gratiam efficacem. In eo quippe sufficiens differt ab efficaci, quod efficax infallibiliter effectum obtineat; sufficienti vero resisti contingat. Dico, *contingat*, ut significetur illam voluntatis inobedientiam esse accidentalem gratiæ sufficienti, contra ejus inclinationem, ac Dei intentionem.

Q. 2. *Datur-ne in hoc statu gratia sufficiens?*

R. De Fide est dari; quia summi Pontifices Innocentius X. & Alexander VII. in suis Constitutionibus ubique receptis, hanc Jansenii propositionem; *Interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ numquam resistitur*, declararunt hæreticam: hæretica autem non esset, nisi contradictoria, hæc nempe, *Gratiæ interiori in statu naturæ lapsæ aliquando resistitur*, esset de fide. Porro gratia interior, cui resistitur, est gratia sufficiens. Constat autem illa definitio ex Scriptura, Prov. 1. *Vocavi & renuistis*. Luc. 10. *Væ tibi Corozain, væ tibi Betsaida! quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere sedentes pœniterent:* insignis est ille locus; in eo quippe sermo est de gratia per quam converti debuerant Bethsaiditæ,

tæ, & per quam Tirii revera fuissent conversi: Atqui illa gratia non potest esse nisi interior, cui tamen restiterunt Bethsaiditæ. Act. 7. *Dura cervice & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis.* Quem locum S. Thomas quodl. 2. art. 6. intelligit de gratia interiori, sic enim habet, *tenebantur homines interiori vocationi non resistere, sicut de quibusdam dicitur* Act. 7. Vos semper Spiritui sancto resistitis.

Dices: Ex sancto Augustino supra laudato, gratia status innocentiæ, & gratia status naturæ lapsæ in eo differunt, quod in priori statu gratia esset auxilium *sine quo*, seu sufficiens: in posteriori vero statu sit auxilium *quo*, seu efficax: Ergo in hoc statu non datur gratia sufficiens.

Nego conseq. Quemadmodum enim, licet homo differat a brutis animantibus, nimirum per rationalitatem, non sequitur quod nihil habeat cum illis commune; est quippe & ipse animal: Similiter quamvis auxilium *quo*, seu efficax, sit proprium naturæ lapsæ in mente sancti Augustini, colligi non potest S. Doctorem nullam agnovisse gratiam actualem communem huic statui & statui innocentiæ, nimirum sufficientem. *Si satanas loqueretur*, inquit in psal. 91. *& taceret Deus, haberes unde te excusares: modo aures tuæ positæ sunt inter monentem Deum, & suggerentem Diabolum; quare huc flectuntur; & hinc avertuntur?*

Q. 3. *Gratia sufficiens datur-ne omnibus?*

R. 1. De fide esse dari justis, cum instat præceptum aut urget tentatio, 1. Cor. 10. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.* Concilium Milevitanum cap. 3. definivit gratiam justificantem non valere solum ad remissionem peccatorum, quæ jam commissa sunt, sed etiam ad adjutorium, ut non committantur. Et Concilium Tridentinum sess. 6. c. 11. *Deus*, inquit, *sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab iis prius deseratur.* Quare merito summi Pontifices Innocentius X. & Alexander VII. proscripserunt ut hæreticam & blasphemam istam Jansenii propositionem. *Aliqua Dei præcepta homi-*

minibus justis volentibus & conantibus secundum præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia: deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.

R. 2. Cum ex dictis Tract. de Attrib. Deus velit omnes & singulos homines salvos fieri, & Tract. de Incarnatione, Christus pro illis sanguinem suum obtulerit; necessario sequitur omnibus & singulis conferre aut saltem præparasse auxilia, sine quibus salutem consequi non possent; Deus enim, utpote sapientissimus, non vult finem impossibilem; Atqui impossibile esset omnes & singulos homines salvos fieri, nisi sufficientia ipsis præparentur auxilia. Sed difficultas est, utrum Deus non solum præparaverit, sed etiam actu conferat omnibus & singulis hominibus gratias sufficientes?

R. 3. Certum est, parvulis, qui sine Baptismo decedunt, nullam gratiam actu conferri; quia non sunt capaces alterius gratiæ quam Baptismi, qui ipsis non confertur. Attamen illis præparatus erat, alioquin Deus non vellet sincere eos salvos fieri.

Nec refert, quod in iis circumstantiis Baptismus non possit illis applicari. Namque parvuli sic decedentes non minus salvi esse possunt, immo multo magis, quam peccator adultus, qui impœnitens in amentiam incidit; quamvis enim Sacramentum pœnitentiæ in illo statu recipere non possit, nemo dicet Deum non sufficienter ipsi præparasse tale remedium, nec propterea voluisse illum salvum fieri. Agnoscenda quidem hic sunt Dei judicia, ut monet S. Augustinus lib. de dono perseverantiæ cap. 12. quod in pœnam peccati originalis dimittat causas secundas naturæ suæ defectibili, nec impediat incommoda, quæ inde sequuntur, puta morbi, & mors immatura; & eatenus verum est, quod ibidem scribit S. Doctor, parvulum ideo sine Baptismo hinc abire, quia Deus non vult ut detur, voluntate scilicet efficaci & consequente concursum causarum secundarum, in quo mors parvuli sicut peccatoris repentino morbo oppressi naturaliter & sine miraculo vitari nequit. Sed quæstio superest utrum omnibus adultis non solum præ-

pa-

parentur, sed etiam conferantur gratiæ sufficientes ad salutem consequendam.

R. 4. In hac parte dissentiunt Theologi. Alii magni nominis negant ullas gratias sufficientes conferri infidelibus negativis, id est, qui Evangelium audire non potuerunt, & fidelibus obduratis. Alii magno numero contra affirmant, quia voluntas Dei salvandi omnes & singulos homines, non est otiosa complacentia, sed decretum dandi singulis auxilia sufficientia, si nullus sit ex parte causarum secundarum defectus, & naturale impedimentum: Atqui nullum potest esse ejusmodi impedimentum, quominus infidelibus adultis actu conferantur auxilia saltem remotiora, puta sancta cogitatio, pia voluntatis motio, quam supra diximus esse primam gratiam & fidem inchoatam; hæc quippe non pendent a ministerio hominum, ut Baptismus, doctrina mysteriorum Fidei; sed illa Deus immediate per se operatur, & independenter a concursu causarum secundarum, ac salvo naturali ordine universi. Ergo si Deus infidelibus illa non conferat, non videtur sincere, & quantum est ex se, velle illorum salutem, per illum enim solum stat, quominus conferantur.

Hæc ratio, fateor, me movet, propensioremque reddit in illam sententiam, quæ nova non est, nec Molinam habet authorem, quidquid dicant patroni prioris sententiæ, ut patet ex testimoniis veterum prolatis Tom. 2. Tract. de Gratia, cap. 7. §. 7.

Dices; ex S. Augustino Serm. 26. alias 21. de verbis Apostoli, communis est omnibus natura, non gratia: Ergo.

Distinguo antecedens; non gratia sanctificans, qua sola homo fit bonus & justus, ut ait ibidem S. Doctor; Concedo: gratia sufficiens, quæ non obtinet effectum, Nego antecedens.

Quod etiam indurati non careant omni gratia, sive proxima, sive remota, suadent sacræ Scripturæ & Sanctorum Patrum testimonia. 2. Petri 3. *Patienter agit* (Deus) *propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti*. S. Augustinus in Psalm. 6. *Ea*

est, inquit, *cæcitas mentis; in eam quisquis datus fuerit, ab interiori luce secluditur; sed nondum penitus; cum in hac vita est*. S. Prosper in respons. 15. ad objectiones Vincentianas ait, *Nemini Deus correptionis adimit vitam, nec quemquam boni possibilitate despoliat*. Et S. Thomas quæst. 27. de veritate art. 11. docet, *Obduratum non posse facile cooperari, ut exeat de peccato, & hæc est obstinatio imperfecta, qua quis potest esse obstinatus in statu viæ, dum scilicet habet ita firmatam voluntatem in peccato, quod non surgunt motus nisi debiles*.

CAPUT VI.

De Gratia habituali.

Q. 1. Quæ *sunt nomina gratiæ habitualis?*

R. Appellatur 1. gratia justificans: quia per illam peccator fit moraliter justus. 2. gratia sanctificans; quia formalis ejus effectus est reddere hominem sanctum, quemadmodum lux aut calor subjectum, in quo recipitur, reddit formaliter lucidum, aut calidum. 3. Adoptio, Rom. 8. v. 15. *Accepistis spiritum adoptionis filiorum*. 4. Charitas, quia gratia habitualis est formalis unio cum Deo: unio autem illa fit per charitatem, 1. Joann. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Utrum autem gratia habitualis & charitas sint unus & idem realiter habitus, discordant Theologi. Affirmat S. Bonaventura, Scotus, Durandus, & alii bene multi, quia in Scripturis omnes effectus gratiæ habitualis tribuuntur charitati. Negat vero S. Thomas, & cum eo ipsius schola; quia sicut in ordine naturali habitus virtutis supponit naturam in suo esse naturali perfectam; ita in ordine supernaturali virtus infusa supponit naturam humanam aut angelicam in esse supernaturali & divino constitutam; constituitur autem per gratiam habitualem, quæ est nova veluti natura: Ergo chari-

tas; utpote virtus supernaturalis, supponit gratiam habitualem & sanctificantem. Unde Clementina *de summa Trinitate*, & Concilium Tridentinum sess. 6. c. 7. distinguunt gratiam habitualem a virtutum donis.

Q. 2. *Quid est gratia sanctificans?*

Priusquam hujucce quæstioni, quæ est maximi ponderis, fiat satis, operæ pretium est præmittere impia Pseudo-reformatorum dogmata circa propositam quæstionem, ut Doctrina catholica dilucidius exponatur; contraria enim juxta se posita magis elucescunt.

Pseudo-reformati igitur primo statuunt gratiam justificantem esse formaliter ipsammet Christi justitiam, quæ prædestinatis imputatur, juxta illud 1. Cor. 1. v. 30. *Qui factus est nobis a Deo sapientia, justitia, & sanctificatio*; adeo ut prædestinatus sit formaliter justus & sanctus per Christi justitiam & sanctitatem. Quomodo vero? Definiunt secundo justitiam Christi nobis applicari per fidem, non qua simpliciter credimus, sed qua firmiter confidimus in promissionibus divinis, ita ut apud eos fides nihil sit aliud, quam certa fiducia, qua, veluti manu, apprehendimus justitiam Christi, tanquam vestem, qua nos operimus, juxta illud Rom. 13. v. 14. *induimini Dominum Jesum*. Hinc tertio deducunt neminem posse esse justum nisi confidat & certo credat se esse prædestinatum: Quarto justitiam Christi sic apprehensam peccata tegere dumtaxat, non delere, quemadmodum vestis vitia corporis tegit. Quinto peccata hoc modo tecta in justis, ipsis non imputari, & gravissima quæque, ut sacrilegia, homicidia, adulteria, in iis esse venialia; leviora vero, ut mendacia officiosa, in non prædestinatis esse mortalia. Sexto omnia bona opera etiam justorum per concupiscentiam esse infecta, atque ideo vero peccata etiam mortalia, sed quæ non imputantur prædestinatis. Septimo solam fidem seu fiduciam in divinis promissionibus esse dispositionem ad gratiam justificantem, dicente Apostolo Rom. 3. v. 28. *Arbitramur justificari hominem per fidem sine operibus legis*. Octavo Sacramenta eatenus solum prodesse, quatenus fiduciam excitant, & promissiones Dei consi-

gnant. Nono solam diffidentiam esse peccatum mortale, & per eam dumtaxat amitti gratiam justificantem; sed ejusmodi diffidentiam non cadere in prædestinatos, ac proinde justitiam semel acceptam amitti non posse. Decimo cum justitia Christi in omnibus sit eadem, omnes prædestinatos esse æqualiter justos, nec in illis ullam esse meritorum distantiam. Atque ejusmodi articuli in mente Novatorum sunt Religionis fundamenta, cæteri vero, qui spectant v. g. præsentiam realem Corporis Christi in Eucharistia, Communionem sub utraque specie, numerum Sacramentorum, invocationem Sanctorum, cultum imaginum, quibus vulgi mentes occupant, sunt leviores quam ut propter eos scindatur Ecclesiæ unitas. Quas omnes impietates & blasphemias Concilium Tridentinum sess. 6. a capite 6. ad 16. sigillatim ex Scripturis refellit, & subjectis pluribus Canonibus anathemate percutit. Unde ad propositam quæstionem juxta sacræ Synodi definitiones.

R. Gratia sanctificans est supernaturale Dei donum intrinsecus inhærens per modum habitus, quo homo formaliter redditur justus, sanctus, Deo gratus, Filius Dei adoptivus, & hæres vitæ æternæ.

Dicitur 1. *Supernaturale Dei donum*, ut significetur gratiam sanctificantem non esse ipsummet Spiritum-sanctum, qui sane distinguitur a suis donis, Rom. 5. v. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.*

Dices 1. Joann. 4. legitur, *Deus Charitas est*. Ergo.

Distinguo antecedens. Charitas, qua nos diligit, Concedo; qua illum diligimus, Nego antecedens; hæc enim diffusa est in cordibus nostris.

Dicitur 2. *Intrinsece inhærens*: quia gratia sanctificans non est extrinsecus Dei favor, quemadmodum gratia Principis erga familiarem subditum, ut contendunt Novatores, *Dabo eis cor carneum, ut in præceptis meis ambulent*. Jer. 31. Quæ verba mutationem intrinsecam significant.

Dicitur 3. *Per modum habitus*, scilicet permanentis, ut patet vel ex solo exemplo parvulorum, qui

per

per Baptismum sunt permanenter justi; nec capaces sunt ullius actus; Ergo sunt justi per habitum inhærentem & permanentem, *qui manet in charitate, in Deo manet*, 1. Joann. 4. v. 16.

Dicitur 4. *Quo homo formaliter redditur justus*, docente Concilio Tridentino, sess. 6. cap. 7. *unica formalis causa* (justificationis) *est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos ipse justos facit; qua videlicet a Deo donati renovamur Spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed vere justi nominamur*; habetur enim 1. Joann. 3. v. 9. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit;* QUONIAM SEMEN IPSIUS IN EO MANET. Gratiam sanctificantem vocat Apostolus semen Dei, ut meminerimus ejus infusionem habere speciem divinæ cujusdam generationis, & nos per illam fieri consortes divinæ naturæ; juxta illud 2. Petri c. 1. *Per quem* (Christum) *maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ;* Non quidem essentialiter, aut hypostatice, sed accidentaliter per gratiam sanctificantem, quæ intime nos conjungit Deo; ita ut si per impossibile Deus non esset ubique, præsens tamen fieret animæ gratia informatæ, non ut pars componens, sed ut principium vitæ supernaturalis, animam movens & elevans ad statum, qui transcendit omnem ordinem etiam angelicum & quemlibet possibilem. Unde merito S. Petrus asserit gratiam sanctificantem esse donum pretiosum, & omnium maximum.

Dices 1. Apostolus erat justificatus, & tamen Rom. 7. v. 20. agnoscit in se habitare peccatum: Ergo gratia sanctificans non delet, sed tegit peccatum.

Distinguo anteced. habitare peccatum metaphorice sumptum pro concupiscentia inclinante ad peccatum, concedo: habitare peccatum formaliter sumptum, Nego antecedens; ait enim Rom. 8. v. 1. *Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu.* Et 1. Corinth. 6. v. 11. *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis.*

Instas 1. Psal. 31. peccata dicuntur remitti, quatenus teguntur, nec imputantur, *Beati quorum remissæ*

sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum: Ergo.

Distinguo antecedens: teguntur, quemadmodum color albus superinducto colore nigro tegitur & evanescit, concedo: teguntur, ita ut remaneant occultata, Nego antecedens; *Nec sic intelligas*, inquit S. Augustinus in illum Psalm. *quod dixit peccata cooperiri, quasi ibi sint & vivant.* Et lib. 1. contra duas Epistolas Pelagii cap. 13. *dicimus Baptismum auferre crimina non radere.*

Instas 2. Gal. 3. v. 25. *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis:* Ergo sicut vestis non delet, sed tegit dumtaxat corporis maculas & deformitates: ita & gratia sanctificans peccata.

Nego conseq. Nam ex eodem Apostolo Coloss. 3. v. 9. qui induit Christum, exuit veterem hominem, adeo ut in eo nihil remaneat peccati & damnationis: *Exspoliantes vos*, inquit, *veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum.*

Dices 2. 1. Cor. 1. v. 30. Christus dicitur factus nobis sapientia a Deo & justitia, & sanctificatio: Ergo prædestinatus, per justitiam Christi ipsi imputatam, fit formaliter justus.

Distinguo anteced. Christus factus est bonis justitia, ut causa efficiens moralis & meritoria justitiæ in cordibus nostris diffusæ, Concedo: ut causa formalis, per quam formaliter justi sumus, Nego antecedens; namque ex eodem Apostolo Rom. 7. per obedientiam Christi, plures constituti sunt justi, quomodo per inobedientiam primi hominis peccatores constituti sunt multi: Atqui inobedientia Adami non est forma, qua posteri ejus sunt peccatores, sed peccatum originale, unicuique proprium, ut definivit Concilium Tridentinum sess. 5. can. 3. Ergo neque per justitiam Christi sumus formaliter justi; sed per gratiam nobis inhærentem, quæ proprie dicitur justitia & justificans; quia formaliter peccatum excludit, & hominem reddit propensum ac dispositum ad omnia, quæ legis sunt, implenda. Quid est enim Philosophus v. g. nisi qui instructus est habitu Philosophiæ, quo formaliter

liter expellitur ignorantia, & acquiritur facilitas prompte disserendi de rebus Philosophicis? Atqui gratia sanctificans est habitus malitiam formaliter expellens, & ad omnia, quæ legis sunt, hominem expeditum reddens: Ergo est vera hominis justitia.

Dices 3. Incredibile videtur merum accidens tantæ esse efficaciæ, ut omnia peccata quantumlibet enormia statim deleat, & ex impio mox justum efficiat.

R. Quamvis illud sit omni admiratione dignissimum, pluribus tamen exemplis suadetur esse possibile. Namque modicum fermentum totam massam immutat: ignis, præeunte calore, poros frigidi ferri ingrediens, frigus formaliter expellit, ipsumque ferrum candens & ignitum reddit; sed, quod ad propositum maxime confert, lumine fidei mentem Hæretici, vel etiam Athei innumeris erroribus implicatam subeunt, mox fugiunt mentis tenebræ, & cuncti errores evanescunt. Quidni gratia sanctificans corda, in quibus diffunditur, similiter immutet, & renovet: peccata, quibus non minus contraria est, quam frigori calor, statim expellat, voluntatemque sic ad Deum convertat, & erga divinam ejus legem afficiat, ut homo omne malum summe aversetur, & ad omnia, quæ Deo sunt placita, totus propendeat?

Dicitur 5. *Quo homo redditur formaliter sanctus*: sanctitas enim est immunitas ab omni labe peccati, & plena firmaque adhæsio cultui divino: Atqui gratia habitualis ex dictis per se formaliter excludit peccatum, & ita inclinat hominem ad ea quæ Dei sunt, ut peccatum ipsi dominari non possit, nisi velit: *peccatum vobis non dominabitur*, inquit Apostolus Roman. 6. v. 14. *non enim estis sub lege, sed sub gratia*. Ergo cui gratia habitualis confertur, eum formaliter reddit sanctum. Unde merito Apostolus in omnibus fere suis Epistolis fideles appellat sanctos.

Dicitur 6. *Deo gratus*: quomodo enim non esset gratus Deo, qui divinæ ejus voluntati in omnibus est consentiens? *Non enim est justus nisi qui gaudet justis*, ut dicitur 1. Ethic. cap. 8. Justus autem Dominus & justitiam diligit: Ergo diligit & gratos ha-

bet, qui eum illo unius sunt voluntatis; *omnis sanctus in se habens animæ pulchritudinem, a Domino amatur*, inquit S. Hieron. in cap. 10. Danielis.

Dicitur 7. *Filius Dei adoptivus*, non denominatione extrinseca & morali tantum, quemadmodum in civilibus adoptantur personæ extraneæ; nam ex laudato cap. 3. 1. Joann. gratia habitualis est semen Dei, quo homo fit consors divinæ naturæ, & Christo naturali Dei filio conjungitur tamquam membrum capiti, & eodem vivens Spiritu, *qui enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei*, Rom. 8. *Videte*, inquit dilectus Discipulus 1. Epistola cap. 3. v. 1. *qualem charitatem nobis dedit Pater, ut Filii Dei nominemur, & simus*. Unde

Dicitur ultimo, *& hæres vitæ æternæ*; namque ex Apostolo Rom. 8. *Si Filii & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.*

Verum, proh dolor! quod hæresis eripere non potuit Ecclesiæ, ignorantia neglectum & quodammodo inutile reddit. Quis enim æstimat quod ignorat, aut expetit quod non æstimat? Atqui vulgus fidelium, ne dicam Pastorum, justificationem non aliter apprehendit, quam Lutherani & Calviniani, nempe ut meram peccatorum condonationem, cum tamen Pastores in hoc positi sint, ut evangelizent investigabiles Dei divitias in justificatione impii, quas præparavit, in laudem gloriæ gratiæ suæ, sciantque fideles, quæ sit supereminens magnitudo virtutis Dei in nos, qui credimus secundum operationem potentiæ virtutis ejus: verba sunt Apostoli Ephes. 7. qui totus est, ut tam admirabile Dei donum fidelibus commendet, refricet & inculcet; est enim summa Doctrinæ christianæ, & ineffabilis gloria, & sublimitas, quam Ecclesia habet in Christo Jesu.

CA-

CAPUT VII.

Explanantur reliqua, quæ pertinent ad gratiam habitualem & justificantem.

Q. 1. *Forma justificans est-ne unus simplex habitus, vel collectio plurium?*

R. Si spectetur essentialiter, est unus & simplex habitus, nempe gratia sanctificans, si vero spectetur integraliter, est collectio plurium habituum; scilicet gratiæ sanctificantis omnium virtutum infusarum & donorum Spiritus sancti, *In justificatione*, inquiunt Patres Tridentini sess. 6. cap. 7. *cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, Fidem, Spem, Charitatem.*

Q. 2. *Quid sunt virtutes infusæ?*

R. Sunt virtutes entitative supernaturales, & a solo Deo producibiles, dividunturque in Theologicas, nempe Fidem, Spem, & Charitatem; & in morales, scilicet Prudentiam, Justitiam, Fortitudinem, & Temperantiam; quæ ideo dicuntur Cardinales, quia cæteræ, ut Religio, Humilitas, Castitas, &c. iis nituntur tamquam Cardinalibus.

Q. 3. *Quid sunt dona Spiritus-sancti?*

R. Sunt habitus supernaturales, per quos homo disponitur ad extraordinariam Spiritus-sancti inspirationem, & motionem prompte exequendam.

Dixi *extraordinariam*, ut dona distinguantur a virtutibus infusis, hæ quippe disponunt ad actiones, quæ licet supernaturales sint, ordinarium tamen prudentiæ modum non excedunt: dona vero Spiritus-sancti inclinant & movent, supra communem justorum prudentiam, quo fit, ut prudentes sæculi, qui facile blasphemant quod ignorant, imprudentiæ & stultitiæ illos accusent, in quibus deprehendunt extraordinarios illos actus, qui ita transcendunt humanam prudentiam, ut tamen ei non repugnent.

Q. 4. *Quare gratia sanctificans virtutes infusas habet individuas comites?*

R. Quia gratia sanctificans est quædam natura supernaturalis, (si ita loqui fas est) seu divinus perfectionis gradus, non solum naturam pecorinam, & rationalem, sed quamcumque aliam excedens, quæ tanquam prima radix essentialiter ordinatur ad operationes sibi consentaneas, hoc est supernaturales & divinas; cum modus operandi sequatur modum essendi. Ergo sicut naturæ pecorinæ & sensitivæ debentur potentiæ sensitivæ, ut visus, gustus, olfactus, & naturæ rationali potentiæ rationales, v. g. intellectus & voluntas, ut operationes, ad quas natæ sunt, exerceant: ita gratiæ sanctificanti, quæ est nova veluti natura & prima radix operationum divinarum, respondere debent potentiæ supernaturales, per quas supernaturaliter operetur. Porro potentiæ illæ sunt virtutes infusæ, per quas homo justificatus deinceps operetur, non solo lumine sensuum, ut bruta animantia, neo solo lumine rationis, ut Philosophi, sed supernaturali fidei lumine & Spiritu Christi capitis sui; *qui enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei*. Et, *qui spiritum Christi non habet, hic non est ejus*. Rom. 8. v. 14. & v. 9.

Q. 5. *Dona Spiritus-sancti suntne necessario, cum gratia sanctificante connexa?*

R. De iis non æque constat apud Theologos, ac de virtutibus infusis. Affirmat tamen S. Thomas, cui adhærendum videtur, quia, cum certum sit Spiritum-sanctum, qui est Spiritus Christi capitis nostri, nonnumquam hominem extraordinarie movere, membra Christi debent esse parata ad omnem ejus motum recipiendum, tum ordinarium, tum extraordinarium: Primum habetur per virtutes infusas, secundum per dona Spiritus-sancti. Ergo homo in justificatione accipit cum virtutibus dona Spiritus-sancti.

Q. 6. *Quot sunt dona Spiritus-sancti?*

R. Septem numerantur, Isai. 11.

Primum est donum Sapientiæ, quo æterna suavius contemplamur, & secundum ea de rebus omnibus judicamus.

Secundum est donum intelligentiæ, quo mens justi mysteria Fidei clarius penetrat.

Tertium est donum Scientiæ, quo illustrata ratio de temporalibus recte judicat, nimirum non esse æstimanda aut appetenda, quin & abjicienda quantum fieri potest, veluti onera & impedimenta, quæ retardant animam ad Deum anhelantem. Verum quia vitæ necessitas cogit servire hujusmodi vanitatibus, donum scientiæ tantum abest ut inflet, quemadmodum scientia Philosophorum, quin justum dejiciat, & secundum S. Augustinum, naturaliter parit donum lacrymarum.

Quartum est donum Consilii, quo in iis, quæ accidunt feliciter & supra humanam prudentiam eligimus, quæ ad salutem magis expediunt.

Quintum est donum Fortitudinis, quo extraordinarie firmatur animus in rebus arduis & terribilibus, qualia sunt mortis pericula.

Sextum est donum Pietatis, quo extraordinarie ad cultum divinum afficimur, & ultra quam virtus Religionis communiter præscribit.

Septimum est donum Timoris, nempe reverentialis erga Deum, quo animus omnem Dei irreverentiam modo singulari aversatur.

Q. 7. *An & quæ dispositiones sint necessariæ ad gratiam sanctificantem?*

R. 1. In parvulis nulla requiritur; si enim primus Adam illis nocere potuit sine propriæ eorum voluntatis motu, multo magis secundus Adam eis prodesse potest.

R. 2. Adultis gratia sanctificans non conceditur sine præviis eorum dispositionibus, Ezechiel. 18. *Si impius egerit pœnitentiam, vita vivet.* Zach. 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, S. Augustinus serm. 15. de verbis Apostoli, nunc autem Serm. 169. c. 11. *Sine voluntate tua non erit in te justitia Dei*: & infra. *Qui ergo fecit te sine te, non te justificat sine te.* Denique Concil. Trid. sess. 6. can. 9. *Si quis dixerit sola fide impium justificari ...., & nulla ex parte necesse esse eum suæ voluntatis motu præparari; anathema sit.*

Dices Rom. 3. v. 28. ait Apostolus, arbitramur hominem justificari per fidem sine operibus legis: Ergo.

Distin-

Distinguo antecedens cum Patribus Tridentinis sess. 6. c. 8. sine operibus legis, quæ fidem præcedunt ex solis liberi arbitrii viribus, Concedo: quæ ex fide, & Spiritus-sancti motione procedunt, Nego antecedens. *Pœnitentiam agite*, inquit Princeps Apostolorum Actor. 2. *& baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum.*

Q. 8. *Potest ne quis esse certus se gratiam sanctificantem esse consecutum?*

R. 1. Absque speciali Dei revelatione nemo potest esse certus certitudine Fidei divinæ, ita definit Concilium Tridentinum sess. 6. canone 13. *Nescit homo*, inquit Sapiens, Eccl. 9. *utrum amore vel odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.* Et ipse Apostolus de seipso ait 1. Corinth. 4. *Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.* Et Philippenses gravissimis hisce verbis monet cap. *cum metu & tremore salutem vestram operamini.*

R. 2. Potest quis esse certus certitudine quadam morali, quæ, etsi non excludat omnem formidinem, sufficit tamen ad sedandas animi anxietates; nam ad Roman. 8. *Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod Filii Dei sumus.*

R. 3. E contrario moraliter certus est se gratiam sanctificantem in sacramentali Confessione non accepisse, nec proinde peccatorum remissionem, qui non est renovatus Spiritu, qui nedum delectetur justitia & concupiscat adversus carnem; adhuc terrena sapit, & spiritualia fastidit; *Qui enim secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt: qui vero secundum spiritum sunt, quæ sunt spiritus sentiunt.* Rom. 8. v. 15.

CAPUT VIII.

De effectibus gratiæ.

Q. 1. *Qui sunt effectus gratiæ?*

Respond. Justificatio & meritum bonorum operum.

Q. 2. *Quid est justificatio?*

R. Definitur a Concilio Tridentino sess. 6. cap. 4. translatio a statu peccati ad statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei.

Ergo justificatio est motus a contrario ad contrarium, scilicet a peccato ad justitiam, quemadmodum calefactio est transitus a frigore ad calorem.

Ergo in justificatione impii sunt duæ mutationes partiales, juxta commune Philosophorum effatum, generatio unius est corruptio alterius. Prima mutatio est destructio seu expulsio peccati. Secunda, introductio seu productio gratiæ sanctificantis.

Q. 3. *Quid in justificatione est præcipuum; an remissio peccati, an gratiæ infusio?*

Respondet S. Thomas quæst. 113. art. 1. infusionem gratiæ esse quid præcipuum, quia in omni motu magis intenditur terminus ad quem, v. gr. sanitas, quam terminus a quo receditur, v. gr. expulsio morbi: Atqui infusio gratiæ est terminus ad quem justificationis, remissio vero peccatorum est terminus a quo: Ergo.

Q. 4. *Justificatio impii est ne maximum Dei opus?*

R. Post unionem hypostaticam, qua homo fit substantialiter Deus, est maximum Dei opus; quia, ut ait S. Thomas citata quæst. 113. art. 9. *Terminatur ad bonum æternum divinæ participationis*. Et S. Augustinus Tract. 72. in Joann. *Prorsus majus hoc esse dixerim, quam est Cælum & terra, & quæcumque cernuntur in Cælo & in terra*. Quin, si gratia justificans, quæ permanet in Beatis conferatur cum lumine gloriæ, præstantius videtur esse donum; quia se habet, tum ad lumen fidei, tum ad lumen gloriæ; veluti natura ad suas facultates, quarum est radicale principium.

Q. 5. *Justificatio impii est-ne miraculum?*

R. Si fiat supra consuetum gratiæ operandi modum præscriptum & ordinem, v. gr. si adultus sine præviis dispositionibus subito justificetur, ut S. Paulus, & latro ad latus Christi in Cruce pendentis, est verum miraculum: secus si fiat secundum consuetum gratiæ operandi modum, quæ sicut natura, ab imper-

imperfectioribus incipiens, paulatim ad perfectiora progreditur; quia ad verum miraculum satis non est, ut opus excedat naturæ vires, sed insuper requiritur ut sit rarum; unde creatio animæ rationalis non est miraculosa, quia fit secundum communem ordinem a Deo præscriptum, & exigentibus prævijs dispositionibus. Miraculum ergo a Deo expectant, qui conversionem suam ad extremum vitæ differunt.

Cætera, quæ pertinent ad justificationis essentiam, proprietates & dispositiones, exposuimus duobus capitibus immediate præcedentibus. De solo igitur merito, quod est alter gratiæ effectus, nobis dicendum superest. Sed quia meritum ex actibus bonis exurgit, prius tractandum videtur de Actibus humanis, & quærendum in quo consistat eorum bonitas, quam quidquam de merito definiamus.

TRACTATUS DE ACTIBUS HUMANIS.

CAPUT PRIMUM.

De notione actus humani.

Q. 1. EST-NE *aliquod discrimen inter actionem hominis, & actionem humanam?*

R. Affirmative, actio quippe hominis dicitur ea, quæ ab homine procedit, absque rationis advertentia: actio vero humana est ea quæ fit deliberate, & cum advertentia rationis. De posteriori dumtaxat instituitur hic tractatus.

Q. 2. *Quid est actus humanus?*

R. est actus a voluntate hominis deliberate procedens.

dens. Ita Sanctus Thomas prima secundæ quæst. 1. artic. 1.

Dicitur 1. *a voluntate hominis procedens*; quod fit vel immediate, vel mediate; si immediate a voluntate procedit, ut volitio, amor, &c. dicitur actus elicitus, si mediate tantum, ut cognitio, deambulatio, &c. actus dicitur imperatus; quia nec cognitio; nec ambulatio producuntur a voluntate; sed ab aliis potentiis, illa ab intellectu, ista a facultate motrice; dicuntur tamen actus a voluntate imperati, quia non exeunt a suis propriis facultatibus, nisi imperante voluntate.

Dicitur 2. *deliberate*, hoc est, cum electione, & advertentia rationis, ac proinde libere.

Actus autem procedit a voluntate, vel consentanee ad rectam rationem, vel dissentanee, & hoc respectu dicitur actus moralis, bonus vel malus.

Ergo; in actu humano tria sunt spectanda, scilicet voluntarium, liberum, & morale.

§. I.

De voluntario.

Q. 1. Quid est voluntarium?

R. Est quod fit a principio interno cognoscente singula, in quibus est actio. Ergo ad voluntarium duo requiruntur; primo debet esse a principio intrinseco. Unde violenta tractio in carcere non est voluntaria in eo, qui trahitur; quia fit a principio extrinseco, nihil conferente voluntate patientis. Secundo debet agens, a quo procedit actio voluntaria, cognoscere ea, in quibus versatur ejus actio.

Ergo absoluta violentia, seu coactio, & ignorantia invincibilis excludunt voluntarium.

Q. 2. *Quotuplex est violentia seu coactio?*

R. Duplex; alia absoluta, alia secundum quid, quæ dicitur a S. Thoma, coactio insufficiens.

Violentia absoluta est actio, quæ procedit totaliter a prin-

a principio extrinseco, ut tractio in carcerem, ad quam nihil confert qui trahitur, sed tota est a satellitibus.

Violentia insufficiens & secundum quid, est actio, quæ procedit partim a principio interno, partim ab externo; ut consensus cum repugnantia datus ob metum ab altero injectum: vel ob gravem tentationem ex dæmonis vel propriæ concupiscentiæ impulsu.

Q. 3. *Omnis violentia seu coactio tollit-ne voluntarium?*

R. Absoluta tollit omnino, quia actio nullatenus procedit a voluntate: insufficiens vero, & secundum quid non tollit, sed minuit tantum: quia actio sic coacta procedit partim a voluntate, partim a principio externo.

Q. 4. *Voluntas potest-ne cogi coactione absoluta?*

R. Non potest quoad actus elicitos: quia sicut omnis operatio intellectus est intellectio seu cognitio, sic omnis actus voluntatis est volitio: manifesta autem est contradictio volitionem non esse voluntariam, nec a voluntate procedere.

Ergo apostasia a Christo, perjurium, & alia crimina metu extorta sunt absolute voluntaria, & secundum quid tantum involuntaria, ac proinde a peccato excusari non possunt.

Dixi, *quoad actus elicitos*: quia actus aliarum facultatum possunt esse simpliciter & absolute coacti: sed tunc non sunt a voluntate imperati, nec ab ea procedunt sive mediate, sive immediate. Unde voluntas absolute cogi non potest ad imperandum ullum actum, puta thurificationem in idoli cultum.

§. II.

De Ignorantia.

Q. 1. QUotuplex est ignorantia?

R. Duplex; alia juris, alia facti, & utraque est, vel vincibilis vel invincibilis.

Igno-

Ignorantia juris est in eo, qui ignorat legem, v. g. usuram esse prohibitam.

Ignorantia facti laborat, qui sciens legem prohibentem v. g. usuram, vel præcipientem jejunium in pervigilio S. Joannis Baptistæ; ignorat quem init contractum esse usurarium, vel non advertit diem quâ comedit carnes esse pervigilium S. Joannis Baptistæ.

Ignorantia vincibilis est eorum, quæ quis scire potest & debet: invincibilis vero eorum, quæ quis scire omnino non potest nec debet.

Q. 2. *Quotuplex est ignorantia vincibilis?*

R. Duplex: affectata, qua quis nescire affectat, ut liberius peccet; & crassa, qua quis, etiamsi directe non affectet nescire, non adhibet tamen diligentiam necessariam, ut sciat quæ debet scire.

Q. 3. *Ignorantia vincibilis tollit-ne voluntarium?*

R. 1. Affectata voluntarium & peccatum auget; nedum minuat, quia ex S. Thoma 1. 2. q. 76. art. 4. *ex intentione voluntatis ad peccandum provenit, quod aliquis vult subire ignorantiæ damnum propter libertatem peccandi.*

R. Crassa ignorantia minuit voluntarium, quia minuit cognitionem; actio enim quæ procedit a principio minus cognoscente, est minus voluntaria, ac proinde minus malitiæ continet: *qui non cognovit & fecit digna plagis, vapulabit paucis*, Luc. 12.

R. 3. Ignorantia crassa nec voluntarium absolute tollit, nec a peccato omnino excusat; quia est volita saltem indirecte, quatenus ignorans, vel omittit voluntarie diligentiam necessariam, ut ignorantia, qua laborat, expellatur, vel voluntarie suscipit officium, ad quod gerendum non potest assequi scientiam necessariam.

Dicas ex concessis, ubi nulla est cognitio, nullum quoque est voluntarium: Atqui plures nesciunt, quæ scire possunt & debent, nec advertunt se nescire, nec in mentem eorum venit sibi adhibendam diligentiam, ut plenius edoceantur. Ejusmodi fuerunt Judæi, qui ex zelo legis persecuti sunt Christum Dominum; si enim illum cognovissent, nunquam crucifixissent. 1. Cor. 2. Hæretici quorum non pauci solo Dei timore viden-

videntur suæ sectæ addicti. Plures Judices, Pastores, & Confessarii, qui ponentes tenebras lucem, putant se obsequium præstare Deo: Ergo ignorantia vincibilis sæpe tollit omnino voluntarium & peccatum.

Distinguo minorem: plures non advertunt se nescire, sed advertere possunt & debent, Concedo; advertere non possunt, ut in exemplis allatis, Nego minorem: Namque primo Judæi per miracula & prophethias Christum Dominum cognoscere potuerunt. *Secundo* hæretici & alii infideles, quibus annuntiatum est Evangelium, si vellent attendere ad notas veræ Religionis, facile Ecclesiam Catholicam agnoscerent. *Tertio* Fideles multo minus sunt excusandi ob ignorantiam, quam & hæretici & infideles: eorum enim cæcitas nascitur vel ex nimia sui fiducia, vel ex illicitis cupiditatibus, vel denique ex negligentia & socordia.

Ergo merito damnata est ab Alexandro VIII. anno 1690. & a Clero Gallicano anno 1700. ut erronea, & piarum aurium offensiva hæc propositio, *peccatum Philosophicum, quantumvis grave, in eo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.*

Ergo peccata ignorantiæ vincibilis, etsi minus sint gravia, quam peccata malitiæ, majori tamen periculo æternæ damnationis exponunt: quia plerumque conjuncta sunt cum impœnitentia finali; quomodo enim quis resipisceret a peccato, cujus nullam gerit conscientiam? Hinc geminatæ preces Ecclesiæ, *Illumina oculos meos, ut nunquam obdormiam in morte.* Hinc tremor firmissimarum etiam Ecclesiæ columnarum, *multum timeo occulta mea*, inquit S. Augustinus lib. 10. Conf. c. 37. *quæ norunt oculi tui, mei autem non. Tu nosti hac de re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum.*

Q. 4. *Omnis ignorantia invincibilis excusat-ne a peccato?*

R. Affirmative; sive illa sit facti, sive juris positivi, vel humani, vel divini, vel etiam naturalis, (si tamen hæc detur), quia ejusmodi ignorantia excludit

prorsus

prorsus voluntarium: Atqui *peccatum usque adeo voluntarium est*, inquit S. Aug. lib. de vera Relig. cap. 4. *ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et hoc ita manifestum, ut nulla Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat.*

Confirmatur responsio ex summis Pontificibus Pio V. & Gregorio XIII. qui damnarunt sequentes Baji propositiones, *Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntarium*. Item. *Infidelitas negativa in iis, quibus Christus non est prædicatus, peccatum est*. Alexander quoque VIII. anno 1690. perstrinxit hanc propositionem, *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.*

Dices; peccatum originale est peccatum proprie dictum, quia fuit voluntarium in Adamo: Ergo a pari quæ fiunt ex ignorantia invincibili contra legem, censeri debent voluntaria in primo parente, ac proinde formaliter peccata.

Nego consequentiam & paritatem: quia peccatum originale est peccatum naturæ, satisque est ad illud contrahendum, quod tota natura fuerit in Adamo & per illius voluntatem, utpote toti generi humano communem, corrupta fuerit; at quæ fiunt ex ignorantia sive vincibili sive invincibili, sunt actus personales: Ergo debent esse voluntarii, propria voluntate, alioquin, si essent peccata naturæ, nasceremur rei non tantum peccati originalis, sed & omnium peccatorum, quæ in statu naturæ corruptæ committuntur.

Peccatum autem personale non potest esse voluntarium propria voluntate, nisi adsit cognitio vel directa, ut in iis, qui deliberate peccant, vel indirecta, hoc est, in causa in qua prævideri potuit, & debuit. Porro posteri Adæ nec potuerunt, nec debuerunt in illo prævidere quæ faciunt ex ignorantia invincibili. Ergo illa non sunt peccata formaliter, sed materialiter tantum.

Q. 5. *Datur-ne ignorantia invincibilis juris naturalis?*

R. 1. Non datur circa prima principia, neque circa conclusiones, quæ proxime deducuntur ex primis

prin-

principiis, v. g. circa præcepta Decalogi, nisi forte in quibusdam circumstantiis difficilioribus, in quibus crederet quis v. g. se graviter peccaturum, nisi proferret mendacium officiosum & necessarium ad vitandam mortem proximi. Et ratio est quia peccatum naturam humanam prorsus non corrumpit, alioquin homo per peccatum desineret esse homo, & in alienam naturam transmutaretur: Atqui si in eo nullum rationis lumen remaneret, quo perciperet prima principia per se nota & conclusiones cum iis evidenter connexas, jam non esset homo. Unde Aristoteles lib. 3. Moralium sic scribit: *Quæ agenda, quæve fugienda sunt, nullus improbus ignorat; non igitur ideo quisque involuntarie agere dicitur: quia quod expedit, nescit; omnino enim ista ignorantia, qua quis eligit certum aliquod malum, non efficit ut involuntaria sit illa actio, sed ut mala sit. Talem enim ignorantiam vitio vertimus.* Illud ipsum agnoscit S. Augustinus in Psalm. 116.

R. 2. Potest esse ignorantia invincibilis circa conclusiones legis naturalis, quæ nonnisi remote deducuntur ex primis principiis, qualis est prohibitio usuræ, uxorum pluralitas, matrimonii indissolubilitas, etiam interveniente aliqua gravi causa. Ratio est, quia non deducuntur ex primis principiis, nisi longiori discursu, cujus moraliter capaces non sunt, ut plurimum homines indocti & tardioris ingenii; quin in iis aliquando sapientiores falluntur & contradictorias sequuntur opiniones.

Dices: Ex Gersono lib. de vita spirituali, *Concors est sententia, nullam in iis, quæ legis naturalis sunt, cadere ignorantiam invincibilem:* Ergo.

Distinguo antec. quæ legis naturalis sunt, si spectetur quoad prima principia, & primarias conclusiones, Concedo: si spectetur quoad conclusiones remotiores: Nego antec. si enim bona fides, præsertim eorum, qui ex consilio sapientiorum, vel etiam Pastorum moraliter certi sunt & operantur, a peccato non excusaret, omnibus de æterna salute desperandum foret. Unde merito Clerus Gallic. ann. 1700. erroneam judicavit hanc propositionem, quam Alex. VIII.

jam

jam damnaverat anno 1690. *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.*

§. III.

De Libero.

Q. 1. *Voluntarium est-ne idem ac liberum?*

R. Minime; crescente enim voluntario, per concupiscentiam, minuitur liberum. Quin amor beatificus est maxime voluntarius, & tamen liber non est, quia maxime est necessarius.

Q. 2. *Quotuplex est libertas?*

R. Duplex; alia dicitur libertas naturæ; alia libertas arbitrii.

Q. 3. *Quid est libertas naturæ?*

R. Est libertas, per quam habet quævis natura, ut sine impedimento tendat in suum finem & bonum sibi conveniens. Hoc sensu dicimus aquam libere fluere, quando violenter non retinetur, beatos libere in Deum ferri, & SS. August. & Thomas scribunt Deum libere vivere, & Deum libere seipsum amare. Unde patet libertatem naturæ non excludere necessitatem, nec constituere actum humanum, qui cum deliberatione a voluntate procedit; Deus enim non vivit, nec seipsum amat, nec Beati Deum ex deliberatione.

Q. 4. *Quid est libertas arbitrii?*

R. Est potentia activa, quæ, positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere & non agere.

Dicitur 1. *Potentia*: neque enim est actus, cum homo maneat liber, etiamsi non agat. Neque etiam est habitus, quia idem habitus non inclinat ad actus contrarios, v. g. actum temperantiæ & intemperantiæ: libertas autem arbitrii se habet ad utrumque.

Dicitur 2. *Activa*, ut distinguatur libertas arbitrii a potentia passiva, quæ est indifferens ad recipiendam hanc vel illam formam, puta calorem vel frigus, determinaturque non a seipsa, sed ab agente eam disponente. At libertas arbitrii est potentia indifferens ad agendum & non agendum, & sui ipsius determinativa.

Dici-

Dicitur 3. *Positis omnibus ad agendum prærequisitis*: in quo distinguitur causa libera a causis necessariis. Hæ quippe, quandiu non ponuntur prærequisita ad agendum, indeterminatæ quidem sunt & indifferentes ad hunc vel illum effectum, v. g. ignis ad comburendum lignum, vel ad liquefaciendum metallum; ubi vero ponuntur, necessario determinatæ sunt ab objectis & dispositionibus, ignis v. g. necessario comburit lignum præparatum & sibi applicatum. Causa vero libera, positis omnibus ad agendum prærequisitis, v. g. motione gratiæ efficacis, aut vehementis concupiscentiæ, potest suspendere suum actum, resistere huic motioni, nec sibi a seipsa determinatur.

Q. 5. *Quotuplex est libertas arbitrii?*

R. Duplex, nempe contrarietatis & contradictionis. Libertas contrarietatis dicitur ea, qua quis potest eligere contraria, bonum & malum: contradictionis, qua quis potest ponere actum vel non ponere, velle & non velle.

Q. 6. *Quotuplex est libertas contradictionis?*

R. Duplex, scilicet specificationis & exercitii.

Libertas specificationis est ea, qua quis potest eligere actus diversæ speciei, v. g. jejunium aut eleemosynæ erogationem: exercitii, qua voluntas, etsi necessario determinata ad unum; quemadmodum Christus Dominus erat determinatus ad mortem Crucis subeundam, indeterminata tamen manet ad hunc vel illum actum, poteſtque hunc potius eligere, quam alium. Consule quæ ad hujusce divisionis intelligentiam diximus de merito Christi tractatu de Incarnatione, c. 8. circa medium, ubi probavimus libertatem exercitii sufficere ad meritum, cum per eam agens vere sit Dominus sui actus, possitque illum ponere vel non ponere.

Q. 7. *Quæ arbitrii libertas competit homini?*

R. 1. In hoc statu competit illi libertas contrarietatis & contradictionis, sive specificationis, sive exercitii. *Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi*, Eccli. 15. *Agit Deus ut velimus & credamus*, inquit S. Aug. lib. de Spir. & litt. c. 33. *se consentire, vel assentire posse propriæ voluntatis*

est.

st. Et S. Bern. lib. de grat. & lib. arb. c. 2. *Ubi necessitas, ibi libertas non est, nec meritum, ac per hoc nec judicium. Cum ergo voluntas nil liberum habeat nisi se, merito non judicatur nisi ex se. Siquidem nec tardum ingenium, nec labilis memoria, nec inquietus appetitus... reum per se statuunt hominem: sicut nec contraria innocentem: & hoc non ob aliud, nisi quia hæc necessario & præter voluntatem posse provenire probantur*. Denique summi Pontifices Innocentius X. & Alexand. VII. tanquam hæreticam damnarunt hancce Jansenii propositionem. *Ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.*

R. 2. Beati non sunt liberi libertate contrarietatis, quia posse peccare est defectus, supponitque cæcitatem mentis & infirmitatem voluntatis, quæ vitia excludit status beatitudinis, in tanta enim luce malum obrepere non potest sub ulla specie boni; sine qua tamen amari nequit; cum per seipsum non sit amabile; ac proinde Beati sunt omnino impeccabiles.

Neque etiam Beati habent libertatem contradictionis respectu visionis Dei intuitivæ & amoris beatifici; quia actus illi sunt maxime necessarii, nec cum deliberatione a voluntate procedunt, utpote qui versentur circa ultimum finem, a quo voluntas sine peccato non deflecteret: voluntas autem Beatorum est impeccabilis.

Beati igitur sunt liberi libertate contradictionis, tum specificationis, tum exercitii circa objecta inferiora, quia cum sint bona finita, habeantque rationem mediorum, quorum est electio, ut docet S. Thomas, possunt appeti, aut non appeti, salva lege æterna.

§. IV.

De Morali.

Q. 1. Quid *significat vox illa* morale?
R. Quod ad mores pertinet.

Q. 2. *Quid est mos?*

Habert, Compend. K R. Ge-

R. Generatim est frequens operandi modus communis vel generi, puta omnibus animalibus, vel speciei, v. g. homini.

Mos autem oritur vel ex naturali instinctu & naturæ determinatione, vel ex electione voluntatis libere se determinantis ex rationis judicio. Primum constituit mores animalium irrationalium; secundum mores hominum, qui ut tales, non agunt nisi deliberate & ex aliquo rationis judicio, ut advertit S. Bern. lib. de grat. & lib. arb. c. 2. ubi sic scribit: *Habet sane* (voluntas) *quocumque se verterit semper rationem comitem & quodammodo pedissequam, non quod semper ex ratione, sed quod nusquam absque ratione moveatur; ita ut multa faciat per ipsam contra ipsam, hoc est, quasi per ejus ministerium, contra ejus consilium, sive judicium.... Est vero ratio data voluntati, ut instruat illam, non ut destruat: destrueret autem, si necessitatem ei ullam imponeret.*

Q. 3. *Quid ergo morale dicit præter liberum?*

R. Dicit ordinem & relationem ad naturam rationalem & rectam rationem. Liberum quippe dupliciter spectari potest, vel præcise prout cum deliberatione exit a voluntate ad actum; vel prout exit consentanee aut dissentanee ad naturam rationalem, & rectam rationem; atque sub hoc respectu actus humanus dicitur moralis, bonus, vel malus, laude vel vituperio dignus.

Ergo omne liberum est morale, & vice versa omne morale est liberum; quia omnis actus liber vel est consentaneus naturæ rationali, & secundum rectum rationis judicium; vel dissentaneus.

Dices: Operatio artificialis libera est, nec tamen moralis: Ergo omnis actio libera, non est moralis.

Nego antec. Neque enim artifex exuit hominem ut vacet suo operi, sed debet illud perficere, cum secundum artis suæ regulas, tum maxime secundum rectam rationem, actuum humanorum regulam: alioquin actus, licet ad normam artis expressus, erit simpliciter malus, & secundum quid bonus, scilicet in genere artificialium, & artifex ab eo vere denominabitur improbus homo, bonus vero artifex.

Ha-

Hactenus de actu humano secundum essentiam spectato. Nunc quod caput est, dicendum de bonitate ejus morali & malitia, quæ sunt ejus proprietates.

CAPUT II.

De bonitate & malitia actuum humanorum.

Q. 1. *In quo consistunt bonitas & malitia actionis humanæ?*

R. 1. Bonitas seu honestas actionis humanæ consistit in conformitate & convenientia cum natura rationali, adeo ut recte & ex virtute vivere idem sit homini ac rationabiliter agere. Res enim quælibet est bona, cum facit ea ad quæ nata est. *Vitem laudamus*, inquit Seneca, *si fructus palmitem onerat... In homine laudandum est quod ipsius est, consummaturque ejus bonum, si implet, cui natus est.* Atqui natura hominis est rationalis: Ergo bonus est, & bene agit, si rationabiliter & recto rationis judicio operatur.

Hæc responsio comprehendit actiones supernaturales, quamvis enim sint supra naturam, naturæ tamen rationali maxime conveniunt, cum ex S. Augustino posse habere fidem, naturæ sit humanæ, non pecorinæ.

R. 2. Malitia actionis humanæ consistit in difformitate & repugnantia cum natura rationali. Responsio patet ex præcedenti; nam contrariorum contrariæ sunt rationes. Ergo si bonitas actionis humanæ est ejus conformitas cum natura rationali, malitia est ejus difformitas cum natura rationali.

Q. 2. *Quomodo definitur actio moraliter bona, & actio moraliter mala?*

R. Bona definitur, actio humana libera naturæ rationali consentanea. Mala vero, actio humana libera, naturæ rationali dissentanea, & repugnans.

Dices: creatura rationalis debet prius attendere quid placitum sit Deo, & conforme ejus voluntati, quam quid ipsi conveniat. Ergo bonitas actuum hu-

[illegible] est in conformitate ad legem aeternam, & ad divinam voluntatem.

[illegible] actio mala est peccatum, & offensa Dei: atqui actio [illegible] peccatum est & offensa, quatenus [illegible] legi aeternae & voluntati divinae: Ergo.

[illegible] Nego conseq. quia cum natura [illegible] sit ad imaginem & similitudinem Dei, actus [illegible] convenientes aut repugnantes, hoc ipso [illegible] aut difformes legi aeternae, cujus recta [illegible] naturalis est irradiatio & divina impressio. [illegible] est definire bonitatem & malitiam actuum humanorum per ordinem, vel ad rectam rationem [illegible] proximam regulam, vel ad legem aeternam [illegible] ad primariam regulam & omnium [illegible].

Melius tamen & clarius explicantur bonitas & malitia actuum humanorum per ordinem ad naturam rationalem. Cur enim brutorum motus, qui in ipsis sunt naturales, & secundum legem aeternam diriguntur, in homine sint vitia, repugnantque legi aeternae; nisi quia natura [illegible] non est ad similitudinem Dei, a qua homo recedit, cum brutorum more operatur & vivit? Ergo satis non explicatur bonitas aut malitia actuum humanorum per convenientiam aut oppositionem ad legem aeternam: optime vero per conformitatem & difformitatem ad naturam rationalem.

Q. [illegible] *Unde desumitur bonitas vel malitia actuum humanorum, seu, quod idem est, convenientia, & disconvenientia cum natura rationali?*

R. Ex tribus capitibus, nempe ex objecto, fine, & circumstantiis.

CAPUT II.

De objecto actuum humanorum.

Q. [illegible] **Q**Uare bonitas & malitia actuum humanorum desumantur ex objecto?*

R. Quia actus formam & speciem ab eo recipiunt; visio

visio v. g. differt essentialiter ab auditu; estque eo melior & nobilior, quia habet objectum nobilius: ergo si objectum actus humani sit bonum aut malum, actus similiter erit bonus aut malus.

Q. 2. *Quotuplex est objectum?*

R. Duplex, scilicet materiale, & formale, quod dicitur motivum.

Materiale est id circa quod versatur actio; v. gr. miseria pauperis est objectum materiale actus misericordiæ, quia circa illam versatur.

Formale est ratio, sub qua actio tendit in objectum materiale; sic sublevatio pauperis est objectum formale actus misericordiæ, quia misericordia respicit pauperem, ut sublevandum.

Q. 3. *Ex quonam objecto actus desumit suam bonitatem, aut malitiam?*

R. Ex utroque, sed præcipue ex objecto formali.

Ex materiali quidem; quia quo objectum materiale est præstantius, eo perfectior actus existit, cæteris paribus: quo vero naturæ rationali magis repugnat, eo actus est pejor. Hinc amor Dei melior est amore proximi, licet uterque habeat idem objectum formale seu motivum, nempe Dei bonitatem; & odium Dei pejus est odio proximi. Deinde objectum per se malum, puta mendacium, reddit actum malum, etiamsi voluntas feratur in mendacium motivo honesto, v. g. charitatis.

Ex objecto etiam formali, & quidem præcipue, actus humanus desumit suam bonitatem aut malitiam, quia objectum formale præsertim reddit actum voluntarium; est enim ratio propter quam voluntas fertur in objectum materiale. Unde S. August. Tract. 17. in 1. S. Joannis: *Non quid faciat homo*, inquit, *considerandum est, sed quo animo & voluntate faciat; in eodem facto invenimus Deum Patrem, in quo invenimus Judam: benedicimus charitatem, in quo Pater Filium, & Filius seipsum tradiderunt: detestamur iniquitatem qua Judas Dominum tradidit.*

Q. 4. *Quodlibet objectum bonum reddit-ne actum similiter bonum?*

videntur suæ sectæ addicti. Plures Judices, Pastores, & Confessarii, qui ponentes tenebras lucem, putant se obsequium præstare Deo: Ergo ignorantia vincibilis sæpe tollit omnino voluntarium & peccatum.

Distinguo minorem: plures non advertunt se nescire, sed advertere possunt & debent, Concedo; advertere non possunt, ut in exemplis allatis, Nego minorem: Namque primo Judæi per miracula & prophethias Christum Dominum cognoscere potuerunt. Secundo hæretici & alii infideles, quibus annuntiatum est Evangelium, si vellent attendere ad notas veræ Religionis, facile Ecclesiam Catholicam agnoscerent. Tertio Fideles multo minus sunt excusandi ob ignorantiam, quam & hæretici & infideles: eorum enim cæcitas nascitur vel ex nimia sui fiducia, vel ex illicitis cupiditatibus, vel denique ex negligentia & socordia.

Ergo merito damnata est ab Alexandro VIII. anno 1690. & a Clero Gallicano anno 1700. ut erronea, & piarum aurium offensiva hæc propositio, *peccatum Philosophicum, quantumvis grave, in eo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum.*

Ergo peccata ignorantiæ vincibilis, etsi minus sint gravia, quam peccata malitiæ, majori tamen periculo æternæ damnationis exponunt: quia plerumque conjuncta sunt cum impœnitentia finali; quomodo enim quis resipisceret a peccato, cujus nullam gerit conscientiam? Hinc geminatæ preces Ecclesiæ, *Illumina oculos meos, ut nunquam obdormiam in morte.* Hinc tremor firmissimarum etiam Ecclesiæ columnarum, *multum timeo occulta mea*, inquit S. Augustinus lib. 10. Conf. c. 37. *quæ norunt oculi tui, mei autem non. Tu nosti hac de re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum.*

Q. 4. *Omnis ignorantia invincibilis excusat-ne a peccato?*

R. Affirmative; sive illa sit facti, sive juris positivi, vel humani, vel divini, vel etiam naturalis, (si tamen hæc detur), quia ejusmodi ignorantia excludit

pror-

prorsus voluntarium: Atqui *peccatum usque adeo voluntarium est*, inquit S. Aug. lib. de vera Relig. cap. 4. *ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et hoc ita manifestum, ut nulla Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat.*

Confirmatur responsio ex summis Pontificibus Pio V. & Gregorio XIII. qui damnarunt sequentes Baji propositiones, *Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntarium*. Item. *Infidelitas negativa in iis, quibus Christus non est prædicatus, peccatum est*. Alexander quoque VIII. anno 1690. perstrinxit hanc propositionem; *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat a peccato formali.*

Dices; peccatum originale est peccatum propriè dictum, quia fuit voluntarium in Adamo: Ergo a pari quæ fiunt ex ignorantia invincibili contra legem, censeri debent voluntaria in primo parente, ac proinde formaliter peccata.

Nego consequentiam & paritatem: quia peccatum originale est peccatum naturæ, satisque est ad illud contrahendum, quod tota natura fuerit in Adamo & per illius voluntatem, utpote toti generi humano communem, corrupta fuerit; at quæ fiunt ex ignorantia sive vincibili sive invincibili, sunt actus personales: Ergo debent esse voluntarii, propria voluntate, alioquin, si essent peccata naturæ, nasceremur rei non tantum peccati originalis, sed & omnium peccatorum, quæ in statu naturæ corruptæ committuntur.

Peccatum autem personale non potest esse voluntarium propria voluntate, nisi adsit cognitio vel directa, ut in iis, qui deliberate peccant, vel indirecta, hoc est, in causa in qua prævideri potuit, & debuit. Porro posteri Adæ nec potuerunt, nec debuerunt in illo prævidere quæ faciunt ex ignorantia invincibili. Ergo illa non sunt peccata formaliter, sed materialiter tantum.

Q. 5. *Datur-ne ignorantia invincibilis juris naturalis?*

R. 1. Non datur circa prima principia, neque circa conclusiones, quæ proxime deducuntur ex primis

prin-

principiis, v. g. circa præcepta Decalogi, nisi forte in quibusdam circumstantiis difficilioribus, in quibus crederet quis v. g. se graviter peccaturum, nisi proferret mendacium officiosum & necessarium ad vitandam mortem proximi. Et ratio est quia peccatum naturam humanam prorsus non corrumpit, alioquin homo per peccatum desineret esse homo, & in alienam naturam transmutaretur: Atqui si in eo nullum rationis lumen remaneret, quo perciperet prima principia per se nota & conclusiones cum iis evidenter connexas, jam non esset homo. Unde Aristoteles lib. 3. Moralium sic scribit: *Quæ agenda, quæve fugienda sunt, nullas improbus ignorat; non igitur ideo quisque involuntarie agere dicitur: quia quod expedit, nescit; omnino enim ista ignorantia, qua quis eligit certum aliquod malum, non efficit ut involuntaria sit illa actio, sed ut mala sit. Talem enim ignorantiam vitio vertimus.* Illud ipsum agnoscit S. Augustinus in Psalm. 116.

R. 2. Potest esse ignorantia invincibilis circa conclusiones legis naturalis, quæ nonnisi remote deducuntur ex primis principiis, qualis est prohibitio usuræ, uxorum pluralitas, matrimonii indissolubilitas, etiam interveniente aliqua gravi causa. Ratio est, quia non deducuntur ex primis principiis, nisi longiori discursu, cujus moraliter capaces non sunt, ut plurimum homines indocti & tardioris ingenii; quin in iis aliquando sapientiores falluntur & contradictorias sequuntur opiniones.

Dices: Ex Gersono lib. de vita spiritali, *Concors est sententia, nullam in iis, quæ legis naturalis sunt, cadere ignorantiam invincibilem:* Ergo.

Distinguo antec. quæ legis naturalis sunt, si spectetur quoad prima principia, & primarias conclusiones, Concedo: si spectetur quoad conclusiones remotiores: Nego antec. si enim bona fides, præsertim eorum, qui ex consilio sapientiorum, vel etiam Pastorum moraliter certi sunt & operantur, a peccato non excusaret, omnibus de æterna salute desperandum foret. Unde merito Clerus Gallic. ann. 1700. erroneam judicavit hanc propositionem, quam Alex. VIII.

jam

jam damnaverat anno 1690. *Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.*

§. III.

De Libero.

Q. 1. V*Oluntarium est-ne idem ac liberum?*

R. Minime; crescente enim voluntario, per concupiscentiam, minuitur liberum. Quin amor beatificus est maxime voluntarius, & tamen liber non est, quia maxime est necessarius.

Q. 2. *Quotuplex est libertas?*

R. Duplex; alia dicitur libertas naturæ; alia libertas arbitrii.

Q. 3. *Quid est libertas naturæ?*

R. Est libertas, per quam habet quævis natura, ut sine impedimento tendat in suum finem & bonum sibi conveniens. Hoc sensu dicimus aquam libere fluere, quando violenter non retinetur, beatos libere in Deum ferri, & SS. August. & Thomas scribunt Deum libere vivere, & Deum libere seipsum amare. Unde patet libertatem naturæ non excludere necessitatem, nec constituere actum humanum, qui cum deliberatione a voluntate procedit; Deus enim non vivit, nec seipsum amat, nec Beati Deum ex deliberatione.

Q. 4. *Quid est libertas arbitrii?*

R. Est potentia activa, quæ, positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere & non agere.

Dicitur 1. *Potentia:* neque enim est actus, cum homo maneat liber, etiamsi non agat. Neque etiam est habitus, quia idem habitus non inclinat ad actus contrarios, v. g. actum temperantiæ & intemperantiæ: libertas autem arbitrii se habet ad utrumque.

Dicitur 2. *Activa*, ut distinguatur libertas arbitrii a potentia passiva, quæ est indifferens ad recipiendam hanc vel illam formam, puta calorem vel frigus, determinaturque non a seipsa, sed ab agente eam disponente. At libertas arbitrii est potentia indifferens ad agendum & non agendum, & sui ipsius determinativa.

Dici-

Dicitur 3. *Positis omnibus ad agendum prærequisitis*: in quo distinguitur causa libera a causis necessariis. Hæ quippe, quandiu non ponuntur prærequisita ad agendum, indeterminatæ quidem sunt & indifferentes ad hunc vel illum effectum, v. g. ignis ad comburendum lignum, vel ad liquefaciendum metallum; ubi vero ponuntur, necessario determinatæ sunt ab objectis & dispositionibus, ignis v. g. necessario comburit lignum præparatum & sibi applicatum. Causa vero libera, positis omnibus ad agendum prærequisitis, v. g. motione gratiæ efficacis, aut vehementis concupiscentiæ, potest suspendere suum actum, resistere huic motioni, nec sibi a seipsa determinatur.

Q. 5. *Quotuplex est libertas arbitrii?*

R. Duplex, nempe contrarietatis & contradictionis. Libertas contrarietatis dicitur ea, qua quis potest eligere contraria, bonum & malum: contradictionis, qua quis potest ponere actum vel non ponere, velle & non velle.

Q. 6. *Quotuplex est libertas contradictionis?*

R. Duplex, scilicet specificationis & exercitii.

Libertas specificationis est ea, qua quis potest eligere actus diversæ speciei, v. g. jejunium aut eleemosynæ erogationem: exercitii, qua voluntas, etsi necessario determinata ad unum; quemadmodum Christus Dominus erat determinatus ad mortem Crucis subeundam, indeterminata tamen manet ad hunc vel illum actum, potestque hunc potius eligere, quam alium. Consule quæ ad hujusce divisionis intelligentiam diximus de merito Christi tractatu de Incarnatione, c. 8. circa medium, ubi probavimus libertatem exercitii sufficere ad meritum, cum per eam agens vere sit Dominus sui actus, possitque illum ponere vel non ponere.

Q. 7. *Quæ arbitrii libertas competit homini?*

R. 1. In hoc statu competit illi libertas contrarietatis & contradictionis, sive specificationis, sive exercitii. *Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi*, Eccli. 15. *Agit Deus ut velimus & credamus*, inquit S. Aug. lib. de Spir. & litt. c. 33. *se consentire, vel assentire posse propriæ voluntatis*

est.

ſt. Et S. Bern. lib. de grat. & lib. arb. c. 2. *Ubi neceſſitas, ibi libertas non eſt, nec meritum, ac per hoc nec judicium. Cum ergo voluntas nil liberum habeat niſi ſe, merito non judicatur niſi ex ſe. Siquidem nec tardum ingenium, nec labilis memoria, nec inquietus appetitus... reum per ſe ſtatuunt hominem: ſicut nec contraria innocentem: & hoc non ob aliud, niſi quia hæc neceſſario & præter voluntatem poſſe provenire probantur.* Denique ſummi Pontifices Innocentius X. & Alexand. VII. tanquam hæreticam damnarunt hancce Janſenii propoſitionem. *Ad merendum vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione.*

R. 2. Beati non ſunt liberi libertate contrarietatis, quia poſſe peccare eſt defectus, ſupponitque cæcitatem mentis & infirmitatem voluntatis, quæ vitia excludit ſtatus beatitudinis, in tanta enim luce malum obrepere non poteſt ſub ulla ſpecie boni; ſine qua tamen amari nequit; cum per ſeipſum non ſit amabile; ac proinde Beati ſunt omnino impeccabiles.

Neque etiam Beati habent libertatem contradictionis reſpectu viſionis Dei intuitivæ & amoris beatifici; quia actus illi ſunt maxime neceſſarii, nec cum deliberatione a voluntate procedunt, utpote qui verſentur circa ultimum finem, a quo voluntas ſine peccato non deflecteret: voluntas autem Beatorum eſt impeccabilis.

Beati igitur ſunt liberi libertate contradictionis, tum ſpecificationis, tum exercitii circa objecta inferiora, quia cum ſint bona finita, habeantque rationem mediorum, quorum eſt electio, ut docet S. Thomas, poſſunt appeti, aut non appeti, ſalva lege æterna.

§. IV.

De Morali.

Q. 1. QUid *ſignificat vox illa* morale?
R. Quod ad mores pertinet.

Q. 2. *Quid eſt mos?*

R. Generatim est frequens operandi modus communis vel generi, puta omnibus animalibus, vel speciei, v. g. homini.

Mos autem oritur vel ex naturali instinctu & naturæ determinatione, vel ex electione voluntatis libere se determinantis ex rationis judicio. Primum constituit mores animalium irrationalium; secundum mores hominum, qui ut tales, non agunt nisi deliberate & ex aliquo rationis judicio, ut advertit S. Bern. lib. de grat. & lib. arb. c. 2. ubi sic scribit: *Habet sane* (voluntas) *quocumque se verterit semper rationem comitem & quodammodo pedissequam, non quod semper ex ratione, sed quod nusquam absque ratione moveatur; ita ut multa faciat per ipsam contra ipsam, hoc est, quasi per ejus ministerium, contra ejus consilium, sive judicium.... Est vero ratio data voluntati, ut instruat illam, non ut destruat: destrueret autem, si necessitatem ei ullam imponeret.*

Q. 3. *Quid ergo morale dicit præter liberum?*

R. Dicit ordinem & relationem ad naturam rationalem & rectam rationem. Liberum quippe dupliciter spectari potest, vel præcise prout cum deliberatione exit a voluntate ad actum; vel prout exit consentanee aut dissentanee ad naturam rationalem, & rectam rationem; atque sub hoc respectu actus humanus dicitur moralis, bonus, vel malus, laude vel vituperio dignus.

Ergo omne liberum est morale, & vice versa omne morale est liberum; quia omnis actus liber vel est consentaneus naturæ rationali, & secundum rectum rationis judicium; vel dissentaneus.

Dices: Operatio artificialis libera est, nec tamen moralis: Ergo omnis actio libera, non est moralis.

Nego antec. Neque enim artifex exuit hominem ut vacet suo operi, sed debet illud perficere, cum secundum artis suæ regulas, tum maxime secundum rectam rationem, actuum humanorum regulam: alioquin actus, licet ad normam artis expressus, erit simpliciter malus, & secundum quid bonus, scilicet in genere artificialium, & artifex ab eo vere denominabitur improbus homo, bonus vero artifex.

Ha-

Hactenus de actu humano secundum essentiam spectato. Nunc quod caput est, dicendum de bonitate ejus morali & malitia, quæ sunt ejus proprietates.

CAPUT II.

De bonitate & malitia actuum humanorum.

Q. 1. IN *quo consistunt bonitas & malitia actionis humanæ?*

R. 1. Bonitas seu honestas actionis humanæ consistit in conformitate & convenientia cum natura rationali, adeo ut recte & ex virtute vivere idem sit homini ac rationabiliter agere. Res enim quælibet est bona, cum facit ea ad quæ nata est. *Vitem laudamus,* inquit Seneca, *si fructus palmitem onerat... In homine laudandum est quod ipsius est, consummaturque ejus bonum, si implet, cui natus est.* Atqui natura hominis est rationalis: Ergo bonus est, & bene agit, si rationabiliter & recto rationis judicio operatur.

Hæc responsio comprehendit actiones supernaturales, quamvis enim sint supra naturam, naturæ tamen rationali maxime conveniunt, cum ex S. Augustino posse habere fidem, naturæ sit humanæ, non pecorinæ.

R. 2. Malitia actionis humanæ consistit in difformitate & repugnantia cum natura rationali. Responsio patet ex præcedenti; nam contrariorum contrariæ sunt rationes. Ergo si bonitas actionis humanæ est ejus conformitas cum natura rationali, malitia est ejus difformitas cum natura rationali.

Q. 2. *Quomodo definitur actio moraliter bona, & actio moraliter mala?*

R. Bona definitur, actio humana libera naturæ rationali consentanea. Mala vero, actio humana libera, naturæ rationali dissentanea, & repugnans.

Dices: creatura rationalis debet prius attendere quid placitum sit Deo, & conforme ejus voluntati, quam quid ipsi conveniat. Ergo bonitas actuum hu-

manorum reponenda est in conformitate ad legem æternam, & ad divinam voluntatem.

Confirmatur; actio mala est peccatum, & offensa Dei: atqui eatenus peccatum est & offensa, quatenus repugnat legi æternæ, & voluntati divinæ: Ergo.

Concedo antecedens, Nego conseq. quia cum natura rationalis sit ad imaginem, & similitudinem Dei, actus, qui ei conveniunt aut repugnant, hoc ipso conformes sunt aut difformes legi æternæ, cujus recta ratio seu lex naturalis est irradiatio & divina impressio. Perinde ergo est definire bonitatem & malitiam actuum humanorum per ordinem, vel ad rectam rationem tanquam ad proximam regulam, vel ad legem æternam tanquam ad primariam regulam & omnium legum radicem.

Melius tamen & clarius explicantur bonitas & malitia actuum humanorum per ordinem ad naturam rationalem. Cur enim brutorum motus, qui in ipsis sunt naturales, & secundum legem æternam diriguntur, in homine sunt vitia, repugnantque legi æternæ; nisi quia natura bestiarum non est ad similitudinem Dei, a qua homo recedit, cum brutorum more operatur & vivit? Ergo satis non explicatur bonitas aut malitia actuum humanorum per convenientiam aut oppositionem ad legem æternam: optime vero per conformitatem & difformitatem ad naturam rationalem.

Q. 3. *Unde desumitur bonitas vel malitia actuum humanorum, seu, quod idem est, convenientia, & disconvenientia cum natura rationali?*

R. Ex tribus capitibus, nempe ex objecto, fine, & circumstantiis.

CAPUT II.

De objecto actuum humanorum.

Q. 1. *Quare bonitas & malitia actuum humanorum desumuntur ex objecto?*

R. Quia actus formam & speciem ab eo recipiunt; visio

visio v. g. differt essentialiter ab auditu; estque eo melior & nobilior, quia habet objectum nobilius: ergo si objectum actus humani sit bonum aut malum, actus similiter erit bonus aut malus.

Q. 2. *Quotuplex est objectum?*

R. Duplex, scilicet materiale, & formale, quod dicitur motivum.

Materiale est id circa quod versatur actio; v. gr. miseria pauperis est objectum materiale actus misericordiæ, quia circa illam versatur.

Formale est ratio, sub qua actio tendit in objectum materiale; sic sublevatio pauperis est objectum formale actus misericordiæ, quia misericordia respicit pauperem, ut sublevandum.

Q. 3. *Ex quonam objecto actus desumit suam bonitatem, aut malitiam?*

R. Ex utroque, sed præcipue ex objecto formali.

Ex materiali quidem; quia quo objectum materiale est præstantius, eo perfectior actus existit, cæteris paribus: quo vero naturæ rationali magis repugnat, eo actus est pejor. Hinc amor Dei melior est amore proximi, licet uterque habeat idem objectum formale seu motivum, nempe Dei bonitatem; & odium Dei pejus est odio proximi. Deinde objectum per se malum, puta mendacium, reddit actum malum, etiamsi voluntas feratur in mendacium motivo honesto, v. g. charitati.

Ex objecto etiam formali, & quidem præcipue, actus humanus desumit suam bonitatem aut malitiam, quia objectum formale præsertim reddit actum voluntarium; est enim ratio propter quam voluntas fertur in objectum materiale. Unde S. August. Tract. 17. in 1. S. Joannis: *Non quid faciat homo*, inquit, *considerandum est, sed quo animo & voluntate faciat; in eodem facto invenimus Deum Patrem, in quo invenimus Judam: benedicimus charitatem, in quo Pater Filium, & Filius seipsum tradiderunt: detestamur iniquitatem qua Judas Dominum tradidit.*

Q. 4. *Quodlibet objectum bonum reddit-ne actum similiter bonum?*

R. Si objectum sit bonum relative ad operantem; reddit actum ejus bonum; secus, si sit dumtaxat absolute bonum.

Ergo duplex est bonum, aliud absolutum, aliud relativum.

Bonum absolutum est res quælibet in se perfecta, quo sensu omnis creatura est bona, juxta illud Genesis 1. *vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.*

Bonum relativum est res alterius perfectiva & consequenter ipsi conveniens, ac propterea appetibilis. Malum vero relative sumptum est res alteri nociva, & ideo dissentanea & fugienda.

Ergo bonitas relativa essentialiter consistit in perfectivitate, seu virtute perficiendi, ex qua fluunt convenientia & appetibilitas tamquam ejus proprietates, ideo quippe res est appetibilis, quia conveniens, & ideo conveniens, quia perfectiva.

Contra vero essentia mali relativi consistit in virtute nociva, ex qua sequuntur disconvenientia & fuga.

Ergo plura absolute spectata sunt bona, quæ relative sunt mala, calor v. g. absolute & simpliciter est bonus; sed relative ad aquam est malus, quia eam corrumpit: naturale pecoris bonum, est vitium hominis.

Ergo sola actio humana censenda est bona, quæ est hominis perfectiva; studere autem rebus Mechanicis, Mathematicis, Medicis, &c. non perficit Sacerdotem, nec reddit meliorem, sed deteriorem, cum hinc avertatur ab iis, quæ decent Sacerdotem, ac ejusmodi occupationes quamvis absolute sint bonæ, relative tamen ad Sacerdotem bonæ non sunt.

Ergo nec divitiæ, nec voluptas, nec fama, seu honores sunt bonum hominis, quia illum non perficiunt, nec reddunt meliorem; immo, si hujusmodi adhæreat, illum deprimunt, deterioremque efficiunt; *fieri non potest*, inquit S. Augustinus in Ps. 32. *ut res deterior te faciat meliorem. Homo es; deterius te est, quidquid cupis. Aurum, argentum, qualibet corporalia, quibus inhias acquirendis, inferiora te sunt.*

Ergo

Ergo Deus est summum bonum cujuslibet rei, quia rerum omnium est summe perfectivus; perfectio enim effectus est assimilari suæ causæ.

Ergo actus humanus eo est melior, quo magis Deo conjungit, ut oratio & contemplatio; quia naturam rationalem magis perficit, pejor vero, quo magis a Deo avocat; quia naturæ rationali magis repugnat, eamque magis inficit, ac corrumpit.

Ergo actus mali miserum hominem reddunt; cum enim sint contrarii & noxii naturæ rationali, non minus illam excruciant, quam pulvis & aliæ sordes oculum corporis. Hinc conscientiæ stimuli.

Ergo observatio mandatorum Dei est verum hominis bonum; quia illum perficit, & meliorem reddit.

Ergo latum est discrimen inter legem naturalem & leges humanas, præsertim civiles: istæ nimirum plerumque sunt onera, quibus subjici servitus est, & subdi singularis gratia Principis. Contra vero legem naturalem implere usque ad minimos apices est vera hominis libertas, vera felicitas, & maximum Dei beneficium. Hæc est gratia, quam Filius Dei nobis promeruit, quamque continuo postulamus, ut mandata Dei adimpleamus, quia in illis custodiendis salus & perfectio nostra.

Ergo falluntur & fallunt, qui virtutis exercitium sibi & aliis proponunt, ut insuave & molestum, quia illud per se est delectabilius, quod naturæ convenientius & illam magis perficit; delectatio quippe est fructus operationis non impeditæ & naturæ convenientis, ut docent Philosophi, & experientia demonstrat, perceptio lucis v. g. delectat oculos sanos, & cibi delicatiores palatum bene affectum: Atqui actus virtutum naturæ rationali magis conveniunt, illumque magis perficiunt, quam qualibet sensatio: Ergo per se magis delectant, *fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax*, ait Apostolus Galat. 5.

Q. 5. *Sicut existunt objecta nec bona nec mala; sed per se indifferentia, ut deambulatio, confabulationes, &c. ita dantur-ne actus in individuo, seu in exercitio indifferentes, qui nec boni, nec mali sint moraliter?*

R. 1. In hoc statu naturæ corruptæ, ubi caro concupiscit adversus spiritum, ejusmodi actus vix indifferenter exercerentur, nisi enim ratio invigilet, attendatque ad honestatem, semper aut fere semper vel procedunt ex concupiscentia, hoc est, ex motivo voluptatis, cupiditatis, vanitatis, superbiæ; vel saltem carent debitis circumstantiis: Ergo nisi ad finem honestum dirigantur, semper aut fere semper mali sunt. Unde isthæc quæstio, quæ magna contentione agitatur in Scholis, magis ad theoriam, quam ad praxim pertinere videtur. Nihilominus,

R. 2. Etiamsi detur quod actus illi de quibus est quæstio, non procedant ex carnis aut oculorum concupiscentia, aut superbia vitæ, nec in iis ulla interveniat circumstantia mala, in exercitio tamen non possunt esse indifferentes, quia homo non est purum animal, sed animal rationale: Ergo tenetur humano modo, id est, rationabiliter naturæ infirmitatem juvare, & necessitatibus ejus subvenire. Quod si in hujusmodi more pecudum sensibus deserviat, imaginem Dei in se deturbat, & naturam rationalem deformat. *Honor enim hominis verus est, imago Dei, quæ non custoditur, nisi ad ipsum, a quo imprimitur*, inquit S. Augustinus: dedecus vero ejus similitudo pecoris, dum sensibus ad ima deprimitur, id est, ad ea, quibus pecora delectantur.

CAPUT VI.

De fine actuum humanorum.

Q. 1. *Quotuplex est finis acceptio?*

R. Finis dupliciter accipitur. 1. Improprie pro termino cujusque rei, etiamsi ille non intendatur, quo sensu mors dicitur finis vitæ; & vespera finis diei. 2. Proprie pro bono, in quod tendit agens, & quo obtento, cessat motus ejus. Ita S. Th. 1. 2. q. 1. a. 3. Hoc posteriori sensu finem hic accipimus.

Q. 2. *Quomodo definitur finis?*

R. Definitur, id cujus gratia aliquid fit.

Dicitur 1. *Id*, hoc est, res bona, saltem apparenter; quia voluntas non potest allici, aut moveri, nisi ab aliquo bono.

Dicitur 2. *Cujus gratia*, id est, cujus amore & fruendi desiderio agens operatur. His autem vocibus finis proprie dictus distinguitur tum a medio, tum a fine improprie dicto, seu a termino.

A medio quidem; quia licet multa fiant propter medium, puta propter Pharmacum præparandum, aut pecuniam lucrandam; Pharmacum tamen aut pecunia dici nequeunt finis, cum illa non fiant amore pharmaci, aut pecuniæ, sed amore dumtaxat sanitatis, aut commodæ substentationis, in quibus agens requiescere intendit: *Quod enim amatur propter aliud, non illud amatur, sed aliud propter quod amatur*, inquit S. August.

Iisdem quoque vocibus finis distinguitur a puro termino, ad quem agens ita opera sua dirigit, ut illum non appetat, nec illius amore operetur, ut videre est in illo, qui cum multa præparet pro tempore ægritudinis, ad quam scit certo terminandam sanitatem, non habet tamen ægritudinem pro fine, quia illam nec amat, nec appetit, sed quantum potest a se propellit. Sic carnales quædam bona opera ordinant ad futuram vitam, ad quam se transmittendos non ignorant, timentque ne in illa sint miseri. Sed finis illorum proprie non est, quia ad illam transire non appetunt, nec ejus amore operantur, quod est notatu dignissimum.

Dicitur 3. *Aliquid fit*, quo significatur finem esse primam omnium operationum, sive naturalium, sive artificialium, sive moralium causam, ut docet S. Th. 1. 2. quæst. 1. art. 2.

Ergo causalitas finis, seu ratio, per quam finis movet, constituiturque actu causans, est volitio seu complacentia & desiderium efficax boni consequendi, puta commodæ habitationis, propter quam domus construitur; quia posito illo amore & desiderio finis movet agentem, & causat effectum; illo vero sublato, finis nec movet, nec ad agendum determinat.

Ergo bonum & finis non reciprocantur. Omnis quidem finis est bonus saltem apparenter, alias non expeteretur: sed non omne bonum est finis, quia finis est id, cujus gratia aliquid fit. Atqui multa sunt bona, propter quæ consequenda nihil fit: Ergo non sunt finis. Sic bonum victoriæ, aut scientiæ non est finis respectu ignavi & desidiosi, quia ad illud consequendum non contendit.

Ergo bonitas & malitia actuum humanorum potissimum ex fine repetuntur, quia ex dictis actio eatenus est bona aut mala, quatenus est deliberate voluntaria; voluntas quippe per morem adhæret rei amatæ, ejusque conditiones induit, *facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt*, Osee 9. Atqui actio ex fine maxime est voluntaria, cum illum non ob aliud, sed propter se appetat. Ergo ex fine præsertim, denominatur quis bonus vel malus. *Non valde attendas*, inquit S. August. in Ps. 31. *quid faciat, homo, sed quid cum facit, aspiciat*. Qui enim furatur propter adulterium, magis adulter est, quam fur, ex Philosopho, quia non tam furtum, quam adulterium amat.

Ergo satis non est, ut observat S. Bonaventura in 2. dist. 41. art. 1. quæst. 3. quod quis male ad Deum referat quidquid per diem acturus est, ut cuncta ejus opera censeantur in Deo & propter Deum facta; quantumcumque enim ferveat pia ejus intentio, vix tamen influet in singula ejus opera, præsertim si varia sint ac disparata, nisi identidem iteretur; quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & caro continuo concupiscit adversus spiritum. Unde sicut aqua ad ignem semel calefacta, paulatim tepescit, ac tandem nativum frigus recipit; sic & intentio nostra sensim remittitur, nisi per certa temporis intervalla nos ipsos admoneamus & mentem ad Deum erigamus. *Ideo*, inquit S. Augustinus Epistola 130. alias 121. *ab aliis curis atque negotiis, quibus ipsum desiderium quodammodo tepescit, certis horis ad negotium orandi mentem revocemus .... ne quod tepescere caperat omnino frigescat & penitus extinguatur, nisi crebrius inflammetur.*

Dixi,

Dixi, *si opera varia sint*; nam si quis per totum diem vacaret unico operi, v. g. peregrinaretur motivo religionis, vel litteris operam daret ex affectu charitatis, facilius intelligeretur virtualiter perseverare pia intentio matutina: maxime si initio remissa non fuerit, nec contrario affectu, puta vanitatis aut cupiditatis, oppugnetur.

CAPUT V.

De divisione finis.

Q. 1. QUomodo dividitur finis?

R. Dividitur 1. In internum & externum. 2. In intermedium & ultimum.

Q. 2. *Quid est finis internus?*

R. Est finis, ad quem opus natura sua proxime tendit, proptereaque dicitur finis operis: sic sublevatio pauperis est finis internus eleemosynæ, quia eleemosyna ex natura sua tendit ad sublevandum pauperem. Unde finis internus est ipsum objectum formale, a quo actus desumit suam essentiam, ut supra diximus.

Q. 3. *Quid est finis externus?*

R. Est ille, ad quem opus ordinatur, non ex natura sua, sed ex sola intentione agentis, & ideo vocari solet finis operantis. Sic remissio peccatorum est finis externus eleemosynæ a pœnitentia imperatæ, & eo sensu finis est circumstantia actus humani imperati, cui tribuit bonitatem dumtaxat accidentalem.

Q. 4. *Quid est finis intermedius?*

R. Est bonum, quod ita propter se expetitur, ut nihilominus ad aliud ulterius consequendum ordinetur.

Ergo finis intermedius est finis simul & medium: finis quidem, quia propter se expetitur; medium autem, quia agens non vult in eo ultimate quiescere, sed per illud aliquid ulterius assequi intendit. Unde finis intermedius dicitur medium non purum; purum

enim medium, ut medicina, nullatenus amatur propter se, sed ex necessitate assumitur, ut id sine quo obtineri non posset quod amatur, & expetitur, v. g. sanitas.

Q. 5. *Quid requiritur ut res aliqua honeste constitui possit tamquam finis intermedius?*

R. Debet esse bonum perfectivum & utile ad aliud majus assequendum; quia finis est propter se appetibilis. Atqui ex dictis solum bonum perfectivum est propter se appetibile. Ergo. Confirmatur responsio. Triplex est boni genus, nempe honestum & naturæ rationalis perfectivum, jucundum seu delectabile, & utile. Atqui nec bonum jucundum, seu delectabile, nec bonum utile rationabiliter possunt esse finis. Ergo.

Non bonum jucundum; quia ex dictis delectatio est fructus operationis, non impeditæ: Ergo si operatio sit inhonesta & naturæ rationali nociva, delectatio quoque erit turpis: si vero operatio sit honesta & naturæ rationali conveniens, delectatio consequitur etiam honesta; ac proinde non ipsa delectatio, sed operatio honesta, seu naturam rationalem perficiens intendi debet.

Neque etiam bonum utile potest habere rationem finis; cum etiam naturaliter ordinetur, ut medium necessarium & per se minime perfectivum ad bonum nostrum obtinendum, peccatum est in illo tamquam in fine velle requiescere, *non est alia vita hominis vitiosa atque culpabilis, quam male utens & male fruens,* inquit S. Augustinus lib. 1. de Doctrina Christiana cap. 4. *frui autem est amore inhærere alicui rei propter seipsum: uti autem, quod in usum venerit, ad id quod amat obtinendum referre; si tamen amandum est; nam usus illicitus, abusus potius vel abusio nominanda est.* Et cap 3. *Res illæ, quibus fruendum est, nos beatos faciunt: illis, quibus utendum est, tendentes ad beatitudinem, adjuvamur & quasi adminiculamur, ut ad illas, quæ nos beatos faciunt, pervenire atque in his inhærere possimus.*

Ergo virtus & observatio mandatorum Dei est honestus finis intermedius actuum humanorum. Finis qui-

quidem, quia perficit hominem, melioremque reddit, ac proinde propter se expetenda. *Quis dubitat*, inquit S. Augustinus lib. 2. de pecc. merit. c. 18. *voluntatem nullo modo justitiam diligentem, non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem?* Sed est finis intermedius, quia non ultimate perficit, nec proinde totaliter in eo quiescendum, sed ad aliquid melius, nempe ad Deum summum nostrum bonum referendus est. Unde S. Augustinus lib. 19. de Civ. Dei c. 15. contra Stoicos, qui summum bonum in virtutibus collocabant, sic scribit: *Virtutes dum propter se appetuntur, superba vitia sunt.*

Ergo bona temporalia, ut honores, fama, divitiæ, non possunt honeste habere rationem finis intermedii, sed pura sunt media, quia ex dictis nedum meliorem hominem reddant, eum potius corrumpunt, si in iis quiescere concupiscat. Epicurus ait (referente S. Augustino) frui carne mea, sanitate mea bonum est: Stoicus, frui mente mea, virtute mea bonum est: Christianus vero, mihi adhærere Deo bonum est; & hoc totum bonum.

Q. 6. *Quid est finis ultimus?*

R. Est finis, ad quem omnia referuntur, quia eo obtento possidentur omnia, quæ ad hominis perfectionem expeti possunt, ac proinde in illo appetitus plane conquiescit, sine fastidio satiatur; proptereaque finis ultimus dicitur hominis beatitudo.

Q. 7. *Quotuplici modo spectari potest beatitudo?*

R. Duplici, nimirum objective & formaliter.

Beatitudo objectiva est bonum summe perfectivum; beatitudo vero formalis est perfecta summi boni possessio.

Possessio autem illa debet esse operatio, & quidem perfectissima, ac perfectissimæ potentiæ, quia ultima hominis perfectio, sicut aliarum rerum, est operatio, cum res quælibet in tantum sit perfecta, in quantum est in actu; quæ enim sunt in potentia, censentur imperfecta, tenduntque ad operationem: propter quam natura instruitur facultatibus, facultates ornantur habitibus laudabilibus. Denique quies appetitus est gau-

dium.

dium & delectatio in bono possesso. Atqui delectatio ex istis exurgit ex operatione non impedita: ut autem delectatio sit plena & appetitum satians, operatio debet esse perfectissima, & potentiæ perfectissimæ, alioquin non esset ultima perfectio, nec quietaret appetitum. Porro in homine nihil est mente perfectius, in cujus obsequium naturaliter tendunt operationes inferiorum facultatum. Ergo perfectissima mentis operatio est ultimus ejus finis & beatitudo formalis.

Ergo beatitudo objectiva hominis est solus Deus; quia solus est summum hominis bonum, & summe illius perfectivum, ut supra diximus c. 3. formalis vero beatitudo est visio Dei intuitiva: tum quia est perfectissima perfectissimæ facultatis operatio; tum quia Deus est prima veritas & infinita sapientia: Atqui veritas & sapientia hoc ipso quo possidentur cognoscuntur, ut observat sanctus Augustinus: denique quia, qui videt Deum sicuti est, nihil aliud expetendum ipsi occurrere potest: Ergo in illa visione totaliter quiescit, ac proinde beatus est.

Dices: qui possidet sapientiam, non intelligitur beatus, nisi eam diligat: Ergo præter intuitivam Dei visionem requiritur amor, ut homo vere fit beatus.

R. 1. Ad antecedens, fieri non posse, ut quis possideat sapientiam, nec eam diligat, cum in ea possideat omne bonum, nihilque ei supersit expetendum.

R. 2. Distinguendo consequens, ut sit beatus beatitudine integrali, Concedo: beatitudine essentiali, Nego consequentiam; amor enim, gaudium, & corporis immortalitas fluunt ex visione Dei intuitiva, tamquam proprietates ex essentia: *Tam potenti natura Deus fecit animam*, inquit S. Augustinus Epist. 118. alias 56. c. 3. *ut ex ejus plenissima beatitudine, quæ in fine temporum sanctis promittitur, redundet etiam in inferiorem naturam, quod est corpus, non beatitudo quæ fruentis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor.*

Q. 8. *Tenetur-ne homo dirigere omnia opera sua ad Deum tanquam ad ultimum finem sibi determinatum, & objectum suæ beatitudinis?*

R. To-

R. Tenetur saltem intentione virtuali. Matth. 6. *Quærite ergo primum regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Quæ verba expendens S. Augustinus lib. 2. de serm. Domini in monte c. 25. sic habet, *non dicit, deinde ista quærite quamvis necessaria .... Ne cum ista quæratis, illinc avertamini, aut ne duos fines constituatis ut & regnum Dei propter se appetatis, & ista necessaria .... Ergo simplici corde tantummodo propter regnum Dei debemus bonum operari ad omnes.* Et Coloss. 3. *Omne quodcumque facitis in verbo aut opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi.* In quem locum S. Thomas lectione 3. sic scribit: *Quidam dicunt quod hoc est consilium; sed hoc non est verum. Sed dicendum est quod non est necessarium quod omnia referantur in Deum actu, sed habitu.*

Dixi, *saltem intentione virtuali*; quia homo quamdiu mortalem hanc vitam vivit, non potest semper actu de Deo cogitare; sed satis est ut virtute intentionis actualis, quæ præcessit, opus per eam cœptum prosequatur.

CAPUT VI.

De effectibus finis.

Quam maxime interest nosse qui sint effectus finis, quisve inter eos ordo; inde enim pendet tota morum disciplina. Itaque;

Q. 1. *Quot sunt finis effectus?*

R. Octo numerantur. Primus est volitio, seu amor & complacentia. Secundus intentio, hoc est, desiderium efficax. Tertius consilium. Quartus consensus. Quintus electio. Sextus imperium. Septimus usus. Octavus fruitio, seu quies in bono possesso.

Q. 2. *Quis est ordo illorum actuum?*

R. Ex bonitate objecti proposita voluntati, primo loco exurgit amor, & complacentia, *prima immutatio appetitus ab appetibili vocatur amor*, inquit S. Thomas 1. 2. q. 26. art. 2. *qui nihil est aliud, quam complacentia*

tia appetibilis. Hic actus cæteris necessario præsupponitur; nisi enim placeret bonum apprehensum, v. g. castitas, victoria, &c. nullus foret conatus ad illud consequendum.

Intentio proxime sequitur amorem seu complacentiam; naturale enim est velle possidere quod placet & amatur. Intentio autem est efficax desiderium finis, seu actus voluntatis efficaciter tendentis in bonum per media consentanea. Ergo intentio continet saltem virtualiter propositum inquirendi & adhibendi media; non enim censetur quis velle sincere & efficaciter finem consequi, v. g. vincere cupiditates, nisi cogitet de mediis, sine quibus finis non potest obtineri. Quare,

Consilium tertius finis effectus, sequitur intentionem, estque actus mentis inquirentis & ponderantis media, & de inventis, si plura sint, judicantis quodnam sit aptius, cæterisque præferendum. Porro sicut recta intentione, ita consilio veraci tota nititur morum disciplina & bonitas; quia deficiente regula, nimirum prudenti consilio, opus quod ad ipsam dirigitur, vitiosum reddi necesse est. Hinc monet Sapiens gravissimis hisce verbis Eccli. 37. *Ante omnia opera tua verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.*

Verum consilium illud verax & stabile non est expectandum ab eo, qui pura non ducitur intentione, nec dominatur privatis suis affectibus; voluntas enim inordinata pervertit rationis judicium & cogit mentem ad nutum suum cogitare, & consulere; cogitare quippe a cogendo dictum vult sanctus Augustinus lib. 10. Conf. cap. 11. Sicut igitur in pendendis ponderibus æquantur lances, ne, si examinis sit aliqua inclinatio, judicium iniquum feratur; ita qui deliberat (nisi seipsum decipere velit) omnem privatum affectum seponere debet.

Quæ cum ita sint, unicuique perspicuum est consilium seu deliberationem in iis, quæ spectant mores, esse periculi plenam, ac veluti scopulum, quem humana ratio non declinabit, nisi regatur Spiritu Christi, qui idcirco dicitur Consiliarius, magni consilii

An-

Angelus. Quin ipsemet Plato consultationem rem esse plane divinam agnovit.

Quartus finis effectus est consensus, qui describi potest, actus voluntatis adhærentis consilio rationis, & acceptantis media ab intellectu proposita; si intellectus consulat ex imperio voluntatis, naturaliter placebit ejus consilium, & facile consentiet voluntas. Sed si consilium sit aliunde datum, puta a sapiente, voluntas sæpe repugnat, & multa contra opponit, sicque consilium datur incassum, nisi duritia voluntatis tollatur, Deo interius eam præparante, & per gratiam suam eam inclinante.

Electio, quæ est quintus finis effectus, immediate sequitur consensum, describiturque actus liber voluntatis, quo ex pluribus mediis unum cæteris præfert in ordine ad finem intentum.

Ut autem electio sit recta & honesta, debet prudenter fieri; quod enim fit imprudenter, malum est. Contra prudentiam autem peccat, qui medium ad finem minus idoneum eligit, convinciturque non eligere ex virtute, quæ est habitus electivus secundum rectam rationem; sed ex cupiditate, quæ præfuit deliberationi.

Sextus finis effectus dicitur imperium, estque actus practicus intellectus imperantis praxim mediorum, quæ post habitam deliberationem electa sunt, tanquam ad finem magis idonea. Plerumque enim contingit voluntatem ea non exequi, quæ elegerat, & observanda proposuerat, propter nascentes difficultates, tum ex parte passionum, quæ rebellant, tum ex circumstantiis, quæ in deliberatione & electione non fuerant prævisæ; tum ex parte ipsiusmet voluntatis, quæ levis est & inconstans, quæque remisit ex pristino intentionis fervore, & ita evanescente causalitate seu motione finis, omnes supra enumerati effectus inutiles abeunt, & operans quasi in media via subsistit; nisi recta ratio opus urgeat, & prudentia stimulis conscientiæ voluntatem impellat.

Septimus finis effectus est ipsamet mediorum applicatio ad finem consequendum. Usus autem evadit abusus

sus & peccatum; 1. Si sit superfluus, nihil ad finem conferens; 2. Si in fruitionem convertantur, hoc est, si purum medium propter se appetatur, & in illo voluntas quiescat. Unde merito damnata est hæc propositio ab Innocentio XI. anno 1679. & a Clero Gallicano anno 1700. *Comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui. Hæc propositio*, inquit Clerus Gallicanus, *temeraria est, scandalosa, perniciosa, erronea, & ad Epicuri scholam ableganda.*

Octavus & ultimus finis effectus est fruitio, hoc est, quies in fine possesso. Unde usus terminatur ad fruitionem, sicut motus ad quietem, & desiderium ad possessionem.

Quies autem illa non est cessatio ab omni actu voluntatis, quemadmodum quies corporis est intermissio operis; sed est gaudium & delectatio, *fruimur rebus cognitis, in quibus voluntas delectata conquiescit*, inquit S. Augustinus lib. 10. de Civit. cap. 10.

Ergo in usu est labor, in fruitione delectatio & quies: plena quidem, si possessio sit finis ultimi, utpote summi boni, ultra quod nihil ultra expetendum: inchoata autem & imperfecta, si possessio sit finis intermedii, qui appetitum omnino non explet, sed tanquam prælibatio quædam summi boni acrius incitat ad illud consequendum; namque ex S. Gregorio hom. 30. in Evang. *Qui mente integra Deum desiderat, profecto jam habet quem amat; neque enim quisquam posset diligere Deum, si eum, quem diligit, non haberet.* Non potest autem Deum habere, & de eo non gaudere. Gaudes de auro tuo, de cupa tua plena, inquit S. Augustinus, & non gauderes Deo plenus? *Charitas sine gaudio esse non potest*; scriptum est enim, Gal. 5. *fructus spiritus est gaudium, pax.*

Justi igitur in Scripturis dicuntur beati, ut Ps. 118. *Beati immaculati in via*, non solum propter spem futuræ beatitudinis, quomodo beatum dicimus ægrum, qui sub manu periti Medici utiliter secatur & uritur ad sanitatem; sed insuper propter aliquam participa-

tionem beatitudinis, & ut loquitur S. Thomas 1. 2. q. 5. art. 3. ad 1. aliqualem summi boni fruitionem, quæ tanta suavitate perfundit animam, ut omnia mundi oblectamenta arbitretur detrimenta Phil. 3.

Ergo justitia & virtus nullatenus habent rationem finis respectu eorum, qui illius bonitate non alliciuntur, nec ex amore operantur ea quæ sunt pietatis officia, sed ea obeunt ut pura media & conditiones necessarias, graves quidem & onerosas, ut ipsis videtur, sine quibus nec iram Dei, nec pœnas æternas vitarent. *Quis autem dubitat*, ajebat supra S. Augustinus, *voluntatem nullo modo justitiam diligentem, non modo esse malam, sed etiam pessimam?*

CAPUT VII.

De circumstantiis actuum humanorum.

Q. 1. QUid *sunt circumstantiæ?*

R. Sunt quædam conditiones morales seu accidentia, quæ humanos actus comitantur, ut tempus quo, & locus ubi exercentur.

Q. 2. *Quare bonitas & malitia actuum humanorum desumuntur ex circumstantiis?*

R. Quia sicut dantur objecta conformia, aut difformia naturæ rationali, ita & circumstantiæ; si enim decet, v. g. vestire nudum, quod est objectum misericordiæ; multo magis, si nudus ille est Sacerdos, si inimicus, si actus ille sit aliis exemplo. Item si turpe est spoliare proximum, turpius, si pauper sit, si beneficus.

Confirmatur. Bonitas operis naturæ, v. g. equi non consistit in sola equi essentia, sed ex variis accidentibus exurgit, puta ex recta membrorum habitudine, robore, &c. Item perfectio artefacti, præter formam, quæ est forma artificialis, complectitur varium ornatum, concinnam partium dispositionem. Ergo similiter bonitas moralis actuum humanorum non a solo obje-

objecto, a quo formam & speciem accipiunt, ut diximus, sed etiam ab adjunctarum circumstantiarum concursu petenda est.

Q. 3. *Quot sunt circumstantiæ actuum humanorum?*

R. Septem vulgo numerantur, sequenti versu expressæ.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Quis, significat conditionem operantis; si justus, aut peccator, v. g. eleemosynam tribuat? si conjugatus, aut voto obstrictus fornicetur?

Quid, denotat conditionem objecti, an magna, aut levis plaga sit inflicta? an res furto sublata sit sacra? aut profana? an contra totam familiam odium exarserit, vel contra privatam personam?

Ubi, locum designat, an peccatum commissum sit in loco sacro, vel in publico & cum aliorum scandalo?

Quibus auxiliis, v. gr. quibus instrumentis usus sit homicida; inde enim colligitur num homicidium fuerit casuale aut voluntarium? an consulens proximi commodo, mendacium adhibuerit? ex hac quippe circumstantia actus efficitur malus.

Cur, exprimit finem extrinsecum, qui est accidentalis actui, diciturque finis operantis, v. g. cur largitus est eleemosynam, an ut Deo satisfaceret pro peccatis, an ut famam popularem sibi conciliaret?

Quomodo, notat modum actionis, an facta sit remisse, aut intense? an ex malitia, aut ignorantia & infirmitate; an ex negligentia, aut contemptu formali?

Quando, significat tempus, utrum v. g. die Festo quis inebriatus sit, an agrum proximi messuerit; quia in posteriori exemplo actus pugnat contra justitiam simul & religionem; in priori vero contra temperantiam & religionem.

Q. 4. *Quid observandum circa circumstantias?*

R. Expendendum an novam addant speciem bonitatis, aut malitiæ: an augeant dumtaxat, aut minuant sive notabiliter, sive leviter intra eamdem speciem.

Q. 5. *Quandonam circumstantiæ novam addunt speciem bonitatis, aut malitiæ; vel augent solummodo?*

R. 1.

R. 1. Addunt novam speciem, quando efficiunt, ut actus vel pertineat ad diversas virtutes, vel contra eas pugnet. Sic circumstantia Sacerdotis in paupere sublevando efficit, ut eleemosyna pertineat ad misericordiam & ad religionem: sic malitia furti in loco sacro est contra justitiam & religionem, propter circumstantiam loci.

Hinc in genere moris plures peccati species possunt concurrere in uno & eodem actu propter multiplices ejus circumstantias, ut patet in Sacerdote, qui ad peccandum induxit suam consanguineam conjugem: Primo enim peccavit contra castitatem: Secundo contra charitatem ratione scandali, quatenus induxit aliam personam ad peccandum: Tertio contra religionem, ut quia sit persona sacra: Quarto contra justitiam erga maritum: Quinto contra reverentiam consanguineis debitam, quod peccatum dicitur incestus. Et hæc accurate sunt observanda; cum in sacramentali Confessione ejusmodi circumstantiæ peccati speciem mutantes sint explicandæ, ut definiit Concilium Trid. sess. 14. can. 7.

Dixi, *quando pugnat contra aliam specie virtutem*, non vero contra duo præcepta eamdem virtutem spectantia, ut contingeret in eo, qui jejunium quadragesimale violaret iis diebus, quibus occurrunt jejunia quatuor temporum; is enim unius specie peccati reus esset, quia duo illa jejunii præcepta eodem die occurrentia ad unam pertinent virtutem. Secus si solvens jejunium quadragesimale, ex alia virtute astringeretur præcepto jejunii, puta ex religione voti, vel ex injuncta a Confessario satisfactione, cum enim diversa illa præcepta spectent diversas virtutes, violatio jejunii quadragesimalis in illo casu esset duplex peccatum in confessione exprimendum.

R. 2. Circumstantiæ augent aut minuunt notabiliter bonitatem, aut malitiam actus intra eandem speciem virtutis, aut peccati, quando longe major, vel minor est honestas, sive turpitudo in cultu, aut violatione ejusdem virtutis. Sic longe laudabilior est qui pauperem sublevat ex necessariis, quam qui ex superfluis: qui cum fervore perseverat in bono opere arduo

& diffi-

& difficili, quam qui remisse & leviter illud attingit. Contra vero gravius peccat contra justitiam; v. g. qui furatur ingentem pecuniæ summam, quam qui modicam: qui cum Sacerdos sit, peccat contra castitatem & religionem, quam si esset solum Diaconus, aut Subdiaconus. Utrum autem circumstantiæ, quæ malitiam notabiliter augent intra eandem peccati speciem, sint in confessione exponendæ, expendetur ubi de Sacramento Pœnitentiæ.

Q. 6. *Quid requiritur ut actus humanus bonitatem aut malitiam trahat ex circumstantiis?*

R. Ut conferant actui bonitatem, necesse est ut sint prævisæ & aliquo modo intentæ, quatenus honestæ sunt, quia ex dictis nulla est bonitas moralis, nisi sit voluntaria. Ut autem conferant malitiam, satis est, ut cum vitari possint & debeant, nihilominus voluntas illas vitare negligat, malum enim est nolle declinare a malo.

CAPUT VIII.

De merito bonorum operum.

Q. 1. B*Ona fidelium opera sunt-ne meritoria?*

Lutheranis & Calvinianis nomen meriti adeo exosum est, ut Calvinus lib. 3. Instit. cap. 15. §. 2. & seqq. audeat scribere veteres Patres pessime consuluisse fidei sinceritati, dum usi sunt vocabulis meriti & mercedis, sed vel ipsum Spiritum-sanctum reprehendat qui in Scripturis sacris ejusmodi vocabula usurpat, ut Matth. 5. v. 10. *Merces vestra copiosa est in cælis*. 2. Tim. v. 8. *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus*: vel, quod æquius est, fateatur se pessime consuluisse suæ sectæ, dum aperte pugnat adversus Scripturam sacram & universalis Ecclesiæ traditionem. Quare ad propositam quæstionem.

R. De fide est bona opera justorum ex gratia elicita esse meritoria; sic enim definiit Concilium Tridentinum sess. 6. can. 32. Constatque definitio ex Scripturæ testimoniis mox laudatis.

Dices 1. Roman. 6. habetur: *Gratia Dei vita æterna*. Psalm. 102. *Qui coronat te in misericordia, & miserationibus*. Unde S. Augustinus in Psalm. 70. *Cum*, inquit, *præmium venerit, sua dona coronabit*: Ergo vita æterna non est merces.

Distinguo antec. Vita æterna est gratia, & miseratio, quia Deus gratuite ad eam eligit, vocat, & auxiliis efficacibus perducit, Concedo: est gratia dumtaxat, nullamque habet rationem mercedis aut præmii, quasi eo digna non sint bona justorum opera, Nego anteced. Nam ex S. Augustino lib. de corr. & grat. cap. 15. *Vita æterna, quam certum est bonis operibus debitam reddi, a tanto Apostolo gratia Dei dicitur, cum gratia non operibus reddatur, sed gratis detur; sine ulla dubitatione confitendum est, ideo gratiam vitam æternam vocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini*. Sic dives, qui tempore hyemis pauperes aluit; injunctis operibus ipsi satis inutilibus, gratiam fecit & simul mercedem retribuit: gratiam quidem, quia gratis illos conduxit; mercedem vero, quia promissa alimenta ipsis exhibuit.

Instas: Lucæ 17. ait Christus: *Cum feceritis omnia .... Dicite, servi inutiles sumus*: Ergo.

Nego conseq. Ideo enim servos inutiles nos existimare debemus: 1. Quia nihil utilitatis per bona nostra opera Deo conferimus: 2. Quia cum natura servi Dei simus, potest quidquid libuerit præcipere, etiam nulla proposita mercedis spe, *debitor factus est Deus*, inquit S. Augustinus serm. 158. alias 16. de verbis Apostoli, *non a nobis aliquid accipiendo, sed aliquid, quod ei placuit, promittendo. Aliter enim dicimus homini, debes mihi, quia promisisti mihi: & aliter dicimus, debes mihi, quia dedi tibi. Possumus exigere Dominum nostrum, ut dicamus, redde quod promisisti, quia fecimus quod jussisti*.

Dices 2. Rom. 8. *Non sunt condignæ passiones hujus tem-*

temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis: Ergo.

Distinguo antec. non sunt condignæ, si secundum entitatem & veluti materialiter spectentur, Concedo: si secundum virtutem & influxum Christi capitis nostri, unde procedunt, Nego antecedens.

Dices 3. Non potest sine Christi injuria aliquid tribui meritis nostris; quia videremur partiri gloriam inter ipsum & nos, dum salutem nostram, partim ad ejus merita, partim ad nostra, referremus: Ergo

Nego antecedens. *Cum ille ipse Christus Jesus* (verba sunt Concilii Tridentini sess. 6. cap. 16.) *tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos justificatos jugiter virtutem influat; quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent*. Enimvero sicut in ordine naturæ elucet Dei omnipotentia & infinita virtus, per quam causis secundis tribuit vim & efficaciam producendi effectus, ad quos illa instituit: ita in ordine gratiæ Christus meritum & virtutem suæ passionis in eo maxime commendat, quod non solum in se, sed & in nobis sit merendi principium.

Q. 2. *Quotuplex est meritum?*

R. Duplex, aliud de congruo, aliud de condigno. Primum est meritum secundum quid, & in latiori significatione. Secundum ita dicitur simpliciter & proprie.

Ad meritum de congruo evocantur dispositiones, quas diximus in adultis requiri ad justificationem; de iis enim sic scribit Sanctus Augustinus Epist. 194. alias 105. nec ipsa peccati remissio sine aliquo merito est; *neque enim nullum meritum fuit illius qui dicebat propitius esto mihi peccatori*. Sed nemo absolute & simpliciter dixerit peccatorem, pœnitentia sua mereri remissionem peccatorum, quæ est opus misericordiæ, non vero justitiæ.

CA-

CAPUT IX.

De merito de condigno.

Q. 1. QUid est meritum de condigno?
R. Est opus bonum, & supernaturale ab homine justo & viatore libere elicitum, pro quo Deus mercedem promisit.

Dicitur 1. *opus bonum;* cuique enim notum est opus non esse laudabile, nec præmio dignum, nisi fuerit bonum, *stipendia peccati mors*, inquit Apostolus Rom. 6.

Huc igitur revocare necesse est, quæ de bonitate actuum humanorum præmisimus; cum ex iis omne pendeat meritum; neque enim satis est operari bonum, nisi & bene. An non artifex qui injunctum opus elaboravit, laudabilem materiam adhibuit, puta pretiosum pannum, sed male & præter artis regulas concinnavit, pœnam meretur, nedum mercedem? Sic se habent apud Deum, qui operibus ex objecto & officio bonis vacant, publicam rem administrant, familiam regunt, agrum colunt, & quæ sunt honesti sui status ac conditionis strenue exequuntur; sed alio quam ad Deum & vitam æternam referunt, puta ad lucrum, auram popularem & favorem humanum. Unde S. Augustinus concione 12. in Psal. 118. expendens hæc verba, *Averte oculos meos, ne videant vanitatem, in via tua vivifica me*, sic habet, *In qua vanitate præcipuum locum obtinet amor laudis humanæ, propter quam multa magna fecerunt, qui magni in hoc sæculo nominati sunt .... ad quam prævenientes perceperunt mercedem suam, vani vanam. Ab hac vanitate volens Dominus avertere oculos suorum*, attendite, *inquit*, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin non habebitis mercedem apud Patrem vestrum .... *monuit, ne etiam propter pecuniam dicens*, non potestis Deo servire & mammonæ: *Monuitne propter ipsum necessarium victum, atque vestitum, dicens*, ne solliciti sitis animæ vestræ, quid

manducetis, neque corpori vestro, quid induamini; *si enim vanum est propter hominum laudes bona facere, quanto vanius propter adipiscendam pecuniam, vel augendam, sive retinendam, & si quid ejusmodi est commodi temporalis, quod nobis accidit extrinsecus? quia omnia est vanitas.*

Enimvero ex communi omnium sensu nemo mercedem ab eo expectaverit, in cujus gloriam & obsequium non fuerit operatus: longe enim absurdissimum foret, si quis a te remunerari expeteret, ex eo quod sibi laborasset, suam vineam v. g. in proprium commodum diligenter excoluisset: Atqui ejusmodi sunt, qui suis commodis serviunt in operibus ex objecto honestis, & vitam æternam expectant a Deo, cujus gloriam & obsequium non intenderunt.

Oremus igitur, & multum oremus, cum opus aliquod meditamur, ut, quod propriis viribus non possumus, avertat Deus oculos nostros, ne videat ejusmodi vanitates, vigilemusque ejus auxilio nixi, ne quod in nobis remanet cupiditatis in decursu operis sensim germinet, inficiatque quod ad ejus gloriam puro corde susceperamus; cupiditas enim est illa arbor, seu radix mala, quæ non potest bonos & condignos fructus facere.

Quæ cum ita sint, lugendi profecto, & quam sæpissime a Pastoribus commonendi innumeri homines, quibus pereunt opera, alioquin ex officio bona, & condigna vitæ æternæ pretia, si ad illam, ut par est, referrentur. Namque ad comparandum regnum Cælorum necessarias impensas faciunt agricolæ: nec plura exiguntur, quam impenduntur ab artificibus & aliis, qui utiliter pro Republica laborant; ac divinæ providentiæ diu noctuque desudantes serviunt, finem tantummodo mutent non contemplantes quæ videntur, sed quæ non videntur, ut loquitur Apostolus, & æternum gloriæ pondus in præmium certo consequentur. Verum quia ad ejusmodi opera sola incitat cupiditas, sola vires, & animos subministrat, meritis exeunt vacui, tandemque ad lucem veritatis evigilantes, exclamare coguntur cum illo, qui dicebat,

Præ-

Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus, Luc. 5.

Dicitur 2. *Supernaturale*: est enim fidei dogma in variis Conciliis definitum adversus Pelagianos & Semipelagianos, & confirmatum in Conc. Trid. sess. 6. can. 1. 2. 3. hominem viribus liberi arbitrii mereri non posse justitiam & vitam æternam, *omnem palmitem in me non ferentem fructum* (inquit Christus Joann. 15.) *tollet eum* (Pater.) *Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis*. Et ratio est, quia opus naturale, quantumcumque ex officio laudabile, nullum habet ordinem, nullam proportionem ad vitam æternam.

Duo autem necessario concurrere debent, ut actus sit supernaturalis, scilicet supernaturale principium, & motivum seu finis supernaturalis.

Principium quidem, quia causa naturalis non nisi naturaliter operatur. Ut ergo voluntas, quam diximus esse principium actuum humanorum, supernaturaliter agat, Christo tanquam capiti conjungatur, unumque cum ejus spiritu principium efficiatur, necesse est, juxta illud Joann. 15. *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum*. Attrahitur autem vivificus ille Spiritus per orationem, ut habetur Ps. 118. *os meum aperui, & attraxi Spiritum*. Ergo qui propria nituntur industria & neglecto rationis studio, toto naturæ impetu feruntur ad opera exteriora; puta lectionem, agriculturam, &c. non videntur operari supernaturaliter, nec proinde apud Deum mereri; quia principium e quo procedunt ejusmodi opera, est mere naturale.

Motivum quoque seu finis supernaturaliter movens concurrere debet ad actum supernaturalem, quia omnis actus speciem & essentiam desumit ab objecto motivo; ac proinde actus erit naturalis, si motivum sit naturale, qualis est civilis honestas, familia alenda, scientia acquirenda, lucrum faciendum, captanda hominis benevolentia. Non movet autem bonitas finis, nisi per sui amorem. Amor vero non potest esse sine cognitione: Ergo ut motivum supernaturale moveat voluntatem, necessarium est ut agens vel actu

vel virtualiter attendat ad finem, & ejus amore operetur.

Dicitur 3. *Ab homine justo*, ait enim Christus Joann. 15. *sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis.* Atqui Christus non manet in nobis, nisi per charitatem & gratiam sanctificantem, juxta illud 1. Joann. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Enimvero peccatum lethale 1. animam separat a Deo. *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum.* Isai. 59. 2. Odium Dei concitat juxta illud Sapientiæ 14. *Odio sunt Deo impius, & impietas ejus.* 3. peccatorem constituit obnoxium pœnæ æternæ: Atqui repugnat eumdem mereri damnationem simul, & vitam æternam.

Ad meritum igitur de condigno in primis requiritur personæ dignitas. *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus: ad Cain autem* (peccatorem) *& ad munera illius non respexit.* Gen. 4. in Societate humana accepta sunt amici munuscula, inimici vero ingrata & despecta. Denique actiones Christi Domini, licet secundum entitatem spectatæ essent finitæ, & ejusdem speciei cum bonis justorum operibus, infinitum tamen valorem & meritum hauriebant ab ejus persona, utpote infinite digna: Ergo meritum de condigno præcipue reperitur ex dignitate & sanctitate personæ. Unde summi Pontifices Pius V. & Gregorius XIII. merito damnarunt XIII. Baji propositionem, qua asserebat bonum opus citra gratiam adoptionis factum esse Regni cælestis meritorium. Quot igitur incentiva & stimuli, ut conscii peccati lethalis per pœnitentiam in gratiam Dei quam citissime redeant, & bonæ arbores effecti fructus ferant dignos vitæ æternæ!

Dicitur 4. *ab homine viatore:* quia ex sancto Hieronymo in c. 9. Eccl. *viventes possunt bona opera perpetrare: mortui vero nihil valent adjicere ad id, quod secum tulere de vita*, ut habetur Joann. 9. *venit nox, quando nemo potest operari.*

Dicitur 5. *libere elicitum:* ad merendum enim & demerendum requiritur libertas a necessitate, ut defi-

nie-

nierunt summi Pontifices Innocentius X. & Alexander VII. adversus Jansenium.

Dicitur 6. *pro quo Deus mercedem promisit* : tum quia etiam in civilibus merces non debetur operatio nisi pro ea conductus fuerit : tum quia Deus pro suo absoluto dominio in creaturas jus habet exigendi omnia bona opera, nulla mercede proposita ; tum denique, quia bona nostra opera non in Dei, sed in nostram utilitatem cedunt. Unde S. August. serm. 169. alias 15. de verbis Apostoli, perpendens bonitatem, qua Deus bene operantibus mercedem promittit, ait, *nihil addi ad istam benevolentiam potest. Quis est, qui dicat, sanem te, & do tibi mercedem ?*

Ergo ad meritum de condigno sex requiruntur conditiones. 1. Opus debet esse bonum & honestum. 2. Supernaturale. 3. Hominis justi. 4. Libere agentis. 5. In terris adhuc peregrinantis. 6. Adjunctam habere debet Dei promissionem. Sed tres primæ dumtaxat in Catechesibus sunt exponendæ, quia præter quam quod non nimis oneranda est auditorum memoria, si tres illæ adfuerint conditiones, concurrent cæteræ, etiamsi auditores de illis non cogitent.

Q. 2. *Bona opera de condigno meritoria sunt-ne ad salutem necessaria?*

Certum est parvulis non esse necessaria; ipsis enim per Baptismum regeneratis in adoptionem filiorum vita æterna debetur solo titulo hæreditatis, *si autem filii, & hæredes : hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi ;* inquit Apostolus Rom. 8. Quæstio igitur solum esse potest de adultis. Unde

R. Bona opera de condigno meritoria adultis sunt omnino necessaria. *Carere meritis,* inquit S. Bernard. serm. 68. in Cant. *satis ad judicium est, perniciosa paupertas, penuria meritorum.* Et ratio est, quia ex Conc. Trid. sess. 6. c. 16. Vita æterna adultis proponitur sub triplici titulo, scilicet hæreditatis, mercedis, & coronæ gloriæ. Hæreditas autem necessario supponit gratiam adoptionis, merces bona opera, corona gloriæ victoriam. De Adoptionis gratia habetur Roman. 8. *Quos justificavit, illos* (& non alios) *glorificavit.*

vit. De bonis operibus, Luc. 19. *Negotiamini, dum venio*. Matth. 25. v. 30. *Inutilem servum ejicite in tenebras exteriores; &* v. 34. *possidete regnum .... esurivi enim & dedistis mihi manducare*, Et Matth. 7. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur*. Fructum bonum ait utique de condigno meritorium; pro altero enim gloria cælestis non rependitur. De corona gloriæ 2. Tim. 2. *Non coronatur, nisi qui legitime certaverit*, scilicet adversus concupiscentiam carnis, & oculorum ac superbiam vitæ, propter quæ militia est vita hominis super terram, nec potest bonis operibus insistere, quin simul cum animo suo depugnet, & exemplo Israelitarum (qui Nehemiæ 4. v. 17. cum instaurarent muros Jerusalem, una manu faciebant opus, & altera tenebant gladium) in omnibus sumat scutum fidei, ut monet Apostolus Ephes. 6. in quo possit omnia tela nequissimi ignea extinguere.

Singulorum ergo plurimi interest nosse, & Pastorum docere, qui sint characteres meriti condigni: & præveniendo futurum Dei examen perpendere, num operibus quæ bona apparent, desit aliqua ex conditionibus ad verum meritum requisitis, *ne sub auri specie æs lateat, aut hoc quod veraciter aurum est, monetæ reprobæ figura dehonestet*, inquit S. Greg. l. 33. mor. c. 26. Verum quomodo Parochiani ista recognoscent aut excutient, cum a parochis non didicerint necessarias veri meriti conditiones, quemadmodum multoties experti sumus, dum lustrarentur eorum Parœciæ? Quid prodest plebem nosse Deum, unum in essentia, trinum in personis, & in fine sæculorum incarnatum, si ignoret quid observandum, ut operibus suis illum promereatur? an non Magister tota mente incumbit, ut ipsius tyrones ante omnia ediscant regulas artis, quam profitentur, ac demum eas scite ac polite applicent? Atqui Parochus subditos existimet tanquam tyrones, quos ipse, habens formam scientiæ, ut loquitur Apostolus, hoc est, regulam credendorum & agendorum, instituendos suscepit in disciplina Christiana; Ergo imprimis ipsi incumbit auribus & animis

mis Parochianorum inculcare elementa & regulas actionis veræ christianæ & Deo dignæ, alioquin in vacuum gratiam acciperent, si fructum, ad quem datur, id est, meritum condignum vitæ æternæ ex ea non colligere; *cui autem non datur semper vivere, quid prodest bene vivere?* August. tr. 45. in Joann.

Q. 3. *Ad meritum de condigno requiritur-ne an opus supernaturale nulla lege sit præceptum, sicque, ut ajunt, supererogationis?*

R. Minime, quin affirmans quorumdam sententia a Theologis communiter damnatur ut temeraria, & erronea, quia servantibus mandata vita æterna in mercedem promittitur Luc. 6. *Diligite inimicos vestros ... & erit merces vestra multa.* Matth. 25. Datur regnum Dei propter opera misericordiæ, & quidem præcepta; qui enim ea omiserunt, puniuntur tanquam legis transgressores, mittuntur in gehennam ignis.

Q. 4. *Actus supernaturalis cujuslibet virtutis est-ne in homine justo meritorius de condigno?*

R. Non conveniunt Theologi: affirmant non pauci, negant vero alii etiam magno numero, inter quos appellare licet S. Thomam, qui prima secundæ q. 114. art. 4. sic habet. *Meritum vitæ æternæ primo pertinet ad charitatem; ad alias autem virtutes secundario, secundum quod earum actus a charitate imperantur:* Et in responsione ad tertium docet actus fidei, patientiæ, & fortitudinis in Martyribus non esse meritorios de condigno, nisi virtutes illæ per dilectionem operentur; quia Deus non promisit coronam gloriæ nisi diligentibus se, Joann. 14. v. 21. 1. Cor. 2. v. 9. Jac. 1. v. 12. Nec major gloria retribuetur ei, qui pro Christo plus laboraverit, sed qui eum plus dilexerit, ut patet in beata Virgine, quæ tot labores non sustinuit quot Apostoli; sed quia plus dilexit, sublimiorem gloriæ gradum consecuta est. Huic posteriori sententiæ in praxi est adhærendum, cum sola sit secura in re tanti momenti.

Q. 5. *Quænam cadunt sub meritum de condigno?*

R. Vita æterna & augmentum gratiæ sanctificantis. Ita definiit Conc. Trid. sess. 6. can. 32. *Si quis dixerit*

ipsum justificatum bonis operibus quæ ab eo per Dei gratiam & Jesu-Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ (si tamen in gratia decesserit) consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum; anathema sit.

CAPUT X.

De merito de congruo.

Q. 1. *QUot conditiones requiruntur ad meritum de congruo?*

R. Quatuor. 1. Opus debet esse bonum. 2. Supernaturale. 3. Libere elicitum. 4. Ab homine viatore. Probatur iisdem plane momentis, quibus supra demonstravimus ejusmodi conditiones requiri ad meritum de condigno; pro utroque enim merito æque sunt efficacia, ut legenti patebit.

Quod autem ad meritum de congruo non requiratur status gratiæ sanctificantis, nec Dei promissio; sicut ad meritum de condigno, constat ex dictis; namque 1. Dispositiones ad justificationem in peccatore pœnitente habent rationem meriti de congruo. 2. Donum perseverantiæ & auxilia efficacia, quamvis nulla de iis extet Dei promissio, & continuo sit pro iis orandum, suppliciter tamen emereri possumus.

Q. 2. *Donum sequitur ne infallibiliter meritum de congruo?*

R. Sequitur, si meritum habeat rationem ultimæ dispositionis: secus, si se habeat ut remota dispositio, quia motio Spiritus-sancti semper consequitur finem, nisi creatura ponat obicem: Atqui nullus est obex ex parte creaturæ, quæ mota a Spiritu-sancto, extremam manum operi imponit: secus, si retrahat. Hinc bona, quæ justus aliis meretur, de congruo, iis non semper obveniunt, quia plerumque ponunt obicem.

Q. 3. *Quænam cadunt sub merito de congruo?*

R. Ca-

R. Cadunt, 1. Gratiæ efficaces, & donum perseverantiæ. 2. Bona temporalia, quatenus a Deo ordinata sunt ad nostram vel proximi salutem; quia ut sic, pertinent ad gratias exteriores, quas Christus nobis promeruit, & possunt esse effectus prædestinationis, ut alibi diximus, sed monendum iterum nec opus, nec orationem fore meritoria de congruo, nisi procedant ex motione Spiritus-sancti. Quod si ex cupiditate proficiscantur, fere semper peccata sunt, & iram Dei provocant.

Dices: Eccl. 9. *universa æque eveniunt justo & impio*: Ergo bona temporalia non cadunt sub meritum.

Distinguo antec. Æque eveniunt in diversum usum & finem, Concedo: æque eveniunt in eundem usum & finem, Nego antecedens; *quia* (inquit S. Thom. 1. 2. quæst. 114. art. 10. ad quartum) *boni per hujusmodi manus ducuntur ad beatitudinem, non autem mali*. Impiis mala est sive prosperitas sive adversitas: prosperitas quidem, quia si miser est qui male concupiscit, sane miserior dicendus est ex Sancto Augustino, qui habet quod male concupivit. Inde enim exardescit superbia & cupiditas, sicut ex majori lignorum copia crescit incendium. Contra vero electis prosperitas est instrumentum bonorum operum, & adversitas veluti fornax, in qua probantur, & excoquuntur eorum virtutes. Unde Deus nonnumquam malis concedit iratus quod justis negat propitius; *novit enim Medicus*, inquit S. Augustinus Tract. 73. in Joann. *quid pro sua, quid contra suam salutem poscat ægrotus. Quod si fecerit, non ut salvator facit, quod est nomen ejus fidelibus ejus. Est quippe impiis & damnator*.

CAPUT XI.

De divisione actuum humanorum.

Q. 1. **Q**Uomodo dividuntur actus humani?

R. 1. Dividuntur generatim 1. In bonos & malos. 2. in elicitos, qui immediate a voluntate

procedunt, ut amor, desiderium, odium, &c. & imperatos, qui ab aliis facultatibus immediate proficiscuntur, sed ex imperio voluntatis, quæ ejusmodi facultates applicat ad opus; v. g. intellectum ad cogitandum, deliberandum, manum ad erogandam eleemosynam, ad homicidium patrandum. 3. In interiores & exteriores.

R. 2. Speciatim actus boni dividuntur in bonos moraliter tantum, & bonos supernaturaliter, & hi rursus in meritorios de condigno, & meritorios de congruo.

De bonitate & malitia actuum humanorum generatim spectata, ac de eorum merito satis superque diximus. Sed superest nonnulla difficultas solvenda circa bonitatem actuum imperatorum & exteriorum. Itaque,

Q. 2. *Competit-ne specialiter bonitas aut malitia moralibus actibus imperatis, & exterioribus?*

R. 1. Actus imperatus sive interior, ut cogitatio; sive exterior, ut erogatio eleemosynæ; oratio vocalis, nec bonus nec malus est moraliter, nisi extrinsece & denominatione petita ab interiori actu voluntatis. Ita Sanctus Thomas prima secundæ q. 20. c. 4. ad secundum. *Bonitas actus exterioris*, inquit, *non est alia a bonitate voluntatis, quam habet ex ipso actu volito*. Et ratio est, quia actus imperatus sive interior sive exterior, eatenus est bonum moraliter, quatenus est voluntarius, liber & tendens ad honestatem, ut supra dictum est: Atqui per se formaliter nec est voluntarius, nec liber, nec tendens ad honestatem, nisi quatenus imperatur & dirigitur ab interno voluntatis actu libero, a quo denominatur voluntarius, liber & moralis: Ergo extrinsece tantum & denominative est bonus.

R. 2. Actus exterior indirecte & occasionaliter auget bonitatem actus interioris; quatenus difficultas, diuturnitas laboris, defatigatio, & alia, quæ solent comitari opera externa, occasiones sunt voluntati exerendi vires, majorem conatum adhibendi, actus internos multiplicandi, quandiu perficiatur opus externum, quandiu v. g. Martyris corpus per varia tor-

menta

menta dilaniatur ; Ergo simpliciter & absolute melius est esse martyrem in re , quam in voto ; longam & difficilem peregrinationem conficere Religionis causa, quam proponere tantum & vovere.

Ergo in confessione Sacramentali actus exterior est exprimendus , meritoque Alexander VII. proscripsit hanc propositionem . *Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis praecepto dicens, commisi grave peccatum cum soluta, non exprimendo copulam.*

TRACTATUS DE VITIIS ET PECCATIS.

CAPUT PRIMUM.

De Notione vitii, & peccati.

Q. 1. *Quotuplici modo vitium seu peccatum sumitur?* R. Duplici , 1. late pro quolibet defectu, sive naturæ, sive artis. 2. Stricte pro morali rationis defectu . Priores defectus dicuntur vitia & peccata secundum quid , v. g. vitia seu peccata naturæ, aut arte facti : posteriores simpliciter vocantur vitia & peccata. Et ratio est , quia cum natura , aut artifex deficit, peccat solum contra finem singularem, nec defectus utriusque , licet vitiosus , repugnat legi æternæ , reducique potest ad Deum ultimum rerum omnium finem : contra vero defectus moralis adversatur legi æternæ, nec potest ad Deum referri.

Ergo peccatum seu vitium stricte sumptum , de quo solum hic agimus, est deordinatio voluntaria naturæ rationalis in iis, quæ spectant mores.

Q. 2. *Vitium & peccatum sunt-ne unum, & idem?*

 R. Ali-

R. Aliquando promiscue accipiuntur : proprie tamen differunt.

Q. 3. *In quo differunt?*

R. Differunt sicut actus & habitus. Peccatum quippe est actus moraliter malus : vitium vero est habitus, seu dispositio per se inclinans ad actum moraliter malum.

Ergo peccatum est quid pejus vitio; quia male agere pejus est, quam dispositum esse ad male agendum. Primum punitur, non secundum.

Q. 4. *Quomodo definitur peccatum?*

R. Definitur a S. Augustino lib. 22. contra Faustum, c. 27. Dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam. Hæc definitio probatur a S. Thoma prima secundæ q. 71. art. 7. & obtinuit in Scholis. Enimvero complectitur omnes peccati species.

Ac primo quidem peccatum originale, quod dici potest factum voluntarium, ut observat S. Augustin. l. 1. retr. c. 12. ubi sic habet: *Illud qnod in parvulis dicitur originale peccatum, cum adhuc non utantur arbitrio voluntatis, non absurde etiam vocatur voluntarium:* voluntate scilicet primi parentis, quæ non solum erat voluntas privatæ personæ, sed etiam communis omnium hominum tamquam membrorum, quorum Adamus constitutus erat caput.

Secundo peccatum omissionis, quia ex communi hominum usu in istis vocibus, *factum*, *dictum*, *concupitum*, intelliguntur negationes oppositæ; dicimus enim eum male facere, qui omittit officium, qui non respondet interroganti, cum debeat, nec amat quæ ipsum decent. Ita S. Thomas q. 76. artic. 2. ad primum.

Tertio peccatum veniale, quia etsi absolute & simpliciter non sit contra legem, ab ea tamen aliquatenus deficit; *Peccatum veniale*, inquit S. Thom. q. 7. de malo art. 1. ad primum, *etsi in aliquo recedat ab ordine legis, non tamen ipsum corrumpit; quia non corrumpit dilectionem, quæ est plenitudo legis.*

Quarto eadem definitio extenditur ad peccatum, quæ pugnat contra legem humanam; quia lex æterna, sicut

sicut & recta ratio, jubet ut filii obediant parentibus, servi Dominis, & subditi sibi præpositis.

Quinto peccatum habituale etiam continetur in illa definitione, peccatum enim habituale est actus malus præteritus, nec retractatus, moraliter remanens in macula, qua animam aspersit, juxta illud ad Tit. 1. *Inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia.* Jac. 1. *abjicientes omnem immunditiam.*

Q. 5. *Quid est peccati macula?*

R. Est privatio gratiæ, non præcise, sed cum relatione & ordine ad actum malum præteritum, qui, ut diximus, quamdiu non fuerit retractatus, moraliter remanet, & privatio gratiæ censetur voluntaria conversio habitualis ad creaturam, quin & aversio similiter habitualis a Deo, si actus fuerit lethaliter malus. Namque propter actum præteritum non retractatum voluntas habitualiter adhæret objecto illicite amato, privaturque vel gratia sanctificante, si actus fuit lethaliter malus: vel fervore charitatis, si venialiter dumtaxat. Unde S. Thom. 3. p. q. 87. art. 2. ad tertium concludit ad abluendam maculam peccati mortalis requiri infusionem gratiæ sanctificantis: ad tollendam vero maculam peccati venialis, sufficere motum charitatis.

Dixi, *præcise*, tum quia privatio gratiæ, ut sic, non habet rationem culpæ, sed pœnæ a Deo justissime inflictæ: tum quia una & eadem est privatio gratiæ in omnibus peccatoribus, diversæ vero peccatorum maculæ pro diversitate peccatorum.

Quæres 6. *Per quos actus contrahitur peccati macula?*

Respondet S. Thomas q. 86. art. 1. ad secundum, non contrahi præcise per cognitionem, sed per amorem rerum inferiorum. Quia proprium est intellectus per cognitionem assimilare sibi objecta, & eorum materialitatem & imperfectionem quodammodo eliquare & expurgare, adeo ut ex objectis materialibus & obscœnis sola in intellectu refulgeat veritas, qua perficitur; nedum inficitur: Unde Deus absque præjudicio infinitæ suæ puritatis & sanctitatis cognoscit omnia obscœ-

obscœna & turpissima, de quibus ipsi peccatores erubescunt. Amor vero est motus voluntatis ad res ipsas, ut in se sunt, suisque animam agglutinat, ac proinde, si turpes sint, commaculat. Quemadmodum enim vestis tum maculari dicitur, cum suum nitorem deperdit: deperdit autem per contactum alicujus impuri, puta luti; sic anima amittit suam pulchritudinem adhærendo creaturæ, quod fit per amorem.

Dixi animam non maculari præcise per cognitionem, quia occasionaliter per eam aliquando fædatur. Nam attentio ad turpia inflammat libidinem; ad superflua, causat teporem & negligentiam; ad injuriam acceptam, provocat iram & vindictam. Hinc inter peccata numerantur cogitationes, quæ dicuntur morosæ, a mora, non temporis, cum peccatum etiam mortale uno momento consummari possit; sed rationis, quæ circa eas immoratur. Dicitur autem ratio in mora, quomodo debitor, qui non solvit debitum, cum potest & debet: ratio enim statim cogitationem debet avocare ab objecto, cum advertit ex ejus perceptione concupiscentiam delectari cogitatione odii, vindictæ, venereorum, &c. *Ex hoc ipso*, inquit S. Th. 1. 2. q. 74. art. 7. ad 2. *quod ratio superior non dirigit actus humanos secundum legem divinam, impediens actum peccati, dicitur ipsa consentire, sive cogitet de lege æterna, sive non*, (nota contra peccatum philosophicum) *cum enim cogitat de Lege Dei actu, ea contemnit; cum vero non cogitat, eam negligit per modum cujusdam omissionis*. Et art. 6. *Deficit* (ratio) *in directione passionum inferiorum dupliciter. Uno modo quando imperat illicitas passiones; alio modo, quando non reprimit illicitum passionis motum*. Enimvero officium est Præpositi coercere seditiosos subditorum motus, quando id præstare potest, censeturque iis consentire, si dissimulet sine rationabili causa. Quantomagis si iis delectetur? *Totus homo damnabitur*, inquit S. Augustinus lib. 12. de Trinit. c. 12. *nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur;* quia nemo delectatur re illicita, nisi

nisi illam amet: Atqui amare rem lethaliter malam est peccatum lethale: Ergo & ea libere delectari.

Ergo excusandi non sunt, qui in familiaribus colloquiis laudant vitæ superfluitates, ultionem de inimicis, & cætera, quæ lege divina prohibentur, ac de iis cogitando animam oblectant, eo prætextu, quod a lege ista vetante abstrahant: *Hæc*, inquiunt, *dicta sint secundum hominem*. Immo contra naturam hominis est, ac proinde peccatum, amare quæ per se mala sunt.

Dixi, *sine rationabili causa*; nullum enim est peccatum non amovere justam causam, qualis esse potest auditio confessionum, equitatio necessaria, &c. ex quibus delectatio venerea sequitur in appetitu sensitivo, modo absit periculum consensus; si enim adesset, ab iis omnino esset abstinendum, ut uno ore docent Theologi, inquit Azor. p. 1. l. 4. c. 6. q. 5. Plura & scitu necessaria, quæ spectant ad cogitationes morosas, vide Tomo 3. Tract. de Peccatis, c. 9.

Q. 7. *Quotuplex est peccati macula?*

R. Triplex. Cum enim macula sit privatio nitoris animæ, totuplex distingui debet peccati macula, quotuplex est animæ nitor: Atqui nitor ille triplex est. Primus refulget ex lumine naturali rationem dirigente. Secundus ex lumine supernaturali, fidei & gratiæ. Tertius ex actibus charitatis & virtutum infusarum, quibus interior gratiæ nitor exterius splendescit, juxta illud Matth. 5. *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est*. Ergo ex peccato generatim sumpto nascitur triplex animæ macula. Prima consistit in privatione rectitudinis conformitatis ad rectam rationem; rectitudo quippe illa pulchritudo est & naturalis animæ decor. Secunda, in privatione gratiæ sanctificantis, quam inducit peccatum mortale, ratione cujus maculæ, homo denominatur & vere est malus, peccator habitualiter a Deo aversus, & ideo ejus inimicus. Tertia, quæ oritur ex peccato veniali, consistit in privatione fervoris, qui est decor & pulchritudo relucens in homine ex actibus charitatis

& alia-

& aliarum virtutum. Sicut enim venustas corporis humani non solum exurgit ex apta omnium membrorum compositione, sed etiam ex vegeto & florido colore, adeo ut corpus pallidi & lividi coloris sit deforme, etiamsi ex integris & ordinate compositis constet membris: ita animæ pulchritudo consistit non solum in recta habitudine partis inferioris ad superiorem, & partis superioris ad Deum, quod habet per gratiam sanctificantem, virtutes infusas, & dona Spiritus sancti; sed exterius maxime splendescit ex bonis operibus. Ergo macula aspergitur anima, quando ejus agendi ratio est remissior, multa facit aut prætermittit, quæ licet levia, displicent tamen, & oculos intuentium offendunt, ut leves rixæ, vaniloquia, &c.

Ergo macula unius peccati mortalis tolli non potest sine alia: quia homo non potest esse simul separatus a Deo, & conjunctus. Secus de macula peccati venialis, quia absolute potest quis fervere circa unum objectum, & remissius agere circa aliud.

Q. 8. *Quid est reatus peccati?*

R. Est obligatio ad pœnam ex macula voluntarie contracta; vel æternam, si peccatum sit mortale, nec ejus macula deleta, vel temporalem, si peccatum sit leve, aut macula peccati mortalis jam sit deleta.

CAPUT II.

De divisione Peccati.

Q. 1. *Quotuplex est peccatum?*

R. Duplex, originale, quod in Adamo contrahitur; & personale, quod propria voluntate committitur.

Q. 2. *Quotuplex est peccatum personale?*

R. Multiplex.

1. Aliud est actuale, & est ipsemet actus inordinatus & inhonestus: aliud habituale, quod est macula ex actu inordinato consequens.

Ergo

Ergo peccatum habituale aliter sumitur a Philosophis, aliter a Theologis. Apud Philosophos quippe peccatum habituale est habitus vitiosus, qui non contrahitur, nisi ex actibus malis sæpius repetitis; unus enim actus non producit habitum. Apud Theologos vero peccatum habituale est macula in anima remanens; vel ex uno actu malo non retractato.

2. Peccatum aliud dicitur commissionis, aliud omissionis. Commissionis est actus positivus contra præceptum negativum, quo prohibetur malum v. g. mendacium. Peccatum omissionis est omissio actus boni contra præceptum affirmativum, quo præcipitur ille actus, v. g. non audire Sacrum die festo, non jejunare tempore Quadragesimæ. *Duobus modis constat esse peccatum;* inquit S. August. lib. de perfectione justitiæ c. 3. *si aut fiant illa, quæ prohibentur; aut illa non fiant, quæ jubentur.* Porro peccatum commissionis, cæteris paribus, est gravius peccato omissionis; quia in eo major est recessus ab ordine rationis: pejus est v. g. odisse Deum, quam non amare, in illum blasphemare, quam illum non laudare.

3. Aliud est peccatum simpliciter dictum; aliud peccatum in Spiritum sanctum; quod, teste ipsa veritate; Matth. 12. *Non remittetur in hoc sæculo, neque in futuro.*

Peccatum autem in Spiritum-sanctum est peccatum ex malitia procedens, quo repelluntur, impugnanturve spiritalia gratiæ dona, quæ, cum sint effectus amoris Dei erga homines, appropriantur Spiritui-sancto, utpote qui sit ratione processionis suæ amor Patris & Filii.

Sex vero numerantur peccata in Spiritum-sanctum nempe desperatio, præsumptio, impœnitentia, obstinatio, impugnatio veritatis cognitæ, & invidentia fraternæ gratiæ. Illo autem modo dicuntur irremissibilia, quo morbus corporalis per se sanabilis, tum curari non potest, cum freneticus non admittit salubria remedia. Nam ex S. August. lib. 1. de Serm. Domini in Monte, qui sic peccat, humilitatem deprecandi non subit, nec spe veniæ, nec timore pœnæ movetur

ad pœ-

ad pœnitentiam, sed vel de se præsumit, vel desperatione dejicitur: non acquiescit sanis consiliis, sed obstinato animo veritati resistit, quin & de ea detrahit; non accenditur aliorum exemplis; sed illorum gratiæ invidet. Porro si ne minima quidem peccata absque pœnitentia remitti queunt, quanto minus graviora.

4. Alia sunt peccata capitalia cæterorum origines; alia, quæ ex illis nascuntur.

Septem capitalia numerantur a S. Gregorio lib. 31. Moral. c. 31. scilicet, inanis gloria, invidia, avaritia, ira, luxuria, gula, & acedia, de quibus plura hic dicenda essent scitu maxime necessaria ad curandos animi morbos tum proprios, tum alienos, nisi fuse de illis egissemus in praxi Sacramenti Pœnitentiæ gallice edita Parisiis apud Spiritum Billiot.

5. Peccata alia dicuntur spiritalia, quæ perficiuntur in delectatione spiritali, ut superbia, odium, invidia; alia carnalia, quæ carne consummantur, ut luxuria, gula. In latiori tamen significatione omnia fere peccata nonnunquam dicuntur opera carnis, ut Galat. 5. quia ex carne saltem occasionaliter oriuntur.

6. Alia sunt peccata ignorantiæ, alia infirmitatis, alia malitiæ, de quibus Tractatu superiori, ubi de voluntario.

7. Alia sunt contra naturam rationalem, quæ in pecoribus non sunt vitia, ut solutus concubitus: alia contra naturam genericam omnium animalium, ut Sodomia, & ita simpliciter & absolute dicuntur peccata contra naturam.

8. Peccatum dividitur in peccata cordis, oris & operis, quæ divisio non est peccati in diversas species, sed in diversos gradus, ejusdem speciei, peccatum enim incipit in corde, deinde per vocem foras prodit, denique ipso opere consummatur.

9. Celebris est peccati divisio in mortale & veniale, de quibus sicut de peccato originali separatim tractandum est.

CA-

CAPUT III.

De Peccato mortali & veniali.

Q. 1. EST-NE *legitima peccati divisio in mortale & veniale?*

Philosophi Stoici olim asseruerunt contra omnem sensum generis humani, ut loquitur S. August. Epist. 167. alias 29. omnia peccata esse æqualia.

Jovinianus IV. sæculo Stoicis adstipulatus est.

Pseudo-reformati ad hunc errorem accesserunt contendentes minima etiam peccata esse mortalia in reprobis, in prædestinatis vero gravissima etiam dici venialia, quia ipsis non imputantur propter firmam eorum fiduciam in Deum.

Joannes Gerson celeberrimus Academiæ Parisiensis Cancellarius 15. sæculo: contra communem Theologorum sententiam docuit, lib. de vita spiritali lect. 1. peccata venialia ex natura sua mereri damnationem æternam, tribuendumque misericordiæ Dei, quod non ita severe puniantur.

Hæc fuit quoque vigesima Baji propositio damnata a Pio V. & Gregorio XIII. *Nullum est peccatum natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.*

Itaque circa propositam quæstionem de solo peccato veniali controversia est, utrum scilicet detur, nam Hæretici cum Catholicis conveniunt dari peccatum natura sua mortale.

R. De fide est dari peccata natura sua venialia, nam Matth. 7. v. 5. quædam peccata comparantur festucæ, utpote levia, alia trabi, quia graviora. Similis comparatio habetur 1. Cor. 3. v. 12. *Si quis autem superædificat super fundamentum hoc* (quod est Christus, seu fides in Christum) *ligna, fœnum, stipulam ... detrimentum patietur, ipse autem salvus erit.* Concilium Africanum in sua epistola docet plures justos vivere sine crimine, non tamen sine quotidianis & levibus offensionibus; idem quoque Concil. Trid. sess. 6. c. 11. & S. Augustinus toto libro de perfectione justitiæ, & Ser-

& Sermone 351. alias homil. 50. *Quamvis*, inquit, *singula non lethali vulnere ferire censeantur; tamen omnia simul congregata velut scabies nostrum decus ita exterminant, ut ab illius sponsi speciosi forma præ filiis hominum castissimis amplexibus separent, nisi medicamento quotidianæ pœnitentiæ resecetur.*

Dices 1. Matth. 5. Christus sic pronunciat. Si quis solverit unum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno cælorum, hoc est in Dei judicio vilissimus habebitur, ac propterea in tenebras exteriores ejicietur, quemadmodum interpretantur S. Chrysostomus, Theophylactus, S. Thomas & alii: Ergo minima peccata merentur pœnam æternam.

Distinguo anteced. De mandatis minimis in mente Pharisæorum, apud quos leve peccatum erat concupiscentia uxoris alienæ, odium inimicorum, &c. quamvis revera sint peccata lethalia, Concedo: de mandatis minimis in se levibus, Nego antecedens.

Instas: Grave est peccatum non diligere Deum ex toto corde: Atqui omnis peccans etiam mendacio officioso non diligit Deum ex toto corde. *Quæ enim vitiosa cogitatio obrepet in hominis animo*, inquit Calvinus, *si totus amore Dei occupetur?* Ergo nullus leviter peccare potest.

Distinguo majorem cum S. Augustino, grave est peccatum non diligere Deum ex toto corde, præponendo, aut æquando ipsi aliud quippiam, Concedo: non diligere actu continuo & intensissimo, Nego majorem. Primus modus diligendi Deum ex toto corde est proprius justorum in terris peregrinantium: secundus beatorum, excluditque omne peccatum etiam veniale, sed est impossibile in hoc vitæ statu; proponitur tamen tamquam finis & scopus, ad quem peregrinantes tendere debent quotidie proficiendo, & quotidianos defectus minuendo. Charitas enim nascitur ut crescat, crescit donec perficiatur.

Instas iterum: Peccatum veniale non remittitur nisi ex Dei misericordia: Ergo in æternum puniri meretur. Nego conseq. Neque enim Aulico alias Regi acceptissimo perpetuo debetur pœna propter leviorem offensam,

sam, ex eo quod veniam sperare non possit, nisi ex indulgentia Principis. Misericordiæ itaque divinæ tribuendum quod gratiam justo concedat ad satisfaciendum pro venialibus, non vero quod justum in æternum non puniat.

Dices 2. Minima opera bona justi merentur vitam æternam: Ergo & minima peccata supplicium æternum.

Nego conseq. 1. Quia Deus ultra condignum remunerare potest, quia misericors est: punire vero non potest, quia justus est. 2. Quia sicut minimum opus bonum vitam æternam non meretur, nisi ex charitate procedat, sic peccatum ex objecto leve, non est dignum pœna æterna, nisi ex formali Dei contemptu proficiscatur.

Instas: Malum culpæ etiam levissimæ majus est malo pœnæ gravissimo, alioquin licitum foret peccare leviter ad vitandum grave malum temporale. Ergo peccatum veniale juste puniri potest pœna gravissima, scilicet damnatione æterna.

Nego conseq. Quamvis enim malum culpæ sit superioris ordinis respectu mali cujuscumque pœnæ etiam infinitæ, inde tamen recte non concluditur nullam esse vindictam justam peccati etiam levissimi, quemadmodum non sequitur argentum, vel aurum, in qualibet quantitate appendatur, non posse esse justum pretium animalis, puta oviculæ, ex eo quod minutissimum animal perfectius sit quovis corpore inanimato. In his itaque servanda est aliqua proportio secundum justitiæ leges, ita ut pro culpa leviori decernatur pœna levior, sicut pro animali viliori statuitur minus pretium.

CAPUT IV.

De peccati mortalis differentia a veniali.

Q. 1. IN *quo conveniunt & differunt peccatum mortale & veniale?*

R. Con-

post mediam noctem, & tamen idem esset actus intemperantiæ.

Nego antecedens, & ejus confirmationem, in allatis enim exemplis, licet idem numero motus perseveret in sensualitate; novus tamen & essentialiter diversus exurgit in voluntate, quæ post advertentiam rationis vult quod antea nolebat, nempe separari a Deo.

Dices 2. Ex S. Augustino Tract. 12. in Joann. *Plura minuta peccata, si negligantur, occidunt quemadmodum minuta grana arenæ, si multa sint, premunt atque opprimunt, & aqua paulatim per sentinam intrando, si non exhauriatur, mergit navem.* Ergo.

Distinguo anteced. occidunt dispositive, quemadmodum levis febris, si non curetur, tandem extinguit calorem naturalem, & mortem infert, Concedo; occidunt per se formaliter, Nego antecedens.

Q. 2. *Quibus signis discerni potest peccatum mortale a veniali?*

R. Hæc duo sunt signa peccati mortalis. Primum, si sit in materia gravi. Secundum, si adfuerit sufficiens advertentia & deliberatio, alioquin si alterutrum desit, judicandum est peccatum esse veniale. Quare mendacium officiosum & furtum unius assis, licet ex deliberata voluntate procedant, venialia sunt peccata propter levitatem materiæ, delectatio turpis, quamvis sit in materia gravi, si tamen desit sufficiens advertentia aut libertas, venialis censetur.

CAPUT V.

De peccato originali.

Q. 1. **E***xistit-ne peccatum originale?*

Negarunt Pelagiani, docueruntque Adamum peccando sibi soli nocuisse: morbos, mortem & concupiscentiam non esse effectus peccati illius, sed meros naturæ humanæ defectus. Postea tamen argumentis Catholicorum coacti sunt confiteri mortem corporis ex Adamo trahi, non vero peccatum. Priorem

Pela-

Pelagianorum errorem 16. sæculo amplexi sunt Anabaptistæ & Sociniani: posteriorem Zuingliani. Contra hos omnes extat definitio Concilii Tridentini sess. 5. can. 2. his verbis: *Si quis Adæ prævaricationem sibi soli, & non ejus propagini asserit nocuisse ... aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum, mortem & pœnas corporis tantum in omne genus humanum infudisse, non autem & peccatum, quod est mors animæ, anathema sit.* Quare ad propositam quæstionem,

R. De fide est per Adæ prævaricationem omnes homines nasci peccato, morti & aliis miseriis obnoxios, *In iniquitatibus conceptus sum*, inquit Propheta Psal. 50. Job 14. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?* Quem locum sic vertunt septuaginta Interpretes, & ex iis Origenes homil. 12. in Levit. & alii ex antiquioribus Patribus. *Nemo mundus a sorde, cujus est unius diei vita super terram.* Certe textus ille non potest intelligi ad mentem Socinianorum de sordibus corporeis, cum homines illas emundare possint & soleant. Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors; & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt*: Ergo nec ipsi parvuli immunes sunt a peccato, cum obnoxii sint morti, quæ per peccatum in omnes homines pertransiit. Ergo ubi dicit Apostolus, nempe v. 19. *Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi*, ex S. Augustino lib. 6. contra Julianum cap. 24. *Ipsi sunt multi, qui & omnes.*

Dices 1. Ezech. 18. habetur, *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris sui*: Ergo.

Nego conseq. namque peccatum originale non est peccatum Adami, sed ex Concilio Tridentino sess. 5. Can. 3. inest cuique proprium. Et ex sancto Augustino lib. 3. de pecc. mer. cap. 8. *Imputat* (Deus) *non jam aliena, sed propria, carnali generatione jam eorum sunt, quibus nondum spirituali regeneratione dimissa sunt.*

Dices 2. Citato cap. 5. Rom. *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysem, etiam in eos, qui non peccaverunt in*

obſcœna & turpiſſima, de quibus ipſi peccatores erubeſcunt. Amor vero eſt motus voluntatis ad res ipſas, ut in ſe ſunt, ſuiſque animam agglutinat, ac proinde, ſi turpes ſint, commaculat. Quemadmodum enim veſtis tum maculari dicitur, cum ſuum nitorem deperdit: deperdit autem per contactum alicujus impuri, puta luti; ſic anima amittit ſuam pulchritudinem adhærendo creaturæ, quod fit per amorem.

Dixi animam non maculari præciſe per cognitionem, quia occaſionaliter per eam aliquando fædatur. Nam attentio ad turpia inflammat libidinem; ad ſuperflua, cauſat teporem & negligentiam; ad injuriam acceptam, provocat iram & vindictam. Hinc inter peccata numerantur cogitationes, quæ dicuntur moroſæ, a mora, non temporis, cum peccatum etiam mortale uno momento conſummari poſſit; ſed rationis, quæ circa eas immoratur. Dicitur autem ratio in mora, quomodo debitor, qui non ſolvit debitum, cum poteſt & debet: ratio enim ſtatim cogitationem debet avocare ab objecto, cum advertit ex ejus perceptione concupiſcentiam delectari cogitatione odii, vindictæ, venereorum, &c. *Ex hoc ipſo*, inquit S. Th. 1. 2. q. 74. art. 7. ad 2. *quod ratio ſuperior non dirigit actus humanos ſecundum legem divinam, impediens actum peccati, dicitur ipſa conſentire, ſive cogitet de lege æterna, ſive non*, (nota contra peccatum philoſophicum) *cum enim cogitat de Lege Dei actu, ea contemnit; cum vero non cogitat, eam negligit per modum cujuſdam omiſſionis*. Et art. 6. *Deficit* (ratio) *in directione paſſionum inferiorum dupliciter. Uno modo quando imperat illicitas paſſiones; alio modo, quando non reprimit illicitum paſſionis motum*. Enimvero officium eſt Præpoſiti coercere ſeditioſos ſubditorum motus, quando id præſtare poteſt, cenſeturque iis conſentire, ſi diſſimulet ſine rationabili cauſa. Quantomagis ſi iis delectetur? *Totus homo damnabitur*, inquit S. Auguſtinus lib. 12. de Trinit. c. 12. *niſi hæc quæ ſine voluntate operandi, ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur*; quia nemo delectatur re illicita, niſi

nisi illam amet: Atqui amare rem lethaliter malam est peccatum lethale: Ergo & ea libere delectari.

Ergo excusandi non sunt, qui in familiaribus colloquiis laudant vitæ superfluitates, ultionem de inimicis, & cætera, quæ lege divina prohibentur, ac de iis cogitando animam oblectant, eo prætextu, quod a lege ista vetante abstrahant: *Hæc*, inquiunt, *dicta sint secundum hominem*. Immo contra naturam hominis est, ac proinde peccatum, amare quæ per se mala sunt.

Dixi, *sine rationabili causa*; nullum enim est peccatum non amovere justam causam, qualis esse potest auditio confessionum, equitatio necessaria, &c. ex quibus delectatio venerea sequitur in appetitu sensitivo, modo absit periculum consensus; si enim adesset, ab iis omnino esset abstinendum, ut uno ore docent Theologi, inquit Azor. p. 1. l. 4. c. 6. q. 5. Plura & scitu necessaria, quæ spectant ad cogitationes morosas, vide Tomo 3. Tract. de Peccatis, c. 9.

Q. 7. *Quotuplex est peccati macula?*

R. Triplex. Cum enim macula sit privatio nitoris animæ, totuplex distingui debet peccati macula, quotuplex est animæ nitor: Atqui nitor ille triplex est. Primus refulget ex lumine naturali rationem dirigente. Secundus ex lumine supernaturali, fidei & gratiæ. Tertius ex actibus charitatis & virtutum infusarum, quibus interior gratiæ nitor exterius splendescit, juxta illud Matth. 5. *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est*. Ergo ex peccato generatim sumpto nascitur triplex animæ macula. Prima consistit in privatione rectitudinis conformitatis ad rectam rationem; rectitudo quippe illa pulchritudo est & naturalis animæ decor. Secunda, in privatione gratiæ sanctificantis, quam inducit peccatum mortale, ratione cujus maculæ, homo denominatur & vere est malus, peccator habitualiter a Deo aversus, & ideo ejus inimicus. Tertia, quæ oritur ex peccato veniali, consistit in privatione fervoris, qui est decor & pulchritudo relucens in homine ex actibus charitatis

& alia-

& aliarum virtutum. Sicut enim venustas corporis humani non solum exurgit ex apta omnium membrorum compositione, sed etiam ex vegeto & florido colore, adeo ut corpus pallidi & lividi coloris sit deforme, etiamsi ex integris & ordinate compositis constet membris: ita animæ pulchritudo consistit non solum in recta habitudine partis inferioris ad superiorem, & partis superioris ad Deum, quod habet per gratiam sanctificantem, virtutes infusas, & dona Spiritus sancti; sed exterius maxime splendescit ex bonis operibus. Ergo macula aspergitur anima, quando ejus agendi ratio est remissior, multa facit aut prætermittit, quæ licet levia, displicent tamen, & oculos intuentium offendunt, ut leves rixæ, vaniloquia, &c.

Ergo macula unius peccati mortalis tolli non potest sine alia: quia homo non potest esse simul separatus a Deo, & conjunctus. Secus de macula peccati venialis, quia absolute potest quis fervere circa unum objectum, & remissius agere circa aliud.

Q. 8. *Quid est reatus peccati?*

R. Est obligatio ad pœnam ex macula voluntarie contracta; vel æternam, si peccatum sit mortale, nec ejus macula deleta, vel temporalem, si peccatum sit leve, aut macula peccati mortalis jam sit deleta.

CAPUT II.

De divisione Peccati.

Q. 1. *Quotuplex est peccatum?*

R. Duplex, originale, quod in Adamo contrahitur; & personale, quod propria voluntate committitur.

Q. 2. *Quotuplex est peccatum personale?*

R. Multiplex.

1. Aliud est actuale, & est ipsemet actus inordinatus & inhonestus: aliud habituale, quod est macula ex actu inordinato consequens.

Ergo

Ergo peccatum habituale aliter sumitur a Philosophis, aliter a Theologis. Apud Philosophos quippe peccatum habituale est habitus vitiosus, qui non contrahitur, nisi ex actibus malis sæpius repetitis; unus enim actus non producit habitum. Apud Theologos vero peccatum habituale est macula in anima remanens; vel ex uno actu malo non retractato.

2. Peccatum aliud dicitur commissionis, aliud omissionis. Commissionis est actus positivus contra præceptum negativum, quo prohibetur malum v. g. mendacium. Peccatum omissionis est omissio actus boni contra præceptum affirmativum, quo præcipitur ille actus, v. g. non audire Sacrum die festo, non jejunare tempore Quadragesimæ. *Duobus modis constat esse peccatum;* inquit S. August. lib. de perfectione justitiæ c. 3. *si aut fiant illa, quæ prohibentur; aut illa non fiant, quæ jubentur.* Porro peccatum commissionis, cæteris paribus, est gravius peccato omissionis; quia in eo major est recessus ab ordine rationis: pejus est v. g. odisse Deum, quam non amare, in illum blasphemare, quam illum non laudare.

3. Aliud est peccatum simpliciter dictum, aliud peccatum in Spiritum sanctum; quod, teste ipsa veritate; Matth. 12. *Non remittetur in hoc sæculo, neque in futuro.*

Peccatum autem in Spiritum-sanctum est peccatum ex malitia procedens, quo repelluntur, impugnanturve spiritalia gratiæ dona, quæ, cum sint effectus amoris Dei erga homines, appropriantur Spiritui-sancto, utpote qui sit ratione processionis suæ amor Patris & Filii.

Sex vero numerantur peccata in Spiritum-sanctum nempe desperatio, præsumptio, impœnitentia, obstinatio, impugnatio veritatis cognitæ, & invidentia fraternæ gratiæ. Illo autem modo dicuntur irremissibilia, quo morbus corporalis per se sanabilis, tum curari non potest, cum freneticus non admittit salubria remedia. Nam ex S. August. lib. 1. de Serm. Domini in Monte, qui sic peccat, humilitatem deprecandi non subit, nec spe veniæ, nec timore pœnæ movetur

ad pœ-

ad pœnitentiam, sed vel de se præsumit, vel desperatione dejicitur: non acquiescit sanis consiliis, sed obstinato animo veritati resistit, quin & de ea detrahit; non accenditur aliorum exemplis; sed illorum gratiæ invidet. Porro si ne minima quidem peccata absque pœnitentia remitti queunt, quanto minus graviora.

4. Alia sunt peccata capitalia cæterorum origines; alia, quæ ex illis nascuntur.

Septem capitalia numerantur a S. Gregorio lib. 31. Moral. c. 31. scilicet, inanis gloria, invidia, avaritia, ira, luxuria, gula, & acedia, de quibus plura hic dicenda essent scitu maxime necessaria ad curandos animi morbos tum proprios, tum alienos, nisi fuse de illis egissemus in praxi Sacramenti Pœnitentiæ gallice edita Parisiis apud SPIRITUM BILLIOT.

5. Peccata alia dicuntur spiritalia, quæ perficiuntur in delectatione spiritali, ut superbia, odium, invidia; alia carnalia, quæ carne consummantur, ut luxuria, gula. In latiori tamen significatione omnia fere peccata nonnunquam dicuntur opera carnis, ut Galat. 5. quia ex carne saltem occasionaliter oriuntur.

6. Alia sunt peccata ignorantiæ, alia infirmitatis, alia malitiæ, de quibus Tractatu superiori, ubi de voluntario.

7. Alia sunt contra naturam rationalem, quæ in pecoribus non sunt vitia, ut solutus concubitus: alia contra naturam genericam omnium animalium, ut Sodomia, & ita simpliciter & absolute dicuntur peccata contra naturam.

8. Peccatum dividitur in peccata cordis, oris & operis, quæ divisio non est peccati in diversas species, sed in diversos gradus, ejusdem speciei, peccatum enim incipit in corde, deinde per vocem foras prodit, denique ipso opere consummatur.

9. Celebris est peccati divisio in mortale & veniale, de quibus sicut de peccato originali separatim tractandum est.

CA-

CAPUT III.

De Peccato mortali & veniali.

Q. 1. **E**ST-NE *legitima peccati divisio in mortale & veniale?*

Philosophi Stoici olim asseruerunt contra omnem sensum generis humani, ut loquitur S. August. Epist. 167. alias 29. omnia peccata esse æqualia.

Jovinianus IV. sæculo Stoicis adstipulatus est.

Pseudo-reformati ad hunc errorem accesserunt contendentes minima etiam peccata esse mortalia in reprobis, in prædestinatis vero gravissima etiam dici venialia, quia ipsis non imputantur propter firmam eorum fiduciam in Deum.

Joannes Gerson celeberrimus Academiæ Parisiensis Cancellarius 15. sæculo: contra communem Theologorum sententiam docuit, lib. de vita spiritali lect. 1. peccata venialia ex natura sua mereri damnationem æternam, tribuendumque misericordiæ Dei, quod non ita severe puniantur.

Hæc fuit quoque vigesima Baji propositio damnata a Pio V. & Gregorio XIII. *Nullum est peccatum natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.*

Itaque circa propositam quæstionem de solo peccato veniali controversia est, utrum scilicet detur, nam Hæretici cum Catholicis conveniunt dari peccatum natura sua mortale.

R. De fide est dari peccata natura sua venialia, nam Matth. 7. v. 5. quædam peccata comparantur festucæ, utpote levia, alia trabi, quia graviora. Similis comparatio habetur 1. Cor. 3. v. 12. *Si quis autem superædificat super fundamentum hoc* (quod est Christus, seu fides in Christum) *ligna, fœnum, stipulam ... detrimentum patietur, ipse autem salvus erit.* Concilium Africanum in sua epistola docet plures justos vivere sine crimine, non tamen sine quotidianis & levibus offensionibus; idem quoque Concil. Trid. sess. 6. c. 11. & S. Augustinus toto libro de perfectione justitiæ, & Ser-

& Sermone 351. alias homil. 50. *Quamvis*, inquit, *singula non lethali vulnere ferire censeantur; tamen omnia simul congregata velut scabies nostrum decus ita exterminant, ut ab illius sponsi speciosi forma præ filiis hominum castissimis amplexibus separent, nisi medicamento quotidianæ pœnitentiæ resecetur.*

Dices 1. Matth. 5. Christus sic pronunciat. Si quis solverit unum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno cælorum, hoc est in Dei judicio vilissimus habebitur, ac propterea in tenebras exteriores ejicietur, quemadmodum interpretantur S. Chrysostomus, Theophylactus, S. Thomas & alii: Ergo minima peccata merentur pœnam æternam.

Distinguo anteced. De mandatis minimis in mente Pharisæorum, apud quos leve peccatum erat concupiscentia uxoris alienæ, odium inimicorum, &c. quamvis revera sint peccata lethalia, Concedo: de mandatis minimis in se levibus, Nego antecedens.

Instas: Grave est peccatum non diligere Deum ex toto corde: Atqui omnis peccans etiam mendacio officioso non diligit Deum ex toto corde. *Quæ enim vitiosa cogitatio obrepet in hominis animo*, inquit Calvinus, *si totus amore Dei occupetur?* Ergo nullus leviter peccare potest.

Distinguo majorem cum S. Augustino, grave est peccatum non diligere Deum ex toto corde, præponendo, aut æquando ipsi aliud quippiam, Concedo: non diligere actu continuo & intensissimo, Nego majorem. Primus modus diligendi Deum ex toto corde est proprius justorum in terris peregrinantium: secundus beatorum, excluditque omne peccatum etiam veniale, sed est impossibile in hoc vitæ statu; proponitur tamen tamquam finis & scopus, ad quem peregrinantes tendere debent quotidie proficiendo, & quotidianos defectus minuendo. Charitas enim nascitur ut crescat, crescit donec perficiatur.

Instas iterum: Peccatum veniale non remittitur nisi ex Dei misericordia: Ergo in æternum puniri meretur. Nego conseq. Neque enim Aulico alias Regi acceptissimo perpetuo debetur pœna propter leviorem offen-

fam,

sam, ex eo quod veniam sperare non possit, nisi ex indulgentia Principis. Misericordiæ itaque divinæ tribuendum quod gratiam justo concedat ad satisfaciendum pro venialibus, non vero quod justum in æternum non puniat.

Dices 2. Minima opera bona justi merentur vitam æternam: Ergo & minima peccata supplicium æternum.

Nego conseq. 1. Quia Deus ultra condignum remunerare potest, quia misericors est: punire vero non potest, quia justus est. 2. Quia sicut minimum opus bonum vitam æternam non meretur, nisi ex charitate procedat, sic peccatum ex objecto leve, non est dignum pœna æterna, nisi ex formali Dei contemptu proficiscatur.

Instas: Malum culpæ etiam levissimæ majus est malo pœnæ gravissimo, alioquin licitum foret peccare leviter ad vitandum grave malum temporale. Ergo peccatum veniale juste puniri potest pœna gravissima, scilicet damnatione æterna.

Nego conseq. Quamvis enim malum culpæ sit superioris ordinis respectu mali cujuscumque pœnæ etiam infinitæ, inde tamen recte non concluditur nullam esse vindictam justam peccati etiam levissimi, quemadmodum non sequitur argentum, vel aurum, in qualibet quantitate appendatur, non posse esse justum pretium animalis, puta oviculæ, ex eo quod minutissimum animal perfectius sit quovis corpore inanimato. In his itaque servanda est aliqua proportio secundum justitiæ leges, ita ut pro culpa leviori decernatur pœna levior, sicut pro animali viliori statuitur minus pretium.

CAPUT IV.

De peccati mortalis differentia a veniali.

Q. 1. **I**N *quo conveniunt & differunt peccatum mortale & veniale?*

R. Con-

R. Conveniunt in conversione ad creaturam: ambo enim sunt inordinatus amor creaturæ.

Differunt autem essentialiter in eo, quod peccatum mortale sit aversio a Deo non item veniale. Homo quippe per peccatum mortale simpliciter recedit a Deo, abjiciens ejus imperium, & consequenter suum finem ultimum in creatura constituit saltem implicite; per peccatum autem veniale non desinit adhærere Deo; nec ita ad creaturam animo convertitur, ut in ea constituat suum ultimum finem; paratus quippe est potius dimittere ea, quæ inordinate diligit, & in quibus peccat, quam a Creatore suo separari. Atque ut facilior sit utriusque peccati distinctio, finge duos cives, quorum alter ita suis privatis commodis & affectibus indulget, ut Regi suo nihilominus sit addictissimus, paratus pro ejus salute (ubi necesse fuerit) extrema adire pericula, alter vero, qui aversissimo a suo legitimo Principe est animo adversus illum petulanter se erigit. Primus nomen & officium probi civis retinet, & secundus habetur ut perduellis læsæ Majestatis reus, & infensissimus Patriæ hostis. Sic distingue inter eos, qui peccant venialiter, & eos qui mortaliter. De prioribus sic docent Patres Tridentini sess. 6. c. 11. *Licet in hac mortali vita quantumvis sancti & justi in levia saltem & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur peccata quandoque cadant, non propterea desinunt esse justi*. De posterioribus vero S. Thomas quæst. 28. de veritate art. 2. *Quicumque*, inquit, *in re temporali finem sibi constituit*, QUOD FACIT OMNIS MORTALITER PECCANS, *ex hoc ipso quantum ad affectum suum postponit Creatorem creaturæ, diligens plus creaturam, quam Creatorem; finis enim est qui maxime diligitur. Cum ergo Deus in infinitum creaturam excedat, erit peccatum contra Deum infinita offensa ex parte dignitatis ejus, cui per peccatum injuria fit dum ipse contemnitur:* Et lect. 3. in cap. 3. Epist. ad Philippenses. *Proprium Dei est, ut sit primum principium & finis ultimus. Unde qui pro fine habet aliquid illud est Deus suus.* Similia habet in cap. 5. ad Ephes.

Ergo

Ergo peccatum mortale in duobus essentialiter consistit, nempe in aversione a Deo, & conversione ad creaturam tamquam ad ultimum finem: peccatum vero veniale in sola conversione ad creaturam, salvo ordine ad Deum ut ad ultimum finem.

Ergo peccatum mortale ex aversione a Deo inducit animæ mortem, a qua dicitur mortale; sicut enim expirat corpus, cum animam emittit; ità expirat anima, cum Deum amittit. Deus amissus, mors animæ; anima emissa, mors corporis. 2. Habet quod sit infinita Dei offensa, ac proinde mereatur pœnam æternam; quia per ejusmodi aversionem peccator aufert a Deo, ut supra docebat S. Thomas, rationem ultimi finis, ut eam vilissimæ creaturæ afferat. Porro Rex non potest majori affici injuria, quàm cum regia ejus Majestas infra vilis mancipii conditionem deprimitur. 3. Est malum irreparabile; quia, ut ratiocinatur S. Thomas 1. 2. quæst. 72. art. 5. *Deordinatio mortis, quæ est per remotionem principii vitæ, est irreparabilis secundum naturam: inordinatio autem ægritudinis reparari potest propter id quod salvatur principium vitæ. Similiter est in his, quæ pertinent ad animam .... qui enim peccando avertitur ab ultimo fine, quantum est ex natura peccati, habet lapsum irreparabilem, & ideo dicitur peccare mortaliter, æternaliter puniendus; qui vero peccat circa aversionem a Deo, ex ipsa ratione peccati reparabiliter deordinatur: quia salvatur principium, & ideo dicitur peccare venialiter, quia scilicet non ita peccat, ut mereatur interminabilem pœnam.*

Dices 1. unus & idem numero actus potest esse peccatum veniale & mortale; Ergo peccatum mortale & veniale non differunt essentialiter, sed secundum majus & minus dumtaxat, quemadmodum calor remissior & intensior.

Probatur antecedens duobus exemplis. Motus indeliberatus odii in Deum est peccatum veniale, deliberatus vero mortale. Item, si quis die Jovis produceret cœnam carnibus instructam ultra mediam noctem, peccaret venialiter ante mediam noctem, in hypothesi quod ederet cum aliqua intemperantia, mortaliter vero

post

post mediam noctem, & tamen idem esset actus intemperantiæ.

Nego antecedens, & ejus confirmationem, in allatis enim exemplis, licet idem numero motus perseveret in sensualitate; novus tamen & essentialiter diversus exurgit in voluntate, quæ post advertentiam rationis vult quod antea nolebat, nempe separari a Deo.

Dices 2. Ex S. Augustino Tract. 12. in Joann. *Plura minuta peccata, si negligantur, occidunt quemadmodum minuta grana arenæ, si multa sint, premunt atque opprimunt, & aqua paulatim per sentinam intrando, si non exhauriatur, mergit navem:* Ergo.

Distinguo anteced. occidunt dispositive, quemadmodum levis febris, si non curetur, tandem extinguit calorem naturalem, & mortem infert, Concedo; occidunt per se formaliter, Nego antecedens.

Q. 2. *Quibus signis discerni potest peccatum mortale a veniali?*

R. Hæc duo sunt signa peccati mortalis. Primum, si sit in materia gravi. Secundum, si adfuerit sufficiens advertentia & deliberatio, alioquin si alterutrum desit, judicandum est peccatum esse veniale. Quare mendacium officiosum & furtum unius assis, licet ex deliberata voluntate procedant, venialia sunt peccata propter levitatem materiæ, delectatio turpis, quamvis sit in materia gravi, si tamen desit sufficiens advertentia aut libertas, venialis censetur.

CAPUT V.

De peccato originali.

Q. I. E*Xistit-ne peccatum originale?*

R. Negarunt Pelagiani, docueruntque Adamum peccando sibi soli nocuisse: morbos, mortem & concupiscentiam non esse effectus peccati illius, sed meros naturæ humanæ defectus. Postea tamen argumentis Catholicorum coacti sunt confiteri mortem corporis ex Adamo trahi, non vero peccatum. Priorem

Pela-

Pelagianorum errorem 16. sæculo amplexi sunt Anabaptistæ & Sociniani: posteriorem Zuingliani. Contra hos omnes extat definitio Concilii Tridentini sess. 5. can. 2. his verbis: *Si quis Adæ prævaricationem sibi soli, & non ejus propagini asserit nocuisse ... aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum, mortem & pœnas corporis tantum in omne genus humanum infudisse, non autem & peccatum, quod est mors animæ, anathema sit.* Quare ad propositam quæstionem,

R. De fide est per Adæ prævaricationem omnes homines nasci peccato, morti & aliis miseriis obnoxios, *In iniquitatibus conceptus sum*, inquit Propheta Psal. 50. Job 14. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?* Quem locum sic vertunt septuaginta Interpretes, & ex iis Origenes homil. 12. in Levit. & alii ex antiquioribus Patribus. *Nemo mundus a sorde, cujus est unius diei vita super terram.* Certe textus ille non potest intelligi ad mentem Socinianorum de sordibus corporeis, cum homines illas emundare possint & soleant. Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors; & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt:* Ergo nec ipsi parvuli immunes sunt a peccato, cum obnoxii sint morti, quæ per peccatum in omnes homines pertransiit. Ergo ubi dicit Apostolus, nempe v. 19. *Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi*; ex S. Augustino lib. 6. contra Julianum cap. 24. *Ipsi sunt multi, qui & omnes.*

Dices 1. Ezech. 18. habetur, *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris sui:* Ergo.

Nego conseq. namque peccatum originale non est peccatum Adami, sed ex Concilio Tridentino sess. 5. Can. 3. inest cuique proprium. Et ex sancto Augustino lib. 3. de pecc. mer. cap. 8. *Imputat* (Deus) *non jam aliena, sed propria, carnali generatione jam eorum sunt, quibus nondum spirituali regeneratione dimissa sunt.*

Dices 2. Citato cap. 5. Rom. *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysem, etiam in eos, qui non peccaverunt in*

similitudinem prævaricationis Adæ: Ergo mortem duntaxat, non peccatum ex Adamo trahimus.

Distinguo antecedens cum S. Augustino lib. 6. contra Julianum cap. 4. Qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, hoc est, propria voluntate sicut Adamus ex deliberata sua voluntate peccavit, Concedo: qui non peccaverunt simpliciter, & voluntate Adami, quæ erat voluntas totius generis humani, Nego antecedens. Mors enim, quæ regnavit usque ad Moysen, est pœna justa: Atqui non esset justa, nisi supponeret peccatum. Unde Apostolus expresse dicit, eodem cap. 5. *Usque ad legem peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur*, idest non agnoscebatur; per legem enim cognitio peccati.

Dices 3. S. Clemens Alexandrinus lib. 3. stromatum. S. Gregorius Nyssenus oratione de infantibus, &c. S. Chrysostomus Homil. ad Neophytos, Theodoretus lib. 5. hæreticarum fabularum, docent infantes nullo inquinatos esse peccato: Ergo:

R. Difficiles quidem esse textus præsertim sancti Clementis, nec aperte solvi posse sine longiori dissertatione consulenda tom. 3. de pecc. cap. 7. §. 1. Hic autem breviter distinguo: nullo peccato inquinatos propria voluntate commisso, concedo: voluntate Adami, Nego antecedens. *Manifestum*, inquit sanctus Chrysostomus Homil. 10. in Epist. ad Rom. *quoniam non ipsum peccatum, quod ex legis transgressione*, (Nota sanctum Doctorem in objectione loqui de peccato personali,) *sed illud peccatum, quod ex Adæ inobedientia, hoc erat quod omnia contaminavit.*

Q. 2. *Quomodo traducitur peccatum originale?*

Sanctus Augustinus lib. 5. contra Julianum cap. 3. hæret circa propositam quæstionem. *Hic libentius disco, quam doceo*, inquit, *nec audeo docere quod nescio:* additque Epistola 167. alias 29. ideo Scripturam in hac parte obscurius loqui, quam cum agitur de existentia peccati originalis: quia prius non est ita ad salutem necessarium ac posterius. Sed scholæ tandem circa obscuram hanc quæstionem convenerunt, quibuscum

R. Tra-

R. Traducitur peccatum originale per generationem, & seminalem propagationem. Ita S. Thom. 1. 2. quæst. 81. art. 4. *Peccatum originale*, inquit, *a primo parente traducitur in posteros, in quantum moventur ab ipso per generationem, sicut membra moventur ab anima ad peccatum actuale ... nam ratio seminalis nihil aliud est, quam vis activa in generatione. Si autem aliquis formaretur virtute divina ex carne humana* (sicut Adamus ex luto,) *manifestum est quod vis activa non derivaretur ab Adam, unde non contraheret peccatum originale: sicut nec actu manus pertineret ad peccatum humanum, si manus non moveretur a voluntate hominis, sed ab aliquo extrinseco movente.* Hinc Christus nec actu contraxit, nec debuit contrahere peccatum originale; quia non est conceptus virtute activa, & seminali Adami, sed de Spiritu sancto: nec Eva, si ex costa Adami post ejus peccatum formata fuisset, peccato originali fuisset inquinata; quia non extitisset in Adam secundum rationem seminalem.

Neque propterea fingas cum Gregorio Ariminensi qualitatem quamdam morbidam, propter quam Adamus peccator generet peccatorem, sicut in semine leprosi est quædam realis corruptio, propter quam generat leprosum; quia omne peccatum, utpote voluntarium, sedem habet in voluntate: semen vero est solummodo instrumentum, quo traducitur peccatum in Adami posteros, quemadmodum si Adamus stetisset in justitia originali, eam transmisisset semine tanquam instrumento.

Q. *Peccatum originale transmittitur-ne absque ulla exceptione in omnes Adami posteros, via ordinaria progenitos?*

R. Beata Virgo peccatum originale actu non contraxit. Hæc propositio, quamvis non sit de fide, *cum nondum æterna sapientia*, inquit Gregorius XV. ad Regem Hispaniæ, *Ecclesiæ suæ tanti Mysterii penetralia patefecerit*: est tamen fidei consona, ut declaravit Concilium Basileense sess. 36. anno 1439. Cui declarationi adhæsit Theologiæ Facultas Parisiensis, statuitque anno 1497. neminem deinceps e suo gremio ad

Gradum Doctoralem promovendum, nisi prius Sacramento solemni ad tenendam hanc doctrinam se obstrinxisset, id ipsum postea præstiterunt Academiæ Coloniensis & Moguntina in Germania, Salmaticensis, Toletana, & Complutensis in Hispania. Summi Pontifices Sixtus IV. Pius V. Paulus V. & Gregorius XV. huic sententiæ admodum faverunt, quin Pius V. & Paulus V. prohibuerunt sub pœna suspensionis, ne publice, ubi promiscua virorum & mulierum multitudo convenire solet, sententia negans Immaculatam Beatæ Mariæ Virginis Conceptionem propugnaretur, quod tamen permiserunt in publicis Academiæ disputationibus, ubi nulla videbatur subesse scandali occasio. Sed cum nihilominus inde pax turbaretur, Gregorius XV. sub iisdem pœnis prohibuit, ne in Scholis & privatis colloquiis quisquam auderet asserere beatam Virginem in peccato fuisse conceptam, *nisi*, inquit, *aliquibus fuerit specialiter indultum*. Cavent autem omnes illi Pontifices, nequis ex prædictis Bullis & Constitutionibus colligat contrariam sententiam ab iis esse damnatam, aut improbatam, ac speciatim Gregorius XV. prohibuit, ne in officio festi Conceptionis addatur nomen adjectivum Immaculatæ, aut aliud simile.

Dixi beatam Virginem actu non contraxisse peccatum originale; quia juxta communem Theologorum sententiam, cum esset in lumbis Adæ secundum rationem seminalem, vi generationis suæ peccato erat obnoxia, sed a Christo Domino redempta est, quatenus anima ejus in primo suæ creationis instanti fuit ornata gratia sanctificante, & ita a peccati macula liberata, quam quidem actu & de facto non incurrit, sed quam incurrisset, nisi gratia Dei per merita Christi fuisset præventa. Redempta est igitur, *Quemadmodum*, inquit S. Augustinus in Ps. 85. *si Medicus videat tibi imminentem ægritudinem forte ex aliquo labore, & dicat, parce tibi, requiesce: recte dicis Medico, liberasti me ab ægritudine, non in qua jam eram, sed in qua futurus eram.*

C A-

CAPUT VI.

De natura & essentia peccati originalis.

Q. *IN quo consistit formalis ratio peccati originalis?*

R. 1. Cum Sancto Augustino lib. de moribus Ecclesiæ cap. 22. *Hoc peccato antiquo nihil est ad prædicandum notius*, (scilicet in Scripturis & traditione) *nihil ad intelligendum secretius*.

R. 2. Lutherani & Calvinistæ docent peccatum originale esse formaliter ipsam concupiscentiam: *Videtur ergo*, inquit Calvinus (lib. 3. Institut. cap. 1.) *peccatum originale hæreditaria naturæ nostræ pravitas, & corruptio in omnes animæ partes diffusa .... atque id est proprie quod a Paulo sæpius peccatum nominatur.* Atque ex hoc falso principio deducunt peccatum originale per baptismum non deleri, sed tegi duntaxat in prædestinatis, cum in iis concupiscentia remaneat, bona etiam justorum opera inficiens. Quam impietatem Concilium Tridentinum sess. 5. Can. 5. anathemate percussit. *Nihil enim damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu*, Rom. 8. *Sanguis ejus emundat nos ab omni peccato*, Joann. 1.

Dices: Concupiscentia, quæ remanet in baptizatis, peccatum vocatur ab Apostolo, Rom. 7. v. 20. Ergo.

Distinguo anteced. cum Patribus Tridentinis laudato canone 5. peccatum metaphorice, quia vel ex peccato est, sicut idioma vocatur lingua, & scriptura manus, vel ad peccatum inclinat, sicut Spiritus sanctus dicitur postulare, quia nos postulare facit, Concedo: est peccatum vere, proprie & formaliter, Nego antecedens. *Si quis autem contrarium senserit, anathema sit*, inquiunt laudati Patres.

R. Peccatum originale formaliter consistit in habituali aversione a Deo, hoc est, in privatione gratiæ sanctificantis propter actualem prævaricationem Adæ, in qua omnes fuimus & peccavimus; ita ut ipsa privatio gratiæ sanctificantis sit materiale peccati, & aversio a Deo formale, quia peccatum originale non

est actuale, sed habituale: Atqui peccatum habituale ex dictis est privatio gratiæ sanctificantis cum relatione ad aliquem actum malum præcedentem, & moraliter remanentem, ratione cujus est voluntarium: Ergo.

Ergo peccatum originale est mortale, cum sit habitualis aversio a Deo.

CAPUT VII.

De pœnis Peccati Originalis.

Q. 1. QUænam sunt pœnæ peccati originalis?

R. Aliæ spectant corpus, aliæ animam: aliæ mortalem hanc vitam, aliæ futuram.

Q. 2. *Quæ sunt pœnæ corporis in hac vita?*

R. Mors, morbi, & aliæ miseriæ. Est de fide; sic enim definiit Concilium Tridentinum sess. 5. canon. 1. Præiverat Concilium Arausicanum II. can. 2. *Per unum hominem peccatum introivit in mundum, & per peccatum mors*, Rom. 5.

Q. 3. *Quæ sunt pœnæ animæ in hac vita?*

Respondet sanctus Thomas prima secundæ q. 85. art. 3. Per peccatum quatuor vulnera animæ fuisse inflicta, nempe ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, quam sanctus Augustinus vocat difficultatem recti, infirmitatem in appetitu irascibili, & concupiscentiam in concupiscibili.

Q. 4. *Homo est-ne vulneratus in naturalibus?*

R. Cum glossa, quæ Venerabili Bedæ tribuitur, homo spoliatus est gratuitis, & vulneratus in naturalibus. Et ratio est, quia si homo sine peccato in puris naturalibus conditus esset, eam intelligentiam haberet, unde seipsum posset excolere, in virtute proficere, & ultimum finem adipisci; repugnat enim Sapientiæ divinæ negare creaturæ innocenti media, sine quibus finem, ad quem illam ordinavit, consequi non posset: Atqui homo in statu naturæ corruptæ adeo depra-

depravatus est in mente & in affectibus, ut propriis viribus finem etiam naturalem assequi non possit. *Quidam tantæ sunt fatuitatis*, inquit S. Augustinus Epist. 166. alias 28. *ut non multum a pecoribus differant*. Ipsimet Philosophi Gentiles, ut refert idem sanctus Doctor, ex tanta naturæ humanæ depravatione collegerunt præcessisse aliquod peccatum, ad quod esset referenda.

Q. 5. *Quænam est pœna peccati originalis in altera vita?*

R. De fide est parvulos sine Baptismo decedentes privari vita æterna; ita definierunt Concilium Florentinum sess. ultima, & Concilium Tridentinum sess. 5. can. 4. Scriptum est enim Joann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Dei.*

Q. 6. *Parvuli sine Baptismo defuncti fruuntur-ne aliqua beatitudine naturali?*

Affirmarunt Catharinus, Pighius, quibus se adjunxit Cardinalis Sfondratus, contendentes hujusmodi parvulos post judicium universale habitaturos super faciem terræ, tanquam in Paradiso terrestri, plenos sapientia & virtutibus moralibus, identidemque fruituros consortio Angelorum. Sed communiter rejicitur hæc sententia, utpote quæ accedat ad hæresim Pelagianorum. Quare,

R. Fictitia est beatitudo illa naturalis, pugnatque contra Ecclesiæ traditionem, *non baptizatis parvulis*, inquit S. Augustinus lib. 1. de Origine animæ cap. 9. *nemo promittat inter damnationem regnumque Cælorum, quietis vel felicitatis cujuslibet, atque ubilibet medium locum: hoc enim est hæresis Pelagiana*. Et Concilium Florentinum citato loco declarat. *Illorum animas, quæ cum actuali peccato, vel solo originali decedunt: mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas*. Si aliquibus pœnis sunt puniendæ: Ergo tristitia saltem afficiuntur ob privationem visionis beatificæ.

Q. 7. *Parvuli, qui nondum regenerati decedunt, afficiuntur ne pœna ignis?*

R. Non una est Catholicorum sententia.

Affirmant 1. S. Augustinus pluribus in locis, ac

præsertim serm. 294. cap. 3. & 4. *Nullus relictus est medius locus, ubi ponere queas infantes: alii erunt ad dexteram, alii ad sinistram, non novi aliud . . . Ecce exposui tibi quid sit regnum, & quid sit ignis æternus, ut quando confiteris parvulum non futurum in regno, fatearis futurum in igne æterno*. 2. S. Fulgentius lib. de Fide ad Petrum cap. 27. 3. Episcopi in Sardinia relegati ex eodem S. Fulgentio lib. de Incarnatione & Gratia cap. 14. & 30. 4. S. Gregorius lib. 9. Moral. cap. 12. *Perpetua*, inquit, *tormenta percipiunt, qui nihil ex propria voluntate peccaverunt*.

Sanctus tamen Augustinus lib. 5. contra Julianum cap. 11. lenit suam sententiam, fateturque se esse ancipitem circa pœnas ejusmodi parvulorum, ac tandem concludit, *Quis dubitaverit parvulos non baptizatos in damnatione omnium levissima futuros? Quæ, qualis, & quanta erit, quamvis definire non possim, non tamen audeo dicere, quod eis, ut nullibi essent, quam ut ibi essent, potius expediret*. Atqui, inquam ego, dicendum videretur melius eis fuisse non nasci, si ignis per totam æternitatem in eos sæviret, quemadmodum hic sævit in corpora eorum, qui flammis pereunt.

Negant vero parvulos non baptizatos igne torqueri 1. sanctus Gregorius Nazianzenus, orat. 40. in sanctum Baptisma. 2. S. Gregorius Nyssenus orat. 1. de infantibus. 3. Sanctus Thomas quæst. 1. de Malo; art. 2. Ejusdem sunt sententiæ sanctus Bonaventura, Scotus in secundum.

Ceterum monendi sunt Clerici, in Catechesibus primam sententiam non esse exponendam tanquam Fidei dogma; experientia quippe constat fideles ægre admodum audire parvulos sine Baptismo decedentes, mitti in ignem æternum, & propter ejusmodi sermones scandala interdum oriri in Ecclesia; sine causa tamen; parvuli quippe pro opinionum diversitate, nec melius, nec pejus habebunt.

Nihilominus poterunt data occasione, prudenter uti priore opinione adversus matres, quæ ex negligentia, vel alio quovis modo, fœtus in utero suffocant, aut præmature effundunt; posteriore vero, utpote benignio-

nigniore, lenire dolorem earum, quæ acerbius lugent filios suos sine gratia Christi decessisse.

CAPUT VIII.

De causa efficiente peccati.

Q. 1. *Quænam est causa efficiens peccati?*
R. Proprie & directe sola voluntas; Matth. 15. v. 19. *De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, &c. hæc sunt, quæ coinquinant hominem.* Et S. Augustinus lib. 2. de civ. Dei, c. 6. *Mala voluntas efficiens est operis mali: malæ autem voluntatis efficiens est nihil.* Et cap. 7. *Nemo quærat causam malæ voluntatis; non enim est efficiens, sed deficiens.*

Dixi, *proprie & directe*; nam multa voluntatem ad peccatum impellunt, ut caro, mundus, & Dæmones: & ideo occasionaliter & improprie dici possunt causa efficiens peccati.

TRACTATUS DE REGULA MORUM.

CAPUT UNICUM.

De ejus necessitate & existentia.

Q. 1. *Est-ne necessaria aliqua morum regula?*
R. Affirmative; quia facultas, quæ deficere potest, ut manus pictoris pingendo, indiget regulis; v. g. Artis Pictoriæ, per quas certo & infallibiliter dirigatur: Atqui voluntas humana, ex qua procedunt actus humani & morales, deficere potest: Ergo:

Q. 2. *Quænam est regula actuum humanorum?*

R. Duplex statuitur, interior scilicet & exterior: interior est conscientia; exterior vero lex.

Q. 3. *Quare conscientia non est unica actuum humanorum regula?*

R. Quia cum possit errare, & a vero deficere, ut patebit ex dicendis, lege debet dirigi.

Ergo temere agunt, qui sine notitia legis ex propria conscientia seu cerebro decernunt quid hic & nunc ipsis & aliis sit agendum.

Ergo actus humanus non est moraliter bonus, nisi dirigatur conscientia simul & lege; sed est simpliciter malus, si alterutrum desit. *Duobus modis aliquis ad peccatum obligatur*, inquit S. Thomas quodlib. 8. q. 6. art. 3. *Uno modo faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur: alio modo faciendo contra conscientiam, etsi non sit contra legem, ut si conscientia dictat alicui quod levare festucam de terra sit peccatum mortale.*

Q. 4. *Quare actus humanus legi conformis, sed conscientiæ repugnans, est malus?*

R. Quia hominis natura, utpote rationalis, exigit, ut omnes ejus actiones rationabiliter fiant, hoc est, ratione regantur, *rationabile obsequium vestrum*, inquit Apostolus Rom. 12.

DE CONSCIENTIA.

CAPUT PRIMUM.

De Notione Conscientiæ.

Q. 1. QUid est conscientia?

R. Est judicium actuale practicum dictans quid in particulari sit faciendum aut omittendum.

Dicitur 1. *Judicium*, quo significatur conscientiam esse actum elicitum ab intellectu; sed plerumque impera-

peratur a voluntate, quæ prout est bene vel male affecta, efficit bonam vel malam conscientiam. Unde in peccatoribus mala est conscientia; quia prava eorum voluntas pervertit judicium practicum: nulla est apud eos vera prudentia, nec in agendis consilium ab eis quærendum.

Dicitur 2. *Actuale*; quia conscientia neque est potentia, neque habitus, sicut prudentia, sed actus.

Dicitur 3. *Dictans*; quia conscientiæ est dirigere actus humanos.

Dicitur 4. *Quid in particulari sit faciendum aut omittendum*, ut distinguatur, tum a synderesi, tum a prudentia universali. Synderesis enim est habitus mentis nobis naturaliter inditus, qui versatur circa prima principia practica, v. gr. *quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*. Prudentia vero universalis est habitus sive acquisitus, sive infusus, qui ex illo primo principio, quod a nemine ignorari potest, deducit conclusiones universales, v. gr. non debemus alteri facere, quod nobis fieri nolumus: Atqui nolumus rem nostram subripi: Ergo non debemus rem proximi subripere. Ex hac autem universali conclusione conscientia subsumit: atqui hæc pecunia usuraria, est res aliena: Ergo non licet mihi eam accipere.

Ergo conscientia est ultimus prudentiæ particularis actus, & veluti ejus conclusio. *Conscientia*, inquit sanctus Antoninus, *est concludens scientia*.

Ergo conscientia, ut sit recta, necessario præsupponit præmissas veras & notas; namque vera & certa non potest esse conclusio, nisi eliciatur ex propositionibus veris & notis: ac proinde ex temeraria conscientia concludunt hoc aut illud hic & nunc esse faciendum, qui nullam habent firmam rationem, aut certam auctoritatem, ex qua ejusmodi conclusionem eliciant.

Q. 2. *Quare conscientia plerumque vocatur fides, ut Rom. 14. v. 23. damnatus est, quia non ex fide*, hoc est, ex conscientia; *omne autem quod non est fide, peccatum est?*

R. Quia conscientia non habet scientiæ strictæ sum-

ptæ certitudinem & evidentiam, sed ut plurimum nititur fide, sive divina, sive humana, ac proinde non immerito quis dicitur agere bona aut mala fide, quando agit ex bona aut mala conscientia.

CAPUT II.

De divisione conscientiæ.

Q. 1. *Quomodo dividitur conscientia?*

R. 1. Generatim & adæquate dividitur in bonam & malam. Gravis autem est difficultas, ac præ cæteris accuratius examinanda, quæ conscientia dici mereatur bona; nusquam enim in moralibus periculosius erratur, quam in definienda bona conscientia, testante Clero Gallicano anno 1700. *Hoc initium malorum esse, atque omnium corruptelarum caput, & doctrinæ confectio, & series temporum ostendit.* Atque ut in re tam lubrica secure procedamus, operæ pretium est referre sigillatim singulas conscientiæ divisiones, & varias ejus species, tumque licebit de unaquaque judicium ferre. Itaque.

R. 2. Conscientia specialius dividitur 1. in veram seu rectam, & falsam seu erroneam: & hæc vel invincibiliter est erronea, vel vincibiliter. 2. In certam & incertam.

Conscientia est certa, quando mens judicat practice nullum esse errandi periculum: incerta vero, quando oppositum judicat. Potest autem quis vel prudenter vel imprudenter esse certus: prudenter quidem, quando nulla est vera ratio erroris suspicandi: imprudenter vero, quando ejus certitudo oritur vel ex crassa ignorantia, vel ex cupiditate excæcante, juxta illud Sapientiæ 2. *Excæcavit eos malitia eorum*, vel ex fallaciis dæmonis, qui ex Apostolo 2. Cor. 5. *Excæcavit mentes fidelium*. Et hæc conscientia dicitur cæca & erronea, estque in pluribus causa impenitentiæ finalis & damnationis æternæ. *Error conscientiæ non habet vim excusandi*, inquit S. Thomas quodlib. 8. q. 6. artic. 5. quan-

quando ipse error peccatum est, ut cum procedit ex ignorantia ejus, quod quis scire tenetur & potest. Ergo frustra quis objicit bonam fidem in facto, quod dicit postea esse v. gr. simoniacum, nisi ejus ignorantia sit eorum, quæ nec scire potuit, nec debuit, alioquin ejus fides mala censenda est.

Q. 2. *Quotuplex certitudo competere potest conscientiæ?*

Nota triplicem esse certitudinem, scilicet Metaphysicam, Physicam, & Moralem.

Metaphysica habetur certitudo, quando res, quæ concipitur, non potest aliter se habere, nequidem divinitus, ut mons sine valle, homo sine rationalitate, Deus sine bonitate, hæc enim sunt contradictoria.

Physica: cum cognitio est rei, quæ naturaliter & secundum ordinem a Deo institutum alio modo se habere nequit, quamvis supernaturaliter possit. Sic certissimus stuppam in ignem conjectam brevi consumendam, licet per miraculum possit conservari.

Moralis adest certitudo, quando spectatis circumstantiis ratio dictat non esse timendum, ne res aliter se habeat, quamvis naturaliter & absque miraculo aliter possit contingere, imo sic aliquando contigerit: sic cum Morali certitudine quis ambulat per plateas tranquillo aere, vel cum fratre, quem benevolum expertus est; solus egreditur in campum, licet e tectis tegulæ in caput ejus decidere naturaliter possint, ut aliquando contigit, aut frater in ipsum insurgere, quemadmodum Cain in Abelem. Nam impudens & ridiculus videretur, si timore incurrendæ mortis in hujusmodi circumstantiis domi non se contineret. Cum eadem certitudine judex credit duobus testibus consentientibus, plebs docenti Parocho; nec nisi imprudenter fidem denegarent eo prætextu, quod duo testes; & Parochus fallere possint, & aliquando deceperint, etenim rariora & remotiora sunt, quam ut timeri debeant. His prænotatis.

R. Certitudo conscientiæ non est Metaphysica, nec Physica, sed moralis tantum. Hoc agnovit Aristoteles lib. 21. Metaph. *Certitudinem Metaphysicam*, inquit, *non oportet in cunctis quærere, sed in his, quæ non habent*

bent materiam. Et sanctus Thomas 2. 2. q. 70. art. 2. *In actibus humanis non potest haberi certitudo demonstrativa, eo quod sunt circa contingentia & variabilia. Et ideo sufficit probabilis certitudo, quæ ut in pluribus veritatem attingat, etsi in paucioribus a veritate deficiat*. Eadem docet sanctus Antoninus 2. part. tit. 3. cap. 10. §. 34. Cum autem certitudo moralis possit esse major vel minor, conscientia certa subdividitur in tutam & tutiorem.

Q. 3. *Quotuplex est conscientia incerta?*

R. Quadruplex, scilicet dubia, perplexa, scrupulosa, & probabilis.

Dubia est conscientia, quando mens inter rationes æqualis ponderis manet suspensa & quasi in æquilibrio, ut si ex duobus testibus æquali fide dignis alter affirmet, alter neget, hæret mens judicis, nec in unam partem magis quam in aliam inclinare potest.

Perplexa conscientia est intellectus practici judicium dictans subesse peccatum, quamcumque agens amplectatur partem, v. gr. sive mentiatur ad impediendum homicidium injustum, sive aperiat veritatem, ex qua sequitur ejusmodi homicidium. Sed prudentia dictat in hac hypothesi minus malum esse eligendum, & ita nunquam potest quis esse in vera peccandi necessitate.

Scrupulosa conscientia est intellectus practici judicium, quo aliquid frivolis rationibus esse bonum, aut malum æstimatur, adeoque trepidatur timore in agendo, ubi non est timor.

Probabilis conscientia seu opinio est mentis assensus cum formidine oppositi. *Opinio*, inquit S. Bernardus lib. 5. de Consideratione cap. 3. *certi nihil habens; verum per similia quærit potius, quam apprehendit*.

Q. 4. *Quotuplex est conscientia seu opinio probabilis?*

R. Duplex. Alia fulcitur ratione, alia auctoritate sapientiorum. Prima dicitur probabilis probabilitate intrinseca: secunda probabilis probabilitate extrinseca.

Q. 5. *Quotuplici modo spectari potest opinio probabilis probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca?*

R. Duplici, 1. Absolute, quo modo rusticus pro-

babili-

babiliter judicat hunc contractum, puta societatis, esse licitum; quia ejus Parochus, vel Confessarius illum approbavit. 2. Comparate cum alia opposita, ut si idem rusticus postea audiret a concionatore fide digno ejusmodi contractum esse illicitum & usurarium.

Q. 6. *Quid observandum in concursu probabilium opinionum oppositarum?*

R. Observandum utrum illæ propositiones sint æque probabiles aut altera ex illis sit minus vel magis probabilis. Si sint æque probabiles, conscientia efficitur, aut saltem effici debet dubia; quia mens propter æqualia rationis vel auctoritatis pondera non magis in unam inclinat partem, quam in aliam. Si opposita opinio sit minus probabilis, conscientia in illo concursu non solum est dubia; sed, nisi impediatur pravo voluntatis affectu, judicabit opinionem minus probabilem probabilius esse falsam.

Dixi, *nisi conscientia impediatur pravo voluntatis affectu*; quia hujusmodi affectus judicium præcipitat, nec sinit mentem attendere, nisi leviter & superficie tenus, ad ea, quæ dubium ingerere, & voluntatis impetum cohibere deberent, quod quam timendum sit monet Clerus Gallicanus anno 1700. hisce gravissimis verbis. *Neque quisquam in dubio salutis ad actum prosiliat, nisi ipso dubio* NON AD NUTUM VOLUNTATIS, AUT EX CUPIDITATIS INSTINCTU, *sed ex recta ratione disposito, dicente Scriptura*, rationabile obsequium vestrum, Rom. 12. Omnia probate, quod bonum est, tenete, 1. Thess. 5.

Q. 7. *Conscientia quæ fulcitur opinione probabiliori, est-ne certa?*

R. Distinguendum est. Vel enim vis argumenti, quo nititur opinio minus probabilis, stat cum altera probabiliore, vel prorsus exploditur. Si primum, conscientia non est certa; quia opposita opinio, quamvis minus probabilis, verisimilitudine non caret, quæ prudenti injicere debet errandi formidinem. Judex v. gr. non potest certo judicare testem fide digniorem vera dicere, quamdiu alterum contradicentem non potest falsi arguere. Si secundum, hoc est, si opinio probabi-

babilior explodit momenta oppositæ minus probabilis, efficaciterque ostendit non esse verisimilia, efficit conscientiam certam saltem moraliter. Expositis variis conscientiæ speciebus, superest ut definiamus quæ conscientia sit bona, statuique possit pro Regula Morum.

CAPUT III.

De bona, malave conscientia.

Certum est 1. ex dictis capite præcedenti malam esse conscientiam vincibiliter erroneam, id est, quæ procedit ex ignorantia eorum, quæ quis scire potest & debet.

Certum est 2. ad bonam conscientiam non requiri omnimodam certitudinem, nempe Metaphysicam, aut Physicam. *Absit vero*, inquit Clerus Gallicanus anno 1700. *ut probemus eorum errorem, qui negant licere sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.* Quem errorem Alexander Octavus proscripsit an. 1690. Sed gravis est controversia, an certitudo moralis necessaria sit ad bonam conscientiam. Itaque.

Q. 1. *Quid sentiendum est de conscientia dubia?*

R. Mala est, nec ea innitendum, sed suspendendus consensus, donec efficax ratio, aut indubitata auctoritas dubium dispulerit; quia *qui amat periculum, in illo peribit*. Eccli. 3. v. 21. *Graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus*, inquit sanctus Augustinus lib. 1. de Bapt. cap. 3. *vel eo solo, quod certis incerta præponeret.* Cap. *Juvenis*, tit. *de Sponsalibus*. *In his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus.* Generale quoque Concilium Viennense cap. *Exivi*, de Verb. signific. *In his, quæ salutem animæ respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiæ, pars securior est tenenda.* Addit Clerus Gallicanus an. 1700. *neque id consilii, sed præcepti loco habemus.*

Ergo ex mala conscientia agit & peccat, qui in concursu oppositarum opinionum æque probabilium quam-

quamlibet eligit, & ex ea operatur; quia agit ex conscientia dubia. *Beatus Thomas & alii*, inquit sanctus Antoninus 3. part. tit. 3. cap. 10. §. 16. *dicunt quod ille qui agit id, de quo est dubium, utrum sit mortale, vel non, peccat mortaliter; quia periculose exponit se mortali. Cum ergo in aliqua materia morali sunt variæ & contrariæ opiniones, ille qui adhæret latiori viæ, videtur se exponere periculo mortis, quia est in dubio; cum possit illa opinio esse falsa, & contraria vera.* Notent qui plures consulunt, donec acceperint consilium, quod cupiditati eorum faveat.

Ergo a fortiori peccat, & agit ex mala conscientia, qui in praxi sequitur opinionem minus probabilem; quia opinio minus probabilis, cum probabiliore collata, est verisimilius falsa: quis autem imprudentissimum ac stultissimum non dixerit, qui poculum haurit, quod probabilius creditur veneno infectum?

Q. 2. *Quæ igitur conscientia censenda est bona & recta?*

R. Ea sola & omnis quæ est moraliter certa; namque ex dictis conscientia dubia & incerta est mala. Ergo non potest esse bona & recta, nisi sit certa saltem moraliter. Dico moraliter; quia ut observavimus, in praxi non potest haberi certitudo Metaphysica nec Physica.

Dices 1. Est regula juris, in dubiis melior est conditio possidentis, & benignior sententia est eligenda: Atqui privatus quisque est in possessione suæ libertatis: Ergo in concursu oppositarum opinionum benigniorem licite eligit.

R. 1. Distinguendo majorem, est regula juris in materia justitiæ, Concedo: in qualibet materia, Nego majorem; obstant enim supra laudatæ regulæ. *In iis quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus.* Item. *In iis quæ salutem animæ respiciunt, pars securior est tenenda.* Ideo autem in materia justitiæ melior est conditio possidentis; quia quando est dubium, num res aliqua pertineat ad Petrum vel ad Paulum; Paulus in illa controversia non potest illam auferre a Petro, qui illam possidet; nec Petrus tenetur ea se spoliare: cui enim eam restitueret? Potest ergo eam

sibi

bet dubio ad nutum voluntatis sibi formaret conscientiam, omnes dubitandi rationes abjiceret, certumque se in operatione crederet eo ipso, quo vellet esse certus.

DE LEGE.

CAPUT PRIMUM.

De Notione Legis.

Q. 1. QUid est Lex?

R. Definitur, rationis ordinatio stabilis ad bonum publicum promulgata ab eo, qui curam habet communitatis cum intentione obligandi subditos.

Dicitur 1. *Rationis ordinatio*, quia lex est actus prudentiæ, quo legislator membra Reipublicæ inter se componit & mediis aptis dirigit ad suum ultimum finem. Unde 1. Ethic. cap. 9. lex dicitur: *Sermo ab aliqua prudentia & mente profectus*.

Dicitur 2. *Stabilis*, hoc est, non ad tempus, sed in perpetuum duratura, nisi abrogetur: quo differt lex a mandato vel præcepto, quod non est ita firmum ac stabile; quia non solet dirigi nisi ad privatas personas aut familiam, quæ successu temporis extinguitur: Lex vero imponitur toti communitati, quæ numquam interit.

Ergo lex ligat non solum præsentes, sed & eorum successores, non vero præceptum aut mandatum.

Ergo defuncto Episcopo, statuta ejus obligant, quandiu non revocantur a successore; Secus sentiendum de ejus mandatis, quæ non sunt lata per modum legis aut statuti.

Dicitur 3. *Ad bonum publicum*; quia potestas legislativa est a Deo, Rom. 13. vers. 1. & Principibus, sive Ecclesiasticis, sive Politicis concessa non in eorum

rum privatam utilitatem, sicut potestas dominativa Domini in servum & rem domesticam, sed in totius Reipublicæ ædificationem. 2. Cor. 10. vers. 8. turpe enim est totum ad partem referri, cum pars naturaliter ordinetur ad totum. Unde 4. Ethic. cap. 1. Leges ad Rempublicam sunt accommodandæ, non Respublica ad Leges.

Ergo vera lex non est, nec ligat subditos, quæ contraria est juri vel naturali, vel divino.

Dices: hæc definitionis particula subditorum inobedientiam fovet, & ad seditionem inducit; familiare quippe est subditis conqueri se gravari legibus iniquis & superfluis: Ergo.

Nego antec. namque 1. Non ex vulgi opinione; sed ex Sapientum judicio æquitas legum pensanda est. 2. in dubio sit ne lex justa an injusta, utilis an superflua? præsumptio debet esse pro Legislatore; quia, ut jam dictum est, in dubiis melior est conditio possidentis; Atqui legislator est in possessione regendi subditos: Ergo in hoc dubio non est ei deneganda obedientia, maxime cum subditi motiva & rationes ignorent, propter quas leges feruntur. 3. Quamvis leges nonnumquam habeant aliquid iniqui respectu unius aut alterius privati, justæ nihilominus censendæ sunt, cum toti communitati expediant. Si enim medicus laudatur, dum secundum artis regulas membrum alioquin sanum, cauterio inurit ut totius corporis saluti consulat; quidni & Legislator, qui lege sua nonnullos gravat ex necessitate procurandi boni publici?

Instas, cessante fine legis, ipsa quoque lex cessare dicitur: Ergo privatus non tenetur parere legi, quando est ipsi inutilis.

Distinguo antec. cessante fine legis universaliter & respectu totius communitatis, Concedo: cessante dumtaxat respectu quorumdam, Nego antec. Unde clericus, qui contra statutum Diœceseos manducat in taberna sub eo prætextu, quod tabernarius sit amicus; servetque temperantiæ & honestatis leges, nec proinde finis statuti in ipsum cadat, nihilominus peccat; quia

Q. 2. *Quænam est regula actuum humanorum?*

R. Duplex statuitur, interior scilicet & exterior: interior est conscientia; exterior vero lex.

Q. 3. *Quare conscientia non est unica actuum humanorum regula?*

R. Quia cum possit errare, & a vero deficere, ut patebit ex dicendis, lege debet dirigi.

Ergo temere agunt, qui sine notitia legis ex propria conscientia seu cerebro decernunt quid hic & nunc ipsis & aliis sit agendum.

Ergo actus humanus non est moraliter bonus, nisi dirigatur conscientia simul & lege; sed est simpliciter malus, si alterutrum desit. *Duobus modis aliquis ad peccatum obligatur*, inquit S. Thomas quodlib. 8. q. 6. art. 3. *Uno modo faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur: alio modo faciendo contra conscientiam, etsi non sit contra legem, ut si conscientia dictat alicui quod levare festucam de terra sit peccatum mortale.*

Q. 4. *Quare actus humanus legi conformis, sed conscientiæ repugnans, est malus?*

R. Quia hominis natura, utpote rationalis, exigit, ut omnes ejus actiones rationabiliter fiant, hoc est, ratione regantur, *rationabile obsequium vestrum*, inquit Apostolus Rom. 12.

DE CONSCIENTIA.

CAPUT PRIMUM.

De Notione Conscientiæ.

Q. 1. QUid est conscientia?

R. Est judicium actuale practicum dictans quid in particulari sit faciendum aut omittendum.

Dicitur 1. *Judicium*, quo significatur conscientiam esse actum elicitum ab intellectu: sed plerumque impera-

peratur a voluntate, quæ prout est bene vel male affecta, efficit bonam vel malam conscientiam. Unde in peccatoribus mala est conscientia; quia prava eorum voluntas pervertit judicium practicum: nulla est apud eos vera prudentia, nec in agendis consilium ab eis quærendum.

Dicitur 2. *Actuale*; quia conscientia neque est potentia, neque habitus, sicut prudentia, sed actus.

Dicitur 3. *Dictans*; quia conscientiæ est dirigere actus humanos.

Dicitur 4. *Quid in particulari sit faciendum aut omittendum*, ut distinguatur, tum a synderesi, tum a prudentia universali. Synderesis enim est habitus mentis nobis naturaliter inditus, qui versatur circa prima principia practica, v. gr. *quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*. Prudentia vero universalis est habitus sive acquisitus, sive infusus, qui ex illo primo principio, quod a nemine ignorari potest, deducit conclusiones universales, v. gr. non debemus alteri facere, quod nobis fieri nolumus: Atqui nolumus rem nostram subripi: Ergo non debemus rem proximi subripere. Ex hac autem universali conclusione conscientia subsumit: atqui hæc pecunia usuraria, est res aliena: Ergo non licet mihi eam accipere.

Ergo conscientia est ultimus prudentiæ particularis actus, & veluti ejus conclusio. *Conscientia*, inquit sanctus Antoninus, *est concludens scientia*.

Ergo conscientia, ut sit recta, necessario præsupponit præmissas veras & notas; namque vera & certa non potest esse conclusio, nisi eliciatur ex propositionibus veris & notis: ac proinde ex temeraria conscientia concludunt hoc aut illud hic & nunc esse faciendum, qui nullam habent firmam rationem, aut certam auctoritatem, ex qua ejusmodi conclusionem eliciant.

Q. 2. *Quare conscientia plerumque vocatur fides, ut Rom. 14. v. 23. damnatus est, quia non ex fide*, hoc est, ex conscientia; *omne autem quod non est fide, peccatum est?*

R. Quia conscientia non habet scientiæ strictæ sum-

ptæ certitudinem & evidentiam, sed ut plurimum nititur fide, sive divina, sive humana, ac proinde non immerito quis dicitur agere bona aut mala fide, quando agit ex bona aut mala conscientia.

CAPUT II.

De divisione conscientiæ.

Q. 1. Quomodo dividitur conscientia?

R. 1. Generatim & adæquate dividitur in bonam & malam. Gravis autem est difficultas, ac præ cæteris accuratius examinanda, quæ conscientia dici mereatur bona; nusquam enim in moralibus periculosius erratur, quam in definienda bona conscientia, testante Clero Gallicano anno 1700. *Hoc initium malorum esse, atque omnium corruptelarum caput, & doctrinæ consecutio, & series temporum ostendit.* Atque ut in re tam lubrica secure procedamus, operæ pretium est referre sigillatim singulas conscientiæ divisiones, & varias ejus species, tumque licebit de unaquaque judicium ferre. Itaque.

R. 2. Conscientia specialius dividitur 1. in veram seu rectam, & falsam seu erroneam: & hæc vel invincibiliter est erronea, vel vincibiliter. 2. In certam & incertam.

Conscientia est certa, quando mens judicat practice nullum esse errandi periculum: incerta vero, quando oppositum judicat. Potest autem quis vel prudenter vel imprudenter esse certus: prudenter quidem, quando nulla est vera ratio erroris suspicandi: imprudenter vero, quando ejus certitudo oritur vel ex crassa ignorantia, vel ex cupiditate excæcante, juxta illud Sapientiæ 2. *Excæcavit eos malitia eorum*, vel ex fallaciis dæmonis, qui ex Apostolo 2. Cor. 5. *Excæcavit mentes fidelium*. Et hæc conscientia dicitur cœca & erronea, estque in pluribus causa impenitentiæ finalis & damnationis æternæ. *Error conscientiæ non habet vim excusandi*, inquit S. Thomas quodlib. 8. q. 6. artic. 5.

quan-

quando ipse error peccatum est, ut cum procedit ex ignorantia ejus, quod quis scire tenetur & potest. Ergo frustra quis objicit bonam fidem in facto, quod dicit postea esse v. gr. simoniacum, nisi ejus ignorantia sit eorum, quæ nec scire potuit, nec debuit, alioquin ejus fides mala censenda est.

Q. 2. *Quotuplex certitudo competere potest conscientiæ?*

Nota triplicem esse certitudinem, scilicet Metaphysicam, Physicam, & Moralem.

Metaphysica habetur certitudo, quando res, quæ concipitur, non potest aliter se habere, nequidem divinitus, ut mons sine valle, homo sine rationalitate, Deus sine bonitate, hæc enim sunt contradictoria.

Physica: cum cognitio est rei, quæ naturaliter & secundum ordinem a Deo institutum alio modo se habere nequit, quamvis supernaturaliter possit. Sic certi sumus stuppam in ignem conjectam brevi consumendam, licet per miraculum possit conservari.

Moralis adest certitudo, quando spectatis circumstantiis ratio dictat non esse timendum, ne res aliter se habeat, quamvis naturaliter & absque miraculo aliter possit contingere, imo sic aliquando contigerit: sic cum Morali certitudine quis ambulat per plateas tranquillo aere, vel cum fratre, quem benevolum expertus est; solus egreditur in campum, licet e tectis tegulæ in caput ejus decidere naturaliter possint, ut aliquando contigit, aut frater in ipsum insurgere, quemadmodum Cain in Abelem. Nam impudens & ridiculus videretur, si timore incurrendæ mortis in hujusmodi circumstantiis domi non se contineret. Cum eadem certitudine judex credit duobus testibus consentientibus, plebs docenti Parocho; nec nisi imprudenter fidem denegarent eo prætextu, quod duo testes, & Parochus fallere possint, & aliquando deceperint, etenim rariora & remotiora sunt, quam ut timeri debeant. His prænotatis.

R. Certitudo conscientiæ non est Metaphysica, nec Physica, sed moralis tantum. Hoc agnovit Aristoteles lib. 21. Metaph. *Certitudinem Metaphysicam*, inquit, *non oportet in cunctis quærere, sed in his, quæ non ha-*

bent materiam. Et sanctus Thomas 2. 2. q. 70. art. 2. *In actibus humanis non potest haberi certitudo demonstrativa, eo quod sunt circa contingentia & variabilia. Et ideo sufficit probabilis certitudo, quae ut in pluribus veritatem attingat, etsi in paucioribus a veritate deficiat*. Eadem docet sanctus Antoninus 2. part. tit. 3. cap. 10. §. 34. Cum autem certitudo moralis possit esse major vel minor, conscientia certa subdividitur in tutam & tutiorem.

Q. 3. *Quotuplex est conscientia incerta?*

R. Quadruplex, scilicet dubia, perplexa, scrupulosa, & probabilis.

Dubia est conscientia, quando mens inter rationes aequalis ponderis manet suspensa & quasi in aequilibrio, ut si ex duobus testibus aequali fide dignis alter affirmet, alter neget, haeret mens judicis, nec in unam partem magis quam in aliam inclinare potest.

Perplexa conscientia est intellectus practici judicium dictans subesse peccatum, quamcumque agens amplectatur partem, v. gr. sive mentiatur ad impediendum homicidium injustum, sive aperiat veritatem, ex qua sequitur ejusmodi homicidium. Sed prudentia dictat in hac hypothesi minus malum esse eligendum, & ita nunquam potest quis esse in vera peccandi necessitate.

Scrupulosa conscientia est intellectus practici judicium, quo aliquid frivolis rationibus esse bonum, aut malum aestimatur, adeoque trepidatur timore in agendo, ubi non est timor.

Probabilis conscientia seu opinio est mentis assensus cum formidine oppositi. *Opinio*, inquit S. Bernardus lib. 5. de Consideratione cap. 3. *certi nihil habens; verum per similia quaerit potius, quam apprehendit*.

Q. 4. *Quotuplex est conscientia seu opinio probabilis?*

R. Duplex. Alia fulcitur ratione, alia auctoritate sapientiorum. Prima dicitur probabilis probabilitate intrinseca: secunda probabilis probabilitate extrinseca.

Q. 5. *Quotuplici modo spectari potest opinio probabilis probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca?*

R. Duplici, 1. Absolute, quo modo rusticus probabili-

babiliter judicat hunc contractum, puta societatis; esse licitum; quia ejus Parochus, vel Confessarius illum approbavit. 2. Comparate cum alia opposita, ut si idem rusticus postea audiret a concionatore fide digno ejusmodi contractum esse illicitum & usurarium.

Q. 6. *Quid observandum in concursu probabilium opinionum oppositarum?*

R. Observandum utrum illæ propositiones sint æque probabiles aut altera ex illis sit minus vel magis probabilis. Si sint æque probabiles, conscientia efficitur, aut saltem effici debet dubia; quia mens propter æqualia rationis vel auctoritatis pondera non magis in unam inclinat partem, quam in aliam. Si opposita opinio sit minus probabilis, conscientia in illo concursu non solum est dubia; sed, nisi impediatur pravo voluntatis affectu, judicabit opinionem minus probabilem probabilius esse falsam.

Dixi, *nisi conscientia impediatur pravo voluntatis affectu*; quia hujusmodi affectus judicium præcipitat, nec sinit mentem attendere, nisi leviter & superficie tenus, ad ea, quæ dubium ingerere, & voluntatis impetum cohibere deberent, quod quam timendum sit monet Clerus Gallicanus anno 1700. hisce gravissimis verbis. *Neque quisquam in dubio salutis ad actum prosiliat, nisi ipso dubio* NON AD NUTUM VOLUNTATIS, AUT EX CUPIDITATIS INSTINCTU, *sed ex recta ratione disposito, dicente Scriptura*, rationabile obsequium vestrum, Rom. 12. Omnia probate, quod bonum est, tenete, 1. Thess. 5.

Q. 7. *Conscientia quæ fulcitur opinione probabiliori, est-ne certa?*

R. Distinguendum est. Vel enim vis argumenti, quo nititur opinio minus probabilis, stat cum altera probabiliore, vel prorsus exploditur. Si primum, conscientia non est certa; quia opposita opinio, quamvis minus probabilis, verisimilitudine non caret, quæ prudenti injicere debet errandi formidinem. Judex v. gr. non potest certo judicare testem fide digniorem vera dicere, quamdiu alterum contradicentem non potest falsi arguere. Si secundum, hoc est, si opinio probabi-

babilior explodit momenta oppositæ minus probabilis, efficaciterque ostendit non esse verisimilia, efficit conscientiam certam saltem moraliter. Expositis variis conscientiæ speciebus, superest ut definiamus quæ conscientia sit bona, statuique possit pro Regula Morum.

C A P U T III.

De bona, mala-ve conscientia.

Certum est 1. ex dictis capite præcedenti malam esse conscientiam vincibiliter erroneam, id est, quæ procedit ex ignorantia eorum, quæ quis scire potest & debet.

Certum est 2. ad bonam conscientiam non requiri omnimodam certitudinem, nempe Metaphysicam, aut Physicam. *Absit vero*, inquit Clerus Gallicanus anno 1700. *ut probemus eorum errorem, qui negant licere sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.* Quem errorem Alexander Octavus proscripsit an. 1690. Sed gravis est controversia, an certitudo moralis necessaria sit ad bonam conscientiam. Itaque.

Q. 1. *Quid sentiendum est de conscientia dubia?*

R. Mala est, nec ea innitendum, sed suspendendus consensus, donec efficax ratio, aut indubitata auctoritas dubium dispulerit; quia *qui amat periculum, in illo peribit*. Eccli. 3. v. 21. *Graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus*, inquit sanctus Augustinus lib. 1. de Bapt. cap. 3. *vel eo solo, quod certis incerta præponeret.* Cap. *Juvenis*, tit. *de Sponsalibus*. *In his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus.* Generale quoque Concilium Viennense cap. *Exivi*, de Verb. signific. *In his, quæ salutem animæ respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiæ, pars securior est tenenda.* Addit Clerus Gallicanus an. 1700. *neque id consilii, sed præcepti loco habemus.*

Ergo ex mala conscientia agit & peccat, qui in concursu oppositarum opinionum æque probabilium quam-

quamlibet eligit, & ex ea operatur; quia agit ex conscientia dubia. *Beatus Thomas & alii*, inquit sanctus Antoninus 3. part. tit. 3. cap. 10. §. 16. *dicunt quod ille qui agit id, de quo est dubium, utrum sit mortale, vel non, peccat mortaliter; quia periculose exponit se mortali. Cum ergo in aliqua materia morali sunt variæ & contrariæ opiniones, ille qui adhæret latiori viæ, videtur se exponere periculo mortis, quia est in dubio; cum possit illa opinio esse falsa, & contraria vera.* Notent qui plures consulunt, donec acceperint consilium, quod cupiditati eorum faveat.

Ergo a fortiori peccat, & agit ex mala conscientia, qui in praxi sequitur opinionem minus probabilem; quia opinio minus probabilis, cum probabiliore collata, est verisimilius falsa: quis autem imprudentissimum ac stultissimum non dixerit, qui poculum haurit, quod probabilius creditur veneno infectum?

Q. 2. *Quæ igitur conscientia censenda est bona & recta?*

R. Ea sola & omnis quæ est moraliter certa; namque ex dictis conscientia dubia & incerta est mala. Ergo non potest esse bona & recta, nisi sit certa saltem moraliter. Dico moraliter; quia ut observavimus, in praxi non potest haberi certitudo Metaphysica nec Physica.

Dices 1. Est regula juris, in dubiis melior est conditio possidentis, & benignior sententia est eligenda: Atqui privatus quisque est in possessione suæ libertatis: Ergo in concursu oppositarum opinionum benigniorem licite eligit.

R. 1. Distinguendo majorem, est regula juris in materia justitiæ, Concedo: in qualibet materia, Nego majorem; obstant enim supra laudatæ regulæ. *In iis quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus.* Item. *In iis quæ salutem animæ respiciunt, pars securior est tenenda.* Ideo autem in materia justitiæ melior est conditio possidentis; quia quando est dubium, num res aliqua pertineat ad Petrum vel ad Paulum; Paulus in illa controversia non potest illam auferre a Petro, qui illam possidet; nec Petrus tenetur ea se spoliare: cui enim eam restitueret? Potest ergo eam

sibi

sibi retinere, maxime cum præsumatur eam justo titulo possidere, quamdiu contrarium evinci non potest.

R. 2. Negando minorem. Imo stat possessio, 1. pro lege naturali & divina; Deo quippe semper obligata fuit nostra libertas; cum ab illo essentialiter dependeat: Ergo in dubio juris naturalis & divini nefas est contra Deum litigare & libertati humanæ favere. 2. stat quoque possessio pro lege humana; homo enim naturaliter est animal sociabile: societas autem consistere nequit sine aliquo Duce & Præside; nascimur ergo Cives & Subditi Reipublicæ.

Fatendum tamen est in hypothesi quod lex humana sit obscura, nec de ejus sensu constet apud peritiores, liberum & tutum esse in conscientia amplecti alterutram ex oppositis opinionibus; quia præscribitur adversus legem humanam, præsumiturque Legislator consentire in oppositas legis suæ interpretationes.

Dices 2. Ex laudatis regulis, in dubiis certior & securior pars est eligenda: Ergo ad bonam & rectam conscientiam satis non est, ut sit moraliter certa; sed debet esse certior & securior.

Distinguo antec. Eligenda est pars certior & securior, securior, inquam, secundum communem usum loquendi, Concedo: securior secundum Grammaticæ leges, Nego antec. Itaque juxta communem loquendi morem dicimus aliquid esse certius & tutius comparate ad incertum & periculosum v. gr. tutius est terra proficisci, quam periculosæ navigationi se committere, ubi tutius non opponitur tuto, quemadmodum apud Grammaticos, apud quos tutius sumitur comparate ad tutum; sed opponitur incerto & periculoso. Porro perspicuum est legenti in laudatis regulis certius & securius accipi, prout opponuntur incerto & dubio.

Dices 3. cum Guimenio potest quis opinionem amplecti, licet a principiis intrinsecis falsam & improbabilem existimet, quam Doctorum turba docet in praxi esse tutam & certam: Atqui viginti & supra Doctores idipsum testantur: Ergo.

Nego majorem, *Hoc enim novum, hoc inauditum,*

hoc

hoc postremo demum sæculo proditum; *& pro regula morum positum repugnat huic effato a Patribus celebrato*, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus; *nec habere potest Christiana regula securitatem*, inquit Clerus Gallicanus de opinionum probabilium usu anno 1700. qui ibidem hanc nobis tradit regulam, *ut in rebus Theologicis ad fidei & morum dogmata spectantibus Theologos quidem etiam modernos audiamus, si tamen consonas sanctis Patribus tradant sententias. Si autem ab eis recedant, harum opinionum inhibeatur cursus, nedum earum aliqua ratio habeatur, aut ulla eis tribuatur auctoritas*.

Q. 3. *Conscientia potest-ne esse speculative dubia, & in praxi certa ac tuta?*

R. Distinguendum est. Si ex quibusdam circumstantiis concurrat ratio practica & quidem certa, poterit ex ea deduci conclusio seu conscientia in praxi certa ac tuta manente dubio speculativo: secus, si non interveniat ejusmodi indubitata ratio. Responsio elucidatur exemplo. Tonsor qui speculative dubitat, an radere barbas sit opus servile die Festo prohibitum, non potest certo concludere sibi licere eodem die radere, nisi ipsi præsto sit alia ratio certa in praxi, nempe, legem Ecclesiasticam non obligare cum magno familiæ dispendio, quod evidenter pateretur, si clausa ejus officina, omnes confluerent ad alios tonsores, qui palam & publice radunt Festis diebus, nemine prohibente, ex qua ratione certa, conscientiam format moraliter certam in praxi sibi licitum esse radere die Festo, quamvis speculative dubitet, num opus illud sit servile & ab Ecclesia prohibitum: sic mulier speculative est dubia de veritate matrimonii bona fide initi, nec dubium illud potest deponere, quacumque diligentia adhibita; potest tamen practice esse certa teneri se marito exigenti debitum reddere; quia occurrit ipsi alia certa ratio, scilicet neminem in dubio privandum esse jure suo.

Ergo in praxi periculosum est statuere simpliciter & absolute conscientiam posse esse practice certam simul & speculative dubiam: quia facile quis in quoli-

bet

bet dubio ad nutum voluntatis sibi formaret conscientiam, omnes dubitandi rationes abjiceret, certumque se in operatione crederet eo ipso, quo vellet esse certus.

DE LEGE.

CAPUT PRIMUM.

De Notione Legis.

Q. 1. QUid est Lex?

R. Definitur, rationis ordinatio stabilis ad bonum publicum promulgata ab eo, qui curam habet communitatis cum intentione obligandi subditos.

Dicitur 1. *Rationis ordinatio*, quia lex est actus prudentiæ, quo legislator membra Reipublicæ inter se componit & mediis aptis dirigit ad suum ultimum finem. Unde 1. Ethic. cap. 9. lex dicitur: *Sermo ab aliqua prudentia & mente profectus.*

Dicitur 2. *Stabilis*, hoc est, non ad tempus, sed in perpetuum duratura, nisi abrogetur: quo differt lex a mandato vel præcepto, quod non est ita firmum ac stabile; quia non solet dirigi nisi ad privatas personas aut familiam, quæ successu temporis extinguitur: Lex vero imponitur toti communitati, quæ numquam interit.

Ergo lex ligat non solum præsentes, sed & eorum successores, non vero præceptum aut mandatum.

Ergo defuncto Episcopo, statuta ejus obligant, quandiu non revocantur a successore. Secus sentiendum de ejus mandatis, quæ non sunt lata per modum legis aut statuti.

Dicitur 3. *Ad bonum publicum*; quia potestas legislativa est a Deo, Rom. 13. vers. 1. & Principibus, sive Ecclesiasticis, sive Politicis, concessa non in eorum

rum privatam utilitatem, ſicut poteſtas dominativa Domini in ſervum & rem domeſticam, ſed in totius Reipublicæ ædificationem. 2. Cor. 10. verſ. 8. turpe enim eſt totum ad partem referri, cum pars naturaliter ordinetur ad totum. Unde 4. Ethic. cap. 1. Leges ad Rempublicam ſunt accommodandæ, non Reſpublica ad Leges.

Ergo vera lex non eſt, nec ligat ſubditos, quæ contraria eſt juri vel naturali, vel divino.

Dices: hæc definitionis particula ſubditorum inobedientiam fovet, & ad ſeditionem inducit; familiare quippe eſt ſubditis conqueri ſe gravari legibus iniquis & ſuperfluis: Ergo.

Nego antec. namque 1. Non ex vulgi opinione; ſed ex Sapientum judicio æquitas legum penſanda eſt. 2. in dubio ſit ne lex juſta an injuſta, utilis an ſuperflua? præſumptio debet eſſe pro Legislatore; quia, ut jam dictum eſt, in dubiis melior eſt conditio poſſidentis; Atqui legislator eſt in poſſeſſione regendi ſubditos: Ergo in hoc dubio non eſt ei deneganda obedientia, maxime cum ſubditi motiva & rationes ignorent, propter quas leges feruntur. 3. Quamvis leges nonnumquam habeant aliquid iniqui reſpectu unius aut alterius privati, juſtæ nihilominus cenſendæ ſunt, cum toti communitati expediant. Si enim medicus laudatur, dum ſecundum artis regulas membrum alioquin ſanum, cauterio inurit ut totius corporis ſaluti conſulat; quidni & Legislator, qui lege ſua nonnullos gravat ex neceſſitate procurandi boni publici?

Inſtas, ceſſante fine legis, ipſa quoque lex ceſſare dicitur: Ergo privatus non tenetur parere legi, quando eſt ipſi inutilis.

Diſtinguo antec. ceſſante fine legis univerſaliter & reſpectu totius communitatis, Concedo: ceſſante dumtaxat reſpectu quorumdam, Nego antec. Unde clericus, qui contra ſtatutum Diœceſeos manducat in taberna ſub eo prætextu, quod tabernarius ſit amicus; ſervetque temperantiæ & honeſtatis leges, nec proinde finis ſtatuti in ipſum cadat, nihilominus peccat;

quia

quia finis ejusdem statuti in tota Diœcesi subsistit, rectusque ordo postulat, ut pars toti cohæreat.

Dicitur 4. *Promulgata*, id est, enunciata & intimata, regula enim morum innotescere debet; innotescit autem per promulgationem.

Ergo etiamsi ante promulgationem didicerint subditi quid Princeps decreverit, illud tamen decretum non habet rationem legis & regulæ observandæ, ad promulgationem autem necesse non est, ut lex singulis personis intimetur ex C. *Ad hæc*, De Prælatorum postulatione.

Ergo post promulgationem subditi tenentur diligentiam adhibere, ut discant quid lex ferat, peccantque si ex ignorantia vincibili illam transgrediantur.

Dicitur 5. *Ab eo, qui curam habet communitatis*. Quibus verbis duo designantur in Legislatore necessaria. Primum ut sit superior; quia omnis lex est præceptum, quamvis non omne præceptum habeat rationem legis, ut jam observavimus: Atqui solus superior præcipere potest: Ergo. Secundum, ut jurisdictionem exteriorem habeat, hoc est ut præsit communitati perfectæ, v. gr. Regno, Diœcesi. Quinam autem censeantur subditi, an & quomodo advenæ & peregrini, consule Tom. 3. de Legibus, p. 2. c. 6.

Dicitur 6. *Cum intentione obligandi*, ut distinguatur lex a consilio, quod dari potest æqualibus ac superioribus; nec per se inducit obligationem. Lex vero cum præceptum contineat, non imponitur, nisi inferioribus & subditis.

Q. 2. *Omnis lex obligat-ne in conscientia & sub peccato?*

R. Obligat etiam aliquando sub peccato mortali: de lege naturali & divina nulla potest esse difficultas; cum transgressio illius sit vera Dei offensa, pugnaretque contra ejus voluntatem. Nam ex Tertulliano lib. 1. contra Marcionem cap. 26. *Deus necessario offenditur facto, quod non vult fieri, cum offensa sit comes frustratæ voluntatis*. De lege autem humana sive Ecclesiastica, sive civili, constat ex Apostolo Rom. 13. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem*

resi-

resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

Q. 3. *Unde colligitur legem obligare sub mortali peccato?*

R. Ex materiæ gravitate; nam vis & efficacia legis pendet a voluntate Legislatoris, quæ ut supponitur recta, longe magis expetit servari ea, quæ sunt graviora, ac proinde magis offenditur, si ea negligi contingat.

Ergo transgredi legem in re levi, levis est etiam culpa, nisi adsit formalis contemptus; nam ex sancto Bernardo lib. de præcept. & disp. cap. 8. *ubique culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis;* quia qui contemnit, adversus superiorem se erigit, auctoritatemque ejus deprimit. *Porro ejusmodi elatio*, inquit sanctus Bernardus citato loco, *in minimis mandatis culpam facit non minimam, & convertit in crimen gravis rebellionis nævum satis leve simplicis transgressionis. Non est enim id ipsum nolle obedire, & non obedire. Hoc quippe interdum erroris est, nonnunquam & infirmitatis: illud vero aut odiosæ pertinaciæ, aut contumaciæ non ferendæ.*

Dices: dantur leges pœnales, quæ non obligant sub culpa, sed solum sub pœna: Ergo.

Nego antecedens; quia omnis pœna, si justa sit, supponit necessario culpam; nisi constet voluntatem Legislatoris non esse obligare sub peccato. Unde autem constare possit consule Tom. 3. de Legibus, p. 2. cap. 15. ubi plura de lege pœnali.

Q. 4. *Acceptatio legis est-ne necessaria, ut vim habeat obligandi?*

R. Minime, quia si leges vim & efficaciam acciperent a subditorum consensu, potestas legislativa minus esset penes superiorem, quam penes subditos. Unde merito Alexander VII. & Clerus Gallicanus anno 1700. damnarunt hanc propositionem, ut scandalosam, seditiosam, & Apostolicæ doctrinæ contrariam, *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.*

Ergo

Ergo peccant, qui sine justa causa legi promulgatæ primi contradicunt, resistunt enim potestati obedientiam exigenti.

Dixi, *qui primi contradicunt*, 1. Quia licet cum debita reverentia Principi exponere, si quæ prævideantur ex lege incommoda secutura, & interim executionem differre. 2. Quia cum superior legi a se latæ non insistit propter subditorum resistentiam, præsumitur acquiescere, ut lex effectu careat; cum enim lex feratur in bonum publicum, optimi Principis est obligationem relaxare, quando videt legem a se latam turbare pacem, & vergere in boni publici detrimentum.

CAPUT II.

De divisione Legis.

Q. 1. *Quotuplex est Lex?*

R. Generatim dividitur in æternam, naturalem & positivam.

Q. 2. *Quid est Lex æterna?*

R. Est summa ratio, secundum quam Deus cuncta regit & gubernat; diciturque a sancto Bernardo Lex Dei, quam tanquam regulam divina ejus providentia sequitur in actuali rerum gubernatione.

Ergo, cum nemini liceat ignorare Dei existentiam & providentiam, notum quoque omnibus esse debet legem æternam existere; evidens quippe est Deum, utpote sapientissimum & optimum, ea regere, quæ ipse condidit & conservat.

Ergo lex æterna una est, immutabilis, & indefectibilis, quia realiter est Deus ipse, unus & immutabilis.

Ergo a lege æterna omnes leges derivantur; quia in regimine Monarchico omnes Ministri ad mentem & voluntatem Principis attendere debent, a quibus si devient, iniqua illorum judicia censentur. *Lex Dei*, inquit sanctus Augustinus quæst. 58. in Exod.

sempi-

sempiterna est, quam consulunt omnes piæ mentes, ut quod in ea invenerint, vel faciant, vel jubeant, vel vetent, secundum quod illa incommutabili veritate perceperint.

Q. 3. *Quid est Lex naturalis?*

R. Est legis æternæ fulgor & radius, creaturæ rationali a Deo impressus, dictans & præcipiens quid agere aut fugere debeat. *Unde patet*, inquit S. Thomas 1. 2. quæst. 91. art. 2. *quod lex naturalis nihil aliud est, quam participatio legis æternæ in rationali creatura*, quemadmodum illuminatio oculorum est ipsamet lux Solis in oculos sese diffundens. *Hoc lumen*, inquit S. Augustinus in Ps. 4. *est totum hominis, & verum bonum. Signatum autem dicit in nobis, tanquam denarius signatur Regis imagine, homo enim factus est ad imaginem & similitudinem Dei.*

Q. 4. *Potest-ne deleri lex naturalis?*

R. Obumbrari quidem potest in conclusionibus; præsertim remotioribus, ut dictum est ubi de ignorantia Tract. de Act. Hum. sed deleri omnino non potest; alioquin homo desineret esse rationalis, & imago Dei. *Potest obumbrari*, inquit Tertull. lib. de Anima c. 41. *quia non est Deus; extingui non potest, quia est a Deo.*

Ergo cum natura rationalis una sit ubique & in omnibus, lex quoque naturalis ubique & in omnibus est una, quamvis applicatione propter varias circumstantias sit diversa, ut docet S. Thom. q. 94. art. 4.

Q. 5. *Quid est lex positiva?*

R. Est ea, quæ legi naturali superaddita est ex libera Legislatoris voluntate.

Q. 6. *Quomodo dividitur lex positiva?*

R. Dividitur in divinam & humanam.

Divina habet Deum auctorem, humana hominem.

Q. 7. *Quotuplex est lex Divina?*

R. Duplex, scilicet scripta, diciturque lex vetus; Mosaica, quia per Moysen promulgata est, vetus Testamentum: & lex gratiæ, non scripta atramento, sed spiritu Dei vivi in eorum cordibus, qui eam receperunt, vocaturque lex nova, novum Testamentum.

Q. 8. *Quotuplex est lex humana?*

R. Duplex, alia est communis omnibus Nationibus, diciturque jus Gentium: alia, in qua non omnes conveniunt, & hæc, si a potestate Ecclesiastica procedat, dicitur lex Canonica, seu Ecclesiastica: si a potestate politica, dicitur lex civilis.

Q. 9. *Quotuplici modo lex naturalis distinguitur a lege positiva, sive divina, sive humana?*

R. Triplici; 1. Lex naturalis simul cum natura indita est, nihilque præscribit, quod quisque in corde suo (si attendere velit) cernere non valeat, v. gr. Deum colendum, parentes honorandos, nemini nocendum: lex vero positiva extrinsecus supervenit; & ordinat quæ ratio naturalis non dictaret observanda, v. gr. Baptismum suscipiendum, a carnibus abstinendum diebus Veneris. 2. Præcepta legis naturalis necessaria sunt, nec pendent a libera Dei, aut cujusvis Legislatoris voluntate: præcepta vero legis positivæ sunt mere arbitraria. Deus v. g. nec prohibere potest justitiam, religionem, pietatem erga parentes, nec imperare mendacium, adulterium, odium proximi; hæc quippe repugnant naturæ tum divinæ, tum humanæ, quæ est ad imaginem Dei condita; sed liberum illi fuit primo præcipere circumcisionem, esum Agni Paschalis: quæ sunt legis positivæ, & eadem postmodum in lege nova prohibere. Hinc 3. & maxime quæ prohibentur lege naturali sunt per se mala, & ideo prohibita, ut mendacium, injustitia &c. & quæ præcipiuntur, adeo sunt necessaria, ut turpe esset ea prætermittere, v. g. amare Deum, colere parentes. Quæ vero vetantur lege positiva, per se sunt licita, plerumque etiam indifferentia, nec mala evadunt, nisi quia prohibita, ut apud Judæos esus carnis *suillæ* ac *suffocatæ*, & apud Christianos opera servilia, carnisque esus certis quibusdam diebus. Similiter quæ eadem lege præcipiuntur, & si aliquando sint utilia, tamen necessaria non sunt, nec eorum omissio repugnaret rationi, nisi præciperentur, ut jejunium Quadragesimale, cœlibatus Clericorum, &c.

Ergo ex crassa ignorantia Clerici obmurmurant, aut obmur-

obmurmurarent contra Diœceseos suæ statuta, quibus prohibentur venatio, ludus aleæ & chartarum, popinarum frequentatio & alia similia, eo prætextu quod per se mala non sint, sed indifferentia; nulli enim Clericorum ignorare licet allatum discrimen legem naturalem inter & positivam, Prælatisque a Deo concessam potestatem statuendi & sanciendi, quæ ad bonum publicum promovendum expedire judicaverint.

Ergo lex naturalis est immutabilis, nullam abrogationem, derogationem, dispensationem admittit, nec adversus illam usu contrario præscribi potest; quia nunquam licet facere quæ per se mala sunt, quæve repugnant naturæ divinæ & rationali. Lex vero positiva iis modis mutari potest; quia præcepta ejus sunt arbitraria, pendentque ex libera Legislatoris voluntate.

Dices 1. Deus sæpius dispensavit in lege naturali; namque permisit 1. In prima generis humani generatione fratres in matrimonio ducere sorores. 2. Judæos auferre Ægyptiorum vasa pretiosa, & usuras ab alienis accipere. 3. Plures simul habere uxores, & matrimonia dissolvere, dato libello repudii. 4. Abrahamum immolare filium suum. 5. Prophetam Osee filios fornicationis suscipere ex meretrice. 6. Potestatem concessit Ecclesiæ dispensandi in votis & juramentis, quæ omnia sunt juris naturalis. Ergo lex naturalis Dei dispensatione mutari potest.

Distinguo anteс. dispensavit improprie, mutando materiam legis, & efficiendo ut non pertineret ad legem naturalem, v. g. transferendo in aliquem dominium rei alienæ, Concedo: dispensavit proprie, permittendo v. g. ut quis rem alienam invaderet, Nego anteced. Itaque cum Deus sit rerum omnium Dominus; dedit Judæis Ægyptiorum divitias, & aliarum Gentium, a quibus usuras exigebant, (nisi tamen hoc posterius toleraverit potius quam concesserit). Dedit Abrahamo potestatem sibi immolandi filium unigenitum: dedit Osee dominium in corpus meretricis, fecitque ut esset ejus uxor, ac etiamnunc ministerio Prælatorum condonat facta sibi promissa etiam juramento firmata: *Osee*, inquit S. Thomas q. 110. art. 8.

accedens ad uxorem fornicariam, vel mulierem adulteram non est mœchatus vel fornicatus; quia accessit ad eam, quæ sua erat secundum mandatum divinum, qui est auctor institutionis matrimonii. Item Deus, utpote supremus societatis humanæ auctor & moderator, potuit quod non possunt homines ordini ab ipso instituto subditi, nempe justis de causis uni & eidem viro tribuere jus in corpora plurium fœminarum, & libello repudii revocare quod prius concesserat; nec in extraordinaria illa dispositione violavit jura societatis humanæ, quemadmodum, cum operatur miracula, vim naturæ non infert, sed agit supra naturalem rerum ordinem, ut docent Theologi. At ubi materia legis est immutabilis, Deus nec proprie, nec improprie dispensare potest, v. g. permittere mendacium, perjurium, blasphemiam, idololatriam, quia illa semper per se sunt mala.

Dices 2. Præceptum observandi Sabbati ad legem naturalem pertinet, cum in prima Decalogi tabula tertium locum obtineat: Atqui præceptum illud, adveniente lege Evangelica, mutatum est: Ergo lex naturalis non est immutabilis.

Distinguo majorem: ad legem naturalem pertinet sub aliquo respectu, Concedo: sub omni respectu, Nego majorem. In præcepto itaque observandi Sabbati duo sunt distinguenda, nempe res ipsa quæ præcipitur, & tempus, quo executioni est demandanda. Præcipitur primo ut homo aliquandiu vacet rebus divinis, & propriæ saluti prospiciat: deinde determinatur tempus, quo id præstare debeat, scilicet, dies Sabbati. Primum pertinet ad Legem naturalem: ratio quippe naturalis dictat propriæ saluti consulendum, vacandum orationi & meditationi rerum cælestium, ne usu rerum temporalium noster in Deum amor tepescat, aut etiam extinguatur. Quod autem his spiritualibus exercitiis homo incumbat diebus Sabbatorum potius, quam aliis, pertinet ad Legem positivam; neque enim ratio dictat ejusmodi dies præ cæteris necessario esse eligendos.

Ergo qui in Republica terrenis occupationibus die

Domi-

Dominica toti detinentur, nisi spiritale damnum, quod inde incurrunt, aliis hebdomadæ diebus resarciant; contra Legem naturalem peccant & propriæ salutis periculum subeunt; opus enim salutis perficitur, non corporis, sed animi viribus, quæ sicut uberiori Dei cognitione & amore crescunt, ita ejusdem oblivione sensim evanescunt.

CAPUT III.

De Lege humana.

Q. 1. *PRæter legem naturalem & divinam est-ne necessaria Lex humana?*

R. Affirmative: tum quia in humana societate plura ordinanda occurrunt, tum circa cultum divinum, tum circa contractus, quæ lex divina prætermittit, nec ex lege naturali necessario deducuntur: tum quia plures inveniuntur protervi & ad vitia proclives, qui, ut scribit S. Thom. quæst. 96. art. 1. *Verbis de facili moveri non possunt. Necessarium ergo fuit quod per vim & metum cohiberentur a malo.*

Q. 2. *Lex humana debet-ne prohibere omnia vitia?*

Negat S. Thom. cit. quæst. art. 2. Quia lex essentialiter est ordinatio ad bonum commune; Atqui lex humana omnia mala prohibens esset bono communi noxia, utpote observatu difficilis; in societate enim humana plures reperiuntur infirmi, quam sani: quæ autem possibilia sunt sanis, infirmis sunt moraliter impossibilia. Unde multiplicarentur transgressiones, & cives evaderent pejores, cum tamen sit legis officium illos efficere bonos. Ita S. Thomas.

Q. 3. *Quot modis lex humana potest desinere?*

R. Quatuor. 1. Per revocationem, aut aliam legem contrariam. 2. Per privilegium. 3. Per dispensationem. 4. Per consuetudinem.

Q. 4. *Quid est dispensatio?*

R. Est relaxatio juris communis cum cognitione

causæ, facta in quibusdam casibus a Superiore ob rationabilem causam.

Dicitur 1. *Relaxatio juris communis*, ut distinguatur 1. ab interpretatione Legis, quæ est mera Legis explicatio, in qua Superior simpliciter & juridice declarat Legem ad casum sibi propositum non extendi, v. g. votum non obligare in iis circumstantiis. Vulgo tamen hæc interpretatio vocatur dispensatio, sed improprie; Prælatus quippe Legem naturalem, aut divinam non relaxat: 2. A privilegio, quod plerumque non est contra, sed præter Legem, ut privilegium Clericale.

Dicitur 2. *Cum cognitione causæ*: quia lex non est relaxanda, nisi adhibita diligenti consideratione, ut habetur cap. *Necessaria*. Causa 1. q. 7. per dispensationem enim plaga infligitur disciplinæ, quod non debet fieri absque magna cautione.

Dicitur 3. *In quibusdam casibus*, in quo differt iterum a privilegio, quod conceditur in perpetuum, & per modum legis.

Dicitur 4. *facta a Superiore*: quia ex S. Th. q. 97. art. 4. *Periculosum esset, ut hoc judicio cujuslibet committeretur, & ideo ille, qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quæ sua auctoritate nititur*.

Ergo inferior non potest dispensare in Lege superioris, nisi id ipsi sit concessum vel jure, vel consuetudine, vel delegatione; *Lex superioris per inferiorem tolli non potest*, cap. *Romam*, Clementina, tit. de Elect. Et ratio est, tum quia Lex Superioris nititur ejus auctoritate: tum quia inferior ipse Lege Superioris constringitur, eique parere debet sicut cæteri.

Dixi. *Nisi id ipsi sit concessum*, &c. Ex usu enim, Episcopi dispensant in Canonibus & præceptis universalibus Ecclesiæ, nisi dispensatio sit specialiter reservata Summo Pontifici.

Dicitur 5. *Ob rationabilem causam*, quia ex Concilio Tridentino sess. 25. c. 18. de Ref. *Frequentius legem solvere, nihil aliud est, quam unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire*. Et S. Bernardus lib. 3. de Consid.

Consid. c. 4. *Ubi necessitas urget*, inquit, *excusabilis dispensatio est: ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est, utilitas, dico, communis, non propria: nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio.*

Ergo peccant, qui sine causa dispensationes petunt, aut ut petantur consulunt, quia dispensatorem ad peccandum inducunt; peccatum autem illud ex natura sua est mortale, ut docent communiter Theologi; quia est in materia gravi, & contrarium bono publico. Dico, *ex natura sua*, quia potest esse veniale, vel ex ignorantia, vel ex levitate materiæ.

Q. 5. *Dispensatio sine causa est-ne valida?*

R. Si facta sit ab ipso Legislatore, vel ab ipsius successore, valida est, quamvis illicita; quia ex dictis lex positiva non habet vim obligandi, nisi ex voluntate Legislatoris. Si autem facta sit ab inferiore, irrita est, & prorsus nulla, quia inferior non potest dispensare secum in lege superioris; Ergo nec cum aliis. Nec præsumitur superior dedisse inferiori potestatem dispensandi sine causa in sua lege, cum non potuerit absque peccato ejusmodi potestatem concedere.

Ergo nulla est dispensatio sine causa a Summo Pontifice obtenta in voto, & juramento, censeturque subreptitia; quia lex voti & juramenti est Juris divini, cui subest Summus Pontifex.

Ergo sine causa valide non dispensaret Episcopus in impedimentis matrimonii; quia hujusmodi impedimenta sunt Leges universalis Ecclesiæ, quæ est supra Episcopum.

Quamplurimæ in praxi occurrunt difficultates circa dispensationes, præsertim quæ emanant a Sede Apostolica, quas attigimus tom. 3. de Legib. c. 11. 12. 13. & tom. 7. de Matrimonio, c. 10.

Q. 6. *Lex deficit ne per quamlibet consuetudinem contrariam?*

Certum est adversus Legem naturalem, aut divinam positivam præscribi non posse per ullam consuetudinem, etiamsi supponatur universalis & omnium hominum memoria antiquior: tum quia utraque illa lex non pendet a voluntate hominum, ut pro eorum nu-

tu & contrariis moribus mutari possit: tum quia Lex naturalis est ipsamet veritas & recta ratio, adversus quam agere est per se malum; Lex vero Evangelica ex Christi institutione permanebit usque ad consummationem sæculi, Matth. 24. v. 14. Unde cap. *Qui contempta:* dist. 8. hæc referuntur ex S. Augustino: *In Evangelio Dominus ait: Ego sum veritas: non dixit: Ego sum consuetudo. Itaque cedat consuetudo veritati.* Et c. *Frustra*, ex eodem S. Doctore, *Frustra quidam, qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis objiciunt: quasi consuetudo major sit veritate.*

Ergo consuetudo, quæ in aliquibus Provinciis obtinuit lucrum percipiendi ex mutuata pecunia, etiam pupillorum, & mera corruptela est; quia adversatur Legi naturali & divinæ, *cui nemo præscribere potest, non spatia temporum, non patrocinia personarum, non privilegia nationum*, inquit Tertullianus lib. de Velandis Virginibus cap. 1. Frustra ergo opponuntur spatia temporum: *Cum tanto graviora sint peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam;* ut habetur cap. *Cum tanto*, tit. de Consuetudine. Frustra patrocinia personarum illustrium & magni nominis; quia non ex personis legem, sed ex lege personas judicamus. Frustra privilegia Provinciæ, aut Nationis: quia, ut dicitur cit. cap. *Cum tanto*, quod est Gregor. IX. *Nemo sanæ mentis intelligit naturali juri (cujus transgressio periculum salutis inducit) quacumque consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari.* Itaque de lege humana dumtaxat potest esse quæstio: ad quam

R. Consuetudo præscribit adversus Legem humanam, modo tria concurrant. 1. Legislator non contradicat; 2. Sit universalis etiam apud Sapientiores: si enim Legislator, vel sanior pars communitatis resistit, consuetudo non præscribitur, censeturque prævaricatio in legem. Hinc 3. quando non constat de voluntate Legislatoris, forte ignorat consuetudinem; vel ad illam non attendit. Ut consuetudo deroget Legi Civili, requiritur decennium, Legi vero Ecclesiasticæ spatium 40. annorum.

Q. 7.

Q. 7. Consuetudo potest-ne habere vim Legis, & esse regula morum?

R. Potest, modo sit utilis bono publico, inductaque sit animo se obligandi: *Mos populi Dei*, inquit S. August. Epist. 36. alias 86. *& instituta majorum pro Lege sunt tenenda: & sicut prævaricatores Legum divinarum, ita & contemptores consuetudinum Ecclesiasticarum coercendi sunt.*

CAPUT IV.

De veteri Lege divina.

Q. 1. L*Ex vetus fuit ne bona?*

Negarunt Marcionitæ, deinde Manichæi & Priscillianistæ statuentes duo rerum principia: alterum malum, quo fingebant esse auctorem Legis veteris, & ideo malæ in eorum sententia; alterum bonum, a quo exiit Lex Evangelica, & secundum eos bona. Adversus quos

R. De fide est, Legem veterem fuisse bonam, & a Deo conditam, Rom. 4. vers. 12. *Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum & bonum.* Hebr. 1. *Multifariam multisque modis Deus loquens olim in Prophetis.*

Dices 1. Deus Ezechiel. 10. de Lege veteri sic loquitur, *Dedi eis præcepta non bona*: Ergo Lex vetus est mala.

Nego conseq. Nam pater ad frangendam cervicem filii protervi laboriosa & duriora opera ipsi injungit, quæ secundum se spectata bona sunt & utilia; comparate vero ad ea, in quibus exercet fratres ejus egregiæ indolis bona non sunt.

Dices 2. Galat. 3. Lex vetus est *ordinata per Angelos in manu mediatoris*, id est, Moysis: ergo non est a Deo.

Distinguo antec. Per Angelos tamquam Dei ministros & ejus nomine agentes & loquentes: per Moysen vero tamquam Legis promulgatorem, Concedo &:

per Angelos & Moysen tamquam Legis auctores, Nego antec. nam Moyses Exod. 24. *Narravit plebi omnia verba Domini, atque judicia; responditque populus una voce, omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus.*

Q. 2. *Quotuplicis generis erant præcepta in Lege veteri?*

R. Triplicis. 1. Moralia, quæ pertinent ad morum Disciplinam, digito Dei descripta in duabus Tabulis, Exod. 20. solentque dici Decalogus, eo quod sint numero decem. 2. Cæremonialia, quæ cultum Dei spectant, ut Sacrificiorum & Purificationum Leges. 3. Judicialia, quæ sunt Leges Civiles & Politicæ, quibus Judæorum societas regebatur.

Q. 3. *Quare Deus Legem naturalem in tabulis scribi voluit, cum ex dictis in cordibus hominum ita sit expressa, ut omnino deleri non possit?*

Respondet S. August. Enarr. in Psalm. 57. *Scriptum est in tabulis, quod in corde non legebant: non enim scriptum non habebant, sed legere nolebant. Oppositum est oculis eorum, quod in conscientia legere cogerentur:* Adde quod concupiscentia & affectus inordinati, etsi Legem naturalem omnino delere non possint, illam tamen valde obscurant rationemque ita perturbant, ut facile homo malum tanquam bonum apprehendat. Unde Apostolus Rom. 7. ait: *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret*, non concupisces.

Q. 4. *Lex vetus obligabat-ne omnes Gentes?*

R. Præcepta Decalogi, cum sint Legis naturalis, omnes obligant; sed præcepta cæremonialia & judicialia solis data sunt Judæis, Deut. 4. *Quæ est alia gens tam inclyta, quæ habeat cæremonias & justa judicia?* Gentilibus tamen licebat amplecti Legem, quamvis sine ea absolute salvari potuissent, Exod. 12. v. 48.

Q. 5. *Lex vetus debuit ne in æternum durare?*

R. Minime; sed data est ad tempus, *donec veniret semen, cui promiserat.* Galat. 3. v. 19. tum quia finis Legis est Christus, Rom. 10. v. 4. Atqui obtento fine, cessare debent ea, quæ sunt ad finem; tum quia Lex erat umbra futurorum, Hebr. 10. v. 1. Atqui fulgente luce & veritate, evanescunt umbræ & figuræ.

Q. 6. *Quandonam Lex mutata est.*

R. 1.

R. 1. Abrogata est in morte Christi; quia Lex nova tunc sancita est, & novum Testamentum conditum, Hebr. 9. v. 16. & 17. *Ubi testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris; testamentum enim in mortuis confirmatum est*. 2. Desiit obligare Judæos die Pentecostes, quo Lex Evangelica promulgata est, ut patet ex cap. 2. Act. tunc enim Lex nova obligare cœpit, & consequenter Judæi ex illo tempore veteri Lege non fuerunt constricti.

Superest gravis difficultas utrum statim post promulgatum Evangelium Lex vetus fuerit mortifera, adeo ut cultus ejus fuerit superstitiosus, nec observari potuerit absque peccato;

Affirmavit S. Hieronymus Epistola, quæ est 75. inter Epistolas S. Augustini, ubi contendit S. Petrum & alios Apostolos ea usos simulatorie, hoc est non in honorem ejusdem Legis, nec ad Dei cultum; quemadmodum si quis nunc a suffocato abstineret, non Religionis, sed solius sanitatis causa, vultque S. Doctor: S. Petrum a S. Paulo reprehensum, Galat. 2. in speciem tantum & ex composito, ut per ejusmodi reprehensionem Judæi legalibus nimis addicti, intelligerent ea non amplius esse servanda. Sed patet ex cap. 8. lib. 1. quem scripsit idem S. Hieronymus adversus Pelagianos, ipsum tandem descendisse in sententiam S. Augustini, quæ est communis Catholicorum, nempe observationem Legis veteris aliquandiu post Pentecosten fuisse per se licitam, cum ipsi Apostoli eam observaverint. S. Paulus Timotheum circumcidit Act. 18. v. 23. Ritus purificationis Legalis observavit suadentibus S. Jacobo, & Senioribus, Act. 21. v. 26. Quin Apostoli in concilio Hierosolymitano Actor. 15. v. 29. præceperunt eis, qui ex Gentibus Religionem Christianam amplexi fuerant, ut abstinerent ab immolatis simulacrorum, & sanguine, suffocato, & fornicatione, quam Gentiles crimen non existimabant, quamvis ejus prohibitio pertineat ad Legem naturalem. Quod autem hæc Apostolica Constitutio, quoad priora capita sit lata dumtaxat ad vitandum Judæorum scandalum, patet, tum ex c. 14. ad Rom. tum

ex c. 34. ad Rom. tum ex c. 10. 1. ad Cor. ubi Apostolus cibis hujusmodi uti permittit, quando id fieri potest absque aliorum scandalo.

Dici autem non potest ista per simulationem facta & dicta ab Apostolis, cum ejusmodi simulatio fuisset mendacium & quidem grave. Assumere enim signum falsæ Religionis, v. g. coram idolo thus incendere, etiam sine animo colendi idolum, est grave peccatum contra Religionem. Atqui in hypothesi S. Hieronymi, quod Lex fuisset superstitiosa & mortifera, Apostoli Legalia cum Judæis observantes, tanti criminis reos se constituissent.

Certo certius est ergo Apostolos ex animo observasse Legalia, *non ex necessitate salutis, sed ex consuetudine solemnitatis*, inquit S. August. hoc est, ut Synagoga honorifice sepeliretur, persuasum redderent Legem veterem per se non esse malam, & Judæos suis ritibus valde addictos facilius ad fidem adducerent.

Dices: Apostolus ait Galat. 5. v. 2. *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit*, v. 4. *Evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini, a gratia excidistis*, v. 9. *Modicum fermentum totam massam corrumpit*, hoc est, minima legis observatio Evangelium Christi pervertit: Ergo observatio Legis tempore Apostolorum vere fuit illicita & mortifera.

Distinguo conseq. Fuit illicita & mortifera in iis, qui illam credebant ad salutem necessariam, quemadmodum docebant Ebionitæ, Cerinthiani, & Nazaræi, adversus quos strenue militavit Apostolus, ac propterea multas persecutiones sustinuit, Conc. fuit per se illicita & mortifera: Nego conseq. Namque, ut jam observavimus, Apostolus Rom. 14. & 1. Corinth. 10. permittit fidelibus vesci carnibus immolatis, ubi id fieri potest absque infirmorum offensione, prohibet vero juxta Constitutionem Apostolicam, Actor. 15. si inde alii scandalum patiuntur. *Si quis autem dixerit*, inquit 1. Corinth. 10. v. 28. *hoc immolatum est Idolis, nolite manducare, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam: conscientiam autem dico, non tuam, sed alterius*. Atque ea ratione ipse Apostolus, qui circum-

circumciderat Timotheum, numquam adduci potuit, ut Titius circumcideretur Galat. 2. v. 3. & 5. quia in uno erat scandali periculum, non in altero. Quod periculum cum S. Petrus non satis cavisset ex inadvertentia etiam in faciem ei restitit. *Quia reprehensibilis erat*, Gal. 2. v. 11. Sed in illa reprehensione *rarius & sanctius exemplum Petrus posteris præbuit*, inquit S. Aug. Ep. 82. *quo non dedignarentur .... etiam a posterioribus corrigi: quam Paulus, quo confidenter auderent etiam minores majoribus pro defendenda Evangelica veritate, salva fraterna charitate, resistere*. Porro certum est peccatum illud non fuisse lethale, cum S. Petrus & cæteri Apostoli essent in gratia confirmati.

Q. 7. *Quando ergo observatio Legalium evasit mortifera?*

R. Communior est sententia evasisse mortiferam a destructione Templi Jerosolymitani: tum quia Synagoga tunc temporis fuit omnino extincta; & ex tunc cessarunt Sacrificia Aaronica, & alia Judæorum solemnia: tum quia Evangelium jam erat prædicatum in universa creatura, quæ sub cælo est, Gol. c. 1. v. 23.

CAPUT V.

De Lege Evangelica.

Q. 1. **Q**Uotuplici modo accipi potest Lex Evangelica?

R. Respondet S. Thomas prima secundæ quæst. 106. art. 1. dupliciter accipi. 1. Pro ipsamet gratiæ & charitatis largitione. 2. Pro doctrina, sive verbo, sive scriptis tradita, tamquam signo quo nobis innotescit gratia, quæ per Christum facta est, Joann. 1. v. 17. Sic in civilibus testamentum duobus modis sumitur. Pro ipsamet donatione facta, causa mortis. 2. Pro instrumento seu scriptura, qua testator significat hanc fuisse ultimam suam voluntatem. Verba sunt Angelici Doctoris, *Quod est potissimum in Lege novi Testamenti, & in quo tota ejus virtus consistit, est gratia Spiritus sancti, quæ datur per fidem Christi: & ideo*

prin-

principaliter Lex nova est ipsa gratia Spiritus sancti .... Habet tamen Lex nova quaedam sicut dispositiva ad gratiam Spiritus-sancti, & ad usum hujus gratiae pertinentia, quae sunt quasi secundaria in Lege nova, de quibus oportuit instrui fideles Christi & verbis & scriptis, tam circa credenda, quam circa agenda.

Q. 2. *Quomodo definitur Lex Evangelica?*

R. Describi potest, gratia per Spiritum-sanctum cordibus indita, qua creduntur & amantur, quae Christus nos docuit.

Dicitur 1. *Gratia*, qua voce Lex nova distinguitur a veteri, *quia Lex per Moysen data est; gratia & veritas per Jesum Christum facta est*, Joann. 1. v. 17.

Dicitur 2. *Cordibus indita*; sic enim de ea habetur Jerem. 31. & Heb. 8. v. 10. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus; & feriam domui Israel & domui Juda fœdus novum .... Dabo Legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam.*

Dicitur 3. *Per spiritum sanctum*; ut Lex Evangelica distinguatur etiam a Lege naturali, quae ita est indita, ut sit innata, & refulgens instar cujusdam radii a principiis naturae rationalis, quae cum sit per peccatum originale vitiata & debilitata, Lex ab ipsa emanans, infirma qnoque sit necessum est. At Lex Evangelica, 1. est naturae rationali superaddita, & in cordibus *scripta non atramento, sed Spiritu Dei vivi*. 2. Cor. 3. v. 2. Obscuratam legem naturalem illustrat, & debilitatas naturae vires reparat, auget ac perficit, *virtus enim Dei est in salutem omni credenti*, Roman. 1. v. 16.

Dicitur 4. *Qua creduntur & amantur*, quibus vocibus significatur Legem novam non solum ostendere, sicut veterem, quae sint credenda, amanda, & fugienda; sed etiam dare, ut illa credantur, amentur, & ista rejiciantur. Hinc dicitur Rom. 8. v. 2. *Lex spiritus vitae in Christo Jesu*: Lex vero vetus: *ministratio mortis litteris deformata in lapidibus*, 2. Cor. 3. v. 7.

Dicitur 5. *Quae Christus nos docuit*, ut ostendatur materiam circa quam versatur Lex Evangelica, seu Fides per dilectionem operans, esse ea omnia, quae Christus ver-

verbo docuit, & Apostoli postmodum magna ex parte scripto tradiderunt.

Dices: Gratiæ non convenit definitio Legis, non enim est ordinatio rationis ad bonum commune, facta a superiore, habens vim obligandi: Ergo gratia proprie non est Lex.

Nego antecedens, gratia quippe est ordinatio, vel efficax vel sufficiens, facta a Deo summa ratione ad finem ultimum supernaturalem, quo nihil est melius, & quisquis ab illo ordine deficit, peccat, & reus pœnæ efficitur:

Instas: Lex Evangelica data est omnibus: Atqui hæc gratia paucorum est: Ergo non est lex Evangelica.

Distinguo majorem: Lex Evangelica data est omnibus, id est, lata est pro omnibus, Concedo: Recepta est ab omnibus, Nego majorem; scriptum quippe est de Spiritu sancto, per quem charitas diffunditur in cordibus, *Quem mundus non potest accipere*. Joann. 14. v. 17. nomine autem mundi, interprete S. Augustino Tract. 74. in Joan. significat mundi dilectores & concupiscentiis carnis servientes.

Ergo sicut erant in Lege veteri, qui pertinerent ad Evangelium, ut SS. Patriarchæ & Prophetæ Deo servientes in novitate Spiritus & non in vetustate litteræ: ita in Lege Evangelica plures non re, sed nomine dumtaxat Christiani, pertinent ad legem veterem, utpote qui non receperint, nisi litterarium Legis Evangelicæ, jugum ipsis gravissimum, quia ex Apostolo Rom. 8. *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.*

Q. 3. *Lex Evangelica est-ne præceptiva?*

Negant Pseudo-reformati, contenduntque nihil præcipi in Evangelio præter fidem, seu fiduciam in promissionibus Christi, quam impietatem proscripsit Conc. Trid. sess. 6. Can. 19. & 21. Quare.

R. De fide est Legem Evangelicam multa præcipere præter fidem, idque patet vel ex c. 5. Matth. ubi Christus plura tradit præcepta, subditque: *Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in Regno Cælorum.*

Ergo.

Ergo per fidem in Christum salvamur; quemadmodum Æger desperatus ab omnibus Medicis, uno excepto, qui credidit & sanatus est: annon recte diceretur sanatus per fidem in Medicum? Per quam autem fidem? An per fidem inertem & otiosam? Immo si Medici præcepta contempsisset, visus esset non habuisse in eum fidem: Ergo fides operans illum a morbo liberasset.

Similiter humanum genus peccato primi Parentis vulneratum: nec Moyses per plura Legis præcepta, nec cæteri Dei Prophetæ curare potuerunt. Prædicatus est Salvator mundi, & quotquot in illum credidere, per fidem in ipsum salvi facti sunt: per fidem, inquam, quæ per charitatem operatur.

Dices: *ubi Spiritus Domini, ibi libertas.* 2. Cor. 3. Ergo.

Distinguo antecedens: Libertas a timore servili, a peccato & a jugo veteris Legis, Concedo: ab omni præcepto, Nego antecedens. *Nolite errare*, inquit Apostolus 1. Cor. 6. v. 9. *neque fornicarii*, &c. *Regnum Dei non possidebunt.*

Q. 4. *Quotuplicis generis sunt præcepta Legis Evangelicæ?*

R. Triplicis: alia sunt fidei, ut præceptum credendi Mysterium Trinitatis, Incarnationis, &c. alia moralia, quæ continentur in Decalogo, quæque Christus sua auctoritate confirmavit & explicuit, Matth. 5. Unde si quæ in iis occurrat difficultas, eorum interpretatio quærenda est ab Ecclesia, & a Patribus, meritoque damnata est a Clero Gallicano anno 1700. isthæc quorundam modernorum propositio: *Doctrina morum magis a junioribus petenda.* Alia denique sunt præcepta cæremonialia, quæ spectant usum Sacrificii & Sacramentorum.

Q. 5. *Lex nova est-ne alia a veteri?*

Respondet Sanctus Thomas prima secundæ, quæst. 107. art. 1. non esse aliam secundum substantiam & essentialia; sed differre solum in accidentalibus, sicut imperfectum differt a perfecto, puer v. g. a viro, quia utraque lex habet eundem Legislatorem, ne-

pe

pe Deum; eundem finem, eadem præcepta scilicet fidei in Christum & charitatis; in dilectione enim Dei & proximi tota Lex pendet & Prophetæ, Matth. 22. v. 4.

Lex ergo vetus differt a nova in accidentalibus; quatenus erat disciplina rudior, puerorum imbecillitati accommodata, qui, cum non alliciantur virtutis honestate, neque intelligant nobiles fructus, qui ex illa percipiuntur, urgendi sunt pœnarum timore, & incitandi infantilibus quibusdam promissis; Lex quippe eadem Mysteria, quæ nunc explicite credimus, obscure & sub figurarum velamine commendabat, carnalesque Judæos tum pœnarum temporalium metu, tum terrenæ felicitatis pollicitatione impellebat ad ea, quæ virtutis sunt. At ubi venit plenitudo temporis, & splendidior effulsit lux Evangelicæ prædicationis, *jam non sumus sub Pædagogo*, ait Apostolus Gal. 3. dispelluntur veteres umbræ, spernuntur mundi pericula & promissa, unus animarum ardor, rapere Regnum Cælorum: unus timor, a tanta spe excidere. *Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur*, 2. Cor. 4. v. 18. Unde tota Christianorum vita & actio est in Fide, Spe, & Charitate, de quibus nunc dicendum.

TRA-

TRACTATUS
DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS
FIDE, SPE, ET CHARITATE.

CAPUT PRIMUM.

De definitione, & divisione virtutis Theologicæ.

Q. 1. Unde virtus dicitur Theologica?

R. A nomine Græco Θεὸς, Latine *Deus*; quia omnis virtus Theologica habet Deum pro objecto.

Q. 2. *Quomodo definitur virtus Theologica?*

R. Definitur virtus infusa, quæ habet Deum pro objecto materiali primario, & aliquod ejus attributum pro formali.

Dicitur 1. *Virtus infusa*, ut distinguatur a virtute naturali, quæ potest naturaliter acquiri, cum virtus Theologica sit omnino supernaturalis, & speciale Dei donum.

Dicitur 2. *quæ habet Deum pro objecto materiali primario;* quia omnis virtus Theologica primario versatur circa Deum, & secundario circa alias res a Deo revelatas. Fide v. g. primario credimus Deum esse unum trinum, secundario septem esse Sacramenta: Spe primario speramus beatitudinem, quæ consistit in Dei possessione, secundario necessaria gratiæ auxilia ad consequendam beatitudinem, Charitate primo diligimus Deum, secundo proximum.

Dicitur 3. *& aliquod ejus attributum pro formali*, quia ex sæpius dictis objectum formale est motivum & ratio sub qua habitus vel actus versatur circa objectum suum materiale, v. g. objectum formale artis Me-

Medicæ eſt ſanabilitas ; quia ars Medica verſatur circa corpus naturale ſub hac ratione , ſcilicet quatenus eſt ſanabile : Atqui virtus Theologica verſatur circa ſuum objectum materiale ſub ratione & motivo alicujus divini attributi ; credimus v. g. quæ Deus revelavit propter ſummam ejus veracitatem : ſperamus Dei poſſeſſionem , quia Deus eſt ſummum noſtrum bonum , Deum primo charitate diligimus , propter infinitam bonitatem , quæ in eo eſt , deinde proximum propter eandem Dei bonitatem , qua vult ipſum ſalvum fieri : quemadmodum propter patremfamilias nobis chariſſimum diligimus , & charos habemus ejus filios & domeſticos. Ergo omnis virtus Theologica habet pro objecto formali aliquod Dei attributum ; atque ea ratione diſtinguitur a virtutibus moralibus infuſis , quæ pro objecto tum materiali , tum formali habent bonum creatum.

Q. 3. *Cur virtutes Theologicæ non dicuntur morales ; cum longe perfectiori modo mores dirigant ?*

R. Sunt quidem morales ; ſed proprium nomen ſibi vindicant , tanquam nobiliſſimæ virtutum ſpecies , quemadmodum homo , licet ſit & ipſe animal , quia tamen habet aliquid præſtantius , ſpeciali nomine vocatur.

Q. 4. *Quot ſunt virtutes Theologicæ ?*

R. Tres , ſcilicet Fides , Spes , Charitas , quia tres illæ virtutes , nec aliæ habent Deum pro objecto materiali & formali.

Dices : Religio verſatur circa Deum ; cum tota ſit ad illum colendum. Ergo.

Nego antecedens ; Religio enim verſatur circa cultum Deo exhibendum , quemadmodum miſericordia circa eleemoſynam pauperi erogandam ; Ergo ſicut pauper non eſt objectum miſericordiæ , ſed finis , cui eleemoſyna tribuitur : ita Deus non eſt objectum Religionis , ſed finis , cui honos & cultus exhibentur.

Ergo virtutes Theologicæ præſunt omnibus virtutibus moralibus ; quia pro objecto habent finem omnium virtutum moralium , ſcilicet Deum , ad quem

omnes

omnes virtutes morales tendunt, tanquam media: quemadmodum enim ars equestris, quæ immediate occupatur ad regendum equum, imperat arti scenofactoriæ & cæteris ipsi inferioribus; ita Fides, Spes & Charitas, quæ circa Deum versantur, imperant omnibus virtutibus moralibus. *Sancti per fidem vicerunt Regna, operati sunt justitiam*, Hebr. 11. *Omnia vestra in charitate fiant*. 1. Cor. 6.

In arduis autem & adversis spem *sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam*, Hebr. 6. sicque tota vita Christiana & actio est in Fide, Spe, & Charitate, ut supra diximus.

Ergo virtutes Theologicæ non consistunt in medio; quia cum habeant objectum infinitum, in iis non potest esse excessus, sed solum defectus. Notum est S. Bernardi effatum, modus diligendi Deum, est diligere sine modo. Contra vero in virtutibus moralibus servanda est mediocritas, quia habent objectum creatum & finitum, ac proinde moderate diligendum. Unde potest quis in cultu divino esse nimius & superstitiosus, & ultra modum abstinere a cibo, compati miseriis alterius, nempe in præjudicium boni communis; *pauperis non misereberis in judicio*. Exod. 23.

CAPUT II.

De Fide.

Q. 1. **Q***Uid est Fides?*

R. Duplex in Scholis profertur Fidei definitio.

Prima est inspirata & dictata a Spiritu-sancto, Heb. 11. v. 1. in hunc modum, *est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*.

Dicitur 1. *Substantia*, quia sicut substantia sustentat accidentia, ita Fides est fundamentum & basis rerum, quas speramus. Græce pro substantia habetur hypostasis, id est, subsistentia; quia per fidem futura bona, quæ speramus, in mente nostra subsistunt, tanquam præsentia.

Dici-

Dicitur 2. *Argumentum non apparentium*: id est, convictio; quia facit fides, ut res, quæ non apparent, propemodum cernamus, ac si essent evidenter præsentes.

Ideo autem Apostolus fidem describit per ordinem ad res sperandas; quia officium fidei est dirigere actiones voluntatis ad vitam æternam, non quidem secundum dictamen rectæ rationis, (illud enim ad prudentiam pertinet) sed juxta verbum Dei, & regulas ab ipso revelatas: virtus enim recte definitur per ordinem ad suum actum, charitas, v. g. definitur virtus inclinans ad diligendum Deum super omnia, & proximum sicut seipsum.

Ergo Fides Christiana proprie & stricte sumpta, non est firmus assensus quibuslibet rebus a Deo revelatis, v. g. quod canis secutus sit Tobiam peregrinantem, & domum reversus blandimento suæ caudæ lætitiam prætulerit, Tob. 11. quamvis enim illud & similia Fide divina credi debeant (utpote a Deo revelata,) Fides tamen illa ad mentem Apostoli, non est Christiana, quia res sic creditæ, nec sunt sperandæ, nec diligendæ.

Ergo Fides est habitus practicus, sicut prudentia; totus enim est ad dirigendas actiones humanas juxta verbum Dei.

Altera affertur fidei definitio magis exacta secundum Dialecticæ regulas, nempe, Fides est virtus Theologica divinitus infusa, qua firmiter assentimur propter divinam veritatem omnibus, quæ Deus revelavit, & nobis per Ecclesiam credenda proposuit.

Q. 2. *Quare in definitione additur*, nobis Ecclesia credenda proposuit?

R. Quia ad fidem concipiendam necesse non est, ut Deus per se cuilibet immediate revelet, quemadmodum contendunt Novatores docentes neminem teneri credere voci Pastoris, nisi Spiritus-sanctus ipsis intus revelet vera esse quæ dicuntur, quem errorem longe absurdissimum & perniciosissimum confutavimus Tom. 1. in Prolegomenis, cap. 7. §. 4.

Dixi, *Cuilibet immediate*, ut innuerem immediatam revelationem aliquando esse necessariam; ut in Moyse, qui

qui Legem a Deo immediate acceptam Israelitas docuit, & in Apostolis, qui cum a Christo immediate edocti essent, universum orbem suis prædicationibus ad fidem attraxerunt.

Cum igitur Religione jam stabilita, Deus per seipsum credenda singulis immediate non revelet, sequitur nos ad fidem concipiendam aliquo medio debere fieri certiores rem fuisse a Deo revelatam, ac proinde in hoc statu præter revelationem requiri fidei propositionem.

Est autem duplex Fidei propositio: alia privata, quæ solet fieri a parentibus in familia, a Ludimagistro in Schola, a Parocho in Parœcia, ab Episcopo in Diœcesi: alia publica, quæ fit a communi fidei Magistro, & supremo controversiarum Judice, nempe universali Ecclesia.

Discrepant ambæ illæ propositiones, namque privata propositio quantumcunque videatur credibilis, absolute tamen potest esse falsa, cum fiat a privata persona, quæ falli potest & fallere: publica vero propositio est infallibilis auctoritatis.

Q. 3. *Quodnam est objectum fidei?*

R. Materiale adæquatum sunt res divinitus revelatæ, primarium est Deus: formale vero est veracitas divina, seu veritas Dei in dicendo: Ergo a tempore Apostolorum articuli seu propositiones Fidei non creverunt quoad substantiam; quia Ecclesiæ non fit nova revelatio, cum Christus omnia revelaverit Apostolis & Discipulis suis, Joann. 15. v. 15. *Omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis.* Et c. 16. v. 13. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Unde Patres in Conciliis Generalibus non expectant novam revelationem; sed ex Scripturis & Traditionibus definiunt quæ sint credenda & agenda.

Dixi, *quoad substantiam;* quia certum est Ecclesiam ea quæ fuerunt ab Apostolis obscurius tradita, in dies magis explanare ob nascentes hæreses & controversias, quo fit ut plebs successu temporis evadat doctior.

Ergo

Ergo fides non est habitus compositus, sicut habitus disciplinarum naturalium, sed est simplicissimus; quia unicum ac simplicissimum habet formale objectum, sicut Spes, & Charitas.

Ergo in eo, qui vel unam fidei propositionem contumaciter negat, aut in dubium revocat, ut hæretici, nulla remanet fides Theologica; quia fides Theologica non potest stare sine objecto suo formali: Atqui objectum formale fidei, nempe Dei revelatio per Ecclesiam proposita, non afficit, nec movet hæreticum; Ergo Hæreticus hoc ipso, quo pertinaciter negat unam fidei propositionem, cæteras non credit fide Theologica, sed humana dumtaxat, quemadmodum rusticus per Philosophiæ scientiam non cognoscit Lunæ eclypsim; quia causam illius ignorat. Sic qui vel unum hominem odit, aut in aliquo desperat, charitatem aut spem Theologicam prorsus amittit, ita ut alios jam homines non nisi humano affectu diligat, aut in cæteris non speret, nisi humana fiducia.

Q. 4. *Ubi continentur ea, quæ Deus revelavit Ecclesiæ?*

R. In Scriptura & Traditione.

Q. 5. *Quid est Scriptura?*

R. Est verbum Dei scriptum ipso afflante, id est inspirante & ad scribendum movente: Vide multo plura Tom. 1. in Prolegomenis cap. 6. ubi de variis sensibus Scripturæ, de ejus divisione & de variis ejus editionibus.

Ergo Canones & Symbolum Apostolorum, in materia fidei non sunt Scriptura sacra, licet contineant verbum Dei, quia non sunt scripta Spiritu-sancto afflante, sed solum assistente, ne irreperet error.

Q. 6. *Quid est Symbolum?*

R. Est brevis fidei summa seu regula, collecta ex variis articulis fidei, & fidelibus proposita tanquam signum Christianæ & Catholicæ professionis.

Q. 7. *Quotuplex est Symbolum?*

R. Quadruplex, scilicet Apostolorum, quod ab Apostolis conscriptum est: Nicænum, quod in Concilio Nicæno est editum; Constantinopolitanum, quod

a Ni-

a Nicæno non differt, nisi aliqua additione facta in Concilio Constantinopolitano. Hinc dicitur aliquando Constantinopolitanum; aliquando Nicænum: Symbolum sancti Athanasii, quod est ab Ecclesia receptum, proponiturque in Concilio Florentino tanquam regula fidei.

Q. 8. *Quid est articulus fidei?*

R. Est propositio fidei primaria immediate revelata, ab initio explicite proposita ad credendum, & consectarias quasdam propositiones in se continens, quemadmodum membrum, quod est pars corporis præcipua, complectitur carnem, ossa, nervos, & *quæ* sunt corporis particulæ.

Ergo non omnis propositio fidei est articulus; quia non omnes propositiones sunt primariæ, ut ista, *Saul fuit Rex Israel*; nec fuerunt ab initio expresse ad credendum proposita, ut propositiones, quas nunc primum definit Ecclesia, nec alias in se continent, sicut aliquando articulus, ut videre est in quarto articulo Symboli Apostolorum, *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus*; quia qui credit Christum fuisse passum, absque difficultate credet cætera, quæ in illo articulo continentur.

Q. 9. *Quid est Traditio?*

R. Est verbum Dei sine scripto traditum Ecclesiæ. Quotuplex autem sit traditio, & utrum necessario sit admittenda; diximus in Prolegomenis, cap. 7. §. 1. & 2.

Q. 10. *Quid est Ecclesia?*

R. Est cœtus fidelium baptizatorum; tam corpori reliquo, quam suo capiti visibili in terris legitime adhærentium. Supremum autem Ecclesiæ caput visibile est Romanus Pontifex.

Ergo Ecclesia est corpus Monarchicum admixtum Aristocratico; quia Christus non unum constituit, qui eam regeret, sed plures, nempe sanctum Petrum Matth. 16. v. 18. & 19. cui succedit summus Pontifex Romanus; & alios Apostolos, Matth. 18. v. 18. quibus succedunt Episcopi; & septuaginta duos Discipulos, Luc. 10. v. 1. quibus succedunt Parochi.

Hi omnes a Christo positi sunt ad regendam Ecclesiam, sed cum subordinatione.

Ergo Hæretici non sunt in Ecclesia, quia non sunt fideles, nec Catechumeni, quia non sunt baptizati: voto tamen ad Ecclesiam pertinent, *suntque conceptionibus similes*, inquit S. Augustinus: *Non tantum autem concipi, sed & nasci necesse est:* Nec Schismatici; nec Excommunicati, quia capiti aut reliquo corpori Ecclesiæ non adhærent.

Ergo peccatores sunt in Ecclesia, quia sunt fideles baptizati; & adhærent reliquo corpori; etsi membra ægra, sed sanabilia.

Cætera quæ pertinent ad Ecclesiam, scilicet ejus notas, infallibilitatem in definiendis controversiis fidei & morum, expendimus in Prolegomenis cap. 5.

CAPUT III.

De Actibus fidei.

Q. 1. *Quotuplex est actus Fidei?*

R. Duplex, scilicet internus & externus; *Corde enim creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem*, Rom. 10. v. 10.

Q. 2. *Quid est internus fidei actus?*

R. Est firmus mentis assensus rei revelatæ & ab Ecclesia propositæ propter summam Dei veritatem in dicendo.

Q. 3. *Quot requiruntur ad illum assensum?*

R. Requiritur 1. perceptio eorum quæ prædicantur; ex Apostolo quippe cit. cap. Rom. 10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*. 2. mentis inquisitio & examen, utrum qui verba facit, fidem mereatur: *Nam qui credit cito, levis corde est*. Eccli. 19. Assensus autem fidei, utpote actus virtutis, debet esse prudens. 3. Judicium, quo mens, ponderatis motivis credibilitatis, v. g. Prophetiis, miraculis, certo judicat omnino credibilia esse quæ dicuntur.

tur. 4. Pia affectio in voluntate, qua imperat intellectui; ut firmum rei revelatæ, & sufficienter propositæ assensum præbeat; nam ex sancto Augustino lib. de Prædest. Sanctor. cap. 5. *Credere, vel non credere est in arbitrio voluntatis humanæ*. Et ratio est quod veritas proposita, quantumcunque credibilis appareat, maneat semper obscura & inevidens, nec proinde mentem necessario determinet ad credendum, quemadmodum conclusio, quæ evidenter deducitur ex principio per se noto, per sui evidentiam, intellectum cogit ad assensum.

Q. 4. *Omnes illi actus ad assensum fidei prærequisiti, sunt ne supernaturales?*

R. 1. Tres primi actus possunt naturaliter elici; quivis enim infidelis v. g. naturaliter audit & percipit quæ ab Evangelii præcone dicuntur, potest naturaliter perpendere prophetias ac miracula, quæ in confirmationem proferuntur. Negandum tamen non est, quin Deus gratia sua aliquando inclinet corda hominum ad audiendum concionatorem, & ad ponderanda, quæ in doctrinæ suæ confirmationem profert; habetur enim Act. 16. v. 14. de Lydia, *cujus Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur a Paulo*.

R. 2. Pia voluntatis affectio seu credulitatis affectus, est supernaturale Dei donum. Responsio est de fide, *nemo potest venire ad me*, inquit Christus Joann. 6. *nisi Pater .... traxerit eum*. Et S. Fulgentius lib. de Incarnatione & Gratia cap. 18. ait: *Ut velimus credere, misericordiæ prævenientis illuminamur dono*. Denique Can. 7. Concilii Arausicani II. damnantur Semipelagiani asserentes initium fidei esse a nobis.

Ex his sequitur, actum fidei ultimo resolvi in motiva credibilitatis. Quærenti enim, cur credam? respondeo, quia Deus dixit. Deum autem dixisse habeo ex Scriptura & traditione. Scripturam vero & traditionem esse verbum Dei habeo ex Ecclesia, *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret auctoritas*, inquit sanctus Augustinus lib. contra Epistolam fundamenti cap. 4. Unde autem mihi constat Ecclesiam esse auctoritatis infallibilis? ex motivis credibi-

dibi-

dibilitatis, nimirum innumeris prodigiis, quibus perspicuum fit eam esse a Deo institutam, nec nisi vera docere. En ultima resolutio, nihilque superest quærendum, quia mens plane convincitur eam societatem vera docere, cujus doctrinam Deus confirmat signis indubitatis.

Q. 5. *Quotuplex est internus actus fidei?*

R. Duplex, nimirum implicitus, quo confuse creditur quidquid docet Ecclesia, quamvis prorsus ignoretur quid illa doceat; & explicitus, quo distincte & speciatim hæc & illa creduntur.

Q. 6. *Actus fidei implicitus sufficit-ne ad salutem?*

R. Minime, quia fides implicita est lucerna sub modio abscondita, quæ mentem nullatenus illustrat, nec proinde potest dirigere mores ad finem supernaturalem.

Q. 7. *Quænam credenda sunt explicite?*

R. Alia sunt explicite credenda necessitate medii; alia necessitate præcepti.

Q. 8. *Quid necessitate medii credendum est explicite?*

R. 1. In omni statu etiam naturæ, necessarium est necessitate medii explicite credere Deum esse, remunerare servientes sibi, & animam esse immortalem: *Credere enim oportet accedentem ad Deum; quia est, & inquirentibus se remunerator sit*, Heb. 11. Unde merito contraria quorumdam modernorum opinio damnata est ab Innocentio XI. tanquam scandalosa, anno 1679. & a Clero Gallicano tanquam hæretica, anno 1700.

R. 2. Eadem necessitate medii necesse est præterea in lege Evangelica explicite credere Mysteria Trinitatis & Redemptionis, ut suo loco probavimus, nec proinde absolutionis capaces sunt, qui ea ignorant.

Q. 9. *Quæ in lege nova sunt explicite credenda necessitate præcepti?*

R. Symbolum Apostolorum. C. vos de consecrat. dist. 4. hæc referuntur ex S. Augustino: *Ante omnia Symbolum & Orationem Dominicam & vos ipsi tenete, & illis, quos suscepistis de sacro fonte ostendite.* Ista duo Ecclesia ab initiandis semper exegit.

Q. 10. *Quotuplex est actus fidei explicitus?*

R. Duplex, informis, & formatus. Fides dicitur informis, quæ est sine charitate, ut in peccatoribus: formata vero quæ est cum charitate conjuncta, ut in justis. Ex hac autem duplici fidei acceptione Theologi post S. August. & S. Thomam, distinguunt inter hos actus, *Credere Deum*, *credere Deo*, *credere in Deum*. Credere Deum est credere Deum esse seu existere. Credere Deo est credere vera esse, quæ Deus dixit. Credere in Deum est affectus charitatis, credendo tendere in Deum tanquam in ultimum finem. Credere primo & secundo modo est commune omnibus fidelibus justis & peccatoribus; credere autem tertio modo, est proprium justorum. Credere primo & secundo modo dumtaxat, est actus fidei informis & imperfectæ: credere tertio modo, est actus *fidei formatæ*, perfectæ & vivæ. Hanc fidem exigunt Scripturæ Joann. 6. *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille*, quæ verba expendens S. August. Tract. 29. in Joann. ait, *ut credatis in eum, non, ut credatis ei. Sed si creditis in eum, creditis ei: non autem continuo qui credit ei, credit in eum. Nam & Dæmones credebant ei, & non credebant in Deum .... Quid est ergo credere in eum? Credendo amare, credendo in eum ire, & ejus membris incorporari. Ipsa est ergo fides, quam de nobis exigit Deus, & non invenit quod exigat, nisi donaverit quod inveniat*. Quin ipsa est Fides, quam profitemur in Symbolo, *Credo in Deum Patrem Omnipotentem .... & in Jesum Christum Filium ejus Unicum ..... Credo in Spiritum-sanctum*. Hæc professio non est sincera in peccatoribus, utpote qui amore in Deum non tendant, tanquam in suum ultimum finem.

Dices, pro Lutheranis & Calvinianis, qui contendunt amitti fidem per quodlibet peccatum lethale, fides informis est fides mortua: Atqui fides mortua non est vera fides, sicut homo mortuus, non est verus homo: Ergo Fides Christiana non debet dividi in fidem informem & fidem formatam. Unde juxta S. Augustinum fides sine operibus & mortua, est fi-

des dæmonum, fides vero; quæ per charitatem operatur, est fide Christianorum.

Distinguo maj. Fides informis est mortua, sicut corpus sine anima est mortuum, Concedo: est mortua, sicut homo, recedente anima est mortuus, Nego majorem: hanc solutionem ipse Apostolus Jacobus cap. 2. v. 26. Catholicis suppeditat adversus Novatorum Sophismata; *Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est*, inquit, *ita & fides sine operibus mortua est*. Porro corpus sine spiritu, verum est corpus, sed exsuccum, fœdum, mortuum, & sine motu; Ergo & fides sine charitate, est vera fides, sed elanguis, & deformis instar cadaveris, quia sicut anima non est de essentia corporis; sed ei advenit debite præparato & organizato, ut spiraculum vitæ; similiter charitas non est essentialis forma fidei, sed accidentalis dumtaxat, fides informis & fides formata non differunt nisi accidentaliter; accidens autem potest abesse ab aliqua re absque illius interitu. Contra vero anima rationalis est forma essentialis hominis; nec potest recedere quin pereat homo, licet remaneat ejus corpus.

Q. 11. *Est-ne necessitas medii & præcepti aliquando eliciendi interiores actus fidei?*

R. Affirmative, Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam*, Hebr. 11. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*. Favet ratio, quia opera supernaturaliter bona sunt adultis necessaria necessitate medii & præcepti ad remissionem peccatorum & vitam æternam obtinendam. Atqui fides actualis est principium & radix operum supernaturalium, *nihil sine ea sanctum, nihil vivum*, inquit S. Leo Serm. 4. de nat.

Q. 12. *Quoties tenetur adultus elicere actus fidei?*

Fuit quorumdam Modernorum hæc propositio damnata ab Innocentio XI. anno 1679. & a Clero Gallicano anno 1700. *Satis est actum fidei semel in vita elicere*. Quare

R. Fidei actus quam sæpissime sunt eliciendi. *Accipite armaturam Dei ...., in omnibus sumentes scutum*

 fidei,

fidei, Ephes. 6. v. 13. & 16. *justus ex fide vivit*; Gal. 3. & Hebr. 10. & S. Augustinus Serm. 58. alias Hom. 42. de Symbolo, ait, *Ne dicatis, dixi heri, dixi hodie .... sint divitiæ tuæ, sint quotidianæ, ista quodammodo indumenta mentis tuæ. Numquid non quando surgis, vestis te? sic & commemorando Symbolum tuum, vesti animam tuam, ne forte eam nudet oblivio, & remaneas nudus .... ipsa fides & tunica est & lorica: tunica contra confusionem, lorica contra adversitatem.* Hæc obligatio eliciendi actus fidei maxime urget, 1. In articulo mortis, ut constat ex praxi Ecclesiæ, 2. Initio usus rationis; cum quisque tenetur se convertere ad Deum, quod sine fide non potest fieri. Notent parentes & Pastores.

Q. 13. *Extat-ne præceptum exterius profitendi fidem?*

R. Extat Rom. 10. *ore autem Confessio fit ad salutem.* Unde S. Augustinus lib. de Fide & Symbolo c. 1. *Fides*, inquit, *a nobis duplex officium exigit, cordis, & linguæ.*

Q. 14. *Quotuplex est præceptum confessionis fidei?*

R. Duplex: Affirmativum, quo fidei confessio imperatur; & negativum, quo prohibetur fidei negatio sive verbis, sive factis, quæ signa sint falsæ religionis, ut Cœnam manducare cum hæreticis, thus incendere coram idolo, quamvis absque animo illud colendi, vestes deferre, quæ sint signa determinata falsæ religionis, secus si distinguant solum nationem a natione, v. g. Turcam ab Hispano; aut conditionem a conditione, Laicum a Sacerdote. Unde fidem non negaret, qui falso negaret se esse Sacerdotem, aut audivisse Sacrum.

Q. 15. *Quandonam obligat præceptum profitendi fidem?*

R. Negativum obligat semper & pro semper: quia nunquam licet male agere: atqui negare fidem est malum: Ergo. Affirmativum obligat, ex S. Thoma q. 3. art. 2. *Quando per omissionem hujus confessionis, subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximi impendenda, puta si aliquis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alii per ejus*

taci-

taciturnitatem averterentur a fide. In hujusmodi enim casibus confessio fidei est de necessitate salutis.

CAPUT IV.

De Peccatis fidei oppositis.

Q. 1. QUot sunt peccata fidei opposita?

R. Tria; scilicet, infidelitas, hæresis, & apostasia.

Q. 2. *Quid est infidelitas?*

R. Est privatio fidei in eo qui nec baptizatus, nec catechumenus fuit.

Q. 3. *Quotuplex est infidelitas?*

R. Duplex, nempe negativa, & positiva.

Negativa est in eo qui non credit; quia non audivit, nec audire potuit.

Positiva, qua quis repugnat Mysteriis fidei ad credendum propositis.

Q. 4. *Utraque infidelitas est-ne peccatum?*

R. Negativa non est peccatum, quia non est voluntaria, sed pœna peccati saltem originalis: positiva vero est peccatum, quia est transgressio præcepti, *qui non crediderit, condemnabitur*, Marci 16. Ergo infideles negativi non damnabuntur præcise quia non crediderunt, sed quia peccaverunt saltem in Adamo. Ita sanctus Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 1.

Q. 5. *Quotuplex est infidelitas positiva?*

R. Quadruplex, nempe Atheismus, Paganismus, Mahumetismus & Judaismus. Atheus nullum agnoscit Deum, Paganus agnoscit, sed falsum. Mahumetanus verum Deum agnoscit, sed illum colit cæremoniis, quæ nunquam fuerunt licitæ. Judæus verum Deum colit cæremoniis olim licitis, nunc autem superstitiosis.

Q. 6. *Quid est hæresis?*

R. Est error cum pertinacia contra aliquam fidei veritatem in eo qui fidem suscepit. Ergo qui ex igno-

rantia vincibili seu crassa contrarium fidei credit, hæreticus non est; quia non est pertinax.

Q. 7. *Quotuplex est hæresis?*

R. Duplex, nempe interior seu mentalis; & exterior. Utraque est peccatum lethale, sed sola posterior habet annexam excommunicationem reservatam.

Q. 8. *Quotuplex est Apostasia?*

R. Quadruplex vulgo numeratur, nempe apostasia a fide, ab obedientia, a Religione, & ab ordine. Sed prima dumtaxat pertinet ad materiam, de qua hic agitur.

Apostasia a fide est infidelitas, qua Christus & fides Christiana jam suscepta penitus deseruntur. Unde apostasia in eo differt ab hæresi, quod sit totalis desertio fidei & auctoris ejus, hæresis vero sit desertio dumtaxat quorumdam dogmatum. Quare Calviniani non sunt Apostatæ, si stricte loquamur; sed hæretici utpote qui ut Christo adhæreant, & plura fidei dogmata retineant.

Apostasia ab obedientia est ea, qua quis Prælati mandata non solum negligit, quod est inobedientiæ; sed insuper iis formaliter se opponit, eaque contumaciter rejicit.

Apostasia a Religione est criminosa recessio a quolibet ordinis Religiosi instituto cum proposito non revertendi sive retineatur habitus, sive rejiciatur.

Dicitur 1. *Criminosa recessio;* quia qui licite recedit, ut electus ad dignitatem Episcopalem, non est apostata.

Dicitur 2. *A quolibet ordinis Religiosi instituto:* quia si quis sine dispensatione recedit ad laxiorem, quamvis graviter peccet, immo excommunicationem incurrat, si sit ex ordine Mendicantium, ut habetur Extravag. 1. de Regularibus, non est tamen apostata.

Dicitur 3. *Cum proposito non revertendi;* qui enim habet animum redeundi, aut permanendi in statu Religiosus vagus est, non apostata, etiamsi habitum dimiserit ad tempus. Sed Religiosus Professus habitum temere dimittens incurrit excommunicationem cap. *Ut periculosa*, tit. ne Clerici vel Monachi, in sexto. Censetur autem habitum dimittere, qui eum omnino.

nimo abscondit, ita ut nullum signum præseferat, quo Religiosus deprehendi possit.

Apostasia ab ordine est ea, qua quis dimisso habitu, a sacris ordinibus transit ad statum Laicæ conversationis, puta conjugii.

CAPUT V.

De Spe.

QUamvis de sola spe Theologica sermo sit institutus, operæ pretium tamen est exponere naturam spei generatim spectatæ, ut ex ea colligamus, quid sit spes Theologica; effatum enim est in Scholis etiam Philosophicis receptum, scilicet ea quæ conveniunt generi necessario convenire ea & speciei. Itaque

Q. 1. *Quid est spes generice spectata?*

R. Definitur communi Philosophorum & Theologorum suffragio, motus appetitus efficaciter tendentis in bonum absens, arduum, apprehensum ut possibile.

Dicitur 1. *Motus appetitus*, sive sensitivi, si spes sit passio & actus necessarius, sive rationalis, si spes sit actus liber, tendens in bonum mente apprehensum.

Dicitur 2. *Efficaciter tendentis in bonum absens*, ut distinguatur a simplici complacentia & desiderio inefficaci, quale potest esse desiderium inefficax victoriæ in imbelli, beatitudinis supernaturalis in peccatore; spes enim est desiderium efficax obtinendi bonum concupitum: tum autem desiderium censetur efficax, quando eliguntur media necessaria.

Dicitur 3. *Arduum*, hoc est obtentu difficile, ut distinguatur spes a desiderio, quod est etiam boni absentis, sed obtentu facilis. Hinc dives esuriens v. g. non sperat, sed desiderat alimenta; pauper vero desiderat simul & sperat; ille, quia alimenta ipsi apponentur statim ut jusserit; iste, quia ipsi cum difficultate comparanda sunt.

Dicitur 4. *Apprehensum ut possibile*, quia ex S. Thoma prima secundæ quæst. 40. art. 1. ad tertium. *Nullus movetur ad id, quod æstimat impossibile adipisci.*

Ergo objectum spei generice spectatæ; materiale quidem est res bona, formale vero est ejus bonitas absens, ardua & possibilis; illud enim est objectum materiale actus vel habitus, circa quod actus vel habitus versatur: formale vero quod est ratio sub qua actus vel habitus versatur circa objectum materiale: Atqui spes versatur circa rem bonam quatenus bona est, ardua, & possibilis: Ergo.

His præmissis de spe generatim spectata, quæ necessario convenire debent spei Theologicæ, utpote nobilissimæ generis speciei.

Q. 2. *Quid est spes Theologica?*

R. Est virtus infusa Theologica, per quam certa cum fiducia futuram beatitudinem, & media illius assequendæ expectamus per Dei auxilium.

Dicitur 1. *Virtus*, quia facit bonum habentem se; *Beatus vir qui sperat in eo*, Psalm. 33. & opus ejus bonum.

Dices: Spes est in peccatoribus: Ergo non facit bonum habentem se.

Distinguo consequens, non facit bonum simpliciter & absolute, Concedo; quia a sperante non excludit omne peccatum lethale: non facit bonum secundum quid, Nego consequentiam: peccator enim quatenus sperat in Deo, ut debet; bonus est, & laudabiliter operatur, licet aliunde sit vituperandus.

Dicitur 2. *Infusa*, quia est supernaturale Dei donum, juxta illud Rom. 15. *Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo, ut abundetis in spe & virtute Spiritus-sancti.*

Dicitur 3. *Per quam certa cum fiducia futuram beatitudinem expectamus*; quia spes veluti anchora animam tentationibus & procellis hujus vitæ agitatam firmat in promissis Dei, Hebr. 6. v. 19. & 20. *Confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus in anima tutam ac firmam.*

Dicitur 4. *Expectamus per Dei auxilium*; quia beatitudo naturæ viribus non est possibilis, *infinitæ virtutis est*, inquit S. Thomas secunda secundæ quæst. 17. art. 2. *ad infinitum bonum producere.*

Ergo primarium spei objectum materiale est Deus possidendus : *non enim minus aliquid ab eo sperandum est, quam sit ipse*, inquit S. Thomas cit. quæst. 17. art. 2. Secundarium vero media, per quæ Deus decrevit nos ad seipsum perducere; qui enim Deum veraciter sperat, aliud non intendit, quam ad Dei possessionem pervenire, *homini qui anhelat ad aliquid magnum, parvum videtur omne aliud, quod est eo minus.* ait idem Angelicus Doctor cit. q. 17. art. 2. ad tertium.

Ergo objectum formale Spei est beatitudo nostra per divinam misericordiam & omnipotentiam possibilis, seu Deus, quatenus possidendus ut summum nostrum bonum obtentu possibile per ejus misericordiam & omnipotentiam; objectum enim formale ex sæpe dictis est motivum, seu ratio, sub qua voluntas per Spem tendit ad Deum quatenus est nobis bonus, & cætera tanquam media ad hunc finem ordinat: Ergo.

Dices: Appetere Deum ut bonum nostrum, est referre Deum ad nos tamquam ad finem, & amare illum amore concupiscentiæ: Atqui inordinatus est ille amor, rectus enim ordo postulat, ut omnia ad Deum tanquam ad ultimum finem referantur: Ergo.

Distinguo maj. est referre Deum ad nos, tanquam ad finem *cui*, Concedo; tanquam ad finem *cujus gratia*, Nego majorem.

Finis *cui*, est persona *cui* bonum optamus: finis *cujus gratia*, est ille, cujus amore cætera assumuntur tanquam media propter illum dumtaxat expetibilia, ut remedia propter sanitatem. Turpe quidem ac flagitiosum est Deum ad se referre isto posteriori modo; hoc est, Deum minoris facere, quam seipsum, & perverso ordine, uti fine ultimo, veluti medio propter alium solummodo expetibili; *boni utuntur mundo*, inquit S. Augustinus lib. 15. de Civ. cap. 7. *ut fruantur Deo: mali e contra, ut fruantur mundo, uti volunt Deo*. Sed honeste & pie Deum ad nos referimus tanquam ad finem *cui*: in eo quippe testamur summam ejus bonitatem & omnimodam perfectionem; sic refertur causa ad effectum, fons ad rivulum,

plenitudo ad vacuum, misericordia ad miserum, perfectivum ad perfectibile.

Q. 3. *Spes est-ne certa?*

R. Est certa respectu sui, *Spes non confundit*, Roman. 8. non est certa respectu nostri, *cum metu & tremore salutem vestram operamini*, Philip. 2.

Ergo ex Spe nascitur timor, illud enim timet homo amittere quod amat, inquit S. Thomas secunda, secundæ quæst. 19. art. 3. & quo ardentius desideratur possessio boni obtentu difficilis, eo major est timor illius amittendi.

Q. 3. *Quotuplex est timor?*

R. Duplex, scilicet timor Dei, & timor mundanus. Hic malus est, & opponitur Spei, in Spe enim Theologica tria intelliguntur, 1. desiderium beatitudinis & conatus ad illam. 2. Timor illius amittendæ, qui dicitur timor Dei. 3. Fiducia in Dei bonitate & omnipotentia: Atqui timor mundanus tria illa impugnat; qui enim ejusmodi timore percellitur, primo inordinate concupiscit bona temporalia, quæ Spes Theologica contemnit, *non contemplantibus nobis quæ videntur: sed quæ non videntur*, inquit Apostolus 2. Cor. 4. Deinde ex ejusmodi cupiditate, tamquam ex mala radice, nascitur timor amittendi temporalia, quæ aliquando conservari nequeunt sine peccato; puta perjurio, injustitia, &c. *Et ita expellit a se timorem Dei hujusmodi hominis timor*, Eccli. 23. vers. 27. Tertio timor mundanus sola nititur prudentia carnis & sapientia sæculi, ac proinde adversatur fiduciæ, qua Spes Theologica Christianos firmos & defixos tenet in omnipotentia Dei, & misericordia.

Q. 5. *Quotuplex est Dei timor?*

R. Triplex, nempe servilis, quo timet quis puniri a Deo; filialis, quo timetur offensa Dei: & initialis, quo timetur simul pœna & culpa, sed plus saltem appretiative, culpa quam pœna.

Q. 6. *Timor servilis est-ne bonus?*

R. 1. Certum est ipsam servilitatem, quæ est extranea & accidentalis timori Dei, esse malam; quia est formale odium justitiæ & legis eam præcipientis, pro-

proceditque ex mala voluntate, *quomodo justus est, justitiæ talis inimicus*, inquit S. Augustinus epist. 145. alias 144.

R. 2. De Fide est timorem servilem secundum essentiam spectatum, esse bonum; ita enim definiit Concilium Tridentinum contra Pseudo-reformatos, sess. 6. can. 8. *Timete Dominum*, ait Christus Luc. 12. *qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete.*

Q. 7. *Quænam peccata sunt Spei opposita?*

R. Desperatio & præsumptio: prior contra Spem pugnat per defectum; est enim diffidentia assequendi beatitudinem, & obtinendi a Deo gratias ad id necessarias: posterior vero per excessum, scilicet ex parte subjecti sperantis, quod Deus non promisit; nam ex parte objecti excessus esse nequit, sed solummodo defectus, ut supra diximus.

Q. 8. *Desperatio & præsumptio sunt-ne cum infidelitate conjunctæ?*

R. 1. Sunt aliquando, cum scilicet oriuntur ex judicio speculative falso, ut si quis desperaret credens cum Pseudo reformatis Deum aliquos antecedenter prædeterminasse ad malum culpæ & ad supplicia æterna. Cum autem illa circumstantia addat desperationi novam peccati speciem, scilicet hæresim, in Confessione Sacramentali est explicanda. Idem dicendum de præsumptione; potest enim oriri ex falsa & Hæretica opinione, vel Pelagianorum, quod solis liberi arbitrii viribus vitam æternam promereri possimus, vel Novatorum quod fide sola sine bonis operibus justificemur & salvemur. Quare inquirendum est a pœnitentibus, quam ob causam desperaverint, vel præsumpserint; an ex judicio falso & hæretico, an ex ignavia, aut ex superbia?

R. 2. Desperatio, & præsumptio plerumque in Catholicis sunt sine infidelitate, attamen semper denotant fidem modicam & imperfectam. Vide plura & in praxi necessaria Tom. 3. p. 2. de Spe, c. 5.

Q. 9. *Actus Spei sunt-ne ad salutem necessarii?*

R. Affirmative Ps. 67. *Sperate in eo omnis congregatio*

popu-

populi. Osee 12. *Spera in Deo tuo semper.* In Oratione Dominica ab omnibus Fidelibus recitanda secundo loco petendum est, *Adveniat Regnum tuum.* Quin Alexander VII. & Clerus Gallicanus anno 1700. damnarunt hanc propositionem. *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

CAPUT VI.

De Charitate.

Q. 1. QUid est Charitas?

R. Est virtus divinitus infusa Theologica, qua Deum propter se super omnia diligimus, & cætera propter Deum.

Dicitur 1. *Virtus*, quia habentem se facit simpliciter bonum, cum Fides, Spes & aliæ virtutes bonum faciant secundum quid tantum, ut supra diximus; Charitas enim excludit omne peccatum saltem grave, hominem Deo conjungit & ad illum omnes virtutes movet, agitque tanquam earum forma & vita, sine qua dicuntur deformes, imperfectæ ac mortuæ, *habere charitatem, & malus esse non potest*, inquit S. Augustinus Tract. 7. in 1. Joann.

Dicitur 2. *Divinitus infusa*, juxta illud Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum-sanctum, qui datus est nobis:* & ita virtus charitatis distinguitur a Spiritu sancto, rejiciendaque est opposita sententia Magistri sententiarum lib. 1. dist. 17.

Dicitur 3. *Theologica.* Nulla enim virtus æque ac charitas occupatur circa Deum; *totus desiderabilis est dilectus meus*, Cant. 5. quia sicut in amico impense dilecto omnia placent, ejus ingenium, forma corporis, sermo, modus agendi, amantem mirifice recreant; sic diligenti Deum ex charitate placent ejus sapientia,

tia, justitia, verba, mandata, judicia, decreta, providentia, sive in prosperis, sive in adversis, totus est desiderabilis.

Dicitur 4. *Qua Deum propter se super omnia diligimus*, ut significetur charitatem esse amorem benevolentiæ, & distinguatur a Spe, quæ est amor concupiscentiæ; benevolentia enim definitur amor, quo quis alteri bene vult, & facit, quantum in ipso est, non sui, sed illius gratia: Atqui homo per Charitatem bene vult Deo & facit, quantum in ipso est, ut ab omnibus colatur, non sui, sed illius gratia, *charitatem voco*, inquit S. Augustinus lib. 3. de Doctr. Christ. cap. 10. *motum animi ad fruendum Deo propter ipsum; & se atque proximo propter Deum.* Unde solus amor Charitatis est absolute & simpliciter super omnia. Spes quidem Deum concupiscit ut suum bonum, & tantum bonum, ut sperans illud præferat omnibus suis commodis, v. g. sanitati, quam nollet recipere per magicas artes, & divitiis, quas viis illicitis non compararet, sicque dici potest Deum amare super omnia secundum quid; & in aliquo genere, scilicet comparate ad bona temporalia, sed per spem Deum sibi ipsi non præfert, nec proinde Deum super omnia simpliciter & absolute diligit, cum illum non plus quam seipsum diligat, hæreatque in amore sui, non quidem positive, quasi seipsum constituat ultimum finem, & Deum habeat veluti medium suæ felicitatis, quod est immane crimen, sed negative tantum, quatenus qui propter se Deum diligit, præparatur ad sublimiorem gradum, ut diligat Deum non jam propter se, sed propter ipsum, ut docet S. Bernardus lib. de diligendo Deo c. 15. Porro in illo gradu constitutus seipsum, totum, beatitudinemque suam, & cætera refert ad Dei gloriam; sicque amor ejus est simpliciter & absolute super omnia.

Dicitur 5. *Et cætera propter Deum*; res enim amici sunt in ejus usum & commodum convertendæ. Atqui omnia, sive parentes, sive domestici, sive prospera, sive adversa, quin & nos ipsi, sumus res Dei summe dilecti: Ergo per charitatem ea omnia propter Deum dili-

diliguntur, & in ejus bonum, hoc est, in ejus gloriam, & honorem convertuntur.

Ergo objectum charitatis materiale primarium est Deus, secundarium proximus; eadem enim virtute charitatis diliguntur Deus & proximus: formale vero est divina bonitas in se spectata.

Q. 2. *Quomodo fieri potest, ut bonitas divina in se spectata sit motivum, propter quod & nos ipsos, & proximum diligimus, cum sit quid nobis, & proximo extrinsecum.?*

R. Res elucidatur experientia eorum quæ in civilibus contingunt, atque in exemplum profero patremfamilias ab altero impense dilectum ob mores ejus candidos, affabilitatem, sapientiam, & cæteras animi dotes præclarissimas. Quæro autem quodnam sit motivum arctissimæ illius amicitiæ, quæve diligendi ratio, nisi singularis illa perfectio, & bonitas patrisfamilias secundum se spectata; An non propter eam charum est quidquid ad patremfamilias pertinet, ejus liberi & domestici? In hoc exemplo cogita charitatem, quia primario diligimus Deum, secundario nos ipsos, proximum, & res omnes ad Deum pertinentes, utpote creatas in ejus gloriam: & intelliges quomodo infinita Dei perfectio & bonitas sit tota ratio illum & nos & proximum amandi amore benevolentiæ; illum quidem, quia est ipsamet originalis bonitas; nos vero & proximum, quia divina illa bonitas per communionem aut præparationem bonorum spiritualium in nobis & proximo relucet tanquam in ejus filiis & domesticis. Unde si quis sit a Deo totaliter & absque ulla spe rejectus, ut damnati, nullam habemus ad eum amicitiam, quemadmodum si paterfamilias, de quo supra, aliquem e domesticis suis ejecerit, nostra in eum cessat propensio.

At, inquies, quomodo diligi potest homo iniquissimus, crudelis, inimicus, qui nos quovis modo perdere nititur, cum voluntas amore ferri non possit, nisi in bonum?

R. Diligi potest, quomodo diligimus membrum vitiatum; quod acutissimis doloribus nos diu noctuque cru-

cruciat, nempe distinguimus substantiam inter, & vitium doloris causam: substantia est nobis chara & pretiosa, utpote pars nostri, quam sanam peroptamus, ideoque contra vitium eam infestans pugnamus, illudque qua arte, qua industria propellere nitimur. Sic Christus caput omnium hominum, cum adhuc peccatores essemus, propter nimiam suam charitatem dilexit nos tanquam propria sua membra, sed ægra & pessime affecta: pretiosissimo Sanguinis sui balsamo morbum, hoc est, peccatum extinxit, sanitati ac justitiæ nos restituit, & ex inimicis amicos recepit, quod longe gloriosius est; nam ex S. Augustino multo est optabilius inimicum non habere, quam ulciscendo vincere. Ita & nos, (si charitas & Spiritus Christi habitat in nobis) diligemus fratres, bonos quidem, quia boni sunt, malos autem, ut a vitiis sanentur & boni evadant.

Q. 3. *Quotuplici modo Deus super omnia diligitur?*

R. Duplici, scilicet intensive & appretiative.

Deus diligitur intensive super omnia, cum voluntas in eum fertur ardentissimo amoris actu, qualis est amor beatificus; appretiative vero super omnia diligitur, cum voluntas tam forti amoris vinculo adstricta est Deo, ut nulla res eam inde avellere queat. Hoc amore appretiative summo dicebat Apostolus Rom. 8. *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita .... neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei.*

Q. 4. *Uterque amor est-ne præceptus?*

R. Amor summus appretiative est præceptus; hoc enim ad minus significat illud præceptum, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,* &c. intensive autem summus, quamvis semper ad illum sit enitendum, tanquam ad nostrum ultimum finem & beatitudinem formalem, non tamen præcipitur, utpote qui non sit in nostra potestate.

Q. 5. *Potest-ne dari amor Dei summus appretiative, qui non sit etiam summus intensive?*

R. Non solum potest dari, sed actu & de facto datur, ut patet exemplo justi, qui intensiori, & vehementiori dolore afficitur ob mortem patris impense dile-

dilecti, quam ob præterita peccata, quamvis appretiative plus doleat se in Deum peccasse, quam patrem amisisse, paratusque sit ejusmodi orbitatem sustinere potius, quam Deum offendere, & ejus amicitia privari.

Q. 6. *Quandonam obligat præceptum amoris Dei & proximi?*

Nonnulli Theologi moderni in hac materia abierunt in absurdas & scandalosas sententias. Prima eorum propositio fuit. „ Præceptum affirmativum amoris Dei & proximi non est speciale, sed generale, „ cui per aliorum præceptorum adimpletionem satisfit. Secunda; præceptum amoris Dei per se tantum „ obligat in articulo mortis. Tertia; An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in „ vita eliceret, condemnare non audemus. Sed ejusmodi propositiones jam proscriptas partim ab Academia Parisiensi anno 1665. partim ab Innocentio XI. anno 1679. Clerus Gallicanus declaravit anno 1700. ut scandalosas, perniciosas, piarum aurium offensivas, & impias, primum & summum mandatum irritum facientes, atque Evangelicæ Legis Spiritum extinguentes. Quare ad propositam quæstionem,

R. 1. Præceptum amoris Dei quam sæpissime obligat, atque semper enitendum est ad ejus observationem, sic enim habetur Deuter. 6. *Diliges Dominum Deum tuum, &c. eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo: & narrabis ea filiis tuis* (notent parentes) *& meditaberis in eis sedens in domo tua, & ambulans in itinere dormiens atque consurgens.* Et ratio est, quia præceptum illud habet rationem finis, *finis præcepti*, inquit Apostolus 1. Timoth. 1. *est charitas de corde puro, de conscientia bona, & fide non ficta.* Atqui finis debet esse primo in intentione & movere ad ea, quæ sunt observanda tanquam media ad finem.

R. 2. Præcepto divino tenemur diligere proximum data occasione, interno amore amicitiæ. Matth. 22. *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Quæro autem ab adversariis quomodo seipsos diligant? an externo dumtaxat

taxat amore? Joann. 15. *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Quis autem nesciat Christum nos dilexisse interno amore amicitiæ: pro nobis sæpiùs orasse, & ex illo intimo affectu pro nobis in sacrificium se Deo Patri obtulisse? Et cap. 17. v. 21. vult ut omnes sive dominus, sive famulus & mancipium, sive bello victor, sive captivus, unum sint tum ad invicem, tum cum ipso & Patre. Notent qui ita subveniunt necessitatibus famulorum suorum & aliorum infimæ plebis, ut indignum judicent iis intimo charitatis affectu conjungi & esse cum illis cor unum & animam unam, ut legitur Act. 4.

Q. 7. *Est-ne servandus ordo in charitate?*

R. Affirmative, *ordinavit in me charitatem*, inquit Sponsa, 2. Cant. v. 4. Et ratio est, quia ibi est ordo, ubi unum est causa & principium cæterorum: Atqui in charitate amor Dei est causa & principium amoris proximi; Ergo.

Q. 8. *Quomodo est ordinanda charitas?*

Amore affectivo præferendi sunt meliores, effectivo qui nobis magis sunt conjuncti, cæteris paribus: omnis enim causa prius agit in viciniora, quam in remotiora, fons prius satiatur suis aquis, quam derivetur in rivulum.

Dixi, *Cæteris paribus*, quia si externus aut peregrinus in majori versetur necessitate, prius ei subveniendum est.

Ergo Deus est super omnia diligendus amore tum affectivo, tum effectivo; quia est infinite bonus, & nobis conjunctissimus, intimiorque nostro intimo.

Ergo Pater in extrema necessitate amore effectivo cæteris hominibus est præferendus, quia conjunctior est filio, respectu cujus habet rationem principii. Sed si necessitas non sit extrema, uxor cum filiis est præferenda, juxta illud Genes. 2. & Matth. 19. *Dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ;* est enim unum in societate cum uxore sua; cum patre vero in natura. Nec debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis 2. Corinth. 12. quia si filius conjugatus exhauriret familiam ad sustentandam domum pater-

paternam ; magna sequeretur perturbatio in familiis & in tota Republica, re enim familiari dilapidata, filii convenienter non instituerentur, nec decenter collocarentur; qui in Republica aliorum curam gerunt, ut Magistratus, Pastores, officio suo, ut par est defungi non possent, utpote minus liberales & munifici, sed contra undique corradentes propter consanguineos, quæ subditorum animos a Præposito prorsus avertunt, & multorum malorum seminaria existunt, inquiunt Patres Trid. sess. 25. c. 1. de Reform.

Q. 9. *Quinam sunt effectus Charitatis?*

R. Alii sunt interni, alii externi. Interni sunt, amor, gaudium, pax, quæ ex servato ordine efflorescit, & tristitia propter Dei offensam. Externi sunt beneficentia, qua alteri ex affectu charitatis confertur beneficium, eleemosyna, & correctio fraterna, illa temporalem proximi miseriam ex commiseratione expellere nititur, ista spiritualem.

Q. 10. *Quando facienda est eleemosyna?*

R. Quando proximus est in necessitate.

Q. 11. *Quotuplex est necessitas?*

R. Triplex: Communis, qualis est mendicantium: gravis, quando proximus a suo statu caderet, nisi ei subveniretur: extrema, quando proximus est in periculo mortis. Ex superfluo juvandi sunt mendicantes & alii, qui necessitatem communem patiuntur: ex aliqua parte necessarii ad statum iis subveniendum est, qui in gravi sunt necessitate constituti: ex proprio statu decidendum, si necesse sit, ut subveniatur extrema necessitate laborantibus. Hinc peccant qui superfluum sui status consumunt in ludo, comessationibus, & aliis superfluitatibus, quibus in Baptismo abrenunciavimus.

Q. 12. *Correctio fraterna est-ne necessaria necessitate præcepti?*

R. Est necessaria necessitate præcepti tum naturalis, tum divini positivi, tum Ecclesiastici. Naturalis quidem; quia præceptum est diligere Deum ex toto corde, & proximum sicut se ipsum: Atqui diligere ex dictis est bene velle & bene facere dilecto, amovendo

ma-

malum ab ipso, si fieri potest. Porro peccatum lethale est grave malum tum Dei, utpote gravis ejus offensa, tum proximi, cum spiritualiter occidat animam, & reatum æternæ damnationis inducat. Ergo si lege naturali tenemur per eleemosynam subvenire proximo corporaliter indigenti, a fortiori per correctionem spiritaliter periclitanti; nam ex Philosopho lib. 9. Ethic. c. 3. magis in moribus, quam in facultatibus ferendum est auxilium.

Correctio fraterna est etiam necessaria necessitate præcepti divini positivi, Levit. 19. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum.* Matth. 18. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit; lucratus eris fratrem tuum.* Quæ posteriora verba lethale peccatum arguunt in eo qui non corripit occasione opportuna. Ita S. Augustinus Serm. 82. alias 16. de Verbis Domini. *Tu vulnus fratris tui contemnis? Tu vides eum perire vel periisse, & negligis? Pejor es tacendo, quam ille conviciando.*

Denique correctio fraterna est præcepti Ecclesiastici, C. *Qui alios*, Tit. *de Hæreticis. Qui alios, cum potest, ab errore non revocat seipsum errare demonstrat.*

Q. 13. *Correctio est-ne omnibus præcepta?*

R. Quæ fit cum auctoritate pertinet ad solos superiores; quæ vero fit ex fraterna charitate est omnibus omnino hominibus præcepta, tum superioribus, tum subditis, si sit spes emendationis, quia præceptum charitatis ad omnes se extendit, *unicuique mandavit* (Deus) *de proximo suo*, Eccli. 17.

Q. 14. *Quandonam obligat præceptum correctionis fraternæ?*

R. Quando occurrunt quatuor circumstantiæ. Prima, quando constat de peccato proximi præsertim mortali, scriptum quippe est Eccli. 20. *Priusquam interroges, non vituperes quemquam.* Unde scrupulosi, qui solent deprehendere malum, ubi non est, non debent facile alios corrigere. Secunda, quando spes aliqua affulget correctionis profuturæ; sicut enim remedia, quæ prævidentur fore inutilia, non sunt cor-

pori-

poribus adhibenda; maxime si subsit periculum ne noceant; ita nec correctio fraterna (fraternam dico, non judicialem) ubi nulla est emendationis spes nequidem dubiæ; tum enim fere semper periculum subest, ne proximus deterior fiat. Tertia, quando nullus adest magis idoneus, v. g. superior, qui possit & velit corrigere. Dico *& velit;* si enim noluerit aut contempserit, perinde est ac si nullus adesset. Quarta, quando non speratur tempus correctionis opportunius; si enim commodius & utilius proximo foret eam differre, differenda esset; cum ejusmodi dilatio non sit occasio cupiditatis, sed consilium charitatis, ut loquitur S. August. lib. 1. de Civ. Dei c. 9.

Q. 15. *Quænam peccata sunt charitati opposita?*

R. 1. Omnia peccata dici possunt charitati opposita saltem indirecte. Mortalia quidem; quia destruunt charitatis habitum, & actus ejus excludunt: venialia etiam, quia licet charitatis habitum non destruant; nisi dispositive, ejus tamen actum excludunt & fervorem minuunt, nam ex S. Augustino, ubi major cupiditas, minor est charitas.

R. 2. S. Thom. a quæst. 34. ad quæst. 43. numerat decem peccata, quæ directe & formaliter pugnant adversus proprios charitatis actus, qui sunt amor Dei & proximi, gaudium de bono Dei & proximi, pax & correctio fraterna. Amori Dei & proximi opponitur odium sive Dei, sive proximi; gaudio de bono Dei, tristitia, seu accedia, Gallice, *degout des choses spirituelles:* gaudio de bono proximi, invidia: paci, discordia, quæ est voluntatum contrarietas, contentio seu verborum contrarietas cum inordinata acrimonia, rixa, quæ est pugna manuum & verberum, ita ut ex contrarietate voluntatum oriatur pugna verborum, quæ dicitur contentio, & ex pugna verborum, pugna verberum; seditio quoque, bellum injustum & schisma pacem solvunt. Denique adversus correctionem pugnat scandalum.

Q. 16. *Quid est scandalum?*

R. Definitur a S. Thoma quæst. 43. art. 1. & ex aliis communiter Theologis, dictum vel factum minus re-

ctum

ctum præbens alteri occasionem ruinæ. Hæc definitio desumpta est ex S. Hieron. in cap. 15. Matth.

Dicitur 1. *Dictum vel factum;* quia sola voluntas, nisi exterius se prodat dictis vel factis, non potest esse aliis offensio. Nomine autem dicti & facti intelligitur etiam externa omissio; qui enim omittit loqui aut agere cum deberet, v. g. subditum blasphemantem corrigere, aut aliquod præceptum implere, est aliis scandalo, iisque præbet peccandi occasionem.

Dicitur 2. *Minus rectum*, sive illud sit per se malum, sive habeat duntaxat speciem mali; species enim mali æque inducit ad peccandum ac malum ipsum, immo si res per se mala haberet speciem boni, non moveret alios ad peccandum, verb. grat. incæstus, qui domum consanguineæ frequenter ingreditur sub specie negotii necessarii, neminem scandalizat; contra vero Clericus, qui apud se juniorem puellam retinet, quamvis castimoniam illibate servet; nihilominus aliis est malo exemplo & offendiculo, quia factum habet speciem mali, *pudicitiæ bonum*, inquit Sanctus Cyprianus vel quivis auctor lib. de singularitate Clericorum, *frustra intrinsecus laborioso agmine custodit, quod forinsecus efficit infamari . . . . .* PEJUS EST QUAM MOECHARI *continentiam ducere criminosam, & infamem ferre sanctimoniam.*

Dicitur 3. *præbens alteri occasionem ruinæ;* quia necesse non est ad rationem scandali, ut ruina actu sequatur, sed satis est quod ruinæ detur occasio.

Q. 17. *Quotuplex est scandalum?*

R. Duplex, alterum datum sive activum, cujus mox definitionem attulimus: alterum acceptum seu passivum, quod est effectus scandali activi, seu peccatum, cujus causa fuit scandalum datum.

Q. 18. *Quotuplex est scandalum datum?*

R. Duplex, scilicet directum & indirectum: directum, cum quis dictis, vel factis proximum in ruinam impellere intendit, puta in fornicationem, detractionem, &c. Indirectum, cum quis non intendens ruinam proximi, nonnulla dicit aut facit in proprium

com-

commodum aut animi oblectamentum, quæ tamen fuit alteri occasio peccati.

Q. 19. *Quotuplex est scandalum passivum seu acceptum?*

R. Duplex: alterum dicitur pusillorum, quod ex proximi ignorantia aut infirmitate oritur propter dictum aut factum alterius; alterum Pharisæorum, quod nascitur ex sola malitia accipientis. Ideo autem dicitur Pharisæorum; quia insignis fuit eorum malitia, qua ex dictis & factis Christi Domini ab omnibus evidenter probandis, & laudandis peccandi occasionem sumpserunt.

Q. 20. *Scandalum datum est ne peccatum?*

R. Ex genere suo est peccatum lethale, & quidem specie distinctum, etiamsi sit indirecte datum; quia pugnat contra specialem virtutem scilicet charitatem proximi, cui est occasio ruinæ. *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt*, inquit Christus Matth. 18. *expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus & demergatur in profundum maris. Væ mundo a scandalis.* Similia habet Apostolus 1. Cor. 8. in quem locum S. Chrysostomus hom. 21. scribit, quovis vulnere gravius esse scandalizare, seu offensionem afferre.

Ergo satis non est, ut quis in Confessione Sacramentali exponat se obscœna colloquia habuisse, fornicatum fuisse aut furatum cum aliis; sed tenetur insuper explicare an author fuerit ejusmodi colloquiorum, aut fornicationis & furti aliorum; si enim aliis fuit causa ruinæ, dupliciter peccavit, 1. contra charitatem per scandalum ab ipso datum. 2. Contra castitatem in primo & secundo exemplo & contra justitiam in tertio. Immo scandali peccatum in eo multiplicatur pro numero eorum, quibus dedit occasionem peccandi, quemadmodum reus esset duplicis homicidii, qui uno ictu interficeret duos homines. Ita Navarrus Man. 6. num. 19. & alii.

Ergo frustra in sui excusationem opponunt nonnulli quod soli infirmi & imbecilles, eorum dictis, vel factis offendantur, ait enim Christus cit. capit. 18. vers. 10. *Videte ne contemnatis unum de pusillis istis.* Nec Scripturæ, nec SS. Patres meminere scandalum for-

tium,

tium, sed infirmorum dumtaxat: fortes quippe & in virtute roborati non solent scandalizari.

TRACTATUS DE JURE ET JUSTITIA.

CAPUT PRIMUM.

De Juris notione & divisione.

Q. 1. QUID *est Jus?*

R. Omissis variis ejus acceptionibus, jus prout hic sumitur, definitur, facultas quam habet quis ad utendum re aliqua, vel ad eam obtinendam in judicio, vel ad eam retinendam.

Q. 2. *Quomodo jus dividitur?*

R. Dividitur in jus in re, & in jus ad rem.

Jus in re est potestas legitima in re obtenta: tanquam sua, diciturque jus reale.

Jus ad rem est potestas legitima ad rem obtinendam sibique obligandam, qualis contingit per stipulationem, donationem, vel emptionem ante traditionem rei.

Jus in re dat actionem in rem ipsam: jus vero ad rem in personam dumtaxat. Unde si res tibi vendita sit, & tradita, quocumque transeat, potes eam vindicare, non vero si non fuerit tradita, sed solum habes actionem personalem in venditorem, ut tradat quod tibi vendidit.

Q. 3. *Quænam sunt species juris in re?*

R. Dominium, usufructus, servitus, jus hypothecæ & pignus, emphyteusis, feudum, libellus, superficies & possessio.

Q. 4. *Quotuplex est dominium?*

R. Duplex, nempe dominium jurisdictionis & dominium proprietatis.

Dominium jurisdictionis est potestas gubernandi subditos, quo sensu Principes Domini dicuntur, sed de hoc dominio hic non agitur.

Dominium proprietatis est jus in re se extendens ad omnem ejus usum & dispositionem, nisi lege prohibeatur: nam pupillus v. gr. licet sit Dominus, ut habetur Gal. 4. lege prohibetur alienare sua bona usque ad certum tempus.

Q. 5. *Quid est ususfructus?*

R. Est jus utendi, fruendi rebus alienis: salva earum substantia. Sic locator utitur & fruitur domo aliena, sed non potest eam destruere aut alteri vendere, quemadmodum Dominus proprietatis.

Q. 6. *Quid est usus?*

R. Est jus utendi tantum re aliena ad suum, non vero ad alienum usum. Unde multo minus juris competit usuario, quam fructuario; qui enim fundi nudum habet usum, nihil amplius habere intelligitur, quam ut oleribus, pomis, fœno ad usum quotidianum utatur, nec ex iis quidquam potest alteri donare aut vendere sicut usufructuarius.

Q. 7. *Quid est emphyteusis?*

R. Est contractus, quo res aliqua immobilis utenda, fruenda ac melioranda traditur sub certa pensione. Unde nomen illud emphyteusis deducitur a verbo Græco, quod latine significat *insero*, vel *consero*; quia hic contractus inventus est, ut agri steriles & inculti meliorentur, quod fit serendo, plantando.

Q. 8. *Quid est feudum?*

R. Est contractus, quo traditur res immobilis pro fidelitate & servitio personali exhibendo, retenta proprietate, ut si Rex det castrum viro nobili. Feudum autem dicitur a fide seu fidelitate. Qui dat, dicitur infeudator; & qui accipit, vassallus, seu feudatarius.

Q. 9. *Quid est libellus?*

R. Est contractus, quo emphyteuta aut vassallus rem

rem emphyteuticam vel feudalem ab aliquo acceptam; dat tertio in emphyteusim aut feudum.

Q. 10. *Quid est superficies?*

R. Est jus, quod quis habet in superficiem fundi alieni, atque in eo ædificare potest. Proprietas autem domus superficiariæ pertinet ad dominum fundi: sed superficiarius habet dominium utile, seu usumfructum.

Q. 11. *Quid est servitus?*

R. Est jus, quod quis habet in re aliena ut sibi serviat v. gr. per agrum alterius transeat, vectet, aquas in alienum fundum deducat.

Q. 12. *Quotuplici modo accipitur possessio?*

R. Duplici. 1. Materialiter pro re possessa, quo sensu ager dicitur possessio. 2. Formaliter pro actu vel jure possidendi. Actus possidendi dicitur possessio facti: jus vero possidendi possessio juris.

Q. 13. *Quomodo definitur possessio facti?*

R. Definitur, detentio rei adminiculo corporis & animi, & juris.

Dicitur 1. *Detentio rei*, sive corporeæ, ut agri; sive spiritualis, ut beneficii.

Dicitur 2. *Adminiculo corporis;* quia, ut res incipiat possideri, debet aliquo modo apprehendi vel in se; ut pedum posititione, a qua dicitur possessio; vel scriptura seu instrumento, in quo res ipsa contineri censetur.

Dicitur 3. *Et animi* adminiculo, quia debet apprehendi animo possidendi. Unde tutor non habet possessionem bonorum pupilli, quia non sibi ea retinet.

Dicitur 4. *Et juris* adminiculo, non quod omnis possessio justa sit; sed quia jus facit ut ab illa detentione, si per tempus fuerit pacifica, possessor deturbari non possit sine auctoritate publica.

Dixi, *Si per tempus fuerit pacifica;* quia possessor expulsus a sua possessione, potest eam repetere, modo id fiat statim, & non ex intervallo.

Usitatissima est divisio possessionis in civilem, & naturalem.

Civilis est detentio rei adminiculo solius animi; quamvis enim ad inchoandam possessionem civilem opus

sit adminiculo corporis, & animi, tamen ad illam continuandam sufficit animus eam retinendi. Hoc modo absens possidet domum, quam semel apprehendit, quia eam retinet animo.

Possessio naturalis potest conjungi cum civili, ut quando quis est præsens per se vel per alium rebus quas civiliter possidet; diciturque civiliter & naturaliter possidere; & hæc possessio est firmissima. Potest etiam esse separata a civili, ut si invasor occupet rem tuam immobilem, ille naturaliter possidet, tu vero civiliter.

Q. 14. *Quinam sunt fructus possessionis?*

R. Plures in jure recensentur, sed præcipuus est usucapio seu præscriptio.

Q. 15. *Quid est præscriptio?*

R. Definitur, acquisitio dominii & juris per possessionem legitimo tempore continuatam ex legis præscripto.

Q. 16. *Præscriptio valet-ne in foro etiam interiori; ita ut qui legitime præscripsit, non teneatur in conscientia restituere priori domino rem præscriptam?*

R. Affirmative, probaturque tum ex definitione allata, tum ex Jure Civili tit. de Usucapionibus, & Jure Canonico tit. de Præscriptionibus.

Dices. Nemo privatur re sua sine sua culpa aut voluntate. Ergo.

Nego antec. Nam ex regula 23. Juris in 6. *sufficit aliqua causa, nimirum si ratio boni publici id exigat.*

Q. 17. *Quæ conditiones requiruntur ad legitimam Præscriptionem?*

R. Quinque. Prima, ut res quæ præscriptione acquiritur, a jure non prohibeatur præscribi. Nequeunt autem præscribi quæ sunt contra jus naturale vel divinum, ut habetur cap. ult. Extravag. de Consuetudinibus.

Secunda, ut res, quæ præscribitur possideatur; nam sine possessione præscriptio non procedit ex regula 3. *de Regulis Juris*, in 6.

Tertia ut sit legitimus titulus: sive verus, sive probabiliter præsumptus & coloratus, id est qui bona fide

puta;

putatur validus, etsi talis non sit in rei veritate. Titulus autem dicitur ratio, propter quam quis censetur juste possidere rem aliquam. Possideo v. gr. hunc librum, quia illum emi. Emptio est titulus & quidem verus, si emi a vero domino: coloratus vero, si emi ab eo quem putabam verum dominum, cum non esset. Porro titulus requiritur ad præscriptionem longi temporis, scilicet triennii in rebus mobilibus, decennii, & vicennii in immobilibus: non requiritur autem saltem ordinarie ad præscriptionem longissimi temporis, hoc est triginta & quadraginta annorum.

Quarta, ut sit bona fides; nam possessor malæ fidei non præscribit ullo tempore ex regula 2. *de Regulis juris*, in sexto.

Quinta, denique ut sit tempus sufficiens ad præscribendum ex tit. Extrav. de præscriptionibus.

Q. 18. *Dubitatio impedit ne bonam fidem & præscriptionem?*

R. 1. Dubitatio, quæ omnem possessionem præcedit, impedit bonam fidem; quia in dubio favendum est possessori.

R. 2. Dubitatio possessioni superveniens non impedit bonam fidem; quia in pari causa potior est conditio possidentis ex regula 65. *de Regula Juris*, in 6. tamdiu enim bonæ fidei possessor recte dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum ex cap. *si virgo*, causa 34. quæst. 1.

Dices per litis contestationem interrumpitur possessio, etiamsi bona fide inchoata sit. Ergo & per dubitationem interrumpitur.

Nego conseq. ideo enim per litis contestationem interrumpitur præscriptio, quia impeditur pacifica possessio, quæ requiritur ad præscriptionem: at dubitatio pacificam possessionem non interrumpit.

Q. 19. *Quale tempus requiritur ad præscribendum?*

R. 1. Res mobiles cum titulo per possessionem triennalem bona fide continuatam præscribuntur instit. §. 1. tit. de Usucapionibus.

R. 2. Res immobiles privatorum inter præsentes cum titulo præscribuntur decennio, inter absentes vicennio.

Dixi, *privatorum*; nam ex cap. *Illud*, cap. *Quia* & cap. *Ad aures*, tit. de Præscript. requiruntur 40. anni ad præscribendum contra Ecclesiam distinctam a Romana.

De aliis acquirendi modis egimus tom. 4. quem operæ pretium est consulere; non enim satis abbreviari possunt quæ ibi dicuntur de occupatione bestiarum, & venatione, de inventis thesauris, & rebus recens perditis, an fiant occupantis.

CAPUT II.

De definitione & divisione justitiæ.

Q. 1. QUid *est justitia*?

R. Definitur a Jurisconsultis constans, & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi. Clarius & magis ad Logicæ Regulas definiri potest, virtus moralis firmans voluntatem ad perpetuo reddendum alteri jus suum ad æqualitatem.

Q. 2. *Quotuplex est justitia*?

R. Triplex, nempe legalis, distributiva & commutativa.

Q. 3. *Quid est justitia legalis*?

R. Est virtus firmans voluntatem, ad tribuendum Reipublicæ debitum, scilicet procurando bonum Reipublicæ præ bono privato.

Q. 4. *Quotuplex est justitia legalis*?

R. Duplex, Prima dicitur imperans & nomotetica: secunda exequens seu ministerialis. Illa residet in Principe, vel in Magistratu & Superiore quatenus dirigit actus sibi subditorum ad bonum commune; hæc in civibus, & inferioribus, quando amore boni communis obediunt, & observant ea, quæ legibus continentur.

Ergo sicut charitas comites habet omnes virtutes, quia proprius ejus effectus est servare omnia mandata, juxta illud Joann. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit*: sic nec justitia legalis consistere potest

pôtest sint cæteris virtutibus, cum omnes concurrere debeant ad bonum publicum.

Ergo rara est admodum justitia legalis. Quis enim subditus amore boni publici obedit Magistratibus? Quis capessit dignitatem aut aliquod officium in Republica intuitu boni publici? nonne ista quæruntur aut emuntur? si emere liceat, quomodo emeretur aliquis fundus propter proprium commodum? Quid attendunt plerique in dignitatibus constituti, nisi quid & quantum propter illas ipsis debeatur, quanta obedientia, quantus honos, quanta retributio, aut quantus proventus? Atque utinam hujusmodi vitia usque ad sanctuarium non penetrarent.

Q. 5. *Quid est justitia distributiva?*

R. Est virtus moralis inclinans eum, qui communitati præest, ad distribuenda officia & præmia, juxta meritum, si sit remuneratoria, vel ad irrogandas pœnas juxta modum culpæ si sit vindicativa.

Q. 6. *Quid est justitia commutativa?*

R. Est virtus moralis inclinans privatum ad reddendum alteri privato quod suum est, juxta proportionem arithmeticam, seu ad æquale.

Q. 7. *Quid est proportio arithmetica?*

R. Est proportio numeri ad numerum, arithmetica enim deducitur a verbo græco, quod latine significat numerare: proportio autem in numeris servatur, quando æquatur, ut duo & duo. Unde si debeantur centum nummi decem creditoribus, justitia commutativa exigit, ut singulis distribuantur decem nummi, nec plures nec pauciores. Atque in eo differt justitia commutativa a justitia distributiva, quod ista non servet proportionem arithmeticam, sed geometricam tantum, in qua non confertur numerus cum numero, sed una proportio cum altera proportione, ut si centum nummi sint distribuendi militibus secundum eorum dignitatem & meritum, & ille cujus dignitas est ut duo, accipere debeat sex nummos, alter, cujus dignitas est ut quatuor, debet juxta justitiam distributivam accipere duodecim. In hac distributione non servatur proportio arithmetica; sex quippe & duode-

cim sunt numeri inæquales; sed in ea reperitur proportio geometrica; sicut enim sex duabus partibus superant duo, pari proportione duodecim superant quatuor.

Ergo justitia distributiva non confert rem cum re, quemadmodum justitia commutativa, sed meritum & dignitatem unius personæ cum merito & dignitate alterius.

Ergo justitia commutativa non attendit dignitatem & meritum personarum, quemadmodum justitia distributiva, sed exæquat debitum cum jure creditoris sive iste sit pauper aut dives, sive justus, aut peccator, *nulla erit distantia personarum*, ait Dominus Deut. 1. vers. 17. *ita parvum audietis ut magnum, nec accipietis cujusquam personam*. Hinc justitia commutativa vocari solet æquitas, seu æqualitas, quia proprium ejus est æquare debitum cum jure, pretium cum merce, restitutionem cum damno illato. Contra vero justitia distributiva spectat ad meritum & dignitatem, ita tamen ut non exæquet præmium cum merito recipientis, sed proportionem dumtaxat servet, ut qui plus habet meriti, plus quam cæteri, accipiat, proportione servata. Unde Episcopus digniorem eligens ad beneficium vacans, justitiam distributivam servat, licet electus omnium judicio amplius mereatur; quia in ejusmodi distributione non exæquatur beneficium cum merito accipientis, in quo consistit proportio arithmetica, sed confertur ejus meritum cum aliorum longe inferiore, ac proinde iis præfertur, servata proportione geometrica.

CAPUT III.

De peccatis justitiæ oppositis.

Q. 1. *Quodnam est peccatum justitiæ distributivæ oppositum?*

R. Acceptio personarum, ut habetur Jac. 2.

Q. 2. *Quomodo definitur acceptio personarum?*

R. De-

R. Definitur, peccatum quo in distributione bonorum communium non attenditur causa seu titulus, cur aliquis plus minusve debeat accipere, sed altera ratio ad prædictam distributionem non pertinens, ut si Magistratus aut Prælatus omissis dignioribus, conferat minus dignis officia Reipublicæ vel Ecclesiæ beneficia, quia sunt consanguinei, aut amici.

Q. 3. *In quorum bonorum distributionibus locum habet acceptio personarum?*

R. Locum habet

1. In exhibitione honoris. Titulus autem ob quem debetur alicui honor, est excellentia naturæ rationali congruens, quæ consistit in sapientia, virtute & gradu dignitatis, quam quis obtinet in Republica, nullæ enim aliæ perfectiones reddunt hominem excellentem & honore dignum. Unde S. Jacobus citato loco carpit eos qui honorem deferunt diviti propter splendidam ejus vestem.

2. In distributione onerum Reipublicæ, hæc enim justa proportione distribui debent; cum quilibet jus habeat, ne nimis gravetur, necessario autem quidam nimis gravantur; ubi non servatur justa proportio.

3. In distributione Officiorum sæcularium; hæc enim sunt bona quædam communia Reipublicæ instituta in ejus commodum, quorum distributio pertinet ad Principem, unde tenetur jure naturæ maxime idoneis & Reipublicæ utilibus ea conferre.

4. In electione & præsentatione ad beneficia Ecclesiastica, ac in eorum collatione, resignatione & permutatione; ista quippe sunt communia Ecclesiæ bona dignioribus distribuenda.

Q. 4. *Quale est peccatum acceptio personarum?*

R. Ex genere suo est mortale; quia fit cum injuria proximi. Potest tamen esse veniale ob levitatem materiæ.

Q. 5. *Est-ne peccatum lethale eligere vel præsentare ad beneficia minus dignos spretis dignioribus?*

R. Affirmative, si quæstio sit de beneficiis, quibus cura animarum est annexa. Ita enim declaravit Conc. Trid. sess. 24. cap. 1. de reform. Cumque recentiores nonnulli, quos Casuistas vocant, Decretum Concilii tam

claris verbis conceptum depravarent hac in sua interpretatione, nempe Concilium, vel per DIGNIORES significare voluisse dignos sumpto comparativo pro positivo, ut excluderet solummodo indignos, vel intelligendum quando fit concursus, in quo digniores ex justitia præferendi sunt ob fidem eis datam, Innocentius XI. an. 1679. & Clerus Gallicanns an. 1700. ejusmodi interpretationem damnarunt ut scandalosam, perniciosam & Decreto Concilii Tridentini contrariam.

De aliis beneficiis sine cura non ita constat apud Theologos; nonnulli enim existimant ea absque peccato lethali posse conferri vere dignis, spretis dignioribus. Verum illa sententia absolute & universaliter falsa est, januamque multis abusibus & corruptelis aperit. Quare merito rejicitur a sancto Antonino 2. part. tit. 1. cap. 22. §. 1. a Covarruvia 2. part. §. 7. num. 4. a Cajetano quæst. 67. art. 1. a Navarro de Oratione Miscell. 38. & ab aliis, quibus Lessius ex parte astipulatur lib. 2. de beneficiis cap. 34. dub. 13. num. 66. scribitque grave esse peccatum, si ejusmodi beneficia ordinarie conferantur minus dignis: quia patroni peccant in re magni momenti contra intentionem fundatoris, & fidelitatem quam debent Ecclesiæ. Magni enim interest ad Religionis Christianæ decus, ut divina Officia, quam decentissime ac devotissime celebrentur, Canonici præsertim Cathedralium Ecclesiarum doctrina & pietate præluceant, Episcopi cooperatores esse possint, meritoque Ecclesiæ Senatus dicantur; quemadmodum loquitur Conc. Trident. sess. 24. cap. 12. de reform. ubi propterea expetit, ut saltem dimidia pars Canonicatuum in Cathedralibus Ecclesiis, & Collegiatis insignibus conferantur tantum Magistris & Doctoribus, aut Licentiatis in Theologia vel Jure Canonico. Sed ista fusius prosecuti sumus tom. 4. cap. 3. de jure & ubi confutavimus quæ contra solent objici.

Q. 6. *Acceptio personarum inducit-ne restituendi obligationem?*

R. Non inducit, nisi cum justitia distributiva concurrat (ut nonnunquam contingit) justitia commutativa;

tiva; quia privati quantumcumque digni, non habent jus strictum ad bona Reipublicæ communia, v. g. ad officia & beneficia, liberumque est Superiori ex dignis, aut dignioribus eligere quos voluerit, quemadmodum qui accepit pecunias pauperibus distribuendas, si in distributione aliquos prætermittit, non facit illis injuriam, nec isti habent potestatem exigendi partem pecuniæ distribuendæ, quia liberum est distribuenti eligere, quos voluerit pauperes.

Dixi, *nisi cum justitia distributiva (ut nonnumquam contingit) concurrat justitia commutativa*, quia si ista violetur, dispensator restituere tenetur; ut patet sequentibus exemplis.

1. Cum Magistratus oneribus, tributis, militum hospitio privatos gravat, nec in his servat proportionem; privatus enim quilibet jus strictum habet, ne supra facultates suas gravetur. Quare Magistratus tenetur ad restitutionem, ut seipsum, parentes, familiares, amicos levet, alios premit.

2. Quando in concursu minus dignum præfert digniori; per concursum enim Superior cum iis, qui se offerunt, init pactum dandi Beneficium ei qui superaverit: ex pacto autem nascitur jus stricte sumptum.

3. Quando bona communia sunt specialiter aliquibus destinata, contra justitiam commutativam peccaret, qui ea aliis distribueret. Dux v. gr. qui secundum intentionem Principis debet distribuere spolia urbis expugnatæ militibus, qui eam expugnarunt, tenetur ex justitia commutativa iisdem dividere spolia juxta proportionem Geometricam, dando dupliciter ei qui habet meritum duplo majus: alias injustus est, teneturque ad restitutionem. Idem sentiendum de Prælato, qui nollet conferre Beneficium digno, qui ad illud electus est, aut nominatus a patrono; hic enim jus habet ad rem.

Ergo nulla peccata quantumcumque gravia inducunt obligationem restituendi, nisi pugnent adversus justitiam commutativam, violentque jus, sive in re, sive ad rem. Exemplis elucidatur propositio. Petrus ex odio quo flagrat in Paulum, non impedit, cum pos-

sit; ne bona ejus a prædonibus diripiantur, ne ager ejus devastetur, vel amicum deducit a consilio eidem Paulo opitulandi, quæritur an Petrus teneatur ad restitutionem. Distinguendum est: si Petrus in primo exemplo tenebatur ex officio impedire, ut Magistratus, custos agrorum, obnoxius est restitutioni; quia peccavit contra justitiam commutativam, quatenus iniit contractum cum Republica, quo se obstrinxit arcere prædones: secus si ex sola charitate id præstare tenebatur. Similiter distinguendum est in secundo exemplo: Petrus avocavit amicum vel mendaciis & aliis malis artibus, vel non, sed solis precibus: si primum, tenetur restituere; quia jus habet proximus, ne mendacia sibi noxia componantur. Si secundum, non tenetur, nisi forte amicus ex officio debuerit opitulari: quia non violavit justitiam, sed charitatem dumtaxat.

Ergo injustitia proprie & stricte sumpta, restituendi obligationem pariens, est violatio juris alieni, sive jus illud sit in re, sive sit ad rem tantum. Cum autem triplicis generis sint bona proximi in quæ jus strictum habet, scilicet vitæ, famæ & fortunæ, triplicis quoque generis sunt peccata justitiæ commutativæ opposita, nempe homicidium, mutilatio, quibus eripitur vita & personæ incolumitas, ac libertas: calumnia, detractio, contumelia, &c. quibus læditur fama & honor: furtum, rapina, fraus, dolus, &c. quibus affertur nocumentum in rebus fortunæ.

Ergo injustus est, qui pro ejusmodi damnis proximo illatis restituere, aut pro iis satisfacere quantum potest, non satagit, quia non reddit alteri quod suum est.

Ergo præceptum restituendi, negativum est, licet sonet aliquid positivum; quia præceptum negativum dicitur quod prohibet malum; Atqui præceptum restituendi primario prohibet retinere rem proximi, ipso invito, quod est per se malum: Ergo.

Dixi *quantum potest*; qui enim totum restituere non valet, quam potest partem restituere tenetur.

Ergo qui restitutionem differt, v. gr. solvere debita,

bita, domino rationabiliter invito, continuo peccat; quia continuo male facit, teneturque exponere in confessione Sacramentali, quamdiu fuit in mora culpabili, quoties vel occurrit occasio restituendi, quam neglexit, vel advertit se esse injustum detentorem rei alienæ, nec serio proposuit eam quam primum restituere, aut pro ea satisfacere. Quin si proximus ex hujusmodi injusta dilatione nova damna passus est, ea resarcire tenetur. Hæc attendere debent Confessarii præsertim in Nobilibus, qui ære alieno gravati sumptibus parcere non curant, magno mercatorum & artificum dispendio, cujus injustitiæ plures conscii sacramenta indigne percipiunt, eorumque confessiones sunt iterandæ.

Q. 7. *Quo sensu accipi debet ista regula Juris in 6. Scienti & consentienti non fit injuria?*

R. Sensus est eum, qui accipit aut detinet rem alienam, domino nullatenus invito, nec decepto, non peccare contra justitiam; quia non violat jus alterius; qui enim cedit juri suo, perinde est ac si gratis donaret quod suum est.

Dixi 1. *Domino nullatenus invito:* satis enim non est, ut absolute velit, & secundum quid nolit; ut si concedat metu, puta incurrendi offensam potentioris, non obtinendi jus, quod in judicio postulat; vel aliqua necessitate pressus, si v. gr. indigeat mutuo accipere, aut habere longiorem terminum ad solvendum, ac propterea munera largiatur, usuras condonet, contractum certum & nulli periculo obnoxium viliori pretio offerat. Una omnium Theologorum vox est eum injustum esse, qui ex alienis incommodis sua comparat commoda, quia invitus secundum quid non cedit juri, quod habet disponendi de re sua cum plena voluntate & libertate.

Dixi 2. *Nec decepto;* quia error & ignorantia impediunt voluntarium, ut patet ex ejus definitione; voluntarium quippe est quod procedit a principio interno cognoscente singula in quibus est actio. Ergo qui in commutationibus, seu contractibus consensum alterius obtinet per fraudem & circumventionem, fa-

cia

dit illi injuriam, & restituere tenetur quantum sua interest non fuisse deceptum. Cum autem ejusmodi malæ artes diversis modis pro diversitate contractuum contingant, operæ pretium est de contractibus dicere.

CAPUT IV.

De contractibus in genere.

Q. 1. **Q**Uid est contractus?

R. Definitur perfectus actus externus inter duos vel plures, ex eorum consensu ultro citroque obligationem pariens. Excipe tamen contractus imperfectos, seu non reciprocos; ut sunt donatio & promissio, in quibus solus donans, aut promittens se obligat.

Q. 2. *Quænam impedire possunt consensum in contractu requisitum?*

R. Tria. 1. Lex, quæ vel absolute reddit personas inhabiles ad contrahendum, puta tutorem cum pupillo, conjugem cum uxore, & vicissim; vel non permittit contrahere nisi sub certis conditionibus, seu solemnitatibus, v. gr. matrimonium celebrare, nisi in præsentia Parochi. 2. Metus injustus cadens in constantem virum. 3. Error, seu dolus & fraus.

Q. 3. *Defectus conditionis, seu solemnitatis per legem appositæ reddit-ne consensum irritum & consequenter contractum?*

R. Si conditio seu solemnitas sit essentialis, irritat: secus, si sit tantum accidentalis, multa enim fieri prohibentur, quæ facta tenent.

Q. 4. *Quomodo cognoscitur conditionem per legem contractui appositam esse essentialem, aut accidentalem?*

R. Colligitur esse essentialem, 1. Ex verbis ipsius legis, ut si expresse pronuntiet contractum esse nullum, ex eo non posse peti debitum, sive in judicio, sive extra judicium: si obliget eum ad restituendum, qui ex tali contractu quidpiam accepit. 2. Si posito

quod constaret Legislatori nullam in contractu fuisse fraudem, v. gr. in matrimonio clandestino, nihilominus contractum declaret esse irritum. Censetur vero accidentalis solemnitas, quando per legem ita praecipitur, ut ea tamen omissa, contractus non habeatur nullus.

Ergo praeceptum praemittendi matrimonio tres denunciationes, & prohibitio celebrandi matrimonium tempore Quadragesimali pertinent ad solemnitates accidentales tantum, cum sine iis matrimonium non sit irritum, sed illicitum dumtaxat. Contra vero praesentia Parochi, aut alterius Sacerdotis de Parochi, vel Episcopi consensu, & duorum testium est essentialis matrimonio, cum sine ea nullum sit matrimonium.

Ergo solemnitates praescriptae pro testamentis & legatis sunt essentiales, cum iis omissis, testamenta & legata in foro externo declarentur nulla; ita ut haeredes in conscientia non teneantur ea exequi, etiamsi apud eos constet de voluntate Testatoris, modo tamen ipsi viventi non promiserint se vota ejus impleturos, ex ejusmodi enim promissione obligantur, si testator poterat dare. Utrum autem Legata ad pias causas sint excipienda, penes est judicem. Consule quae in hanc rem diximus tom. 4. de Donationibus.

Ergo secundum plures leges municipales, donationes conjugem inter & uxorem nullum effectum pariunt, & bona sic accepta haeredibus sunt restituenda, etiam ante sententiam judicis; quia ejusmodi donationes iisdem legibus declarantur irritae. Quare locorum consuetudines tam pro testamentis & legatis, quam pro donationibus vel unius conjugis in gratiam alterius, vel parentum in gratiam unius liberi prae aliis dilecti, sunt omnino consulendae & observandae. Utrum autem & quomodo fideicommissum possit esse licitum & validum, diximus tom. 4. loc. cit.

Q. 5. *Contractus per metum initus est-ne validus?*

R. Jure positivo Contractus metu gravi & injusto initi irritari possunt; sed actu & de facto non sunt

irri-

irriti, exceptis tamen quibusdam contractibus. Colligitur ex lege ultima, Cod. *de his quæ vi*.

Dixi 1. *Metu gravi;* tum quia ex Regula 144. de Reg. Juris in 6. *Vani timoris justa excusatio non est;* tum quia metus levis non præsumitur dedisse causam contractui.

Dixi 2. *Et injusto:* nam si fuerit juste incussus, contractus irritandus non est. Quare si quis ex justa sententia judicis cogatur matrimonium contrahere, firmum erit ejus matrimonium.

Dixi 3. *Quibusdam contractibus exceptis:* contractus enim matrimonii & professio Religionis ex metu gravi, & injusto nullum pariunt effectum.

Q. 6. *Valet-ne contractus ex errore, vel dolo initus?*

R. 1. Si error vel dolus sit circa substantiam, ut si quis crederet emere vas aureum, cum esset æneum, nullus est contractus, quia nullus est consensus, numquam enim voluit emere vas æneum.

R. 2. Si error sit circa accidentia tantum, non irritat contractum, etiamsi ei causam dederit, tum quia adest sufficiens cognitio rei, de qua contrahitur; & consensus in eam; tum quia vix ullus contractus validus foret, cum fere semper occurrant aliquæ circumstantiæ, quas si quis prævidisset, non contraxisset.

Si tamen dolus contigit ex altero contrahente, rescindendus est contractus requirente parte decepta; & decipiens tenetur resarcire damna ex dolo secuta.

Sed si error contigit vel a parte decepta, vel a tertia persona, vel ab altero contrahente, sed sine ejus culpa, contractus rescindendus non est, saltem in foro conscientiæ, nec resarciendum damnum, quia non fuit injuste illatum, sed refundendus est excessus pretii, ut reponatur æqualitas.

Q. 7. *Quam obligationem parit contractus?*

Nota triplicem esse obligationem. Prima dicitur naturalis tantum, qua quis obligatur in conscientia, quamvis adversus eum non detur actio in foro exteriori, sic qui per quinque annos censum annuum non solvit, naturaliter obligatur solvere, quamvis creditor qui per illud tempus repetere neglexit, actionem

non

non habeat in foro externo adversus debitorem. Secunda obligatio est civilis tantum, datque actionem in foro externo, quamvis in conscientia non obliget: sic emptor, qui non potest proferre apocham, qua constet ipsum solvisse pretium rei emptæ, civiliter obligatur ex contractu, cogiturque in foro externo iterum solvere. Tertia obligatio est naturalis simul & civilis, ligatque tam in foro conscientiæ, quam in foro externo. His præmissis.

R. Contractus parit obligationem naturalem & civilem, nisi forte lex specialis prohibeat; quia contractus est lex quædam privata, quam contrahentes sibi imponunt, coguntur que in foro externo fidei sibi mutuo datam servare.

Dixi, *Nisi forte Lex specialis prohibeat;* quia Lege Civili instit. tit. de inutilibus stipulationibus, §. *Pupillus*, Minores ætate & pupilli pubertati proximi non obligantur civiliter: sed tantum naturaliter, ita ut venditor pupillum, qui sine tutoris consensu emit, invitum compellere non possit ad solvendum pretium: sed solum ad reddendas merces, quæ si consumptæ fuerint absque dolo, pupillus in foro externo cogitur solum solvere id, quo factus est ditior. Dico *in foro externo;* quia naturaliter & in conscientia totum pretium refundere tenetur.

Extat etiam Edictum Regium Ludovici XIII. promulgatum anno 1629. circa ludum Aleæ, qui est species quædam Contractus, in quo Edicto sic sanxit Rex Christianissimus: *Nous defendons & interdisons à tous nos Sujets de recevoir dans leurs maisons les assemblèes pour le jeu, qu' on appelle Academie ou Berlans. Declarons à prèsent tous ceux qui y contreviendront, ou qui se prestitueront à un si pernicieux exercice, infames; intestables, & incapables de tenir jamais Offices Royaux. Dèclarons toutes dettes contractèes pour jeu, & toutes obligations & promesses faites pour jeu, quelques deguisèes qu' elles soint, nulles & de nul effet, & dechargèes de toutes obligations civiles & naturelles.*

Q. 8. *Quomodo dividitur contractus?*

R. Generatim dividitur in justum & injustum.

Justus

Justus est Contractus, cum servatur æqualitas & contrahentium conditio ita æquatur, ut viri prudentis judicio par sit utriusque & spes lucri & damni periculum. Contra vero injustus est contractus, in quo reperitur inæqualitas, & sors unius contrahentis evidenter deterior est sorte alterius. Hæc regula brevis quidem est, sed certissima & sufficiens ad omnes conscientiæ quæstiones solvendas circa Contractus & rerum commutationes. Habeant Negotiatores & Mercatores in suis tabernis & artifices in officinis scriptum ad parietem, JUSTITIA EST ÆQUALITAS; INJUSTITIA EST INÆQUALITAS, & uno intuitu intelligent quid observare, & quid vitare teneantur. Verum quia pro diversa Contractuum natura, diversimode adhibenda est isthæc regula, de Contractibus in specie dicendum.

CAPUT V.

De Contractibus in specie.

EAs dumtaxat Contractuum species attingam, quæ sunt magis in usu, & in quibus justitia sæpius læditur. Sunt autem illi Contractus, venditio & emptio, mutuum, societas, & cambium, gallice, *change*.

§. I.

De venditione & emptione.

Q. 1. QUid sunt venditio & emptio?

R. Definitur venditio, pactio mercis pro pretio: emptio vero, pactio pretii pro merce.

Dicitur *pro pretio*; nam si merx daretur pro alia merce, non esset venditio aut emptio, sed permutatio.

Q. 2. *Quodnam est justum, aut injustum rei venalis pretium?*

R. Pretium æquale valore rei venalis secundum communem hominum æstimationem, est justum ejus pretium;

tium; inæquale vero est injustum. Ita omnes Theologi, quia ex dictis justitia consistit in æqualitate, injustitia vero in inæqualitate: Ergo ut licitus & justus sit contractus emptionis, aut venditionis, mensurandum est pretium cum merce, vel cum opere artificis, *secundum divinam Legem*, inquit sanctus Thomas 2. 2. quæst. 77. art. 1. ad 1. *illicitum reputatur si in venditione & emptione non sit æqualitas justitiæ observata: & tenetur ille qui plus habet, recompensare ei, qui damnificatus est*. Notent Pastores & Confessarii.

Dices: Ex Lege, *Explicito*, Digest. §. *si Hæres*; res tantum valet, quantum vendi potest: Ergo.

Distinguo antec. Quantum vendi potest intra latitudinem justi pretii, Conc. extra latitudinem, Nego antec. alias Lex citata injusta foret & per aliam Legem correcta, nempe Lege *Rem majori*, *de rescindenda venditione*, & in Jure Canonico, cap. *Dum causa*, tit. *de empt. & vend.*

Q. 3. *Quomodo æstimanda est latitudo justi pretii?*

R. Duplex pretium est distinguendum: aliud dicitur legitimum seu legale, quod est fixum decreto Magistratus; aliud dicitur naturale & vulgare, quod ex hominum æstimatione constituitur independenter a Magistratus decreto.

Primum legale consistit in indivisibili, ita ut si Magistratus determinaverit pretium panis talis ponderis, injustus sit venditor & ad restitutionem teneatur, si minimum quid ultra ab emptore exigat; quia non servat æqualitatem a Lege taxatam. Contra vero pretium naturale seu vulgare certam habet latitudinem; quia homines varie de rebus judicant, ita ut quod alii censent valere decem, alii æstiment undecim, alii etiam duodecim.

Q. 4. *Quomodo Theologi describunt latitudinem pretii justi vulgaris?*

R. Pretium naturale vulgo dividunt in infimum, medium & supremum, docentque licitum esse venditori vendere supremo & rigoroso pretio, si possit id obtinere ab emptore, cui concessum est licitari, ut

ven-

venditor discedat ad medium, aut infimum pretium? Quod si secundum communem hominum æstimationem res tanti non valeat quanti empta est, venditor excessit limites justi pretii, & in foro conscientiæ restituere tenetur. Contra si emptor, secundum communem æstimationem minoris emit, quam valeat res vendita, debet venditori satisfacere, nisi ille condonaverit.

Q. 5. *Licet-ne vendere credito supra latitudinem pretii naturalis?*

Licitum non est, nisi inde lucrum cesset, aut damnum emergat; quia res tanti non valet, quanti emitur.

Dixi, *Nisi inde lucrum cesset:* quia eo titulo aliquid accipere, non est vendere usum pecuniæ; sed damnum vitare, ut docet S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1.

Hinc sequitur injustum esse & usurarium emere infra pretium vulgare ob anticipatam solutionem; quia hæc anticipata solutio habet rationem mutui, ex quo lucrum percipere usurarium est ex sancto Thoma cit. art. 2. ad 7.

Q. 6. *Unde augetur rei venalis pretium?*

R. Ex his circumstantiis. 1. Ex penuria vel copia mercium. 2. Ex pecuniæ abundantia vel raritate. 3. Ex multitudine emptorum & paucitate vendentium, & contra. 4. Ex modo vendendi, nam vilius res venduntur sub hasta & voce præconis, quam apud mercatorem; contra vero quando minutatim & per partes, carius venduntur, quam cum in magna quantitate. 5. Ex majori vel minori emptorum indigentia, modo tamen communis sit.

Dixi, *modo communis sit;* nam indigentia unius emptoris aut venditoris non mutat communem hominum æstimationem, nec efficit, ut carius res vendenda sit, aut vilius emenda.

Ergo merito Academia Parisiensis anno 1665. damnavit hanc propositionem uti falsam, scandalosam, charitati & justitiæ contrariam. *Potest aliquis emere rem vilius ab illo, qui vendit necessitate compulsus.*

Ergo Mercator non potest sine injustitia augere pretium suarum mercium, ex eo quod vel domus ejus

in

in qua servabantur, conflagraverit, vel in iis advehendis majores sumptus fecerit, quam alii Mercatores, vel quod dolo deceptus sive artificum, sive prioris Mercatoris vitiosas merces comparaverit, quas integras & optimas existimabat; quia merces in illius taberna vulgo non pluris æstimantur, quam in tabernis aliorum Mercatorum, iniquum est omnino, ut damnum quod solus pati debet, in alios transferat.

Ergo injustus est, qui supra vulgare pretium rem suam, puta domum, agrum, &c. vendit, quia emptori admodum commoda est, & maxime ea indiget, iis enim æqualitatem non servat.

Q. 7. *Quid observandum est circa penuriam & raritatem mercium?*

R. Num illa raritas ex monopolio contigerit?

Q. 8. *Quid est monopolium?*

R. Est conventio unius pluriumve Mercatorum, ut ipsi soli vendant, emantve quo voluerint pretio.

Ad monopolium refertur,

1. Quando Mercatores supprimunt merces suas, ut inde earum pretium crescat.

2. Quando aliquis congerendo omnes fere merces, inducit raritatem & caritatem: secus, si non induceret.

3. Si quis vi vel fraude impediat, ne merces aliunde advehantur, unde oritur caritas.

4. Quando opponitur fictus licitator, ut alter augeat pretium.

5. Si multi conveniant, ut opus ab uno inchoatum, alter non perficiat, quod expresse prohibetur lege *Jubemus*, Cod. *de Monop.*

6. Si Artifices conveniant non docere artem suam, nisi filios suos aut nepotes, aut nisi certo pretio injusto.

Q. 9. *Monopolium pugnat ne contra justitiam?*

R. Affirmative, & ad restituendum obligat, nisi auctoritate publica constituatur, quia cum pretium naturale rerum venalium quamdam latitudinem habeat, singuli habent jus contrahendi intra illam latitudinem: Ergo fit eis injuria, quando per monopolium coguntur emere tantum rigoroso pretio aut vendere infimo.

A for-

A fortiori injusti essent Monopolæ, si supra rigorosum pretium venderent, aut infra infimum emerent.

Dixi, *Nisi auctoritate publica constituatur*, quia aliquando Reipublicæ interest, ut vel rerum venalium pretium taxetur, vel privilegium Mercatori aut Artifici detur; alioquin negotiationem aut artificium in Reipublicæ detrimentum deserere cogeretur. Nec in eo fit cuiquam injuria, modo curent Magistratus ne Mercatores aut Artifices prætextu privilegii, pretium immoderatum exigant.

§ II.

De Mutuo.

Q. 1. *Quid est mutuum?*

R. Est contractus, quo transfertur in alterum dominium rei in numero, pondere, & mensura consistentis, cum obligatione reddendi aliam ejusdem speciei & bonitatis, post lapsum temporis. Singulæ partes hujus definitionis sunt notandæ, & accuratius exponendæ ad refellendas plures pactiones injustas & usurarias. Itaque.

Dicitur 1. *Quo transfertur in alterum dominium*, in quo mutuum convenit cum venditione, differtque a multis aliis contractibus, ut a locutione, præsertimque a commodato, quod secundum linguam Gallicam confunditur cum mutuo; mutuum enim & commodatum dicuntur Gallice, *prest*, quamvis essentialiter differant; commodatum quippe est de rebus, quæ usu saltem unico non consumuntur ut equus, liber, vestis, &c. mutuum vero est eorum, quorum usus est, consumptio, ut frumentum, panis, vinum, pecunia.

Res prioris generis non mutuo, sed commodato dantur in usum tantum, non in proprietatem. Unde si liber aut equus sine culpa commodatarii pereat, perit commodanti, utpote ejus domino.

Res vero posterioris generis mutuo dantur, non commodato; neque enim dicimur commodare pecuniam aut panem, sed mutuare: mutuando autem, dominium

minium earum rerum transferimus, non secus ac si eas venderemus: quia usus earum non distinguitur a substantia & proprietate, cum mutuatarius iis uti non possit, nisi eas consumendo.

Ergo damnum aut fructus rei mutuatæ non pertinet ad mutuantem, quia juxta regulam juris, *res perit, aut fructificat domino suo*. Sicut ergo domus per venditionem tradita, si tempestate corruat, corruit in damnum solius emptoris; ita si pecuniam mutuo recens acceptam latrones auferant, non mutuans, sed mutuatarius damnum illud pati debet. Si vero ex ea mutuatarius utiliter negotietur & ditescat, nihil inde mutuans repetere potest, cum res illa ad ipsum non pertineat. Atque hac ratione refelluntur, qui eo prætextu usuras exigunt, quod mutuatarius ex pecunia ab ipsis mutuo accepta lucretur.

Dicitur 2. *Rei in numero*, &c. quia mutuum versatur circa res usu consumptibiles, quæ vel dantur in numero, ut pecunia, vel in pondere, ut panis, vel in mensura, ut vinum, frumentum, oleum, &c.

Dicitur 3. *Cum obligatione reddendi aliam ejusdem speciei & bonitatis*. Hæc est enim æqualitas & justitia, quam recta ratio exigit, ac proinde ab omnibus observanda, etiam a Tutoribus & Curatoribus, ut nec plus nec minus, sed tantum reddatur quantum mutuo acceptum est.

Dicitur 4. *Post lapsum temporis*, ut distinguatur mutuum a cambio, ubi pro nummo aureo dato v. gr. statim redduntur nummi argentei. Tempus autem vel est determinatum in contractu mutui, vel non: si primum, mutuans pecuniam non potest repetere ante apsum temporis præfiniti; si secundum, potest absque injustitia repetere quo tempore voluerit, modo non repetat statim atque mutuo dedit, ac propterea mutuatarium mox in jus vocet, ut defectu solutionis cogatur pendere usuras.

Dixi, *absque injustitia*; peccaret enim & quidem graviter contra charitatem, si tum repeteret, cum mutuatarius nonnisi cum magno detrimento reddere posset, & ipse mutuans nullum damnum ex dilatione pateretur.

Ergo

Ergo intrinsecum est contractui mutui quod mutuans per aliquod tempus pecunia sua careat, periculoque se exponat eam amittendi. Quare ratione carentiæ pecuniæ aut periculi, mutuans non potest quicquam exigere ultra quam concedunt Leges mutui, secundum quas mutuatarius tenetur solum æquale reddere.

Ergo merito damnatæ sunt sequentes propositiones ab Innocentio XI. anno 1679. a Clero Gallicano anno 1700. & prius ab Academia Parisiensi an. 1665.

Prima, *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.*

Secunda, *Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.*

Tertia, *non est usura, si recipiat ratione periculi tantum, ut pretium periculi.*

Quarta, *Nullus potest esse ita securus, quin possit aliquod intervenire periculum, vel saltem aliqua difficultas, vel labor in re habenda.* Quo fit ut secundum illam novam doctrinam semper licitum sit ex mutuo usuram percipere, & quidem majorem a pauperibus, cum pecunia ipsis mutuata majori exponatur periculo.

Q. 2. *Quomodo æquanda est bonitas rei reddendæ cum bonitate rei mutuo acceptæ, v. g. mutuo dati sunt decem nummi aurei, vel totidem modii tritici, quorum valor seu pretium postea crescit aut decrescit?*

R. Reddendum est juxta valorem aut pretium rei, quando accepta est: nisi aliter contrahentes justo pacto convenerint, ita ut si valor cujuslibet nummi erat decem libellarum, reddendæ sint centum libellæ; nec plus nec minus.

Dixi: *Nisi aliter contrahentes convenerint*, si enim mutuans prævideret valorem nummi aut pretium tritici esse augendum, velletque propterea ista servare, non peccaret contra Legem Contractus & Justitiæ, si exigeret a mutuatario, ut tot nummos in specie aut modios redderet, deductis tamen expensis ad triticum servandum necessariis; quia mutuans

per

per hujusmodi pactum, nihil lucratur ex mutuo, sed solum se indemnem reddit. Idem dicendum juxta Cap. *Naviganti*, Tit. *de Usuris*, si dubium sit, utrum valor nummi aut pretium tritici, crescet aut decrescet; quia æqualis est spes lucrandi in mutuante, & mutuatario, æquale quoque periculum incurrendi damnum.

§. III.

De Usura.

Q. 1. QUid est Usura?

R. Definitur ab omnibus sive Philosophis, sive Theologis & Canonicis, lucrum ex mutuo immediate proveniens.

Dicitur 1. *Lucrum* indefinite, sive immodicum, sive modicum, sive sit nummus, sive onus a mutuante impositum mutuatario, v. g. veniendi ad ejus furnum, denique quicquid est pretio æstimabile. Luc. 6. *Mutuum date, nihil inde sperantes*. Et causa 14. quæst. 3. cap. 1. *Si mutuo dederis pecuniam tuam, a quo plus quam dedisti expectes, non pecuniam solum, sed aliquid plus quam dedisti, sive illud triticum sit, sive vinum, sive quodlibet aliud, si plus quam dedisti expectes accipere, fænerator es, & in hoc improbandus, non laudandus.*

Dicitur 2. *Ex mutuo proveniens*, 1. Quia contractus mutui totus est in gratiam mutuatarii, adeo ut si mutuans principaliter intendat ex mutuo sibi lucrum provenire, usuram mentalem committat. 2. Quia si quis præter sortem accipiat ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, usuram non committit, cum ex mutuo non lucretur, nec fiat ditior propter mutuum; sed damnum resarciat, quod ex mutuo patitur, v. g. petenti dat mutuo pecuniam, qua vel censum annuum extinguere, vel agrum emere, vel mercaturam exercere paratus erat, juste & absque usura exigit a mutuatario ut refundat, quod ipse mutuando deperdit.

Ut autem justus sit ille titulus ultra sortem accipiendi, mutuum debet esse vera causa lucri cessantis

aut damni emergentis: si enim mutuans non habeat occasionem moraliter certam lucrandi ex pecunia mutuo data, vel si sponte pecuniam ex mercatura, aut ex quovis lucrandi modo subtrahit, quia tutius aut utilius sibi existimat mutuo dare quam negotiari, fundos emere, contractum consignativum inire, usurarius est, nec potest prætexere lucrum cessans aut damnum emergens. Unde falsum est absolute licere mercatoribus lucrum ex mutuo percipere, etiamsi inde nullum damnum patiantur.

Dicitur 3. *Immediate*; quia usura debet provenire directe ex vi mutui, nam si secundario, & immediate solum liberalitate aut gratitudine mutuatarii proveniret, non esset usura ex Glossa in Cap. *Consuluit*, Tit. *de Usuris*; & ex S. Thom. cit. quæst. 78. art. 2. *Si accipiat*, inquit, *aliquid hujusmodi, non quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita vel expressa: sed sicut gratuitum donum, non peccat*. Exponit autem S. Antoninus 2. parte, tit. 1. cap. 7. §. 1. quandonam mutuans censeatur non intendere principaliter gratuitum donum ex parte mutuatarii, *Cum*, inquit, *etsi sperat mutuans aliquid sibi dari ab eo, cui mutuavit, ex sua liberalitate, tamen illud eum movet; sed magis benevolentia, ita ut etiamsi non crederet sibi aliquid dari ultra sortem, adhuc tamen mutuaret*. Unde patet merito damnatam fuisse ab Innocentio XI. anno 1679. & a Clero Gallicano anno 1700. hanc propositionem, quam Clerus vocat cavillatoriam, & usurarum palliativam: *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum: sed solum si exigatur tanquam ex justitia debitum*.

Q. 2. *Quo jure usura est prohibita?*

R. Prohibita est 1. Jure naturali; quia tollit æqualitatem, quæ competit contractui mutui, ut constat ex ejus definitione. 2. Jure divino, Ezechiel. 18. ubi de dante ad usuram & amplius quam dedit accipiente ait Dominus: *Cum universa hæc detestanda fecerit: morte morietur*. Et Luc. 6. *Mutuum date, nihil inde sperantes*, quibus verbis prohiberi usuram definiunt Concilium Lateranense III. generale, referturque Cap. *Quia*

Tit.

Tit. *de Usuris:* Concilium Lateranense V. Alexand. III. Cap. *Super eo*, Tit. *de Usuris;* Urbanus III. Cap. *Consuluit*, eod. Tit. Quia Concilium Viennense Clementina, *Ex gravi*, statuit eum velut Hæreticum esse puniendum, qui pertinaciter affirmat usuram non esse peccatum.

Ergo adversus legem prohibentem usuras non præscribunt spatia temporum, non privilegia nationum; non patrocinia personarum, non judicia hominum. *Cælum & terra transibunt*, ait Dominus Matth. 24. *verba autem mea non præteribunt.*

Ergo sicut mentiri non licet pro alterius vita, inquit Alexander III. cit. Cap. *super eo*, ita nec usuras exercere pro redimenda vita captivi, multo minus pro agendis aut fovendis bonis pupillorum. Et S. Thomas Opusculo 73. cap. 6. *Sicut non licet furari ad augendum patrimonium pupillorum, sic nec usuras accipere. Regula generalis apud omnes Doctores hæc firma esse debet.* Hanc secutus est Conventus Mediolanensis anno 1579. & Concilia Medi. primum, Burdig. primum, & Mechlin. ubi expresse prohibetur, ne pecuniæ pupillorum dentur ad usuram.

Dices 1. Deus ipse Deut. 23. permisit Judæis usuras accipere ab extraneis: Ergo.

Nego conseq. Quemadmodum enim Deus, utpote supremus rerum omnium Dominus, Judæis concessit vasa pretiosa Ægyptiorum; sic in eorum dominium transtulit ea, qua Chananæorum erant. Ita S. Ambrosius lib. de Tobia cap. 15.

Dices 2. Per Legem in Regno universaliter acceptam licet recipere ex mutuo denarium vigesimum: Ergo.

Nego anteced. Immo omnes Christianissimi nostri Reges hactenus ab octo sæculis id constanter prohibuere, ut videre est in nostro Tomo 4. sæpius citato Cap. de Usuris: *Defendons à toutes personnes*, inquit Henricus III. in Comitiis Blesensibus, *de quelque qualité qu'elles soient d'exercer usure par eux, ou par gens interposez.* In quem locum Bochellus in sua Bibliotheca sic habet: *Cette proposition d'usure portée par la*

Loi de France est generale, & ne recoit limitation pour la faveur des pupilles ou autres personnes. Ainsi fut-il jugè par Arrest sur Plaidoyer le 13. jour de Juin, la Cour seante aux Augustins.

Lex itaque Civilis in Regno permittit solum ex Contractu Consignativo, Gallice, *Contract de Constitution*, lucrum percipere olim ad denarium decimum quartum, postea ad decimum octavum, nunc vero ad vigesimum. Porro Contractus Consignativus non est mutuum, sed vera emptio; definitur enim ille Contractus, venditio & emptio juris quoad solos reditus singulis annis certisque temporibus ex alia re vel persona solvendos.

Instas. In Comitiis Aurelianensibus sic statuit Carolus IX. articulo 60. *Contre les condamnez à payer certaines sommes de deniers dus par cedules ou obligations, seront adjugez les dommages & interests requis pour le retardement du payement, à compter du jour de l'ajournement*; & hujusmodi statutum servatur in omnibus Regni Tribunalibus: ergo Lex Civilis permittit accipere lucrum ex mutuo.

Nego conseq. Laudatum enim statutum nullum lucrum concedit mutuanti propter dilationem solutionis; sed solum decernit certam summam propter damna quæ præsumitur incurrisse ob moram mutuatarii, ut perspicuum est ex ipsismet verbis statuti: *Seront adjugez les dommages & interests requis*. Ergo si nullum sit damnum aut interesse lucri cessantis, mutuans nihil potest accipere supra sortem principalem. Ergo usurarius est ille, qui dat mutuo cum intentione lucrandi auctoritate Judicis, cujus sententiam mavult obtinere, quam pecuniam mutuatam.

Dices 3. Juste quis percipit lucrum ex re sua locata, puta ex equo, domo, &c. Ergo & ex pecunia sua alteri tradita.

Nego consequentiam & paritatem. Disparitas est, quod in locatione retinet quis dominium rei suæ locatæ, ac proinde ex ea fructum juste percipit; res enim perit aut fructificat domino suo: at per mutuum transfert dominium pecuniæ suæ in mutuatarium:

Ergo

Ergo pecunia mutuo data, perit aut fructificat soli mutuatario.

Q. 3. *Licet-ne pecuniam accipere sub usura?*

Respondet S. Thomas 2. 2. quæst. 78. art. 4. Licitum esse, si mutuans sit in gravi mutuandi necessitate; secus si non indigeat, sed ex mera cupiditate mutuum petat.

Q. 4. *Quomodo dividitur usura?*

R. Dividitur 1. in apertam & palliatam seu velatam aliquo honesto titulo, puta donationis, cambii, societatis, venditionis, ut si quis vendat supra pretium rigorosum ob dilatam solutionem, aut emat infra pretium infimum ob anticipatam solutionem.

Dividitur 2. in realem & mentalem.

Realis, quæ in mutuo deducitur in pactum, sive expresse, sive tacite.

Mentalis, quæ per mutuum principaliter intenditur, sed in pactum non deducitur.

Q. 5. *Est-ne obligatio restituendi pro usura etiam mentali?*

R. Affirmative, ita enim habetur Cap. *Consuluit*, Tit. *de Usuris*.

Q. 6. *Hæredes usurarii obligantur ne ad restituendum?*

R. Obligantur ex Cap. *Tua nos*, Tit. *de Usuris*. Difficultas solum est, an obligentur in solidum. Canonistæ affirmant, arbitranturque id colligi ex citato Cap. *Tua nos*; sed eorum sententiæ non favet. Quare communior est Theologorum sententia negans; æquum enim est, inquiunt, ut qui tantummodo commodum ex parte percipit, onus quoque dumtaxat sentiat proportione servata. Si tamen res per usuras accepta extaret in sua specie apud unum hæredem, teneretur eam integram restituere, sed actionem haberet de evictione contra cæteros.

§. IV.

De Contractu Societatis.

Q. 1. **Q***Uid est Contractus Societatis?*

R. Est conventio duorum vel plurium ad commune lucrum & damnum, secundum proportionem rerum contributarum.

Dicitur 1. *Ad commune lucrum & damnum*, quo distinguitur Contractus Societatis, 1. a Contractu locationis; qui enim locat suas operas, non venit in partem lucri vel damni, puta gregis quem pascit; sed solummodo accipit stipendium debitum suo labori. 2. A Contractu mutui; namque mutuans cum transferat in mutuatarium rei mutuatæ dominium, ex ea non percipit lucrum, sicut nec venditor ex re vendita. At qui societatem ineunt, retinent dominium rerum quas conferunt, & ideo res illæ singulis sociis, vel fructificant, vel pereunt.

Dicitur 2. *Secundum proportionem rerum contributarum*: in hoc enim servatur æqualitas & justitia, si is, qui plus ad societatem confert, sicut majus damnum pateretur, si quod confert, periret; ita etiam majus lucrum ex ejus fructibus repetet.

Ergo contra justitiam & contra naturam hujus Contractus peccat, qui ea conditione societatem init, ut pecunia vel animalia, quæ exponit, non sibi, sed sociis pereant, quamvis ex eorum culpa. Consuetudo Bituricensis, Nivernensis & Borboniensis vocat Leoninam ejusmodi societatem. Sixtus V. in sua Bulla *Detestabilis*, eam damnavit anno 1586. Et Academia Parisiensis ann. 1663. sequentem propositionem falsam & scandalosam declaravit: *Si contractui societatis superaddantur Contractus assecurationis capitalis & venditionis lucri incerti pro lucro certo, ex vi horum licitum est exigere lucrum certum salva sorte.*

Licet tamen addere contractui societatis Contractum emptionis lucri incerti, modo non assecuretur capitale, dare v. g. vaccas, aut apes in societatem, ita ut

si pereant sine culpa conferenti operas, pereant danti; sed hac conditione quo quamdiu vivent illa animalia, is qui eorum curam gerit, singulis annis solvat pro vacca, aut alveolo certum quid, æqualitate servatâ; quæ enim sunt in spe, minoris æstimantur, quam quæ sunt in re, v. g. spes capiendi decem pisces ex uno jactu retis, non tanti valet, quanti decem pisces jam capti. Unde quo majus est periculum non lucrandi, minus quoque pro spe lucri solvi debet. Sed ista fusius & accuratius explicantur Tom. 4. Cap. de Societate.

§. V.

De Cambio.

Q. 1. QUid est Cambium?
R. Est permutatio pecuniæ pro pecunia cum legitimo lucro.

Dicitur 1. *Permutatio*; Cambire enim idem est ac permutare; Campsor est nummularius, gallice *Banquier*, Campsarius vero, qui ab ipso pecuniam accipit.

Dicitur 2. *Pecunia pro pecunia*; quæ vel statim reddenda est, ut in Cambio manuali, quo permutatur moneta, v. g. aurea pro argentea, majora pro minoribus, unde dicitur Cambium minutum: vel alio transferenda, quando v. g. datur Lugduni, ut recipiatur Lutetiæ.

Dicitur 3. *Cum legitimo lucro*, quo Cambium differt a mutuo, in quo reddendum est nec plus, nec minus, quam acceptum sit.

Q. 2. *Cambium est-ne licitum?*

R. Per se est licitum; quia præterquam quod ejusmodi Contractus est admodum utilis, & necessarius Reipublicæ, Campsor multa sustinet onera, paratam debet habere pecuniam, & coacervare pecunias diversarum specierum, quas alioquin negotiationi exponeret. Præterea suscipit onus pecuniam transferendi proprio periculo in eum locum, ubi Campsarius iis indiget. Quod si aliquando non transferat, sed per procura-

curatores solvat, id tribuendum est ejus industriæ; quæ in Mercatore est pretio æstimabilis.

Ergo qui officium Campsoris non exercet, nec ad Cambium pecunias negotiationi subtrahit, sine justo titulo lucrum percipit.

Dixi Cambium per se esse licitum, ut innuerem per accidens fieri illicitum. 1. Si quis Cambium non exercet, nec sua interest habere majorem vel minorem monetam, sive Lugduni ubi manet, sive Lutetiæ, quo negotiorum causa transmittenda est ipsi pecunia, adeo ut occasio Cambii sit ipsi commoda, nedum onerosa, & ita absque justo titulo lucrum perciperet. 2. Si absque auctoritate Regia Campsoris officium exerceat, id enim prohibitum est Edictis Regiis, ut Ludovici XII. Henrici II. Caroli IX. 3. Si cum propria auctoritate Campsorem se constituerit, tantum lucri percipit quantum Campsores legitimi, cum enim pretio magno constet ejusmodi Officium, Princeps majora emolumenta iis concedit, quos Campsores constituit, quibus emolumentis sine injustitia gaudere nequeunt, qui ultro se huic muneri immiscent. Unde non solum tenentur Officium illud dimittere; sed & restituere, si quid plus acceperint habita communi ratione expensarum, lucri cessantis & damni emergentis. 4. Peccant qui cum satis non habeant, unde onera Campsoribus communia sustineant, undique pecunias sub usuris colligunt: nam ex dictis non licet mutuo petere ab usurariis, nisi adsit vera necessitas.

Q. 3. *Quomodo dividitur Cambium?*

R. Dividitur in reale & siccum.

Reale est, quod in allata definitione exprimitur.

Siccum est Cambium fictum, & verum mutuum speciе Cambii nomine velatum; per illud enim non permutantur pecuniæ præsentes pro præsentibus alibi reddendis. Titius v.g. lucri cupidus negat Lugduni mutuum ei qui pecunia indiget; sed offert Cambium ea conditione, quod alter eam reddet Lutetiæ; quamvis sciat reddendam Lugduni post temporis lapsum, quod est verum mutuum; & fictum Cambium; ideo siccum, quia caret humore justitiæ, seu vero titulo ad lucrum parien-

pariendum. Quare lucrum inde proveniens est injustum & usura palliata velatum.

De Testamentis & Legatis nihil hic addendum iis, quæ diximus Capite præcedenti.

CAPUT VI.

De restitutione.

Q. 1. *Quid est Restitutio?*

R. Est actus justitiæ commutativæ reddentis cuique debitum suum ad æqualitatem.

Q. 2. *Restitutio est-ne necessaria?*

R. Est, & quidem jure naturali, quia auferre rem alienam, & eam detinere invito Domino idem reputantur, *Le bien d' autrui tu ne prendras, ni retiendras sciemment.* Hinc præceptum restitutionis potius est negativum: quam positivum, ut supra observavimus.

Q. 3. *Unde nascitur obligatio restituendi?*

R. Ex injustitia: quia ex dictis justitia commutativa est æqualitas in commutationibus, v. g. inter operas & mercedem; inter mercem & pretium, injustitia vero inæqualitas. Ergo ad tollendam injustitiam reponenda est æqualitas, quod fieri nequit, nisi per restitutionem.

Ergo nulla facienda est restitutio, quantumcumque grave fuerit crimen, ubi nulla injustitia, nullave reponenda æqualitas.

Ergo totuplex est radix restitutionis, quotuplex est modus violandi justitiam & tollendi æqualitatem.

Q. 4. *Quotuplici modo justitia violari potest?*

R. Triplici. 1. Ratione injustæ acceptionis, quando quis bona proximi invadit. 2. Ratione damni illati, ex quo nihil in manus damnificatoris venit, ut si vastet agrum alienum, domum proximi incendat, personam ejus mutilet. 3. Ratione injustæ detentionis. quomodo injustus est, qui non solvit debita juste contracta, aut non restituit bona inventa.

Q. 5. Q. 5.

Q. 5. *Quotuplex est injusta acceptio?*

R. Triplex. Prima fit occulte, & est furtum. Secunda palam, & est rapina. Atqui hoc posteriori modo injusti sunt, qui usuras accipiunt, qui majori pretio vendunt, aut viliori emunt, quam merces valeant; qui pro Officio stipendium aut honorarium exigunt ultra, quam lege constitutum est. Tertia fit dolo & fraude, ut si quis mercem vitiatam pro integra vendat, misceat aquam cum vino venali, paleas cum tritico, malis artibus proximum circumveniat in ludo, contractibus, &c.

Q. 6. *Quotupliciter damnum potest inferri?*

R. Dupliciter; nimirum physice, cum quis propria manu interficit, vastat, &c. & moraliter, quando non per se, sed per alium injuriam facit, quod iterum dupliciter contingere potest; vel positive, influendo in damnum; vel negative, non impediendo damnum, cum ad id ex officio teneatur.

Q. 7. *Quænam sunt causæ positivæ damni, quæ vero negativæ?*

R. Sex numerantur positivæ, & tres negativæ, his versibus comprehensæ.

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Circa ejusmodi causas Consule nostrum Tomum 4. de Restitutione, cap. 4.

Q. 4. *Qui ex charitate tantum tenetur impedire damnum proximi, debet-ne restituere, si non impedierit?*

R. Minime, quia peccat solum contra charitatem: constat autem ex dictis non esse obligationem restituendi, nisi peccatum violet justitiam & tollat æqualitatem.

Mutus ergo hoc loco est qui ex officio, vel ex pacto tenetur clamare, reprehendere, dissuadere, accusare, aut testari, & tacet. Non obstans, qui similiter ex officio & pacto tenetur obstare, & non obstat, ut Patres, Tutores, Domini, non impedientes Filios, Pupillos, servos, ne aliis noceant; aut famuli sinentes diripi bona Dominorum: item Princeps, Dux belli, Advocati, Ministri Justitiæ, Custodes sylvarum, agrorum, & alii stipendio conducti. Non manifestans,

qui

qui ratione officii vel pacti tenetur damnificatorem manifestare, vel ante, vel postquam damnum illatum est.

Q. 9. *Quantum est restituendum?*

R. Tantum, quantum ablatum est, quia præcipitur restitutio, ut cesset injustitia: injustitia autem tolli non potest, nisi tollatur inæqualitas, quod non fit nisi tantum restituendo, quantum ablatum est.

Q. 10. *Sufficit-ne ad ponendam æqualitatem, ut reddatur res ablata, si extet, vel ejus pretium, si consumpta sit?*

R. Aliquando sufficit, aliquando vero non.

Q. 11. *Quibus in casibus non sufficit reddere rem ablatam, aut ejus pretium?*

R. In duobus. 1. Quando ex re ablata novum damnum emersit personæ læsæ, v. g. si ex defectu pecuniæ furto sublatæ magnas expensas passus est a creditoribus. 2. Quando lucrum cessavit.

Q. 12. *Quotuplici modo per injuriam acceptam lucrum cessare potest?*

R. Duplici. 1. Si re illa utebatur tamquam instrumento ad lucrandum, v. g. non potuit negotiari, nec solitas operas, quibus sustentabatur, perficere. 2. Si res ablata erat fructifera.

Q. 13. *Quotuplicis generis sunt fructus?*

R. Triplicis: alii dicuntur naturales, ut herbæ in pratis: alii mere industriales, ut lucrum perceptum ex pecunia aliena, pretiosum opus confectum instrumento furtivo; alii mixti, qui partim naturaliter, partim industria proveniunt, ut frumentum, vinum, &c. quæ non nascuntur sine cultura.

Q. 14. *Omnes ejusmodi fructus sunt-ne restituendi?*

R. 1. Artificiales non sunt restituendi, quia proprie non sunt fructus rei ablatæ, sed industriæ, quæ pertinet ad furem; unde si lucratus sit ex pecunia aliena, sive ludo, sive mercatura, nihil ex eo fructu debet restituere.

R. 2. Fructus naturales & mixti sunt restituendi, deductis impensis, quas verus Dominus fecisset, quia res fructificat Domino suo.

Q. 15. *Quid si ejusmodi fructus fuerint consumpti?*

R. Si mala fide, restituendi sunt: si vero bona fide, restituendum est solum id quo factus est ditior, qui

consumpsit; quia ex Reg. Juris in 6. *locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura.*

Censetur autem ditior factus, qui minus de propriis expendit, dum bona fide consumpsit rem alienam, v. g. domi non cœnavit, quia alibi cum sociis manducavit agnum, quem non credebat esse furtivum, non tenetur restituere agnum neque partem agni, sed solum quod expendisset domi cœnando. Quod si non minus expendit, nihil restituere tenetur.

Q. 16. *Quis censendus est bonæ fidei?*

R. Qui sine omni culpa rem alienam accipit, consumit aut detinet: Tutor v. g. ex consilio Pastoris secundum consuetudinem Provinciæ pecuniam pupilli dedit ad usuram, bona fide eam in commodum pupilli convertit, non tenetur restituere, cum postea monitus est ejusmodi contractum esse usurarium, quia ex illo non est ditior factus.

Q. 17. *Quando plures ad damnum concurrerunt, quo ordine debet fieri restitutio?*

R. Vel participes fuerunt tantum rei injuste acceptæ, v. g. comederunt ovem, quæ ipsis nescientibus furto sublata erat: vel injustæ acceptionis, v. g. concurrerunt vel positive, vel negative ad ovem capiendam; si primum, quilibet tenetur tantum restituere partem, quam mala fide consumpsit, sciens ovem esse furtivam, & aliis non restituentibus, pro ipsis restituere debet, nisi suo consilio aut alio modo in causa fuerit, cur res injuste ablata vero Domino non sit reddita; quia non fuit causa majoris damni.

Si secundum, quilibet, aliis recusantibus satisfacere, & totum damnum reparare tenetur, quia totius damni fuit causa, cum in illud totum influxerit.

Q. 18. *Si singuli parati sunt restituere, quis ordo servandus est?*

R. Primo loco restituere debet, qui rem alienam detinet, vel qui eam consumpsit, nisi mandato aut aliorum nomine consumpserit, quia est prima & præcipua causa damni, nec alii reputantur, nisi ut causæ instrumentales. Quare ipso restituente, alii nihil ipsi refundere debent.

Dixi, *Nisi mandato aut nomine*, &c. in hac enim hypo-

hypothesi ipse habet rationem instrumenti, aut causæ ministerialis respectu mandantis. Hinc Dominus, qui famulis suis incendendam domum adversarii præcipit, indemnes illos servare debet. Contra vero si plures inito inter se consilio communem adversarium impetant, & unus ex illis eum occidat, occisor non magis tenetur ad damna reparanda, quam alii; sed æqualiter singuli ea reparare debent, quia homicidium factum est omnium nomine.

Si tamen qui consumpsit rem alienam ex mandato alterius, ex ea factus sit ditior, debet ante mandantem, restituere in quo factus est ditior, cum habeat plusquam debet habere.

TRACTATUS DE RELIGIONE.

CAPUT PRIMUM.

De definitione Religionis, & ejus actibus.

Q. 1. QUid est Religio?

R. Est virtus moralis, per quam Deo tanquam primo rerum omnium principio cultus exhibetur.

Nomine autem cultus intelligitur actus sive internus, sive externus, quo alicui exhibemus honorem ac reverentiam cum aliqua nostri submissione, qualis est genuflexio, capitis inclinatio.

Cultus ergo in eo distinguitur ab honore, quod cultus necessario includat sui dejectionem, minime vero honos præcise sumptus; Deus enim sanctos honorat, nec proprie dici potest eos colere, quia coram eis non dejicitur.

Q. 2. *Quinam sunt actus Religionis?*

R. Alii sunt eliciti, qui immediate a Religione procedunt, ut adoratio, sacrificium, alii imperati, qui immediate ab aliis virtutibus eliciuntur, sed imperante Religione, quæ illos ad divinum cultum ordinat, ut eleemosyna collata Sacerdoti, quia Dei Minister est.

Q. 3. *Quotuplex est actus Religionis elicitus?*

R. Præcipui & primarii sunt Devotio, Oratio seu Adoratio, Votum, Juramentum.

CAPUT II.

De Devotione.

Q. 1. UNde nomen Devotionis?

R. S. Thomas secunda secundæ qu. 82. art. 1. illud deducit a verbo, *devovere*. *Devoti dicuntur*, inquit, *qui seipsos quodammodo Deo devovent, ut ei se totaliter subdant. Sic apud Gentiles devoti vocabantur, qui seipsos idolis devovebant in mortem pro salute Reipublicæ.*

Q. 2. *Quomodo definitur Devotio?*

R. Definitur voluntas tradendi se prompte ad ea, quæ pertinent ad Dei famulatum.

Dicitur 1. *Tradendi se*, non aliqua dumtaxat ad se pertinentia; ut fit per votum. Unde qui unum, aut alterum actum alacri & fervida mente ad cultum Dei refert, potest quidem dici talem actum devote exercere; sed propterea non denominatur devotus, nisi & seipsum tradiderit.

Ergo latius patet devotio, quam votum, quia votum potest esse de aliquo singulari opere: devotio vero simpliciter dicta non unum actum, sed totum hominem cultui divino consecrat.

Dicitur 2. *Prompte;* qua voce exprimitur voluntatis modus, & omnium actionum, quæ a Religione sive eliciuntur, sive imperantur; nimirum ad devotionem requiritur, ut quæ sunt Dei cultus, expedito, & alacri animo persolvantur.

Ergo

Ergo qui abdicatis sæcularibus negotiis, totos se cultui divino mancipant, ut Religiosi, & Clerici non sunt quod profitentur; (si tamen profitentur,) quando tepide & segniter circa Dei cultum se gerunt.

Dixi: *Si tamen profitentur;* quamvis enim Clericatus sit devotionis professio, Clericos tamen cernere est, qui gloriosum devoti nomen tamquam probrum, & dedecus a se eliminant, & aliis quasi contumeliam impingunt.

Dicitur 3. *Ad ea quæ pertinent ad Dei famulatum;* quibus verbis significatur devotionem esse primarium, & perfectissimum Religionis actum a quo cæteri dependent:

Q. 3. *Quænam est devotionis causa?*

R. Duplex statuitur a S. Thoma; extrinseca, & intrinseca.

Extrinseca eaque præcipua, Deus est, non ars, aut humana industria. *Deus quem vult Religiosum facit*, inquit S. Ambrosius in cap. 9. Luc. Unde per orationes nostras attrahenda est vera devotio: eam enim suppliciter promereri possumus.

Altera devotionis causa, quam S. Thomas vocat intrinsecam, quia se tenet ex parte nostra, est meditatio, voluntas enim nascitur ex intelligentia, ex S. Augustino lib. 14. de Trinitate cap. 8. *In meditatione mea exardescet ignis*, nempe charitas, ut interpretatur S. Thomas.

Ad concipiendum vero illum charitatis ignem, duplex consideratio requiritur ex eodem Angelico Doctore; scilicet bonitatis & excellentiæ divinæ, & humanæ infirmitatis ac defectuum. Prior consideratio excitat Devotionis fervorem, qui est proxima Devotionis causa. Posterior excludit præsumptionem, per quam impeditur quis, ne Deo se subjiciat, propriæ virtuti innixus.

Q. 4. *Quinam sunt genuini & proprii Devotionis effectus?*

R. Duos agnoscit S. Thomas ita Devotionis proprios, ut ab ea separari nequeant, scilicet spiritalem lætitiam ex consideratione infinitæ Dei bonitatis: *Memor fui Dei, & delectatus sum*, Psal. 76. & sui displi-

plicentiam, ac tristitiam ex conscientia propriorum defectuum: Atque *ex ista permixtione delectabilis & tristabilis*, inquit S. Thomas art. 4. ad 3. nonnumquam prorumpunt lacrymæ, quæ veluti panis suavis & solidus devotam mentem reficiunt, ut habetur Psal. 41. *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte*. Quo enim anima magis se sentit infirmam, eo ardentius in Deum fertur, indeque suavius experitur immensam ejus bonitatem, quæ rursus novum est ipsi incentivum deferendi proprios defectus; sicque crescente charitate ac Religione, crescit humilitas & sui displicentia. Sic velut ad Lydium lapidem probatur vera Devotio.

Ergo fucata est illorum Devotio, qui propter exteriorem, quam præseferunt, pietatis speciem, cæteris melius sapere sibi videntur: infirmioribus indignari noverunt, nullatenus compati; corrigenda ubique invenire se putant, præterquam in seipsis, nimium sibi placentes, & ut facile de aliis malum cogitant, bellum omnibus temere indicunt; pacem perturbant sub Religionis prætextu, salutaria sapientum monita non admittunt, nonnumquam etiam dominationem contemnunt audaces, ut scribit Princeps Ap. 2. Epist. cap. 2.

CAPUT III.

De Oratione.

Q. 1. QUid est Oratio?

R. Est petitio rerum decentium Deo facta sive immediate, sive mediante Sanctorum intercessione, ut aliquid ab ipso impetretur.

Dicitur 1. *Petitio*, id est, intimatio sui desiderii alteri facta ad obtinendum aliquid ab eo.

In petitione autem quatuor intelliguntur.

Primum, conscientia propriæ indigentiæ & infirmitatis: absurde enim quis peteret, quod jam habet, aut credit habere in sua potestate, ut S. Augustinus Lib. de prædest. Sanct. argumentatur adversus Pela-

gia-

gianos, probans ex Oratione necessitatem gratiæ, quam illi negabant.

Secundum est desiderium rei quæ petitur: quod si nullum fuerit, petitio non est, sed ludus & derisio; ut si dives pauperem se fingens, petat eleemosynam, paratus oblatam rejicere. Tales sunt qui in Oratione Dominica sanctificari nomen Dei, & in tentationem non induci sic petunt, ut nolint amovere scandala, quibus nomen Dei blasphematur, nec a peccato recedere.

Tertium est spes obtinendi quod petitur: nemo enim supplex accederet ad eum, quem certo nosset numquam ad vota flectendum. Hinc damnati Deum orare non possunt.

Quartum, est postulatorum perceptio in eo, ad quem petitio dirigitur, quia petitio est quædam locutio quæ supponit audientem. Hinc Oratio dicitur a S. Joanne Damasceno Lib. 3. Orthodox. fidei c. 24. *Ascensus mentis in Deum*: quia ex S. Thoma, oportet accedere ad eum, a quo petimus.

Dicitur 2. *Rerum decentium*; impium enim est a Deo petere, quod non decet illum dare & nos accipere. *Si a sæcularibus abstinere jubemur*, inquit sanctus Chrysostomus Homil. 42. in Joann. *quæ miseria, quæ amentia est ea a Domino postulare?* Et S. Augustinus in Psal. 85. *Deum adjutorium ponis cupiditatum*. Unde ejusmodi Oratio contraria Religioni & cultui Dei, convertitur in peccatum. Graviter ergo monendi sunt Fideles, ut attendant quid a Deo petant, & quo motivo, an ex cupiditate & amore rerum temporalium, an ex desiderio vitæ æternæ. *Ad hoc pertinet*, pergit Sanctus Doctor Tract. 73. in Joann. *ne nos inducas in tentationem; neque enim parva est tentatio, si contra tuam sit causam, tua postulatio.*

Dicitur 3. *Deo facta*: a quo nempe bona cuncta procedunt, quorum per orationem illum agnoscimus auctorem.

Dicitur 4. *Sive mediante Sanctorum intercessione*; quia ad Religionem etiam pertinet deprecari Sanctos uti Dei amicos, quibus ipse inspirat pro nobis deprecandi

affe-

affectum; ut monemur pluribus Ecclesiæ Collectis: *Interveniat pro nobis, quæsumus, Domine, beata Virgo Mater tua*, vel, *Sanctus tuus Lucas Evangelista. Ejus qui tibi placuit, precibus adjuvemur, &c.* Sicque in invocatione Sanctorum Deum profitemur omnium bonorum auctorem.

Ex hac definitione colliges duo ad veram Orationem tam necessario requiri, ut alterutro deficiente, Oratio non sit; immo fiat in peccatum. Primum est mentis attentio; quia non sine magna irreverentia quis hominem alloqueretur, tanquam insanus non attendens ad ea quæ proferret. Secundum est pia voluntatis affectio, & serium desiderium obtinendi quæ petuntur; alioquin seria non esset Oratio, sed illusoria.

Q. 2. *Quotuplex est attentio?*

R. Sanctus Thomas secunda secundæ q. 83. art. 13. & ex eo alii Theologi triplicem distingunt. Prima, est ad verba quæ ore proferuntur. Secunda, ad sensum verborum. Tertia, ad finem Orationis, scilicet ad Deum, & ad rem pro qua oratur.

Prima attentio requiritur in iis, qui ex præcepto tenentur ad Orationem vocalem ut Clerici; quia præceptum Ecclesiasticum cadit in ipsam etiam pronuntiationem; ac proinde præcepto non satisfaciunt, qui oculis & mente dumtaxat legunt, lingua quiescente. Secunda est utilis, sed non est necessaria; cum idiotæ lingua peregrina & ipsis ignota vere orent. Tertia est maxime necessaria; ita ut duæ priores solæ non sufficiant. Non prima, quia ex S. Augustino, *Deus non vocis, sed cordis auditor est*. Non etiam secunda; quia Oratio est petitio: petitio autem est desiderii nostri directio ad eum, cui supplicamus. Unde Clerici, qui dum Choro assistunt, lectioni incumbunt, non ut Devotionem acuant aut muniant, sed, ut nova discant, distributiones non lucrantur, nec satisfaciunt præcepto audiendi Sacri.

Q. 3. *Oratio est-ne actus bonus & utilis?*

R. Affirmative; eam enim Christus commendat, ac præcipit, Matth. 7. & Luc. 18. *Petite & accipietis. Omnis qui petit, accipit.*

Dices:

Dices: Eatenus Oratio utilis esse potest, quatenus vel patefacit alteri orantis indigentiam & desiderium, vel mutare potest ejus voluntatem, & ad sua vota inclinare: Atqui Oratio ad Deum neutrum præstare potest; omnia enim nuda & aperta sunt Deo, repugnatque ipsum velle in tempore, quod non voluit ab æterno; aut desinere velle, quod semel voluit: alias esset mutationi obnoxius. Ergo impium, nedum utile videtur Deum orare, quasi ignorantiæ & mutationi subjaceat.

R. 1. Negando absolute majorem: quia Deus multa voluit ab æterno sub conditione, v. g. terram fructus proferre, si homines in ea plantent aut seminent. *Constat Deum alia nonnisi orantibus præparasse*, inquit S. August. lib. de Dono persev. cap. 16. Ergo sicut agricola voluntatem Dei non mutat, sed adimplet, dum colit agrum; ita & Fideles, dum Orationibus vacant.

2. Distinguendo majorem cum Guillelmo Parisiensi in Opere de Rhetorica divina cap. 2. Oratio quæ dirigitur ad creaturas, eo tendit, ut deprecans suam patefaciat indigentiam, ac desiderium, voluntatemque alterius indifferentem, forte etiam aversam ad se convertat; Concedo. Oratio, quæ dirigitur ad Deum; Nego majorem. Itaque diligenter observandum, & Fideles serio monendi nos aliter hominem, aliter Deum deprecari.

Cum oramus hominem; 1. exponimus nostram indigentiam & miseriam, quæ ipsi perspecta non erat. Deinde rationibus & obsecrationibus eum urgemus, ut ex nolente fiat volens, & bene nobis faciat. Sed cum Deum nihil lateat, & quæ semel ab æterno absolute decrevit, revocare non possit, utpote immutabilis, si a Christo orare didicisti, non oras ut ipsum doceas, sed ut ab ipso docearis & illumineris: non ut tua, sed Dei voluntas fiat in te: *Non mea voluntas*, inquit Luc. 22. *sed tua fiat*.

Enim vero nulla pœna fingi potest major, quam si Deus dimittat hominem desideriis cordis sui; pravum quippe est cor hominis, Jerem. 17. in omne malum præceps, & a summo bono aversum.; alioquin cur

non omnes salvi fiunt, cum Deus velit omnes salvos fieri, nisi quia ipsi nolunt? ut observat Sanctus Augustinus lib. de Spirit. & Litt. cap. 33. in Oratione igitur peccata nostra Deo confitemur, animæ nostræ vulnera exponimus, non ut Deo pateant, sed ut per humilem confessionem pervenire mereamur ad verissimam nostri cognitionem, qua practice nobis vilescat, & displiceat quod sumus. Oratio est mentis ascensus ad Deum: Atqui in illo motu terminus a quo recedendum est, ex sancto Thoma, est superbia, & amor sui; terminus vero ad quem accedendum, est unitas spiritus cum Deo, & perfecta consensio cum divina ejus voluntate, quæ, ut optima & omnipotens, diligentibus se fons est omnium bonorum, & adversa quæque in bonum ipsum sapienter, ac insuperabiliter convertit.

Ergo Orationem nostram ad aures Dei tum pervenisse credendum est, cum liberiores nos reddit a curis mordacibus vitæ temporalis, anxietates quæ cruciabant, compescit, fugat tristitiam ex adverso casu conceptam; sicque in Dei beneplacito quiescere facit, ut ex toto corde dicamus contra rebelles carnis, & concupiscentiæ motus: *Non mea voluntas, sed tua fiat.*

Ergo Oratio est actus bonus, & quidem Religionis post devotionem præstantissimus. Is enim actus Religionis cæteris est præstantior, quo creatura rationalis magis se dejicit, & subjicit in testificationem infinitæ Dei excellentiæ: Atqui Oratio est hujuscemodi; qui enim petit a Deo intellectum bonum, cor mundum, & novum, spiritum cogitandi, & agendi quæ recta sunt, inferiores potentias, sensus & appetitum colligit, & quodam modo mortificat omnem actum, quantum fieri potest, illis interdicentes, unde laboriosa existit Oratio, alioquin per se delectabilis; nonne totum se coram Deo dejicit, ac pro nihilo reputat? Ita S. Thomas art. 3. ad tertium.

Ergo Oratio est omnino necessaria: *Non habetis propter quod non postulatis*, Jac. 4. & Sanctus Augustinus, seu Auctor de Ecclesiasticis Dogmatibus, cap. 56. *Nullum credimus ad salutem, nisi Deo invi-*

tante; *venire*;... *nullum nisi orantem auxilium promereri*.

Ergo Oratio necessaria est necessitate tum præcepti, tum medii. Christus enim dicendo *Petite*, præceptum imponit, interprete sancto Thoma, art. 2. & addendo *Accipietis*, medium necessarium ad obtinendum demonstrat.

Q. 4. *Quando, & quoties urget orandi præceptum?*

R. Ait Dominus Luc. 18. *Oportet semper orare, & non deficere.* Verbum *oportet*, denotat non esse consilium, sed præceptum; sed ut caveatur hæreticorum error, quos Theodoretus Messalianos vocat lib. 4. de Fabulis hæreticorum, qui totam legem ad Orationem coarctabant, cum Christus multa alia pietatis opera præcipiat, ut vestire nudos, visitare infirmos, hospitium præbere peregrinis.

Nota duo in Oratione esse distinguenda.

Primum, est desiderium vitæ æternæ & mediorum, scilicet divini auxilii, sine quo acquiri non potest. Secundum, est ipsa petitio, quæ ex dictis est nostri desiderii intimatio Deo facta. Desiderium, ex quo procedit petitio, pertinet ad Charitatem; ipsa vero petitio, seu desiderii expositio, & intimatio, in qua formaliter consistit Oratio, est actus Religionis; cum per eam testemur omnimodam nostram a Deo dependentiam, ipsique subjiciamur tanquam bonorum omnium principio. His ita observatis:

Desiderium charitatis, ex quo procedit Oratio, continuum esse debet vel actu, vel virtute, quatenus virtute hujus desiderii tenemur semper agere, dicente Apostolo 1. Cor. 10. *Omnia in gloriam Dei facite*; & S. Augustin. Epist. 130. alias 121. *In ipsa fide, Spe, & Charitate continuato desiderio semper oramus.* Sed ipsa actualis petitio, nec debet, nec potest esse continua, quia aliis bonis operibus vacandum est: crebrius tamen frequentanda, ne Charitatis desiderium extinguatur: *Ideo*, inquit S. August. cit. Epist. *ab aliis curis atque negotiis, quibus ipsum desiderium quodammodo tepescit, certis horis ad negotium orandi mentem revocamus, verbis Orationis nos ipsos admonentes in*

id,

id, quod desideramus, intendere; ne quod tepescere cæperat, omnino frigescat, & penitus extinguatur, nisi crebrius inflammetur.

Quo autem tempore, & quoties orandi præceptum urgeat, præcise definiri non potest, cum id pendeat non solum ex Dei ordinatione, sed etiam ex cujusque dispositionibus, tentationibus, & aliis circumstantiis: *Uniuscujusque enim rei quantitas debet esse proportionata fini*, inquit S Thomas, *sicut quantitas potionis sanitati*. Denique illud pro certo habeamus sæpius esse precandum, nec sine salutis æternæ periculo illud Religionis opus diu omitti posse.

Q. 5. *Sunt ne aliqua determinate a Deo petenda?*

Negant Mystici nostræ ætatis (quos Quietistas vocant) quidquam determinate esse petendum in statu perfectionis; sed omnia divinæ voluntati sic esse committenda, ut homo perfectus passive se habeat in Oratione, quem errorem Innocentius XII. perstrinxit sua Constitutione in Galliis solemniter recepta anno 1699. Quare

R. Catholica Doctrina est quædam a Deo determinate esse petenda; id enim docuit Christus tum exemplo; oravit enim determinate pro persecutoribus, Joann. 17. & pro resurrectione Lazari, Joann. 11. tum verbo, dum precandi formam dedit septem petitionibus distinctam; de qua sanctus Augustinus Epist. 157. alias 99. sic scribit: *Omnibus necessaria est oratio Dominica, quam etiam ipsis arietibus gregis, id est, Apostolis suis Dominus dedit .... Si quos futuros Dominus præuideret meliores utique, quam extiterunt ejus Apostoli, aliam Orationem illos doceret.*

Q. 6. *Quænam determinate petere debemus?*

R. Quæ continentur in Oratione Dominica adeo necessaria ex S. Cypriano in ejus Expositione, *ut aliter orare quam docuit* (Christus) *non ignorantia sola sit, sed & culpa*. Et S. Thomas hic art. 9. *Oratione Dominica*, inquit, *non solum petuntur omnia quæ recte desiderare possumus, sed etiam in eo ordine, quo desideranda sunt, ut sic hæc Oratio non solum instruat postulare, sed etiam sit informativa totius nostri affectus.*

Sin-

Singula divinæ hujusce Orationis verba exponemus ad Calcem Compendii.

Q. 7. *Oratio habet-ne infallibilem effectum?*

Nota Orationem tripliciter spectari posse. 1. Ut est actus supernaturaliter bonus. 2. Ut est opus pœnale; elevatio enim mentis ad Deum non fit sine lucta cum sensibus, & sine aliqua corporis defatigatione, præsertim si sit diuturna. 3. Ut est mera petitio, ut in mendico petente eleemosynam, cujus orationes, & obsecrationes respectu divitis, non habent rationem operis meritorii, cum non fiant in ejus honorem aut obsequium, sed meræ petitionis ad impetrandum ordinatæ.

Certum est Orationem spectatam primo modo, scilicet ut opus bonum, in justo esse meritoriam de condigno vitæ æternæ & augmenti gratiæ sanctificantis; habet quippe omnes conditiones meriti. Secundo modo, esse satisfactoriam; ita enim definiit Concilium Tridentinum, Sess. 14. Can. 14. Sed Oratio duobus hisce modis hic non spectatur. Quæstio solum est de Oratione tertio modo spectata, utrum scilicet quatenus est mera petitio apud Deum, infallibiliter impetret quod postulatur.

R. Affirmative, si fiat cum debitis conditionibus. Deus enim, qui id expresse promisit, fidelis est, seipsum negare non potest. 2. Timoth. 2. Ait autem Marci 11. v. 24. *Omnia quæcumque orantes petitis; credite quia accipietis, & evenient vobis.* Nihil expressius habetur in Scriptura de efficacia Sacramentorum.

Dixi, *Cum debitis conditionibus:* quia sicut Sacramenta novæ Legis, quantumcumque per se efficacia, non habent effectum in iis qui ponunt obicem; ita nec Oratio, ubi desunt conditiones requisitæ. *Petitis, & non accipitis, eo quod male petatis.* Jac. 4.

Q. 8. *Quæ requiruntur conditiones, ut Oratio habeat infallibilem effectum?*

R. Quatuor: debet fieri, 1. Pie. 2. Cum fiducia. 3. Pro seipso. 4. Perseveranter. Ita fere S. Thomas art. 15. ad secundum.

Q. 9. *Quæ observari debent, ut cum pietate fiat Oratio?*

R. Tria.

R. Tria.

Primum. Attente ac devote fiat necesse est; peccat enim contra Religionem & reverentiam Deo debitam, qui orat negligenter, & cum voluntaria mentis evagatione; ac proinde ex sua Oratione pœnam, non gratiam expectare debet.

Secundum. Non petantur contraria saluti, sed ea dumtaxat quæ ex Dei ordinatione conducunt ad vitam æternam, quam solum in Orationibus intendere debemus, dicente Domino Matth. 6. *Quærite primum regnum Dei, & justitiam ejus:* nec addit, ut observat sanctus Augustinus in hunc locum, lib. 2. de Sermone Domini in monte cap. 205. deinde temporalia quærite, sed, *& hæc omnia adjicientur vobis*, id est consequitur, *ne cum ista quæratis, illinc avertamini, aut ne duos fines constituatis; ut & regnum Dei propter se appetatis, & ista necessaria; sed hæc potius propter illud, quia duobus Dominis servire non potestis*. Vult ergo Magister noster, ut ad Deum per Orationem recurramus, sicut ægrotus ad medicum. Quid autem aliud æger petit a medico, quam ut sanetur? Adhibebit quidem ille necessaria remedia; sed nihilominus æger, quamvis & istud exoptet, unam sanitatem quærit; quia ubi multa ordinantur ad unum, non censentur multa, sed unum; nec propterea duplicatur ejus intentio: quod enim propter aliud amatur, ex Sancto Doctore, non ipsum amatur, sed illud propter quod amatur. Secus si æger usum vini a medico noxium judicante, extorquere vellet, jam enim convinceretur duo concupiscere; sanitatem nempe, & voluptatem. Atque in isto exemplo intelligit Lector, quid Christianus in Orationibus suis cavere debeat, ne scilicet temporalia propter se expetat, ut sic enim non sunt materia Orationis, sed cupiditatis, quæ tum maxime timenda est, ex Sancto Augustino cit. lib. cap. 23. cum non superflua, sed necessaria petimus. Et ideo non videmur peccare, quamvis propter ipsa cor duplicetur, & ad ea deprimatur mentis nostræ intentio; quanto melius hoc petitur, ut etiam ab isto cupiditatis malo liberet, cui dici-

dicimus: *Libera nos a malo*. Ita Sanctus Augustinus Epist. 130. alias 121. cap. 12.

Tertium. Ut Oratio sit pia & impetratoria, debet procedere a Spiritu-sancto. Rom. 8. vers. 15. *Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater*. Et vers. 26. *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram; nam quid oremus sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*; id est, postulare facit, & gemere gravatos infirmitatibus. Quibus locis Sanctus Augustinus lib. de Dono Persev. cap. 13. urget Semipelagianos negantes Orationem esse Dei donum: *Attendant ergo*, inquit, *quo modo falluntur, qui putant esse a nobis, non dari nobis ut petamus, quæramus, pulsemus .... Nec volunt intelligere etiam hoc divini muneris esse, ut oremus ..... Quod vidit beatus Ambrosius; ait enim, & orare Deum gratiæ spiritalis est*. Absit autem ut quis orandi studium eo prætextu prætermittat, quod non habeat donum Orationis, cum puderet eum ejusmodi simulatione excusare quod non servet Dei & Ecclesiæ præcepta, quæ sine dono obediendi observari nequeunt, ut oportet. Porro nusquam minus diffidere licet de Dei adjutorio, quam ubi de Oratione agitur, utpote quæ sit medium a Deo ordinatum, justis & peccatoribus necessarium, ad obtinendum quod illis deest ad salutem consequendam; adeo ut multi interdum careant gratia proxima ad operandum, cum illis præsto sit gratia ad orandum. *Deus*, inquit Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 11. *jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis*.

Ergo cum in plerisque nulla aut pene nulla sit Orationis instantia pro obtinendis a Deo bonis spiritualibus, maxima vero pro consequendis temporalibus, non temere colligitur Orationes eorum non procedere a Spiritu-sancto, sed a cupiditate; nec proinde esse impetratorias, ut supra monuit sanctus Jacobus: *Petitis & non accipitis, eo quod male petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis*.

Q. 11. *Quæ debet esse orantis fiducia ad infallibiliter impetrandum?*

R. Non

R. Non debet esse absoluta, sed hypothetica & conditionata; nempe si petat ut oportet, & omnes concurrant conditiones. Firma sit & inconcussa ex parte Dei; extat enim ejus verbum & promissum infallibile; *Omnis qui petit, accipit*, Matth. 7. Qui autem in hoc verbo hæsitat: *Non æstimet homo ille quod accipiat aliquid a Domino*. Jac. 1. Sed *quilibet, dum seipsum suamque propriam infirmitatem & indispositionem respicit;* verba sunt Concilii Tridentini Sess. 6. cap. 9. *de sua gratia formidare & timere potest*. Verum isthæc sui ipsius diffidentia excitat fiduciam in Dei misericordia, & ad precandum ardentius ac perseverantius impellit; quia *nemo aliquando ad eum flens accessit, qui non quod postulavit, accepit*, inquit Sanctus Chrysostomus Hom. de Moyse, & Sanctus Bernardus Serm. 11. in Cant. *Si de vobis in humilitate sentitis, sentite & de Domino in bonitate*. Publicanus pro sua reverentia & animi dejectione exauditus est, Pharisæus vero ob nimiam sui ipsius fiduciam repulsus, Luc. 18.

Q. 12. *Quid sentiendum est de Oratione, quæ fit pro aliis?*

R. 1. Si ex charitate fiat, infallibiliter est oranti meritoria; quia est opus bonum. 2. Negari non potest quin aliquando sit utilis, pro quibus intercedimus; Deus enim Ecclesiæ donavit, & Saulum precibus sancti Stephani, & Augustinum lacrymis sanctæ Monicæ. 3. Non semper pro aliis est impetratoria; quia plerumque ponunt obicem. Ita S. Thomas art. 7. ad secundum: *Pro se orare, inquit, ponitur conditio Orationi: non quidem necessaria ad effectum merendi, sed necessaria ad indeficientiam impetrandi. Contingit enim quandoque quod Oratio pro aliis facta non impetrat, etiamsi fiat pie & perseveranter, & de pertinentibus ad salutem .... secundum illud Jerem. 13. Si steterint Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.*

Q. 13. *Quo sensu perseverantia est conditio necessaria ad impetrandum?*

R. 1. Non est semper necessaria; namque Daniel, ubi se dedit Orationi, statim exauditus est, Dan.

cap. 1.

cap. 1. Deinde si Deus nonnulla concedit nobis non orantibus; a fortiori, cum pie precamur. Sed sæpius perseverantiæ datur quod primæ petitioni negatum fuit, ut patet in Chananæa, Matth. 15. Ac proinde certum non est omnem Orationem statim exaudiri. Quare

R. 2. Oratio infallibiliter non impetrat, nisi sit perseverans: *Oportet semper orare, & non deficere*, ait Dominus Luc. 18. Illudque confirmat exemplo viduæ, quæ sæpius ab iniquo Judice repulsa, per importunas preces tantum fregit illius duritiam. Et cap. 11. docet non solum petendum, sed & quærendum, & pulsandum, donec aperiatur.

Q. 14. *Quare Deus differt precantium vota?*

R. 1. Ut crescant nostra desideria, dilatentur corda nostra, ut capere possint ejus dona.

Petendo autem & quærendo crescis, ut capias. Servat Deus, quod non vult cito dare, ut & tu discas magna magne desiderare. S. Augustinus Serm. 61. alias 5. de verbis Domini. 2. Ut nos in humilitate contineat per experientiam propriæ indigentiæ & infirmitatis. 3. Ut bona ejus habeantur in majori pretio & sollicitius conserventur, *Cum aliquando tardius dat*, inquit S. Augustinus cit. Serm. *commendat dona, non negat: diu desiderata dulcius obtinentur; cito autem data vilescunt:* Veniæ facilitas peccandi occasionem præbet; difficultas vero cautiores reddit. 4. Ut nos tanquam parvulos infirmos sibi devinciat: *Oratio*, inquit S. Chrysostomus in Psal. 4. *non parvum vinculum est dilectionis in Deum .... Si enim qui cum magno aliquo viro multum versatur, ex ejus consuetudine maximum fructum percipit, quanto magis qui cum Deo perpetuam habet consuetudinem?*

Ergo vera ratio, cur plures in melius non mutentur, vel in gratia non perseverent, ea est, quod instanter ac perseveranter non orent. *Quis justorum non orando pugnavit?* ait S. Chrysostomus Hom. de Moyse: *Cum levaret Moyses manus, vincebat Israel, ubi autem submiserat, vincebat Amalech. Bellum Christianis indictum hoc exemplo monstratur belli effectus, orationis instantia aperitur. Orat enim Moyses, & vincit;*

essat & vincitur. Didicit Christianus unde vincat & vincatur. Nec quisquam poterit excusari, qui hostem vincere noluit, dum orare cessavit. Similia habet S. Aug. Serm. 352. alias Hom. 27. lib. 50. Hom.

Q. 15. *Quomodo dividitur Oratio?*

R. In mentalem, quæ fit sola mente; & vocalem, quæ fit addita voce corporali. Dico *addita*, quia vocum prolatio præcise sumpta, non est Oratio; namque ex dictis Oratio est nostri desiderii coram Deo explicatio, nec prodest strepitus oris, muto corde. Oratio igitur vocalis, ut sit vera Oratio, mentalem necessario includit, ut advertit Navarrus in Manuali cap. 18.

Q. 16. *Cur Orationi mentali adjunguntur voces?*

R. Quia ex sancto Augustino Epist. 130. alias 121. verbis & aliis signis ad devotionem nos ipsos acrius excitamus. *Et ideo*, inquit S. Thomas art. 11. *in singulari oratione tantum est vocibus utendum, quantum proficit ad excitandam interius mentem. Si vero mens per hoc distrahatur, vel qualitercumque impediatur, est a talibus cessandum; quod præcipue contingit in iis, quorum mens sine hujusmodi signis est sufficienter ad devotionem parata.*

Q. 17. *Quid est Oratio mentalis?*

R. Est studiosa investigatio veritatis ad concipiendum devotionis fervorem.

Dicitur *ad concipiendum devotionis fervorem*, ut significetur meditationem non esse meram speculationem, sed opus rationis practicæ incitantis voluntatem ad fugam mali, & prosecutionem boni.

Q. 18. *Meditatio est-ne necessaria?*

R. Aliqua meditatio omnibus est necessaria necessitate medii. Probatur ex Scriptura. Jer. 12. *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde.* Eccli. 5. *Quæ præcipit tibi Deus, illa cogita semper.* Matth. 13. & Luc. 8. Verbum Dei auditum & non recogitatum, est semen cadens vel secus viam, & conculcatum, vel in spinas, & suffocatum. Spinæ sunt, interprete Domino, sollicitudo sæculi, fallacia divitiarum ac voluptatum, a quibus retra-

trahendam mentem monet Isaias cap. 46. *Redite prævaricatores ad cor;* scilicet ut recogitetis, quam vana sint quæ sub sole geruntur; quam magna quæ Deus diligentibus se promittit, quam vero terribilia quæ mundanis minatur. David, licet negotiorum multitudine pressus, meditation bus mundabat cor suum; ut testatur Psalm. 76. *Meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar, & scopebam spiritum meum*, adeo meditatio illi videbatur necessaria. Et vero quotidie experimur multos graviorum peccatorum conscios resipiscere meditationis ope, atque eo gressu in via virtutis proficere, quo ad piam illam exercitationem confugiunt; adeo ut si quid de illa remittant, tepescat eorum ardor, & ubi illam prorsus neglexerint; in pristina crimina relabantur.

Dices: effatum est, qui studet, orat: Ergo lectio sufficit ad salutem.

Distinguo antec. Qui studet meditando, & orando; C. Qui studet simpliciter ut discat, Nego anteced. *Quid enim prodest lectione continua tempus occupare,* inquit Author de modo orandi inter opera Sancti Bernardi, *Sanctorum gesta & scripta legendo, transcurrere, nisi ea etiam masticando & ruminando, succum eliciamus, & transglutiendo usque ad cordis intima transmittamus? Item quid prodest homini, si per meditationem quæ agenda sunt videat, nisi Orationis auxilio & Dei gratia, ad ea obtinenda convalescat? Oratio sine meditatione tepida est; meditatio sine Oratione infructuosa.*

Q. 19. *Quotuplex est Oratio vocalis?*

R. Duplex. Privata, quæ fit proprio nomine, quamvis pro omnibus; & publica, quæ fit nomine totius Ecclesiæ a Ministris ab ipsa ad Deum deputatis, ut Horæ Canonicæ, quæ persolvuntur a Clericis.

Q. 20. *Quænam est præstantior & præferenda?*

R. Publica. Quid enim sublimius, quidve magis arduum, quam legatum ab universali Ecclesia ad Deum deputari, atque ejus nomine apud divinam Majestatem intercedere, ne peccatis nostris provocata in ira contineat misericordias suas, sine quibus frustra laborarent qui ædificant, aut prius ædificata conservare

niterentur ? Nullus enim potest corrigere, quem Deus despexerit iratus : contra vero omnis ad eum certo veniet, si illum eo, quem novit congruere, modo vocaverit placatus. Hinc est quod cum Ecclesia, ex sacro Clericorum Ordine, aliquos duntaxat assumat ad verbi divini ministerium, omnes & singulos lege sua astringit diu noctuque statis horis, absque necessitate nullatenus mutandis, levare manus suas ad Deum, & orationes veluti murum firmissimum iræ Dei opponere, ut dicitur Ezech. 13. Quibus perpensis, nemo non videt quanti faciendæ sint Horæ Canonicæ, quam studiose & devote sint persolvendæ.

Ergo magna est eorum hallucinatio, qui, ut lectioni, scriptioni & exhortationi vacent, studium orandi remittunt, & Horas Canonicas perfunctorie decurrunt.

Ergo sicut in privata Oratione nostris malis privatis tangimur & afficimur, sic & in publica communibus Ecclesiæ necessitatibus commoveamur necesse est. *Portabitque Aaron*, ait Dominus Exod. 28. *nomina filiorum Israel in rationali judicii super pectus suum ; quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum*; id est, ut meminerit in publica Oratione singula Ecclesiæ membra ferre in pectore per compassionis amorem.

Ergo Clericus, ut digne obeat hujusce legationis ministerium, ea vitæ sanctitate & conscientiæ puritate, promeruisse debet facilem ad Deum accessum, ut docet S. Gregorius 2. part. Pastor. cap. 10. gravissimis hisce verbis : *Si homo apud hominem, de quo minime præsumit, fieri intercessor erubescit, qua mente apud Deum intercessionis locum pro populo arripit, qui familiarem se ejus gratiæ esse per vitæ merita nescit ? ..... Cuncti enim liquido norunt, quam, cum is qui displicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur.*

CAPUT IV.

De Voto.

Q. 1. QUid est Votum?

R. Definitur, promissio deliberate & sponte Deo facta de meliori bono, & possibili.

Dicitur 1. *Promissio;* quo nomine intelligitur deliberata & spontanea fidei obligatio in gratiam alterius. Unde promissio tria includit diligenter notanda, cum ex iis solvantur innumeræ difficultates, quæ in praxi occurrunt circa Votum.

Primum. Est deliberatio; promissio enim est actus liber: Atqui libertas sine rationis advertentia stare nequit.

Ergo irritum est votum ex errore procedens, quia est sine advertentia, & debita deliberatione.

Notandum tamen est, triplicem esse errorem. Alius est circa substantiam actus; ut si rusticus, audita concione, in laudem terræ sanctæ, voveat illuc peregrinationem, existimans paucis distare leucis. Alius est causa finalis, sine qua votum non fieret: Sic præsumpta paupertas Petri, qui revera dives, est causa finalis vovendi eleemosynam in ejus gratiam. Alius denique est causa solum impulsiva, qua non stante nihilominus staret Votum, sed ex minori affectu; v. g. dandi eleemosynam pauperi; quia pius videtur, cum tamen non sit.

Votum non stat cum primo & secundo errore; quia ut sic, est involuntarium; bene cum tertio, cum non desit voluntarium & præcipuum vovendi motivum, nempe paupertas.

Porro ad Votum major deliberatio non requiritur, quam ad peccatum mortale: quapropter si quis sciens & volens consentit tentationi, peccat mortaliter, si materia sit gravis, quamvis non attendat ad multa, quæ haud dubie actum ejus suspendissent. Similiter Voto tenetur, qui licet ex præcipiti devotionis motu, libere tamen Deo promittit: non attendens ad ea, quæ a proposito deterruissent. Sed hæc mentis

levitas & præcipitatio solet esse justa dispensationis causa.

Secundum, quod in promissione intelligitur, est spontaneum propositum, seu voluntatis decretum, quo quis firmiter statuit, ac decernit se quidquam præstiturum.

Ergo metus cadens in constantem virum, & injuste incussus ad vovendum, jure canonico irritat Votum, C. 1. *De his quæ vi, & metu*. Dico, *cadens in constantem virum, & injuste incussus ad vovendum*; quia valet Votum tum ex metu gravi, sed justo; tum etiam aliquando ex injusto, quando scilicet non injicitur ad vovendum. Hinc qui vovet ad vitandas manus latronis, Voto astringitur, quia sponte vovet.

Tertium, quod includitur in promissione, est fidei obligatio, quæ acceptata, revocari non potest, & omnino ligat. Dubium autem non est quin Deus acceptet quod melius est; ac proinde promissio de meliori bono Deo facta statim obligat.

Ergo nullum est votum, nisi adsit fidei obligatio præter firmum propositum. Cum autem propositum soleat exprimi per verbum *promitto*, pœnitens v. g. in tribunali pœnitentiæ proponens se eadem peccata non commissurum, utitur verbo *promitto*; qua loquendi ratione procul dubio Votum non emittit; Confessarii est expendere quæ fuerit illius mens, qui dicit se promisisse Deo servare castitatem; nimirum an solum proposuerit, an vero fidem obligarit. In dubio recentiores non pauci existimant judicandum pro libertate pœnitentis; nimirum ipsum non promisisse. Sed Vasquez, & Generalis Minister Societatis Jesu Thyrsus Gonzales Dissert. 7. §. 13. refellunt hanc sententiam, utpote veteribus ignotam, contenduntque standum pro Religione Voti, juxta illud effatum, In dubiis tutior pars est eligenda.

Dicitur 2. *De meliori bono*; de bono quidem, quia promissio de re illicita repugnat divino cultui: de re autem indifferenti, est cultus vanus; ut si mulier vovisset non nere die Sabbathi; ac proinde non est Votum, nec actus Religionis. De meliori vero; quia pro-

promissio quæ impedit majus bonum, sub hoc respectu de cultu Dei detrahit, nec potest esse illi grata. Unde qui prius voverat inire matrimonium, ad vitandam fornicationem, nunc cupit in Religione profiteri, non tenetur Voto ineundi matrimonii.

Dicitur 3. *Et possibili*; inepte enim quis se obstringeret ad id, quod præstare non posset; displicet autem Deo stulta promissio. Eccli. 5.

Q. 2. *Est-ne obligatio adimplendi Votum?*

R. Affirmative, tum jure Divino: *Vovete & reddite Domino Deo vestro*. Psal. 75. tum jure naturali, quia omnis promissio acceptata naturaliter obligat.

Q. 3. *Quotuplex est Votum?*

R. Triplex. Nempe personale, quo promittitur actio; v. g. peregrinatio ad pium locum. Reale, quo promittitur res aliqua; v. g. eleemosyna. Mixtum, quo promittitur & actio, & res aliqua; ut si quis simul voveat peregrinationem ad pium locum, & ibi calicem offerre. Obligatio Voti personalis non transit ad hæredes; sed sola Voti realis aut mixti, quatenus reale est. Unde hæredes non tenentur peregrinari pro defuncto ad locum pium: sed satis est si per alium offerant calicem, quem defunctus voverat.

Q. 4. *Quotuplex est Votum personale?*

R. Duplex. Solemne, quod fit per susceptionem Ordinis sacri, vel professionem alicujus status religiosi ab Ecclesia approbati; & simplex, ut votum ingrediendæ Religionis.

Q. 5. *Quotuplex est Votum simplex?*

R. Duplex. Nempe absolutum, cui nulla ponitur conditio, & conditionatum, quod fit cum conditione; v. g. si evalero ex periculo naufragii.

Q. 6. *Quot modis potest cessare obligatio Voti?*

R. Tribus: irritatione, dispensatione, & commutatione.

Q. 7. *Quæ vota irritari possunt?*

R. Omnia quæ sunt in præjudicium tertii. Talia autem censentur, quorum materia vel causa efficiens, nempe persona voventis, est sub potestate dominativa alterius, qui voto non consensit; Deus enim

non acceptat oblationes cum alterius injuria. Num. 30. v. 6. *Si contradixerit pater, vota, & juramenta ejus* (filiæ) *irrita erunt*. Et vers. 14. *Si voverit*, (uxor) *& juramento se constrinxerit, ut per jejunium, vel cæterarum rerum abstinentiam, affligat animam suam, in arbitrio viri erit, sive faciat, sive non faciat*.

D'xi *sub potestate dominativa*, juxta quam unus ita pendet ab alio, ut non possit absque ejus injuria de seipso, vel de re sua contra ejus voluntatem disponere; ut famulus de operationibus quas locavit; nam potestas jurisdictionis non sufficit ad irritanda vota.

Ergo Summus Pontifex non potest irritare omnium Fidelium vota; quia non habet potestatem dominativam in omnes Fideles, sed solum in Religiosos professos.

Ergo Superiores Religiosorum possunt irritare omnium subditorum Vota, tum realia, tum personalia, excepto Voto strictioris Religionis.

Ergo pater irritare potest omnia vota filiorum impuberum, tum realia, tum personalia, &c. c. *Puella*. Causa 20. q. 2. etiam postquam adoleverit, modo puberes jam facti non confirmarint quod impuberes voverant. Quod si pater sit defunctus, vel amens, vel longissime absens, hæc potestas transit ad avum, deinde ad tutorem; denique ad matrem in defectum patris aut tutoris, & omnium ascendentium in sexu virili.

Dixi *impuberum*; nam pater non potest irritare Vota personalia filiorum puberum; v. g. Votum servandæ castitatis, ingrediendæ Religionis. Potest tamen suspendere executionem, si eorum opera indigeat.

Ergo maritus potest irritare, & suspendere uxoris vota, etiam ante matrimonium emissa, & uxor vicissim mariti, quando nocumentum afferunt societati conjugali; ut longiores peregrinationes, abstinentiæ, quæ tædium alteri conjugi pariunt, ex C. *manifestum*, Causa 33. 4. 5. Plura tamen uxoris Vota irritare potest maritus, quam uxor mariti, cum ad ipsum pertineat familiæ administratio. Consule quæ diximus nostro Tomo 4. ubi de Voto.

Q. 8.

Q. 8. *Quis potest commutare vota, aut in iis dispensare?*

R. 1. Certum est licere privata auctoritate Votum mutare in aliud evidenter melius, & saluti voventis utilius; v. g. Votum nubendi in Votum ingrediendæ Religionis; quia, ut habetur C. *Pervenit*, Tit. de Jurejurando, propositum aut promissum non infringit qui in melius commutat.

R. 2. Jure ordinario soli habentes jurisdictionem externam, ut Summus Pontifex, Episcopi dispensare possunt in Votis subditorum, eaque commutare in aliud bonum minus, aut æquale; quia illa dispensatio pertinet ad externam Ecclesiæ gubernationem, sicut indulgentiarum concessio, & excommunicatio.

Sunt tamen nonnulla Vota ex consuetudine Summo Pontifici reservata; ut Votum ingrediendæ Religionis, & Votum absolutum perpetuæ castitatis, in quibus Episcopus dispensare non potest, nisi adsit dispensandi necessitas, nec recurri possit ad Summum Pontificem.

Dixi 1. *Castitatis*; nam votum non nubendi relaxare potest Episcopus, nisi vovens intenderit vovere castitatem. 2. *Perpetuæ*; quia si sit ad tempus, Episcopus in ea dispensare potest. 3. *Absolutum*; in voto enim castitatis conditionato Episcopus dispensare potest, modo conditio non sit impleta secundum tutiorem opinionem.

Q. 9. *Requiritur-ne causa ad Voti irritationem & dispensationem?*

R. 1. Ut valida sit irritatio, nulla requiritur causa; sed sola irritantis voluntas sufficit; quia Deus non acceptat quæ ipsi cum alterius injuria offeruntur, ut patet ex cit. cap. 30. Num. Posset tamen peccare irritans, si Votum esset admodum utile saluti voventis, nullumque ipsi irritanti præjudicium afferret.

R. 2. Dispensatio sine causa est prorsus nulla, nec ea uti licet; quia obligatio voti ex dictis est juris naturalis & divini, quod nulla potestas humana solvere potest. Eatenus ergo Summus Pontifex & Episcopus dicuntur dispensare in Votis, quatenus ex gravibus causis judicant & declarant Deum non acceptare

promissionem sibi factam, puta, quia videtur noxia saluti voventis. In dubio autem, utrum causa dispensandi sit sufficiens, standum est judicio Superioris, modo sincere ac dilucide omnia fuerint exposita.

CAPUT V.

De Juramento.

Q. 1. QUid est Juramentum?

R. Definitur, Contestatio seu invocatio divini nominis ad fidem faciendam, vel promissionem firmandam.

Ergo qui jurat per Cælum, per Evangelia, per Templum, per Fidem Christianam, eorum auctorem censetur in testem adducere; alioquin res hujusmodi utpote inanimes, capaces non sunt ferendi testimonii. Sancti quidem in testes vocari possunt; sed nisi invocentur quatenus Veritas divina in illis specialiter relucet, non erit juramentum pertinens ad latriam, de quo solo hic loquimur; sed erit merus duliæ actus.

Utrum autem Juramenta habenda sint sequentes modi loquendi, *Deus scit*, *in conscientia mea*, *coram Deo loquor*, &c. consulenda est intentio loquentis; nam ut habetur Leg. 2. Digesti, de rebus dubiis *in ambiguo sermone non utrumque dicimus, sed dumtaxat quod volumus*. Porro si ista invocative pronuntientur, Juramenta sunt; ut Gal. 1. *Ecce coram Deo, quia non mentior*. Secus si enuntiative tantum.

Ergo qui jurat *in verbo Sacerdotis*, *in fide mea*; vel *per fidem meam*, quæ vulgo accipiuntur pro fide humana, proprie non jurat; quia nomen Dei nec explicite, nec implicite invocat, quanquam homines rudes plerumque se tanquam juramenti temere facti accusant; unde anxius redditur Confessarius pro Sacramentis præceptis perseverante consuetudine confirmandi levia mendacia hujusmodi verbis. Sed si rem diligentius excutiat, deprehendet omnem dicti confirmationem.

nem ab iis vocari Juramentum, ita ut jurare se putent, si sermoni addiderint *profecto*, *certe*, *in veritate*. Sicque apud illos duplicis generis sunt Juramenta: Alia levia, quæ sub mortali obligare, non credunt; alia gravia, in quibus interseritur nomen Dei; v. g. *in fide divina*; & hæc sollicitius cavent. Quapropter Confessarius peccati mortalis reos non pronuntiabit, qui levia mendacia his formulis confirmare solent, nisi Deum in testem invocare intendant: sed curabit ut in posterum ab iis abstineant.

Ergo qui ex quodam iræ aut impatientiæ impetu nomen Dei proferunt absque ulla affirmatione vel negatione, proprie non jurant, sed potius blasphemant: quia jurare est alicujus dicti veritatem testimonio confirmare.

Q. 2. *Quomodo dividitur Juramentum?*

R. Dividitur in assertorium, quo asseritur præsens vel præteritum: promissorium, quo firmatur promissio rei præstandæ: & execratorium, quo Deus in testem simul & vindicem advocatur, si falsa sit nostra assertio, si promissis non steterimus: *Puniat me Deus, si mentior*. Quando autem ejusmodi execrationes ex ira proferuntur, sæpius sunt blasphemiæ, de quibus infra, quia nomen Dei, sive Sanctorum, & sacra nostra Misteria contumeliose nominantur.

Q. 3. *Juramentum est-ne licitum etiam Christianis?*

Negarunt olim Pelagiani ex S. Augustino, Epist. 57. alias 89. & etiamnum Anabaptistæ, propter illud Matthæi 5. v. 34. *Ego autem dico vobis non jurare omnino*. Sed in mente S. Augustini ejusmodi prohibitio intelligenda est, quomodo prohibitio servilis operis die Dominica, nempe in casu necessitatis licitum esse jurare, sicut servilibus operibus vacare die Dominica. *Præceptum Domini in prohibitione Juramenti, ad hoc positum est*, inquit S. Doctor Lib. 1. de Mendacio, cap. 15. *ut quantum in te est, non affectes, non quasi pro bono cum aliqua delectatione appetas Jusjurandum*, & lib. 1. de Serm. Domini in monte, cap. 30. *Non eo* (juratione) *utatur, nisi necessitas cogat*. Quare ad propositam quæstionem,

R. Licitum est Juramentum etiam Christianis, ubi necessitas urget, & adsunt aliæ conditiones: tum quia Apostolus ipse non semel juravit; ut 2. Corinth. 1. *Testem Deum invoco*; tum quia ex S. Thoma, art. 4. *Hoc ipso quod homo per Deum jurat; profitetur Deum potiorem, cujus veritas est indefectibilis, & cognitio universalis, & sic reverentiam Deo exhibet. Unde & Apostolus dicit Hebr. 6. quod homines per majorem se jurant. Philosophus etiam dicit 1. Metaph. quod juramentum est honorabilissimum.* Est quippe solemnis professio summæ excellentiæ ejus, per quem juratur; ac propterea talis honos sine crimine idololatriæ deferri nequit ei, qui non sit Deus.

Q. 4. *Quot conditiones requiruntur, ut juramentum sit licitum?*

R. Tres expressæ cap. 4. Jerem. v. 2. *Et jurabis, vivit Dominus in veritate, & in judicio, & in justitia.* Ad veritatem requiritur, ut jurans non levi conjectura, sed prudenter judicet verum esse quod jurat: Ad justitiam, ut juramentum fiat de re licita: Ad judicium, ut sanctum Dei nomen non assumatur temere, sed cum reverentia, & in solo necessitatis casu. Sicut enim impie sacra Scriptura ad vana & scurrilia converteretur, sic sanctum & terribile Dei nomen assumeretur ad ea confirmanda.

Q. 5. *Quotuplici modo juratur contra veritatem?*

R. Triplici. 1. Quando jurans affirmat tamquam verum quod putat esse falsum, aut saltem de quo certus non est. 2. Quando promittit aut minatur quod implere, aut facere non intendit. 3. Quando promissis juramento firmatis non stat absque legitima causa.

Q. 6. *Quot sunt causæ, propter quas Juramentum promissorium absque perjurii periculo non impletur?*

R. Quinque numerantur.

Prima. Si Juramentum ab initio fuit irritum & nullum; quia quod nec est, nec fuit unquam, nullum potest habere effectum, nullamque parit obligationem. Juramentum autem potest esse irritum 1. Si factum sit per errorem & dolum, qui fuit jurandi causa; ut si juraveris te eleemosynam daturum Cajo, quem pau-

pauperem credebas; cum revera pauper non sit; quia ejusmodi juramentum non est voluntarium. 2. Si sit de re impossibili, quia ad impossibile nemo tenetur. 3. Si sit de re illicita; juramentum enim non est vinculum iniquitatis, ex cap. *Quanto*, Titul. *De Jurejurando*. Nullus obligari potest ad peccandum; ex Reg. 58. Juris in 6. Hinc qui promisit cum juramento se latronem non denuntiaturum Judici, non obligatur, si Judex eum in testem vocet, aut si bonum publicum exigat ut denuntiet. 4. Si juramentum sit de re prorsus indifferenti; quia Deus non acceptat actiones, quæ in ejus cultum & gloriam referri nequeunt.

Secunda causa, propter quam juramentum promissorium non ligat, est notabilis mutatio, qua prævisa juratum non fuisset ex cap. *Quemadmodum*, Tit. *de jurejurando*; ubi sponsus declaratur liber a sponsalibus juramento confirmatis, propter subsequentem sponsæ fornicationem, paralysim, visus amissionem, &c. quia, inquit Glossa; in juramento justæ conditiones intelliguntur, quamvis non apponantur.

Tertia causa excusans a perjurio, est condonatio seu remissio ejus, in cujus gratiam factum est juramentum; quia per illam remissionem res promissa non est amplius debita, sed habetur pro soluta; ac proinde jurans censetur satisfecisse suo juramento. Ita S. Thomas art. 9.

Quarta, est irritatio facta ab eo, qui potestatem dominativam habet in jurantem.

Quinta, est dispensatio, aut commutatio, obligatio enim juramenti promissorii eodem modo solvitur & ab iisdem, quomodo diximus cap. præcedenti obligationem Voti solvi. Consule quæ ibi dicta sunt.

Q. 7. *Qui cum juramento promisit usuras, teneturne eas solvere?*

R. Tenetur, nisi cum eo dispensatum fuerit a Superiore jurisdictionem externam habente; quia per se malum non est solvere usuras, quamvis injuste extortas: Ita Alexander III. cap. *Debitores*, de Jurejurando, *cogendi sunt reddere Domino juramentum, & cum*

usuræ solutæ fuerint, *creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiastica severitate* (*si necesse fuerit*) *compellendi*.

Q. 8. *Gravis metus*, *qualis potest esse infamiæ*, *exilii*, *& mortis*, *excusat-ne pejerantem?*

R. Nonnulli ætate S. Augustini, affirmare ausi sunt; atque utinam perniciosus ille error nostro sæculo non revixisset, contra quem S. Doctor tam acriter pugnavit, præsertim lib. 2. de Mendacio, cap. 18. ubi sic scribit: *Quid*, *quod vitæ hujus amatores*, *ne homo moriatur*, *non tantum mentiri sed etiam pejerare nos volunt? Et sunt in eis docti*, *qui etiam regulas figant*, *quando debeat*, *& quando non debeat pejerari. Ob ubi estis fontes lacrymarum? Ubi nos occultabimus ab ira veritatis*, *si non solum negligimus cavere mendacia*, *sed audemus insuper docere perjuria?*

Q. 9. *Nonne in hujusmodi angustiis*, *licebit uti amphibologiis*, *æquivocationibus & restrictione mentali?*

R. Hæc est nova sapientia nostri sæculi, quam explosérunt celeberrimæ Academiæ, ut Lovaniensis anno 1653. & 1657. Innocentius XI. anno 1679. & Clerus Gallicanus anno 1700. *Hæ propositiones*, inquiunt Gallicani Præsules, *temerariæ sunt*, *scandalosæ*, *perniciosæ*, *erroneæ*: *mendaciis*, *fraudibus & perjuriis viam aperiunt*, *& sacris Scripturis adversantur*. Cum autem patroni nefandi hujus erroris in ejus patrocinium adducerent Prophetas, Angelos & ipsum Dominum, quasi æquivocationibus usi essent, sic pergit Clerus Gallicanus; *Hæc propositio* (num. 66.) *scandalosa est*, *temeraria*, *Patrum Acta ludibrio vertit*, *ipsis Angelis injuriosa*; *erga Christum contumeliosa & impia*. Præiverat S. Augustinus Epist. 125. alias 224. *Perjuri sunt*, inquit, *qui servatis verbis*, *expectationem eorum*, *quibus juratum est*, *deceperunt*.

Q. 10. *Perjurium est-ne semper peccatum mortale*; *etiam in materia levi?*

R. Affirmative; quia ex S. Thoma quæst. 98. art. 2. & 3. quæ sunt ex se venialia, vel etiam bona ex genere, si in contemptum Dei fiant, sunt peccata mortalia: Atqui perjurium ex sua ratione importat contemptum Dei; est enim maxima irreverentia, quod

homo,

homo ; a fortiori Deus, in testem falsitatis adducatur. *Perjurium peccatum esse, & grande peccatum nemo dubitat*, inquit S. Augustinus Sermone 180. alias 28. de verbis Apostoli : *Tantum mali habet juratio, ut qui lapides colunt, timeant falsum jurare per lapides ..... Videtis quam ista detestanda sit bellua, & de rebus humanis exterminanda*. Hinc perjurii convicti incurrunt infamiam, cap. *Infames*, Causa 6. q. 1.

Q. 11. *Numquid inadvertentia excusat a perjurio, ac proinde a lethali peccato?*

R. Si sit prorsus invincibilis, excusat : si sit crassa ; qualis est in eis, qui jurandi consuetudinem non retractant, in qua advertunt se imprudentia miscere perjuria, nullatenus excusat a peccato mortali. *Ne ergo mendacium jures : noli jurare*, inquit S. Augustinus citato Serm. 180. *Perjurium, præcipitium : qui jurat juxta est ; qui non jurat, longe est. Falsa juratio exitiosa est ; vera juratio periculosa est ; nulla juratio secura est.*

Q. 12. *Quale est peccatum jurare sine necessitate?*

R. Est veniale dumtaxat, modo absit contemptus, scandalum, & pejerandi periculum ; quia non videtur magna irreverentia nomen Dei assumere absque necessitate ad confirmandum aliquid verum & honestum.

Dixi, 1. *Modo absit contemptus & scandalum*. Certum quippe est eos graviter peccare, qui ex impietate & cum scandalo audientium, terribile Dei nomen, & quæ in Religione sunt sacratissima, ut mors & Sanguis Christi, pronunciat, sive per jocum, sive per iram ; hæc enim non vane tantum, sed & contumeliose ab iis dicuntur, & blasphemiam sonant, ut habetur in Synodo Trecensi, anno 1427.

Dixi 2. *Et pejerandi periculum*, quod vix deesse potest in jurandi consuetudine, ut advertit S. Augustinus cit. Serm. 180. in quo sic loquitur : *Quis est qui non fallatur, etsi noluit fallere ? Et tamen juratio ab ore non discedit, frequentatur ; plura sunt plerumque juramenta, quam verba*. Quomodo non essent in proximo periculo pejerandi, & ita lethaliter peccandi, qui cum a mendaciis jocosis & officiosis non abstineant,

nihi-

nihilominus omnia fere dicta juramento confirmant? Qui temere ex animo promittunt quod non sunt praestituri? Sic Mercatores, qui quam sæpissime jurant se merces viliori pretio non tradituros, cum postea judicent e re sua esse, si tradant. Sic illi omnes, quibus Dei nomen non videtur Sacramentum esse, sed sermo, ut loquitur Salvianus.

Q. 13. *Quale est peccatum jurare sine justitia?*

R. 1. Qui sine animo jurat se facturum rem illicitam, perjurus est, & mortaliter peccat: qui vero cum animo, bis peccat; 1. quia vult rem illicitam, v.g. nocere proximo; 2. quia irreverenter erga Deum se gerit, dum adducit illum in testem rei illicitæ.

R. 2. Constat apud omnes Theologos juramentum, quo quis se astringit ad peccandum lethaliter, esse peccatum mortale; gravior siquidem irreverentia, & major Dei contemptus vix concipi potest, quam vocare Deum in testem actionis, quam prohibet, & summe ei displicet. Sed non ita certum est in Scholis quale sit Juramentum patrandi peccati venialis. Alii, ut Angelus a Clavasio, affirmant esse mortale: Alii communiter docent esse veniale dumtaxat, sed intra latitudinem peccati venialis valde grave: Alii, ut posteriori sententiæ repugnare nolunt, utpote communiori, sic asserere non audent eum qui cum juramento promittit actionem venialiter malam, a peccato mortali esse securum. Certe a gravi peccato excusari non potest, si utatur verbis quæ blasphemiam sonant; puta si jurat per Christi viscera, plagas, mortem, &c.

CAPUT VI.

De Peccatis Religioni oppositis.

Q. 1. *Quæ sunt peccata Religioni opposita?*

R. Sunt perjurium, de quo capite præcedenti, blasphemia, superstitio, Dei tentatio sacrilegium,

legium ; & simonia, de quibus separatim dicendum.

Q. 2. *Quid est blasphemia?*

R. Definitur, locutio contumeliosa in Deum.

Dicitur 1. *Locutio*, ut distinguatur a contumelia, quæ factis irrogatur, qualis fuit Christi consputatio: vel mente tantum concipitur, quæ dicitur cordis blasphemia. *Jam vulgo blasphemia non accipitur, nisi mala verba de Deo dicere*, inquit S. August. l. 2. de Moribus Manich. cap. 12.

Dicitur 2. *Contumeliosa*, ut distinguatur a detractione, quæ est maledictio personæ absentis. Blasphemia quippe est maledictio, seu convicium contra personam præsentem, quo non solum læditur ejus fama, sed maxime derogatur ejus honori: cum autem Deus sit ubique præsens, omnis maledictio in eum prolata est vera contumelia.

Convicium autem, seu blasphemia proferri potest in Deum vel immediate, cum in maledicto Dei nomen, aut aliquod ejus attributum exprimitur; vel mediate, quando maledicitur creaturis, quatenus Dei sunt, & in eis relucet divina potentia, sanctitas, &c. ut in rebus sacris, in beata Virgine & cæteris Sanctis, in quibus sicut laudatur Deus, sic & contumelia afficitur ex S. Thoma 2. 2. quæst. 13. art. 1. ad 2. Et utroque modo, blasphemia accipitur, cap. *Statuimus*, Tit. *De Medicis*.

Q. 3. *Quotuplex est blasphemia?*

R. Triplex. Enunciativa, imprecativa, & dehonestativa.

Enunciativa, est blasphemia, qua de Deo aliquid contumeliose affirmatur, aut negatur; ut si tribuatur Deo quod ei non competit; v. g. injustitia, crudelitas, &c. vel auferatur quod ipsi proprium est; ut omnipotentia, providentia, &c. Hæc blasphemia dicitur hæreticalis, quia adjunctam habet hæresim, & aliquando morte punitur secundum Leges Civiles.

Imprecativa, est blasphemia, qua Deo malum quis imprecatur; ut faciunt damnati & desperabundi.

Dehonestativa, qua enunciatur aliquid existens in

Deo,

Deo, sed indecenter, & per modum contumeliæ. Talis fuit hæc Juliani Apostatæ blasphemia: *Vicisti, Galilæe*. Talis est etiam eorum, qui indignabundi nominant Christi caput, viscera, &c.

Q. 4. *Quale peccatum est blasphemia?*

R. Est mortale, & quidem gravissimum, *ideo pejus est blasphemare, quam pejerare*, inquit S. Augustinus lib. 2. de Mendac. cap. 19. *quoniam pejerando falsæ rei adhibetur testis Deus: blasphemando autem, falsa de ipso dicuntur*.

Q. 5. *Quid est superstitio?*

R. Est cultus Dei indebitus.

Q. 6. *Quotuplex est superstitio?*

R. Sunt quatuor præcipuæ ejus species, scilicet Idololatria, Divinatio, Magia & vana observantia.

Q. 7. *Quid est Divinatio?*

R. Est notitiæ divinæ usurpatio ope dæmonis.

Dicitur *Notitiæ divinæ usurpatio*; quia est quædam notitia ita Dei propria, ut ab ipso solo creaturæ communicari possit; qualis cognitio secretorum cordis est, & futurorum, quæ a libertate pendent.

Q. 8. *Quotuplici modo fieri potest Divinatio?*

R. Duplici. Per pactum expressum cum dæmone; & est semper peccatum mortale. 2. Cum pacto implicito; ut si quis notitiam alicujus rei quærat ex signo, quod illam naturaliter demonstrare non potest. Et hæc Divinatio potest esse venialis, nimirum si non omnimoda fides, sed vana tantum formido ejusmodi signis tribuatur.

Q. 9. *Quotuplici modo fieri potest Divinatio cum pacto tacito?*

R. Quintuplici.

1. Per Astra; diciturque Astrologia judiciaria; quamvis enim Astra possint prænuntiare quosdam effectus naturales, attamen nequeunt esse signa actuum liberorum, qui a voluntate pendent.

2. Per corporis vel manus lineamenta, & dicitur Physiognomia & Chiromantia. Potest quidem aliqua conjectura colligi ex vultu, quæ sit indoles hominis: non vero absolute judicium ferri de iis, quæ acturus est.

3. Per

3. Per somnia, quæ naturaliter possunt esse signa eventuum quorumdam naturalium: v. g. pluviæ futuræ; non vero actuum liberorum.

4. Per sortes; diciturque Cleromantia, Sortilegium, seu sors divinatoria: a qua Sortilegi, seu Sortiarii.

5. Per inspectionem avium, seu piscium: diciturque Aruspicium, seu Augurium. Volatus tamen avium & motus animalium possunt nonnulla naturalia, v. gr. pluviam prænuntiare; non autem quæ sunt mere contingentia & libera.

Q. 10. *Quid est vana observantia?*

R. Est superstitio, qua quis utitur vanis & inutilibus mediis ad aliquem finem assequendum. In eo distinguitur a Divinatione, quod per divinationem intendatur solum notitia occultorum; per vanam vero observantiam vana assumantur ad alios effectus consequendos. Si ad sanitatem obtinendam, vulnera vitanda aut curanda, est observantia sanitatum: si ad præcavendos funestos effectus, v. g. ex occursu alicujus animalis, ex observatione dierum qui putantur infortunati, ex certo numero accumbentium ad mensam, &c. est observantia futurorum eventuum: si adhibeantur res sacræ; v. g. verba Scripturæ sacræ proferantur, Schedæ verbis Evangelii inscriptæ gestentur, cum certa persuasione obtinendi extraordinarios effectus, puta subito extinguendi incendium, non moriendi sine Confessione sacramentali, &c. est observantia sacrorum.

Dixi, *cum certa persuasione;* nam proferre vel gestare sacræ Scripturæ verba, quasdam Orationes recitare, in quibus nihil falsum aut vanum continetur, ad obtinendum aliquod a Deo beneficium, si saluti nostræ expedire judicaverit, pium est, nedum illicitum. Sed superstitio agnoscenda est, si hisce verbis aut rebus, talis tribuatur virtus, qualem nequidem inesse credimus formis Sacramentorum; namque Sacramenta non prosunt ponentibus obicem: Superstitiosa vero illa, a quocumque etiam impiissimo observentur, infallibilem creduntur habere effectum; incendium

dium verbi gratia statim extingui, morbum subito abscedere.

Porro cum Deus tantam efficaciam non promiserit hujusmodi verbis & rebus, nec credibile sit eam de facto infallibiliter tribuere: nulla ratione habita nequitiæ illorum, qui talia usurpant, aut in quorum gratiam usurpantur, fateri necesse est diabolica esse hujusmodi opera, & pertinere ad cultum dæmoniorum, ut docet S. Augustinus lib. de vera Relig. c. 55.

Q. 11. *Quale est peccatum observantiæ?*

R. Lethale, nisi ignorantia invincibilis excuset; namque Deus Deuteron. 18. dicit se omnia hæc abominari. Concilium Laodicenum cap. 36. philacteria & ligaturas vocat animarum vincula; *Eos autem*, inquit, *qui talibus utuntur, ejici ex Ecclesia jussimus.* S. Chrysostomus Homil. 39. adversus Judæos, Martyrem dicit qui eligit magis mori, quam uti ejusmodi vanis observationibus.

Dixi, *nisi ignorantia invincibilis excuset*, Talis autem censetur in iis, qui nec pactum cum dæmone suspicati sunt, nec aliud quidquam mali inesse in ejusmodi observantiis. Sed excusari non possunt, qui vel expresse cum dæmonibus fœdus ineunt, vel monentibus ista esse illicita, non acquiescunt.

Q. 12. *Quid est magia?*

R. Secundum vim nominis Persici, Magia est sapientia, a qua Magi dicuntur, id est, sapientes. Generatim autem definiri potest, ratio operandi mira. Ea vero dicuntur mira, quæ habent causam latentem, quamvis naturalem; distinguunturque a miraculis, quorum causa est supernaturalis, nec alia potest agnosci, quam Deus, qui solus potest producere quemcumque voluerit effectum supra ordinem naturæ.

Q. 13. *Quotuplex est Magia?*

R. Duplex, Naturalis, & superstitiosa. Naturalis est ratio operandi mira per causas naturales, occultas imperitioribus; & hæc Magia est ipsa Philosophia. Magia superstitiosa, quæ & nigra dicitur, est ratio operandi mira ope dæmonis. Si sit ad nocendum, vocatur maleficium.

Q. 14. *Licet-ne recurrere ad Magum, ut maleficium tollat?*

R. Non licet, si tollere non possit nisi per novum maleficium, & usum alicujus vanitatis; licet vero si tollat per meram destructionem prioris maleficii; quia honestum est destruere opera diaboli, signa diabolica delere. Immo Confessarius injungere debet malefico pœnitenti, ut noxia illa amoveat, si possit, absque invocatione dæmonis.

Q. 15. *Quid est tentatio Dei?*

R. Est temeraria confidentia obtinendi a Deo effectum extraordinarium, non servato ordine divinæ Providentiæ; ut si quis abstineret ab omni cibo, confidens se a Deo extraordinarie sustentandum, vel mitteret se deorsum; quia scriptum est: *Angelis suis Deus mandavit de te, & in manibus tollent te, &c.* Sic Eccli. 18. dicitur quasi tentans Deum, qui ante orationem non præparat animam suam, quia omittit medium necessarium ad recte orandum.

Dixi, *temeraria confidentia*; quia si juberet Deus a se peti miraculum, ut præcepit Regi Achaz Isa. 7. vel si necessitas urgeret, nec aliud suppeteret medium, non censeretur tentatio Dei, modo id fieret cum humilitate, resque tota permitteretur divinæ voluntati, exemplo trium juvenum, Daniel. 3. vers. 17. & Discipulorum Christi, Act. 4. vers. 30.

Q. 16. *Quale peccatum est tentatio Dei?*

R. Est ex natura sua mortale; quia magnâ censetur irreverentia, quod vilis creatura præsumat Deum leges Providentiæ suæ ad nutum illius immutaturum.

Dixi, *ex natura sua*; nam potest esse veniale in eo, qui nec vult, nec advertit actionem suam pertinere ad Dei tentationem.

Q. 17. *Quid est sacrilegium?*

R. Est violatio rei sacræ.

Q. 18. *Quotuplex est sacrilegium?*

R. Triplex; quia totuplex est sacrilegium, quotuplex est species rei sacræ: Atqui triplex est species rei sacræ, nempe persona, ut Clericus, Religiosus locus, ut templum, Cœmeterium, cæteræ res Deo dica-

dicatæ, ut Sacramenta, Vasa sacra; Reliquiæ, Imagines, Scriptura sacra.

Q. 19. *Quotuplici modo violatur locus sacer?*

R. Triplici: 1. Si vis ei inferatur, v. g. fores Ecclesiæ frangantur, bonis suis spolietur. 2. Si in loco sacro fiant actus, quibus pollui possit, ut homicidium, illicita effusio sanguinis aut seminis humani, sepultura excommunicati non tolerati. 3. Si exerceantur in loco sacro alii actus, qui licet eum non polluant, tamen sanctitati ejus repugnant, vel ex prohibitione Ecclesiæ, ut mercatus; vel ex natura sua, ut omnia opera per se mala, puta furtum etiam rei profanæ in loco sacro, de quibus fuse egimus Tom. 5. Tract. *de sacrificio* 2. parte cap. 13. hic consulendo.

Q. 20. *Quale peccatum est sacrilegium?*

R. Est mortale ex natura sua, & eo gravius, quo sacratior est res quæ violatur; materiæ tamen levitas excusat a mortali.

CAPUT VII.

De Simonia.

§. I.

De ejus natura & definitione.

Q. 1. QUid est Simonia?

R. Definitur, studiosa voluntas emendi vel vendendi aliquid spiritale vel spiritali annexum. Hanc definitionem a majoribus acceptam probat S. Thomas quæst. 100. art. 1. eamque Theologi & Canonistæ unanimi consensu recipiunt, sed accuratius exponenda est, cum ex illa pendeant pleræque quæstiones circa simoniam difficiles. Itaque

Dicitur 1. *Voluntas*, quia omne peccatum debet esse voluntarium: Atqui simonia est grave peccatum: Ergo debet esse voluntaria. Sed voluntaria non erit, nisi adsit cognitio & advertentia sufficiens. Unde in definitione.

Dici-

Dicitur 2. *Studiosa*, id est deliberata voluntas, & ex electione perfecta.

Ergo in quæstionibus difficilioribus potest dari simonia materialis tantum sicut & usura, quæ non sit formaliter peccatum, nec inducat excommunicationis pœnam.

At quemadmodum restituendum est lucrum proveniens ex Contractu usurario bona fide & ex ignorantia invincibili inito; quia cum pactio solvendi usuras non sit valida, non transfert pecuniæ usurariæ dominium; ita pretium per simoniam comparatum reddi debet, & beneficium dimittendum, quia collatio fuit nulla.

Dicitur 3. *Emendi vel vendendi*, quibus verbis significatur omnis pactio non gratuita, sive quælibet commutatio rei spiritualis cum temporali.

Ergo ad simoniam proprie dictam necessaria non est venditio stricte sumpta, in qua æquiparatur merces cum pretio, quod esset formalis hæresis, sed sufficit intentio commutandi temporale cum spirituali, seu obtinendi unum mediante alio.

Ergo merito summi Pontifices Alexander VII. Innocentius XI. Clerus Gallicanus anno 1700. Academia Parisiensis an. 1665. & Lovaniensis an. 1657. & 1659. pluresque Episcopi in suis Diœcesibus has propositiones damnarunt, alii ut temerarias & scandalosas, alii ut erroneas & hæresim simoniacam per fallacem intentionis directionem inducentes.

Prima. *Non est contra justitiam, Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis.*

Secunda. *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi vel efficiendi spirituale: vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, etiamsi sit principale motivum, imo etiamsi sit finis.*

Enim vero admissis illis opinionibus nullus posset convinci simoniæ, ipse etiam Simon Magus ab ea posset excusari.

Dicitur. 4. *Aliquid spiritale*, quo nomine intelligitur res vel actio Deo sacra, & ad Religionem perti-

nens, ut Sacramenta, Reliquiæ Sanctorum, actus ordinis, Jurisdictionis spiritualis, Conciones & Catecheses sacræ ad supernaturalem audientium salutem.

Ergo docere Philosophiam, Theologiam, vel etiam rudimenta fidei, sicut docentur in Scholis a Ludimagistris, quamvis actiones spirituales sint, nihilominus non censentur materia simoniæ, quia non sunt functiones sacræ.

Dicitur. 5. *Vel spirituali annexum:* quædam enim temporalia sic connexa sunt cum spirituali, puta proventus temporales officio Beneficiarii, redditus Monasterii professione Religiosa, ut sine iis emi aut vendi non possint. Sed quia temporale diversimode potest esse [illegible]itum spirituali,

Q. 2. *Quot modis temporale potest esse annexum spirituali?*

R. Tribus, scilicet Antecedenter, concomitanter & consequenter.

Antecedenter illud censetur annexum, cui accedit spirituale, ut fundus, cui advenit Jus Patronatus, quod est spiritale, Calix, lapis altaris, balsamum, quæ postea consecrari contingit. Porro ejusmodi temporale, cum sit quid prius spirituale, & ab eo omnino independens, sine dubio emi & vendi potest & absque simonia, modo tamen pretium ejus non augeatur ratione spiritalis annexi, nec Ecclesia talem venditionem prohibeat; qui enim carius venderet, aut emeret sive agrum, propter Jus Patronatus ei annexum, sive lapidem altaris, propter ejus consecrationem, vere simoniacus esset, quia non venderet solum temporale, sed etiam spiritale.

Dixi, *Nec Ecclesia talem venditionem prohibeat;* quia Cap. *Ea quæ*, Tit. *de simonia*, prohibetur ne Episcopi vendant balsamum, quo conficitur sacrum Chrisma.

Concomitanter Annexa sunt duplicis generis: alia extrinseca functioni sacræ, ut celebrare certo in loco remoto, hora incommoda, puta circa meridiem: alia intrinseca, ut labor & fatigatio in obeunda ipsa functione sacra: annexa prioris generis vendi possunt, utpo-

utpote quæ nihil in se contineant spiritale, & pretio sint æstimabilia: Annexa vero posterioris generis vendi nequeunt, cum necessario intelligantur in ipsamet functione.

Consequenter Annexa sunt ea, quæ ex spirituali pendent: tamquam a sua causa morali, ut proventus Beneficii ab officio divino, propter quod dantur, jus fruendi bonis Monasterii a professione solemni, quæ in eo emittitur. Porro de hujusmodi temporali annexo spiritali intelligenda sunt posteriora definitionis verba.

Dices 1. adversus allatam propositionem Simonia est hæresis maxime detestanda ex cap. *Cum liqueat*, Causa 1. quæst. 1. Atqui hæresis pertinet ad intellectum: Ergo, simonia male definitur studiosa voluntas.

Distinguo majorem. Simonia est hæresis interpretative, quatenus simoniacus videtur credere donum Spiritus sancti esse pretio æstimabile: Concedo: est hæresis formaliter, quasi omnis simoniacus necessario temporale cum spiritali exæquet, Nego maj. Simonia igitur est vitium voluntatis, quæ abutitur rebus sacris propter commodum temporale, stante nihilominus judicio speculativo res sacras pluris esse faciendas, quam temporales.

Dices 2. Christus Dominus, Luc. 10. v. 4. pro sacris Magistris ait, *dignus est operarius mercede sua*: Ergo licet spiritalia conferre pro temporali.

Disstinguo antec. Mercede improprie dicta & sumpta pro stipendio necessitatis, Concedo: *Accipiant sustentationem necessitatis a populo, & mercedem dispensationis a Domino*, inquit sanctus Augustinus lib. *de Pastoribus*, cap. 2. Mercede proprie dicta, quæ principaliter intendatur tanquam finis Ministerii sacri, quemadmodum mercenarius pro labore suo mercedem principaliter intendit, Nego antec. *Clerus*, inquit S. Thom. quodlib. 5. art. 15. *qui vadit ad Ecclesiam principaliter propter distributiones, quas recipit tanquam finem sui operis, simoniam committit*. Unde S. Antoninus 2. part. tit. 3. concludit mortale esse quærere aut appetere curata Beneficia principaliter propter honorem & divitias, quæ ex iis percipiuntur.

Præsumitur autem principalis intentio. 1. Si exigatur temporale per spiritualium subtractionem, cum ext. *In tantum*, Tit. *de Simonia*, *expressius exprimat venditionis speciem*, *qui prius recipit pretium*, *quam rem conferat pretiosam*. Gratis tamen spiritualibus prius exhibitis licite possunt consuetæ oblationes exigi a nolentibus & valentibus solvere, ut docet S. Thom. art. 3. *de Simonia*. 2. Si quis pecuniæ vi inducatur ad conferendam rem sacram, cum eam negare deberet, v. g. ad nuptias filiifamilias benedicendas invitis parentibus, ministranda Sacramenta indignis, puta publicis usurariis, Comœdiarum Actoribus, &c. Hæc est ipsa impietas Simonis, qui mediante pecunia donum Spiritus sancti, quo erat indignus, obtinere voluit.

Dices 3. Ex Cap. *Nisi essent*, Tit. *de Præbendis*. Licet arbitris ad litem sopiendam concedere uni litigantium annuam pensionem, & alteri Beneficium; Ergo simoniacum non est dare temporalem pro spirituali.

Nego conseq. Laudato enim Capite litigantes simoniam incurrunt, si propria auctoritate ita inter se paciscantur, ut unus eorum retineat Beneficium, & alteri solvat expensas sive litis, sive possessionis initæ; vel annuam pensionem, ut cedat aliud Beneficium, quod pacifice possidet. Summus tamen Pontifex ibidem concedit arbitrariis, ad quorum judicium litigantes rem totam detulerunt, ut pro bono pacis decernant quod ipsis, non vero litigantibus, æquum visum fuerit. Sed in illo judicio ipsa pax, & tranquillitas emitur, non vero spiritale.

Instas: Cap. *Quæsitum*, Causa 1. quæst. 3. & Cap. *Dilectus* 1. tit. *de Simonia*, Simoniacus non est, qui sine judicis aut arbitri sententia promittit vel solvit pecuniæ summam ad retinendum spirituale, v. gr. Beneficium: Ergo.

Distinguo anteced. Qui promittit & solvit ad redimendam iniquam vexationem, quam patitur habens jus evidens, & acquisitum in Beneficium, Concedo: quia nihil spiritale emit aut acquirit, sed repellit dumtaxat injuriam sibi illatam, quæ est quid temporale, qui promittit & solvit ad acquirendum jus ad

Bene-

Beneficium; v. gr. ut ad illud eligatur aut præsentetur; vel ad confirmandum jus dubium in beneficium, Nego antec. is enim vere esset simoniacus.

Dices 4. S. Thomas hic art. 5. ad tertium, pronunciat simoniacum, qui precibus obtinet Beneficium: Atqui beneficium non emit, qui illud precibus obtinet: Ergo male simonia definitur emptio.

Distinguo min. Non emit si preces secundum se spectentur & quatenus sunt meræ petitiones, Concedo; dives enim qui annuit pauperi eleemosynam petenti, non venit, sed gratis tribuit: si in precibus spectetur favor humanus, Nego min. favor quippe humanus inter bona temporalia maximi æstimatur, & inter pretia simoniaca numeratur a S. Gregor. Hom. 4. in Evang. refertur que Cap. *Salvator*, Causa 1. quæst. 3. ubi sic habetur: *Sunt nonnulli quidem qui nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros Ordines pro humana gratia largiuntur . . . hi nimirum quod gratis acceptum est, gratis non tribunnt; quia de impenso officio sanctitatis, nummum expetunt favoris . . . Aliud est munus ab obsequio; aliud munus a manu, aliud munus a lingua, munus quippe ab obsequio est subjectio indebite impensa; munus a manu, pecunia est; munus a lingua, favor.*

Ergo simoniam committit ab obsequio, qui præsentat aliquem ad Beneficium cum pacto quod filium doceat Litteras, Missas certo die, loco & determinata hora celebret, cum ex titulo Beneficii sit ei liberum celebrare ubi & quando voluerit: a lingua vero qui confert Beneficium Aulici filio principaliter, ut pateat Regi de se bene loquatur qui in Concionibus & in Pœnitentiæ tribunali, divitibus adulatur ut eorum gratiam sibi conciliet, & eos habeat beneficos.

Cæterum etsi simoniacum non sit precibus inclinari ad conferenda sacra ministeria, cum favor humanus non intenditur, inhonestum tamen docet S. Bernardus, lib. 4. *de Consid. ad Eugenium*, cap. 4. his verbis: *Sane huic negotio non se ingerat rogans. Consilio, non prece agendum est . . . ubi non licet facere quod volo (utpote non dominus, sed dispensator) quis locus rogan-*

ti? Nisi forte qui me rogat, hoc rogat; ut quod vult; hoc mihi liceat, ut non magis velim, etiamsi non liceat. Pro quo rogaris, fit suspectus. Qui ipse rogat pro se, jam judicatus est. Nec interest per se, an per alium roget. Et S. Thomas art. 5. ad tertium: *Si aliquis*, inquit, *pro se rogat, ut obtineat curam animarum, ex ipsa præsumptione redditur indignus: & sic preces sunt pro indigno.* Immediate ante scripserat eum videri simoniam committere, *qui preces pro indigno porrectas exaudit;* quia favorem humanum principaliter intendit.

Q. 2. *Quale peccatum est simonia?*

R. Est lethale etiam in materia levi. Patet tum ex Scriptura Act. 8. *Pecunia tua tecum sit in perditionem* (quod de peccato veniali non diceretur) *quoniam existimasti donum Dei pecunia possideri:* tum ex gravissimis simoniacorum pœnis, quæ supponunt grave peccatum.

§. II.

De divisione simoniæ.

Q. 1. QUomodo *dividitur simonia?*

R. Dividitur 1. in simoniam juris naturalis & divini; & in simoniam juris Ecclesiastici.

Simonia juris naturalis & divini est ea, qua venditur res vere spiritualis & sacra pro temporali, ut collatio Ordinum, administratio Sacramentorum, usus potestatis, sive Ordinis, sive Jurisdictionis spiritalis, jus Patronatus, electio, & collatio Beneficiorum, ingressus Religionis.

Simonia Juris Ecclesiastici est pactio aut venditio, seu commutatio ab Ecclesia prohibita ob reverentiam rei sacræ. Duæ autem sunt hujusce simoniæ species. Prima est eorum, qui vendunt res per se non sacras, sed vel conjunctas antecedenter cum sacris, ut locum sepulturæ, materiam Chrismatis, vel ad Ministeria sacra ordinatas, ut officium Sacristæ. Secunda est eorum, qui inter se paciscuntur de rebus spiritualibus in materia beneficiali, v. gr. propria auctoritate permutant Beneficia, vel resignant in favorem, *cum in*

hujus-

hujusmodi omnis pactio omnisque conventio debeat omnino cessare, Cap. *Pactiones*, tit. *de Pactis*.

Dixi, *In materia beneficiali*; quia, ut notat Glossa in Cap. *Super eo*, tit. *de Transactionibus*, pactiones in alia materia non prohibentur: Clerici v. gr. licite inter se conveniunt, ut unus pro altero sacrum Ministerium expleat hac conditione, quod alter spirituale quid simile rependat.

Ergo adversus simoniam juris Ecclesiastici præscribi potest; quia ex dictis contra Legem humanam valet præscriptio. Atqui simonia juris Ecclesiastici prohibita est solum per Legem humanam: Ergo. Hinc communiter in Galliis venditur locus sepulturæ, quæ est temporale quid antecedenter annexum sepulturæ Ecclesiasticæ. Sed adversus simoniam juris naturalis & divini non præscribitur, quia est per se mala, & ideo divinitus prohibita. Unde Concilium Lateranense 4. Cap. *cum in Ecclesia*, tit. *de Simonia*: *Horribile nimis est*, inquit, *quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro quibuscunque personis Ecclesiasticis ponendis in sedem, necnon & pro sepulturis & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium seu aliis Sacramentis aliquid requiratur. Putant autem plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur; non attendentes quod tanto graviora sunt crimina, quanto diutius infelicem animam tennerunt alligatam*.

Ergo simonia juris naturalis & divini cadere potest in Summum Pontificem, & contrariam quorumdam Canonistarum opinionem stultam asserit Cardinalis Turrecremata; summus enim Pontifex subest Legi naturali & divinæ: *Dicendum*, inquit S. Thom. art. 1. ad 7. *quod Papa potest incurrere vitium simoniæ, sicut & quilibet alius homo; peccatum enim tanto in aliqua persona est gravius, quanto majorem obtinet locum*.

Dividitur 2. in mentalem, conventionalem & realem.

Simonia mentalis est traditio rei temporalis, pro spirituali, & vicissim spiritualis pro temporali, nullo interveniente pacto.

Ergo: qui, ut ad beneficium eligatur aut præsentetur, munera offert electori, vel patrono ejus pra-

væ intentionis minime conscio, simoniam mentalem committit.

Dixi, *Minime conscio*; si enim conscius esset patronus & nihilominus acciperet, pactum tacitum præsumeretur, ac proinde simonia conventionalis. Itaque

Simonia conventionalis est emptio vel venditio rei spiritualis traditione nondum perfecta.

Simonia realis emptio vel venditio rei spiritualis traditione ex utraque parte completa, v. gr. collato Beneficio ex parte resignantis, & soluto pretio saltem quoad ejus partem, a resignatario.

Q. *Quotuplex est simonia conventionalis?*

R. Duplex, alia dicitur pura, in qua nihil est datum aut acceptum, sed solummodo promissum: alia dicitur mixta, quando præter conventionem datur ex una parte; puta Beneficium, & nihil ex altera.

Q. 3. *Quotuplex est simonia conventionalis mixta?*

R. Duplex, alia simpliciter dicitur conventionalis mixta, de qua in præcedenti responsione: alia dicitur confidentialis.

Q. 4. *Quid est simonia confidentialis?*

R. Est simonia conventionalis mixta, qua quis ex pacto tacito vel expresso confidit alterum cui beneficium confert, sibi postea aut alteri resignaturum, aut saltem fructus ejus, vel partem fructuum concessurum.

Dicitur 1. *Conventionalis mixta*; quia ut incurratur pœna confidentiariorum, non sufficit pura conventio, sed actu tradatur Beneficium necesse est.

Dicitur 2. *Ex pacto tacito vel expresso*; quia absque simonia potest confidere Beneficii collator Beneficiarium a se institutum, idem Beneficium sibi redditurum, si ad aliud Beneficium promoveatur; aut in fructibus Beneficii necessaria sibi præstiturum, modo nulla pactio hac de re præcesserit.

Ergo simonia confidentialis non est, sed conventionalis tantum, quando quis resignat aut permutat sive neficium ea conditione, quod resignatarius sive compermutatarius vel aliud Beneficium, quod pacifice possidet, dimissurus sit in favorem tertii, aut in remunerationem refundet aliquid temporale, ad simoniam

enim

enim confidentialem requiritur, ut idem Beneficium, vel fructus ejus redeant ex pacto ad ipsum collatorem, aut ad eum quem indicaverit. Et hoc maxime notandum est propter speciales pœnas in confidentiarios latas per Bullam Pii V. an. 1569. in Galliis receptam, easque longe graviores, quam in cæteros simoniacos.

§. III.

De pœnis simoniacorum.

Q. 1. **Q***Uæ sunt simoniacorum pœnæ?*

R. Duplicis sunt generis: aliæ minus sunt pœnæ quam naturales simoniæ effectus: aliæ sunt pœnæ proprie dictæ quæ necessario non sequuntur ex simonia, sed infliguntur ab Ecclesia in vindictam tanti sceleris.

Q. 2. *Quid necessario sequitur ex conventione simoniaca?*

R. Obligatio dimittendi simoniace acceptum; puta Beneficium & Beneficii pretium; quia conventio est irrita & prorsus nulla, cum res spiritualis nec vendi nec emi possit: Ergo nullum paris effectum, id est nullum tribuit jus accipiendi, nec titulum retinendi.

Q. 3. *Cui facienda est restitutio rei simoniace acceptæ?*

R. Jure naturali restituenda est illi, a quo fuit accepta; quia venditor rei alienæ, pretium illius tenetur reddere emptori, & iste rem venditam restituere vero Domino: Atqui simoniacus non est Dominus rei spiritualis, v. gr. Beneficii. Ergo tenetur illius pretium reddere emptori, emptor vero Beneficium dimittere, cum nullum jus in illud acquisierit. Sed jure positivo Ecclesiastico, Cap. *De hoc*, tit. *de Simonia*, simoniace accepta non debent reddi ei qui dedit. Ita sanctus Thomas 2. 2. quæst. 32. artic. 7. ubi sic scribit de simoniaco: *Dans & accipiens, contra justitiam Legis divinæ agit. Unde non debet fieri restitutio ei qui dedit, sed debet in eleemosynas erogari.* Et hæc est prima simoniacorum pœna proprie dicta; Cum autem pœna supponat culpam, si quis bona fide & ex ignorantia probabili pro Beneficio pecuniam dedisset,

pecunia sua non esset privandus; sed beneficium dimittere teneretur, quia vero careret titulo, nec juvaret illum possessio triennalis aut decennalis, juxta veriorem & communiorem Theologorum sententiam.

Q. 4. *Pœna illa est-ne extendenda ad omnes simoniacos?*

R. Affirmat Estius in quartum, dist. 26. Sed alii Theologi communiter docent, nisi simonia sit realis in materia Beneficiali, pretium semper esse restituendum ei qui dedit; quia laudatum capus *De hoc* loquitur solum de simonia reali in materia beneficiali.

Q. 5. *Sunt-ne aliæ simoniacorum pœnæ propriæ dictæ?*

R. Feriuntur excommunicatione simoniaci, 1. In ingressu Religionis, Conventus vero suspensione extrav. *Sane* tit. *de Simonia*. 2. In ordinatione, extravag. *Cum detestabile*, tit. *de Simonia*, & cap. 1. sess. 21. Concilii Tridentini *de Reformat.* ubi mediatores simoniacæ ordinationis eadem pœna percelluntur. 3. In materia beneficiali, cit. extravag. *Cum detestabile*. Insuper simoniace ordinatus suspensus est ab executione ordinum, maxime illius quem simoniace suscepit, etiamsi simonia non fuerit realis nec completa, ac propterea necdum sit excommunicatus. Beneficiarius vero inhabilis est ad idem beneficium quod simoniace contulit vel recepit, cap. *Nobis fuit*, tit. *de Simonia*, teneturque omnes fructus restituere extravag. *Cum detestabile*, nisi secum dispensetur.

Q. 6. *Quis dispensare potest ut simoniacus idem Beneficium possidere possit?*

R. Si conscius fuit simoniæ, vel monitus simoniacam fuisse ejus electionem, præsentationem, vel collationem, & ei consensit, solus Papa, cap. *Nobis fuit*, tit. *de Simonia*. Si ignoravit simoniam, aut monitus non consensit, distinguendum est, si simonia est notoria, & ad forum contentiosum deducta, Episcopus dispensare potest circa simplex beneficium, solus vero Papa circa dignitatem aut beneficium, cui cura animarum annexa est, cit. Cap. *Nobis fuit*; si simonia est occulta, Episcopus dispensare potest, cap. *Quicumque*, causa 1. q. 5. & cap. *Præsentium* eadem causa.

Q. 7.

Q. 7. *Præter tres simoniæ species recensitas; sunt-ne aliæ, quibus annexa sit excommunicatio aut aliqua censura?*

R. Minime; quia nulla in jure extat, & in hoc conveniunt Theologi.

Q. 8. *Excommunicatio aut inhabilitas ad idem Beneficium incurritur-ne propter simoniam mentalem, aut conventionalem.*

R. Verior est sententia, non incurri, nisi simonia conventionalis sit confidentialis, quia est regula apud Theologos communiter recepta pœnas juris non incurri, nisi propter crimen consummatum, quando lex contrarium non exprimit.

Dixi, *Nisi simonia conventionalis sit confidentialis;* quia in Bulla Pii IV. & Pii V. propter ejusmodi simoniam confidentialem decernitur excommunicatio, & inhabilitas non solum ad Beneficium confidentialiter obtentum; sed & ad alia, privanturque confidentiarii Beneficiis, & pensionibus prius legitime obtentis. Attamen ante judicis sententiam non tenentur dimittere, quæ antea legitime possidebant.

TRACTATUS DE SACRAMENTIS IN GENERE.

CAPUT PRIMUM.

De notione & existentia Sacramenti.

Q. 1. *Quotuplici modo accipitur Sacramentum?*

R. Triplici. 1. Pro re arcana & latente, sive sacra sit, sive non. Sic Tob. 12. *Sacramentum Regis* (id est secretum) *abscondere bonum est.* 2. Pro signo rei sacræ. Sic productio Evæ ex latere Adami

dormientis dicitur Sacramentum; quia significat Ecclesiam e latere Christi in Cruce dormientis eductam. 3. Pro signo rei non solum sacræ, sed etiam sacrantis. *Sacramenta*, inquit S. Thomas 1. 2. q. 102. art. 5. *proprie dicuntur illa, quæ adhibebantur in Lege veteri Dei cultoribus ad quandam consecrationem.* Et hoc posteriori modo tantum hic accipitur Sacramentum. Spectari autem potest, vel generice, vel specifice pro Sacramento novæ aut veteris Legis.

Q. 2. *Quid est Sacramentum generice spectatum?*

R. Est signum sacrum visibile & permanens, divinitus institutum ad nostram sanctificationem.

Dicitur 1. *Signum*; quia ducit nos in cognitionem rei alterius, nempe gratiæ & sanctificationis; ablutio v. gr. in Baptismo est signum animæ emundationis: Ergo omne Sacramentum est in genere signi. *Sacramentum*, inquit sanctus Chrysostomus Hom. 7. in 1. ad Cor. *aliud oculis, aliud menti exhibet.*

Dicitur 2. *Sacrum*, ut significetur usum illius signi debere esse actum Religionis, & ad cultum Dei pertinentem: Hinc Manna & transitus Maris rubri, licet signa rei sacræ, non fuerunt tamen Sacramenta; quia nec usus Mannæ, nec transitus Mari rubri, fuerunt actus religiosi, sed mere profani.

Dicitur 3. *Visibile*; quia ea est natura hominis ut per sensibilia assurgat ad spiritalia, nec colligari possunt homines in unam societatem Religionis, nisi per aliquod signum sensibile, ut docet S. Augustinus lib. 19. contra Faustum, cap. 11. Visibile autem hic sumitur pro sensibili; cum enim omnis actio sensus sit aliqua cognitio, dicimur videre quidquid aliquo sensu percipimus: Ergo ad rationem sacramenti, necesse non est, ut signum oculis percipiatur.

Dicitur 4. *Permanens*; quia cum sacramenta sint fundamenta Religionis, tamdiu permanere debent, quamdiu ipsa Religio. Hinc illapsus Spiritus-sancti sub forma columbæ in Baptismo Christi, & sub forma linguarum ignearum die Pentecostes, non fuerunt sacramenta; quia non fuerunt signa permanentia. Sic nec Baptismus sancti Joannis Baptistæ, utpote qui non

fuerit

fuerit permanens, præter quam quod non dabatur ad sanctificationem, sed erat exterior professio pœnitentiæ; nec lotio pedum a Christo Domino celebrata pridie quam pateretur, cum universalis Ecclesia illam non retinuerit. Petrus damnandus fuisset, si obstinatius Christo restitisset, non defectu lotionis, sed inobedientiæ merito. Lotio dicitur a sancto Bernardo delere venialia, non quatenus est signum, sed quatenus est bonum opus, quo ex sincero affectu humilitatis & charitatis pedes fratrum abluimus.

Dicitur 5. *Divinitus institutum*. 1. Quia sacramentum est signum arbitrarium; aqua enim Baptismi v. gr. naturaliter non significat purgationem animæ a peccatis, quemadmodum fumus ignem naturaliter significat. 2. Quia solus Deus potest instituere signa gratiæ infallibiliter conferendæ, cum ipse solus sit auctor gratiæ. Hinc tonsura Clericalis, aqua benedicta, & cæteræ cæremoniæ ab Ecclesia institutæ, non sunt vera sacramenta.

Dicitur 6. *Ad nostram sanctificationem*; quia ex dictis sacramentum proprie dictum, est signum sacrans, seu productivum alicujus sanctitatis sive internæ, sive externæ & legalis.

Q. 3. *Quid est sanctitas exterior seu legalis?*

R. Est quædam mundities exterior, qua quis fit aptus ad certa Religionis officia obeunda. Mulier v. gr. quæ post partum in veteri Lege arcebatur a sacris tanquam immunda, per sacrificium mundabatur, similiter qui per lepram aut contactum cadaveris contaminatus fuerat, legali ritu sanctificabatur, sed sanctitate exteriori quæ ab Apostolo dicitur justitia carnis. Heb. 9. v. 10.

Q. 4. *Fuerunt-ne sacramenta in quolibet statu?*

Advertes quatuor recenseri hominum status. Primus est innocentiæ, qui duravit solum usque ad lapsum primorum parentum. Secundus est status naturæ, qui cœpit a lapsu primi hominis, duravitque usque ad Moysen, qui promulgavit Legem scriptam, seu veterem. Tertius est status Legis scriptæ, qui a tempore Moysis usque ad Christum Dominum extenditur. Quartus status est Legis novæ, in quo degimus, permansurusque est usque ad consummationem sæculi. His prænotatis.

R. 1.

R. 1. Sacramenta proprie dicta non fuerunt in statu innocentiæ; quia videtur esse pœna peccati, quod homo subjiciatur rebus inferioribus ad remissionem peccatorum, & sanctitatem obtinendam.

Dixi, *proprie dicta*; nam lignum vitæ, somnus Adami, & matrimonium ejus cum Eva, aliquando dicuntur sacramenta; sed in alia acceptione, nempe quatenus erant signa rerum sacrarum.

R. 2. In statu Legis naturæ fuit aliquod sacramentum, saltem in remedium peccati originalis. *Non est credendum*, inquit S. Augustinus lib. 5. contra Julianum cap. 11. *ante Circumcisionem famulos Dei (quandoquidem eis inerat Mediatoris Fides in carne venturi) nullo sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis, quamvis quid illud esset, aliqua necessaria causa Scriptura latere voluerit*. Et S. Gregorius lib. 4. Moral. cap. 3. *Quod apud nos valet aqua Baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii*. Fides autem illa primo debebat esse exterior, cum per illam homines profiterentur veram Religionem. Secundo non mundabat in adultis maculam peccati sive originalis, sive actualis, nisi esset formata a charitate; quia privilegium est Sacramentorum novæ Legis propria virtute, & ex opere operato, ut ajunt, sanctitatem interiorem conferre. Sed ad mundandam maculam peccati originalis in parvulis, sufficiebat parentum actus fidei informis; quia ex S. Thoma in 4. dist. 1. quæst. 2. art. 6. ad 2. *fides parentum non justificabat infantem, in quantum erat actus personæ, sed quatenus respiciebat suum objectum, nempe Christum Dominum . . . justificabat ex objecto quasi ex opere operato; non autem ex opere operantis*.

R. 3. Dubium non est quin Sacramenta extiterint in Lege scripta, seu veteri, & extent in Lege nova, *Prima Sacramenta*, inquit S. Augustinus lib. 19. contra Faustum, cap. 13. *quæ observabantur ex Lege, prænuntiativa erant venturi Christi, quæ cum suo adventu Christus implevisset, ablata sunt . . . & alia instituta sunt virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora*.

Q. 5. *Quotuplex est discrimen Sacramenta veteris Legis inter & Sacramenta novæ Legis?*

R. Triplex. Primum desumitur ab Auctore, nam solus Christus est Auctor Sacramentorum nostrorum, non vero Sacramentorum veteris Legis. Secundum ex diverso modo operandi; Sacramenta enim veteris Legis non producebant gratiam sanctificantem, nisi ex opere operantis; nostra vero eam conferunt ex opere operato. Tertium ex partibus, quibus constant Sacramenta utriusque Legis; Sacramenta enim novæ Legis constant rebus & verbis; rebus tanquam materia; verbis tanquam forma. Sacramenta vero Legis veteris non necessario constabant verbis, sed rebus duntaxat, ut patet ex Circumcisione, & Agno Paschali.

Negandum tamen non est, quin in aliquibus verba adhiberentur.

Res dicuntur materia per analogiam ad compositum Physicum; in quo pars imperfectior & minus determinata dicitur materia; actus vero, quo materia determinatur ad tale esse, dicitur forma; materia ligni v. gr. ex se indifferens est, & indeterminata vel ad formam ignis, vel ad formam ligni, vel ad formam cineris; sed determinatur per formam ignis ad esse ignis, per formam ligni aut cineris ad esse ligni aut cineris. Similiter aqua est indifferens vel ad abluendum vel ad refrigerandum, vel ad emolliendum; sed in Baptismo determinatur ad ablutionem interiorem per verba: *Ego te baptizo &c.*

Dices: Matrimonium potest celebrari sine verbis; mutus enim valide contrahit. In Sacramento pœnitentiæ nullæ res adhibentur; sed verba duntaxat. Ergo omnia Sacramenta novæ Legis non constant rebus, & verbis.

Nego conseq. Namque 1. Si Sacerdos est Minister matrimonii, ut graves Theologi contendunt, profert verba benedicendo sponsum & sponsam, quæ habens rationem formæ. Si ipsi contrahentes sibi mutuo Sacramentum conferunt, nutus, quibus muti exprimunt suum consensum, habent rationem verborum. 2. In Sacramento pœnitentiæ actus Pœnitentis sunt quasi

mate-

materia hujus Saacramenti ex Concilio Tridentino sess. 14. cap. 3. quia absolutio Sacerdotis ejusmodi actus determinat ad significandam remissionem peccatorum.

Q. 6. *Quid significant hæ voces, ex opere operantis; & ex opere operato?*

R. Voces, *ex opere operato*, significant Sacramentum ipsum, seu applicationem signi exterioris per se habere efficaciam ad gratiam producendam, contra vero voces, *ex opere operantis*, significant sacramentum ex se nullam habere efficaciam, sed ex usu & dispositionibus recipientis illud sacramentum.

Q. 7. *Sacramenta veteris Legis nullam-ne habebant efficaciam?*

R. Producebant sanctitatem seu munditiam legalem, & significabant solummodo gratiam sanctificantem.

Q. 8. *Unde habemus sacramenta veteris Legis contulisse gratiam sanctificantem ex opere operantis dumtaxat: sacramenta vero novæ Legis eam producere ex opere operato?*

R. Habemus ex Scriptura sacra, & Ecclesiæ definitione; de sacramentis enim veteris Legis habetur Gal. 4. vers. 9. ea fuisse infirma & egena elementa, & Heb. 7. vers. 18. *reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem*. De sacramentis vero novæ Legis legitur Joann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu-sancto, non potest introire in regnum Cælorum*. Hic per Baptismum datur Spiritus-sanctus & nova nativitas; Act. 8. quibus Apostoli manus imponebant, hi accipiebant Spiritum-sanctum. Joann. 6. Qui manducat carnem Christi in sacramento, vivet in æternum. Et ita de cæteris sacramentis. Denique Concilium Tridentinum sess. 7. Can. 2. definiit adversus Novatores sacramenta novæ Legis differre à veteribus non solum ritu externo, & can. 8. gratiam conferre ex opere operato.

Dices; Circumcisio remittebat peccatum originale etiam in parvulis: Ergo conferebat gratiam etiam ex opere operato.

R. 1. Circumcisio fuit instituta in Lege naturæ & ante Legem scriptam: Ergo non est confundenda cum sacra-

sacramentis Legis veteris, quamvis in ea fuerit præcepta, sed revocanda ad sacramenta Legis naturæ, quæ Concilium Tridentinum non comprehendit in Canonibus supra laudatis.

R. 2. Probabilius est Circumcisionem non fuisse primario institutam ad delendum peccatum originale, sed ad distinguendum populum Dei & genus Abrahæ ab aliis Nationibus; tum quia Abraham, in quo primum fuit instituta, jam erat justus, ut observat Apostolus Rom. 4. ac proinde immunis a peccato originali: tum quia quamdiu Populus Dei mansit in Deserto ab aliis Nationibus separatus, circumcisus non est: tum quia Circumcisio non applicabatur mulieribus, nec maribus ante octavum diem, ad quem sane multi non perveniebant morte præventi: Ergo Circumcisio data est in signum, non in salutem; ut loquuntur S. Irenæus & Tertullianus, *ad justitiam ipsa circumcisio nihil contulit*, inquit S. Chrysostomus homil. 7. in Gen. Si quidem Augustinus contrarium sensit deceptus Codicibus Græcis, quibus utebatur.

Negandum tamen non est in Circumcisione deletum fuisse peccatum originale, non virtute ipsiusmet circumcisionis, sed virtute fidei in Christum venturum, ad quam profitendam assumebatur Circumcisio pro maribus, ut docet S. Thom. 3. part. q. 70. art. 4. ubi revocavit oppositam sententiam, quam amplexus fuerat scribens in 4. dist. 1. q. 2. art. 4.

Q. 9. *Quomodo definitur sacramentum specifice spectatum?*

R. Sacramentum veteris Legis definiri potest, signum visibile, sacrum, a Deo permanenter institutum ad producendam per se sanctitatem exteriorem & legalem, interiorem vero solum significandam.

Sacramentum autem novæ Legis est signum visibile, sacrum, a Christo Domino permanenter institutum, ad producendam per se, & ex opere operato, sanctitatem interiorem.

In duobus ergo potissimum differunt Sacramenta nova a veteribus. 1. Quia sunt instituta a Christo Domino, illa vero non. 2. Quia gratiam sanctificantem

& ju-

& justitiam conferunt ex opere operato: illa vero sanctitatem dumtaxat legalem.

Ergo Sacramenta novæ & veteris Legis univoce conveniunt in genere Sacramenti; utraque enim sunt signa sacra, visibilia, permanentia, & divinitus instituta.

CAPUT II.

De materia & forma Sacramentorum novæ Legis.

Q. 1. QUotuplex est materia?

R. Duplex, remota, circa quam versatur actio Ministri, ut aqua in Baptismo, peccata in Sacramento Pœnitentiæ; & proxima, estque usus materiæ remotæ, ut ablutio in Baptismo.

Q. 2. *Ad quid verba adhibentur in ritu Sacramentorum novæ Legis?*

Novatores ex suo principio erroneo, quo docent hominem justificari per solam fidem, duo circa Sacramenta colligunt. Primum ea a Christo Domino solum fuisse instituta ad excitandam fidem promissionum divinarum, easque obsignandas tanquam per sigilla. Secundum verba adhiberi in administratione Sacramentorum ad docendos suscipientes, esseque concionalia, & nullatenus consecratoria.

Certum est adultos initiandos, priusquam ad Baptismum, & ad alia Sacramenta admittantur, debere edoceri quæ sit virtus Sacramenti, quod percepturi sunt; ait enim Christus Matth. 28. *Docete omnes Gentes baptizantes eos, &c.* sed quæstio est utrum verba, ex quibus essentialiter constant nostra Sacramenta tanquam ex forma, sint dumtaxat concionalia?

R. Forma Sacramentorum, quæ in verbis consistit, est vere consecratoria, adeo ut conjuncta cum materia conferat gratiam, quam significat, vereque consecret & sanctificet suscipientes; quia ex dictis Sacramenta novæ Legis gratiam interiorem producunt ex opere operato. Præterea adhibentur verba in collatione

ne Baptismi parvulorum : Atqui verba illa non sunt concionalia ad erudiendos illos parvulos, & fidem illorum excitandam.

Q. 3. *Christus determinavit-ne materiam & formam omnium Sacramentorum?*

R. 1. Christus Dominus quorundam Sacramentorum, nempe Baptismi, & Eucharistiæ, materiam & formam determinavit in specie, id est, instituit saltem mediate signa gratiæ sanctificantis productiva, alias non esset auctor omnium Sacramentorum.

R. 2. De fide quoque est Christum, quorumdam Sacramentorum materiam & formam in specie determinasse, ut constat ex Baptismo & Eucharistia; namque pro materia Baptismi assignavit aquam Jo: 3. *nisi quis renatus fuerit ex aqua:* & pro forma invocationem sanctissimæ Trinitatis Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.* Pro materia etiam Eucharistiæ accepit panem & pro forma jussit ut diceretur, *hoc est corpus meum*, ut patet ex sequentibus verbis, *hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22.

R. 3. Certum est etiam formas aliorum quinque Sacramentorum non ita determinatas fuisse, sed Christum reliquisse Ecclesiæ determinandum: quæ orationes adhiberentur pro Confirmatione, Ordinatione & Extrema-Unctione, quæve proferrentur verba pro sacramentis Pœnitentiæ & matrimonii, modo per ea sufficienter exprimerentur effectus illorum sacramentorum; Græci enim aliis verbis quam Latini valide confirmant & ordinant.

Sed controversia est in Scholis, num Christus determinaverit in specie materiam singulorum sacramentorum?

R. 4. Materia omnium sacramentorum a Christo Domino speciatim est determinata. De materia Baptismi & Eucharistiæ non est dubium, aliorum vero sacramentorum expresse assignatur in Scriptura; pro Confirmatione habemus manuum impositionem Act. 8. pro Ordinatione Diaconorum etiam manus impositionem, Actor. 6. & Presbyterorum ac Episcoporum 1.

Ti-

Timoth. 4. vers. 14. pro Pœnitentia peccatorum Confessionem, Joann. 20. pro Extrema-Unctione oleum, Jac. 5. pro Matrimonio unionem viri & mulieris, seu mutuum utriusque consensum, Ephes. 5. sed hæc amplius patebunt, cum differetur separatim de unoquoque sacramento.

Q. 4. *Mutatio materiæ vel formæ reddit-ne sacramentum irritum?*

R. Si mutatio sit substantialis, sacramentum est irritum. Si sit accidentalis, validum est sacramentum, sed illicite administratur.

Q. 5. *Quando-nam sit mutatio substantialis & accidentalis?*

R. Quando materia non est amplius eadem substantialiter, quam Christus determinavit, ut si vinum factum sit acetum, acetum enim non est vinum; vel quando verba eundem sensum non retinent, ut si quis in forma Baptismi dicat, Ego te baptizo in nomine Patris majoris, quia hujusmodi additio tollit æqualitatem Personarum, destruitque Mysterium sanctissimæ Trinitatis.

Accidentalis autem est mutatio in materia, quando manens in sua substantia alteratur in accidentibus, ut si vinum parumper acescat, aut si cum granis tritici misceantur grana alterius speciei, sed in minori quantitate. In verbis etiam accidentalis est mutatio, quando ea adduntur aut detrahuntur verba, quæ sensum non tollunt.

Dices: Ecclesia mutavit materiam sacramenti matrimonii; nam ante Concilium Tridentinum contractus clandestinus, hoc est, sine testibus & præsentia Parochi perficiebat Matrimonium: Concilium autem Tridentinum ejusmodi contractum fecit irritum: Ergo Ecclesia potest mutare materiam sacramentorum etiam quoad substantiam.

Distinguo consequens, potest mutare indirecte & præsuppositive, Concedo; potest mutare directe & formaliter, Nego conseq. Quemadmodum enim qui substantialiter corrumperet aquam, posset dici mutare indirecte & præsuppositive materiam Baptismi, quia cor-

rum-

rumperet id quod poterat esse materia idonea ad baptizandum; sic Ecclesia effecit, ut qui erat olim contractus validus, jam non sit validus, apponendo scilicet novas solemnitates, sine quibus non erit verus contractus. Sed penes Ecclesiam non est, ut contractus validus non sit materia sacramenti Matrimonii, & aqua vera non sit materia Baptismi; quia Christus utramque materiam instituit.

CAPUT III.

De causa efficiente Sacramentorum novæ Legis.

Q. 1. *Quotuplex est causa efficiens Sacramentorum novæ Legis?*

R. Triplex. Prima est Deus, qui omnipotenti sua voluntate Sacramentis tribuit sanctificandi virtutem, deditque Christo, ut homo est, potestatem ea instituendi. Secunda est Christus, qui potestate excellentiæ, ut ajunt, & tanquam instrumentum divinitati conjunctum Sacramenta novæ Legis instituit. Tertia est mere ministerialis, consistitque solum in potestate administrandi Sacramenta jam divinitus instituta.

Q. 2. *In quibus consistit potestas excellentiæ Christo concessa?*

R. In his quatuor consistit. 1. Quod Sacramenta per illius meritum operentur. 2. Quod ad invocationem nominis illius conferantur. 3. Quod ipse habeat potestatem Sacramenta instituendi. 4. Quod Sacramentorum effectum solo voluntatis nutu, & indipendenter a quocunque ritu externo conferre possit, sicut revera contulit Peccatrici, Luc. 7. & Paralytico Matth. 9.

Q. 3. *Quis est minister Sacramentorum novæ Legis?*

R. Solus homo. Est contra Lutherum, qui lib. de Missa privata docet Angelos & dæmones posse legitime administrare Sacramenta, cum Christus solos homines allocutus sit, *iis datum est*, inquit S. Chrysostomus lib. 3. de Sacerd. *ut potestatem habeant, quam Deus optimus maximus neque Angelis, neque Archangelis* da-

datam esse voluit ; neque enim ad illos dictum est, quaecunque ligaveritis, &c. Matth. 18. *Docete omnes Gentes baptizantes eos*, Matth. 28. *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22.

Q. 4. *Quivis homo est-ne Minister Sacramentorum novae Legis?*

R. Minime ; solis enim Apostolis Christus dixit, *quorum remiseritis peccata remittuntur eis*, Joann. 20. ex hominibus quosdam elegit Pastores & Doctores, Ephes. 4.

Q. 5. *Quot requiruntur in Ministro, ut Sacramentum legitime perficiat?*

R. Tria, nempe intentio, fides & probitas.

Q. 6. *Quid intelligitur nomine intentionis?*

R. Intelligitur deliberata voluntas faciendi quod facit Ecclesia. Dico, *deliberata*, quae enim fiunt sine cognitione & advertentia rationis, dicuntur fieri praeter intentionem. Hinc mater, quae abluendo sordes corporales infantis diceret, abluo te in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, non haberet intentionem conferendi Sacramentum ; quia de eo non cogitaret, nec cogitasset.

Q. 7. *Est ne necessaria in Ministro illa intentio ad veritatem Sacramenti?*

Negavit Lutherus, adversus quem stat ista definitio Conc. Trid. sess. 7. can. 11. *Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit*. Quare,

R. De fide est Ministri intentionem esse necessariam ad perficiendum Sacramentum ; *sic nos existimet homo*, inquit Apostolus 1. Cor. 4. *ut Ministros Christi & dispensatores Mysteriorum Dei:* Atqui dispensator debet agere humano modo & cum advertentia rationis, alioquin actus ejus sunt irriti.

Dices 1. Medicamentum prodest aegroto, etiamsi praeter intentionem, aut etiam per jocum detur: Ergo.

Distinguo antecedens : medicamentum, quod non consistit essentialiter in actione humana, ut omnia medicamenta corporea, Concedo, quod essentialiter consistit

fistit in actione humana, quæ non potest perfici sine intentione, Nego antecedens.

Dices 2. S. Alexander Episcopus Alexandrinus ratum habuit Baptismum jocose collatum a S. Athanasio adhuc puero. Item S. Genesius valide fuit baptizatus per Mimum, qui in Theatro Mysteria Christianorum derisorie repræsentabat: Ergo.

Nego conseq. namque 1. Rufinus & ex illo Socrates & Sozomenus incerta admodum fama & diversimode referunt illam S. Athanasii historiam, & plura suadent eam esse falsam. Vide tom. 5. cap. 10. 2. Vera sit illa historia: pueri in ludis suis nonnunquam serio imitantur quæ a majoribus fieri conspiciunt, & hanc fuisse mentem in puero Athanasio deprehendit S. Alexander ex eo quod non promiscue ablueret infideles & jam baptizatos, sed solos Catechumenos, exploratis prius per varias interrogationes eorum dispositionibus. 3. S. Genesius sanctificatus est vel perfecta contritione, quæ dicitur Baptismus flaminis, vel proprio sanguine, non vero Baptismo aquæ mimice collato.

Q. 8. *Quæ intentio est necessaria ad perficiendum Sacramentum?*

R. 1. Contra scrupulosos, directa sufficit, nec requiritur reflexa, qua quis reflectens supra intentionem, quam jam habet, & ex qua currit ad baptizandum parvulum, aut absolvendum moribundum novo & distinctiori modo vult conferre Sacramentum.

R. 2. Non requiritur intentio finis sacramenti, hoc est conferendi sanctitatem; quia ex dicendis Infideles, vel etiam Athei possunt valide administrare sacramenta, etiamsi existiment esse cæremonias superstitiosas.

R. 3. Intentio habitualis non sufficit, quia est sine advertentia rationis cum possit reperiri in dormiente, amente, & ebrio; multo minus interpretativa intentio sufficit, quam habitualis; quia non tam est intentio, quam dispositio ad intentionem concipiendam.

R. 4. Intentio actualis, quamvis optima, atque ideo optanda, non est necessaria, sed virtualis sufficit.

Q. 9. *Quid est intentio virtualis?*

R. Est actio quæ fit virtute præcedentis voluntatis deli-

deliberatæ, quæ licet præterierit, censetur moraliter permanere, quatenus est causa actuum sequentium; Pastor v. gr. ex intentione baptizandi infantem ad Templum pergit, dumque parat necessaria ad Baptismum & ritum prosequitur, actu non cogitat de sacramento quod perficit., mente alio abstracta, idque vel ex infirmitate humana, vel ex negligentia. Omnes illæ actiones dicuntur intentio virtualis; quia fiunt ex deliberata voluntate, qua voluit baptizare, & ad Templum perrexit.

Q. 10. *Fides & probitas requiruntur-ne in sacramentorum Ministro?*

R. 1. Minister sacramentorum conficiens aut administrans in statu peccati mortalis, peccat lethaliter. Ita S. Thomas 3. part. quæst. 64. & omnes Theologi, *quia*, inquit Angelicus Doctor, *hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei, & contaminationem sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris.*

R. 2. De fide est ad veritatem sacramenti nec probitatem nec fidem requiri, atque adeo Ministrum impium, vel etiam hæreticum valide conficere, aut conferre sacramenta, modo materiam & formam adhibeat cum intentione faciendi quod facit Ecclesia; ita enim definiit Concilium Tridentinum sess. 7. canon. 4. & canon. 12.

Nostra responsio efficaciter non probatur ex Scriptura, ipsomet S. Augustino fatente lib. de unitate Ecclesiæ cap. 19. sed eam S. Stephanus summus Pontifex III. sæculo ex traditione invicte asseruit adversus S. Cyprianum, S. Firmilianum, & plures alios Episcopos, ac deinceps Concilia & SS. Patres.

Dices: Nemo dat quod non habet; Atqui Peccator, aut Hæreticus non habet Spiritum-sanctum: Ergo illum dare non potest; nec proinde sacramentum valide conferret. *Ab immundo quis mundabitur?* inquit Sapiens Eccli. 34. vers. 4.

Distinguo majorem; Nemo dat tanquam causa principalis, quod non habet, Concedo: Nemo dat tanquam causa instrumentalis, quod non habet, Nego majorem: Causa enim instrumentalis non agit virtute

pro-

propria : sed virtute causæ principis. Porro minister habet rationem instrumenti, quo Christus utitur ad conferendam sanctitatem, sive Petrus, sive Judas baptizet in nomine Christi, ubique Christus per Ministrum baptizat, & virtute sua baptizatum sanctificat.

Plura alia objiciuntur tum ex Scriptura, tum ex Traditione, ut suadeatur Sacramenta Baptismi, Confirmationis & Ordinis iterata fuisse in Ecclesia, quæ diluimus Tomo 5. Tractat. de Sacramentis in genere cap. 14. Ubi etiam probavimus S. Stephanum non excommunicasse S. Cyprianum, nec ultra minas fuisse progressum.

Q. 11. *Licet-ne petere Sacramenta ab improbo Ministro?*

Respondet S. Thomas in quartum dist. 24. quæst. 1. art. 3. quæstiuncula 5. ad tertium, licere, modo adsit necessitas, secùs non licere.

CAPUT IV.

De effectibus Sacramentorum novæ Legis.

Q. 1. QUinam sunt effectus Sacramentorum novæ Legis?

R. Alius est communis, alius proprius.

Communis est gratia sanctificans, vel prima, ut in Baptismo & Pœnitentia; duo enim illius Sacramenta instituta sunt ad remittendum peccatum mortale; & ideo dicuntur Sacramenta mortuorum, vel secunda, ut in aliis quinque Sacramentis, quæ supponunt suscipientem in statu gratiæ sanctificantis, suntque instituta ad illam augendam & perficiendam. Hinc dicuntur Sacramenta vivorum.

Q. 2. *Quisnam est effectus proprius?*

R. Duplex est, alius ita est proprius, ut alteri non conveniat, diciturque gratia sacramentalis, & alius, qui non est ita proprius, quin conveniat alteri Sacramento, ut character qui convenit Baptismo, Confirmationi & Ordini.

Q. 3. *Quid est gratia sacramentalis?*

R. Est jus fundatum in gratia sanctificante per sacramentum collata ad accipienda opportuno tempore certa auxilia, id est, gratias actuales, quibus possit homo obtinere finem sacramenti. Supponamus v. g. quempiam cum debitis dispositionibus sacramentum Confirmationis suscepisse; ac proinde augmentum gratiæ sanctificantis fuisse consecutum; gratia sic accepta titulus est confirmato ad obtinendas a Deo gratias actuales, ut possit data occasione Evangelium intrepide profiteri; ad hoc enim institutum est illud sacramentum.

Ergo gratia sacramentalis non semper recipitur actu, nisi in radice, dum administratur sacramentum. Hoc maxime patet in infantibus, & in iis, qui amisso usu rationis, absolvuntur vel unguntur; in illo enim statu non sunt capaces gratiarum actualium, utpote quæ sint actus intellectus & voluntatis divinitus excitati; jus tamen per sacramentum acquisierunt ad illas suo tempore accipiendas.

Ergo qui post susceptum sacramentum labitur in peccatum mortale, amittit jus ad illa auxilia supernaturalia, cum fundentur in gratia sanctificante, quæ per peccatum mortale amittitur. Immo ex Apostolo Hebr. 10. terribilis eum manet expectatio judicii, utpote qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem Christi pollutum duxerit, in quo sanctificatus est.

Q. 4. *Sacramenta conferunt-ne semper æqualem gratiam?*

R. In suscipientibus æqualiter dispositis, ut in parvulis, æqualem gratiam conferunt: in melius vero dispositis majorem; quia sacramenta sunt causæ necessariæ. Unde sicut ignis eodem modo applicatus duabus Candelis similiter præparatis, eas similiter accendit, secus si diversimode sint præparatæ: ita & sacramenta operantur secundum propriam cujusque dispositionem & cooperationem, ut docent Patres Tridentini sess. 6. cap. 7.

Q. 5. *Major gratia melius disposito collata, est-ne ex opere operato, an ex opere operantis?*

Resp. Est ex opere operato; quemadmodum enim inflam-

inflammatio ligni ficcioris, & melius præparati ad ignem concipiendum, non est a ligno, sed ab igne solo; sic major gratia in suscipiente melius disposito, est a sacramento, non a dispositionibus.

Q. 6. *Quid est Character?*

R. Est signum in anima impressum indelebile; quo distinguitur homo ab aliis, efficiturque idoneus ad nonnulla, quæ sunt cultus divini, ut in Baptismo ad recipienda alia sacramenta: in Confirmatione ad profitendam Religionem Christianam, & in ordine ad obeundas functiones Ecclesiasticas.

Ergo tres sunt effectus characteris. 1. Efficit ut sacramenta quibus imprimitur, scilicet Baptismus, Confirmatio & Ordo iterari nequeant, 2. Distinguit v. g. baptizatum a non baptizatis, Sacerdotem a Laicis. 3. Consecrat & deputat ad nonnulla Religionis officia.

Quid sit autem illud signum, an qualitas primæ, secundæ, tertiæ, aut quartæ speciei, an relatio sive realis, sive rationis, non conveniunt Theologi, nec hujusmodi controversiam attigerunt Patres Tridentini. S. Thomas & Catechismus Romanus volunt esse qualitatem primæ speciei, id est, potentiam. Dominicus Soto post Concilium Tridentinum, cui interfuit, docet in quartum dist. 1. quæst. 3. art. 1. & quæst. 4. art. 2. characterem esse rem ab anima indistinctam, & nihilominus recte dici imprimi, atque esse indelebilem, quemadmodum matrimonii vinculum ligat contrahentes, & est indissolubile, licet non sit quid physicum, realiter a contrahentibus distinctum, sed morale duntaxat

---

CAPUT V.

De dispositionibus ad sacramenta recipienda requisitis.

Q. 1. QUænam dispositiones requiruntur ad sacramenta recipienda?

R. 1. In parvulis nulla requiritur dispositio; quia & iis nocuit voluntas aliena nempe primi parentis,

iis quoque prodesse poterit fides aliena; nimirum matris Ecclesiæ, *qui peccavit in altero*, (in Adamo) *credit in altero*, (Ecclesia) inquit S. Augustinus ser. 294. alias 14. de verbis Apostoli. Idem dicendum de amentibus, qui usu rationis semper caruerunt.

R. 2. Ut adulti sacramenta valide recipiant, requiritur & sufficit (excepto tamen sacramento Pœnitentiæ) voluntas recipiendi sacramentum. Requiritur quidem; quia susceptio sacramenti est quædam Religionis professio, quæ fieri nequit sine aliquo voluntatis motu. Sufficit etiam; quia sacramenta valide administrantur hæreticis, cum in iis non iterentur, quando redeunt ad Ecclesiam Catholicam: Atqui in hujusmodi hæreticis nulla fuit alia dispositio, quam voluntas recipiendi alia sacramenta.

Dixi, *excepto Pœnitentiæ Sacramento*, quia in illo sacramento, actus pœnitentis, nempe Contritio & Confessio sunt ejus materia essentialis: Atqui non perficitur sacramentum, sine materia sua essentiali; Ergo nullum est sacramentum pœnitentiæ in eo qui illud voluntarie, sed ficte, id est sine vera contritione recipit.

R. 3. Præter voluntatem recipiendi sacramenti, requiruntur in adulto aliæ dispositiones ut licite & cum fructu recipiatur. Variæ autem debent esse illæ dispositiones pro diversitate sacramentorum; aliam enim dispositionem requirit Eucharistia; aliam Pœnitentia, Ordo, &c.

Q. 2. *Quæ voluntas in suscipiente requiritur ad veritatem sacramenti?*

R. 1. Ad Baptismum saltem requiritur intentio habitualis; Baptismus enim est Christianæ Religionis professio, per quam baptizatus obligat se ad observandam Legem Evangelicam, & Ecclesiæ statuta, quod necessario supponit intentionem saltem habitualem. Intentio autem habitualis hic dicitur voluntas, quæ aliquando præcessit, nec fuit retractata.

Hujusmodi voluntas habitualis a fortiori requiritur in sacramentis Pœnitentiæ & Matrimonii, in quibus cum actus suscipientium habeant rationem materiæ

& par-

& partis essentialis, necesse est, ut censeantur praesentes saltem moraliter, quando illa duo Sacramenta celebrantur.

Nec dicas intentionem habitualem non sufficere ad ministranda sacramenta; Ergo nec ad recipienda; disparitas enim est, quod ad recipiendam formam, satis est, ut subjectum sit dispositum nec repugnet, cum passive se habeat: ut autem forma introducatur, requiritur actio agentis, quae in ministro sacramentorum debet esse humana, ac proinde a voluntate libera procedere.

R. 2. Intentio generalis & interpretativa sufficit ad recipienda caetera sacramenta, excepto forte sacramento Ordinis; quia intentio interpretativa ea dicitur, qua aliquis dum expresse vult rem unam, censetur velle ea omnia, quae ad illam pertinent, tanquam appendices, etiamsi de illis nunquam cogitaverit. Explicatur exemplo illius qui capessit dignitatem, ignorans quoddam ejus singulare privilegium; is enim censetur voluisse tale privilegium, & ita interpretamur. Atqui eo ipso quo quis voluit baptizari, hoc est, profiteri Religionem Christianam, Ecclesia semper est interpretata illum voluisse frui omnibus gratiis & bonis, quorum habet dispensationem; soletque administrare sacramenta Confirmationis & Extremae-Unctionis Fidelibus repentino morbo correptis, etiamsi illa antea non expetierint, satisque est piae Matri quod baptismi vota evidenter per peccatum mortale non retractaverint.

Dixi, *excepto forte sacramento Ordinis*, quia controvertitur in Scholis, num sacramentum illud infantibus valide conferri possit, quod expendimus Tomo 5. Tract. de Sacramentis in genere cap. 17. quaestiunc. 3.

CAPUT VI.

De numero sacramentorum novæ Legis.

Q. 1. QUot sunt sacramenta novæ Legis?

R. Mira est Novatorum varietas circa numerum sacramentorum. Lutherus lib. de captivit. Babylon. scribit se non damnare septem sacramenta, unum tamen esse proprie dictum, sed admittenda esse duo, scilicet Baptismum & Eucharistiam, & in alio loco ejusdem libri addit Pœnitentiam. Melancton ejus Collega in celebri Confessione Augustana tria confitetur sacramenta, & posterioribus scriptis nunc quatuor, nunc quinque agnoscit, propendetque in sententiam Zuinglii, qui Matrimonium inter sacramenta numerat lib. de vera & falsa Religione.

Calvinus lib. 4. Instit. cap. 18. Baptismum & Eucharistiam solum retinet. Dallæus ejus sectator hac nostra ætate scripsit quæstionem de numero sacramentorum nullius aut parvi admodum esse momenti. Contra hujusmodi varietates.

R. De fide est septem esse sacramenta novæ Legis; ita enim Concilium Tridentinum post Eugenium IV. definiit sess. 7. can. 1. his verbis: *Si quis dixerit sacramenta novæ Legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora, quam septem... Anathema sit.*

Definitio Concilii constat tum ex Scriptura, ut patebit, cum agemus de singulis sacramentis: tum ex universalis Ecclesiæ Traditione; Ecclesia enim Orientalis & Latina hactenus retinuerunt septem Sacramenta.

Q. 2. *Quare nec plura, nec pauciora sunt novæ Legis Sacramenta?*

R. Quia Christus Dominus ita voluit, in iis enim quæ sunt arbitraria, ratio facti nulla esse potest alia, quam voluntas facientis. Hanc tamen convenientiam S. Thomas repetit ex naturali rerum humanarum ordine: quemadmodum enim in ordine naturali homo pri-

primo nascitur: secundo crescit: tertio alimentis reficitur: quarto si ægrotet, remedia adhibet: quinto munitur adversus hostes: sexto regitur a superiore: septimo species humana per generationem conservatur; sic in ordine supernaturali Baptismus est ad regenerationem, Confirmatio ad accretionem, Eucharistia ad nutritionem, Pœnitentia ad medicinam, Extrema-Unctio ad armaturam, Ordo ad regimen, & Matrimonium ad multiplicationem Fidelium.

TRACTATUS
DE
BAPTISMO.

CAPUT PRIMUM.

De notione Baptismi?

Q. 1. UNde nomen Baptismi?

R. A nomine Græco Βαπτισμὸς, quod Latine significat immersionem.

Q. 2. *Quotuplex est Baptismus apud Scriptores Ecclesiasticos?*

R. Triplex. Primus dicitur Baptismus sanguinis, quod est martyrium: secundum Baptismus flaminis, quod est votum: seu desiderium recipiendi Sacramentum Baptismi: tertius est Baptismus aquæ, primum novæ Legis Sacramentum, de quo hic tractamus.

Q. 3. *Quomodo definitur Baptismus?*

R. Definitur a S. Thoma post Magistrum sententiarum, ablutio exterior facta sub præscripta forma verborum; a Theologis vulgo, Sacramentum novæ Legis ad spiritualem hominis regenerationem, a Christo institutum.

Q. 4. *Quando nam Christus instituit Sacramentum Baptismi?*

R. Oppositæ sunt Patrum ac Theologorum sententiæ; probabilior videtur sententia S. Augustini Tract. 5. in Joann. Magistri sententiarum in 4. dist. 3. & S. Thomæ 3. part. quæst. 66. art. 2. Baptismum fuisse institutum ante Passionem, & quidem priusquam Christus prædicationis officium inchoaret, nam Joann. 3. v. 22. Christus baptizabat, saltem per Discipulos, ut habetur Joann. 4. v. 2. Atqui Baptismus ille non erat Joannis, sed is ipse, de quo Christus Nicodemo locutus est eodem cap. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu-sancto, &c.* tum quia Discipuli Christi, non baptizabant nomine Joannis, alias nulla fuisset invidiæ & discordiæ causa in Discipulis Joannis cit. c. 3. v. 26. si Apostoli in nomine Joannis baptizassent; tum quia Joannis 15. Petrus dicitur lotus & a peccato mundatus: Atqui Baptismus Joannis a peccato non mundabat; tum denique quia Apostoli ordinati sunt Sacerdotes ante Passionem Christi, scilicet in ultima cœna: Ergo erant baptizati baptismo Christi.

Q. 5. *Quænam est materia Baptismi?*

R. Remota, est aqua naturalis & proprie dicta; Joann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* proxima, est ablutio, quæ tribus modis fieri potest. 1. per immersionem, ut hactenus apud Græcos, apud Latinos vero usque ad decimum tertium sæculum; 2. Per infusionem juxta receptum morem Latinorum, a quo non recedunt Pseudo-reformati, *nec quem movere debet*, inquit S. Cyprianus Epistola 69. ad Magnum, *quod aspergi vel perfundi videntur agri*. Ex quibus patet ex primis Ecclesiæ sæculis in casu necessitatis Baptismum per infusionem fuisse collatum. 3. Per aspersionem, qua usum fuisse sanctum Petrum plures Theologi contendunt, quando in una die tria millia hominum baptizavit. Act. 2.

Q. 6. *Quæ & qualis requiritur aquæ infusio aut aspersio?*

R. 1. Non sufficit aquam attingere vestes aut capillos baptizandi; sed necesse est ut corpus ejus perfundatur; alias non ipse, sed ejus vestes aut capilli abluerentur.

R. 2.

R. 2. Debet esse quædam successio & fluxus aquæ; non enim dicitur ablutus, super quem una aut altera pluviæ gutta decidit.

R. 3. Curandum est ut perfundatur una ex præcipuis corporis partibus; maxime vero caput in quo omnes sensus vigent; & hæc ablutio affinis est immersioni; quia videtur homo obrui aquis, dum in quadam copia super caput ejus defluunt. Unde in Rituali Rhemensi anni 1505. hæc leguntur, *debet fieri trina mersio super caput pueri*. Inde sequitur dubium esse Baptismum, in quo abluitur manus vel pes infantis; atque ideo libri Rituales docent communiter esse repetendum sub conditione.

Q. 7. *Quænam est forma Baptismi?*

R. Legitima est hæc forma; apud Latinos quidem; *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii &c.* apud Græcos vero, *Baptizatur N. in nomine Patris, &c.* vel *baptizetur N. in nomine Patris, &c.* ut refertur in Decreto Eugenii IV. colligiturque ex Scriptura Matth. 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.*

Q. 8. *Singulæ voces sunt-ne ita necessariæ, ut vel una omissa nullum esset Sacramentum?*

Resp. 1. Si pronomen *ego* omitteretur, staret veritas Sacramenti, quæ sufficienter exprimitur in verbo *baptizo*.

Resp. 2. Graves Theologi XII. Sæculo docuerunt Baptismum valere, prætermissis his vocibus *baptizo te*, sed Alexander III. eodem labente sæculo contrarium decrevit cap. *si quis*, tit. de Bapt. & ejus effectu & Alexander VIII. anno 1690. damnavit hanc propositionem, *Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus in nomine Patris, &c.*

Q. 9. Dubium non est quin hæ voces, *in nomine Patris, & Filii, &c.* sint de necessitate Sacramenti, cum Christus illas designaverit, Matth. 28. & Ecclesia semper usurpaverit tanquam necessarias. *Quis nesciat*, inquit S. Augustinus lib. 6. de Baptismo, cap. 25. *non esse Baptismum Christi, si Evangelica verba, quibus symbolum constat .... defuerint? Sed facilius inveniuntur*

Hæretici, qui omnino non baptizent, quam qui non illis verbis baptizent.

Dices 1. Apostoli baptizabant in nomine Jesu, Act. 8. & 19. Ergo.

R. 1. Revera S. Thomas, & ex illo auctor Catechismi Romani existimarunt Apostolos ex dispensatione baptizasse invocato solo nomine Jesu: Sed S. Cyprianus Epistola ad Jubajanum oppositum censuit, sic enim scribit, *Jesu Christi mentionem facit Petrus* (Act. 2.) *non quasi Pater omitteretur, sed ut Patri Filius quoque adjungeretur.* Unde in forma.

R. 2. Distinguendo antecedens: baptizabant Baptismo Domini Jesu, concedo: baptizabant invocato solo nomine Jesu, Nego antecedens; namque Act. 19. Apostolus miratus quod Ephesii dicerent se nescire, an sit Spiritus-sanctus, interrogat; *in quo ergo baptizati estis?* Ex qua interrogatione evidenter deducitur Baptismum tunc temporis fuisse collatum invocato Spiritu-sancto.

Dices 2. Expressa invocatio SS. Trinitatis non est necessaria in aliis Sacramentis: Ergo.

Nego consequentiam; in iis enim, quæ arbitraria sunt, argumentari non licet a pari; Christus unum voluit, non vero alterum. Ratio tamen convenientiæ solet afferri, nempe quod Baptismus sit solemnis professio Religionis Christianæ, cujus primarium objectum est Mysterium SS. Trinitatis.

CAPUT II.

De Ministro & subjecto Baptismi.

Q. 1. QUis est Minister Sacramenti Baptismi?

R. 1. Ordinarius est Episcopus vel Presbyter; Baptismus enim est ingressus in Ecclesiam: Atqui admittere pulsantes, ad eos solos pertinet, qui in Ecclesia præsunt.

R. 2.

R. 2. In casu necessitatis omnis homo viator sive vir, sive mulier, fidelis, aut infidelis, baptizatus, vel non baptizatus, potest baptizare, ita Eugenius IV. in Decreto pro Armenis, in quo sic ait: *Minister hujus Sacramenti est Sacerdos, cui competit ex officio baptizare. In casu autem necessitatis, non solum Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam Laicus, vel mulier, immo etiam Paganus & Hæreticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia.*

Dices: Atqui Hæreticus v. g. Calvinianus non intendit facere quod facit Ecclesia Romana, quæ sola vera est Ecclesia, cum eam detestetur uti adulteram: Ergo valide non baptizat.

Distinguo subsumptum; non intendit facere quod facit hæc Ecclesia determinate sumpta: Concedo: quod facit Ecclesia universim spectata, hoc est, Ecclesia Christiana & a Christo instituta, Nego subsumptum; Hæreticus enim credit aliquam esse Ecclesiam a Christo institutam, vultque facere quod illa observat. Paganus vero, vel etiam Atheus, qui nec Christum nec ejus Ecclesiam credit, saltem vult facere quod faciunt Christiani, quamvis illud superstitiosum & prorsus inane existimet. Et hæc intentio absolute sufficit.

R. 3. Minister Baptismi solemnis extraordinarius est Diaconus; Hanc enim potestatem in sua ordinatione accepit: *Diaconum*, inquit Pontifex, *oportet ministrare ad Altare, baptizare & prædicare*. Et S. Hieronymus Dialogo contra Luciferianos, *non abnuo*, inquit, *hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos qui in longe minoribus Urbibus per Presbyteros & Diaconos baptizati, Episcopus manum impositurus excurrat.*

Q. 2. *Quinam sunt capaces Baptismi?*

R. Omnis homo in statu viæ, sive vir sit ille, sive mulier, infans, vel adultus; Christus enim neminem excipit, *docete omnes gentes, baptizantes eos*. Matth. 28.

At, inquiunt hæretici, prius docendi sunt quam baptizentur: Atqui parvuli non possunt edoceri: Ergo nec baptizari. Ita Anabaptistæ, Petrobrussiani, Henriciani, & Valdenses XII. Sæculo; quem errorem

Concilium Tridentinum Sess. 7. can. 13. anathemate percussit. Quare.

R. 2. De Fide est parvulos esse Baptismi capaces; idque probat S. Augustinus lib. 1. de peccat. mort. cap. 26. ex constanti Ecclesiæ Traditione, quam ipsi Pelagiani non negabant: *Parvulos*, inquit, *baptizandos esse concedunt, qui contra auctoritatem universæ Ecclesiæ procul dubio per Dominum & Apostolos traditam venire non possunt.*

Q. 3. *Filii infidelium possunt-ne baptizari invitis parentibus?*

R. 1. Contra Durandum, possunt valide; quia ut observat S. Augustinus Epist. 98. alias 23. n. 2. *Non scriptum est, nisi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, sed, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu-sancto:* Ergo ad veritatem Baptismi non requiritur voluntas parentum.

R. 2. Filii mancipiorum lic'te baptizari possunt invitis parentibus; quia tam ipsi, quam parentes sunt sub dominio eorum, quibus serviunt, possuntque absque injuria parentibus subtrahi. Idem dicendum de captivis jure belli.

R. 3. Filii Hæreticorum possunt licite baptizari invitis parentibus; quia parentes utpote jam baptizati, Ecclesiæ subditi sunt, ac proinde cogi possunt ad servandas ejus leges.

R. 4. Filii Infidelium, qui nequidem civiliter Christianis principibus subditi sunt, illicite baptizarentur, reluctante utroque parente, nisi jamjam essent morituri; quia vel illi infantes subtraherentur patriæ potestati, vel non: primum fieri non potest sine injuria parentum quibus jus a natura concessum est educandi & instituendi filios nondum rationis compotes; *quamdiu usum rationis non habet puer*, inquit S. Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 12. *non differt ab animali irrationali. Unde sicut bos, vel equus est alicujus, ut utatur eo cum voluerit secundum Jus Civile, sicut proprio instrumento; ita de Jure Naturali est, quod filius, antequam habeat usum rationis, sit sub cura parentum. Unde contra justitiam naturalem esset, si . . . . : a cura*

paren-

parentum subtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur invitis parentibus. Secundum vero exponeret Sacramentum evidenti periculo profanationis, cum liberi curæ parentum infidelium dimissi, eorum superstitionem infallibiliter sequantur. Et hæc ratio æque concludit pro filiis infidelium, qui civiliter Principibus Christianis subditi sunt; potestas enim civilis spectat solummodo temporalem Reipublicæ administrationem, nec extenditur ad ea quæ sunt superioris ordinis, *nova atque inaudita est illa prædicatio, quæ veteribus exigit fidem*, inquit S. Gregorius lib. 2. Epist. 52.

Dixi 1. *reluctante utroque parente*; si enim vel sola mater sit christiana, cum & ipsa habeat jus instituendæ prolis, infans invito patre infideli, licite baptizabitur. Ita sanxit Concilium Toletanum II. cap. 62.

Dixi 2. *nisi illi infantes jam jam essent morituri*: quia tunc nec eriperentur paternæ potestati, nec Baptismus profanationi exponeretur.

C A P U T III.

De effectibus Baptismi.

Q. 1. *Quinam sunt effectus Baptismi?*

R. 1. Mundat ab omni macula peccati; tum originalis, tum actualis, juxta illud Rom. 8. *Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu.*

2. Delet omnem reatum pœnæ, ita ut ex Concilio Tridentino Sess. 5. de peccato originali, *nihil prorsus eos* (baptizatos) *ab ingressu cæli remoretur*. Præiverat Eugenius IV. & S. Hieronymus Epist. 83. *omnia*, inquit; *in Baptismate condonata sunt crimina, nec post indulgentiam, Judicis est metuenda severitas.*

3. Confert gratiam sanctificantem, 1. Cor. 6. *sed abluti estis, sed sanctificati estis.* Cum autem operari sequatur esse simul cum gratia sanctificante, quæ baptizatum constituit in esse divino, infunduntur virtutes & Spiritus-sancti dona, quibus baptizatus fit expeditior ad omnia pietatis officia.

4. Baptismus filios Dei parit, *non amplius mater carnalis*, inquit S. Chrysostomus homil. 25. in cap. 3. Joann. *non concubitus & amplexus: novum jam naturæ nostræ intexitur opificium a Spiritu-sancto & aqua; quod enim matrix est embrioni, hoc aqua fideli.*

Fiunt autem filii Dei in Baptismo, non per deputationem externam & moralem, ut in adoptione humana, sed per communicationem ejusdem Spiritus cum Deo, juxta illud Gal. 4. *Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra.* Hinc baptizati constituuntur hæredes Dei; *si filii*, inquit Apostolus Rom. 8. *& hæredes*. Atque ad fovendam hanc baptizati fiduciam in baptismo Christi, qui nostri fuit prænuncius, cæli aperti sunt, *Ut discas etiam tu, cum baptizaris hoc fieri, Deo te jam ad patriam cælestem vocante, nihilque commune cum terra suadente*, ait Sanctus Chrysostomus homil. 12. in Matth. Quin fideles per baptismum jus habent ad alia Sacramenta & dona Ecclesiæ concessa tanquam ad bona paterna. Hanc Dei magnificentiam & ineffabilem doni amplitudinem miratus sanctus Joannes scribit Epist. 1. cap. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filii Dei nominemur & simus.* Parum videbatur dicere, quod *filii Dei nominemur*, nisi addidisset quod revera *simus*, scilicet ex participatione ejusdem cum eo Spiritus, quemadmodum filii carnales revera sunt filii per communicationem ejusdem sanguinis eorum, a quibus progeniti sunt.

5. Baptismus Christo nos conjungit, compingitque tanquam membra capiti, *Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis*, Gal. 3. hoc est, secundum interpretationem sancti Chrysostomi in hunc locum, *eamdem formam, eamdem figuram habetis omnes, in illum per similitudinem transformati*, adeo ut ipse Christus cernatur, in vultu, gestu, & toto habitu baptizatorum, qui idcirco dicuntur ab Apostolo 1. Cor. cap. 6. Templa & organa Spiritus-sancti. *An nescitis, inquit, quoniam membra vestra templum sunt Spiritus-sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo & non estis vestri?* Nempe ut pro libito utami-

nâ

ni mente vestra, oculis, lingua, &c. utpote quæ sint membra Christi & organa Spiritus-sancti.

6. Character est alter Baptismi effectus, quo baptizatus non solum distinguitur a cæteris, sed etiam ornatur, tanquam Christi ferens insignia.

Superfluum videtur quidquam addere iis, quæ de dispositionibus ad justificationem tradidimus Tract. de grat. cum vix a pluribus sæculis aliquando contingat adultos baptizari, nullaque dispositio ex dictis requiratur in parvulis. Nihilominus Tom. 5. cap. 12. de Baptismo, exponendum duximus, quomodo catechumeni ad Baptismum præpararentur, ut inde colligeret lector quæ sinceræ conversionis signa, quæ morum probatio, quæve pœnitentia & sanctioris vitæ propositum Baptismum adultorum præcedere debeant. Operæ pretium est ista consulere.

CAPUT IV.

De obligationibus baptizatorum.

Q. 1. *Contrahitur-ne aliqua obligatio per Baptismum?* R. Contrahitur, & quidem maxima ex duplici capite repetenda. 1. Ex magnitudine donorum, quæ in Baptismo collata sunt; ait enim Dominus Luc. 12. *Omnis autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo, & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.* 2. Ex sponsionibus in Baptismo factis, quas S. Thomas 2. 2. quæst. 87. art. 2. ad 1. vocans votum, & S. Augustinus Epist. 149. alias 59. votum maximum. Hinc Concilium VI. Parisiense IX. sæculo lib. 1. cap. 9. sic habet: *Valde periculosum est, & a Religione Christiana alienum, quod post tanti doni perceptionem unusquisque fidelis, cum ad intelligibilem ætatem venit, mysterium baptismatis discere, & intelligere negligit, atque eo intellecto, secundum illud vivere non satagit. Quod periculum ad negligentiam pertinere sacerdotum, qui illud* SOLERTER *debent annunciare, & ad*

andi-

auditorum incuriam, qui hoc & intelligere & adimplere parvipendunt, nulli dubium est.

Q. 2. *Quotuplex est votum Baptismi?*

R. Triplex; 1. vovemus nos Christo perpetuo adhæsuros, & ejus Evangelium secuturos, tanquam morum nostrorum, & vitæ agendæ normam & regulam. 2. Profitemur obedientiam Ecclesiæ & ejus Pastoribus. 3. Abrenunciamus iis omnibus, quæ Christianorum instituto sunt dissentanea.

Q. 3. *Quare vovent initiandi se Christo, & ejus Evangelio fore mancipatos?*

R. Quia Baptismus est solemnis professio Religioniss Christianæ: sicut ergo Apostolus Gal. 5. contestatur omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ, cum circumcisio sit publica Judaismi professio; ita per Baptismum Christo nos mancipamus, & ejus legem, Evangelicam scilicet, amplectimur.

Q. 4. *Quare in Baptismo profitemur obedientiam Ecclesiæ & ejus Pastoribus?*

R. Quia per Baptismum adgeneramur membra corporis, scilicet Ecclesiæ, cujus Christus caput est; nec possumus inter ejus membra numerari, si ab illa nos regi non patimur. *Habere jam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem*, inquit S. Cyprianus lib. de unitate Ecclesiæ: *illius fœtu nascimur; illius lacte nutrimur, spiritu ejus animamur.*

Q. 5. *Quibus renunciare coguntur initiandi?*

R. Tribus, nimirum satanæ, omnibus operibus ejus; & omnibus pompis ejus.

Q. 6. *Mos ille fuit-ne semper & ubique observatus?*

R. Universalem esse testantur libri Rituales tam Græcorum quam Latinorum: antiquorum vero omnium veterum scripta, ut S. Clementis Alexandrini, qui floruit secundo sæculo, lib. 1. pædag. cap. 6. Origenis olim Discipuli S. Clementis in Epist. ad Rom. Tertulliani, qui tertio sæculo sic scribit lib. de corona militis cap. 3. *Aquam adituri contestamur nos renunciare diabolo, & pompæ, & angelis ejus.*

Q. 7. *Quis est primæ abrenuntiationis sensus, abrenuntio satanæ?*

R. Una

R. Una est sanctorum Patrum sententia, initiandum hac voce profiteri se renunciare mundo & saecularibus actibus, *renunciasti diabolo, mundo, & luxuriis ejus*, inquit S. Ambrosius lib. de initiandis cap. 2. *Tenetur vox tua, non in tumulo mortuorum, sed in libro viventium.* Et S. Chrysostomus hom. 21. ad populum ait, *Vocis illius recorderis, quam dum sacris initiareris, emisisti*, abrenuntio tibi, satana, *nam satanae adhaeres, si saeculi moribus te conformes.*

Q. 8. *Quid intelligitur per illas voces*, abrenuntio omnibus operibus ejus?

Respondet S. Ephrem, *paucis his verbis cuncta, quae nominantur mala: quaeque odit Deus, valere, jubemur.* Peccata quippe sunt opera diaboli, juxta illud 1. Joann. 3. v. 8. *Qui facit peccatum, ex diabolo est .... In hoc apparuit filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.*

Q. 9. *Quid tertia abrenuntiatione profitetur initiandus*, abrenuntio pompis?

R. Profitetur se abdicare mundanas superfluitates; seu rerum terrenarum immoderatos usus. Ita communiter SS. Patres, Cyprianus, Cyrillus Jerosolymitanus, Chrysostomus, Augustinus, Concilia, & ex iis Theologi. *Pompae diaboli*, inquit Concilium Parisiense VI. *sunt spectacula, venationes, vestimentorum cultus, jactantia, fastus, ambitio, & superfluitas cujuslibet rei in humanis usibus, unde crescit elatio, quae multoties honestati adscribitur.*

Q. 10. *Baptizatus magis-ne peccat eodem genere peccati, quam non baptizatus?*

R. Affirmat sanctus Thomas in 4. dist. 38. q. 1. art. 11. constatque ex Scriptura Heb. 10. v. 28. *irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiae contumeliam fecerit?* Hunc textum habes fuse expositum a SS. Patribus & Conciliis Tomo 5. cap. 13. de Baptismo q. 11.

TRACTATUS
DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

CAPUT PRIMUM.

De nomine, essentia, & existentia Sacramenti Confirmationis.

Q. 1. QUæ *sunt nomina Sacramenti Confirmationis?* R. Vocatur 1. manus impositio, ut apud sanctum Augustinum lib. 3. de Baptismo cap. 16. *Per manus impositionem datur Spiritus-sanctus.*

2. Sacramentum Chrismatis ex eodem Sancto Doctore lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 40. *Sacramentum Chrismatis Sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.*

3. Sacrum unguentum, ut apud Græcos communiter.

4. Signaculum, vel Dominicum, ut apud S. Cyprianum Epist. 73. vel spirituale, ut apud S. Ambrosium lib. de initiandis cap. 7. vel vitæ æternæ, ut apud sanctum Leonem Serm. 4. de Nativitate.

5. Chrisma, vel supercæleste can. 48. Concilii Laodicæni, vel salutis cit. serm. 4. sancti Leonis.

6. Perfectio, ut apud S. Ambrosium lib. 3. de Sacramentis cap. 11. *Post fontem superest, ut perfectio fiat; quia per illud Sacramentum perfecte efficiuntur Christiani*, inquit Guillelmus Antisiodorensis lib. 4. tract. 4. cap. 1. de Confirmatione.

7. Apud Latinos Confirmatio simpliciter dicitur; *qui enim per Baptismum Christiani electi sunt*, inquit Venerabilis Beda in Psalm. 26. *mollitiem quamdam habent: a chrismatis Sacramento adversus omnes carnis, mundi, & diaboli impetus robustiores fiunt & eorum animus in fide confirmatur.* Atqui vel ex his nominibus refelluntur Pseudo-reformati, contendentes Apo-

stolos

ſtolos manus impoſuiſſe non ad gratiam ſanctificantem conferendam, ſed ad donum miraculorum impertiendum: & Eccleſiam retinuiſſe manus impoſitionem, tamquam cæremoniam dumtaxat pertinentem ad ſolemnitatem Baptiſmi. Namque Patres laudati diſtinguunt Confirmationem a Baptiſmo, voluntque eſſe ſignum, quo datur Spiritus-ſanctus, non quidem ad miracula patranda, cum eorum ætate, Eccleſia jam confirmata, gratia miraculorum non conferretur, ut obſervat S. Auguſtinus tract. 6. in Epiſt. S. Joannis. *Numquid modo*, inquit, *quibus imponitur manus, ut accipiant Spiritum-ſanctum, hoc expectatur ut linguis loquantur? .... Si ergo per hæc miracula non fiat modo teſtimonium præſentiæ Spiritus-ſancti .... Unde cognoſcit quiſque accepiſſe ſe Spiritum-ſanctum? interroget cor ſuum, &c.* Ergo manus impoſitio eſt ſignum viſibile & efficax gratiæ ſanctificantis, ac proinde verum Sacramentum.

Q. 2. *Quomodo definitur Confirmatio?*

R. Definitur, Sacramentum novæ Legis, quo baptizatis confertur Spiritus-ſancti robur, tum ad firmiter credendum, tum ad fidem ipſam intrepide confitendam.

Q. 3. *Unde probatur Confirmationem eſſe Sacramentum novæ Legis a Chriſto inſtitutum?*

R. Ex Scriptura & traditione; ex Scriptura quidem, Actuum enim 8. ſic legitur: *Cum autem audiſſent Apoſtoli, qui erant Jeroſolymis, quod recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Joannem, qui cum veniſſent, oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum ſanctum .... tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum-ſanctum:* in quem locum ſic ſcribit S. Cyprianus Epiſt. 73. *Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, per præpoſitos Eccleſiæ offerantur, & per noſtram Orationem, ac manus impoſitionem Spiritum-ſanctum conſequantur.* Inſignis eſt iſte textus, ſicut & aliorum Patrum ſupra laudatorum ad aſſerendam univerſalem Eccleſiæ Traditionem, quæ etiam nunc viget apud Græcos. Unde merito Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 1. de Confirm. Novatores negantes exiſtentiam Confirmationis anathemate percuſſit.

Q. 4.

Q. 4. *Quandonam Christus instituit Sacramentum Confirmationis?*

R. Post Resurrectionem, ut communiter docent Theologi.

Q. 5. *Quænam est materia Sacramenti Confirmationis?*

R. Manus impositio Act. 8. *Tunc imponebant* (Apostoli) *manus super illos, & accipiebant Spiritum-sanctum.* Et hunc ritum Ecclesia hactenus retinuit, ut patet ex laudatis SS. Patrum textibus & ex omnibus libris ritualibus.

Dices: Ecclesia Orientalis a pluribus sæculis absque ulla manus impositione Sacramentum confirmationis administrat, non refragante Ecclesia Latina: Ergo manus impositio non est materia essentialis.

Nego antecedens: tum quia Græci præmittunt orationem manibus extensis ad confirmandos, per quam invocant Spiritum-sanctum: tum quia, si in illa oratione nulla fit hodie manuum extensio, sicut nullam præscribunt recentiora eorum Euchologia, chrismatio non fit sine manus impositione. Frequenter enim apud veteres ungere & manus imponere, idem sunt: *Illa Unctio*, inquit Beda in Psalm. 26. *quæ per manus impositionem fit, vulgo Confirmatio dicitur.* Amalarius lib. 1. de Officiis Ecclesiasticis cap. 21. sic habet, *ut ab Episcopis solis inungantur per manus impositionem, ab Apostolis assumptum est.* Ita Yvo Carnotensis sermone de veteri & novo Testamento, Hugo a S. Victore, Innocentius III. c. *Quanto*, tit. de consuetudine. Instas: Eugenius IV. in Decreto pro Armenis docet loco manus impositionis, per quam Apostoli dabant Spiritum-sanctum, in Ecclesia dari confirmationem: Ergo.

Nego consequentiam; sensus enim illorum verborum hic est, idem Sacramentum, quod in Scriptura vocatur manus impositio, nunc vocari confirmationem.

Q. 6. *Quæ manus impositio est essentialis materia hujus Sacramenti? an illa quæ fit in ipsa Chrismatione, an altera quæ præcessit, cum Episcopus invocat Spiritum-sanctum manibus extensis super confirmandos?*

R. Discordant Theologi. Bene multi contendunt solam manuum extensionem esse materiam essentialem, & chris-

& chrismationem improprie dici manus impositionem. Contra vero alii volunt nullam aliam requiri manus impositionem præter eam, quæ fit in ipsa chrismatione: alioquin nullum esset Sacramentum confirmationis apud Græcos. Quidquid sit, stante illa controversia, caute observandum est, ne cuiquam administretur illud Sacramentum sine utraque manus impositione.

Q. 7. *Manus impositio est-ne materia adæquata Confirmationis?*

R. Affirmant Sirmundus, Sambovius, & alii, qui volunt Unctionem seu chrismationem esse dumtaxat cæremoniam accidentalem, ut in Baptismo. Negat vero S. Thomas 3. prrt. q. 72. art. 2. ubi docet Chrismationem esse ex institutione Christi, & partialem materiam Confirmationis quam sententiam communiter amplectuntur Theologi, & quidem merito, quia, ut argumentatur S. Augustinus lib. 4. de Baptismo cap. 24. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur:* Atqui universalis Ecclesia a tempore Apostolorum hactenus adhibuit Chrismationem; non ut cæremoniam accidentalem; sed ut signum, quo datur Spiritus-sanctus: *Ungi necesse est*, inquit S. Cyprianus Epist. 70. *eum qui baptizatus sit, ut accepto Chrismate, id est, Unctione, esse unctus Dei, & habere in se .... gratiam possit.* S. Cyrillus Jerosolymitanus Catech. 3. ait, *Frons & alii sensus corporis tui symbolice inunguntur, anima vero sancto vivificoque Spiritu sanctificatur.* Similiter loquuntur alii Patres, quorum testimonia attulimus Tom. 5. cap. 3. §. 2. de Confirm. Ergo unctio, seu Chrismatio est institutionis divinæ, & de integritate Sacramenti.

Dices: Apostoli per solam manus impositionem confirmasse referuntur Act. 8. & 19. Ergo.

Respondet S. Thomas cit. quæst. 72. art. 2. ad primum, Apostolos aliquando absque usu Sacramenti dedisse plenitudinem Spiritus-sancti, *utebantur tamen Apostoli communiter Chrismate in exhibitione Sacramenti, quando hujusmodi visibilia signa non exhibebantur.* Nec obstat, quod Scriptura nusquam meminerit unctionis;

nam

nam ex S. Augustino lib. de fide & operibus cap. 9. Scriptura multa tacet brevitatis gratia, quæ serie Traditionis constat ab Apostolis fuisse usurpata.

Q. 8. *Mixtio Olei & Balsami, ac utriusque Episcopalis benedictio sunt-ne de necessitate Sacramenti?*

R. Cum Ecclesia nihil definierit circa propositam quæstionem, Theologi in varias abeunt sententias. Qui asserunt unctionem esse ab Ecclesia institutam, uno ore concludunt nec mixtionem, nec benedictionem pertinere ad substantiam Sacramenti.

Ex iis vero qui docent unctionem esse institutionis divinæ, alii, ut S. Thomas quæst. 72. art. 2. & 3. contendunt mixtionem & benedictionem esse de necessitate Sacramenti; quia universalis Ecclesia Latina & Græca eas semper observavit. Alii contra sentiunt, nempe mixtionem illam & benedictionem esse ab Ecclesia institutas & semper ubique frequentatas, sicut mixtionem aquæ cum vino in Calice, & benedictionem Fontis baptismalis, quæ in omnium sententia sunt cæremoniæ accidentales; sic enim habet S. Basilius lib. de Spiritu-sancto cap. 27. *benedicimus Baptismatis aquam & unctionis oleum*. Deinde Ecclesiæ variant circa mixtionem olei; Latina enim miscet Balsamum, Græca vero triginta quinque species aromatum. Satis ergo non est, inquiunt, ad instruendum ritum tamquam divinitus institutum & pertinentem ad integritatem Sacramenti, quod semper & ubique fuerit observatus, sed insuper necesse est, ut ex Traditione constet ejusmodi ritum habere vim producendi gratiam ex opere operato: Atqui illud non constat de mixtione & benedictione, de quibus agitur, sicut de ipsa Chrismatione. Quid autem observandum sit in hac opinionum varietate, præscribit Innocentius III. cap. *Pastoralis*, tit. de non iterandis Sacramentis, ubi interrogatus de eo, qui per errorem oleo simplici in fronte fuerat consignatus, sic respondet, *in talibus nihil est iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerit prætermissum*.

Q. 9. *Quæ est forma Sacramenti confirmationis?*

R. Sunt verba quæ proferuntur in applicatione materiæ. Unde si duplex sit materia hujus Sacramenti, nem-

nempe manuum extensio & chrismatio; erit quoque duplex forma partialis, nempe oratio, per quam Episcopus manibus extensis invocat Spiritum-sanctum, & verba quæ profert in ipsa chrismatione.

CAPUT II.

De ministro & subjecto Confirmationis.

Q. 1. QUis est minister Confirmationis?

R. De fide est solum Episcopum esse Ministrum ordinarium hujus Sacramenti, ita enim definiit Concilium Tridentinum sess. 7. can. 3. Præiverat Eugenius IV. in suo Decreto. Id autem constat tum ex Scriptura, tum ex Traditione Act. 8. mittuntur Petrus & Joannes, ut manus imponant iis quos Philippus baptizaverat, *quod nunc quoque apud nos geritur*, inquit S. Cyprianus Epist. 73. *ut qui in Ecclesia baptizantur per præpositos Ecclesiæ offerantur, & per nostram Orationem, ac manus impositionem Spiritum-sanctum consequantur:* Et S. Chrysostomus Homil. 18. in Act. *Igitur hoc erat in Apostolis singulare, unde & præcipuos, & non alios videmus hoc facere.* Plura ex traditione retulimus Tom. 3. cap. 4. de Confirmatione, ubi solvimus quamplurima, quæ contra objiciunt Hæretici.

Q. 2. *Presbyter potest-ne esse Minister extraordinarius Confirmationis?*

R. Affirmat S. Thomas cit. quæst. 72. art. 11. ad 1. & ratio est, quia S. Gregorius lib. 3. Epist. 26. concedit Ministerium Confirmationis Presbyteris Calaritanis, juxta morem in illa Ecclesia receptum, & cum mos ille a XII. sæculis vigeat apud Ecclesias Orientales, Ecclesia Romana nihilominus Græcos in sua communione admisit in Concilio Florentino: non admisisset autem, si praxis illa esset contraria institutioni divinæ.

Q. 3. *Quodnam est subjectum Confirmationis?*

R. Omnes & soli baptizati. Soli quidem, quia character Baptismalis ex dictis est moralis quædam poten-

tia

tia recipiendi alia Sacramenta. Unde cap. *Si quis*, tit. de Presbytero non baptizato, præcipitur ut Presbyter ille accepto Baptismo iterum ordinetur. Omnes etiam baptizati sunt capaces hujus Sacramenti: si enim aliqui excluderentur, maxime parvuli: Atqui universalis Ecclesia illos non exclusit. Latina quippe per plura sæcula parvulis una cum Baptismo Confirmationem & Euchariſtiam ministravit, atque etiamnunc Græca ministrat; Ergo. Cur autem jam apud nos Sacramentum Confirmationis non conferatur nisi adultis, *vide* Tomo 5. cap. 4. de Confirm. Censet tamen S. Thomas cit. q. 72. art. 8. hodiernum morem non obstare quominus hoc Sacramentum ministretur parvulis jamjam morituris, & Concilium Mediolanense V. concedit, ut aliquando ex causa conferatur iis, qui nondum septennium expleverunt.

Q. 4. *Sacramentum Confirmationis est-ne ad salutem necessarium?*

R. 1. Non est necessarium necessitate medii: *alioquin*, inquit S. Hieronymus Dial. contra Lucif. *si ad Episcopi tantum imprecationem Spiritus-sanctus defluit; lugendi sunt, qui in longe minoribus urbibus ante dormierunt, quam ab Episcopo visitarentur*. Et ratio est, quia per Baptismum prorsus deletur reatus culpæ & pœnæ, & initiatus regeneratur in Filium Dei, cui debetur hæreditas paterna.

R. 2. Est necessarium necessitate præcepti divini Luc. 24. *Sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto*, quod non solum Apostoli, sed omnes fideles, viri, & mulieres sibi dictum intellexerunt, *ungi quoque necesse est eum qui baptizatus sit*, inquit S. Cyprianus Ep. 70. & Concilium Laodicenum Can. 48. *Oportet eos, qui illuminantur post Baptismum inungi supercælesti Chrismate*. Canones pœnitentiales ad quintum Decalogi præceptum subjiciunt pœnitentiæ trium annorum parentes, quorum negligentia filius sine Sacramento Confirmationis decesserit. Unde Concilium IV. Mediolanense statuit, quod, *si quis neglexerit* (Confirmationem) *canonicis subjaceat disciplinis*. Et Angelus a Clavasio, verbo *Confirmatio: Contemnens* (id est,

negli-

negligens) *ipsum suscipere peccat mortaliter ; propterea credo quod notabilis negligentia Episcoporum in non conferendo illud, sit eis peccatum mortale.*

CAPUT III.

De effectibus Sacramenti Confirmationis.

Q. 1. QUotuplex *est Confirmationis effectus?*

R. Duplex : Primus est character indelebilis, quo confirmatus distinguitur a baptizatis tanquam ætate provectus a parvulis in Christo, inquit S. Thomas cit. q.72. art. 5. ad primum, & consecratur in militem Christi, *insignitur signo Crucis*, ait idem Angelicus Doctor art. 9. *sicut miles signo Ducis .... & ideo in fronte .... ut neque propter timorem, neque propter erubescentiam nomen Christi confiteri prætermittat.*

Secundus Confirmationis effectus est plenitudo Spiritus-sancti ad robur, *signatur baptizatus in fronte per Pontificem*, inquit Rabanus lib. Institut. Cleric. c. 31. *ut Spiritus-sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur.* Et S. Thomas eadem q.72. art. 11. ad secundum: *Sacramentum Baptismi est efficacius ... quantum ad remotionem mali .... hoc autem Sacramentum est efficacius ad proficiendum in bono; quia est quoddam spirituale augmentum de esse imperfecto ad esse perfectum:* quod S. Doctor illustrat art. 2. apta comparatione, quemadmodum, inquit, natura primo in infante tota est, ut perficiatur in seipso, & quatenus est singulare speciei humanæ individuum, cum autem infantiæ metas excessit, tum eum perficit quatenus membrum societatis, roburque ipsi confert, ut tamquam organum Reipublicæ inserviat ad bonum commune promovendum. Sic gratia in Baptismo vires tribuit resistendi propriis concupiscentiis, & suæ saluti consulendi; in confirmatione vero roborat ad pugnam adversus hostes visibiles, mundum scilicet & sæculi amatores: in mundo enim deridetur justi simplicitas, stultitia videtur

spernere honores & dignitates, ignavia irrogatas injurias non ulcisci. Dura sane sunt hæc quotidiana certamina, sed nemo ex confirmatis dicat, quia infirmus sum; donum enim, quod in hoc Sacramento excepit, majus omnibus est, *Cruce signatur in fronte*, inquit S. Augustinus, *quia est sedes pudoris, ut compressa viriliter omni erubescentia, glorietur pro Christo contumeliam pati*. Apostoli in figura linguæ igneæ repleti sunt Spiritu-sancto, ut fidei Doctores: alii vero fideles in olei Symbolo, quod fortitudinem designat, tamquam operatores eorum, inquit sanctus Thomas cit. art. 2. ad primum, quæ pertinent ad ædificationem fidelium.

Q. 2. *In quo consistit illa plenitudo, quæ per Confirmationem confertur ad robur spiritale?*

R. In duobus consistit. 1. In uberiore gratia sanctificante. 2. In auxiliis supernaturalibus in uberiore illa gratia fundatis, & tempore opportuno concedendis, nempe cum instabit pugna seu tentatio. Sunt autem illa auxilia sanctæ cogitationes & piæ motiones, quibus accenditur animus ad contemnenda erronea hominum judicia, derisiones & impotentes iras. Ex dictis colliget lector, quæ sint confirmatorum obligationes.

CAPUT IV.

De dispositionibus ad Sacramentum Confirmationis requisitis.

Q. 1. QUæ *dispositiones requiruntur ad dignam Sacramenti Confirmationis perceptionem?*

R. 1. Requiritur status gratiæ sanctificantis; quia ex S. Thoma cit. quæst. 7. art. 7. sicut hoc Sacramentum præsupponit Baptismum, ita & ejus effectum, ut liquet vel ex ejus nomine, Confirmatio enim dicitur, quia est ad confirmandum perficiendumque quod in Baptismo peractum est.

Sed cùm ex præsenti Ecclesiæ disciplina confirmatio ad

ad ætatem adultam differatur, manifeste sequitur Ecclesiam præter statum gratiæ sanctificantis alia exigere ab adultis consignandis. Quæ vero sunt illa?

R. 2. Tria imprimis in adultis consignandis requiruntur.

Primum est notitia satis explicata tum Mysteriorum fidei, tum Evangelicæ Regulæ, secundum quam Christianorum mores efformandi sunt, ac præsertim quæ pertinent ad Baptismum & Confirmationem. Cum enim fidelis per hoc Sacramentum perficiatur, ut implere possit quæ in Baptismo professus est, quomodo censebitur paratus ad illa præstanda, si ea ignoret?

Secundum est accurata vitæ post Baptismum exactæ discussio, ut si ad ea, quibus in Baptismo renunciaverat, rediisse deprehendatur, eluat lacrymis & pœnitentiæ exercitationibus: alias non serio, sed ficte hic testaretur se confirmare quæ in Baptismo professus est si ipsum non pœnitet ea hactenus non servasse ut oportet; quid enim est Confirmatio, nisi solemnis professio servandi ea quæ in Baptismo peracta sunt?

Tertium est perseverantia per aliquot dies in oratione & meditatione præsertim hujus Mysterii. Hoc diligentiæ & pietatis exercitium ipsemet Dominus præscripsit Apostolis donum Spiritus-sancti recepturis, Lucæ 24. v. 49. satis ei non fuit quod justi essent, quod per 40. dies a Resurrectione eos docuisset de regno Dei; sed ab Ascensione usque ad Pentecosten in cœnaculo inclusos detinuit orationi vacantes, ut dicitur Act. 1. *Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Jesu*: Hæc est forma, secundum quam fideles ad sacramentum confirmationis disponi oportet.

Ex his patet catecheses confirmationis non esse differendas ad tempus, quo Episcopus Parœciam lustraturus est; quia rudiores mentes multitudine eorum, quæ angusto temporis intervallo discenda sunt, obruuntur.

Quod autem objiciunt Pastores nonnulli, Parochianos oblivisci quæ diu ante Episcopi adventum didicere, contra eos retorqueri debet, nempe post Episcopi discessum, eadem facilitate oblituros, sicque futurum

iri, ut nullam tanti sacramenti notitiam conservent; magnusque sit obex eorum ignorantia gratiis actualibus seu auxiliis, quibus sacramenta suscepta solent operari. Porro hujusmodi malis non occurret Pastor, nisi per frequentes de Baptismo & Confirmatione catecheses seu conciones.

Hæc Pastoralis sollicitudo non solum necessaria est Neophytis, sed etiam jam confirmatis, 1. ne obliviscantur quæ semel didicerunt: 2. ut ad vocem Pastoris recolentes quanta Deus beneficia per illa duo Sacramenta contulerit, in gratiarum actione permaneant. 3. Ut commoveantur & incitentur ad servandum pactum cum Deo initum, & ad vitanda ea, quibus solemniter abrenuntiarunt.

TRACTATUS
DE EUCHARISTIA.

Præmittuntur, & elucidantur nonnulla quæstiones.

Q. 1. QUotuplici modo spectanda est Eucharistia? R. Duplici, scilicet quatenus est Sacramentum, & quatenus est Sacrificium; Concilium enim Tridentinum definiit Eucharistiam esse unum e Sacramentis novæ Legis, sess. 7. can. 1. & esse verum & proprie dictum sacrificium sess. 22. Can. 1.

Q. 2. *Unde habemus Eucharistiam esse Sacramentum proprie dictum?*

R. Ex Scriptura. Namque ad Sacramentum proprie dictum tria ex dictis requiruntur: 1. Ut sit signum sensibile divinitus institutum. 2. Ut promissio gratiæ sit ejusmodi signo annexa. 3. Ut existat mandatum divinum ejusdem signi observandi. Atqui ex Scriptura hæc tria conveniunt Eucharistiæ, 1. Est signum sensibile divinitus institutum in pane & vino, Matth. 26.

Acce-

Accepit Jesus panem, &c. 2. Promittitur gratia observantibus hoc signum, Joann. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum.* 3. Extat mandatum divinum utendi hoc signo, Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem.*

Q. 3. *Quomodo probatur Eucharistiam esse sacrificium proprie dictum?*

R. Probatur, quia ad sacrificium tria etiam requiruntur. 1. Minister legitimus. 2. Oblatio rei sensibilis. 3. Aliqua rei oblatae seu victimae destructio ad recognoscendum supremum Dei Dominium in omnes creaturas. Unde Sacrificium proprie dictum definitur; oblatio rei sensibilis facta a legitimo Ministro ad recognoscendum supremum ejus dominium in omnes creaturas. Atqui tria haec Eucharistiae perfecte conveniunt. Namque 1. Christus principalis offerens, est Sacerdos secundum Ordinem Melchisedech, Psal. 109. *Qui caena novissima, qua nocte tradebatur,* inquit Concil. Trid. sess. 22. cap. 1. *ut dilectae sponsae suae Ecclesiae visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret Sacrificium, quo cruentum illud semel in Cruce peragendum repraesentaretur .... Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in aeternum constitutum declarans, Corpus & Sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit, ac sub earumdem rerum Symbolis, Apostolis, quos tunc novi testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit; & eisdem, eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent, praecepit per haec verba, Hoc facite in meam commemorationem.*

2. In Eucharistia fit oblatio rei sensibilis, nempe Corporis & Sanguinis Christi sub speciebus panis & vini, ut constat ex Traditione: *Quis magis Sacerdos Dei summi,* inquit S. Cyprianus Epist. 63. *quam Dominus noster Jesus Christus, qui Sacrificium Deo Patri obtulit? & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est panem & vinum, suum scilicet Corpus & Sanguinem.* Idem tradit S. Augustinus lib. 1. contra adversarium Legis cap. 2. *Noverunt,* inquit, *qui legerunt, quid protulerit Melchisedech. Vident nunc tale sacrificium offerri Deo toto orbe terrarum.* Et ante S. Au-

gustinum Eusebius Cæsariensis, qui sedit in Concilio Nicæno anno 325. lib. 5. demonstr. Evang. cap. 3. sic habet: *Quemadmodum ille* (Melchisedech) *qui Sacerdos gentium erat, nusquam videtur Sacrificiis Corporalibus functus, sed vino solum & pane, dum ipsi Abrahæ benedixit, ita primus Salvator, deinde qui ab eo profecti sunt Sacerdotes, in omnibus gentibus spirituale Sacerdotii munus obeuntes, vino ac pane Corporis illius, ac salutaris Sanguinis Mysteria repræsentant.* Eadem docet S. Hieronymus Epist. 26. additque hanc fuisse sententiam Martyris Hippoliti, & S. Irenæi, qui erant temporibus Apostolorum vicini. Mitto posteriores Patres, qui constanter asserunt Christum in Eucharistia offerri per ministerium Sacerdotum sub speciebus panis & vini, quibus moraliter & in signo fit sensibilis.

3. In Eucharistia reperitur immolatio, seu victimæ destructio, quæ vel fit mistice, ut dicetur ubi de sacrificio, vel jam in Cruce realiter facta supponitur. Ad rationem enim veri sacrificii necesse non est, ut oblatio & mactatio fiant eodem temporis instanti, sed satis est ut moraliter sint conjunctæ. Patet ex sacrificiis Aaronicis, in quibus oblatio aliquando immolationem tempore præcedebat, ut videre est in sacrificio hirci qui prius offerebatur vivens, tum emittebatur in desertum ibi periturus, Lev. 16. aliquando vero sequebatur; victimæ enim sanguis extra sanctuarium fundebatur: quem colligens Pontifex deferebat in Sancta Sanctorum, illum ibidem oblaturus. Similiter Christus summus Sacerdos novi Testamenti secundum Ordinem Melchisedech, in novissima cœna seipsum prius Deo Patri obtulit sub speciebus panis & vini, quam in Cruce immolaretur, ut observavimus ex Concilio Tridentino. Cum autem maneat sacerdos in æternum, Hebr. 7. post Passionem suam immolatum jam seipsum in æternum offert, tum in cælo, quo ingressus est in proprio sanguine, quemadmodum Pontifex Hebræorum in figura, in sanctuarium ingrediebatur in sanguine alieno, Hebr. 9. tum in terris per ministerium sacerdotum; & ita sacrificium crucis & sacrificium altaris est unum & idem sacrificium. *Solu*

offe-

offerendi ratione diversa; inquit Concilium Tridentinum sess. 22. c. 2. in cruce enim Christus seipsum obtulit in propria specie & modo cruento, in altari vero quotidie se offert incruente, & in specie aliena; scilicet panis & vini: *Passio Domini, sacrificium quod offerimus*, inquit S. Cyprian. Ep. 63. similia habet S. Chrysostomus, Hom. 27. in Epist. ad Hebr.

Ergo illud discrimen est sacramentum inter & sacrificium, quod sacramentum dicat ordinem ad nos, sacrificium vero ad Deum, sacramentum sit signum efficax ordinatum ad sanctificandos homines, sacrificium vero sit oblatio Deo facta.

Dices: Repugnat unum & idem esse sacramentum & sacrificium: quæ enim sunt diversæ naturæ & habent diversas definitiones, non possunt esse unum & idem, ut homo & arbor: Atqui sacramentum & sacrificium sunt diversæ naturæ, habentque diversas definitiones: Ergo.

Nego primam propositionem, cujus confirmationis majorem distinguo, quæ sunt diversæ naturæ totalis, & habent diversas definitiones totales, non possunt esse unum & idem, ut homo & arbor, Concedo: quæ sunt diversæ naturæ partialis, & habent diversas definitiones partiales, non posset esse unum & idem, Nego majorem, nam animal & rationale, quæ sunt naturæ partiales habentque diversas definitiones, sunt unum & idem in homine. Porro in Eucharistia sacrificium & sacramentum sunt duæ veluti partes metaphysicæ, ex quibus exurgit unum Mysterium.

Cum autem plura occurrant dicenda de Eucharistia separatim spectata vel ut Sacramentum, vel ut sacrificium, ne Lectores permisceant quæ sunt separanda, operæ pretium est huncce Tractatum in duas partes dividere. In prima parte dicemus de Sacramento, in altera de sacrificio.

PRIMA PARS
DE EUCHARISTIA
quatenus est Sacramentum.

CAPUT PRIMUM.

De ejus notione.

Q. 1. Quotuplici modo *spectari potest Eucharistia quatenus est Sacramentum?*

R. Duplici, nempe in fieri & in facto esse.

Q. 2. *Quid est Sacramentum Eucharistiæ in fieri?*

R. Est consecratio seu conversio panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi Domini, remanentibus speciebus ad spiritualem fidelium refectionem.

Q. 3. *Quid est Sacramentum Eucharistiæ in facto esse?*

R. Est Corpus & Sanguis Christi Domini sub speciebus panis & vini ad spiritualem fidelium refectionem, & hoc posteriori modo communiter accipitur sacramentum Eucharistiæ. Quare

Definitur, sacramentum novæ Legis, continens realiter corpus & sanguinem Christi Domini sub speciebus panis & vini, ad spiritualem fidelium refectionem.

Q. 4. *Est-ne admittenda duplex illa acceptio sacramenti Eucharistiæ?*

Negant Pseudo-reformati, contenduntque Eucharistiam non esse sacramentum nisi in fieri, seu in usu, & in actuali manducatione, in qua per fidem corpus Christi secundum Lutheranos realiter suscipitur; secundum Calvinianos vero virtus dumtaxat corporis Christi, ita ut, quemadmodum aqua baptismalis ante & post ablutionem actualem non est sacramentum, sed nuda & profana aqua; sic ante & post peractam cœnam, panis nihil sanctitatis habeat, propter quam adorari possit. Hinc Calviniani, qui negant præsentiam

tiam realem, cum Lutheranis qui eam cum catholicis admittunt, ideo societatem inire se posse existimant, nullo autem modo cum catholicis; quia Lutherani non credunt Christum post consecrationem permanenter existere sub speciebus panis & vini, quemadmodum catholici, qui in hac fide Christum in Eucharistia adorant, propterea que iidem Calviniani catholicorum cœtus uti idololatricos adhorrent. Hunc autem errorem Concilium Tridentinum sess. 13. can. 4. anathemate percussit. Quare.

R. De fide est Eucharistiam esse sacramentum non solum in fieri, sed etiam in facto esse, hoc est, Christum peracta consecratione esse realiter præsentem ante & post actualem communionem, namque Matth. 26. in ultima cœna dixit corpus suum & sanguinem esse, quod præ manibus habebat, & nondum sumpserant Apostoli. Unde sanctus Augustinus concione 3. in Psalm. 33. sic scribit: *Manibus suis nemo portatur .... in Christo autem invenimus* (illud:) *ferebatur enim in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: Hoc est Corpus meum: ferebat enim manibus suis illud corpus.* Quæ verba manifeste denotant Eucharistiam non esse meram figuram aut aliquam virtutem corporis Christi, cum quivis naturaliter possit ferre figuram aut virtutem, aut etiam aliquam partem corporis sui, puta digitum abscissum. Et in Psal. 98. testatur omnium catholicorum fuisse morem adorandi Christum in Eucharistia, & grande flagitium existimat eum in sacramento non adorari. *Nemo*, inquit, *carnem illam manducat, nisi prius adoraverit.* Deinde primis sæculis Eucharistia ad absentes deferebatur ex sancto Justino, Iræneo, Innocentio I. & Fideles tempore persecutionis eam domum deferebant ex Tertulliano, S. Cypr. & aliis; Quod Calvinus ipse non diffitetur lib. 4. Instit. c. 17. §. 29. Ergo Eucharistia est sacramentum permanens.

CAPUT II.

De Eucharistia spectata ut est Sacramentum in fieri.

Q. 1. QUaenam est materia Eucharistiae?

R. Panis triticeus, & vinum de vite; quia in iis Christus in ultima coena consecravit, praecepitque ut Apostoli & eorum in sacerdotio successores idem observarent, *Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationem*.

Vino admiscetur modicissima aqua, ut significetur unio fidelium cum Christo in hoc Mysterio, in quo cum ipso offerunt & offeruntur ex S. Cypriano Ep. 63. Hanc autem mixtionem non esse ex necessitate sacramenti; aut praecepti divini, sed ex Ecclesiae praecepto docet Concilium Tridentinum, sess. 22. cap. 7.

Non refert, panis sit ne fermentatus, aut azymus; uterque enim est verus panis, unde Graeci valide consecrant in fermentato, & Latini in azymo. Sed quisque Sacerdos debet sequi morem suae Ecclesiae ex Concilio Florentino. Azymus tamen panis est convenientior materia Eucharistiae; quia Christus consecravit in azymo, scilicet die prima azymorum, quando Judaei Pascha immolabant, Marc. 14. v. 12. quo tempore eis non licebat uti pane fermentato, nec etiam in domibus suis servare.

Dices: Christum ante diem festum Paschae ultimam coenam instituit, Joann. 13. v. 1. Ergo non consecravit prima die azymorum.

Distinguo antec. ante diem Paschae naturalem, conc. legalem, Nego antec. Dies naturalis numeratur a media nocte ad aliam mediam noctem: legalis vero incipit vespere diei praecedentis & desinit vespere subsequentis, *a vespere usque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra*. Lev. 23. v. 32.

Naturalis ergo dies prima azymorum erat decima quinta Lunae, & initium ducebat a media nocte, ut habetur Levit. 23. v. 6. *Quintadecima die mensis hujus solemnitas azymorum Domini est*. Eadem vero dies legalis

galis incipiebat dies decimaquarta ad vesperam, qua Christus Dominus novum Pascha, vetere expleto, instituit, *primo mense quartadecima mensis ad vesperam comedetis azyma usque ad diem vicesimamprimam ejusdem mensis ad vesperam.* Exod. 12. v. 18.

Instas: Judæi *non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*, Joann. 18. v. 28. Atqui Christus pridie comederat Pascha: Ergo ante diem azymorum etiam legalem novissimam cœnam instituit.

Distinguo majorem, ut comederent Pascha, id est, victimas, quæ per septem dies azymorum offerebantur, Concedo: ut comederent agnum Paschalem, qui prima die legali azymorum mactabatur, Nego majorem; nam ex S. Chrysostomo, Hom. in Matth. *Ipsa nocte in qua comederunt Pascha, tanta insania tantoque furore agitabantur*, nempe ut manus in Christum injicerent. Igitur victimæ, quæ per singulos dies azymorum immolabantur, dici solebant Pascha, ut patet cap. 16. Deuter. in quo sic legitur, *immolabis .... Phase Domino Deo tuo de ovibus & de bobus tuis.* Et 2. Paralip. 35. *Dederunt Sacerdotibus ad faciendum Phase pecora commixtim duo millia sexcenta, & boves trecentos.*

Q. 2. *Eucharistia sub duabus speciebus consecrata est-ne duplex Sacramentum?*

R. Minime; quia ambæ illæ species sunt unum signum totale unius & ejusdem refectionis spiritualis, ad quam ex institutione Christi ordinantur: Ergo sunt unum sacramentum.

Q. 3. *Quænam est forma Eucharistiæ in fieri?*

R. Sunt verba Christi Domini, *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Matth. 26. vel, *Hic est Calix novum Testamentum in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Luc. 22. Ita Eugenius IV. in suo Decreto: *Forma*, inquit, *hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit Sacramentum.* Non ait, *confecit*; sed, *conficit* etiam hodie; quia ipse est Sacerdos & hostia. Idem tradiderunt SS. Patres, ut sanctus

ctus Irenæus; tit. 5. cap. 2. ubi sic scribit : *Panis & vinum percipientia verbum Dei, fiunt Eucharistia, &c.* & S. Ambrosius, lib. de initiandis, cap. 9. *Sacramentum istud, quod accipis, Christi sermone conficitur.*

Q. 4. *Singulæ voces sunt-ne de essentia formæ ?*

R. Certum est has esse necessarias necessitate Sacramenti. *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus*, vel, *Hic est Calix Sanguinis mei*, quia vel una detracta, corrumpitur sensus propositionum, ut mox patebit. Particula autem *enim*, quæ in nostra Liturgia additur formæ panis, non est necessaria, nisi necessitate præcepti.

Difficultas est solum circa formam calicis, utrum præter laudata verba, cætera, quæ vel in Scriptura leguntur, *Novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, vel ex traditione habentur, scilicet *æterni*, *Mysterium fidei*, sunt de essentia formæ. Affirmant Thomistæ, & ex iis Catechismus Romanus, quia sicut in Baptismo, licet satis exprimantur effectus Sacramenti per hæc verba, *Ego te baptizo*, addendum tamen est ad veritatem Sacramenti, *In nomine Patris &c.* quia baptismus est solemnis professio Religionis Christianæ, cujus primarium objectum est Mysterium sanctissimæ Trinitatis; ita Eucharistia, cum sit expressa commemoratio Passionis Christi Domini, laudata verba, quæ illam exprimunt, necessario proferenda sunt. Communis tamen sententia est ejusmodi voces necessario non pertinere ad essentiam formæ.

Q. 9. *Quid, si illæ voces mutarentur in alias, si v. g. pro corpore diceretur* caro : *loco pronominis* hoc *pronunciaretur* istud, illud, *vel adverbialiter* hic *seu* ibi est corpus meum, *& loco* meum *diceretur Christi ?*

R. Integra esset forma, si loco pronominis *hoc* diceretur *istud*; quia *hoc* & *istud* idem & eodem modo significant, demonstrantque rem sensibiliter præsentem. Sed irrita esset forma, si diceretur 1. *Caro*; quia caro minus significat, quam corpus; corpus quippe est aliquod totum integrale ex carne, ossibus, nervis, &c. 2. Si diceretur *illud*; quia hoc pronomen æque significat rem absentem ac præsentem. 3. Si dice-

retur

retur *ibi*; vel *hic*: quia adverbia illa non significant conversionem panis in corpus Christi, aut vini in Sanguinem; remanente enim substantia panis & vini, ut contendunt Lutherani, vera esset propositio, *ibi est Corpus meum*, falsa vero esset in eadem hypothesi hæc propositio; *Hoc est Corpus meum*, panis quippe non est corpus Christi. 4. Si loco *meum* diceretur Christi; quia in ista propositione, *Hoc est Corpus Christi*, non exhibetur Christus sacrificium offerens, sed ejus Minister.

Q. 6. *Quid significat pronomen* hoc?

R. Significat corpus Christi, non quidem determinate & distincte, alias propositio esset nugatoria; sed indeterminate & confuse tantum, adeo ut sensus sit, hoc contentum substantiale est Corpus meum; quemadmodum in hac propositione, hoc quod movetur est lepus; pronomen enim hoc nihil aliud significat, quam leporem, sed confuse & indeterminate: determinatur autem per ultimum verbum propositionis.

Dices: Si pronomen *hoc* significaret confuse corpus Christi, falsa esset propositio, dum enim pronunciatur, nondum corpus Christi existit præsens, sed sola panis substantia: Ergo pronomen *hoc* nec distincte, nec confuse demonstrat corpus Christi.

Disting. antec. Propositio esset falsa, si speculative enuntiaretur; ac si practice, ut revera enuntiatur, N. anteced. Propositio speculativa enuntiat objectum quod esse supponit, ut videre est in ista propositione, *Hoc quod movetur*, *est lepus*, in qua supponitur aliquod animal moveri, & affirmatur illud animal esse leporem. Propositio vero practica non supponit objectum, sed facit, ideoque suspensus est ejus sensus usque ad ultimæ syllabæ pronuntiationem, in qua solummodo potest esse vera aut falsa, v. g. vera est isthæc propositio practica, *Ego sileo*, non quidem dum loquor, sed cum desino loqui. Similiter quamvis sit adhuc sensibiliter præsens panis initio hujus propositionis, *Hoc est Corpus meum*, pronomen tamen *hoc* non demonstrat panem; quia propositio est practica, & qui eam profert, intendit significare & significando effi-

efficere, ut hoc sit corpus Christi, quod verum est; sed non ante absolutam propositionem.

Q 7. *Quo sensu accipi debet verbum substantivum est in hac propositione*, Hoc est corpus meum?

Zuinglius & Calviniani communiter contendunt accipiendum in sensu Methaphorico pro verbo *significat*, adeo ut sensus propositionis sit, hoc est signum sive figura corporis mei. Quod si ab eis quæras, quo nitantur testimonio Scripturæ, cui unice adhærendum docent: respondent hancce interpretationem colligi ex Exod. cap. 12. ubi de Agno Paschali dicitur, *Phase est, id est transitus Domini*; Agnus enim Paschalis non est transitus Domini, sed illum significat. Item Joann. 15. *Ego sum vitis vera*, non in proprietate, sed in signo & figura. Et Matth. 11. de Joanne Baptista ait Christus, *ipse est Elias*, non in sensu proprio, sed metaphorico: Ergo similiter, inquiunt, *ista propositio*, *Hoc est Corpus meum*, metaphorice enunciatur, significatque solum panem esse signum & figuram corporis Christi. Sed ut recta sit ista conclusio, statuere oportet verbum substantivum *est*, in Scripturis semper accipi metaphorice pro *significat*; nam ex propositionibus singularibus nihil concludi potest: Atqui falsissimum est verbum substantivum in Scripturis semper accipi pro verbo *significat*. Quis enim asserat metaphorice, dici, Deus est omnipotens, Christus est filius Dei, est filius David, est filius hominis, passus est, mortuus est? Ergo Novatores hac sua argumentandi ratione, dubium, si quod esset circa propositionem, de qua agitur, non solvunt, sed augent & confirmant.

At catholici perspicue demonstrant verbum substantivum *est* in hac propositione, *Hoc est Corpus meum*, non sumi in sensu metaphorico pro *significat*; namque metaphora non potest esse continua non solum apud eundem Scriptorem sacrum, sed apud omnes, quamvis scripserint diversis temporibus, & variis occasionibus: quæ sæpius exigunt, ut mutetur modus loquendi. Quis possit cogitare vel audeat dicere quatuor Evangelistas, & Apostolum Paulum nunquam Eu-

cha-

charistiam proprio nomine appellasse, scilicet figuram corporis Christi in sententia adversariorum: licet de ea sermonem sæpius habuerint; sed constanter usos verbis metaphoricis? Non ausus est ipse Lutherus, quamvis in Epistola ad Argentinenses testatus sit se id ardenter exoptasse; *verum*, inquit, *me captum vidi, nulla elabendi via relicta, Textus Evangelii nimis apertus est*. Quare ad propositam quæstionem.

R. De fide est verbum substantivum sumi hic in sensu proprio & naturali; ita definit Concilium Trid. sess. 13. can. 1. & constanter intellexerunt SS. Patres, *De veritate Carnis & Sanguinis non est relictus ambigendi locus*, inquit S. Hilarius lib. 8. de Trinit. post medium, additque per sacramentum Eucharistiæ Christum nobis carnaliter, corporaliter & inseparabiliter uniri. Idem habet S. Cyrillus Hierosol. catech. 4. his verbis, *Cum ipse de pane pronuntiaverit: hoc est Corpus meum, quis audebit deinceps ambigere? .... Cum omni certitudine ea tanquam Corpus & Sanguinem sumamus, etiamsi gustus panem esse sentiat.... Tametsi sensui gustus vinum esse videatur*. S. Gregorius Nyssenus Orat. catech. cap. 37. ait corpus Christi in nostrum ingredi, panem per verbum Christi in corpus ejus converti, quemadmodum panis, quem Christus in cibum sumebat, transmutabatur in substantiam ejus, efficiebaturque corpus Verbi. S. Chrysost. Homil. 46. in Joann. *non modo secundum charitatem*, inquit, *sed etiam ipsa re unum corpus cum Christo efficimur ..... id quippe fit per cibum, quem largitus est*. Et infra, *id quod est in Calice, est id quod fluxit ex latere, & illius sumus participes*, S. Cyrillus Alexandrinus lib. 10. in Joann. sic scribit, *considerandum est non habitudine tantum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, sed & per participationem naturæ*; supra dixerat *secundum carnem*, S. August. afferebat supra, neminem posse se portare in manibus eo modo, quo Christus in novissima cœna se portavit; nec quemquam accipere panem Eucharisticum, quin illum prius adôraverit, & quidem ea adoratione, quæ soli Deo debetur: atqui nemo est, qui propriis manibus, corporis sui figuram

aut

aut virtutem ferre non possit: nulla figura nullaque virtus creata sine grandi flagitio adorari potest cultu supremo: Ergo.

Dices: credere Christum carnem propriam dedisse manducandam est error Capharnaitarum, quem ipse correxit, Joann. 6. vers. 64. his verbis, *Spiritus est qui vivificat; caro non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt:* quod expendens S. Augustinus in Psalm. 98. sic habet, *non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis; & bibituri illum Sanguinem quem fusuri sunt qui me crucifigent, Sacramentum aliquod vobis commendavi:* Ergo.

Nego antec. In eo quippe errarunt Capharnaitæ, quod existimarent carnem Christi dentibus esse comminuendam, & in substantiam corporis nostri convertendam, quam carnalem cogitationem Dominus amputat laudatis verbis, *caro* (scilicet mortua) *non prodest quidquam: verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*, idest, intelligenda de manducatione sacramentali & spirituali, sed ne videamur nostra proferre, audiamus S. Augustinum Tract. 27. in Joann. ubi sic habet, *Caro non prodest quidquam, quomodo illi* (idest Capharnaitæ) *intellexerunt carnem: quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur. Proinde sic dictum est, Caro non prodest quidquam, quomodo dictum est, scientia inflat.... Et quid est scientia inflat? sola sine charitate... adde ergo scientiæ charitatem, & utilis erit scientia non per se, sed per charitatem. Sic etiamnunc caro non prodest quidquam, sed sola caro: accedat spiritus ad carnem, & prodest plurimum. Nam si caro nihil prodesset, verbum caro non fieret.* Quid clarius? quid expressius?

At, inquies, ex S. Augustino Apostoli non hoc corpus, quod videbant, manducaturi erant, nec bibituri illum sanguinem, quem fusuri erant Judæi.

Distinguo, non hoc corpus in eadem forma & specie visibili: Concedo: non hoc corpus in eadem substantia & natura, quamvis in forma spirituali & per se invisibili, sub signis tamen visibilibus: Nego. Hoc

sen-

sensu dixit Apostolus 1. Corinth. 16. corpus, quod sepelitur, idem & non idem resurrecturum, idem in substantia, non idem in accidentibus, *seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.*

Q. 8. *Necessum-ne est ad veritatem formæ, ut tota substantia panis & vini convertatur in corpus & sanguinem Christi?*

R. Affirmant Patres Tridentini sess. 13. c. 4. idque semper persuasum fuisse in Ecclesia Dei, quod demonstravimus tom. 5. cap. 14. tract. de Euchar. Quin ipse Calvinus in refutatione consensus Orthodoxorum scribit, quod retento proprio & naturali sensu verborum Christi, quemadmodum Lutherani retinent, tolerabilior sit doctrina Papistarum, ut loquitur, malletque eam amplecti, quam Lutheranorum opinionem. Est ratio est; quia pronomen *hoc* vel *hic* adjective, est demonstrativum substantiæ sensibiliter præsentis: Atqui in hypothesi quod panis & vinum remaneant, ut contendunt Lutherani, substantia sensibiliter præsens est substantia panis & vini: Ergo ea sola demonstratur. Porro falsum est, panem esse Corpus Christi, & vinum esse ejus sanguinem. Ergo necessum est ad veritatem verborum Christi, *hoc est Corpus meum, hic est Sanguis meus*, ut tota substantia panis & vini convertatur in corpus & sanguinem Christi, quod fide divina credendum definiit Concilium Tridentinum sess. 13. can. 2. in quo inseruit *mirabilem illam & singularem conversionem aptissime transubstantiationem* ab Ecclesia appellatam; Præiverat Concilium Lateranense IV. anno 1215. cap. *firmiter*.

Dices 1. vera est ista propositio de dolio vini *hoc est vinum*, etiamsi substantia dolii remaneat sensibiliter præsens: Ergo & ista, *hoc est corpus meum*, modo corpus Christi in substantia panis delitescat, sicut vinum in dolio.

Nego conseq. & paritatem. Ratio disparitatis est quod dolium se habeat per modum vasis vinum continentis: ex communi autem hominum usu non attenditur continens, sed contentum; unde si quis ferens lagenam vino plenam quærenti a se, quid præ mani-

bus

utraque sicut & divinitas propter hypostaticam unionem ponuntur. Ita Concilium Tridentinum cit. sess. 13. c. 2. unde colligunt Theologi, quod si in triduo mortis consecrassent Apostoli, corpus fuisset sub specie panis sine anima & sanguine, & sanguis sub specie vini sine corpore & anima, cum tunc temporis ista non essent connexa, sed separata. Secus dicendum de divinitate, quæ corpori etiam mortuo, sicut sanguine effuso fuit semper conjuncta.

CAPUT III.

De Eucharistia spectata in facto esse.

Q. 1. *Eucharistia in facto esse est ne Sacramentum proprie dictum?*

R. Affirm. quia est signum sacrum visibile & permanens divinitus institutum ad nostram sanctificationem.

Dices; Sacramenta novæ legis constant ex rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma: Atqui Eucharistia in facto esse non constat verbis: Ergo.

Distinguo majorem. Sacramenta in fieri, Concedo: in facto esse, Nego majorem; Eugenius enim IV. in suo Decreto non dixit omnia sacramenta tribus constant, sed tribus perficiuntur. Pro materia autem Eucharistia in facto esse Theologi communiter assignant species, pro forma vero corpus & sanguinem Christi; quia species sunt pars minus nobilis, determinanturque ad significandam nutritionem spiritualem per corpus & animam Christi, quemadmodum aqua in Baptismo determinatur per formam ad significandam gratiam regenerativam.

Q. 2. *Quot sunt distinguenda circa Eucharistiam in facto esse spectatam?*

R. Tria: 1. id quod est sacramentum tantum. 2. Quod est res sacramenti, & sacramentum simul. 3. Quod est res sacramenti tantum.

Sacramentum tantum est, quod significat nec significatur, ut species panis & vini, quæ sunt merum signum corporis & sanguinis Christi.

Res

Res sacramenti & sacramentum simul est quod significatur & significat, ut corpus & sanguis Christi, quæ significantur per species, & significant gratiam sanctificantem.

Res sacramenti tantum, quod significatur nec significat, ut gratia sacramenti, quæ significatur per species & per corpus & sanguinem Christi, & ipsa nihil significat præterea.

Triplex ille Eucharistiæ respectus imprimis est observandus propter varias tum veterum tum recentiorum loquendi rationes de Eucharistia. Quandoque enim scribunt esse signum seu figuram corporis Christi: sacramentum istud figurate & metaphorice dici corpus Christi. Item peccatores non recipere rem sacramenti, sed sacramentum solum; Quæ omnia verissima sunt, si Eucharistia inadæquate spectetur. Namque sub primo respectu est signum seu figura, quia ut sic significat tantum; significat, inquam, sed rem præsentem & latentem, nempe corpus & sanguinem Christi quemadmodum forma exterior hominis & figura cujuslibet rei, quas Philosophi numerant inter substantiæ accidentia, ab ipsa non separantur. Apud Catholicos mos etiamnum viget appellandi Eucharistiam sacramentum corporis Christi: Quid est autem sacramentum, nisi signum sacrum? Nam ex S. Augustino, signa cum ad res sacras transferuntur, sacramenta dici solent, signum aliud est vacuum, aliud plenum; ut species Eucharisticæ, quæ continent quod significant:

Sub primo etiam illo respectu sacramentum corporis Christi, figurate & metaphorice ex S. Augustino dicitur corpus Christi; quia signa sæpe usurpantur pro re significata, quemadmodum, inquit S. Doctor, dies Dominica dicitur dies Resurrectionis Dominicæ, quia celebratur in signum Resurrectionis, & Baptismus appellatur fides, quia est signum fidei, sed signum efficax & conjunctum cum re significata.

Sub tertio respectu peccatores non recipiunt rem Sacramenti, nempe gratiam, quæ est res tantum; sed recipiunt quod est res & Sacramentum simul, scilicet corpus Domini, alioquin quomodo staret illud Apo-

stoli

CAPUT II.

De Eucharistia spectata ut est Sacramentum in fieri.

Q. 1. Quænam est materia Eucharistiæ?

R. Panis triticeus, & vinum de vite; quia in iis Christus in ultima cœna consecravit, præcepitque ut Apostoli & eorum in sacerdotio successores idem observarent, *Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationem*.

Vino admiscetur modicissima aqua, ut significetur unio fidelium cum Christo in hoc Mysterio, in quo cum ipso offerunt & offeruntur ex S. Cypriano Ep. 63. Hanc autem mixtionem non esse ex necessitate sacramenti, aut præcepti divini, sed ex Ecclesiæ præcepto docet Concilium Tridentinum, sess. 22. cap. 7.

Non refert, panis sit ne fermentatus, aut azymus; uterque enim est verus panis, unde Græci valide consecrant in fermentato, & Latini in azymo. Sed quisque Sacerdos debet sequi morem suæ Ecclesiæ ex Concilio Florentino. Azymus tamen panis est convenientior materiæ Eucharistiæ; quia Christus consecravit in azymo, scilicet die prima azymorum, quando Judæi Pascha immolabant, Marc. 14. v. 12. quo tempore eis non licebat uti pane fermentato, nec etiam in domibus suis servare.

Dices: Christum ante diem festum Paschæ ultimam cœnam instituit, Joann. 13. v. 1. Ergo non consecravit prima die azymorum.

Distinguo antec ante diem Paschæ naturalem, conc. legalem, Nego antec. Dies naturalis numeratur a media nocte ad aliam mediam noctem: legalis vero incipit vespere diei præcedentis & definit vespere subsequentis, *a vespere usque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra*. Lev. 23. v. 32.

Naturalis ergo dies prima azymorum erat decima quinta Lunæ, & initium ducebat a media nocte, ut habetur Levit. 23. v. 6. *Quintadecima die mensis hujus solemnitas azymorum Domini est*. Eadem vero dies legalis

incipiebat dies decimaquarta ad vesperam, qua stus Dominus novum Pascha, vetere expleto, init, *primo mense quartadecima mensis ad vesperam letis azyma usque ad diem vicesimamprimam ejusmensis ad vesperam.* Exod. 12. v. 18.
stas: Judæi *non introierunt in prætorium, ut non minarentur, sed ut manducarent Pascha,* Joann. 18. l. Atqui Christus pridie comederat Pascha: Ergo diem azymorum etiam legalem novissimam cœinstituit.
stinguo majorem, ut comederent Pascha, id est, nas, quæ per septem dies azymorum offereban- Concedo: ut comederent agnum Paschalem, qui a die legali azymorum mactabatur, Nego majo- nam ex S. Chrysostomo, Hom. in Matth. *Ipsa in qua comederunt Pascha, tanta insania tantoque agitabantur,* nempe ut manus in Christum injit. Igitur victimæ, quæ per singulos dies azym immolabantur, dici solebant Pascha, ut patet 16. Deuter. in quo sic legitur, *immolabis .... Domino Deo tuo de ovibus & de bobus tuis ...* Paralip. 35. *Dederunt Sacerdotibus ad faciendum pecora commixtim duo millia sexcenta, & boves os.*

2. *Eucharistia sub duabus speciebus consecrata est-ne Sacramentum?*
Minime; quia ambæ illæ species sunt unum si- totale unius & ejusdem refectionis spiritualis; tam ex institutione Christi ordinantur: Ergo num sacramentum.

3. *Quænam est forma Eucharistiæ in fieri?*
Sunt verba Christi Domini, *Hoc est Corpus meum .... Sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis tur in remissionem peccatorum.* Matth. 26. vel, *Calix novum Testamentum in Sanguine meo, qui bis fundetur.* Luc. 22. Ita Eugenius IV. in suo o: *Forma,* inquit, *hujus Sacramenti sunt verba oris, quibus hoc conficit Sacramentum.* Non ait, ; sed, *conficit* etiam hodie; quia ipse est Sa- & hostia. Idem tradiderunt SS. Patres, ut san-

 ctus.

ctus Irenæus, tit. 5. cap. 2. ubi sic scribit: *Panis & vinum percipientia verbum Dei, fiunt Eucharistia, &c.* & S. Ambrosius, lib. de initiandis, cap. 9. *Sacramentum istud, quod accipis, Christi sermone conficitur.*

Q. 4. *Singulæ voces sunt-ne de essentia formæ?*

R. Certum est has esse necessarias necessitate Sacramenti. *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus*; vel, *Hic est Calix Sanguinis mei*, quia vel una detracta, corrumpitur sensus propositionum, ut mox patebit. Particula autem *enim*, quæ in nostra Liturgia additur formæ panis, non est necessaria, nisi necessitate præcepti.

Difficultas est solum circa formam calicis, utrum præter laudata verba, cætera, quæ vel in Scriptura leguntur, *Novi Testamenti*, *qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, vel ex traditione habentur, scilicet *æterni*, *Mysterium fidei*, sunt de essentia formæ. Affirmant Thomistæ, & ex iis Catechismus Romanus, quia sicut in Baptismo, licet satis exprimantur effectus Sacramenti per hæc verba, *Ego te baptizo*, addendum tamen est ad veritatem Sacramenti, *In nomine Patris &c.* quia baptismus est solemnis professio Religionis Christianæ, cujus primarium objectum est Mysterium sanctissimæ Trinitatis; ita Eucharistia, cum sit expressa commemoratio Passionis Christi Domini, laudata verba, quæ illam exprimunt, necessario proferenda sunt. Communis tamen sententia est ejusmodi voces necessario non pertinere ad essentiam formæ.

Q. 9. *Quid, si illæ voces mutarentur in alias, si v. g. pro corpore diceretur* caro: *loco pronominis* hoc *pronunciaretur* istud, illud, *vel adverbialiter* hic *seu* ibi est corpus meum, *& loco* meum *diceretur Christi?*

R. Integra esset forma, si loco pronominis *hoc* diceretur *istud*; quia *hoc* & *istud* idem & eodem modo significant, demonstrantque rem sensibiliter præsentem. Sed irrita esset forma, si diceretur 1. *Caro*; quia caro minus significat, quam corpus; corpus quippe est aliquod totum integrale ex carne, ossibus, nervis, &c. 2. Si diceretur *illud*; quia hoc pronomen æque significat rem absentem ac præsentem. 3. Si dice-

retur

tur *ibi*; vel *hic*: quia adverbia illa non significant
nversionem panis in corpus Christi, aut vini in
nguinem; remanente enim substantia panis & vini,
contendunt Lutherani, vera esset propositio, *ibi*
Corpus meum, falsa vero esset in eadem hypothesi
c propositio; *Hoc est Corpus meum*, panis quippe
n est corpus Christi. 4. Si loco *meum* diceretur
risti; quia in ista propositione, *Hoc est Corpus Chri-*
, non exhibetur Christus sacrificium offerens, sed
s Minister.

Q. 6. *Quid significat pronomen* hoc?

R. Significat corpus Christi, non quidem determi-
te & distincte, alias propositio esset nugatoria; sed
leterminate & confuse tantum, adeo ut sensus sit,
c contentum substantiale est Corpus meum; quem-
nodum in hac propositione, hoc quod movetur est
us; pronomen enim hoc nihil aliud significat,
m leporem, sed confuse & indeterminate: deter-
natur autem per ultimum verbum propositionis.

Dices: Si pronomen *hoc* significaret confuse corpus
risti, falsa esset propositio, dum enim pronuncia-
, nondum corpus Christi existit præsens, sed so-
panis substantia: Ergo pronomen *hoc* nec distincte,
confuse demonstrat corpus Christi.

Disting. antec. Propositio esset falsa, si speculative
ntiaretur; ac si practice, ut revera enuntiatur,
anteced. Propositio speculativa enuntiat objectum
d esse supponit, ut videre est in ista propositio-
, *Hoc quod movetur, est lepus*, in qua supponitur
uod animal moveri, & affirmatur illud animal es-
leporem. Propositio vero practica non supponit
ectum, sed facit, ideoque suspensus est ejus sensus
ue ad ultimæ syllabæ pronuntiationem, in qua so-
modo potest esse vera aut falsa, v. g. vera est
æc propositio practica, *Ego sileo*, non quidem dum
uor, sed cum desino loqui. Similiter quamvis sit
uc sensibiliter præsens panis initio hujus proposi-
is, *Hoc est Corpus meum*, pronomen tamen *hoc*
demonstrat panem; quia propositio est practica,
ui eam profert, intendit significare & significando
effi-

efficere, ut hoc sit corpus Christi, quod verum est; sed non ante absolutam propositionem.

Q. 7. *Quo sensu accipi debet verbum substantivum est in hac propositione*, Hoc est corpus meum?

Zuinglius & Calviniani communiter contendunt accipiendum in sensu Methaphorico pro verbo *significat*, adeo ut sensus propositionis sit, hoc est signum sive figura corporis mei. Quod si ab eis quæras, quo nitantur testimonio Scripturæ, cui unice adhærendum docent: respondent hancce interpretationem colligi ex Exod. cap. 12. ubi de Agno Paschali dicitur, *Phase est*, *id est transitus Domini*; Agnus enim Paschalis non est transitus Domini, sed illum significat. Item Joann. 15. *Ego sum vitis vera*, non in proprietate, sed in signo & figura. Et Matth. 11. de Joanne Baptista ait Christus, *ipse est Elias*, non in sensu proprio, sed metaphorico: Ergo similiter, inquiunt, ista propositio, *Hoc est Corpus meum*, metaphorice enunciatur, significatque solum panem esse signum & figuram corporis Christi. Sed ut recta sit ista conclusio, statuere oportet verbum substantivum *est*, in Scripturis semper accipi metaphorice pro *significat*; nam ex propositionibus singularibus nihil concludi potest: Atqui falsissimum est verbum substantivum in Scripturis semper accipi pro verbo *significat*. Quis enim asserat metaphorice, dici, Deus est omnipotens, Christus est filius Dei, est filius David, est filius hominis, passus est, mortuus est? Ergo Novatores hac sua argumentandi ratione, dubium, si quod esset circa propositionem, de qua agitur, non solvunt, sed augent & confirmant.

At catholici perspicue demonstrant verbum substantivum *est* in hac propositione, *Hoc est Corpus meum*, non sumi in sensu metaphorico pro *significat*; namque metaphora non potest esse continua non solum apud eundem Scriptorem sacrum, sed apud omnes, quamvis scripserint diversis temporibus, & variis occasionibus: quæ sæpius exigunt, ut mutetur modus loquendi. Quis possit cogitare vel audeat dicere quatuor Evangelistas, & Apostolum Paulum nunquam Eucha-

aristiam proprio nomine appellasse, scilicet figuram
rporis Christi in sententia adversariorum : licet de
sermonem sæpius habuerint ; sed constanter usos
:bis metaphoricis ? Non ausus est ipse Lutherus ,
amvis in Epistola ad Argentinenses testatus sit se
ardenter exoptasse ; *verum*, inquit, *me captum vi-*
nullâ elabendi via relicta , Textus Evangelii nimis
rtus est. Quare ad propositam quæstionem.

R. De fide est verbum substantivum sumi hic in
su proprio & naturali; ita definit Concilium Trid.
. 13. can. 1. & constanter intellexerunt SS. Patres,
veritate Carnis & Sanguinis non est relictus ambi-
li locus , inquit S. Hilarius lib. 8. de Trinit. post
lium, additque per sacramentum Eucharistiæ Chri-
n nobis carnaliter , corporaliter & inseparabiliter
ri. Idem habet S. Cyrillus Hierosol. catech. 4. his
is, *Cum ipse de pane pronuntiaverit : hoc est Corpus*
m, quis audebit deinceps ambigere ? ..... Cum omni
tudine ea tanquam Corpus & Sanguinem sumamus ,
nsi gustus panem esse sentiat .... Tametsi sensui gu-
vinum esse videatur. S. Gregorius Nyssenus Orat.
ch. cap. 37. ait corpus Christi in nostrum ingre-
panem per verbum Christi in corpus ejus conver-
quemadmodum panis , quem Christus in cibum su-
t , transmutabatur in substantiam ejus , efficieba-
ie corpus Verbi. S. Chrysost. Homil. 46. in Joann.
modo secundum charitatem , inquit , *sed etiam ipsa*
um corpus cum Christo efficimur ..... id quippe fit
ibum, quem largitus est. Et infra, *id quod est in*
e , est id quod fluxit ex latere , & illius sumus
cipes, S. Cyrillus Alexandrinus lib. 10. in Joann.
ribit, *considerandum est non habitudine tantum, quæ*
charitatem intelligitur , Christum in nobis esse , sed
r participationem naturæ ; supra dixerat *secundum*
n , S. August. asserebat supra, neminem posse se
re in manibus eo modo, quo Christus in novis-
cœna se portavit ; nec quemquam accipere panem
aristicum , quin illum prius adoraverit , & qui-
ea adoratione, quæ soli Deo debetur : atqui ne-
st , qui propriis manibus , corporis sui figuram

aut

aut virtutem ferre non possit : nulla figura nullaque virtus creata sine grandi flagitio adorari potest cultu supremo : Ergo.

Dices : credere Christum carnem propriam dedisse manducandam est error Capharnaitarum, quem ipse correxit, Joann. 6. vers. 64. his verbis, *Spiritus est qui vivificat ; caro non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt :* quod expendens S. Augustinus in Psalm. 98. sic habet, *non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis ; & bibituri illum Sanguinem quem fusuri sunt qui me crucifigent, Sacramentum aliquod vobis commendavi :* Ergo.

Nego antec. In eo quippe errarunt Capharnaitæ, quod existimarent carnem Christi dentibus esse comminuendam, & in substantiam corporis nostri convertendam, quam carnalem cogitationem Dominus amputat laudatis verbis, *caro* (scilicet mortua) *non prodest quidquam : verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*, idest, intelligenda de manducatione sacramentali & spirituali, sed ne videamur nostra proferre, audiamus S. Augustinum Tract. 27. in Joann. ubi sic habet, *Caro non prodest quidquam, quomodo illi* (idest Capharnaitæ) *intellexerunt carnem : quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur. Proinde sic dictum est, Caro non prodest quidquam, quomodo dictum est, scientia inflat . . . Et quid est scientia inflat ? sola sine charitate . . . adde ergo scientiæ charitatem, & utilis erit scientia non per se, sed per charitatem. Sic etiamnunc caro non prodest quidquam, sed sola caro : accedat spiritus ad carnem, & prodest plurimum. Nam si caro nihil prodesset, verbum caro non fieret.* Quid clarius ? quid expressius ?

At, inquies, ex S. Augustino Apostoli non hoc corpus, quod videbant, manducaturi erant, nec bibituri illum sanguinem, quem fusuri erant Judæi.

Distinguo, non hoc corpus in eadem forma & specie visibili : Concedo : non hoc corpus in eadem substantia & natura, quamvis in forma spirituali & per se invisibili, sub signis tamen visibilibus : Nego. Hoc

sen-

ısu dixit Apostolus 1. Corinth. 16. corpus, quod ›elitur, idem & non idem resurrecturum, idem in ›stantia, non idem in accidentibus, *seminatur corpus male, surget corpus spirituale*.

Q. 8. *Necessum-ne est ad veritatem formæ, ut tota stantia panis & vini convertatur in corpus & sanguinem Christi?*

R. Affirmant Patres Tridentini sess. 13. c. 4. idque ıper persuasum fuisse in Ecclesia Dei, quod demonıvimus tom. 5. cap. 14. tract. de Euchar. Quin ipse lvinus in refutatione consensus Orthodoxorum sc-i-, quod retento proprio & naturali sensu verborum risti, quemadmodum Lutherani retinent, tolerabir sit doctrina Papistarum, ut loquitur, malletque n amplecti, quam Lutheranorum opinionem. Ea io est, quia pronomen *hoc* vel *hic* adjective, est nonstrativum substantiæ sensibiliter præsentis: Atqui hypothesi quod panis & vinum remaneant, ut condunt Lutherani, substantia sensibiliter præsens est stantia panis & vini: Ergo ea sola demonstratur; ro falsum est, panem esse Corpus Christi, & vin esse ejus sanguinem. Ergo necessum est ad veri-m verborum Christi, *hoc est Corpus meum*, *hic est guis meus*, ut tota substantia panis & vini converır in corpus & sanguinem Christi, quod fide divicredendum definiit Concilium Tridentinum sess. 13. . 2. in quo infernit *mirabilem illam & singularem versionem aptissime transubstantiationem* ab Ecclesia ellatam; Præiverat Concilium Lateranense IV. an- 1215. cap. *firmiter*.

Dices 1. vera est ista propositio de dolio vini *hoc vinum*, etiamsi substantia dolii remaneat sensibiliter ısens: Ergo & ista, *hoc est corpus meum*, modo cor Christi in substantia panis delitescat, sicut vinum dolio.

Nego conseq. & paritatem. Ratio disparitatis est ıd dolium se habeat per modum vasis vinum conntis; ex communi autem hominum usu non attenır continens, sed contentum; unde si quis ferens enam vino plenam quærenti a se, quid præ mani-

bus

bus habeat? responderet lagenam, ejus responsio non esset seria, nec ad mentem interrogantis. At panis aut vinum non est vas institutum ad continendum aliud, ideoque falsa esset ista enunciatio de pane, in quo nummus occultaretur, *hoc est nummus*.

Insta: 2. SS. Patres, ut Ambrosius, Gregorius Nyssenus, Joannes Damascenus, docent panem in corpus Christi converti, quomodo aqua in nuptiis Canæ conversa est in vinum & alimenta transmutantur in carnem comedentis; Atqui in ejusmodi conversionibus materia remanet, solaque forma convertitur; nihilominus tamen verum fuit dicere post aquæ conversionem in nuptiis Canæ factam *hoc est vinum*, & recte de alimentis in carnem conversis diceretur, *hoc est carne*: Ergo a pari vera erit ista propositio, *hoc est Corpus meum*, etiamsi remaneat tota panis materia, solaque ejus forma convertatur in formam corporis Christi. Ita docuit Durandus 14. sæculo, sed dubitanter, *salvo tamen*, inquit, *meliori judicio*.

Distinguo majorem, laudati Patres in exemplum attulerunt conversionem aquæ in vinum, & alimentorum in carnem, ut simpliciter probarent Eucharistiam non esse meram figuram, sed panem per medium conversionem fieri substantialiter corpus Christi, Concedo: ut probarent conversionem illam fieri eo omni modo, quo aqua olim conversa est in vinum, & alimenta quotidie transmutantur in carnem comedentis, Nego majorem. Namque ex iisdem Patribus corpus Christi in Eucharistia est ipsum quod natum ex Maria Virgine, quod affixum est Cruci, in sacramento extitit modo spirituali & invisibili, non palpatur, non frangitur, nec dentibus comminuitur: Atqui si forma corporis Christi, scilicet anima rationalis, uniretur materiæ panis, tanquam proprio corpori, corpus Christi in Eucharistia non esset natum ex Maria Virgine, nec cruci affixum, videretur, palparetur, frangeretur, dentibus comminueretur, species quæ post consecrationem remanent, essent accidentia corporis Christi, ipsique tanquam subjecto extenso inhærerent, quæ omnia longe sunt absurdissima, aliena a men-

nte SS. Patrum & contraria definitioni Concilii Tri- tini. Unde Bellarminus sententiam Durandi hære- am pronuntiat.

Dices 2. ex speciebus Eucharisticis generantur ver- s; Atqui generatio illa fieri nequit nisi ex præja- te materia, alioquin esset creatio, materia autem non est materia corporis Christi, cum illud sit orruptibile. Ergo est materia panis.

Concessa majore, ad minorem alii aliter respon- it. S. Th. 3. p. q. 77. a. 5. respondet quantitatem sup- re vicem materiæ, & vi miraculi vermes, pulve- , cinerem ex ea generari. Alii dicunt novam crea- materiam, quam opinionem sustineri posse admittit gelicus Doctor. Alii opinantur ex aere circumstan- fieri novam illam generationem, quod absolute im- bat idem S. Doctor.

Q. 9. *Totus Christus ponitur-ne sub qualibet specie per ba Consecrationis?*

R. De fide quidem est totum Christum contineri qualibet specie; ita enim definiit Concilium Tri- tinum sess. 13. can. 3. quia Christus Joann. 6. ait: *manducat me, & ipse vivet propter me.* Non dixit *pus meum, sed me.* Christus autem est totum con- s ex duabus naturis & personalitate divina & in- r accipitur ex S. Hieronymo contra Jovinianum, sum manibus pertractatur ex S. Chrysostomo lib. 2. acerdotio, ab omnibus adoratur, priusquam acci- ur ex S. Augustino in Psalm. 68. Atqui nec Ca- , nec Sanguis ejus sine divinitate adoraretur, ista non colliguntur ex verbis consecrationis. Ver- enim seu formæ Sacramentorum in tantum ope- ur, in quantum significant. Atqui ista verba, *Hoc Corpus meum, Hic est sanguis meus*, significant tan- , priora quidem corpus, posteriora vero san- em. Ergo per se ponunt solummodo Corpus specie panis, posteriora vero sub specie vini, sed aturalis connexionis & concomitantiæ, qua partes isti Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non lius moriturus, inter se copulantur, corpus sub ie vini, & sanguis sub specie panis, & anima sub

utra-

utraque sicut & divinitas propter hypostaticam unionem ponuntur. Ita Concilium Tridentinum cit. sess. 13. c. 2. unde colligunt Theologi, quod si in triduo mortis consecrassent Apostoli, corpus fuisset sub specie panis sine anima & sanguine, & sanguis sub specie vini sine corpore & anima, cum tunc temporis ista non essent connexa, sed separata. Secus dicendum de divinitate, quæ corpori etiam mortuo, sicut sanguine effuso fuit semper conjuncta.

CAPUT III.

De Eucharistia spectata in facto esse.

Q. 1. **E***Ucharistia in facto esse est ne Sacramentum proprie dictum?*

R. Affirm. quia est signum sacrum visibile & permanens divinitus institutum ad nostram sanctificationem.

Dices; Sacramenta novæ legis constant ex rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma: Atqui Eucharistia in facto esse non constat verbis: Ergo.

Distinguo majorem. Sacramenta in fieri, Concedo: in facto esse, Nego majorem; Eugenius enim IV. in suo Decreto non dixit omnia sacramenta tribus constant, sed tribus perficiuntur. Pro materia autem Eucharistia in facto esse Theologi communiter assignant species, pro forma vero corpus & sanguinem Christi; quia species sunt pars minus nobilis, determinanturque ad significandam nutritionem spiritualem per corpus & animam Christi, quemadmodum aqua in Baptismo determinatur per formam ad significandam gratiam regenerativam.

Q. 2. *Quot sunt distinguenda circa Eucharistiam in facto esse spectatam?*

R. Tria: 1. id quod est sacramentum tantum. 2. Quod est res sacramenti, & sacramentum simul. 3. Quod est res sacramenti tantum.

Sacramentum tantum est, quod significat nec significatur, ut species panis & vini, quæ sunt merum signum corporis & sanguinis Christi.

Res

Res sacramenti & sacramentum simul est quod significatur & significat, ut corpus & sanguis Christi, quæ significantur per species, & significant gratiam sanctificantem.

Res sacramenti tantum, quod significatur nec significat, ut gratia sacramenti, quæ significatur per species & per corpus & sanguinem Christi, & ipsa nihil significat præterea.

Triplex ille Eucharistiæ respectus imprimis est observandus propter varias tum veterum tum recentiorum loquendi rationes de Eucharistia. Quandoque enim scribunt esse signum seu figuram corporis Christi: sacramentum istud figurate & metaphorice dici corpus Christi. Item peccatores non recipere rem sacramenti, sed sacramentum solum; Quæ omnia verissima sunt, si Eucharistia inadæquate spectetur. Namque sub primo respectu est signum seu figura, quia ut sic significat tantum; significat, inquam, sed rem præsentem & latentem, nempe corpus & sanguinem Christi quemadmodum forma exterior hominis & figura cujuslibet rei, quas Philosophi numerant inter substantiæ accidentia, ab ipsa non separantur. Apud Catholicos mos etiamnum viget appellandi Eucharistiam sacramentum corporis Christi: Quid est autem sacramentum, nisi signum sacrum? Nam ex S. Augustino, signa cum ad res sacras transferuntur, sacramenta dici solent, signum aliud est vacuum, aliud plenum, ut species Eucharisticæ, quæ continent quod significant:

Sub primo etiam illo respectu sacramentum corporis Christi, figurate & metaphorice ex S. Augustino dicitur corpus Christi; quia signa sæpe usurpantur pro re significata, quemadmodum, inquit S. Doctor, dies Dominica dicitur dies Resurrectionis Dominicæ, quia celebratur in signum Resurrectionis, & Baptismus appellatur fides, quia est signum fidei, sed signum efficax & conjunctum cum re significata.

Sub tertio respectu peccatores non recipiunt rem Sacramenti, nempe gratiam, quæ est res tantum; sed recipiunt quod est res & Sacramentum simul, scilicet corpus Domini, alioquin quomodo staret illud Apo-

stoli

Holi 1. Cor. 11. *Qui manducat & bibit indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini*.

Q. 3. *Est-ne de Fide Christum totum contineri in qualibet parte Hostiæ seu Calicis?*

R. De fide est totum contineri facta divisione, ita enim definiit Conc. Trid. sess. 13. can. 3. habeturque tum ex Scriptura Luc. 22. *dividite inter vos*: tum ex Ecclesiæ traditione, quæ peracta consecratione eumdem panem frangere consuevit pluribus distribuendum, sicut & eundem calicem astantibus porrigere.

Dixi, *facta divisione*; nam Concilium non attigit quæstionem, utrum Christus totus contineretur in qualibet parte Hostiæ integræ & Calicis, quamvis Theologi communiter ita affirment; cum per fractionem aut divisionem non fiat nova consecratio, quæ Christum sistat præsentem, ubi non erat.

CAPUT IV.

De Ministro & subjecto Eucharistiæ?

Q. 1. Quis est Minister Eucharistiæ?

R. 1. De fide est solum Sacerdotem esse Ministrum Eucharistiæ conficiendæ. Sic definiit Concilium Lateranense IV. cap. *Firmiter*, & Tridentinum sess. 22. can. 2. Constat enim ex universalis Ecclesiæ traditione Christum Sacerdotes novi Testamenti instituisse per hæc verba Luc. 22. *hoc facite in meam commemorationem*, eaque dirigi ad solos Apostolos eorumque in Sacerdotio successores. *Hilarius Sardus*, inquit S. Hieronymus Dial. cont. Lucif. *cum Diaconus de Ecclesia recesserit ... neque Eucharistiam conficere potest*.

R. 2. Eucharistiæ dispensandæ Minister ordinarius solus est Sacerdos, illius enim est Sacramenta ministrare, cujus est ea conficere: Extraordinarius vero Diaconus. *Diaconus*, inquit Concilium IV. Carthaginense cap. 38. *præsente Presbytero Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget*: Ergo non

non erogat propria auctoritate, sed ex jussione Presbyteri in casu necessitatis solummodo, ac proinde non est Minister ordinarius, sed extraordinarius tantum, ut diximus de Baptismo.

Q. 2. *Quodnam est subjectum capax Eucharistiæ recipiendæ?*

R. Omnis & solus homo baptizatus & viator est capax hujus Sacramenti; fructus vero illius, non nisi qui accedit dispositus.

Dixi 1. *omnis baptizatus*, sive vir, sive mulier; quia character baptismalis se habet per modum potentiæ passivæ ad recipienda alia Sacramenta. Ergo infantes sunt capaces hujus Sacramenti, illisque Ecclesia ministravit per 12. sæcula; sed propter gravia incommoda mutavit disciplinam, ut diximus Tom. 5. Tract. de Eucharistia c. 18. idem de amentibus a nativitate dicendum quod de infantibus. Quid vero de semifatuis & de mutis ac surdis exposuimus citato capite 18.

Dixi 2. Solus; quia non baptizatus, etiamsi sit catechumenus, caret potentia ex institutione Dei necessario prærequisita ad suscipienda alia sacramenta. Reciperet quidem corpus Christi, sed materialiter tantum; quemadmodum in pixyde recipitur.

Dixi 3. *Viator*: quia sacramenta non nisi pro viatoribus instituta sunt. Unde Eucharistia vocatur viaticum, id est viatorum cibus.

Dixi 4. *Sacramenti*, non vero fructus sacramenti; quia ex dicendis soli justi sunt illius capaces.

Dices: Eucharistia datur per modum cibi spiritualis: Atqui peccatores non sunt capaces cibi spiritualis; sunt enim mortui: cadavera autem cibum nec accipere possunt, nec edere, ut dicitur in Concilio Carthaginensi III. cap. 6. Ergo. Distinguo minorem, non sunt capaces cibi spiritualis cum fructu recipiendi, Concedo: sine fructu recipiendi, Nego minorem; peccatum enim lethale non ita dicitur mors animæ, ut nihil in ea vitale relinquat, quemadmodum mors naturalis prorsus extinguit vitam animalem: fides quippe, spes & character baptismalis remanent in peccatore.

CA-

CAPUT V.

De effectibus Sacramenti Eucharistiæ & de dispositionibus ad illud requisitis.

Q. 1. Quot sunt effectus Sacramenti Eucharistiæ?

R. Quatuor. Primus est augmentum gratiæ sanctificantis. Secundus remissio peccatorum venialium. Tertius perseverantia in bono. Quartus gaudium spirituale: quia sacramenta novæ legis efficiunt quod significant: Ergo sacramentum Eucharistiæ, cum detur per modum cibi, & potus spiritualis, eadem operatur in anima, quæ cibus materialis in corpore. *Consequens est*, inquit Eugenius IV. in suo decreto, *quod per hoc Sacramentum in sumentibus digne, gratia augeatur, omnemque effectum, quem materialis cibus & potus quoad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando & delectando: Sacramentum hoc quoad vitam operetur spiritualem*. Itaque cibus materialis, 1. Auget corporis vires, eique incrementum tribuit, quamdiu comedens virilem & perfectam ætatem non attigit. 2. Vires per laborem & calorem naturalem deperditas reparat. 3. Vitam conservat. 4. Delectat, & cum voluptate a bene valentibus percipitur. Similiter sacramentum Eucharistiæ.

1. Tribuit augmentum gratiæ sanctificantis, qua homo fit sanctior, & ad implenda quæ Dei sunt promptior, ac vegetior, *sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem*, ait Christus Joann. 6. vers. 58. *& qui manducat me*, ET IPSE VIVET PROPTER ME.

2. Delet peccata venialia, quibus remittitur charitatis fervor, in quo consistit robur animæ. *Iste panis quotidie sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis*, inquit S. Ambrosius, sive quivis auctor operis de sacramentis lib. 5. cap. 4. & Patres Tridentini sess. 13. c. 2. *Sumi autem voluit* (Christus) *Sacramentum hoc... tanquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis*.

3. Eucharistia conservat vitam spiritualem, juvatque ad perseverandum in bono, *Qui manducat hunc panem, vi-*

vivet in æternum. Joan. 6. & sanctus Bernardus, Serm. 1 cœna: *Duo*, inquit, *operatur in nobis Sacramentum Dominici Corporis, ut scilicet minuat sensum in minimis, & in gravioribus peccatis consensum omnino tollat.* Illud experiuntur, qui frequenter cum debitis dispositionibus ad sacram Mensam accedunt, nempe vitam ducunt absque conscientia gravioris culpæ, quam vulgo non vitant, qui raro ad Divinum illud antidotum recurrunt.

4. In hoc Sacramento gustatur, quam suavis sit Dominus, *in hoc Sacramento*, inquit Clemens V. in Concilio Viennensi, *habetur omne delectamentum, & omnis saporis suavitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur.*

Q. 2. *Quæ dispositiones in adultis requiruntur ad Eucharistiam digne & cum fructu recipiendam?*

R. Aliæ spectant animam, aliæ corpus.

Q. 3. *Quæ dispositiones requiruntur ex parte animæ?*

R. Eædem, quæ in corpore requiruntur ad capiendum cibum materialem; dispositiones enim respondere debent fini Sacramenti, & signo sub quo operatur. Cum autem Sacramentum Eucharistiæ sit institutum ad spiritualem animarum nutritionem, & accipiatur per modum cibi spiritualis, sequitur in anima communicantis easdem requiri dispositiones, quas in corpore exigit cibus materialis. Atqui tria sunt necessaria, ut quis cibo materiali reficiatur. 1. Debet esse vivens. 2. Sanus, alimenta enim sunt noxia febre laborantibus. 3. Quietus, quia labor distrahit spiritus vitales ad nutritionem necessarios. Similiter ad dignam Eucharistiæ perceptionem triplex dispositio in communicante exigitur.

Prima est gratia sanctificans, in qua consistit vita spiritualis. Ita Conc. Trid. sess. 13. cap. 2. *sumi voluit* (Christus) *Sacramentum hoc tamquam spiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur* VIVENTES VITA ILLIUS. Et cap. 7. *Quare communicare volenti revocandum est in memoriam ejus præceptum*, probet se ipsum homo. *Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque*

præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat. Quin communis est Theologorum sententia eum, qui recordatur se in confessione sacramentali inculpate omisisse aliquod peccatum lethale, teneri adire confessarium, priusquam ad Eucharistiam accedat. Quod si quis invincibiliter ignorans se reum peccati lethalis bona fide & devote communicet, de eo sic pronuntiat S. Thomas 3. part. quæst. 79. art. 3. *forte primò non fuit sufficienter contritus, sed devote ac reverenter accedens consequitur gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet & remissionem peccati.* Sed quæstio est an effectus ille sit ex opere operato, an ex opere operantis? Affirmant S. Antoninus, Durandus, Soto, Sylvius: Negant vero S. Bonaventura, Gabriel, Major, & alii quam plurimi: quia sacramenta non efficiunt id quod non significant: Atqui Eucharistia non significat remissionem peccati mortalis, cum detur per modum cibi & potus, qui sane non significant resurrectionem a morte peccati, sed solum nutritionem, quæ supponit hominem vivum. Ergo nisi is, de quo est sermo, ad præsentiam corporis Christi eliciat actum contritionis perfectæ, a peccato lethali non mundabitur per Eucharistiæ perceptionem.

Secunda dispositio est immunitas ab affectu ad peccata venialia; cibus enim solidus, nedum reficit febrientes, quin illis noxius est; febris autem animæ, inquit S. Ambrosius in cap. 4. Luc. avaritia est, libido est, ambitio est, iracundia est. Præterea quamvis peccata venialia non sint obex gratiæ sanctificanti, communicans tamen, nisi eorum affectum deponat per veram pœnitentiam, eorum remissionem non consequitur, nec alios sacramenti effectus, nimirum vires animæ deperditas per concupiscentiæ ardorem non reparabit, non fiet expeditior & promptior ad currendam viam mandatorum Dei: peccata enim venialia directe pugnant contra fervorem charitatis, teporem immittunt, rerumque spiritualium fastidium pariunt.

Tertia dispositio est singularis reverentia, quæ ex attentione & ex actuali devotione exurgit, *nemo*, inquit S. Chrysostomus homil. de non contemnendis Ec-

clesiæ

clesiæ mysteriis, *animo resoluto sacras illas & mysticas laudes ineat; nemo rerum, ac humanæ vitæ consilia illo tempore volutet: sed omni terrena sorde animo pulsa, in cælum quisque se transferat, utpote qui propinquius solio Dei cum Seraphinis volitet.*

Q. 4. *Quæ dispositio ex parte corporis requiritur?*

R. Præcepto Ecclesiastico requiritur jejunium naturale, quibusdam casibus exceptis, *placuit Spiritui sancto*, inquit S. Augustinus Epist. 54. alias 118. *ut in honorem tanti Sacramenti in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quam exteri cibi. Tum ideo per universum orbem mos iste servatur.*

Dixi 1. *Præcepto Ecclesiastico*; quia ex S. August. cit. Epist. Dominus *ideo non præcepit quo deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis per quos Ecclesias dispositurus erat, servaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, ut post cibos alios semper acciperetur, credo quod eum morem nemo variasset.*

Dixi 2. *Jejunium naturale*, quo excluditur quidquid per modum cibi, aut potus in stomachum trajicitur a media nocte per primum horologii pulsum designata, sive illud nutriat, sive non nutriat, ut medicina, nummus, charta, &c. quæ solvunt jejunium naturale, non Ecclesiasticum. Quæ vero per modum salivæ, aut respirationis in stomachum decidunt, ut sanguis, pituita a cerebro, reliquiæ vini & aquæ, quibus os abluitur, vel cibi in ore fortuito remanentes, floccus nivis vel culex, jejunio naturali non adversantur. Secus dicendum de sacchаro, & aliis ejusmodi, quæ, si post mediam noctem liquefacta in stomachum defluant, communionem debent impedire, cum non sumantur per modum salivæ, aut respirationis.

Dixi 3. *Quibusdam casibus exceptis*. Namque 1. Eucharistia periculose decumbentibus ministranda est, potestque sæpius ministrari, si infirmitas sit diuturnior, quando jejuni sine gravi incommodo eam recipere non possunt. 2. Quando celebrans loco vini incaute aquam hausit, aut ipsi deficienti post consecrationem, non potest substitui alius Sacerdos nisi pransus, aut reliquiæ consecratæ post ablutionem sumendæ sunt, quod

ad formulas integras extendendum est, ubi servari non possunt, in ejusmodi casibus jejunium ad communionem non requiritur.

Concilia, Patres, & ex iis S. Thom. 3. part. q. 70. artic. 6. ad communionem requirunt sensus quietos & liberos ab illa perturbatione, quæ sequitur ex quibusdam actibus sive licitis, sive illicitis, *ex quadam congruentia impedit evagatio mentis, quæ sequitur pollutionem nocturnam, præcipue quando cum turpi imaginatione contingit*, inquit Angelicus Doctor. Et in 4. dist. 9. art. 4. *non esset consulendum alicui, quod statim post peccatum mortale etiam contritus & confessus ad Eucharistiam accederet;* quoniam ista mentem deprimunt, distrahunt, tolluntque attentionem & devotionem. Idem dicendum de crapula ex hesterno cibo venialiter immoderato, inde enim prægravatur animus & difficilius ad supernaturalia assurgit.

CAPUT VI.

De necessitate Sacramenti Eucharistiæ.

Q. 1. EST-ne *necessaria Eucharistiæ perceptio?*

R. Adversus Græcos Schismaticos non est necessaria necessitate medii; quia illud Sacramentum absolute non est necessarium necessitate medii, sine quo fideles a peccatis abluuntur, sanctificantur, efficiunturque membra Ecclesiæ; Atqui fideles per Baptismum, & sine sacramento Eucharistiæ hæc Beneficia consequuntur, ut patet vel ex parvulis post Baptismum decedentibus de quibus sic scribit S. Augustinus lib. de dono perseverantiæ cap. 12. *absit ut causam parvulorum sic relinquamus, ut esse nobis dicamus incertum, utrum in Christo regenerati, si moriantur parvuli, transeant in æternam salutem:* Ergo.

Dices. Christus de Eucharistia eodem modo loquitur, quo de Baptismo & Pœnitentia; de Baptismo quidem sic ait Jo: 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu*

ritu sancto, non potest introire in regnum Dei; de pœnitentia item Luc. 13. *nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis.* Similiter de Eucharistia Jo: 6. *nisi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Atqui priora verba innuunt Baptismum & pœnitentiam esse necessaria necessitate medii: Ergo & posteriora eandem necessitatem Eucharistiæ exprimunt.

Disting. maj. Iisdem verbis diverso sensu intelligendis, Concedo: eodem sensu intelligendis, Nego maj. Namque eadem verba pro varietate materiæ variam intelligentiam exigunt. Quis enim, v. g. ex his Christi verbis Jo: 13. *si non lavero te, non habebis partem mecum*, colliget lotionem pedum esse necessariam necessitate medii, sicut Baptismum & Pœnitentiam? Cum autem non colligitur illa necessitas, nisi quia lotio pedum non remittit peccata lethalia, non confert primam gratiam? Ergo cum Eucharistia non sit instituta ad delendum peccatum mortale, nec ad conferendam primam gratiam, sed solum ad eam augendam & perficiendam, necessario concluditur eam non esse absolute necessariam necessitate medii.

Dixi *absolute;* nam ex dictis Adulti sine frequentiori usu tanti sacramenti difficilius in gratia accepta perseverant.

Instas: S. Augustinus lib. 1. de pecc. mor. cap. 20. Innocentius I. Epist. ad Patres Concilii Milevitani inter Augustinianas 182. alias 93. Gelasius summus Pontifex Epist. 7. scribunt parvulos, nisi manducaverint carnem filii hominis, vitam æternam consequi non posse, *neminem videmus exceptum*, inquit Gelasius, *nec aliquis ausus est dicere parvulum sine hoc sacramento salutari ad vitam æternam posse perduci:* Ergo.

Disting. ant. Parvuli nondum baptizati vitam æternam consequi non possunt sine Eucharistiæ perceptione spirituali, & in voto implicito, seu interpretativo, quod intelligitur in ipsa susceptione Baptismi, concedo: parvuli jam baptizati vitam æternam consequi non possunt sine actuali Eucharistiæ perceptione, Nego ant. Ita S. Fulgentius in Epist. ad Ferrandum interpretatus

est S. Augustinum, ac consequenter laudatos summos Pontifices; suadeturque ejusmodi interpretatio, tum ex verbis citatis lib. de dono perseverantiæ, tum ex scopo laudatorum patrum, nimirum pugnant adversus Pelagianos, qui negabant peccatum originale, atque ut eluderent Textum S. Joannis, *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrcire in regnum Dei*, respondebant excludi a regno Dei non esse pœnam inflictam propter aliquod peccatum, sed meram privationem alicujus eximii doni in gratiam solius Baptismi conferendi; neque propterea parvulos non baptizatos fore miseros, utpote qui habituri essent vitam æternam, quam Hæretici illi distinguebant a regno Dei. Hinc laudati Patres evincunt ex cap. 6. Jo: parvulos sine Baptismo decedentes nequidem habituros vitam æternam; verba enim Christi Domini, *nisi manducaveritis*, &c. neminem excipiunt, ac proinde parvulos, qui decedunt sine Baptismo, fore miseros, quod supponit in eis peccatum. Per Baptismum autem spiritualiter manducant carnem Christi & corporis ejus fiunt participes, quatenus fiunt membra Ecclesiæ, quæ est corpus ejus.

R. 2. Eucharistia est necessaria necessitate præcepti tum divini Joann. 6. *nisi manducaveritis*, &c. tum Ecclesiastici, ex can. *omnis utriusque sexus*, qui est Concilii Lateranensis IV. & confirmatur a Concilio Tridentino sess. 13. can. 9.

Q. 2. *Satisfit ne præcepto communionis annuæ per communionem sacrilegam?*

Communiter affirmarunt moderni Casuistæ; sed eorum doctrinam proscripsit Innocentius XI. ut scandalosam anno 1679. & Clerus Gallicanus anno 1700. tanquam erroneam, impietati & sacrilegio faventem, & præcepto Ecclesiæ illudentem.

Q. 3. *Eucharistia est-ne ab omnibus adultis recipienda sub utraque specie ex præcepto divino?*

R. Minime; *si quis dixerit*, ait Concilium Tridentinum sess. 21. can. 1. *ex Dei præcepto, vel necessitate salutis omnes & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathe-*

ma

ma sit. Constat autem Concilii definitio tum ex scriptura, quæ vitam promittit unam speciem panis sumentibus, *qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. Joann. 6. tum ex Traditione Ecclesiæ, quæ semper ad meram disciplinam retulit Eucharistiæ dispensationem sub una, vel duabus speciebus. Primis enim sæculis Eucharistia in specie panis domum deferebatur, ut observavimus cap. 1. Infirmis ministrabatur aliquando sub sola specie panis ex Eusebio lib. 6. histor. cap. 44. aliquando sub sola specie vini ex Concilio Toletano XI. can. 11. *quia, inquit, solent tanto siccitatis pondere deprimi, ut nullis ciborum illationibus possint refici*. Apud Latinos ex more perantiquo Sacerdos die Veneris Sancta communicat ex præsanctificatis in sola panis specie: apud Græcos vero singulis diebus Quadragesimæ, solis exceptis Sabbatis & Dominicis diebus. Nunc quidem intingunt panem consecratum in speciebus vini, sed supponunt ignem sacro disco, ut nihil humoris remaneat. S. Hieronymus Epist. 22. meminit quarumdam Virginum, quæ ita erant abstemiæ, ut in ipsis mysteriis speciem vini non sumerent. Quin ipsimet Novatores a Calice eximunt abstemios, & alios, qui ægre ferunt labia admovere ad calicem halitibus & sordibus vilium hominum infectum.

Objiciunt tamen Novatores illud Jo: 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem &c.* sed mala fide, cum adversus catholicos contendant eo loci sermonem non esse de Sacramento Eucharistiæ, sed de sola fide in Christum. Deinde cum sub qualibet specie totus Christus contineatur, fideles sumendo speciem panis, manducant Christi carnem, & bibunt ejus sanguinem; in spiritualibus enim idem est manducare & bibere, juxta illud Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam*.

Instant: Christus Matth. 26. porrigens Calicem Apostolis ait, *Bibite ex hoc omnes*. Unde Calvinus. *En, inquit, edictum æterni regis*. Ergo.

Nego conseq. Quia etsi verba non sint invitantis solum, sed etiam præcipientis, constat ex Traditione

ea dirigi ad solos Apostolos & ad eorum in Sacerdotio successores, qui utramque speciem in Sacrificio adhibere debent & sumere.

SECUNDA PARS
DE MISSÆ
SACRIFICIO.

CAPUT PRIMUM.

De Missæ notione.

Q. 1. UNde *Missæ nomen?*

R. A verbo, *mitto*; sive quia Christus nobis est hostia missa a Deo, sive quia celebrans preces per Angelum mittit ad Deum sicut astantes per Sacerdotem. Ita S. Thom. q. 83. art. 4. ad 9. sive quia, peracto sacrificio populus dimittitur per hæc verba, *Ite, Missa est.*

Frustra Novatores a nobis quærunt, in quo scripturæ loco nomen illud, *Missa*, reperiatur, cum ne ipsi nomen, *consubstantiale*, in scripturis reperiant, satisque sit rem nomine significatam haberi in scripturis.

Q. 2. *Quid significatur nomine Missæ?*

R. Oblatio Deo facta corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini.

Q. 3. *In quo scripturæ loco reperitur illa Missæ significatio?*

R. Reperitur Matth. 26. & Luc. 22. ubi Christus postquam benedixit panem, & gratias egit, sic alloquitur Apostolos, *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur...* Non ait: *vobis datur*, sed *pro vobis datur*, id est, Deo Patri offertur. Similiter & de Calice dixit, *hic est calix, novum Testamentum in sangui-*

ne

ne meo, qui pro vobis fundetur, vel *funditur*, ut in textu Græco, & apud Matthæum, *pro multis effundetur*. Pro vobis non funditur, pro multis vero in Cruce effundetur. Sic Apostolus 1. Cor. 10. citatos Textus intellexit: *Calix benedictionis*, inquit, *cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* Ibi opponit Apostolus altare & sacrificium christianorum, altari & sacrificio Gentilium, *quæ immolant gentes*, inquit, *Dæmoniis immolant & non Deo ... non potestis mensæ Domini participes esse & mensæ dæmoniorum*. Mensa dæmoniorum hic est altare proprie dictum, sicut immolatio dæmoniis sacrificium; Ergo & mensa Domini est verum altare, & calix in ea oblatus verum sacrificium. Illud autem sacrificium quod Christus Dominus in ultima cœna obtulit *pro ineffabili arcanoque Sacrificii modo præoccupat impetum violentum, ac se se oblationem & victimam offert pro nobis Sacerdos simul & Agnus Dei ... cum Corpus suum ad comedendum, & sanguinem ad bibendum familiaribus præbuit*, inquit S. Gregorius Nyssenus Orat. 1. de Resurrect. & S. Chrysostomus Homil. 24. in 1. ad Cor. pro brutorum cæde seipsum offerendum præcipit. Plura vide Tom. 5. c. 4. de sacrificio Missæ.

Confirmatur: Christus est Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech: Ergo debuit offerre sacrificium ritu Melchisedech: Sacerdotium enim essentialiter ordinatur ad sacrificium: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*, Hebr. 5. Atqui sacrificium Melchisedech est in pane & vino, Gen. 14. Ergo Christus verum sacrificium obtulit in pane & vino, *Rex Salem Sacerdos Dei altissimi*, inquit S. Clemens Alexandrinus Auctor secundi sæculi lib. 4. Strom. circa finem, *vinum & panem sanctificatum dedit nutrimentum in typum Eucharistiæ?*

Quid sit sacrificium proprie dictum, quomodo differat a sacramento, & quatenus ejus definitio conveniat Eucharistiæ, exposuimus initio hujus Tractatus.

Q. 4. *Necessum-ne est ut in vera Religione existat Sacrificium proprie dictum?*

R. Affirmative, efficaciterque probat S. Thom. 2. 2. q. 85. art. 1. quia ratio naturalis dictat, ut homo exterius testetur suam subjectionem & reverentiam erga suum dominum; unde in omni Republica specialis honos exterior supremo Principi ita determinatus est, ut nulli alteri absque crimine læsæ Majestatis exhiberi possit. Ergo cum Religio ad hoc sit instituta, ut cultus Deo debitus reddatur, necesse est ut in omni Religione reperiatur Sacrificium proprie dictum, utpote unicus exterioris latriæ cultus. *In qualibet ætate*, inquit Angelicus Doctor, *& apud quaslibet hominum nationes semper fuit aliqua Sacrificiorum oblatio*. Nec dubitat idem Sanctus Doctor quin Adamus in statu innocentiæ, licet brevissimo, Sacrificium Deo obtulerit; atque exemplo præiverit filiis suis, de quibus S. Augustinus lib. 10. de civ. cap. 4. sic scribit: *Quam antiquus sit in sacrificando Dei cultus, duo illi fratres Cain & Abel satis indicant*. Et cap. 19. *sed nec ob aliud fallaces illi Spiritus* (Dæmones) *sibi hoc exigunt, nisi quia vero Deo deberi sciunt*. Porro Christus, qui non venit legem naturalem solvere, sed adimplere, a Religione, quam instituit præstantissimam, non expunxit quæ sunt juris naturalis, ut Sacrificium: Ergo Pseudo-reformati, qui omne Sacrificium exterius rejiciunt, non solum contra fidem, sed etiam contra legem naturalem delinquunt.

Q. 5. *Quare Sacrificium proprie dictum soli Deo offerri potest?*

R. Quia per victimæ mactationem testamur Deum esse rerum omnium auctorem & Dominum, profitemurque nos totos divinæ ejus majestati devovere cum victima, cujus sanguinem in hujusce nostræ charitatis signum offerimus. Qui sane honos creaturæ sine sacrilegio deferri non potest ex S. Augustino lib. 20. contra Faustum cap. 21. *illo cultu, qui Græce latriæ dicitur, cum sit quædam proprie divinitati debita servitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi unum Deum. Cum autem ad hunc cultum pertineat oblatio Sacrificii ... nulli tale aliquid offerimus, aut offerendum præcipimus, vel cuiquam Martyri, vel cuiquam sanctæ animæ, vel cuiquam sancto Angelo*.

Ergo

Ergo sacrificium proprie dictum est in genere signi, sicut & sacramentum, sed diverso modo, nam sacramentum est signum, quo Deus significat se dare gratiam digne suscipientibus: sacrificium vero est signum, quo testamur exterius nos totos Deo per charitatem devovere, *sacrificium*, inquit S. Aug. lib. 10. de Civ. c. 5. *est visibile invisibilis sacrificii Sacramentum, idest, sacrum signum*. Quodnam vero sit illud invisibile Sacrificium exponit c. 6. his verbis, *Anima ipsa, cum se refert ad Deum, ut igne amoris ejus accensa, formam concupiscentiæ sæcularis amittat, eique tanquam incommutabili formæ subdita reformetur, fit sacrificium*. Atque in hujusce rei testificationem Sacerdotes veteris testamenti imponebant manus super caput victimæ, & Sacerdotes novi Testamenti eas extendunt super oblatas ut significent se & adstantes spiritualiter immolare cum victima, quam exterius offerunt, *hic est Dei cultus, hæc vera Religio, hæc vera pietas, hæc tantum Deo debita servitus*, inquit S. Augustinus cit. lib. 10. cap. 4.

Ergo sacrificium exterius sine interiori est signum falsum, significat enim quod non est; nempe cor contritum, humiliatum, Deo totaliter deditum & ex amore serviens. Unde S. August. cit. lib. 10. c. 5. expendens illud Psal. 50. *holocaustis non delectaberis, sacrificium Deo spiritus contribulatus*, sic scribit, *intueamur, quemadmodum ubi Deus dixit nolle sacrificium, ibi Deus ostendit velle sacrificium. Non vult ergo sacrificium trucidati pecoris, sed vult sacrificium contriti cordis*.

Q. 6. *Quotuplicis generis est sacrificium proprie dictum?*

R. Quadruplicis. Primum dicitur latreuticum seu holocaustum, in quo juxta ritum Aaronicum igne prorsus consumebatur victima ad recognoscendam infinitam Dei majestatem & absolutum ejus dominium in omnes creaturas, ita ut possit absque injuria, & auferre concessa, vitam & omne quod sumus, & negare expetita, quantumcumque nobis necessaria. Secundum dicitur Eucharisticum, seu gratiarum actionis in grati animi testimonium erga bonitatem & misericordiam Dei, qui nos immeritos suis cumulat beneficiis. Tertium est propitiatorium ad satisfaciendum ex sincero pœni-

tentiæ affectu divinæ justitiæ, & placandam ejus iram; quam provocarunt peccata nostra. Quartum est impetratorium & pacificum pro novis beneficiis a Deo obtinendis.

Q. 7. *Quatuor illæ sacrificii species existunt-ne in Religione Christiana?*

R. Existunt eminentiori modo in Missa unico Christianorum sacrificio, quod offerunt ob quatuor illos recensitos fines, est enim latreuticum seu Holocaustum, & Eucharisticum, propitiatorium, & impetratorium. Quod sit propitiatorium Concil. Trid. sess. 22. can. 3. definiit. Et S. August. lib. 10. *de Civit.* cap. 20. docet quatuor recensitas sacrificii species in illo contineri. *Hujus sacrificii*, inquit, *multiplicia variaque signa erant sacrificia prisca Sanctorum, cum hoc unum per multa figuraretur tanquam verbis multis res una diceretur*. Et Psal. 39. num. 12. *Cum datum est, quod promissum est, ablata sunt verba promissiva, data sunt completiva . . . Quid est quod datum est completivum? Corpus quod nostis, quod non omnes nostis*, scilicet propter Catechumenos, quibus hoc mysterium celabatur.

Ex his discant fideles, qua mente, & quo fine ad sacrificium Missæ convenire debeant.

Dices: Christus per sacrificium Crucis omnia nobis meruit, *Una enim oblatione consummavit in æternum sanctificatos*, Hebr. 10. Ergo cum injuria Passionis ejus asseritur Missæ sacrificium.

Nego conseq. 1. Quia sacrificium Missæ ex dictis est idem cum sacrificio Crucis, differtque sola offerendi ratione. 2. Quia sacrificium Missæ nihil addit meritis passionis Christi; sed solum applicat quæ Christus pro nobis in Cruce meritus est. An non ipsimet adversarii credunt sine injuria Passionis, sibi applicari per Sacramenta Baptismi & cœnæ merita Passionis Christi? 3. Quia Christus jussit ut Eucharistiam celebraremus in ejus commemorationem & gratiarum actionem. 4. Quia in Cruce caput sine membris, hoc est, Christus sine Ecclsia, quæ est corpus & plenitudo ejus; Eph. 1. se solum obtulit; in societate vero Christianorum totus ipse, caput simul & corpus offertur conjunctim

tum

tum per ipsum Sacerdotem magnum ; tum per Fideles, qui tanquam ejus membra participes sunt regalis & spiritualis ejus Sacerdotii, 1. Petr. 2. ut sic holocaustum sit ex omni parte integrum, nihilque totalis victimæ remaneat, quod non igne ardentissimi amoris incendatur.

Hujusce admirabilis Mysterii Symbolum S. Cyprianus, Epist. 63. agnoscit in mixtione aquæ cum vino sacrificii ; namque aqua ex Apoc. 17. populus est, & vinum sanguinem Domini significat. Aqua sola est plebs sine Christo, neutra separatim debet esse materia sacrificii ; sed mixtio utriusque fit universale Religionis Christianæ sacrificium Deo acceptissimum : *Sacerdos* (Christus) *est ipse offerens, ipse & oblatio*, inquit S. Aug. lib. 10. de civ. cap. 20. *cujus rei Sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium ; cum ipsius corporis ipse sit caput, & ipsius capitis ipsa sit corpus, tam ipsa per ipsum, quam ipse per ipsam suetus offerri.*

Instas : Per Sacramenta fructus Passionis Christi nobis sufficienter applicantur : Ergo frustra sacrificium.

Nego ant. tum quia Sacramenta aliis non prosunt, quam suscipientibus : tum quia adultos non disponunt, sed supponunt dispositos ; alias non illos sanctificant, sed inquinant. At sacrificium pro omnibus offertur, omnibus prodesse potest etiam infidelibus & peccatoribus obstinatis, iisque impetrat auxilia actualia, quibus per veram conversionem & pœnitentiam ad sacramentum Baptismi vel Pœnitentiæ præparentur : *Hujus quippe oblatione placatus Dominus*, inquiunt Patres Trid. sess. 22. cap. 2. *gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.*

Q. 8. *In qua Missæ parte sita est sacrificii essentia ?*

R. 1. Certum est non consistere in oblatione panis & vini : tum quia ejusmodi oblatio præparatoria est, ex humana institutione ad invocandum Spiritum-sanctum : tum quia ex dictis una est hostia sacrificii cruenti & incruenti ; Atqui panis & vinum in cruce non sunt oblata : Ergo.

R. 2. Communio Sacerdotis offerentis non est sacrificii pars essentialis, sed solum integrans : tum quia

dea

de fide est Christum in novissima cœna verum obtulisse sacrificium: At non ita certum est ipsum Sacramentaliter communicasse, quamvis communis sit Theologorum sententia ipsum fuisse cibum & convivam; tum quia actio sacrificativa est propria sacerdotis; Atqui communio talis non est, nam & Laici communicant, & Diaconi tanquam Ministri extraordinarii Eucharistiam distribuunt: tum denique quia in sacrificiis veterum participatio victimæ non constituebat sacrificium, sed illud perfectum supponebat. Communionem tamen Sacerdotis offerentis non solum esse præcepti divini; sed etiam pertinere ad integritatem sacrificii suadet Ecclesiæ disciplina, juxta quam, si contingat celebrantem repentino morbo corripi ante sumptionem utriusque speciei: alius substituitur Sacerdos etiam non jejunus, si alter desit; qui utramque speciem sumat, ut perficiatur Sacramentum, inquit S. Thom. quæst. 83, art. 3. ad 6. cum ad ministrandum viaticum, quod est præcepti divini in periculo mortis, Ecclesia non permittat Sacerdotem non jejunum conficere. Hinc cap. *Comperimus* de consecr. dist. 2. dicitur immane esse sacrilegium, si celebrans utramque non sumat speciem. Et cap. *Relatum*, habetur, *Quale erit sacrificium, cujus neque sacrificans particeps esse dignoscitur?*

Dixi, *Sacerdotis offerentis*; quamvis enim illud sit Ecclesiæ votum, ut fideles Missæ sacrificio astantes sacramentaliter communicent, ut colligitur ex Concil. Trident. sess. 22. cap. 6. cujus verba sunt ponderanda: *Optaret quidem sacro-sancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quod ad eos sanctissimi hujus sacrificii fructus uberior proveniret*; can. 8. anathemate percussit Lutheranos debacchantes adversus Missas privatas: in quibus solus Sacerdos communicat, tanquam præcepto divino contrarias, ideoque abrogandas; ejusmodi enim divinum præceptum neque ex Scriptura, neque ex Traditione colligi potest: non ex Scriptura; verba enim ista, *Hoc facite in meam commemorationem*, diriguntur ad Apostolos & eorum in Sacerdotio successores, ut jam

dixi-

diximus. Neque etiam ex Traditione Ecclesiæ, cujus est Scripturam interpretari, imo ex ea contrarium evincitur; nam can. 9. Apostolorum excusantur Clerici, qui ex rationabili causa non communicant. Concilium Agathense anno 511. præcipit ut fideles adsint Missæ sacrificio singulis diebus Dominicis, communicent autem ter in anno, scilicet in Natali Domini, Paschate & Pentecoste. Denique semper licuit interesse pluribus sacris uno die, ut in Natali Domini, in quo Sacerdos ter celebrabat ex S. Gregorio Hom. 8. in Evang. prohibitum vero fuit semper Laicis pluries uno die communicare. Ergo Ecclesia nunquam credidit astantes Missæ sacrificio teneri communicare ex præcepto divino. Sed cum illud sit convenientissimum, Pastores, ut S. Chrysostomus, gravissimis verbis fideles increpabant, atque etiamnum increpant, qui negligunt altaris fieri participes.

R. 3. Tota missæ Sacrificii essentia consistit in consecratione, tria enim, quæ ad veri sacrificii essentiam pertinent, scilicet Minister legitimus, oblatio rei sensibilis, & ejus immolatio in hac actione reperiuntur. Christus summus Sacerdos per Ministrum suum specialiter deputatum loquitur & consecrationem perficit, *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus*, &c. Ista enim profert Sacerdos in persona Christi, non in sua; cum non suum, sed Christi corpus & sanguinem demonstret. Christus quoque est victima per species sensibiles, quæ hoc ipso offertur, quo in altari ponitur. Denique Christus victima in hac actione Mystice immolatur; *Christus semel immolatus est in seipso*, inquit S. August. Epist. 23. *in Sacramento omni die populis immolatur*, quatenus vi verborum tanquam gladio spirituali sanguis ejus a corpore separatur ad recognoscendum supremum Dei dominium.

Nec dicas actu & de facto non separari: quod enim per concomitantiam, ut ajunt, corpus reperiatur sub vini speciebus, illud est per accidens actioni sacrificativæ; quæ per se est separativa, ut diximus.

Alii & quidem graves Theologi aliter explicant, nempe ad sacrificium commemorativum inquiunt, non requi-

requiritur actualis immolatio; sed satis est, ut oblatio fiat victimæ jam immolatæ, ut patet ex ritu Aaronico, secundum quem summus Pontifex semel in anno sanguinem hirci, qui prius immolatus fuerat, in sacrificium offerebat absque nova immolatione, Lev. 16. Similiter Sacerdos, vel potius Christus per Sacerdotem in altari jugiter offert se in Cruce jam mactatum, ut fusius & dilucidius exposui Tom. 5. *part.* 2. *c.* 5.

Dices: Actio productiva non est destructio: Atqui consecratio est actio sacramentaliter Christi productiva; Ergo non potest dici sacramentaliter seu mystice destructiva.

Distinguo majorem: Actio absolute & simpliciter productiva, Concedo: productiva mortuo quodam modo, quemadmodum producitur abortus, Nego majorem: Nam abortus simul producitur & destruitur. Porro Christus per consecrationem vi verborum sistitur in altari mortuo quodam modo.

Q. 9. *Utriusque speciei consecratio pertinet-ne ad essentiam sacrificii?*

R. Non conveniunt Theologi, communior tamen est, & ut videtur longe verior sententia utriusque speciei consecrationem requiri ad veritatem sacrificii; quia sicut in Baptismo debet fieri expressa Trinitatis professio, sic in sacrificio Missæ requiritur clarissima passionis repræsentatio, qualis non est, si repræsentetur solum Christi Corpus, quod revera existit sub specie panis priusquam consecretur Calix.

CAPUT II.

De efficacia Sacrificii Missæ.

Q. 1. S*Acrificium Missæ habet-ne vim producendi aliquem effectum ex se, & ex opere operato?*

R. Affirmative; quia illud dicitur opus operatum, quod non repetitur ex dispositionibus offerentis aut ministrantis: Atqui beneficia, quæ obtinentur per sacrifi-

crificium Missæ, non repetuntur ex dispositionibus offerentis, nec eorum pro quibus offertur; cum offeratur pro infidelibus & peccatoribus a Sacerdote aliquando indignissimo: *Illa munda oblatio est*, inquit Concil. Trid. sess. 22. cap. 1. *quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest*. Et cap. 2. *Hujus oblatione placatus Dominus, gratiam & donum Pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.*

Q. 2. *Quomodo sacrificium Missæ operatur?*

R. Non operatur per modum signi, quemadmodum sacramenta novæ Legis, quæ per se efficiunt gratiam, quam significant, sacrificium quippe exterius non est signum gratiæ, sed nostræ dependentiæ, reverentiæ & amoris erga Deum. Operatur itaque sacrificium Missæ per modum impetrationis: est enim excellentissima orationis species, quæ dirigitur ad Deum cum munerum oblatione.

Q. 3. *Sacrificium Missæ est-ne valoris infiniti?*

R. Dissentiunt Theologi, sed verior videtur sententia affirmans; quia sacrificium Missæ ex dictis idem est cum crucis sacrificio: Ergo sicut sacrificium crucis vim habet infinitam ad promerenda nobis divina beneficia; sic sacrificium Missæ ad ea nobis impetranda & applicanda; institutum enim est ad applicanda, quæ Christus per passionem suam nobis promeruit. Favet praxis universalis Ecclesiæ, secundum quam Sacerdos tenetur offerre sacrificium pro omnibus orthodoxis vivis & defunctis, etiamsi stipendium ab aliquo acceperit, ut pro eo specialiter offeratur. Fieret autem ei injuria, si sacrificium pro pluribus oblatum, minus ipsi prodesset. Ergo Ecclesia existimat valorem sacrificii non minui, dum in plures dividitur, ac proinde censet eum esse infinitum. Adde preces publicas, propter quas simul fundendas multi confluunt ad Ecclesiam Parochialem esse magis impetratorias pro singulis, quam si privatim funderentur: *Convenimus in Cœtum & Congregationem*, inquit Tertullianus, Apol. 39. *ut Deum, quasi manu facta, precationibus ambiamus orantes. Hæc vis Deo grata est.*

Ergo, inquies, Sacerdos uno sacrificio satisfaciet omni-

omnibus Missis, quas quotidie celebrare tenetur, frustraque plura offeruntur sacrificia pro uno & eodem beneficio obtinendo.

Nego conseq. Namque 1. Summi Pontifices prohibuere, ne plura stipendia pro uno sacrificio acciperentur: tum quia opposita sententia probabilitate non caret, tum quia minueretur cultus divinus; tum quia hæc sordida Sacerdotum avaritia in grave fidelium verteretur scandalum. Cum ergo Lex Ecclesiastica, aut usus communiter receptus fixerit, quam eleemosynam Sacerdos pro quolibet ministerio debeat accipere, peccat contra justitiam, & ad restitutionem tenetur, si plus accipiat, quam lege præfixum est, nisi ultro offeratur ab iis qui legem noverunt.

2. Argumentum petitum ex eo quod plura offerantur sacrificia pro uno & eodem beneficio obtinendo nimis probat; inde enim concludere liceret Missæ sacrificium nullam habere efficaciam ex opere operato, cum aliquando repetatur ad unum & eundem effectum obtinendum: quia hi, pro quibus offertur, obicem ponunt: *Dicendum*, inquit S. Thomas quæst. 79. art. 7. ad 2. *quod sicut Passio Christi prodest quidem omnibus, quantum ad sufficientiam: sed effectum non habet, nisi in illis, qui Passioni Christi conjunguntur per fidem & charitatem; ita & hoc sacrificium quod est memoriale Passionis Dominicæ.* Idem repetit art. 5.

Q. 4. *Quinam sunt effectus sacrificii Missæ?*

R. 1. Est propitiatorium, valetque ad peccatorum veniam & satisfactionem. Propositio est de fide expresse definita a Conc. Trid. sess. 22. can. 3. Namque Heb. 5. *Omnis Pontifex ... pro hominibus constituitur ... ut offerat dona & sacrificia pro peccatis:* Atqui Christus est Pontifex secundum ordinem Melchisedech; Ergo sacrificium, quod obtulit ritu Melchisedech, hoc est, in pane & vino, est in remissionem peccatorum; *In multis sacrificiis*, inquit S. Aug. quæst. 57. in Levit. *quæ pro peccatis offerebantur, unum hoc nostrum sacrificium signatur, in quo fit vera remissio peccatorum.*

Dices: Si per sacrificium Missæ habeatur remissio peccatorum, frustranea sunt sacramenta Baptismi & Pœnitentiæ,

Di-

Distinguo: si sacrificium Missæ peccata immediate remittat, con. si remote tantum, & mediantibus sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ, Nego. Itaque valet sacrificium vel pro muliere prægnante, ut feliciter pariat & proles Baptismum consequatur, vel pro peccatore, ut Pœnitentia moveatur, & sacramentum Pœnitentiæ rite dispositus suscipiat; sed peccatum sive originale, sive actuale per se immediate non remittit.

R. 2. Reatus pœnæ temporalis per sacrificium Missæ immediate solvitur saltem ex parte. Nam ex dicendis Missæ sacrificium offertur pro defunctis, in quibus sola pœna temporalis relaxanda est, ad quem effectum nihil conferunt, cum non sint in statu merendi.

R. 3. Prodest justis viris ad gratiæ sanctificantis augmentum, non quidem immediate, sicut sacramenta; sed mediate, quatenus per illud impetrantur Gratiæ actuales, per quas justi eliciunt bona opera de condigno meritoria augmenti Gratiæ sanctificantis.

R. 4. Per sacrificium Missæ impetrantur bona temporalia, quæ ex Dei ordinatione conferunt ad salutem æternam, ut expresse definiit Conc. Trid. sess. 22. can. 3. *Si quis dixerit Missæ Sacrificium . . . neque pro vivis & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus,* ET ALIIS NECESSITATIBUS *offerri debere, anathema sit.* Constat enim ex universali Ecclesiæ praxi sacrificium pro hujusmodi necessitatibus temporalibus semper fuisse oblatum. *Pro infirmis,* inquit S. Chrysost. Hom. 71. in Joann. *& terræ & maris, & universi orbis fructibus sacrificamus.* Et S. Augustinus lib. 22. de Civit. cap. 8. refert Missæ sacrificio vexationem spirituum malignorum cessasse in quibusdam ædibus.

CAPUT III.

De iis pro quibus licet offerre Missæ Sacrificium.

Q. 1. PRO *quibusdam offerri potest Missæ Sacrificium?*

R. 1. De fide est posse offerri pro vivis & defunctis; ut patet ex supra laudato can. 3. sess. 22.

Con-

Concilii Tridentini. Sed difficultas est, an pro omnibus vivis & defunctis possit offerri? Quare

R. 2. Pro omnibus viris justis & peccatoribus, nisi sint excommunicati non tolerati, offerre licet, diverso tamen modo. *Sacrificamus pro salute Imperatoris*, inquit Tertullianus, lib. ad Scapulam, cap. 2.

Dixi 1. *Nisi sint Excommunicati non tolerati*: quia Ecclesia eos excludit a suis orationibus & suffragiis, prohibetque ne ad altare nominentur, cap. *A nobis*, de Sententia excommunic. non tolerati autem dicuntur, qui per Sententiam Judicis nominatim ut tales fuerunt declarati. Possunt tamen Fideles, & ipse celebrans pro iisdem privatim orare.

Dixi 2. *Diverso tamen modo*; quia Ecclesia in orationibus publicis non solet nomina Infidelium, Haereticorum & Schismaticorum appellare; sed pro eis orat indirecte, quatenus sacrificium offert pro dilatatione nominis christiani, Haeresum extirpatione & Schismatum extinctione, quod fieri nequit sine conversione Infidelium, Haereticorum & Schismaticorum.

R. 3. Sacrificium Missae pie & laudabiliter offertur pro Fidelibus etiam Catechumenis, qui in Christo mortui sunt nondum plene purgati. Ita definiit Concilium Tridentinum tum citat. can. 3. sess. 22. tum sess. 25. in Decreto de Purgatorio, ubi declarat animas in Purgatorio detentas *Fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvari*, illudque habetur tum ex Scriptura, tum ex Traditione. 2. Machab. 12. *Fortissimus Judas... duodecim millia drachmas argenti misit Jerosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium*. Quamvis autem liber ille non sit in Canone Judaeorum, ejus tamen Scriptor apud eos auctoritatem habet gravissimi Historici, ex quo constat Judaeos obtulisse sacrificia pro mortuis. Quin ex sancto Hieronymo Prologo in libros Machab. *Licet non habeantur in Canone* (Judaeorum) *tamen ab Ecclesia inter divinorum voluminum annotantur historias*, & revera annotavit Concilium Trident. sess. 4. De peccato in Spiritum-sanctum, ait Christus Matth. 12. *non remittetur neque in hoc saeculo, neque in futuro*; quod

non

non veraciter diceretur secundum sanctum Augustinum lib. 21. de Civ. cap. 24. *Nisi essent quibus etsi non in isto, tamen remittetur in futuro.* Similia habent sanctus Gregorius lib. 4. Dial. cap. 39. & S. Bernardus Serm. 66. in Cant.

Ex Traditione autem habemus ex sancto Augustino lib. de Hæresibus cap. 13. & ex S. Epiphanio lib. Anacephaleosis Aerium inter Hæreticos damnatum, quod negaret pro Mortuis offerendum sacrificium; idque contra consuetudinem Universalis Ecclesiæ ab Apostolis derivatam, ut idem S. Augustinus testatur lib. de Cura pro mortuis, & ante eum Tertullianus lib. de Corona militis, cap. 3. ubi sic habet, *Oblationes pro Defunctis annua die facimus.* Et S. Cyprianus Ep. 66. de quodam victore, qui moriens ad tutelam Presbyterum nominarat: *Episcopi antecessores nostri*, inquit, *censuerunt quod si quis hoc fecisset, non offeretur pro eo . . . & ideo non est, quod pro dormitione ejus apud vos fiat oblatio.*

Dices Eccl. 11. legitur: *Si ceciderit lignum ad Astrum, aut ad Aquilonem . . . ibi erit;* Ergo fictitius est tertius locus, quod Purgatorium dicitur, quasi in eo purgandæ animæ detineantur ad tempus.

Nego conseq. Sensus enim laudati textus est, quod in quo statu, sive justitiæ & gratiæ sanctificantis, sive peccati lethalis, moriatur homo, in eo manebit in æternum, alioquin Abraham, Isaac, Jacob, & cæteri SS. Patriarchæ & Prophetæ, qui ceciderant in Inferorum locum, qui Lymbus vocari solet, ibi manerent in æternum, nec Christus inde eos post Passionem suam eduxisset, quod Novatores asserere non auderent.

Instas: Atqui Ecclesia Romana non vult homines in morte esse de sua sorte securos; in Officio enim defunctorum precatur, ne absorbeat eos Tartarus, & ut eruantur de ore Leonis: Ergo disciplina ejus manifeste adversatur Scripturæ textui mox laudato.

Nego desumptum: ita enim precatur Ecclesia, quia fideles repræsentat tamquam animam exhalantes, & contra mortem conflictantes, non sine magno periculo suæ salutis, idque ad excitandam astantium commisera-

ſerationem & devotionem. Sic in omnibus fere ſolemnitatibus, quæ præterita ſunt, exhibet tamquam præſentia in Natalitiis Domini, v. gr. repræſentat Chriſtum naſcentem, & in Paſſionis ejus commemoratione ipſum quaſi actu patientem, &c.

Q. 2. *Licet-ne offerre Sacrificium in honorem Sanctorum?*

R. Licet. Eſt de fide: *Si quis dixerit*, inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. can. 5. *impoſturam eſſe Miſſas celebrare in honorem Sanctorum, & pro illorum interceſſione apud Deum obtinenda ſicut Eccleſia intendit, anathema ſit;* omnes enim Liturgiæ Græcæ, & Latinæ, memoriam faciunt Sanctorum: *Non ſic Martyres commemoramus*, inquit S. Auguſtinus Tract. 84. in Joann. *quemadmodum alios, qui in pace requieſcunt, ut etiam pro iis oremus, ſed magis ut ipſi orent pro nobis.*

TRACTATUS
DE SACRAMENTO
POENITENTIÆ.

CAPUT PRIMUM.

De ejus notione & exiſtentia.

Q. 1. *Quotuplici modo accipitur Pœnitentia?*

R. Duplici. 1. Pro virtute Morali. 2. Pro Sacramento novæ Legis; ſicut enim Chriſtus civilem Matrimonii contractum evexit ad dignitatem ſacramenti, ita & virtutem Pœnitentiæ ſupernaturaliter infuſam: Ergo ſicut ſacramentum Matrimonii eſt prorſus irritum, ſi contractus per legem ſit invalidus: ita ſacramentum Pœnitentiæ eſt nullum, ſi deſit vera Pœnitentia ſupernaturalis. Dico, *ſupernatura-*

tura-

turalis: quia Pœnitentia, seu attritio naturalis non potest esse materia hujus sacramenti; Innocentius quippe XI. damnavit hanc quorundam Modernorum propositionem; *Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam.* Quam propositionem Clerus Gallicanus postmodum, hoc est, anno 1700. declaravit hæreticam. Quare operæ pretium est statuere quid sit supernaturalis virtus Pœnitentiæ. Igitur.

Q. 1. *Quid est virtus supernaturalis pœnitentiæ?*

R. Est virtus moralis infusa inclinans peccatorem ad detestationem & dolorem proprii peccati, quatenus est offensa Dei, cum efficaci emendationis, ac satisfactionis proposito.

Dicitur 1. *Infusa*, juxta illud Act. 11. v. 18. *Gentibus Pœnitentiam dedit Deus ad vitam.* Et ratio est, quia vera Pœnitentia est dispositio ad justificationem: Atqui de fide est virtutem naturalem non posse disponere ad justificationem; id enim definiit Concilium Trid. sess. 6. can. 3. Et Clerus Gallicanus anno 1700. hæreticam declaravit hancce propositionem: *Probabile est sufficere* (in Sacramento) *attritionem naturalem, modo honestam.*

Dicitur 2. *Inclinans peccatorem ad detestationem & dolorem proprii peccati;* quia licet ex charitate doleamus ob peccatum alterius, de eo tamen non possumus pœnitere: pœnitere quippe est resipiscere, consilium mutare, ad sanam mentem redire, quæ profecto dici nequeunt de peccato alterius, sed de proprio.

Dicitur 3. *Quatenus est offensa Dei;* quia Pœnitentia, utpote quædam species justitiæ, est ad alterum, tenditque ad abolendam offensam illi illatam.

Ergo dolere præcise vel quia turpe est nos peccasse, & inde confundimur; vel quia animadversione sumus digni, nulla ratione habita offensæ Dei, non est actus virtutis Pœnitentiæ, sed amoris privati, quod operæ pretium est advertere.

Dicitur 4. *Cum emendationis proposito;* de Pœnitentia enim secundum Deum ait Apostolus 2. Cor. 7. *Ecce hoc ipsum secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem . . . sed desiderium, sed*

æmu-

æmulationem, sed vindictam? Quibus verbis carpitur falsa eorum pœnitentia, qui ubi se lapsos advertunt, animo franguntur, gemunt desides absque ulla exurgendi sollicitudine, parvulos diceres, qui cum ceciderint, jacentes indulgent lacrymis, donec quis eos erigat.

Dicitur 5. *Efficaci*, juxta illud Psalmi 37. *Cogitabo pro peccato meo*, sive ut legit sanctus Augustinus, *Curam geram pro peccato meo*, quod expendens sanctus Doctor sic scribit: *Quid est curam gerere pro peccato tuo? si diceret, curam geram pro vulnere meo, quid intelligeretur, nisi dabo operam ut sanetur? Hoc est enim curam agere pro delicto, semper intendere, semper studiose & sedulo agere ut sanes peccatum.*

Dicitur 6 *Et satisfactionis proposito*; justitia enim, quam Pœnitentia imitatur, in eo consistit, ut personæ læsæ satisfaciat. *Impunitum non potest esse peccatum, impunitum esse non decet, non oportet, non est justum. Ergo quia impunitum non debet esse peccatum, puniatur a te, non puniaris pro illo.* Ita S. Augustinus Serm. 20. alias 3. ex editis a Sirmundo.

Q. 3. *Virtus Pœnitentiæ fuit-ne quovis tempore necessaria homini lapso?*

R. Affirmant Patres Tridentini sess. 14. cap. 4. imo ipsemet Christus Dominus Luc. 13. v. 3. *Nisi Pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* Quo autem tempore & quoties præceptum illud obliget, certo definiri non potest. Sed sicut sæpissime eliciendus est actus amoris Dei super omnia, ita & Pœnitentiæ, cum conscius peccati mortalis unum sine altero elicere nequeat. Et certe videretur peccato addere Dei contemptum, si aversus a Deo negligeret redire in ejus gratiam.

Q. 4. *Quomodo differt virtus Pœnitentiæ a Sacramento Pœnitentiæ?*

R. Differt sicut pars a toto v. gr. brachium a corpore: Sacramentum enim Pœnitentiæ est totum; virtus vero Pœnitentiæ, quam vulgo contritionem vocamus, est pars materialis Sacramenti.

Ergo sicut Baptismus non potest consistere sine aqua; & Sacramentum Matrimonii sine vero contractu conjugali: ita nec Sacramentum Pœnitentiæ sine vera Pœnitentia.

Q. 5.

Q. 5. *Quid Sacramentum Pœnitentiæ complectitur præter virtutem Pœnitentiæ?*

R. Ritum exteriorem, ac imprimis sententiam Sacerdotis, qui in hoc sacramento officium judicis exercet, quemadmodum docet Concilium Trident. seff. 14. cap. 2. ubi de lapsis post Baptismum sic habet, *Ante hoc Tribunal tanquam reos sisti voluit, ut per Sacerdotum sententiam .... possent liberari*. Et c. 6. de absol. *Non est nudum Ministerium ... sed ad instar actus judicialis, quo ab ipso* (Sacerdote) *velut a judice Sententia pronunciatur*.

Ergo constat apud Catholicos sacramentum Pœnitentiæ a Christo Domino fuisse institutum in forma judicii reconciliativi, ex quo facile intelligi potest, quæ debeant esse hujus sacramenti partes, quæve requirantur, ut rite peragatur.

Enim vero omne judicium reconciliativum quatuor partibus constat, & duo necessario supponit.

Præsupponit. 1. Offensam; sicut enim restitutio necessario supponit debitum; ita reconciliatio offensam. 2. Præsupponit judicem, qui habeat potestatem judicii exercendi & sententiæ ferendæ.

Ergo materia remota, non conservanda, sed abolenda sacramenti Pœnitentiæ, sunt peccata post Baptismum commissa, circa quæ versatur sacramentum quemadmodum morbi expellendi sunt materia circa quam occupatur Medicina. Peccata autem lethalia sunt materia necessaria, quia sine sacramento saltem in voto remitti nequeunt: venialia vero sunt materia sufficiens; cum per sacramentum deleri possint. Ergo duplex est materia remota; nempe necessaria & sufficiens.

Partes vero ex quibus constat judicium reconciliativum, seu Sacramentum Pœnitentiæ sunt, 1. Accusatio, qua reus culpam suam agnoscit, eamque confitetur. 2. Dolor & detestatio, quod in ejusmodi culpam lapsus fuerit, cum proposito non peccandi de cætero. 3. Satisfactio pro irrogata offensa. 4. Sententia qua judex ex potestate sibi concessa, reum sic pœnitentem & sic affectum absolvit, reconciliatque cum persona læsa.

In eo itaque differt judicium reconciliativum a judicio vindicativo, quod in judicio vindicativo non requiratur, ut reus crimen confiteatur, illud cum dolore detestetur, & pro eo satisfactionem offerat; sed satis est si ab alio accusetur: & idoneis testibus reus convincatur; judexque sententia sua pœnam in illum etiam renitentem decernat.

Contra vero reconciliatio, nec esse, nec intelligi potest, nisi reus se inique egisse fateatur, inde dolere se testetur, paratusque sit ad eam satisfactionem adhibendam, quam exegerit persona læsa.

Ergo materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ sunt contritio, confessio, & satisfactio. Ita Concilium Tridentinum sess. 14. c. 3.

Q. 6. *Tres illæ partes sunt-ne essentiales Sacramento?*

R. Contritio, in qua continetur propositum satisfaciendi, & Confessio, sunt partes essentiales; quia ex mox dictis sine iis non potest esse nec concipi reconciliatio; actualis vero satisfactio est pars integralis & minime essentialis; quia persona læsa in gratiam suam ita recipere potest pœnitentem, ut nullam satisfactionem exigat. Hinc pœnitentibus moribundis, & usu rationis destitutis absolutio impertitur nulla imposita satisfactione.

Dices 1. Ejusmodi moribundi absolvuntur etiam sine confessione: Ergo confessio non est sacramento essentialis.

Distinguo antec. Sine confessione explicita, conc. sine confessione implicita, Nego antec. Eo enim ipso quo quis confessarium petit, confitetur se peccasse. Porro in casu necessitatis Confessio implicita sufficit ad sacramentum.

Dices 2. Dispositio ad sacramentum non est pars sacramenti: Atqui actus pœnitentis sunt dispositiones ad sacramentum pœnitentiæ: Ergo non sunt ejus partes.

Nego min. Sunt quidem dispositiones ad effectum sacramenti, non vero ad sacramentum, sed illud componunt.

Q. 7. *Quomodo definitur Sacramentum Pœnitentiæ?*

R. Ex dictis recte describitur, sacramentum a Christo

sto Domino institutum, quo per juridicam Sacerdotis absolutionem homini contrito & confesso remittuntur peccata post Baptismum commissa, competenti satisfactione injuncta.

Dixi; *Peccata post Baptismum commissa*, quæ enim præcesserunt, huic judicio subjici nequeunt, cum Ecclesia ex Patribus Tridentinis sess. 14. c. 2. in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus: *quid enim mihi*, inquit Apostolus 1. Cor. 5. *de iis qui foris sunt, judicare?*

Q. 9. *Unde habemus Pœnitentiam a Christo Domino fuisse evectam ad dignitatem Sacramenti, & quidem a Baptismo distincti?*

R. Habemus 1. ex Scriptura Matth. 16. Christus promittit Petro se illi daturum claves regni Cælorum, ut quodcumque ligaverit, aut solverit super terram, maneat in Cælis ligatum aut solutum. Idem promissum ad alios Apostolos extendit Matth. 18. ac tandem illud actu & de facto confert post resurrectionem Joann. 20. his verbis, *Accipite Spiritum-sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

2. Idem habemus ex constanti Ecclesiæ traditione. S. Hilarius in c. 16. Matth. sic exclamat, *O beatus cæli janitor... cujus terrestre judicium præjudicata auctoritas sit in cælo.* Et S. Hieronymus Epist. ad Heliodorum, *Non solum sacerdotes*, inquit, *cum regenerant, sed etiam postea condonandorum peccatorum obtinent potestatem.* Similia habent S. Chrysostomus lib. 3. de Sacerdotio, & S. Ambrosius lib. 10. de Pœnit. c. 2. Unde merito Concilium Tridentinum sess. 14. can. 2. dicit anathema asserentibus pœnitentiam non esse sacramentum a Baptismo distinctum.

Q. 9. *Quænam peccata per Sacramentum Pœnitentiæ remitti possunt?*

R. Omnia sive lethalia, sive venialia post Baptismum commissa; quia Christus nullum excipit, *Quæcumque solveritis super terram*, inquit, Matth. 18. *erunt soluta & in cælo.* Joann. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.*

Ergo quidquid habet rationem veri peccati, per sacramentum remitti potest: Atqui peccata non solum lethalia, sed etiam venialia habent rationem veri peccati: Ergo per sacramenttm remitti possunt. Cum autem addit, *& quorum retinueritis, retenta sunt*, significat peccata lethalia esse necessariam sacramenti materiam, venialia vero solum sufficientem, quia sola peccata lethalia simpliciter & absolute retineri possunt, cum venialia multis modis deleri possint sine sacramento. Unde quando Confessarius absolutionem denegat confitenti venialia absque ullo signo doloris, & emendationis proposito, illa simpliciter & absolute non retinet, sed secundum quid; fictus enim hujusmodi pœnitens non tenetur illa postmodum clavibus subjicere, cum aliis modis elui possint. Immo, quamvis in terra non fuerint dimissa, nihilominus non retinebuntur in cælo, si eorum conscius moriatur immunis a peccato lethali.

Dices Matth. 12. habetur de peccato in Spiritum-sanctum, *non remittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro*. Ergo sunt quædam peccata, quæ per sacramentum Pœnitentiæ remitti non possunt.

R. 1. Argumentum illud æque militat, adversus sacramentum Baptismi ac Pœnitentiæ; verba quippe Christi diriguntur ad Pharisæos nondum baptizatos, qui per insignem blasphemiam in Spiritum-sanctum dicebant Christum ejicere dæmonia in nomine Beelzebub.

R. 2. Distinguendo consequens cum S. Thoma; non remittentur impœnitentibus & male dispositis, concedo; non remittentur vere pœnitentibut, Nego conseq. Itaque qui peccant in Spiritum-sanctum, cum ex malitia directe impugnent ejus gratiam, sine qua peccata remitti nequeunt, difficile moventur ad pœnitentiam: *illius peccati tanta labes est*, inquit S. August. lib. 2. de Serm. Domini in monte: c. 22. *ut deprecandi humilitatem subire non possit*. Unde peccatum illud non est irremissibile, defectu potestatis in Ecclesia, sed defectu peccatoris non pœnitentis.

Instas. Sunt quædam peccata ex natura sua irremissibilia, ait enim S. Joannes Epist. 1. c. 1. *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis*. Ergo

Ne-

Nego antec. Apostolus enim absolute non prohibet quominus fideles orent pro eo, qui peccat peccato ad mortem, sed innuit dumtaxat non ita esse certum orationis effectum, ac si oratio funderetur pro alio peccatore.

Instas iterum: Hebr. 6. dicitur: *Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati... & prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam.* Ergo.

Distinguo anteced. Impossibile est renovari per Baptismum, concedo: Per sacramentum Pœnitentiæ, subdistinguo: impossibile est renovari ea facilitate, perfectione & plenitudine quæ confertur in Baptismo, concedo: impossibile est absolute, & quocumque modo renovari, Nego antec. Nam ipse Apostolus 2. Cor. cap. 2. incestum absolvit.

CAPUT III.

De Contritione.

Q. 1. QUid est Contritio?

R. Est ipsamet virtus Pœnitentiæ, quam descripsimus cap. præcedenti. Brevius definitur a Concilio Trid. sess. 14. c. 4. *Animi dolor & detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.*

Q. 2. *Quot sunt in ista definitione observanda?*

R. Tria. Primum est detestatio, seu odium peccati. Secundum est dolor, seu animi tristitia de peccato. Unde Beati licet detestentur peccata, actum tamen Contritionis non eliciunt, quia summum gaudium, quo perfruuntur, excludit omnem sensum doloris, sine quo vera non existit Contritio. Tertium est propositum non peccandi, quod ex Concilii Trid. cit. cap. est novæ vitæ propositum & inchoatio.

Q. 3. *Qualis debet esse ejusmodi dolor, sive detestatio?*

R. Debet esse, 1. Interior. 2. Supernaturalis. 3. Universalis. 4. Super omnia. 5. Ex natura sua, &, ut ut ajunt, in actu primo efficax.

Ac primo quidem debet esse interior, vocatur enim a Patribus Tridentinis dolor animi, non vero dolor sensus, utpote qui nec sit necessarius, nec sufficiens, nec semper a voluntate pendeat; cum sensus plerumque spiritui reluctentur, & in gaudium propendeant, cum voluntas luctum imperat.

2. Debet esse supernaturalis & a Spiritu-sancto, ut supra observavimus cap. 1. quæst. 2. hic consulenda. Errant ergo qui cum a Deo ad Pœnitentiam vocantur, eam differunt, quasi vel omnino positum sit in libero eorum arbitrio pœnitere ad salutem, vel Deus necesse habeat gratiam præstare indignis, & ejus liberalitatem faciant servitutem, ut loquitur Tertullianus lib. de Pœnit. cap. 8.

3. Debet esse universalis, hoc est extendi ad omnia peccata saltem mortalia; quia quodlibet peccatum mortale est mors animæ, quatenus eam separat a Deo, qui est vita ipsius.

Ergo Pœnitens, qui de omnibus peccatis mortalibus doleret, uno dumtaxat excepto, nihilominus maneret in morte, utpote separatus a Deo per illud unicum peccatum lethale; ac proinde unum peccatum lethale non potest remitti sine alio, necessumque est ut dolor seu detestatio se extendat ad omnia & singula peccata lethalia.

Aliter sentiendum est de peccatis venialibus: quæ cum non separent a Deo, sed solum animam inordinate convertant ad creaturam, ut supra diximus, unum remitti potest sine alio; quo non repugnat voluntatem manere conversam ad unum objectum creatum, & simul ab alio esse aversam.

4. Dolor seu detestatio debet esse super omnia; hoc est, vere contritus plus debet detestari peccata sua, quam malum aliud quodlibet quantumcumque grave, ac horrendum, & de iis magis dolere, saltem appretiative, quam de quocumque alio malo, in quod incurreret.

5. Dolor seu detestatio debet esse ex natura sua & in actu primo efficax; non enim sufficit ad veram contritionem velleitas, seu desiderium inefficax melioris

ris vitæ; sed ea requiritur intentio, quæ voluntatem determinet ad removenda impedimenta, v. g. occasiones proximas, vitiosos habitus eradicandos, & ad conquirenda & eligenda media, sine quibus nova vita, quam sibi proponit contritus, conservari nequit. Consule quæ dicta sunt de intentione finis, Tract. *de actibus humanis*.

Q. 4. *Quotuplex est Contritio?*

R. Duplex, perfecta quæ charitate perficitur, id est, ex perfectæ charitatis motivo concipitur; & imperfecta, quæ vulgo Attritio dicitur. *Quoniam*, inquiunt Patres Tridentini cit. cap. 4. *vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur*.

Q. 5. *In quo conveniunt & differunt Contritio perfecta & imperfecta?*

R. 1. Conveniunt in iis omnibus, quæ mox diximus de Contritione generatim spectata: effatum quippe est Philosophorum, ea quæ differunt specie, conveniunt necessario in genere: Homo, v. g. & brutum necessario convenire debent in genere animalis, adeo ut qui non habet quæ sunt de essentia animalis, is non sit verus homo. Ergo attritio sicut & perfecta Contritio debet esse interior, supernaturalis, universalis, super omnia, & in actu primo efficax, alioquin non esset vera attritio.

R. 2. Contritio perfecta & imperfecta differunt, 1. In effectu; Contritio enim perfecta cum solo voto Sacramenti postmodum recipiendi justificat, attritio vero minime, ut docet Concilium Trident. cit. c. 4. Differunt, 2. In motivo; namque contritio perfecta concipitur ex perfecto Dei amore, attritio vero vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu, vel ex initiali, & inchoato charitatis affectu.

Q. 6. *Attritio, quæ concipitur ex gehennæ metu absque initiali seu inchoato charitatis affectu, sufficit-ne cum Sacramento ad justificationem?*

R. 1. Nonnulli Theologi fidenter asseruerunt contra fidem Historiæ Concilium Trident. sess. 14. cap. 4.

definiisse ejusmodi contritionem sufficere cum sacramento; namque Cardinalis Palavicinus lib. 2. cap. 10. Historiæ ejusdem Concilii refert Patribus exhibitum fuisse delineatum decretum, in quo insertum erat sufficere ejusmodi Attritionem ad sacramenti constitutionem, quam propositionem iidem Patres delendam censuerunt; *Quamobrem* (pergit Historicus) *decretum, sicut nunc extat, reformatum est.*

Ergo certo certius est Concilium noluisse definire ejusmodi attritionem cum Sacramento sufficere.

Cum autem hac de re nihilominus ferveret controversia, fidelesque perturbaret, Alexander VII. die quinta Maji anno 1667. prohibuit sub pœna excommunicationis latæ sententiæ sibi & successoribus reservatæ, ne quis sententiam asserentem aut negantem notaret aliqua Censura. *Donec*, inquit, *ab hac sancta Sede fuerit aliquid hac in re definitum*, quod hactenus non præstitit. Unde

R. 2. Sententia asserens attritionem non sufficere cum sacramento, nisi includat saltem initialem charitatis affectum, sola secura est & in praxi sequenda. Ita Clerus Gallicanus anno 1700. sic enim habet ubi de dilectione Dei in sacramento Pœnitentiæ requisita, *Ne quis putet in utroque Sacramento* (Baptismi & Pœnitentiæ) *securum se esse, si præter fidei & spei actus non incipiat diligere Deum tanquam omnis justitiæ fontem*. Et nonnullis interjectis, sic pergunt Antistites, *placet etiam caveri, a sacramenti Pœnitentiæ administris ne in hoc Pœnitentiæ Sacramento, aliisque Sacramentis conferendis sequantur opinionem probabilem, relicta tutiore, neve pœnitentes ipsorum fidei animam suam committentes admonere cessent, ut in pœnitendo inchoatæ saltem dilectionis Dei ineant viam, quæ sola secura sit, graviter peccaturi in hoc salutis discrimine, vel eo solo, quod certis incerta præponant*. Quæro jam ab iis qui detorquent verba tam clara, contenduntque Gallicanos Antistites intelligendos esse de amore spei, & concupiscentiæ beatitudinis, quæro, inquam, quæ ab ipsis statuatur sententia, quæ sola secura sit: An sententia asserens attritionem ex amore concupiscentiæ beatitudinis

dinis conceptam cum sacramento sufficere? Negant ergo securam esse sententiam, quæ præter amorem concupiscentiæ requirit inchoatum charitatis affectum; affirmantque graviter peccare in hoc salutis discrimine, qui posteriorem hanc sententiam priori præponit. Quod, quam absurdum sit, nemo est qui non videat.

CAPUT III.

De Confessione.

Q. 1. QUid est Confessio?

R. Est accusatio coram Sacerdote facta a Pœnitente peccatorum, quæ post Baptismum commisit, ad illorum absolutionem obtinendam.

Q. 2. *Confessio est-ne necessaria necessitate præcepti, non solum Ecclesiastici, sed etiam Divini?*

R. De fide est esse necessariam necessitate præcepti divini iis qui post Baptismum prolapsi sunt; ita enim definiit Concilium Trid. adversus pseudo-reformatos sess. 14. c. 5. & 7. Probaturque ex Scriptura Joann. 20. ubi Christus Apostolis confert potestatem remittendi & retinendi peccata. *Quorum remiseritis peccata*, inquit, *remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt*. Quibus verbis universalis Ecclesia semper intellexit & observavit peccata in Tribunali Pœnitentiæ esse sigillatim exponenda. *Constat enim*, inquiunt Patres Tridentini sess. 14. cap. 5. *Sacerdotes judicium incognita causa exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis servare potuisse, si in genere dumtaxat & non potius in specie ac sigillatim sua peccata* (Pœnitentes) *declarassent*.

Dices: ex Socrate lib. 5. c. 19. & ex Sozomeno l. 7. cap. 16. Nectarius Patriarcha Constantinopolitanus IV. sæculo Confessionem abrogavit, & ejus exemplum secuti sunt Episcopi fere omnes ac imprimis S. Chrysostomus ejus successor. Hinc Calvinus lib. 3. Instit. c. 4. adversus Theologos non confidenter modo, sed etiam

contumeliose insurgens ait ; *Hic, hic, aures asini isti arrigant ;* Ergo Confessio est dumtaxat disciplinæ Ecclesiasticæ : quæ enim sunt juris divini, abrogari nequeunt.

Nego antec. Nectarius enim non abrogavit Confessionem secretam, sed publicam dumtaxat, occasione, quam referunt laudati Historici, nimirum mulier incaute confessa est publice non sine magna astantium offensione se stupratam a Diacono Ecclesiæ Constantinopolitanæ, unde permotus Nectarius, ne deinceps simile scandalum contingeret, consilio Eudomenis Presbyteri ejusdem Ecclesiæ exauthoravit Pœnitentiarium, qui Pœnitentiæ publicæ præerat, & Confessionem publicam sustulit, permisitque ut unusquisque sicut prius pro arbitrio, & pro animi sui conscientia, ut loquitur Socrates, ad Sacramentorum communionem accederet, hoc est, seipsum probaret, & si conscium se alicujus criminis agnosceret, quem mallet, Sacerdotem adiret, quemadmodum primis sæculis ante Novatiani schisma factitatum fuerat, & nunc quoque observatur. Vide in Theologia nostra dogmatica, historiam integram & responsiones ad objecta Novatorum.

Instas : S. Chrysost. Homil. 5. de incomprehensibili Dei natura ait : *num. hominibus peccata tua confiteri cogo?* Et num. 9. de Pœnit. *Deo soli dic peccatum tuum, & dimittitur*, Ergo in mente S. Doctoris Confessio secreta non est necessaria.

Nego conseq. quia confessio secreta solet dici a Patribus fieri Deo, licet coram Sacerdote ejus Ministro; hinc in quibusdam libris Ritualibus præscribitur hæc formula a Pœnitentibus dicenda priusquam peccata sua exponant Sacerdoti, *Confiteor tibi Pater, Domine cæli & terræ.* Quod autem hæc sit mens S. Chrysostomi patet ex lib. 2. de Sacerdotio cap. 3. in quo sic habet, *nihil eorum relinquendum est, quod probe non exquiat atque examinet Episcopus.*

Q. 3. *Quot sunt conditiones Confessionis Sacramentalis?*

R. Quinque 1. Debet esse diligens, id est, post sufficiens examen. 2. Fidelis & vera, ita ut pœnitens nec augeat, nec minuat, quantum fieri potest gra-

gravitatem aut numerum peccatorum; 3. Secreta; non enim sine scandalo infirmorum peccata quædam in eorum notitiam venirent. 4. Obedire parata, scilicet monitis & præceptis Confessarii. 5. Integra.

Q. 4. *Quid requiritur ad integritatem Confessionis?*

R. Pœnitens tenetur explicare sigillatim, 1. Species peccatorum. 2. Circumstantias, quæ speciem mutant, de quibus supra Tract. de Act. Hum. cap. 7. 3. Numerum peccatorum. Ita definiit Concil. Trident. adversus Novatores sess. 14. can. 7.

Dixi: *Circumstantias, quæ speciem mutant*: De aliis quippe quæ notabiliter augent peccati gravitatem intra eandem speciem, ut major furti quantitas, sacrilegium contra castitatem in subdiacono, aut presbytero, Concilium nihil statuit; communis tamen est Theologorum sententia ejusmodi circumstantias esse exponendas, idque præscribunt nonnulli libri Rituales.

Q. 5. *Secretum Confessionis Sacramentalis ligat-ne strictius Confessarios, quam secretum mere naturale?*

R. Affirmative; quia ex S. Thoma 2. 2. quæst. 70. art. 1. secundum secretum naturale non obligat in præjudicium boni communis: at secretum Confessionis nunquam violare licet, etiamsi ex silentio Confessarii gravia imminerent Reipublicæ incommoda, aut ipse Confessarius mortem aliter declinare non posset.

Q. 6. *Quænam sigilli secreto clauduntur?*

R. Ea omnia quæ per confessionem sacramentalem deteguntur, scilicet peccata sive gravia, sive levia, socii criminis, tentationes, rustici mores & alii defectus naturales, denique quidquid revelatum Pœnitenti molestiam faceret, & confessionem redderet odiosam.

Q. 7. *Duo Sacerdotes, qui identidem excipiunt alicujus confessionem, possunt-ne consilii captandi causa inter se colloqui de peccatis illius?*

R. Non possunt, absque libero illius consensu.

Q. 8. *Licet-ne Sacerdoti sermonem habere cum ipsomet pœnitente, de iis quæ in Confessione aperuit?*

R. Quamvis non violet secreti sigillum, extra confessionem tamen non licet, nisi prius ab ipso obtenta venia; quia hæc agendi ratio pœnitentibus molesta est.

Dixi *Extra Confessionem*; quia in confessione Confessarius potest, quandoque etiam debet, objicere pœnitenti in eadem peccata lapso, quod satis sibi non caveat.

CAPUT IV.

De Satisfactione.

Q. 1. Q*uid est Satisfactio?*

R. Est Pœnæ a confessario injunctæ acceptatio & voluntaria perpessio ad compensandam injuriam Deo illatam.

Q. 2. *Remanet-ne pœna luenda post dimissam culpam?*

R. Constat remanere tum ex lib. 2. Reg. c. 12. ubi David perfecte contritus audivit a Propheta, *Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris, veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur*; tum ex doctrina de Purgatorio, quod est ad eluenda peccata jam dimissa quoad culpam.

Q. 3. *Sacerdotes acceperunt-ne a Christo potestatem imponendi in Tribunali Pœnitentiæ opera satisfactoria?*

R. Affirmative, a Christo enim habent potestatem ligandi & retinendi peccata: ligant autem & retinent, cum non absolvunt Pœnitentes; nisi acceptent Pœnitentiam, quam ipsis imponunt; & ita universalis Ecclesia semper & ubique intellexit; & hactenus observavit Christi verba, *quæcumque solveritis, &c. quorum retinueritis peccata &c.*

Ergo confessarii tenentur ex præcepto divino injungere satisfactiones convenientes, utpote partes integrantes Sacramenti, alioquin sacramentum mutilarent; ac consequenter pœnitentes ex eodem præcepto debent acceptare & implere ejusmodi satisfactiones.

Ergo audiendi non sunt, qui satisfactionem peccatis suis debitam volunt remittere ad Purgatorium; cum enim Christus instituerit satisfactionem ut partem

sacra-

facramenti, certo certius eft Deum velle, ut in hac vita fibi fatisfiat.

Q. 4. *Satisfactio ab uno Confeffario impofita poteft-ne mutari ab alio Sacerdote?*

R. Si fit falutaris & conveniens, non poteft, peccatque pœnitens, fi nolit eam acceptare; quia præceptum eft Divinum ut quæcunque Sacerdos præcipit, clave non errante, ea a pœnitente obferventur: *Quæcumque ligaveritis fuper terram, erunt ligata & in cælo.*

Sed fi pœnitentia non fit conveniens five ab initio, five ex fuperveniente circumftantia, mutari poteft ab alio Sacerdote in facramentali tantum confeffione, & quidem auditis peccatis, propter quæ fuit impofita.

Q. 5. *Quotuplex eft genus bonorum operum, quibus fatisfit Deo?*

R. Triplex, nempe oratio, eleemofyna, & jejunium; quo intelliguntur omnes carnis afflictiones. Ita Concilium Tridentinum feff. 14. can. 13.

Q. 6. *Quandonam pœnitentia eft imponenda & implenda?*

R. Eft imponenda ante abfolutionem, implenda vero juxta Ecclefiæ difciplinam, & eo tempore, quo præcepit Confeffarius. Prioribus fæculis abfolutio impertiebatur poft expletam pœnitentiam: Sed cum nullum hac de re in Scriptura extet præceptum, nec ratio Sacramenti poftulet, ut fatisfactio ante abfolutionem impleatur, Sixtus IV. anno 1478. & Alexander VIII. anno 1690. merito profcripferunt doctrinam, qua nonnulli afferebant confuetudinem, quæ a pluribus fæculis obtinuit, ut conferatur abfolutio priufquam impleta fit pœnitentia, non effe legitimam, fed merum abufum.

Q. 7. *Quid attendere debet Confeffarius ut convenientem pœnitentiam imponat?*

R. Duo attendat neceffe eft. Primum, ut illa fit in novæ vitæ cuftodiam & infirmitatis medicamentum. Secundum, ut fit pœna & caftigatio ob præterita delicta. Ita Concilium Tridentinum feff. 14. cap. 8. his graviffimis verbis: *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum Spiritus & prudentia fuggefferit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate, falutares & conve-*

venientes satisfactiones injungere, ne si forte peccatis conniveant & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum; sed etiam ad præteritorum criminum vindictam & castigationem; nam claves Sacerdotum non ad solvendum dumtaxat, sed ad ligandum concessas etiam antiqui Patres credunt & docent; nec propterea existimarunt Sacramentum pœnitentiæ esse forum iræ & pœnarum.

Ergo duplex distinguenda est pœnitentia, alia est pœnalis ad puniendum peccatorem: alia medicinalis ad adjuvandum & roborandum infirmum, ne rursus prolabatur. Prior est præcepti dumtaxat, divini quidem: Posterior est insuper necessaria necessitate medii: illa tolli potest per indulgentias: ista minime. Unde Summi Pontifices in suis Bullis pro Jubilæis expresse monent Sacerdotes ut imponant salutares pœnitentias, dum potestatem ipsis faciunt absolvendi a pœnis injunctis.

Q. 8. *Quid observandum circa hanc Concilii doctrinam?*

R. Quatuor.

Primum, juxta Concilii doctrinam conveniens & proportionata satisfactio est juris Divini, adversus quod nulla consuetudo præscribit.

Secundum, quantitas satisfactionis ita arbitrio Sacerdotis relinquitur, ut eam decernat, non pro libito & ad nutum, sed secundum prudentiæ regulas, *quantum spiritus & prudentia suggesserit*, inquiunt Patres; & S. Thomas in supplemento q. 18. art. 4. ad 1. *Dicendum*, inquit, *quod arbitrium illud debet esse divino instinctu regulatum.*

Tertium, Sacerdos non debet solummodo spectare peccatorum gravitatem & multitudinem, sed etiam pœnitentium facultatem; *Pœnæ satisfactoriæ*, inquit S. Thomas cit. art. 4. *medicinæ sunt. Sicut ergo medicus aliquando prudenter non dat medicinam ita efficacem, quæ ad morbi curationem sufficiat, ne propter debilitatem naturæ, majus periculum oriatur; ita Sacerdos*

divi-

divino instinctu motus non semper totam pœnam, quæ uni peccato debetur, inungit, ne infirmus aliquis ex magnitudine pœnæ desperet, & a pœnitentia totaliter recedat. Et ideo Sacerdos tanquam prudens medicus, *negligit minus damnum, ut majus evitet*, verba sunt ejusdem Angelici Doctoris in 4. dist. 20. q. 1. art. 2.

Cum autem relapsus sit maximum damnum, & præ cæteris timendum, imprimis curabit Confessarius, ut pœnitentia sit efficax ad vitæ novæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, valeatque ad eradicandos vitiosos habitus, cautiorem & vigilantiorem pœnitentem efficiat, piisque exercitationibus saltem facillimis, (si graviores non ferat pœnitentis infirmitas) animum ejus intentum teneat virtutibus comparandis. Ita fere Concilium Trident. sess. 14. c. 8.

Ergo pro infirmitate pœnitentis, minuenda est peccati vindicta, sed præsentiora adhibenda sunt remedia, quo major est ejus infirmitas.

Quartum, in laudato Concilii textu ponderanda sunt illa verba, *Ne, si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant .... alienorum peccatorum participes efficiantur*. Quibus verbis significatur Sacerdotem reum se gravis peccati constituere, si ab expositis per Concilium regulis, timore, favore, aut negligentia notabiliter recedat.

Dices; quæ sunt juris divini non possunt solvi ab Ecclesia: Atqui Ecclesia per Indulgentiarum concessionem absolvit a satisfactionibus in sacramento pœnitentiæ impositis: Ergo ejusmodi satisfactiones non sunt juris divini, sed disciplinæ dumtaxat Ecclesiasticæ.

Distinguo majorem; non possunt solvi ab Ecclesia sine causa, concedo: cum causa, nego maj. Namque Ecclesia causis exigentibus, absolvit a vinculo voti & juramenti, quod tamen est juris divini. Quod autem non concedat indulgentias sine causa, perspicuum fiet ex capite sequenti.

C A-

CAPUT V.

De Indulgentiis.

Q. 1. QUid est indulgentia?

R. Est remissio pœnæ temporalis, quæ post dimissam culpam luenda superest, extra sacramentum, facta ab eo qui potestatem habet dispensandi spiritualem thesaurum Ecclesiæ.

Dicitur 1. *Remissio pœnæ*, non culpæ, *temporalis*, non æternæ, quæ remittitur cum culpa per sacramentum.

Dicitur 2. *Extra sacramentum*, ut distinguatur illa pœnæ remissio ab ea quæ fit virtute sacramenti Pœnitentiæ, in quo pro majori vel minori pœnitentium præparatione, plus vel minus minuitur reatus pœnæ temporalis.

Dicitur 3. *Ab eo qui habet potestatem dispensandi, &c.* quia bona Communitatis propria, & Reipublicæ thesauri dispensari nequeunt, nisi ab eo, vel auctoritate illius, qui præest Communitati seu Reipublicæ.

Ergo soli Episcopi jure ordinario & divino sunt dispensatores Indulgentiarum, quia ad Apostolos solum & eorum successores dictum est, *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo*: Summus quidem Pontifex potest dispensare in tota Ecclesia; Episcopi vero in sua Diœcesi tantum. Concilium tamen Lateranense IV. Cap. *Cum ex eo*, tit. de Pœnit. & Remiss. detraxit de Episcoporum potestate, ex eo quod plures Episcopi abuterentur in detrimentum Ecclesiasticæ disciplinæ per indiscretas & superfluas indulgentias, permittitque solum, ut Indulgentias quadraginta dierum concedant, aut ad summum unius anni, cum dedicatur Basilica.

Q. 2. *Quis est ille thesaurus Ecclesiæ?*

R. Sunt bona spiritualia, quorum dispensatio credita est Ecclesiæ. Bona autem illa sunt merita tum Christi, qui ex Apostolo 2. Cor. 8. *propter vos egenus* fa-

factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis; tum omnium Sanctorum etiam in terris degentium, ut docet Clemens VI. in Extrav. *Unigenitus*, tit. de Pœnit. & Remiss. anno 1350.

Q. 3. *Quare in hoc Thesauro reponuntur merita Sanctorum?*

R. Non reponuntur, ut aliquid addant meritis Christi, tum quia merita Christi sunt infinita: tum quia in Christo & per Christum vivimus, meremur & satisfacimus, inquit Concilium Tridentinum citat. sess. 14. c. 8. Quemadmodum igitur in ordine naturali causæ secundæ cum omnipotentia Dei conjunctæ, non sunt quid intensive majus & efficacius, quam ipsa omnipotentia solitarie spectata, cum ea omnem vim & actum recipiant, similiter omnia Sanctorum merita cum meritis Christi conjuncta non sunt quid majoris pretii & æstimationis, quam merita Christi ab iis separata; illa quippe sunt emanationes a Christo, qui tanquam caput fidelibus membris suis tribuit Spiritum, motum, & meritum.

Reponuntur ergo, ut denotetur Communio Sanctorum in Ecclesia, quæ est corpus Christi, & plenitudo ejus, ut loquitur Apostolus Eph. 1. v. 23. Cum autem membra pro se invicem sint sollicita, fideles mutuo juvant orationibus, bonis operibus, & satisfactionibus, ex quibus partim conflatur thesaurus Ecclesiæ.

Q. 4. *Extat-ne in Ecclesia potestas dispensandi illum thesaurum, & ex illo concedendi Indulgentias?*

R. De fide est extare. Sic enim definiit Concilium Constantiense sess. 15. adversus Wiclefum, & Concilium Tridentinum sess. 25. adversus Pseudo reformatos.

Probatur tum ex Scriptura, tum ex Traditione Matth. 18. *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo*, hac potestate usus est Apostolus 2. Cor. 2. in gratiam Incesti pœnitentis, cui pœnam remisit *in persona*, id est, auctoritate Christi, *ne*, inquit, *abundantiori tristitia absorberetur*. Sanctus quoque Cyprianus cum Collegis suis in Concilio Africano colligit ex cit. c. 18. Matth. Apostolos & eorum successores accepisse potestatem relaxandi ex legitima causa

pœ-

pœnas pœnitentibus impositas aut imponendas, *cum permiserit ipse qui legem dedit*, inquit c. 1. l. 4. ad S. Cornelium Summum Pontificem, *ut ligata in terris, etiam in cælis ligata essent; solvi autem possent illic, quæ hic prius in Ecclesia solverentur*, &c. Et Ep. 13. ad eumdem S. Cornelium refert Indulgentias solere concedi precibus Martyrum seu Confessorum, qui in carceribus pro fide detinebantur, libellosque supplices Episcopis offerebant pro pœnitentibus.

Q. 5. *Remittuntur-ne per Indulgentias pœnæ temporales justitiæ divinæ debitæ, & in futuro sæculo luendæ?*

R. Remittuntur. *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo*. Matth. 18. Leo X. in sua Bulla contra articulos Lutheri, hunc inter cæteros perstrinxit, *Indulgentiæ his, qui eas veraciter consequuntur, non valent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud divinam justitiam*; & hanc rationem affert S. Thomas in Supplem. q. 25. art. 1. nimirum, *Ecclesia ejusmodi indulgentias faciens magis damnificaret, quam adjuvaret, quia remitteret ad graviores pœnas, scilicet Purgatorii, absolvendo a pœnitentiis injunctis* (quibus expungitur reatus pœnæ longe acerbioris in altera vita luendæ.) *Et ideo aliter dicendum quod valent, & quantum ad forum Ecclesiæ, & quantum ad judicium Dei ad remissionem pœnæ residuæ post Contritionem, Confessionem, & Absolutionem, sive sint injunctæ, sive non*, hoc est, sive injungenda per Canones.

Q. 6. *Valent-ne Indulgentiæ sine causa legitima concessæ?*

R. Conveniunt omnes Theologi Indulgentias sine legitima causa concessas, non esse ratas coram Deo, nec expungere reatum pœnæ in Purgatorio luendæ; quia dispensatio sine causa, in iis quæ sunt juris divini, ut in votis, est prorsus irrita; Atqui pœna temporalis, quæ dimissa culpa superest, jure divino est expianda: Ergo.

Q. 7. *Quæ requiruntur dispositiones, ut quis Indulgentiæ fructum consequatur?*

R. Requiritur 1. immunitas ab omni peccato lethali, unde in Bullis pro Jubilæo, indulgentiæ conce-

dun-

duntur *Contritis & Confessis*. Immo ut quis totum plenariæ Indulgentiæ fructum obtineat, necesse est ut purgatus sit ab omni culpa veniali; quia cuilibet peccato etiam levissimo debetur pœna, quæ remitti non potest, remanente culpa & affectu ad illam. 2. Requiritur observatio eorum omnium quæ præscribuntur in Bulla, seu in concessione Indulgentiæ: & quidem intra tempus præscriptum, v. g. intra unam hebdomadam, nisi Confessarius differendam censueris absolutionem.

Q. 8. *Status gratiæ requiritur ne tanquam conditio necessaria ad rite perficienda opera in Bullis injuncta?*

R. Sufficit ut impleantur animo vere pœnitenti & ab affectu peccati lethalis libero, dummodo ultimum opus sit ab homine contrito & confesso.

Q. 9. *Est ne certum plenariam Indulgentiam eum fuisse consecutum, qui contritus & confessus accurate præstitit, quæ præscribuntur in Bulla?*

R. Minime; graves enim Theologi, ut S. Antoninus, Adrianus VI. & Cajetanus ante Concilium Tridentinum, Dominicus Soto & Joannes Hesselius, qui interfuerunt eidem Concilio; & post Concilium Navarrus, Estius, Sylvius, & alii recentiores non pauci, quin & plures Episcopi, ut Catalaunensis, Agennensis & Montis Pessulani in suis Catechismis de Indulgentiis docent Indulgentias esse supplementum infirmitatis humanæ; non fomentum inertiæ, nec prodesse nisi iis qui curant facere fructus dignos pœnitentiæ, alioquin enervaretur Ecclesiastica disciplina, & Fideles procliviores ad peccandum redderentur, ut ait Sixtut IV. in Extravag. *Quemadmodum*, illudque illustrat Cajetanus exemplo accommodato in suo opere de Indulg. *In qualibet bene ordinata Republica*, inquit, *quantumcunque rationabilis adesset quandoque causa dispensandi communem thesaurum in cives gravatos ære alieno, negligentes tamen solvere, indigni censerentur adjutorio thesauri: ex eo enim quod possunt de suo solvere & non curant, indignos se reddunt tali sublevamine*. Sanctus Cyprianus Epist. 13. non vult ut Martyres pro hujusmodi dent libellos supplices, sed pro

iis

iis dumtaxat; *quos nostis, quorum pœnitentiam satisfactioni proximam conspicitis*. Clemens VI. in citata Extravag. *Unigenitus*, docet Indulgentias concedi, ut cunctorum fidelium augeatur devotio, fides splendeat, spes vigeat, charitas vehementius incalescat. Et Joannes Hesselius 2. part. Catechismi, cap. 46. *Si plenariam*, inquit, *Indulgentiam acciperet omnis, qui utcumque contritus est & confessus, qui est in statu gratiæ, male diceret Bonifacius VIII. Extravag*. Antiquorum, *quod unusquisque plus mereretur & efficacius consequeretur Indulgentias, qui Basilicas ipsas amplius & devotius frequentaret. Quare non est putandum, ut quidam docent, quod quicumque indulgentiarum particeps fuerit, si statim moreretur, absque ulla pœna continuo ad cæli gaudia transiturus sit*. Nec propterea *aliquid adimitur efficaciæ indulgentiarum*, inquit Cajetanus, *sicut nihil adimitur efficaciæ Sacramentorum, ex hoc quod oportet accedentes ad illa esse dispositos*.

Q. 10. *Quotuplicis generis sunt Indulgentiæ?*

R. Aliæ conceduntur pro vivis, aliæ pro defunctis: aliæ partiales ad relaxandam dumtaxat partem pœnæ debitæ: aliæ plenariæ pro tota pœna remittenda. Et hæ sunt duplicis generis: aliæ vocantur simpliciter plenariæ; aliæ Jubilæus, vel ad Jubilæi instar, ut quæ conceduntur in Summi Pontificis inauguratione & magnis Ecclesiæ calamitatibus. Jubilæus autem secundum vim nominis Hebraici idem est ac remissio, sive libertas.

Q. 11. *Differunt-ne Indulgentiæ pro mortuis concessæ, ab aliis Indulgentiis?*

R. Affirmative; Indulgentiæ enim pro vivis dantur per modum absolutionis & solutionis; pro defunctis vero per modum suffragii, quia Ecclesia in eos Jurisdictionem non habet. Responsio illustratur exemplo Regis, qui ex ærario suo sumit ad solvendos captivos, quorum alii in ejus carceribus detinentur, alii in carceribus alterius Principis. In priores jurisdictionem exercet, eosque solvit propria auctoritate: posteriores vero suis solum suffragiis juvat apud Principem, si forte oblatam pro iis pecuniam velit accipere, ac liberos eos dimittere.

Q. 12.

Q. 12. *In quo differunt indulgentiæ ad instar Jubilæi concessæ, ab aliis indulgentiis plenariis?*

R. Differunt solum in quibusdam privilegiis; namque in præcipuo effectu, qui est integra pœnæ debitæ remissio prorsus conveniunt.

Q. 13. *Quænam sunt illa privilegia?*

R. In indulgentiis, quæ sunt ad instar Jubilæi, 1. Liberum est cuique eligere quem maluerit ex approbatis ab Episcopo Confessarium. 2. Quivis Confessarius ab Episcopo approbatus potest absolvere ab omnibus peccatis, & Censuris etiam reservatis sive Episcopo, sive Summo Pontifici: (Dico a *Censuris*, non vero ab irregularitatibus) & commutare vota, vel in iis dispensare (exceptis votis Religionis & castitatis perpetuæ) modo tamen sit causa sufficiens.

Dixi: *In indulgentiis, quæ sunt ad instar Jubilæi;* nam in Jubilæo Anni sacri Sacerdotes non possunt absolvere a casibus Episcopo reservatis, nisi ab ipso facultatem acceperint, sed tantum a reservatis Summo Pontifici. Deinde ad effectum illius Jubilæi, non sufficit generalis Episcopi approbatio; sed requiritur specialis deputatio.

CAPUT VI.

De forma Sacramenti Pœnitentiæ.

Q. 1. *QUænam est forma Sacramenti Pœnitentiæ?*

R. Sunt verba Sacerdotis: *Ego te absolvo in nomine Patris, &c.*

Ergo nec scriptis dari potest absolutio; quia scripta non sunt proprie verba, nec absenti; quia pronomen, *te*, supponit personam præsentem loquenti.

Q. 2. *Singula verba sunt-ne de essentia Sacramenti?*

R. Isthæc duo verba, *te absolvo*, sufficiunt; quia satis exprimunt effectum Sacramenti; reliqua tamen ex præcepto sunt proferenda.

Dices: Forma Baptismi esset irrita & prorsus nul-

la, omissis his particulis, *in nomine Patris, &c.* Ergo & forma Sacramenti pœnitentiæ.

Nego conseq. & paritatem. Disparitas est, quod Christus ipse jusserit baptizandum, *in nomine Patris, &c.* At neque ex Scriptura, neque ex Traditione Ecclesiæ habemus in forma absolutionis necessario exprimendum esse Mysterium Trinitatis. Addi potest ratio convenientiæ, ut ajunt, nempe quod Baptismus, non vero pœnitentia, sit solemnis professio Religionis Christianæ, cujus sanctissima Trinitas est primarium Mysterium.

Q. 3. *Esset ne valida forma enunciata modo deprecatorio?*

R. 1. Græci ea etiamnum utuntur, nec ea de re Latini unquam adversus eos quæstionem moverunt; quin Clemens VIII. anno 1595. Græcis Romæ degentibus permisit usum formæ deprecatoriæ.

R. 2. Apud Latinos a pluribus sæculis non valet, ut Sanctus Thomas Opusculo 22. multis probat, ac præsertim authoritate Theologorum Parisiensium, qui ipsius ætate ita sentiebant. Sed & Patres Tridentini sess. 14. cap. 3. diserte docent formam hujus Sacramenti positam esse in illis verbis, *Ego te absolvo*, precesque iis adjunctas nequaquam pertinere ad ejus essentiam. Et ratio est, quia ex dictis de Sacramentis in genere, Christus non determinavit in specie omnium Sacramentorum formas, sicut materias.

Q. 3. *Quis est illorum verborum sensus?*

R. Tres sunt sententiæ.

Prima, eaque Hæretica in Concilio Tridentino damnata, sess. 14. can. 9. est Pseudo-reformatorum, qui potestatem absolvendi a peccatis reponunt in nuda Evangelii prædicatione, quorum credentibus promittit peccatorum remissionem.

Secunda est Magistri sententiarum lib. 4. dist. 18. & aliorum veterum, qui, ut supponunt ad Sacramentum pœnitentiæ perfectam contritionem prærequiri, ideoque peccata jam esse remissa priusquam subjiciantur clavibus Ecclesiæ, concludunt eum esse sensum horum verborum, *Ego te absolvo*, nempe, *Ego tanquam Judex a Christo constitutus, juridice declaro peccata tua esse remissa*. Verum, quamvis hæc sententia

non sit damnata a Concilio Tridentino; quemadmodum asserunt Vega, Soto, Salmeron, qui Concilio interfuerunt; & Cardinalis Palavicinus in Historia ejusdem Concilii, lib. 10. cap. 12. est nihilominus notata a Facultate Parisiensi anno 1638. ut temeraria & erronea. Et merito quidem; namque ejusmodi sententia detorquet Christi verba: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; in sensum alienum, aliud quippe est remittere peccata, aliud declarare peccata esse remissa. Quare

Tertia sententia, cui adhærendum est, asserit eum esse horum verborum sensum, *Ego Sacramentum absolutionis tibi impendo*, ita S. Thomas, vel *Ego do tibi, quantum in me est, gratiam reconciliativam, seu peccatorum remissivam*, sicque vera est forma, etiam respectu illius, qui prius Deo reconciliatus, peccata clavibus subjicit, tum quia ille recipit gratiam peccati ex natura sua remissivam: tum quia amplius cum Deo reconciliatur & crescit in ejus amicitia; tum quia ipsi remittitur aliquid pœnæ temporalis.

Dices: Ex S. Augustino Serm. 67. alia 8. de verbis Domini; Sacerdotes non solvunt pœnitentem a peccatis, nisi prius vitam spiritualem a Christo exceperit, quemadmodum Apostoli non solverunt Lazarum nisi jam suscitatum & vivum: *Qui confitetur*, inquit, *foras prodit. Foras prodire non posset, nisi viveret: vivere non posset, nisi resuscitatus esset*. Et Concion. 2. in Psal. 101. *Merito per Ecclesiam peccatorum solutio dari potest: suscitari autem ipse mortuus, nonnisi intus clamante Domino potest*. Similia habet sanctus Gregorius, Hom. 26. in Evangelia. Et sanctus Hieronymus in cap. 16. Matth. scribit Sacerdotes non purgare a peccatis, sed purgatos pœnitentes pronuntiare, sicut in veteri Lege leprosum non mundabat Sacerdos, sed mundatum declarabat: Ergo.

Distinguo anteced. Nisi prius vitam spiritalem acceperit, vitam, inquam, inchoatam, seu vitales motus pœnitentiæ, Concedo; nisi acceperit vitam perfectam, quæ consistit in gratia sanctificante & charitate, per quam anima unitur Deo, qui est vita ipsius,

Nego

Nego anteced. Itaque resurrectio Lazari, & resurrectio pœnitentis in altero conveniunt, & in altero discrepant. In eo ambæ conveniunt, quod nec Lazarus, nec pœnitens suscitari potuerint, nisi vivificam vocem Domini audivissent. Discrepant vero, quatenus Lazarus vocem Domini percipere non potuit, nisi postquam ejus anima iterum unita est corpori, a quo recesserat; nam ante illam unionem, in qua essentialiter & indivisibiliter consistit vita corporalis, corpus est plane mortuum, caretque omni sensu & motu vitali. Contra vero peccator priusquam infundatur gratia sanctificans, & per charitatem uniatur Deo, interius audit vocem Domini per gratias actuales, quæ sunt actus vitales, utpote illustrationes mentis, & piæ voluntatis affectiones, quibus movetur ad Contritionem, & prodit foras per Confessionem quodammodo vivus propter ejusmodi actus vitales, ac tandem a peccatis solvitur manu Apostolica. Nec aliud docet sanctus Hieronymus citato loco; ibi enim carpit supercilium quorumdam Sacerdotum, qui arbitrabantur se pro nutu posse damnare innocentes, & solvere noxios, cum Sacerdos pro officio suo, *postquam audierit peccatorum varietates*, exploraritque confitentium affectus & dispositiones, judicare debeat quis sit solvendus, quisve ligandus, quemadmodum Sacerdotes in veteri Lege discernebant inter Lepram & Lepram, mundum & immundum, & per sacrificia in Lege præscripta leprosum sanatum solvebant ab immunditia legali, & societati, ex qua ejectus fuerat, restituebant.

Q. 5. *Quibus impertienda est, aut neganda absolutio?*

R. 1. Generatim loquendo, iis statim impertienda est, quos Confessarius prudenter judicat vere esse contritos: quia illi habent jus ad absolutionem; Confessio quippe fit ad eam obtinendam, si nihil obstet ex parte confitentis; & Confessarius eam excipit hac tacita conditione.

Dixi: *Generatim loquendo*; quia si pœnitens versetur in morali ac veluti proximo labendi periculo, quantumcunque contritus appareat, differenda tamen

est

est absolutio; donec removerit peccandi occasionem; v. g. fornicariam, omiserit controversiam, inimicitiarum causam diremerit.

R. 2. Iis neganda est absolutio, quos moraliter certus est confessarius, aut esse potest & debet per diligens examen, carere sufficienti contritione: quia nunquam licet, sub quolibet necessitatis prætextu, celebrare Sacramenta alio ritu, & in alia materia, quam Christus instituit, v. g. Eucharistiam conficere alio pane, quam triticeo, baptizare alio liquore, quam aqua, nam præterquam quod irritum esset Sacramentum & plane nullum, Minister reum se gravissimi sacrilegii constitueret: Atqui vera contritio est a Christo instituta essentialis materia Sacramenti Pœnitentiæ: Ergo nefas est illud administrare, si evidenter desit vera contritio. Unde merito Innocentius XI. anno 1679. & Clerus Gallicanus anno 1700. proscripserunt hanc propositionem: *Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra Legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, & si emendationis spes nulla appareat, nec est deneganda, nec differenda est absolutio, dummodo ore proferat se dolere & proponere emendationem.*

Atque hæc ratio probat etiam denegandam absolutionem iis, qui etiamsi non sint conscii nisi peccatorum venialium, ea confitentur absque ullo sensu doloris & emendationis proposito, quia deest materia essentialis, sine qua non potest stare Sacramentum.

Ergo iis deneganda est absolutio, 1. Qui cum proximo inimicitias exercent, nec cum eo reconciliari volunt, nec odium deponere, nec sincera dilectione eos prosequi.

2. Qui cum æs alienum detineant, aut proximi famam læserint, restituere vel satisfacere detrectant.

3. Qui sumptibus superfluis debita contrahunt, quibus solvendis pares non sunt, aut si pares, debita solvere negligunt, unde Creditores, Artifices, Mercatores grave patiuntur detrimentum.

4. Qui artes illicitas & prohibitas profitentur, ut Usurarii, & quicumque Artibus quidem per se licitis utuntur ad illicita, ut Pictores qui pingunt Tabellas,

& Bibliopolæ, qui divendunt libellos ad libidinem provocantes.

5. Qui versantur in proxima peccandi occasione, sive ex natura sua inducat ad peccatum, sive ex pœnitentis infirmitate. *Falsa fit pœnitentia*, inquit Concilium generale Lateranense II. can. 22. *cum pœnitens ab officio vel Curiali, vel negotiali non recedit*, (adde pastorali) *quod sine peccato agi nulla ratione prævalet*.

6. Qui ex negligentia culpabili ignorant prima fidei documenta, ut Mysteria sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis. Ita Innocentius XI. anno 1679. & Clerus Gallicanus anno 170.

R. 3. Iis differenda est absolutio, (excepto casu necessitatis) de quorum contritione & sincera conversione merito dubitare debet Confessarius; quia in Sacramentis conficiendis non licet uti materia dubia, præsertim ubi haberi potest certa: Atqui Contritio, de cujus veritate merito dubitatur, vel dubitari oportet, est materia necessaria Sacramenti Pœnitentiæ: Ergo absolutio tunc est differenda. Unde Sanctus Augustinus Enchirid. cap. 65. *Quia*, inquit, *plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri nec in aliorum notitiam* PER VERBA, *aut quæcumque signa procedit .... recte constituuntur ab iis qui Ecclesiis præsunt, tempora pœnitentiæ, ut fiat satis etiam Ecclesiæ*. Et Yvo Carnotensis epist. 228. *Rationis ordo hoc exigit, ut internus Judex* (nempe Deus) *tanto remittat celerius, quanto solus magis videt interius; Judex vero, qui tantum videt in facie usque adeo delinquentes sub peccati pœna detineat, donec per* MANIFESTUM *pœnitentiæ fructum, quis sit pœnitentis affectus intelligat*.

Dixi: *Excepto casu necessitatis:* quia in extremis periculis Medicus, cui desunt remedia indubitata, utitur dubiis, quibus spes salutis utcumque affulgere potest; melius enim est periclitantem ægrotum aliqua spe recreari, quam omnino desperare.

Porro contritio debet esse dubia Confessario, quando pœnitens peccandi occasione implicatus profert in testificationem suæ conversionis, non preces fusas cum lacrymis, non opera, non mores emendatiores, sed

ver-

verba dumtaxat; quibus pollicetur, sicut forte in aliis Confessionibus frustra pollicitus est, se amplius non peccaturum.

CAPUT VII.

De effectibus Sacramenti Pœnitentiæ.

Q. 1. *Quinam sunt effectus Sacramenti Pœnitentiæ.*

R. Quinque numerantur. 1. Remissio peccati & pœnæ æternæ. 2. Imminutio pœnæ temporalis pro majori vel minori dispositione pœnitentis. 3. Redintegratio amicitiæ cum Deo per peccatum violatæ. 4. Restitutio & reviviscentia (ut loquuntur) virtutum ac meritorum, quæ per peccatum fuerant deperdita. 5. Auxilia actualia, seu jus ad illa accipienda tempore opportuno, quibus peccator justificatus possit deinceps vitare peccata, & in bono proficere ac perseverare. Hic consulenda quæ dicta sunt de justificatione Tom. 2. Tract. de Gratia, c. 4. §. 1. ut intelligat Confessarius quam mira mutatio fieri debeat in corde peccatoris ad obtinendam remissionem peccatorum, colligatque ex effectibus quæ vera, quæve falsa sit pœnitentia?

Q. 2. *Merita reviviscunt-ne in eodem perfectionis gradu?*

R. Gratia sanctificans, virtutum dona, & bonorum operum merita subsequente peccato mortificata, per absolutionem reviviscunt pro majori vel minori peccatoris pœnitentia; ita ut si pœnitentia ejus fuerit vehemens & intensa, per absolutionem recuperet quidquid meriti per peccatum amiserat: si vero fuerit admodum remissa, parum, vel etiam nihil reparet. Ita S. Thomas, 3. part. quæst. 84. art. 2. & art. 5. ad 3. colligiturque ex Concil. Trid. sess. 14. cap. 2. ubi expresse docet lapsos post Baptismum nonnisi magnis fletibus & laboribus resurgere ad integram sanitatem.

Q. 3. *Si quis post absolutionem iterum labatur, reviviscunt-ne similiter peccata per Sacramentum remissa?*

R. Non reviviscunt formaliter; quia Deus non po-

test restituere peccatum deletum, sicut restituit virtutes per peccatum subsequens extinctas, alioquin esset auctor peccati, sed reviviscunt virtualiter seu æquivalenter, quatenus lapsus recidivus ex peccatis per absolutionem remissis contrahit specialem malitiam graviori pœna plectendam, quemadmodum in judiciis humanis fur jam mulctatus, si furtum iteret, pejor judicatur, nec virgis dumtaxat cæditur, sicut prius, sed laqueo suffocatur. *Dicendum*, inquit S. Thomas 3. part. quæst. 88. art. 2. *quod peccata dimissa per pœnitentiam redire dicuntur, in quantum reatus eorum, ratione* INGRATITUDINIS, *virtualiter continetur in peccato sequenti.*

CAPUT VIII.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

Q. 1. *Quis est minister Sacramenti Pœnitentiæ?*

R. Solus Sacerdos; dictum est enim solis Sacerdotibus, Joann. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

Dices: Habetur Jacob. 5. *Confitemini alterutrum peccata, & orate pro invicem, ut salvemini:* Ergo.

Nego conseq. quia in laudato textu vel non agitur de sacramentali confessione, vel de ea agitur. Si primum, textus non est ad propositum. Si secundum, ut verisimilius videtur, sensus est, confitemini omnes hominibus, non quibuslibet, sed Presbyteris, de quibus Apostolus immediate præmiserat: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum... & si in peccatis sit, remittentur ei.* Ex quibus verbis statim infert Apostolus: *Confitemini alterutrum, &c.*

Instas: Constat ex Magistro Sententiarum, lib. 4. dist. 17. & ex S. Thoma in hanc distinctionem, Laicos excepisse confessiones in casu necessitatis.

R. Ex iis authoribus Confessio illa non erat sacramentalis: *Et ideo*, inquit S. Thom. Supplem. q. 8.

art. 2. ad 3. *oportet quod iterum confiteatur Sacerdoti, cum cópiam habere potuerit.*

Instas iterum: S. Cyprianus Epist. 11. permittit Diaconis, absente Presbytero, Pœnitentes infirmos etiam absolvere, excepta eorum Confessione.

Distinguo: absolvere a pœnis canonicis, eosque Ecclesiæ communioni restituere, ut sic ad Dominum proficiscantur, Concedo: absolvere sacramentaliter a peccatis, Nego.

Q. 2. *Quilibet Sacerdos potest-ne esse Minister Sacramenti Pœnitentiæ?*

R. Non potest, nisi habeat jurisdictionem vel ordinariam, vel delegatam. Ordinaria est propria Sacerdotum, qui curam habent animarum, ut Episcopi & Parochi: delegata, quæ a Prælatis conceditur, quibus ex officio non incumbit cura animarum. Ita Concilium Lateranense IV. canone 21. & Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 7. his verbis: *Quoniam igitur natura & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subdito dumtaxat feratur, persuasum in Ecclesia Dei semper fuit, & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem.*

Dices 1. In sacra ordinatione Episcopus manus imponens cuilibet Presbytero ordinato, ait: *Accipe Spiritum-sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis.* Ergo quilibet Sacerdos habet potestatem absolvendi a peccatis.

Distinguo conseq. Habet potestatem incompletam, Concedo: Completam, Nego consequentiam. Sic qui donatur laurea doctorali, accipit potestatem docendi, regendi & judicandi, quam tamen exercere non potest, nisi Beneficium aut Officium obtineat, vel mandatum accipiat.

Dices 2. Sacerdos sine jurisdictione valide baptizat & infirmos ungit, quamvis illicite: Ergo & pœnitentes absolvit.

Nego conseq. & paritatem. Disparitas est quod forma aliorum Sacramentorum non sit actus judicialis, sicut

ficut abfolutio : actus autem judicialis jurifdictionem neceffario fupponit in Miniftro.

Inftas: Quilibet Sacerdos abfolvere poteft a peccatis venialibus abfque jurifdictione, Ergo.

Nego anteced. Contrarium enim declaravit Congregatio Cardinalium fub Innocentio XI. anno 1679. his verbis: *Ne venialium Confeffio fiat fimplici Sacerdoti non approbato ab Epifcopo aut Ordinario. Si Confeffarii etiam Regulares, aut quicumque alii Sacerdotes fecus egerint, fciant Deo Optimo Maximo fe rationem reddituros effe, neque defuturam Epifcoporum Ordinariorum juftam & rigorofam animadverfionem in contra facientes.*

Q. 3. *Quis delegare poteft ad audiendas Confeffiones?*

R. Juxta vulgare effatum, quivis habens jurifdictionem ordinariam delegare poteft. Sed cum ex inordinata delegatione multi orirentur defectus & magna confufio non fine animarum pernicie; nempe Parochi nonnunquam delegabant vagos Sacerdotes, flagitiofos & incapaces: quin Regulares, etiam aliquando apoftatæ fub prætextu privilegiorum Sedis Apoftolicæ, renitentibus aut infciis Paftoribus, indifcriminatim peccatores abfolvebant: Concilium Tridentinum occurrit tantis malis faluberrimo hocce Decreto feff. 23. cap. 13. de Reform. *Quamvis Presbyteri*, inquit, *in fua Ordinatione a peccatis abfolvendi poteftatem accipiant, decernit tamen fancta Synodus nullum etiam* REGULAREM *poffe confeffiones* SÆCULARIUM, *etiam* SACERDOTUM *audire, nec ad id idoneum deputari, nifi aut* PAROCHIALE BENEFICIUM, *aut ab Epifcopis per examen, fi illis videbitur effe neceffarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat:* PRIVILEGIIS *& confuetudine quacumque etiam immemoriali, non obftantibus.*

Ex hoc itaque Decreto,

1. Nullus Parochus poteft ullum Sacerdotem delegare ad audiendas Confeffiones fuorum Parochianorum, nifi ille fuerit ab Epifcopo approbatus.

2. Ne quidem Sacerdotes fæculares poffunt abfolvi a Sacerdote, qui nec habet Beneficium cum cura animarum, nec ab Epifcopo eft approbatus. Contrariam doctri-

doctrinam proscripserunt Alexander VII. anno 1665. & Clerus Gallicanus anno 1700. Parochi tamen possunt sibi eligere quem voluerint Confessarium, modo ille sit approbatus ab Episcopo. Ita enim habetur, cap. *Ne pro dilutione*, tit. *de pœnit. & Remiss.*

3. Revocata sunt hocce Decreto privilegia Regularium, si quæ antea habebant, absolvendi sine licentia Episcopi: sic enim habet: *Privilegiis & consuetudine quacumque non obstantibus*. Ita declararunt Summi Pontifices Pius IV. Constitutione, *In Principis Apostolorum*: Sanctus Pius V. in Bulla *Romani Pontificis*, Gregorius XIII. in Bulla, *In tanta Negotiorum mole*: Clemens X. Constitutione, *Superna*. Ac tandem Rex Christianissimus Ludovicus XIV. uti Canonicarum Sanctionum vindex anno 1668. solemniori Edicto in toto Regno suscepto sanxit: ut circa approbationem servarentur, quæ Concilium Tridentinum, Pius IV. Sanctus Pius V. Gregorius XIII. Clemens VIII. Paulus V. Gregorius XV. Urbanus VIII. & Alexander VII. mandarunt, scilicet nullum Regularem idoneum esse ad audiendas sæcularium confessiones, nisi obtenta Episcopi approbatione, quam limitare & revocare possit, absque eo quod revocationis causam aperire teneatur.

4. In illo Decreto non comprehenduntur confessiones Regularium, quas proinde Sacerdos non approbatus ab Episcopo excipere potest cum consensu legitimo Superiorum Regularium.

Nomine autem Regularium hic non intelliguntur Moniales; nam ex Constitutione, *Inscrutabili* Gregorii XV. nequidem Regulares possunt absolvere Moniales sibi subditas, etiam exemptas absque approbatione Episcopi, & Clerus Gallicanus anno 1700. hancce propositionem damnavit ut falsam, & a Concilii Tridentini mente alienam: *Religiosæ exemptæ possunt absolvi a Sacerdote non approbato ab Episcopo, sive Sacerdos ille sit Sæcularis, sive Regularis*.

5. Decretum Concilii non spectat habentes Beneficium, cui cura animarum annexa est; Parochus enim eo ipso censetur approbatus ad excipiendas confessio-

nes suorum Parochianorum, quo Episcopus beneficium Pastorale ipsi contulit. Sed si dimiserit beneficium, indiget approbatione.

Dixi: *Suorum Parochianorum*; quia ad excipiendas exterorum confessiones, satis non est, ut habeat proprii Parochi consensum, sed requiritur approbatio Episcopi saltem tacita. Est autem tacita, cum Episcopus non contradicit consuetudini quodammodo necessariæ, secundum quam vicini Parochi etiam diversæ Diœceseos sese mutuo juvant ad sustinenda Pastoralia onera.

Q. 4. *Quid si Parochus stante illa consuetudine prohibeat ne parochiani apud alium Parochum peccata deponant?*

R. Si prohibitio illa sit potius in destructionem, quam in ædificationem, recurrendum est ad Episcopum; neque enim Episcopi in Concilio Lateranensi IV. quidquam a sua authoritate detraxerunt, cum canone, *Omnis utriusque sexus*, sanxerunt sine licentia proprii Sacerdotis, qui est Parochus, alienum Sacerdotem non posse solvere nec ligare. Unde merito Joannes XXII. damnavit propositionem Joannis de Poliaco Theologi Parisiensis, qua asserebat statuto canone, *Omnis utriusque sexus*, nec Episcopum, nec Papam efficere posse, ut confessio facta alieno Sacerdoti sine consensu proprii valeret. Similem propositionem perstrinxit Clerus Gallicanus anno 1655. Enimvero quis crederet Regem, stante Edicto, quo sanxit omnes cives jus suum prosecuturos coram Judice, quem in Provincia eis constituit, non posse ex speciali gratia, nec debere ex causa alium Judicem nonnullis constituere?

Q. 5. *Qui Religionis causa ex diversis Diœcesibus peregrinantur ad sacras quasdam Ædes, possunt-ne ibi a peccatis absolvi?*

R. Si mala fide & primario illuc proficiscantur, ut disciplinam suæ Diœceseos declinent, absolvi nequeunt: si vero bona fide & Religionis causa primario illuc peregrinentur, absolvi possunt: Sacerdotes enim illius loci tacite sunt approbati. Idem dicendum de Parochiano, qui cujusdam negotii causa

diver-

diversaretur ad tempus in aliena Parochia; secus si sine consensu expresso vel tacito ad eam proficisceretur, ut ibi peccata deponeret. Ita declarat Concilium Senonense anno 1524. *Interrogent Sacerdotes*, inquit; *pœnitentes ad confessionem accedentes, an sint parochiani, quia non debent absolvere nec audire in confessione nisi suos parochianos.*

Q. 6. *Quot modis limitari potest approbatio?*

R. Quatuor. 1. Quoad locum, quomodo solent approbari Vicarii Parochorum, scilicet ut audiant confessiones in Parochia dumtaxat ipsis designata. Consulto tamen Episcopi addere solent, *& in vicinia*, propter frequentes quæ occurrunt occasiones ferendi opem vicinis Parochis & Parochianis. 2. Quoad personas, puta Sæculares; Moniales enim non comprehenduntur in approbatione generatim concessa, sed specialis requiritur ad earum confessiones excipiendas, ut constat tum ex laudata Bulla Clementis X. *Superna*, tum ex universali praxi Ecclesiæ Gallicanæ. 3. Quoad tempus, v. g. ad annum, in quo non censetur comprehendi tempus Paschale; in generali enim Confessione Prælatus non censetur derogare juri communi, nisi exprimat. 4. Quoad casus, quos sibi reservant Summus Pontifex, & Episcopi.

Q. 7. *Quot requiruntur, ut casus in individuo censeatur reservatus?*

R. Quatuor. 1. Ut actus sit lethaliter malus; cum enim peccata venialia non sint materia sacramenti Pœnitentiæ necessaria, retineri aut reservari nequeunt. Unde si Confessarius advertat peccatum pœnitentis non pertingere ad malitiam moralem defectu sufficientis consensus, aut propter levitatem materiæ, poterit illum absolvere. Idem dicendum in dubio probabili peccaverit-ne lethaliter, vel non. Actus debet esse exterior. 3. Satis non est, ut ex corde exierit, sed insuper requiritur, ut peccatum sit consummatum, nisi aliter in lege, seu statuto expressum fuerit, quemadmodum provocatio ad duellum & ejus acceptatio, etiamsi non sequatur conflictus, lege communi reservantur, & in quibusdam Diœcesi-

bus tactus impudici, & alia obscœna Confessarium inter & pœnitentem etiam seclusa copula carnali. 4. Requiritur ut peccatum sit a pubere commissum; pubertas autem incipit in masculis ab anno decimoquarto completo, & in fœminis a duodecimo completo.

Q. 8. *Quis potest absolvere a casibus reservatis?*

R. 1. Generatim qui eos sibi reservavit, & quos ipse specialiter delegavit.

R. 2. In articulo mortis quilibet Sacerdos *etiam* excommunicatus potest absolvere ab omnibus peccatis, & censuris, si desit alter Sacerdos approbatus; ita Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 7.

R. 3. Episcopi juxta declarationem Concilii Tridentini sess. 24. cap. 26. de reformatione, absolvere possunt ab omnibus peccatis & censuris Summo Pontifici reservatis, ac irregularitatibus, non quidem ex defectu, sed ex delicto, (homicidio voluntario excepto) modo illa deducta non sint ad forum contentiosum.

R. 4. Regulares nullum habent privilegium a Sede Apostolica absolvendi a casibus Episcopo reservatis; ita Clemens X. in sua Bulla *Superna*, anno 1670. Præiverant Clemens VIII. anno 1601. Urbanus VIII. anno 1628. Alexander VII. anno 1659. in suo Brevi ad Episcopum Andegavensem, in quo damnat propositionem quorumdam Regularium asserentium id sibi competere ex privilegio, tanquam falsam, Episcoporum auctoritati & Apostolicæ Sedi injuriosam.

Q. 9. *Sic absolutus in articulo mortis a peccatis & censuris reservatis, si convaluerit, tenetur-ne se sistere coram superiore sub pœna reincidentiæ, ut ajunt in similes censuras?*

R. 1. Non tenetur, si absolutus est in articulo mortis, nec peccata habeant annexam censuram. Dico, *In articulo mortis*; quia si ex alia necessitate fuerit absolutus a non habente potestatem absolvendi a casibus reservatis, puta quia absque infamia & scandalo non potuit remitti ad superiorem, tenetur ad eum postea recurrere: & ratio discriminis est, quod in articulo

ticulo mortis omnis Sacerdos, deficiente altero, specialiter approbato, directe absolvit a peccatis & censuris, utpote qui in illo extremo casu jurisdictionem habeat ab Ecclesia; in casu autem alterius necessitatis indirecte solum absolvit a peccatis reservatis, cum non sit ad id specialiter approbatus.

R. 2. Si in articulo mortis absolutus est a censuris reservatis, ex Bonifacio VIII. in sexto tit. de sententia Excommunicationis ipso jure reincidit in similem censuram, si ad superiorem recurrere negligat; verum canon ille non est ubique in Gallia receptus. Quare quisque consulere debet Librum Ritualem suæ Ecclesiæ.

Q. 10. *Sacerdos qui non habet potestatem absolvendi a reservatis, audita pœnitentis confessione, potest-ne eum absolvere a non reservatis & remittere ad superiorem pro reservatis?*

R. Affirmarunt S. Antoninus, Dominicus Soto, Cajetanus, & alii quamplurimi ex veteribus, atque ex iis S. Carolus Borromæus quarta parte Actuum Mediolanensium. Sed hodierna praxis est omnino contraria & sequenda. Quin laudati Pontifices sc. Clemens VIII. & Urbanus VIII. declararunt ejusmodi absolutiones esse irritas & prorsus nullas, nisi concessæ fuerint in casu necessitatis ad vitandam infamiam pœnitentium, ut jam dictum est.

Q. 11. *Qui confessus est habenti potestatem absolvendi a reservatis, sed vel oblitus est aliquod peccatum reservatum, vel confessio ejus fuit nulla defectu sufficientis contritionis, tenetur ne iterum adire superiorem?*

R. 1. Qui in Jubilæo omnia præstitit ad lucrandas indulgentias, & vere pœnitens confessus est, potest absolvi a quolibet Sacerdote approbato, si postea recordetur se ex oblivione inculpabili non declarasse aliquod peccatum reservatum, quia Summus Pontifex Jubilæi gratia exprefse tollit omnem peccatorum & censurarum reservationem. 2. Si confessio fuit nulla defectu sufficientis contritionis, peccata ejus manent reservata, tam ea quæ confessus est, quam ea quæ fuit oblitus; quia gratia Jubilæi non conceditur nisi

vere pœnitentibus. Idem a fortiori dicendum de eo qui sine debita contritione confessus est superiori; quia superior non tollit reservationem nisi sacramentaliter absolvendo, vel ad inferiorem remittendo. 3. Si Confessio facta superiori fuit rata ac valida, plures ex modernis asseruerunt sublatam esse reservationem peccati omissi ex oblivione inculpabili, sed absque fundamento. Afferunt nonnullas rationes, quas *convenientias* vocant; sed quis nesciat ex iis solis nihil certo concludi?

CAPUT IX.

De necessitate Sacramenti Pœnitentiæ.

Q. 1. Sacramentum *Pœnitentiæ est-ne necessarium?* R. 1. Constat ex dictis esse necessarium necessitate tum medii, tum præcepti divini; quia illud est necessarium necessitate medii, sine quo non potest obtineri remissio peccatorum, nec proinde salus æterna; scriptum est enim, Apoc. 21. *Non intrabit in eam aliquid coinquinatum*: Atqui sine sacramento pœnitentiæ saltem in voto non potest obtineri remissio peccatorum, quæ post Baptismum commissa sunt. *Quorum retinueritis* (peccata) *retenta sunt*, ait Dominus Joann. 20. Ergo. Porro quæ ex Dei instituto necessaria sunt necessitate medii, ea quoque sunt necessaria necessitate præcepti divini. Cum autem Deus non determinaverit, sed Ecclesiæ determinandum reliquerit, quando lapsi post Baptismum ad sacramentum pœnitentiæ recurrere debeant,

R. 1. Præcepto Ecclesiastico fideles adulti tenentur peccata sua confiteri saltem semel in anno; sic enim habetur can. Concilii Lateranensis IV. ubique recepto, & confirmato a Synodo Tridentina sess. 14. cap. 5. & can. 8. verba Concilii Lateranensis sunt: *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio Sacerdoti, & injunctam sibi*

sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere .... alioquin & vivens ab Ecclesiæ ingressu arceatur, & moriens Christiana careat sepultura.

Plura circa hunc Canonem diligenter sunt notanda.

1. Hac lege tenentur omnes fideles, sive masculi, sive fœminæ, cum ad annos discretionis pervenerint, etiamsi nondum judicentur satis idonei, quibus Eucharistia conferatur. Prudens autem illa ætas accedit aliis citius puta 6. & 7. anno, aliis tardius, v. g. anno 8. Quapropter a 6. anno offerendi sunt Sacerdoti, & ab ipso probandi, an sint capaces absolutionis. Ita S. Carolus Borromæus in Instit. ad Confessarios.

2. Proprius Sacerdos, cui, aut ex cujus consensu fideles confiteri debent, intelligitur in hoc Canone is, a quo Eucharistiam tempore Paschali teneatur recipere, qui in omnium sententia est Parochus: ita tamen ut non excludantur Summus Pontifex & Episcopi, ut jam observavimus.

3. Canon non determinat quo anni tempore fideles confiteri debeant; sed ex usu assignatur tempus Quadragesimæ, *Quem morem*, inquiunt Patres Tridentini citato cap. 5. *hæc sancta Synodus maxime probat, & amplectitur tanquam pium & ... retinendum*. In Ecclesia vero Gallicana determinatur tempus Paschale, scilicet a Dominica Palmarum ad Dominicam in Albis inclusive. Ita Clerus Gallicanus ann. 1625. 1635. & 1640.

4. Cum Lateranense Concilium novam Legem non statuerit, quemadmodum observant Patres Tridentini cit. cap. 5. sed prohibuerit, ne fideles præceptum divinum ultra annum implere differrent, qui non est confessus tempore Paschali, tenetur quamprimum confiteri, peccatque quamdiu sine causa procrastinat, sicut debitor, qui non solvit termino præscripto, liber non est a debito, sed tenetur quanto citius solvere.

5. Pœna interdicti non est latæ sententiæ, sed ferendæ dumtaxat. Quare Parochus non potest arcere ab ingressu Ecclesiæ, nec privare Ecclesiastica sepultura Parochianum, qui in Paschate non est confessus, nisi prius intervenerit sententia Superioris.

Q. 2.

Q. 2. *Qui conscii non sunt nisi peccatorum venialium, tenentur-ne hoc præcepto?*

R. Dissentiunt Theologi. Plures negant: alii affirmant, ut S. Bonaventura in 4. dist. 17. part. 2. art. 1. quæst. 2. & S. Thomas eadem distinct. quæst. 3. art. 1. quæstiuncula 3. ad 3. ubi sic habet. *Ex vi Sacramenti non tenetur aliquis venialia confiteri, sed ex institutione Ecclesiæ, quando non habet alia, quæ confiteatur.*

Q. 3. *Satisfit-ne præcepto per confessionem irritam & nullam?*

R. Minime; tum quia contraria opinio proscripta est ab Alexandro VII. anno 1665. & a Clero Gallicano anno 1700. tum quia debitor non satisfacit per nummum adulterinum, & nullius valoris.

Q. 4. *Qui tempore Paschali confitetur Sacerdoti approbato, sed sine licentia proprii Parochi, satisfacit ne præcepto?*

R. Si adsit consensus tacitus Episcopi, ut in Diœcesibus, in quibus non urgetur executio Canonis *Omnis utriusque sexus*, satisfacit. Secus si eam Episcopus urgeat, ut in Rhemensi, Catalaunensi & Virdunensi, in quibus ejusmodi Confessio declaratur irrita & iteranda, ut habetur cit. Canone.

Q. 5. *Licet-ne Parocho copiam facere petentibus Parochianis adeundi quos voluerint ex Sacerdotibus ab Episcopo approbatis?*

R. Licet, si bene sint morati; secus si male, videanturque petere in fraudem disciplinæ.

Dices; In tuto est illius conscientia, qui prudenter agit: Atqui prudenter agit Pastor, qui oves sibi creditas iis committit, quos Prælatus, peritos & idoneos judicavit: Ergo.

Distinguo min. Si aliunde non constet obreptive obtentam approbationem, Concedo, si constet, Nego min. Prælatus enim ipse suam sententiam rescindit, ubi sibi obreptum comperit. Nempe aut imperitos judicavit peritos falso aliorum testimonio deceptus: aut cum essent periti, ad nutum ejus in examine responderunt, & in praxi laxiores & perniciosas sequuntur opiniones; aut sanæ sunt doctrinæ, sed mollioris indo-

indolis, & ad omnem auram versatilis. Ejusmodi autem vitia, non in examine, sed sola experientia & usu deprehendi queunt. Porro Parochus, qui in propria causa non staret judicio sui prælati per obreptionem contra se lato, stabit in causa Christi; in qua agitur de æterna salute ovium, quas proprio sanguine redemit? Absit.

Sed esto, extranei Confessarii omnes sint peritissimi, sanæ doctrinæ, & strenui vindices Legis Divinæ & Ecclesiasticæ, adhuc timendum est ex parte ficti Pœnitentis, nisi mittatur ad probatos Confessarios, qui ex publica fama illum noverint, is quippe cum nulla sit illis Religio in multis offendere, v. g. usuras exercere, contractus injustos inire, suo officio in gravioribus deesse, certo certius Confessario etiam prudentissimo obrepet ignotus.

TRACTATUS
DE
SACRAMENTO
EXTREMÆ-UNCTIONIS.

Q. 1. Extrema-Unctio est ne Sacramentum proprie dictum, a Christo Domino institutum?

R. Affirmative, idque fide divina credendum definiit Concil. Trid. sess. 14. can. 1. de Extrema-Unctione. Probaturque ex Scriptura: Jac. 5. sic habet Apostolus. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.*

Ex quibus verbis sic conficitur argumentum. Tria sunt necessaria & sufficiunt ad Sacramentum novæ Legis proprie dictum. 1. Signum sensibile divinitus institutum.

tutum. 2. Promissio gratiæ huic signo annexa. 3. Mandatum observandi ejusmodi signum: Atqui hæc tria habentur in laudatis verbis Apostoli: Ergo.

Minor probatur quoad singulas partes.

1. Unctio & oratio sunt signum sensibile & quidem a Christo institutum, a sancto autem Jacobo dumtaxat promulgatum, virtus enim humana efficaciam tribuere non potest ejusmodi unctioni, quam Apostolus illi asserit.

2. Promissio gratiæ huic signo annexa est: *Oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.* Ergo tres sunt effectus hujus Sacramenti. Primus est sanitas corporis, *Oratio fidei salvabit infirmum*, si tamen saluti animæ expediat, ad quam Sacramenta sunt primario instituta. Unde S. Thomas in 4. dist. 23. q. 1. art. 2. *Quæ*, inquit, *operans numquam inducit secundarium effectum, nisi secundum quod expedit ad principalem: ideo ex hoc Sacramento non sequitur corporalis sanatio semper, sed quando expedit ad spiritualem sanationem, tum semper eam inducit dummodo non sit in impedimentum ex parte recipientis.* Secundus effectus, isque primarius, est alleviatio animæ abstergendo peccati reliquias. Tertius est peccati etiam mortalis remissio; quia ex S. Thoma lib. 4. contra gentes, c. 73. *Contingit quod homo omnium peccatorum, quæ commisit, notitiam vel memoriam non habet, ut possit per pœnitentiam singula expurgare, sicut etiam quotidiana peccata, sine quibus præsens vita non agitur, a quibus oportet hominem in suo exitu per hoc Sacramentum emundari.* Unde merito Sacramentum Extremæ-Unctionis dicitur a Patribus Tridentinis pœnitentiæ consummativum.

Q. 2. *Quid per reliquias peccatorum intelligitur?*

R. Humani defectus & infirmitates ex peccato contractæ, ut torpor animi, mœror & anxietas, quæ morti vicinum magis vexare solet, & diffidentiam provocat: *Alleviatur*, inquit Catechismus Romanus, *& erigitur ægri animus divinæ bonitatis spe, eaque corroboratus morbi incommoda omnia fert levius, ac ipsius dæmonis calcaneo insidiantis artificium & calliditatem facilius eludit.*

Ergo

Ergo materia remota hujus Sacramenti est oleum; *Ungentes eum oleo :* & quidem olivarum, quod est oleum simpliciter dictum, sicut aqua naturalis dicitur simpliciter aqua & panis triticeus, simpliciter panis.

Ergo materia proxima est ipsa unctio, sicut ablutio in Baptismo, *Ungentes eum*, ait Apostolus. Ad sacramenti autem veritatem una sufficit unctio: ex præcepto vero Ecclesiæ multiplex adhibetur pro cujusque Diœceseos disciplina consulenda & observanda, si per tempus liceat.

Ergo forma hujus Sacramenti est oratio quæ unctionem comitatur. *Orent super eum ungentes*. Ergo minister est solus Sacerdos, *Inducat Presbyteros Ecclesiæ*.

Ergo subjectum est infirmus baptizatus & adultus, *Infirmatur quis in vobis?* Græci tamen ungunt sanos & infirmos; quia, inquiunt, etsi S. Jacobus dicat ungendos infirmos, sanos tamen non excludit.

Dixi : *Adultus ;* pueri enim non sunt ungendi ante usum rationis, cum in iis nulla peccata sint abstergenda, nullæve peccatorum reliquiæ.

Q. 3. *Est-ne de necessitate Sacramenti, ut oleum sit ab Episcopo benedictum?*

R. Dissentiunt Theologi. In Ecclesia Orientali Presbyteri benedicunt oleum, quo inungunt infirmos. Quare si Sacerdos advertat incaute se adhibuisse oleum Catechumenorum, aut Chrisma pro oleo infirmorum, observabit Decretum Innocentii III. Cap. *Pastoralis*, tit. *de Sacramentis non iterandis ; In talibus nihil est iterandum, sed caute supplendum quod incaute fuerat prætermissum ;* quia in Sacramentis conferendis non licet sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore ex Decreto Innocentii XI. anno 1679. & ex Clero Gallicano anno 1700.

Q. 4. *Quid aget Parochus, quando oleum benedictum deficit?*

R. Priusquam totaliter deficiat, admiscebit non consecratum ex cap. *Quod in dubiis*, tit. *de Consec. Ecclesiæ*.

Q. 5. *Potest iterari illud Sacramentum?*

R. Potest, si status morbi sit diversus, & infirmus per aliquod tempus ex morbo revera convaluerit; quia

illud

illud Sacramentum non imponit characterem. Iterari autem non debet eodem morbo permanente, quia datur per modum medicinæ per se efficacis ad expellendum illum morbum.

Q. 6. *Quænam requiritur dispositio in suscipiente illud Sacramentum?*

R. Per se requiritur status gratiæ, quia est Sacramentum vivorum; per accidens autem sufficit attritio, nempe si ægrotus non confessus amisit usum rationis.

Q. 7. *Quid observabit Sacerdos, cui constat infirmum ante delirium peccasse mortaliter, nec ulla Pœnitentiæ signa dedisse?*

R. Observabit, num per tempus potuerit dolere de peccato, in qua hypothesi Sacramentum ministrabit; in extremo enim periculo satius est Sacramentum exponere, quam hominis salutem, propter quam institutum est. Sed si constat impœnitentem amisisse usum rationis, ut si præ nimia crapula eaque lethali rationis factus impos animam exhalaturus sit, Sacramentum ministrare non debet.

Q. 8. *Intentio est ne necessaria in suscipiente Sacramentum Extremæ Unctionis?*

R. Interpretative sufficit. Habetur autem hujusmodi intentio, quando quis, etsi Sacramentum prius non expetierit, nec de eo forte cogitaverit, præsumitur illud fore expetiturum, si rationis esset compos.

Q. 9. *Extat-ne præceptum divinum recipiendi illud Sacramentum?*

R. Non conveniunt Theologi; de eo tamen idem dicendum videtur quod de Sacramento Confirmationis supra diximus, nempe jure divino & Ecclesiastico esse præceptum; sicut enim confirmatio est perfectio Baptismi; sic Extrema-Unctio in omnium mente est perfectio & consummatio pœnitentiæ: illa quidem, ut sanum adversus Religionis Christianæ hostes coroboret; ista ut infirmum confirmet adversus dæmonis tentationes, quæ in vitæ exitu solent esse acriores.

Q. 10. *Est ne præceptum administrandi Sacramentum Extremæ-Unctionis?*

R. Pa-

R. Pastores saltem ad idem tenentur jure divino & Ecclesiastico; sunt enim dispensatores Mysteriorum Dei: infidelis autem est dispensator, qui bona Domini in commodum aliorum recepta non erogat. Adde Sacramentum Extremæ-Unctionis posse per accidens esse necessarium necessitate medii, ut contingit quando infirmus lethali peccato gravatus, nec perfecte contritus, non est capax alterius Sacramenti.

Quæ strictim hic percurrimus, fusius exposita habentur Tom. 6. omnino consulenda, ut pateat quanti faciendum sit illud Sacramentum.

TRACTATUS DE SACRAMENTO ORDINIS.

CAPUT PRIMUM.

De nomine, definitione, & existentia Sacramenti Ordinis.

Q. 1. QUare Sacerdotium vocatur Ordo?

R. Quia Ordo generatim est dispositio superiorum & inferiorum rerum, quæ inter se ita aptatæ sunt, ut una ad alteram referatur; sic Congregationes Monachorum & Monialium Ordines vocitari solent, sunt quippe conflatæ ex personis apte inter se dispositis ad serviendum Deo speciali & distincta quadam vivendi ratione: Atqui Sacerdotium consecrat homines, & in distinctis honorum gradibus aptat ad celebrandum Eucharistiæ Sacrificium, & ad obeunda spiritualia ministeria erga plebem: Ergo merito dicitur Sacramentum Ordinis.

Ritus autem, quo consecrantur hujusmodi personæ, est Sa-

est Sacramentum, ut statim dicetur, non vero earum statius: Sacramentum quippe Ordinis non est quid permanens, sed est actio transiens, quæ in ipsa consecratione consistit, & ex qua efflorescit status Sacerdotalis, seu Clericalis.

Q. 2. *Ordo est ne Sacramentum novæ Legis proprie dictum?*

R. Affirmative, est de fide; sic enim definiit Conc. Trid. sess. 23. can. 3. *Si quis dixerit Ordinem sive sacram Ordinationem non esse vere & proprie Sacramentum a Christo Domino institutum.... anathema sit.* Probatur ex Scriptura 2. Tim. 1. v. 9. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* In his verbis tria notantur ad verum Sacramentum requisita. 1. Signum externum, nempe impositio manuum. 2. Gratia huic signo annexa. 3. Divinum mandatum; Apostoli enim & eorum successores non sine divino mandato illum ritum gratiæ productivum observarunt.

Q. 3. *Quomodo definitur Sacramentum Ordinis?*

R. Definitur, Sacramentum novæ Legis, quo spiritualis potestas tribuitur homini baptizato ad Eucharistiam conficiendam, & ad omnia Ecclesiastica ministeria rite & ex ordine obeunda.

Dicitur 1. *Sacramentum novæ Legis*, ut denotetur genus, in quo Ordinatio convenit cum aliis Sacramentis.

Dicitur 2. *Quo spiritualis potestas tribuitur ad Eucharistiam &c.* quæ verba locum obtinent differentiæ. Ordo quippe a cæteris Sacramentis essentialiter distinguitur, quatenus totus est primario ad sacrificium Corporis, & Sanguinis Domini rite offerendum: *Cum autem divina res sit tam sancti Sacerdotii ministerium*, inquiunt Patres Tridentini sess. 23. cap 2. *consentaneum fuit, quo dignius & majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesia ordinatissima dispositione plures & diversi essent Ministrorum Ordines, &c.*

Ergo gradus honoris, qui cernuntur in statu Ecclesiastico, non sortiuntur nomen, & rationem Ordinis ac Sacramenti, nisi quatenus referuntur ad Eucharistiæ sacrificium.

Ergo Archiepiſcopatus, & Primatus Summi Pontificis non ſunt Ordines, nec Sacramenta; quia præciſe ſumpti non ſpectant ſacrificium, ſed regimen Eccleſiæ. Nec Epiſcopatus eſſet Ordo diſtinctus a presbyteratu, niſi ſpeciali modo referretur ad ſacrificium: ut ſuo loco explicabitur.

Dicitur 3. *Homini baptizato*; tum quia ſine baptiſmali charactere nullus eſt capax aliorum Sacramentorum: tum quia mulieres jure divino arceantur a ſacris Miniſteriis 1. Cor. 14. *Turpe eſt mulierem loqui in Eccleſia*; Hinc Diaconiſſæ, de quibus frequens fit mentio apud Scriptores Eccleſiaſticos, non ordinabantur ad Sacerdotium; nec ad ullum Miniſterium circa Altare, ſed imperitas mulieres docebant, Neophytas ad ſacrum Baptiſmatis fontem immergendas exuebant, & eductas ſuſcipiebant, viduis miniſtrabant.

Dicitur 4. *Et ad omnia Eccleſiaſtica miniſteria*, &c. ut diſtinguatur regimen Eccleſiaſticum a Politico; Sacerdotes enim adminiſtrant ſolum ſpiritualia, Reges vero & Principes temporalia, juxta illud Oſii Epiſcopi Cordubenſis ad Conſtantinum Imperatorem: *Ne te miſceas rebus Eccleſiaſticis, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potius eas a nobis diſce. Tibi Deus imperium commiſit; nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit.*

Ergo ſi Summus Pontifex & nonnulli Epiſcopi res etiam temporales adminiſtrant, (quod Chriſtus non vetuit) illud habent ex dono & munificentia Principum, non ex inſtitutione divina, nec vi ſui Sacerdotii.

Ergo in Ordine duplex eſt poteſtas. Prima ſpectat Corpus Chriſti reale, ſeu ſacrificium, diciturque poteſtas Ordinis. Secunda ordinatur ad regendum Corpus Chriſti myſticum, ſeu fideles, vocaturque poteſtas juriſdictionis, quia per eam confertur jus docendi & regendi fideles ad vitam æternam.

Poteſtas autem juriſdictionis, ſicut & poteſtas Ordinis, habet diſtinctos honoris gradus, ex quibus exurgit Hierarchia Eccleſiaſtica, ſeu ſacer principatus.

Definitur autem Hierarchia, perſonarum ſacrarum Ordinata poteſtas debitum in ſubditos retinens Principatum & quidem jure divino, ut definiit Concilium Tri-

Tridentinum sess. 23. can. 6. his verbis: *Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam divina Ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris & Ministris, anathema sit*; Christus enim ad consummationem Sanctorum, & in ædificationem Corporis sui mystici, ut loquitur Apostolus Ephes. 4. instituit Episcopos, Presbyteros & Diaconos in diversis gradibus ad regendam suam Ecclesiam.

Ergo jurisdictionis potestas magis circumscripta est in minoribus Prælatis, hoc est Parochis, quam in Episcopis; sed amplissima est in summo Pontifice, ut omnes Ecclesiæ Ministri inter se divinitus aptati & connexi per omnem juncturam subministrationis, (verba sunt Apostoli cit. cap. 4.) Ecclesiam exhibeant velut terribilem castrorum aciem ordinatam, adversus quam portæ inferi non prævalebunt.

Dices: Diaconi, ut fert eorum nomen, sunt ad ministrandum Episcopo & Presbytero: Ergo nullum habent principatum, nec proinde sunt Hierarchici.

Nego conseq. Mandata enim ita accipiunt ab Episcopo & Presbytero, ut ea cum potestate exequantur circa plebem sibi subditam: quemadmodum Præfecti Provinciarum & Urbium in iis principatum exercent, dum mandata a Rege accepta observari curant.

Q. 4. *Potestas ordinis & potestas jurisdictionis simulne semper conferuntur?*

R. Minime; Christus enim in ultima Cœna, in qua Apostolos constituit Sacerdotes, contulitque potestatem Ordinis, non dedit eis potestatem jurisdictionis, nisi post Resurrectionem, Joann. 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*: nunc quoque plures inaugurantur Presbyteri, quibus non confertur potestas jurisdictionis, utpote qui non ordinentur ad Beneficium Pastorale, ac proinde accipiunt potestatem Ordinis absque potestate jurisdictionis. Contra vero Clericus institutus ad Beneficium Pastorale necdum Presbyter habet potestatem jurisdictionis sine potestate Ordinis.

Q. 5. *Utra potestas est nobilior?*

R. Potestas Ordinis; quia nobilius habet objectum & præstantiores effectus; tota enim est, ut Deo debitus

bitus cultus exhibeatur, & sacrificium, ad quod imprimis Religio instituta est, rite offeratur, transmutat panem in Corpus Christi reale, peccata remittit: Atqui isthæc omnia longe præstantiora sunt actibus potestatis jurisdictionis, quæ spectat solum regimen fidelium.

CAPUT II.

De Ordinis divisione.

Q. 1. S*Unt-ne plures Ordines?* *

R. Fide divina credendum statuit Tridentinum Concilium sess. 23. can. 2. his verbis: *Si quis dixerit præter Sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines & majores & minores, per quos velut per gradus quosdam in Sacerdotium tenduntur, anathema sit.*

Q. 2. *Quomodo dividuntur Ordines?*

R. Generatim dividuntur in majores, qui dicuntur sacri, & minores. Patet ex laudatis Concilii verbis. Capite autem 2. Subdiaconatum majoribus & sacris Ordinibus, scilicet Presbyteratui & Diaconatui accenset. Ergo tres sunt majores Ordines.

Q. 3. *Cur tres illi Ordines dicuntur majores & Sacri?*

R. Ratio in promptu est pro Presbyteratu & Diaconatu, quia cum propius inserviant sacrificio, a quo singuli Ordines accipiunt honoris & dignitatis gradum, illos duos Ordines cæteris majores & sacratiores Ecclesia semper habuit.

Sed difficultas est de Subdiaconatu, qui inter sacros & majores Ordines nondum numerabatur ætate Magistri Sententiarum, hoc est 12. sæculo, licet votum continentiæ ipsi esset annexum saltem a sæculo 6. & Subdiaconi a primis sæculis ordinati fuerint per contactum Calicis vacui, ut constat ex Concilio IV. Carthaginensi, quod celebratum est quarto labente sæculo; ac proinde Subdiaconatus non recensetur inter majores Ordines propter votum continentiæ, nec propter

pter concessam Subdiaconis facultatem contingendi vasa sacra: *Canones*, inquit Magister Sententiarum lib. 4. dist. 24. *Duos tantum sacros Ordines appellari censent, Diaconatus & Presbyteratus; quia hos solos primitiva Ecclesia legitur habuisse, & de his solis præceptum Apostoli habemus .... Subdiaconos vero & Acolythos procedente tempore Ecclesia sibi constituit*. Idem fere habet Hugo a S. Victore lib. 2. p. 2. c. 13.

Vera itaque ratio cur Subdiaconatus recenseatur inter majores Ordines, repetenda est ex dispositione Ecclesiæ, quæ 13. sæculo sub Innocentio III. Subdiaconatus Ordinem inter majores reposuit Cap. *A multis*, de ætate, qualitate, & Ordine præficiendorum, & Cap. *Miramur*, de servis non ordinandis. Occasionem dedisse videtur Urbanus II. qui 11. sæculo indulsit, ut Subdiaconi in Episcopos eligi possent, eum antea nullus nisi Diaconus ad illud honoris culmen eveheretur. Hujus Pontificis Decretum refertur Cap. *Nullus*, dist. 60.

Q. 4. *Quot sunt Ordines?*

R. Ex antiqua & constanti Ecclesiæ Latinæ Traditione septem recensentur, tum ab Eugenio IV. in Decreto pro Armenis, tum a Concil. Trid. sess. 23. c. 2. scilicet Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus, & Ostiariatus.

Dixi: *Ecclesiæ Latinæ*, nam apud Græcos a mille annis & amplius quatuor tantum Ordines numerantur, scilicet Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus, & Lectoratus.

Q. 5. *Nonne Episcopatus & Tonsura Clericalis sunt Ordines distincti?*

R. 1. S. Thomas, cum junior scriberet in quartum Sententiarum, censuit Episcopatum non esse Ordinem distinctum, sed extensionem dumtaxat characteris Sacerdotalis ad novum officium, & ampliorem potestatem ac dignitatem, ita ut Episcopatus aliud non sit quam Sacerdotium perfectum.

R. 2. Communior tamen sententia est ordinationem Episcopalem esse Ordinem distinctum, novumque imprimere characterem; quia Episcopus habet supra Presbyterum potestatem non solum jurisdictionis, sicut

ficut Summus Pontifex fupra Epifcopos; fed etiam Ordinis; confirmat enim Neophytos, confecrat Diaconos, Presbyteros & Epifcopos, quod nullatenus poteft Presbyter: Atqui fpecialis illa poteftas eft character & Ordo diftinctus; Ergo.

Dices 1. Si Epifcopatus effet Ordo diftinctus, agnofcendi effent octo Ordines: Atqui illud repugnat Decreto Eugenii IV. & Concilio Tridentino: Ergo:

Diftinguo maj. Effent octo Ordines fpecie infima, Concedo: fpecie fubalterna, Nego maj. Itaque Ordo generatim fumptus immediate dividitur in feptem fpecies; quarum prima nempe Sacerdotium fubdividitur in Epifcopatum & Presbyteratum; quemadmodum animal immediate dividitur in rationale & irrationale; fed irrationale, utpote fpecies fubalterna, fubdividitur in plures fpecies infimas. Et ea ratione explicatur Concilium Tridentinum, ubi decernit effe feptem novæ Legis facramenta: nam facramentum Ordinis fubdividitur in plures Ordines, qui ut placet non paucis Theologis, finguli funt facramenta: Sicque in eorum fententia funt tredecim facramenta fpecie infima:

Dices 2. Ordo ex dictis effentialiter refertur ad facrificium: Atqui Epifcopatus nullum habet fpecialem ordinem ad facrificium, fed folum ad plebem regendam: Ergo non eft Ordo.

Nego minorem: Epifcopatus enim conftituit Euchariftiæ miniftros, iifque Leges præfcribit ut cum dignitate ac majeftate auguftiffimum illud Myfterium peragant.

R. 3. Tonfura Clericalis non eft Ordo, quidquid contra fentiant Canoniftæ; nulla enim competit functio, nullumve minifterium fimplici Clerico.

Q. 6. *Quid eft igitur Tonfura Clericalis?*

R. Eft cæremonia ab Ecclefia inftituta, per quam Laicus baptizatus, & facramento Confirmationis confignatus facro ritu in Clerum afcribitur.

Dicitur 1. *Ab Ecclefia inftituta*: quia Tonfura Clericalis non eft inftitutionis divinæ, cum Ecclefia Græca eam non obfervet, & in Latina nullum ejus inveniatur veftigium tribus primis fæculis.

Dicitur 2. *Per quam Laicus baptizatus, &c.* 1. Quia soli Ecclesiæ filii gaudere debent ejus honoribus: Atqui per Baptismum nascuntur Ecclesiæ filii, Ergo: 2. Quia Neophytus nondum Confirmationis signaculo munitus dicitur a SS. Patribus semi-Christianus, parvulus in Christo, qui ut adversus hostes Ecclesiæ decertare valeat tanquam gregarius miles, sacro Chrismate roborandus est ac perficiendus: Ergo a fortiori ut inter duces hujus spiritalis militiæ adscribatur: *Prima Tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint*, inquiunt Patres Tridentini sess. 23. cap. 4. *de reform.*

Dicitur 3. *Sacro ritu*; Ecclesia enim pro Clerico ordinando præscripsit solemnes ritus a solo Episcopo peragendos, ut vel hinc fideles intelligant quanti facienda sit Tonsura Clericalis.

Dicitur 4. *In Clerum ascribitur*; per illam quippe cæremoniam evehitur quis e statu Laicorum ad Ordinem Ecclesiasticum, atque eo titulo gaudet honoribus & Privilegiis Ecclesiasticorum.

Q. 7. *Quæ ratio movit Ecclesiam, ut sacram hanc cæremoniam institueret?*

R. Sacramenti Ordinis dignitas ac eximia sanctitas, ad quod Tonsura Clericalis est quædam præparatio, sicut Catechumenatus ad Baptismum ex Catechismo Romano, & Novitiatus ad Professionem Monasticam, ex Halliero & aliis passim Theologis. Cum enim Sacerdotium sit res plane divina, nec ad ejus munia, ut par est, obeunda satis sit studium acquirendæ perfectionis, quemadmodum sufficit ad Professionem Monasticam, sed requiratur ipsa perfectionis adeptio: æquum fuit ut Ecclesia suos Candidatos, qui signa divinæ vocationis & bonæ spei præ se ferunt, prius rudimentis disciplinæ Sacerdotalis imbuendos curaret, quam ad ullum Ordinem admitteret.

Quemadmodum igitur, ut quis censeatur idoneus ad Professionem Monasticam emittendam, deposito prius sæculari habitu, coma & quidquid redolet pompam mundanam disciplinæ regularis Tyrocinium ponit, sic Ecclesia a suis Novitiis exigit, 1. ut habitum sæcula-

rem

rem abjiciant. 2. Caput attondant. 3. Vestem Clericorum propriam assumant, deferantque cum ea, quæ decet, modestia. 4. Profiteantur sanctioris vitæ disciplinam, & ex Concilio Tridentino sess. 23. cap. 6. *de Reform.* in Seminario instituantur juxta Ecclesiasticas leges, nisi studiorum causa *in aliqua schola de licentia Episcopi, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versentur*, sub cura tamen alicujus probatæ personæ, ut mores eorum instituto conveniant.

Quæ cum ita sint, quisquis Ecclesiam diligit, miseratione commoveatur necesse est ob fœdum & sacrilegum Tonsuræ clericalis in plerisque abusum, in quibus non est sanctioris vitæ Professio, sed simulatio, adeout Tonsura hodie usurpetur eo fere modo, quo Novitiatus in iis Ordinibus Religiosis, in quibus collapsa est Regularis observantia. Enimvero sicut in ejusmodi Ordinibus satis est ad Novitiatum, ut quis inscribatur tanquam cupiens profiteri, gestetque exteriorem habitus Religiosi notam, quam caute accommodat ad morem sæculi, tegitque ubi erubescit videri Monachus, interim arbitrio suo vivit, tritam sæculi viam ambulat, donec elapso tempore a sacris Canonibus pro Novitiatu præscripto, vovet, quod implere idoneus non est, scilicet studium acquirendæ perfectionis, ex quo vitiato fonte fluunt in hujusmodi Ordines Regulares probra ac dedecora, quæ ipsos Laicos offendunt. Similiter plerique Tonsuram seu Novitiatum Sacerdotii suscipiunt, nomen dant Clero, & sæcularium mores sectari non desistunt, impetum juvenilis ætatis sequuntur sibimet relicti, vitiosos habitus contrahunt, in obscœnis voluptatibus sæpe volutantur. En selecta Dei portio, & præclarum munus; quod ipsi offertur a filiis Israel; tale Tyrocinium ponitur ad Magisterium virtutis. Non miretur, quicunque præsentem Ecclesiæ statum miseratur quod adeo in pluribus jaceat Clericalis disciplina; sed mirandum potius quod in tanta rerum perturbatione stet in paucis, quos Deus sibi servavit. Plura vide Tom. 7. Appendice de Tonsura Clericali.

CAPUT III.

De definitione, officio, materia & forma cujusque Ordinis seorsim spectati.

DE OSTIARIATU.

Ostiariatus definitur, Ordo, quo præficitur Clericus ad Ecclesiæ & sacræ ejus supellectilis custodiam, vindicandamque reverentiam domui Dei debitam.

Quinque sunt ejus officia. Primum, Ecclesiæ januas dignis aperire & indignis claudere. Secundum, curare ne quis Laicorum propius ad altare accedat. Tertium, pulsare campanam, & populum fidelem statis horis convocare ad divinum Officium. Quartum, servare Vasa sacra, & omnem Ecclesiæ supellectilem. Quintum, invigilare ut omnes in Ecclesia reverenter se se gerant. Ita Concilium Mediolanense II. Tit. *de Ostiario*.

Forma Ostiariatus sunt verba, quæ profert Pontifex tradendo claves, ipsa autem clavium traditio est materia essentialis, pulsus vero campanæ, obseratio & apertio januæ censentur materia accidentalis, utpote quæ non administretur a Pontifice, sed ab Archidiacono.

DE LECTORATU.

Lectoratus est Ordo, quo traditur potestas legendi in Ecclesia Scripturam sacram utriusque Testamenti, & scripta sanctorum Patrum.

Quinque sunt ejus officia. Primum, legere, Scripturam sacram. Hugo Victorinus excipit lectionem Librorum Evangelicorum, sed Concilium Laodicenum can. 59. & Carthaginense IV. can. 47. nullum Librum excipiunt. 2. Doctorum orthodoxorum Scripta ex citato can. 47. Concilii Carthaginensis. Secundum, tradere fidei rudimenta eaque explanare sive Catechumenis, sive baptizatis rudioribus. Tertium, Episcopo prædicanti legere eam Scripturæ partem, quam ille

expo-

expoſiturus eſt. Quartum, divinas laudes decantare & præeſſe Pſalmiſtis ſeu Cantoribus. Quintum, Lector antiquitus novos fructus benedicere conſueverat, ut colligitur ex Pontificali Romano in degradatione Lectoris.

Forma Lectoratus ſunt verba a Pontifice prolata cum tradit Librum, de quo initiandus lecturus eſt, materia vero unica eſt ipſa Libri traditio.

DE EXORCISTATU.

Definitur Ordo, quo datur poteſtas expellendi Dæmones a corporibus, ſive baptizatorum, ſive Catechumenorum.

Unum Exorciſtæ Officium tribuunt Veteres, ut Concilium Laodicenum, Carthaginenſe IV. & Pontificale Romanum, nempe adjurare Dæmones: *Hodie etiam*, inquit S. Cyprianus Epiſt. 45. *geritur*, *ut per Exorciſtas voce humana & poteſtate divina flagelletur & uratur, ut torqueatur Diabolus*. Propter frequentes abuſus, qui in Exorciſmis aliquando irrepſere, ex hodierna Eccleſiæ diſciplina nequidem Presbyteri adjurare debent Dæmones inconſulto Epiſcopo.

Materia Exorciſtatus eaque unica eſt traditio Libri Exorciſmorum: forma ſunt verba Pontificis.

DE ACOLYTHATU.

Acolythatus eſt Ordo, quo datur poteſtas miniſtrandi Subdiacono & Diacono in Miſſæ Sacrificio; Acolythus enim ſecundum vim nominis Græci, eſt famulus ac veluti pediſſequus.

Tria ſunt Acolythatus officia. Primum, ac præcipuum eſt parare vinum & aquam in urceolis, quos deinde exhibet Subdiacono. Unde Acolythatus eſt Ordo nobilior præcedentibus, cum propius inſerviat Miſſæ ſacrificio. Secundum, deferre lumina, dum Evangelium ſolemniter cantatur a Diacono. Tertium, luminaria Eccleſiæ accendere & aſſervare, propter quod Acolythi dicuntur Eccleſiæ mancipati, quia

illud officium majorem in Ecclesia assiduitatem requirit.

Duplex est materia Acolythatus: nempe traditio urceoli vacui, & candelabri cum cereo. Sed Paludanus in 4. dist. 24. & Sylvius ad quæst. 37. artic. 5. Supplem. S. Thomæ, existimant traditionem urceoli esse unicam materiam essentialem; quia non Pontifex, sed Archidiaconus antiquitus tradebat candelabrum, ut constat ex Concilio Carthaginensi IV. Amalario, Yvone, Magistro Sententiarum, quibus favet S. Thomas cit. ar. *In datione urceoli*, inquit, *imprimitur Acolytho character.* Forma sunt verba Pontificis prolata cum ipsa traditione urceoli.

DE SUBDIACONATU.

Definitur, Ordo sacer, quo datur potestas ministrandi Diacono & Sacerdoti in Missæ sacrificio.

Quinque sunt ejus officia. Primum, calicem & patenam in usum sacrificii Diacono offerre, & in altari ponere. Secundum, Sacerdoti sacra facienti aquam fundere ad extrema digitorum abluenda. Tertium, oblationes a populo suscipere, & ex iis quantum satis est ad astantium communionem in altari ponere. Quartum, legere Epistolam. Quintum, pallas altaris, corporalia & purificatoria abluere cum cautione in Pontificali præscripta, ubi Pontifex ordinandos monet quid in hisce Mysteriis intelligere debeant.

Forma Subdiaconatus sunt verba Pontificis, dum porrigit instrumenta.

Materia essentialis est Calix vacuus ex Concilio Carthaginensi IV. traditio Libri Epistolarum recens est, ejus non meminere Concilium Carthaginense, nec sacramentarium S. Gregorii, nec Hugo Victorinus, nec Magister sententiarum, nec etiam S. Thomas. Vulgo etiam creditur traditionem urceoli, mantilis & manutergii esse materiam accidentariam tantum, cum ista non a Pontifice, sed ab Archidiacono porrigitur.

DE DIACONATU.

Definitur, Ordo facer, quo datur spiritualis potestas inserviendi proxime Sacerdoti sacra facienti.

Tria sunt ejus officia: *Diaconum*, inquit Pontifex, *oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare*. Quam autem late pateat hujusce vocis *prædicare* significatio, pergens Pontifex aperit initiandos sic alloquens; *quia in ministerium Tabernaculi testimonii, id est, Ecclesiæ Dei eligimini in Levitico officio, quæ semper in procinctu posita, incessabili pugna contra inimicos dimicat .... quam Ecclesiam Dei, veluti Tabernaculum* PORTARE ET MUNIRE DEBETIS ORNATU SANCTO, PRÆDICATU DIVINO, EXEMPLO PERFECTO. Quibus verbis magnificis, & nunquam e memoria delendis comprehenditur quidquid veteres de variis Diaconorum officiis tradiderunt. Baptizant autem solemniter Diaconi, sed nonnisi ex jussu Sacerdotis; quia sunt tantum extraordinarii ministri Baptismatis, ut suo loco diximus.

Materia Diaconatus est manus impositio; sic enim ordinati sunt primi Diaconi: forma sunt verba Pontificis, dum manum imponit. Traditio Libri Evangeliorum videtur accidentalis, tum quia primi Diaconi absque illa traditione fuerunt ordinati, cum nondum exaratus esset Liber Evangeliorum: tum quia Græci sola manus impositione Diaconos ordinant; nec aliam materiam usurpavit Ecclesia Latina per decem prima sæcula, ut constat ex Concilio Carthaginensi IV. Nicæno XI. Meldensi, & ex omnibus Sacramentariis & Scriptoribus rerum Liturgicarum, ut Alcuigo, Amalario.

DE PRESBYTERATU.

Presbyter Græce id significat quod Latine senior. Presbyter ergo secundum etymologiam est nomen ætatis, secundum vero acceptionem est nomen officii ac Præfecturæ; Magistratus enim & in Republica Præfe-

cti seniores vocari solent, ut denotetur morum gravitas, quæ eis competit, & in senibus magis elucet. Hinc Diaconi & alii Clerici inferiores numquam Presbyteri appellantur, quia ipsorum est ministrare; præesse autem cum sit Episcopi & simplicis Sacerdotis, Episcopus in Scripturis nonnunquam Presbyter appellatur, ut Epist. 2. & sancti Joannis, & 1. Tim. 4. vers. 14. Quin nomen Episcopi, quod Latine est superintendens, in Scripturis indiscriminatim tribuitur minoribus & majoribus Prælatis, ut in Epist. ad Tim. & ad Tit. & Act. 20. vers. 17. Sed usus obtinuit ut minores Prælati simpliciter dicantur Presbyteri, & majores, Episcopi.

Definitur Presbyteratus Ordo sacer, quo datur potestas consecrandi Corpus Christi & remittendi peccata.

Quinque sunt ejus officia ex Pontificali Romano, in quo sic habetur, *Sacerdotem oportet offerre, benedicere, præesse, prædicare, baptizare*.

Materia Presbyteratus apud Latinos duplex est, scilicet impositio manuum & porrectio calicis cum vino & aqua, & patenæ cum pane: & forma sunt verba, quæ tum profert Pontifex.

Communior nunc obtinet opinio solam manuum impositionem esse materiam essentialem; tum quia Græci hactenus aliam nec adhibuerunt nec adhibent, & tamen rata est eorum Ordinatio; tum quia Ecclesia Latina per decem sæcula sola manuum impositione Presbyteros consecravit Apostolorum exemplo 1. Tim. cap. 4. & 5. Ergo porrectio calicis est materia dumtaxat accidentalis; nam ex Concilio Trident. sess. 21. cap. 2. Ecclesia nihil mutare potest circa substantiam Sacramentorum.

Dices: Eugenius IV. in Decreto pro Armenis sic habet, Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane traditionem, Diaconatus vero per Libri Evangelii dationem: Ergo.

Nego conseq. Nam præterquam quod Decretum illud editum sit soluto Concilio Florentino postquam recesserunt Græci, non spectat universalem Ecclesiam, sed Armenos dumtaxat, quibus Summus Pontifex ex-

ponit

ponit ritus Romanæ Ecclesiæ, non quidem omnes, sed eos maxime, in quibus discrepabant Armeni; nullam enim facit mentionem ritus quo consecrantur Episcopi, Libri Epistolarum in Ordinatione Subdiaconi, & impositionis manus in Ordinatione Diaconi, quæ tamen semper & ubique adhibita est. Denique Concilium Tridentinum nedum adhæsit huicce Decreto, tanquam necessariæ Ordinationum regulæ, quin diserte docet sess. 14. cap. 3. de Extrema-Unctione Presbyteros rite ordinari per impositionem manuum Presbyterii, nulla facta mentione instrumentorum.

Sed difficultas est quænam manuum impositio sit materia essentialis; duplex enim vel etiam triplex adhibetur manus impositio in Ordinatione Presbyteri. 1. Pontifex, & post illum Presbyteri manus imponunt initiando absque ulla verborum prolatione. 2. Nulla interjecta mora tam Pontifex quam alii Presbyteri tenent manus extensas super initiandum, adeoque isthæc manuum impositio videtur esse eadem cum præcedente continuata: interim vero Pontifex fundit preces pro initiando, quæ habent rationem formæ. 3. Et ultima manuum impositio fit post Communionem cum ista verborum formula, *Accipe Spiritum-sanctum, quorum remiseris peccata, &c.*

Alii Theologi statuunt secundam impositionem, quæ una est cum prima, esse integram materiam Presbyteratus, utpote quæ in utraque Ecclesia, Latina scilicet & Græca, semper fuerit usurpata, cum ultima non sit in usu apud Græcos; nec apud Latinos adhibita nisi a quadringentis annis.

Alii existimant ultimam manus impositionem pertinere ad substantiam sacramenti, contenduntque Presbyterum ante ejusmodi impositionem non habere potestatem remittendi peccata.

Nec refert quod non sit admodum antiqua apud Latinos, nec usurpetur apud Græcos, quia Ecclesia potuit uno vel diverso ritu utramque potestatem conferre, scilicet offerendi, & peccata dimittendi. Quod autem separatim nunc conferatur, magis congruit exemplo Christi, qui in ultima Cœna Apostolis pri-

mo contulit potestatem offerendi, deinde post resurrectionem potestatem remittendi peccata, Joann. 20.

Cæterum propter diversas opiniones circa materias Ordinum, caute observandum est quidquid præscribitur in Pontificali Romano, & si quid fuerit incaute omissum, illud supplendum est, ut docent Innocentius III. & Gregorius IX. supra laudati; quia ritus integer necessarius est saltem necessitate præcepti.

DE EPISCOPATU.

Definitur Ordo supremus, quo datur Presbytero potestas conferendi sacramenta Confirmationis & Ordinis, regendique Ecclesiam sibi commissam, hoc est Clerum & Plebem.

Dicitur 1. *Ordo supremus*; quia Episcopatus est Apex & fastigium Sacerdotii. *Quid est Episcopus*, inquit S. Augustinus lib. qu. in vetus & novum Testam. quæst. 101. *nisi primus Presbyter, hoc est summus Sacerdos?* Et S. Ignatius Epist. ad Smyrnenses, *Honora Episcopum ut Principem Sacerdotum*.

Dicitur 2. *Quo datur Presbytero*; quia nequit esse Episcopus, qui Presbyter non fuerit.

Dicitur 3. *Potestas conferendi, &c.* quibus verbis designatur potestas Episcopi propria: quia confirmare Neophytos & ordinare Ecclesiæ Ministros sunt actus Ordinis, nec ad eos exercendos sufficit potestas jurisdictionis, quam habet Capitulum sede vacante, & Episcopus nondum consecratus.

Dicitur 4. *Et regendi Ecclesiam sibi commissam*, ut denotetur potestas jurisdictionis; jurisdictionis quippe est potestas gubernandi subditos jus dicendo, ferendo leges, coercendo refractarios & puniendo transgressores.

Ergo Episcopus jure divino est superior Presbytero: tum potestate Ordinis, tum potestate jurisdictionis. Primum expresse definiit Concilium Tridentinum sess. 23. can. 7. secundum necessario, & evidenter colligitur ex can. 6. ejusdem sessionis, ubi Concilium decernit in Ecclesia Catholica esse hierarchiam divina ordi-

ordinatione institutam, eamque constare ex Episcopis, Presbyteris & Ministris.

Dices: S. Hieronymus in cap. 1. Epist. ad Tit. & Epist. 85. ad Evagrium multis probat Episcopos humano tantum jure esse Presbyteris superiores; ait enim post schisma ortum Corinthi, ubi alter dicebat, ego sum Pauli, alter, ego Apollo, *In toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus superponeretur caeteris, ad quem omnis Ecclesiae cura pertineret, & Schismatum semina tollerentur*: Ergo.

Nego antec. Quomodo enim sanctus Doctor assereret Presbyterum sine nova inauguratione constitutum fuisse Episcopum, quemadmodum Diaconus constituitur Archidiaconus, qui tam diserte docet Presbyterum non posse Neophytos confirmare, nec Ecclesiae Ministros ordinare? *Quid facit*, inquit, *excepta ordinatione Episcopus quod non faciat Presbyter?* Agnoscit ergo sanctus Doctor potestatem ordinandi in Episcopo, quae non competit Presbytero. De Confirmatione etiam idem agnoscit Dialogo contra Luciferianos, in quo sic habet: *Quod si hoc loco quaeris, quare in Ecclesia baptizatus nisi per manus Episcopi accipiat Spiritum sanctum... Disce hanc observationem ex auctoritate* (Scripturae) *descendere... si Scripturae auctoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar praecepti obtineret*. Quoad vero praeeminentiam jurisdictionis Episcopalis, multa evincunt S. Hieronymum eam divinae institutionis ascribere; laudata enim Epist. 85. scribit Episcopos id esse in Ecclesia, quod Aaron in Synagoga & Presbyteros filiis Aaron, qui erant simplices Sacerdotes, respondere: Atqui Aaron jure divino erat superior simplicibus Sacerdotibus: Ergo. Deinde in Epist. ad Tit. *Episcopi*, inquit, *noverint, se magis consuetudine quam dispositionis dominicae veritate Presbyteris esse majores*. Ergo in mente S. Hieronymi Episcopi majores sunt Presbyteris, partim institutione divina, partim consuetudine Ecclesiae, quae ut dissensionum plantaria evellerentur, ut loquitur sanctus Doctor, mutavit disciplinam, decrevitque ut deinceps ad Episcopum *omnis Ecclesiae cura pertineret*, cum ante Co-

rinthianum schisma esset communis Episcopo & Presbyteris, sed in diverso gradu.

Episcopi officia numerantur septem in Pontificali Romano, his verbis: *Episcopum oportet judicare, interpretari* (scilicet Verbum Dei & ejus legem) *consecrare, ordinare, offerre, baptizare, & confirmare*.

Materia est manuum impositio, hoc enim ritu Apostolus Timotheum consecravit Ephesiorum Episcopum, præcepitque ut Episcopus ita consecraret. Hanc materiam assignat Concilium Carthaginense IV. meminitque impositionis Libri Evangeliorum super caput & scapulas consecrandi; sed eam materiam non adhibent Græci, nec erat universaliter receptus ille ritus nono sæculo in Ecclesia Latina, ut constat ex Amalario. Forma autem sunt verba quæ proferunt Pontifex consecrans & duo Episcopi assistentes, dum manus capiti consecrandi imponunt.

DE ROMANO PONTIFICE.

Q. I. *Est-ne amplior & superior Jurisdictionis potestas in Romano Pontifice, quam in cæteris Episcopis, idque jure divino?*

Negant Græci schismatici, contenduntque Primatum, quo gaudet Romanus Pontifex, ipsi ab Ecclesia fuisse concessum, cum Urbs Roma esset Caput Imperii. In hoc errore versantur Lutherani, Calviniani & omnes Hæretici, adversus quem,

R. De fide est Romanum Pontificem jure divino esse Episcopis superiorem, & caput totius Ecclesiæ; ita enim definiit Concilium Lateranense IV. an. 1215. *Romana Ecclesia*, inquit, DISPONENTE DOMINO *super omnes alias ordinatæ potestatis obtinet Primatum, utpote mater omnium Fidelium & Magistra*. Et Concilium Florentinum, in quo convenerunt Græci cum suo Imperatore, & Latini, Præside Eugenio IV. anno 1439. *Definimus sanctam Apostolicam Sedem & Romanum Pontificem in universum orbem tenere principatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi esse Vicarium,*

ta-

totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem & Doctorem existere, & ipsi in Beato Petro pascendi & regendi & gubernandi universalem Ecclesiam, A DOMINO NOSTRO JESU CHRISTO PLENAM POTESTATEM TRADITAM ESSE.

Tria in hac definitione imprimis sunt notanda & probanda.

Primum, quod S. Petrus fuerit Princeps Apostolorum habetur e Scriptura Matth. 16. vers. 18. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam, & tibi dabo claves regni Cælorum*. Per claves autem designatur suprema potestas, atque in ejus rei signum Regi urbem ingredienti offeruntur claves civitatis. Quod hic Petro promiserat Christus, illud contulit post Resurrectionem Joann. 21. his verbis: *Pasce agnos meos*, & iterum, *pasce oves meas*, id est interprete S. Epiphanio Hæresi 75. pasce matres & filios, Pastores & plebem. Hac potestate statim usus est post Ascensionem Christi Beatus Apostolus Act. 1. v. 15. ubi unum e Discipulis eligendum in locum Judæ proditoris decrevit tanquam *chori Princeps, & is cui a Christo Grex commissus est*, inquit S. Chrysostomus Hom. 3. in Act. Apost.

Secundum, quod Romanus Pontifex sit successor S. Petri, constans est Ecclesiæ, tum Græcæ, tum Latinæ traditio.

Origenes apud Eusebium lib. 7. Histor. cap. 12. sic habet: *Petrus ad ultimum in Urbe Roma commoratus, ibi & crucifixus est deorsum capite demerso, quod ipse ita fieri precatus est, ne exæquari Domino videretur*. Similia habent S. Athanasius in Apologia pro sua fuga, S. Chrysostomus Hom. 32. in Epist. ad Romanos.

Ex Latinis vero Tertullianus libro *de præscripti.* cap. 36. *Felix ista Ecclesia*, inquit, *cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, ubi Petrus Passioni Dominicæ adæquatur*. Et S. Hieronymus Epist. ad Damasum Summum Pontificem: *Cum successore Piscatoris*, inquit, *& discipulo Crucis loquor*.

Tertium, quod in Romanum Pontificem tanquam

san-

sancti Petri successorem transmissus sit Primatus & Principatus ejusdem Apostoli, necessario & evidenter sequitur ex præcedentibus; quemadmodum enim alii Apostoli transmiserunt ad suos successores, (nempe Episcopos) eam quam acceperant a Christo potestatem gubernandi Ecclesiam, ita & B. Petrus.

Dices 1. Definiri non potest tempus, quo Petrus Romam profectus sit, nec quomodo ibi per 20. annos sederit. Nam certum est ipsum adfuisse Concilio Jerosolymitano Act. 15. quod celebratum est anno 18. a Passione Domini, & per septem annos Ecclesiam Antiochenam rexisse: Ergo.

Nego antec. Et dico Petrum mansisse quidem quinque circiter annis in Judæa, quo tempore Paulus potuit eum invisere, Galat. 1. anno quinto perrexisse Antiochiam per illos autem septem annos, quibus dicitur illam Ecclesiam rexisse, Pontum, Asiam, Cappadociam & Bythiniam peragrare potuisse: tum rediisse Jerosolymam circa annum undecimum a Passione Domini, quo tempore fuit ab Herode in carcerem conjectus, sed miraculo solutus Romam petiit; ibique mansit usque ad annum nonum Imperii Claudii Cæsaris, quo Judæos Roma expulit, atque ea occasione Petrus rediit Jerosolymam, ubi præfuit Concilio. Mortuo autem Claudio, Petrus rursus Romam profectus est, Nerone imperante, a quo tandem crucifixus est anno decimoquarto, & ultimo ejus imperii.

Dices 2. Episcopus Antiochenus est potius successor sancti Petri, cùm Beatus Apostolus hanc Ecclesiam primo fundaverit & rexerit, Ergo.

Nego antec. Namque S. Petrus Antiochia commigrans non abdicavit Primatum & Apostolatum suum, quemadmodum Episcopus hoc ipso quo sedi Episcopali renunciat, auctoritate & jurisdictione Episcopali spoliatur. Quis enim crederet sanctum Petrum creato Episcopo Antiocheno, omni potestate regendi Ecclesias fuisse destitutum? Apostolatum ergo & Primatum non deposuit nisi in morte, ac proinde si Episcopus Romæ non fuisset usque ad mortem, ut conten-

ten-

tendit Calvinus contra omnium veterum fidem, Romanus Pontifex non esset Petri Successor, nec Primatu ejus gauderet.

Dices 3. Primatus fuit privilegium specialiter sancto Petro concessum: Atqui falsum est sanctum Petrum transmisisse ad successores privilegia sibi concessa; quis enim nisi perabsurde contenderet Romanum Pontificem confirmatum esse in gratia, habere potestatem suscitandi mortuos, sanandi infirmos sua umbra, quemadmodum refertur de S. Petro? Ergo.

Distinguo min. Falsum est S. Petrum transmisisse ad successores privilegia personalia, quemadmodum S. Carolus v. gr. non transmisit in successorem eximias virtutes & sanctitatem, quibus ornatus erat, Concedo: falsum est transmisisse privilegia regimini Ecclesiæ necessaria, & in ejus gratiam primario concessa, Nego min. Itaque duplicis generis privilegia Beato Petro fuere concessa: alia personalia ad propriam ejus sanctificationem & perfectionem, ut gratia sanctificans, & confirmatio in eadem gratia: alia in gratiam aliorum & totius Ecclesiæ, & hæc rursus fuerunt duplicis generis: alia ad tempus necessaria, ut miraculorum dona, alia quovis tempore necessaria, ut potestas clavium. Privilegia primi & secundi generis non transierunt ad Beati Petri successores, sed ea dumtaxat, quæ sunt tertii generis.

Ergo sicut cæteri Apostoli in suos successores nempe Episcopos ex Christi ordinatione transmiserunt potestatem solvendi & ligandi; ita Princeps Apostolorum in Pontificem Romanum legitimum successorem suum transtulit Primatum, quo supra cæteros Apostolos præeminebat, cum sine eo stare nequeat Ecclesiæ unitas & integritas, ut patet ex Ecclesiis Schismaticis, quæ velut membra a capite separata, statim contabuerunt vel computruerunt. Quid referam absurda & propudiosa in quæ veteres Schismatici, ut Donatistæ, Eutichiani, &c. prolapsi sunt, ubi a Sede Apostolica abscesserunt, cum Pseudo-reformati quotidie funesta exempla suppeditent, salutem Christianæ Reipublicæ absque communione cum Sede Apostolica non posse consistere?

In-

Instas: Satis est ad unitatem Ecclesiæ quod sit fundata in Christo, eumque habeat pro capite: namque ex ipso Apostolo Ephes. 1. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimplet.*

Nego antec. Namque omnes Hæretici & Schismatici Christum agnoscunt ut caput Ecclesiæ, neque propterea Sectæ eorum in unum corpus coalescunt; alia est enim Secta Nestorianorum, alia Socinianorum, alia Lutheranorum & Calvinistarum.

Itaque præter caput invisibile, quod est Christus; necessarium est caput visibile & ministeriale, in quo omne regimen Hierarchicum seu Ecclesiasticum conveniat: *Primatus datur Petro*, inquit S. Cyprianus lib. de Unit. Eccles. *ut Ecclesia una monstretur.*

Q. 2. *Regimen Ecclesiæ est ne Monarchicum?*

R. Cum Cardinali Bellarmino lib. 1. *de Rom. Pontif.* est Monarchicum Aristocratico temperatum.

Duplex itaque est regimen Monarchicum, aliud purum, in quo omnia administrantur unius nomine & authoritate, ut in Francorum Regno, in quo Provinciarum Præfecti, & Civitatum Magistratus Rempublicam administrant non suo, sed Regis nomine tanquam ab ipso delegati. Aliud Aristocratia admixtum, ut Romanum Imperium, in quo Imperator ita est supremus Monarcha, ut sub se habeat plures Principes qui suo nomine dominentur singuli in sua ditione ac Principatu, & quamvis subdantur Imperatori, teneanturque communibus Imperii Legibus, regunt tamen sibi subditos propria authoritate & propriis Legibus, quas Imperator non potest solvere, nisi communi Imperii bono adversentur.

Sic in Hierarchia Ecclesiastica Pontifex Romanus præest singulis Episcopis tanquam caput & supremus Monarcha; jus ipsis dicit, & in singulos cujuscunque gradus & dignitatis vim habet coactivam, ubi agitur de communi Reipublicæ Christianæ bono, ac de receptis Ecclesiæ universalis Legibus. Sed sacra ejusmodi Monarchia temperatur Aristocratia, nam Christus Dominus alios a Beato Petro instituit Apo-

stolos,

stolos, quibus succedunt Episcopi, & septuaginta duos Discipulos, quibus etiam succedunt ii Presbyteri, quibus ex officio cura animarum incumbit, ut Parochis. Episcopi igitur a Christo sunt instituti tanquam Principes, suas Diœceses non Vicaria, sed propria auctoritate gubernant, novas Leges condunt pro subditorum necessitate & utilitate. Parochi vero non tanta auctoritate præsunt suis Parœciis, utpote quæ non sint communitates perfectæ, sed partes & veluti membra Diœceseos; ideoque non habent forum externum, nec possunt condere Leges, ut late prosecuti sumus Tom. 3. Tract. *de Legibus*, & tom. 7. 2. part. cap. 6. quo fit ut Episcopus immediatam habeat jurisdictionem non solum in ipsos, sed etiam in plebem subditam, ut declaravit Facultas Theologica Parisiensis anno 1164. in censura quarumdam propositionum Jacobi *de Vernant*.

CAPUT IV.

Utrum singuli Ordines sint Sacramenta proprie dicta.

NUllus Catholicorum negare potest Presbyteratum esse sacramentum proprie dictum; de Fide enim est Ordinationem in genere esse unum e sacramentis novæ Legis: Illud ita definiit Concilium Tridentinum sess. 23. ut solius Presbyteratus expresse meminerit can. 1. quæstio itaque solummodo potest esse de aliis ordinibus, ad quam,

R. 1. Probabilius est Minores Ordines & Subdiaconatum non esse sacramenta, tum quia non sunt a Christo instituti, tum quia solus Episcopus ex dicendis est Minister sacramenti Ordinis: Atqui nonnulli Abbates ex privilegio conferunt minores Ordines ex C. *requisivit*, Tit. *de Ordinatis ab Episcopo*, & ex Concilio Tridentino sess. 23. cap. 1. *de reform.* Subdiaconorum vero Ordinationem Concilium Antiochenum, & Nicænum II. permittunt Chorepiscopis, id est, Vicariis

Ge-

Generalibus Episcoporum, qui ex sua institutione non erant Episcopi.

R. 2. Diaconatus & Episcopatus sunt sacramenta proprie dicta; sunt enim signa sensibilia a Christo instituta & in Ecclesia perpetuo observata; quibus annexa est promissio gratiæ, Concilium namque Tridentinum sess. 23. can. 4. dicit anathema asserentibus per sacram Ordinationem non dari Spiritum-sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere, *Accipe Spiritum sanctum:* Atqui illud proferunt in Ordinatione tum Diaconi, tum Episcopi.

Dices: Diaconi electi sunt ad ministrandum mensis profanis. Unde S. Hieronymus vocat eos mensarum Ministros Epist. 85. & Synodus Quini-sexta anno 692. definiit septem prioribus Diaconis Act. 6. concreditum non fuisse ministerium sacrum, sed profanum dumtaxat; Ergo.

Nego antec. Quamvis enim murmur Græcorum adversus Hebræos, cujus fit mentio cap. cit. fuerit occasio eligendi Diaconos, qui curam gererent Viduarum, & mensis præficerentur, constat tamen tum ex Scriptura, tum ex Traditione Diaconos ad augustiora ministeria fuisse ab Apostolis ordinatos; ait enim Apostolus de Diaconis 1. Tim. 4. *Habentes mysterium fidei in conscientia pura . . . ministrent nullum crimen habentes.* Stephanus & Philippus ambo de septem Diaconis sacra munia post ordinationem suam obierunt. Stephanus quidem Jerosolymis verbum Dei prædicabat Act. 6. & Philippus baptizabat Act. 8. S. Hieronymus Epist. ad Heliodorum Diaconos collocat in tertio Sacerdotii gradu, & lib. contra Luciferianos scribit Diaconos ex Episcopi jussione habere jus baptizandi. Ita igitur eos vocat Ministros mensarum ad comprimendum fastum, quo nonnulli in Romana Ecclesia supra Presbyteros se erigebant, ut non neget sublimiora eorum munia. Sic herus animi cæcitatem in domestico increpans, animal simpliciter eum nominat, ex parte scilicet quæ in ipso est vilior, sed nobiliorem, puta rationem, non excludit. Synodus vero Quini-sexta præterquam quod ab Apostolica Sede fuerit rejecta,

jecta, duplicis generis vult esse Diaconos, alios Eleemosynarios, qui curam pauperum gerant, & res temporales administrent; alios Sacros, qui divinis Mysteriis serviunt, statuitque priores non esse assumendos ex ordine sacrorum Ministrorum.

CAPUT V.

De Ministro Sacramenti Ordinis.

NON agitur hic de Ministro Ordinis in genere; jam enim diximus Presbyterum posse esse Ministrum extraordinarium quatuor Ordinum minorum, & Subdiaconatus, idque supponit Eugenius IV. in suo Decreto: atque inde collegimus ejusmodi Ordines non esse Sacramenta. Quare

Q. 1. *Quis est Minister Sacramenti Ordinis?*

R. De Fide est solum Episcopum hujus sacramenti esse Ministrum; ita enim definiit Concilium Trident. sess. 23. can. 7.

Probatur definitio tum e Scriptura, quæ jus ordinandi aliis non tribuit quam Apostolis, quorum successores sunt Episcopi; Apostolus 1. Tim. 3. & 5. Tit. cap. 1. hisce Discipulis, quos Episcopos ordinaverat, præscribit quibus debeant manus imponere: tum ex universalis Ecclesiæ Traditione adeo constanti, ut Arius IV. sæculo habitus fuerit Hæreticus, quod Presbyteros Episcopis æquaret, iisque jus ordinandi tribueret, ex sancto Epiphanio Hæresi 55.

Q. 2. *Sacramentum Ordinis potest-ne conferri a quovis Episcopo?*

R. Potest valide; quia ex dictis in Tractatu de sacramentis in genere, sacramenta ab Hæretico & excommunicato collata, rata sunt nec iteranda; non potest autem licite nisi a proprio Episcopo, aut sine ejus consensu ex cap. *Eos*, Titul. *de tempore Ordinationis*, & ex Conc. Trid. sess. 23. cap. 8. *de reform.*

Q. 3. *Quis est proprius Episcopus?*

R. Proprius Episcopus triplex est, nempe originis, be-

beneficii & domicilii. Ita Bonifacius VIII. cap. *Cum nullus*, Tit. *de tempore ordinat. in 6.* Unde Synodus Senonensis anno 1528. declarat a quolibet ex tribus illis Episcopis licere Ordines suscipere. Cavendum tamen est ne per fraudem Beneficium obtineatur, puta ne Clericus examini proprii Episcopi se subjiciat. Præsumitur autem fraus, quando Beneficium est tenuissimi reditus; verisimileque est Beneficiarium nolle se tenere mancipatum obsequio Diœcesis, in qua ordinatur, tuncque incurrit pœnas in eos latas qui ab alieno Episcopo ordinantur, nimirum est suspensus ab Officio Ordinis sic suscepti, & si in eo ministraverit, irregularitatem contrahit ex declaratione Cardinalium anno 1662. Hinc Clerus Gallicanus in Comitiis Generalibus anno 1657. ad vitandas frequentes fraudes censuit neminem ordinandum sine consensu Episcopi originis, quod religiose observant, exceptis casibus necessitatis, puta si difficilior sit recursus ad Episcopum originis, vel sedes ejus vacet; & Beneficium, ratione cujus ordinant, residentiam postulet.

Q. 4. *Possunt-ne plures Ordines eadem die conferri?*

R. 1. Duo majores Ordines una die licite conferri nequeunt ex Conc. Trid. sess. 23. cap. 13. de reform. & Innocentius III. cap. *Litteras*. Tit. *de temp. ordinat.* suspendit Episcopum, qui uno die contulerat Diaconatum & Presbyteratum: & Ordinatum ab executione officii Sacerdotalis vult manere suspensum. Unde colligunt Canonistæ, & Theologi sic Ordinatum non esse suspensum ab Officio Ordinis, quem primo loco suscepit, puta Diaconatus, quia ad illum legitime est promotus.

R. 2. Proprius Episcopus in Regionibus, in quibus consuetudo obtinuit, ut minores Ordines uno die cum Subdiaconatu conferantur, potest eos omnes simul conferre. Colligitur ex Cap. *De eo*, Tit. *de temp. Ordin.* & ex Cap. *Cum Lator*, Tit. de eo, qui furtive Ordines suscepit. Sed plures Canonistæ, ut Ostiensis, Panorminanus, Tonsuram cum quatuor Minoribus una die conferri posse negant, forte hac ratione ducti, quod tonsura dispositio sit ad Ordines, ac proinde

de necesse sit assignare temporis intervallum, quo Clericus ad eos præparari possit. Nostri tamen Prælati opposita sententiæ adhærent.

CAPUT VI.

De subjecto Ordinis.

JAM diximus solum masculum baptizatum esse subjectum Ordinis. Tria autem requiruntur, ut sit idoneus ad Ordines suscipiendos. 1. Ut sit maturæ ætatis; infantes enim ordinari nequeunt: 2. Sit munitus sufficienti titulo, sive Clericali, sive patrimoniali ad majores Ordines suscipiendos. 3. Non ordinetur per saltum; hoc est non ascendat ad superiorem, inferiore prætermisso.

Q. 1. *Quæ ætas requiritur ad suscipiendos Ordines?*

R. Jure novo nulla determinata est ætas pro minoribus Ordinibus, de quibus Patres Tridentini hæc solummodo statuunt sess. 23. cap. 11. de Reform. *Minores Ordines iis, qui saltem Latinam linguam intelligant... conferantur*. De Majoribus vero sic pronunciant, c. 12. *Nullus in posterum ad Subdiaconatus Ordinem ante 22. ad Diaconatus ante 23. ad Presbyteratus ante 25. ætatis suæ annum promoveatur*. Sufficit autem ex usu recepto, ut anni hocce Decreto præfixi, sint incœpti.

Q. 2. *Qui ante præscriptum tempus ordinati sunt, superveniente ætate, possunt-ne legitime exercere functiones Ordinum præmature susceptorum?*

R. Non possunt si mala fide fuerint ordinati; quia ex Bulla Pii II. *Cum ex sacrorum*, ipso facto sunt suspensi; & si durante suspensione aliquod ministerium suorum Ordinum obeant, fiunt irregulares.

Dixi: *Mala fide:* qui enim bona fide existimat se habere legitimam ætatem, absque peccato Ordinem suscipit, nec proinde suspensionis pœnam incurrit, inquit Sylvius ad quæst. 26. Supplem. artic. 2. ubi pro hac sententia laudat Barbosam, Navarrum, Sanchez, &c.

Q. 3.

Q. 3. *Incurrunt-ne aliquam censuram; qui ordinantur absque titulo?*

R. 1. Nullam incurrunt; nec peccant, si ordinantur ex consensu proprii Episcopi.

R. 2. In quibusdam Diœcesibus decernitur pœna suspensionis, aut etiam excommunicationis ipso facto incurrendæ ab iis, qui fictum titulum proferunt.

Fictus autem est titulus, si initiandus celet litigiosum esse Beneficium, aut exigui, & nullius fere reditus: si taceat oppignoratum esse patrimonium: si pensio sit ab eo concessa, qui secundum leges dare non potuit: denique si initiandus cum donatore pactum inierit, quod numquam utetur bonis in titulum concessis. Sed controversia est utrum jure communi ejusmodi fraudulenti sint suspensi? Quare.

R. 3. Tutior est, &, ut videtur, communior sententia, cui adhærent Navarrus, Suarez, & Fagnanus, ejusmodi fraudulentos esse jure communi suspensos, idque probat idem Fagnanus in Cap. *Cum secundum*, Tit. *de Præbend.* confirmatque suam sententiam declaratione sacræ Congregationis.

Q. 4. *Quid sentiendum de iis, qui ordinantur per saltum?*

R. Graviter peccant, & suspensi sunt ab officio Ordinis per saltum suscepti: non vero ab Officio Ordinum antea susceptorum, valida tamen est eorum ordinatio. Ita Innocentius III. Cap. *Tuæ litteræ*, Titul. *de Clerico per saltum promoto*; & Concilium Tridentinum cap. 14. sess. 23. *de reform.* sic habet: *Cum promotis per saltum si non ministraverint, Episcopus ex legitima causa possit dispensare.*

Excipiendus tamen est Episcopatus, qui non potest conferri ei, qui non sit Presbyter.

CAPUT VII.

De effectibus Sacramenti Ordinis.

Q. 1. Q*Uotuplex est effectus Sacramenti Ordinis?*
R. Triplex, scilicet character, Gratia sanctificans, & gratia sacramentalis.

Q. 2. *Quid est character Sacerdotalis;*

R. Est character Sacerdotii Christi, definirique potest, signum in anima indelebiliter impressum, quo initiatus distinguitur a Laicis, efficiturque idoneus ad functiones Ecclesiasticas obeundas. Singulas definitionis partes, & cætera, quæ ad characterem pertinent, exposuimus Tract. de sacramentis in genere.

Q. 3. *Quæ gratia sanctificans confertur per Sacramentum Ordinis?*

R. Non prima, qua deletur peccatum mortale, cum sacramentum istud sit vivorum; sed secunda, hoc est, augmentum primæ & ejus plenitudo; quia *ad idoneam executionem Ordinum*, inquit S. Thomas 3. part. quæst. 64. art. 6. ad 3. *non sufficit bonitas qualiscumque, sed bonitas* EXCELLENS, *ut sicut illi qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu Ordinis, ita & superiores sint gradu sanctitatis*. Alioquin, ait S. Bernard. Epist. 17. *Si altiorem, quam meliorem esse delectat, non præmium, sed præcipitium expectamus*.

Q. 4. *Isthæc gratiæ plenitudo confertur-ne semper in Ordinatione?*

R. Confertur dumtaxat iis, qui a Deo vocantur ad Sacerdotale munus, & ad illud rite sunt præparati; quia sacramenta novæ Legis, etsi per se efficacia; pro dispositione tamen suscipientium plus vel minus Gratiæ conferunt: *Deus thesauro suo providet, nec sinit obrepere indignos*, inquit Tertullianus lib. *de Pænitentia* cap. 6. Rem egregie illustrat S. Gregorius lib. 4. in cap. 10. Lib. 1. Regum, exemplo Davidis & Saulis, qui ambo vocati a Deo fuerant ad Regnum: *Quid est*, inquit, *quod lenticula olei* (pravo vase) *Saul ungitur, nisi quia in fine reprobatur? Velut enim lenticula*

cula olei parum habuit, qui spiritalem gratiam projiciendus accepit. Quod in Rectore quoque sanctæ Ecclesiæ convenienter accipitur, plerumque enim culmen Prælationis accipiunt, qui in charitate Dei & proximi perfecti non sunt; quemdam namque affectum charitatis habent, (nota) *sed plenitudinem non habent. Illa ergo rudis & imperfecta affectio quid est nisi lenticula olei? Nam dum ungit caput & non replet, tota quidem effunditur, sed parum exhibet.* Pro unctione vero Davidis, quem Deus invenerat secundum cor suum, præcipitur Prophetæ cap. 16. ut impleat oleo non lenticulam, sed cornu suum. Quod expendens idem sanctus Doctor sic habet: *Quando ergo electi promoventur, pleno cornu unguntur, qui ad altitudinem Ordinis perficiunt virtute perfectionis.*

Q. 5. *Quid est gratia sacramentalis?*

R. Est jus fundatum in gratia sanctificante per sacramentum Ordinis collata ad accipienda a Deo auxilia supernaturalia, seu gratias actuales, quibus initiatus illustratur & accenditur ad ea, quæ sunt muneris Sacerdotalis sancte ac utiliter peragenda; quia ex S. Thoma Supplem. quæst. 35. artic. 1. *Dei perfecta sunt opera, ut dicitur* Deuter. 32. *& ideo cuicumque datur potentia aliqua divinitus, dantur etiam ea, per quæ executio illius potentiæ possit congrue fieri . . . sicut autem gratia gratum faciens est necessaria ad hoc, quod homo digne Sacramenta recipiat, ita etiam ad hoc, quod homo digne Sacramenta dispenset.* Et S. Leo serm. 1. in die suæ Assumptionis, *Qui mihi honoris est Auctor,* inquit, *ipse mihi fiet administrationis adjutor: & ne sub magnitudine gratiæ succumbam infirmus, dabit virtutem qui contulit dignitatem.*

CAPUT VIII.

De dispositionibus ad Ordines.

Q. 1. Q*Uot requiruntur dispositiones ad Ordines rite suscipiendos?*

R. Se-

R. Septem. 1. Dei vocatio. 2. Canonica electio. 3. Sanctitas. 4. Donum perpetuæ continentiæ. 5. Scientia competens. 6. Genius Sacerdotalis, gallice *L'esprit Clerical ou Sacerdotal*, quod dicitur a S. Ambrosio con Sacerdotale. 7. Immunitas ab omni censura & irregularitate.

Q. 2. *Quid est vocatio?*

R. Est actus Providentiæ supernaturalis, quo Deus aliquos præ aliis eligit præparatque dotibus congruis ad sacra ministeria digne & laudabiliter obeunda.

Ergo cum nullus nisi Epicureus negaverit divinam Providentiam, necessario agnoscenda est isthæc Dei vocatio, utpote quæ sit præcipuus divinæ Providentiæ actus & maxime necessarius ad promovendos homines ad ultimum finem.

Q. 3. *Dei vocatio est-ne necessaria?*

R. Est omnino. Probatur 1. ex Scriptura Joannis 10. *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro*. Et v. 7. *Ego sum ostium ovium*, ait Christus. Caveant ergo Ostiarii, Pastores intelligo, ne iis aperiant, quos Princeps mundi ambitione & cupiditate ad pulsandum incitat: quia gregem Christi non ita devastare potest, ac per Pastores non vocatos & mercenarios. Hebr. 5. *nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron*.

Probatur 2. quia ex Dei vocatione tamquam ex radice, seu fundamento pendet gratiarum series cujusque status propria. *Qui mihi honoris est auctor, ipse mihi fiet administrationis adjutor*, inquit S. Leo Serm. 1. in die assumptionis suæ. Et S. Thom. 1. part. quæst. 22. art. 3. *Quascumque causas aliquibus effectibus præfecit, dedit illis virtutem ad illos effectus producendos*.

Tolle ergo Dei vocationem, idem est ac si convellas fundamentum, quo nititur ædificium; obtures fontem, ex quo rivus emanat; & exscindas radicem per quam arbor trahit succum & alimentum, *numquid ex spinis colligunt uvas*, ait Christus Matth. 7. cum enim spinæ ad hujusmodi fructum producendum non sint creatæ, virtutem illius producendi non acceperunt a suo conditore; sic aptitudinem non accepit ad munia

Ecclesiastica laudabiliter obeunda, qui non est ad ea formatus a Deo. Plura eaque gravissima, vide Tomo 7. Parte 3. §. 1. 2. & 3. ubi exponuntur signa divinæ vocationis; quorum alia sunt falsa, alia æquivoca & dubia, alia moraliter certa.

Q. 4. *Præter Dei vocationem requiritur-ne canonica electio?*

R. Affirmative; constat enim ex Epistol's S. Pauli ad Timoth. & Tit. neminem habitum fuisse Diaconum, Presbyterum aut Episcopum, nisi qui *fuisset* probatus & ordinatus ab Apostolis, aut ab iis quos ipsi Ecclesiis regendis præfecerant. *Eis qui sunt in Ecclesia Presbyteris obedire oportet iis, qui successionem habent ab Apostolis*, inquit S. Irenæus lib. 4. cap. 43.

Sed cum in electione tria sint spectanda. 1. Postulatio, ut quis præ aliis assumatur ad munus sacerdotale. 2. Suffragia & consensus in illum qui postulatur. 3. Consecratio, qua quis actu & de facto constituitur Minister Ecclesiæ; certum est ex dictis solum Episcopum esse Ministrum Consecrationis, seu Ordinationis. Circa postulationem vero & suffragium varia fuit Ecclesiæ disciplina, nam ad 12. sæculum in electionibus præsertim Episcoporum, ut plurimum expectabantur vota, ac suffragia Cleri & Plebis; *Sacerdos*, inquit S. Cyprianus Epist. 68. *Plebe præsente, sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico judicio, ac testimonio comprobetur*. Et Hincmarus Episcopus Rhemensis 9. sæculo in Epistola ad Carolum Calvum scribit, *ab omnibus debet eligi, qui debet ab omnibus obediri.*

Dixi, *ut plurimum*; nam tumultus, qui identidem electiones turbabant, mutationis occasionem præbuerunt: Hinc Concilium Laodicænum 3. sæculo sic statuit can. 13. *Non est permittendum turbis electionem eorum facere, qui sunt ad Sacerdotium promovendi.* S. Gregorius solus elegit S. Augustinum Anglorum Episcopum. Apostoli quoque & eorum Discipuli præfecerunt Diaconos, & Presbyteros & Episcopos absque postulatione & electione Plebis. Unde merito Concilium Tridentinum sess. 23. can. 7. anathemate percussit Pseu-

do-

do-reformatos asserentes irritas esse ordinationes eorum, qui sine populi vel potestatis sæcularis consensu, aut vocatione consecrantur.

Q. 5. *Quid si Episcopi ordinent, quem Deus æterna sua vocatione non elegit?*

R. Sic promotus est quidem coram Deo intrusus; nihilominus valida est ejus ordinatio; ita declaravit Concilium Constantiense sess. 8. contra Wicleffum, & Joannem Hus; cum enim interna Dei vocatio non sit omnibus manifesta, magna foret perturbatio in Ecclesia, si exterior & ministerialis Pastorum vocatio non sufficeret ad constituendos Ecclesiæ Ministros.

Q. 6. *Quæ sanctitas in initiandis requiritur?*

R. Requiritur, ut sacris Ordinibus initiandus vel a Baptismo innocenter vixerit, vel peccati maculas deinceps contractas longa pœnitentia eluerit, qua solutus ab omnibus vitiosis habitibus, & in castitate cæterisque virtutibus radicatus extra morale relabendi periculum censeatur. De Diaconis ait Apostolus 1. Timoth. 3. *Habentes mysterium Fidei in conscientia pura, & hi autem probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes*; Quod autem ad ejusmodi probationem satis non sit candidatum in secessu per aliquot dies piis operibus vacasse, addit Apostolus, *non Neophytum, ne in superbiam elatus in judicium incidat diaboli;* id est non recens conversum, non in virtute rudem ac novitium, ne pereat instar Luciferi, qui Neophytus in Cælo superbiit, ideoque damnatus est, inquit S. Chrysostomus. Unde Concilium Sardicense ann. 347. sic statuit can. 20. *Conveniens non est, nec ratio, vel disciplina patitur, ut temere vel leviter ordinetur aut Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui Neophytus est .... sed hi, quorum per longum tempus examinata sit vita, & merita fuerint comprobata.*

Dixi, *extra morale relabendi periculum censeatur:* quia etsi militia sit vita hominis super terram, & quilibet Sanctus in aliquo semper versetur peccandi periculo, dicente Apostolo, 1. Corinth. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Attamen qui piis & diuturnis exercitationibus virtutis habitum comparavit, & appe-

titum sub imperio rationis per longum tempus continuit, qui dudum expertus est munitum se continentiæ dono, & charitate flagrat, leviſſima quæque peccata pro virili evacuans, multam perſeverandi fiduciam concipit, & Confeſſarius erga pœnitentem, qui ad Ordinationem admiſſus eſt, cum tamen habitus vitioſos contraxerit, necdum eradicaverit per contrarios, nullumque ſignum præ ſe ferat accepiſſe ſe a Deo continentiæ donum, diximus Tomo 7. Part. 3. de Ordine, cap. 4.

Q. 7. *Scientia eſt-ne neceſſaria initiandis?*

R. Affirmative, *Labia enim Sacerdotis cuſtodient ſcientiam & Legem requirent ex ore ejus*, ait Dominus Malachiæ 2. *quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi*, Oſee 4. & Chriſtus Matt. 23. *Væ vobis duces cæci*. Concordat Jus Canonicum cap. *Illiteratos*, diſt. 16. *Litteris carens Sacris non poteſt eſſe aptus officiis*. Et cap. ultimo de temp. Ordin. in ſexto ſuſpenditur ad annum Epiſcopus a collatione Tonſuræ, qui illiterato eam contulerit. Qua autem ſcientia inſtructi eſſe debeant, accurate expoſuimus Tomo 7. parte 2. cap. 8. Cum vero Canonici Eccleſiarum Cathedralium ex ſuo inſtituto adjutores ſint Epiſcopi, & loco præemineant toti Clero Diœceſano, ita ſcientia & moribus præluceant neceſſe eſt; de iis quippe ſic ſtatuit Concilium Lateranenſe IV. c. 10. & 11. *Præcipimus tam in Cathedralibus, quam in Conventualibus Eccleſiis viros idoneos ordinari, quos Epiſcopi poſſint Coadjutores & Cooperatores habere*. Et Concil. Trident. ſeſſ. 24. c. 12. de reform. hortatur, *ut dignitates omnes & ſaltem dimidia pars Canonicatuum in Cathedralibus Eccleſiis & Collegiatis inſignibus, conferantur tantum Magiſtris, vel Doctoribus, aut etiam Licentiatis in Theologia vel ſaltem in Jure Canonico*.

Q. 8. *Quid intelligitur nomine genii Sacerdotalis, ſeu Clericalis?*

R. Intelligitur vis divinitus inſita, qua quis incitatur ad functiones Eccleſiaſticas, utpote ſibi gratas & jucundas.

Dico: *Functiones*, non vero dignitates; ad has quippe

pe ambitio & cupiditas plerumque movent; non autem ad earum functiones, nisi forte honos & emolumentum temporale inde spectetur.

Q. 9. *Genius Sacerdotalis est-ne necessarius promovendis?*

R. Affirmative; probaturque ex Scriptura Num. 11. offeruntur Deo viri ab omni plebe testimonium habentes, quod ornati sint scientia, sapientia ac pietate, & nihilominus nondum idonei sunt etiam judicio Dei, qui præficiantur populo. Quid igitur amplius in eis requiritur? Spiritus principalis, *Descendam & loquar tibi*, ait Dominus ad Moysen, *& auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi*. Similiter Christus Joann. 20. Apostolis spiritum suum communicat, cum eos constituit novæ Legis Ministros: *Sicut misit me Pater*, inquit, *& ego mitto vos. Hæc cum dixisset, insufflavit, & dixit eis, accipite Spiritum-sanctum*. Et ratio est, quia re vere non sunt quod videntur, si desit proprius spiritus; cur enim statua aut imago picta non est homo, quem effingit, nisi quia non informatur spiritu hominis?

Q. 10. *In quo consistit præcise genius Sacerdotalis?*

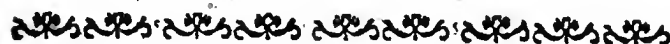
R. Consistit in ardenti studio promovendi gloriam Dei, & salutem proximi; quia genius cujusque artis & conditionis est flagrans studium consequendi finem, ad quem ars illa vel conditio est instituta, verb. gr. Mercatoris magnum faciendi quæstum. Atqui finis status Sacerdotalis est, ut nomen Dei sanctificetur, ut Clericus quos potest in ejus notitiam, amorem & obsequium inducat, in quibus salus proximi proprie consistit.

Ergo in eo differt genus Sacerdotis a genio Christiani Laici, quod Laicus sibi attendat, Sacerdos vero æque de aliorum, ac de sua salute timeat: ille bonis operibus merita sibi comparet, ut dignus habeatur Regno Cælorum: iste exemplo Christi pro aliis etiam sanctificet se ipsum, ut eos ad vitam æternam secum perducat: magnum solatium est Laico culpa vacare, & mundum esse a sanguine eorum, qui pereunt: At Sacerdos aliena peccata defleat ut sua: denique Laicus cavet ne in Dei offensionem incurrat; Sacerdos vero

etiam uritur, cum videt Legem Dei ab aliis indigne proculcari. Hinc nascitur animi fortitudo & audacia ad monendum, arguendum, corripiendum.

Q. 11. *Quæ impedimenta removent ab Ordinibus?*

R. Censuræ & irregularitates, de quibus seorsim dicendum.

APPENDIX
DE CENSURIS.

§. I.

De notione Censuræ.

Q. 1. QUid est Censura?

R. Describi potest, pœna spiritalis & medicinalis ob gravem culpam cum contumacia ad tempus Ecclesiastica potestate inflicta baptizatis; qua privantur directe usu communium bonorum spiritalium.

Singuli definitionis termini sunt accurate expendendi, cum ex iis solvi debeant quamplurimæ difficultates, quæ in hac materia occurrunt. Itaque

Dicitur 1. *Pœna*, ut censura distinguatur ab irregularitate, quæ ex sua ratione generica non est pœna; omnis quippe pœna supponit peccatum: Atqui plures irregularitates non supponunt peccatum, sed oriuntur ex solo defectu, puta corporis vel animi: Ergo non sunt pœnæ, nec proinde censuræ.

Dicitur 2. *Spiritalis;* quia censura est actus jurisdictionis spiritalis, afficit animam, non corpus, directeque privat bonis spiritualibus, officio Sacerdotali, & indirecte solum temporalibus, puta fructibus Beneficii; cum enim Beneficium sit propter officium, qui per censuram suspenditur ab officio, consequenter privatur fructibus Beneficii, atque ea ratione censura distin-

distinguitur a pœnis, quas Magistratus civilis imponit subditis, quæ sunt actus jurisdictionis temporalis, privantque solum bonis temporalibus.

Dicitur 3. *Ecclesiastica potestate inflicta;* quia censura est privatio bonorum spiritualium, quæ cum Laici non habeant in sua potestate, penes eos non est illa subtrahere. Hinc Abbatissæ non decernunt censuras proprie dictas, sed pœnas dumtaxat œconomicas, nec Judex Laicus per decretam corporis comprehensionem directe suspendit Clericum ab Officio, a quo tamen debet abstinere saltem publice ad vitandum scandalum, sed irregularitatem non incurrit, si eo defungatur.

Dicitur 4. *Medicinalis & ad tempus inflicta;* quia censura est ad corrigendum delinquentem; & ea ratione distinguitur a depositione & degradatione quæ sunt in perpetuum, & in meram vindictam. Per depositionem quippe Clericus in perpetuum privatur omni Beneficio & officio Clericali absque spe veniæ, etiamsi ad meliorem frugem se recipiat & satisfactionem offerat; per degradationem vero privatur etiam privilegio Clericali, redigiturque ad Laicorum Ordinem.

Dicitur 5. *Baptizatis inflicta;* quia ad ferendas censuras requiritur jurisdictio. Atqui Ecclesia non habet jurisdictionem in non baptizatos.

Baptizati non subjiciuntur censuris nisi sint adulti & ratione utantur; quia alioquin non sunt capaces peccati, quod censura necessario præsupponit.

Adulti impuberes ligari possunt censuris, ut patet ex cap. *Super eo*, & cap. *Pueris*, ubi Summi Pontifices pronuntiant impuberem, qui injuste percussit Clericum, posse absolvi ab Episcopo, quamvis absolutio ab hac censura in puberibus sit reservata Sedi Apostolicæ.

Dicitur 6. *ob gravem culpam;* quia cum censura præsertim totalis, sit gravis pœna, non debet ferri nisi ob gravem culpam; alioquin esset injusta.

Dixi: *Præsertim totalis;* quia sunt aliquæ censuræ partiales, ut excommunicatio minor, suspensio ad bre-

ve tempus & ab aliquo tantum officio, quæ non necessario supponunt gravem culpam.

Ergo qui ex ignorantia invincibili transgressus est Legem, v. g. simoniam juris Ecclesiastici commisit in Beneficio, excommunicationem in simoniacos latam non incurrit, quia ut supponitur, non peccavit; sed collatio Beneficii nulla est, nec Clericus potest illud retinere absque dispensatione.

Ut autem grave peccatum sit materia censuræ, requiritur 1. ut actus sit externus, ex cap. *Erubescant*, dist. 32. & ex cap. *Tua nos*, Tit. *de Simonia*, in quo sic habetur, *nobis datum est de manifestis tantummodo judicare*, 2. ut actus sit completus, v. gr. simonia ex utraque parte completa, nisi tamen aliud exprimatur in Lege; namque per Bullam S. Pii V. excommunicantur simoniaci confidentiarii, etiamsi conventionem ex utraque parte non compleverint, & per Constitutionem Clementis VIII. in Gallia receptam, qui provocant ad duellum, vel illud acceptant, sunt ipso facto excommunicati, etiamsi conflictus non sequatur.

Porro peccatum potest esse grave per mandatum Superioris, quamvis materia secundum se spectata & soluta ab omnibus circumstantiis videatur levis, vel etiam indifferens, ut venatio, potatio etiam moderata in popinis, habere in suo famulatu mulierem etiam honestam; quando enim ista viam aperiunt multis corruptelis & scandalum generant, evadunt materia gravis, possuntque prohiberi sub censuris.

Dicitur 7. *Cum contumacia*, id est cum præcepti & pœnæ Ecclesiasticæ contemptu. Ita de excommunicatione habetur expresse cap. *Constitutionem*: Tit. de *Sentent. excommun.* in sexto, ubi Innocentius IV. in Concilio generali Lugdunensi I. decernit irritam foro excommunicationem, nisi præcedat monitio.

Sed Lex ista spectat solummodo censuram ab *homine*, seu quæ fertur per modum Sententiæ, nam ad censuram, quæ fertur ipso jure, non alia requiritur monitio, quam comminatio censuræ incurrendæ, in ipso jure contenta.

Ergo non fertur censura proprie dicta ob peccatum

præ-

præteritum commissum absque contumacia ; hoc est absque prævia monitione.

Ergo ignorantia probabilis, seu invincibilis censuræ excusat a censura, peccavit v. g. aliquis ; sed inculpate ignoravit huic peccato censuram esse annexam, non incurrit censuram, quia non fuit contumax, nec monitus. Ita expresse habetur cap. *ut animarum*, Tit. *de Constit.* in sexto.

Ergo lex, aut sententia cum comminatione Suspensionis, aut excommunicationis obligat sub mortali ; quia ex gravi pœna colligitur legem obligare sub gravi peccato.

Dicitur 8. *Qui privantur usu communium bonorum spiritualium*, eorum scilicet quæ dispensat Ecclesia, qualia sunt Sacrificium, Sacramenta, divina Officia, Orationes publicæ, sepultura Ecclesiastica, societas & communicatio cum Fidelibus. Bona autem, quæ non subsunt Ecclesiæ jurisdictioni & dispensationi ; sed immediate profluunt a Christo capite, ut gratia sive actualis, sive habitualis & sanctificans ; non auferuntur, nec impediuntur per censuram. Unde censura excommunicationis non impedit quominus excommunicatus auxilia supernaturalia accipiat, moveatur ad perfectam contritionem, obtineatque a Deo remissionem peccatorum.

§. II.

De divisione Censuræ.

Q. 1. *Quomodo dividitur Censura?*

R. Dividitur 1. In eam quæ est latæ sententiæ, & eam quæ est ferendæ sententiæ : Prima incurritur ipso facto, id est statim atque peccatum admissum est absque alia sententia judicis : secunda vero non incurritur ipso facto ante sententiam judicis, minusque est censura, quam censuræ incurrendæ monitio seu comminatio, quam si subditus contempserit, contumax evadit, sicque judex absque alia monitione, censuram in illum ferre potest.

Dignoſcitur autem cenſuram eſſe latæ ſententiæ, quando Superior hiſce vocibus utitur, *Ipſo jure*, *ipſo facto*; *latæ ſententiæ*, *confeſtim*, *ex tunc ſubjaceat excommunicationi*, *ſit excommunicatus*, *anathema ſit*. Cenſura vero ferendæ ſententiæ his terminis ſolet exprimi, *ſub pœna ſuſpenſionis*, *excommunicationis*, *ſub interminatione anathematis*, *decernimus ſuſpendendum*, *excommunicandum*, *&c.* In dubio autem an cenſura ſit latæ vel ferendæ ſententiæ, judicandum eſt eſſe dumtaxat ferendæ ſententiæ, quia odia non ſunt amplianda, ſed reſtringenda.

Dividitur 2. cenſura in juſtam & in injuſtam.

Duplex autem eſt cenſura injuſta; alia eſt valida & ſervanda, de qua S. Gregorius Homil. 6. in Evang. ſic habet: *Sententia Paſtoris*, *ſive juſta*, *ſive injuſta ſit*, *timenda eſt*: alia irrita & prorſus nulla, nec proinde timenda ſaltem in foro interiori.

Valida eſt cenſura, licet injuſta, cum adſunt omnia ad eſſentiam cenſuræ requiſita, puta crimen & monitio; ſed deſunt quædam accidentaria, v. g. non procedit ex amore juſtitiæ, ſed ex odio; fertur ſine ſcripto, nec in ea exprimitur cauſa, ut præſcribit Concilium Lugdunenſe I. vel reus tantam pœnam non meretur, excommunicatur v. g. cum ſatis eſſet eum ſuſpendi.

Irrita eſt cenſura injuſta, & prorſus nulla, quando vel deſinit ordo ſubſtantialis, monitio, v. g. non præceſſit excommunicationem, vel deeſt cauſa propter quam fertur, nempe peccatum mortale, a quo immunis eſt, qui putatur reus. In dubio an cenſura ſit invalida, favendum eſt ſuperiori.

Dixi, *Saltem in foro exteriori*; quia ſi publice non conſtet, cenſuram eſſe invalidam, accuſatus debet exterius ſe gerere tamquam cenſura ligatum ad vitandum ſcandalum.

Dividitur 3. cenſura in eam quæ eſt a jure, & eam quæ eſt ab homine.

Cenſura a jure eſt ea, quæ in Canonibus Eccleſiæ, & Statutis Epiſcoporum exprimitur, ac per modum legis fertur.

Cen-

Censura ab homine dicitur, quæ fertur a superiore non per modum statuti, sed præcepti transitorii, & hæc duplex est; alia generalis quæ generatim fertur, v. g. subditos Clericos, qui popinas frequentaverint: alia specialis, quæ fertur in certam, ac determinatam personam vel communitatem, ut si Episcopus prohibeat sub pœna suspensionis Clerico ne ingrediatur quamdam domum propter scandalum, quod inde nascitur; vel Monasterio sibi subdito; ne mulieres intra sua claustra admittat.

Q. 2. *Quid observandum juxta hodiernam Ecclesiæ disciplinam circa eos qui ligati sunt aliqua censura?*

R. Juxta Constitutionem *ad vitanda scandala*, ubique receptam; quam vulgo tribuunt Martino V. distinguendum est inter toleratos & non toleratos.

Tolerati dicuntur, qui quamvis publici, non sunt tamen expresse, ac nominatim publicati & denunciati auctoritate Judicis: non tolerati vero, qui sunt nominatim denunciati.

Porro ex illa constitutione & ex hodierna Ecclesiæ disciplina excommunicati, suspensi, interdicti sive a Jure, sive ab homine per quamcumque sententiam etiam specialem valide exercent quæ sunt jurisdictionis, valide absolvunt, Beneficia conferunt, &c. non vitandi sunt, etiamsi notorie sint excommunicati, nec Sacerdos tenetur, immo nec debet intermittere divinum officium ex eo quod advertat adesse excommunicatum notorium, v. g. Calvinianum, aut Lutheranum. Contra vero non toleratorum actus, qui ex jurisdictione pendent, ut absolutio sacramentalis, electio ad Beneficia & eorumdem collatio, sunt irriti ac nulli, nec licet divina Officia prosequi coram excommunicato non tolerato, ut infra dicetur.

Dixi: *actus qui ex jurisdictione pendent*: actus enim Ordinis, ad quos absolute non requiritur jurisdictio, sunt validi, quamvis illiciti: excommunicatus non toleratus v. g. valide baptizat, Eucharistiam conficit, &c.

Laudata constitutio excipit publicum Clerici percussorem, quem declarat vitandum, quamvis non sit nominatim denunciatus. Sed in Gallia notorietatem facti

debet accedere sententia judicis declaratoria percussorem injuste percussisse; alioquin non erit vitandus, quantumcumque publicum sit ejus crimen.

Q. 3. Laudata constitutio favet-ne iis, qui censuram incurrerunt?

R. Minime, sed vergit solummodo in commodum aliorum, ut patet ex ejus verbis: *per hoc tamen*, inquit, *hujusmodi excommunicatos, suspensos, seu prohibitos non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.*

Ergo suspensus, aut alia censura ligatus, quantumcumque occultus, peccat, si exercet ea a quibus per censuram prohibetur, & irregularitatem incurrit, si exequatur ea quæ sunt ordinis: similiter excommunicatus occultus, si cum aliis communicet sive in divinis, sive in civilibus, & incapax est Beneficii acquirendi, non privatur tamen ipso facto Beneficio quod prius obtinebat, sed privari potest.

§. III.

De Excommunicatione.

Q. 1. *Quotuplex est excommunicatio?*

R. Duplex, minor, & major.

Q. 2. *Quam ob causam incurritur excommunicatio minor?*

R. Incurritur ob communicationem non criminosam cum excommunicato non tolerato, Cap. *Nuper* de Sententia Excommunic. Non alia invenitur hujusce excommunicationis causa in jure novo. Dico, *in jure novo*, quia in veteri quamplurimæ leguntur excommunicationes, quas Theologi interpretantur minores, quæque jam non sunt in usu.

Q. 3. *Quid est excommunicatio minor?*

R. Est censura, qua baptizatus privatur participatione Sacramentorum, & passiva electione ad dignitates & Beneficia Ecclesiastica. Colligitur ex Cap. *si celebrat*, Tit. *de Clerico excommunic.*

Ergo duo sunt effectus minoris excommunicationis; scilicet privatio perceptionis Sacramentorum, & passiva electionis ad Beneficia.

Ergo

Ergo peccat graviter minori excommunicatione ligatus scienter recipiens Sacramenta aut Beneficia, quia in re gravi censuram violat. Non fit tamen irregularis, nec Beneficii provisio est irrita, sed solum irritanda, ut expresse habetur laudato Cap. *si Celebrat*.

Ergo Sacerdos ligatus minori excommunicatione non violat censuram, nec peccat praecise ministrando Sacramenta, aut conferendo Beneficia; quia minor excommunicatio non privat activa administratione Sacramentorum, nec activa electione ad Beneficia. Peccaret tamen si scienter conferret Sacramenta, aut Beneficia excommunicato excommunicatione minori; quia non licet indignis Sacramenta, aut Beneficia conferre.

Q. 4. *Quid est excommunicatio major?*

R. Est censura, qua baptizatus in vindictam gravioris delicti totaliter abscinditur a corpore Ecclesiae, habeturque sicut Ethnicus & Publicanus.

Ergo excommunicatio major est omnium censurarum gravissima, aliasque complectitur, sicut totum continet partes; in excommunicatione enim includitur suspensio, & interdictum, ut infra patebit. Majori excommunicatione percussi dicuntur 1. praecisi & abscissi tamquam rami a trunco, qui brevi arescunt; & membra a corpore, a quo spiritum vitalem haurire nequeunt, & ideo in corruptionem abeunt; nam ex sancto Augustino non vivit spiritu Christi, nisi Corpus Christi, quod est Ecclesia. 2. Satanae traditi ex Apostolo 1. Cor. 5. quia ovis scabiosa lupo tradi censetur hoc ipso quo ex ovili ejicitur; Ecclesia quippe est Christi ovile in quo oves sub vigilanti Pastore secure accubant; est & arx munitissima Christi virtute circumvallata, adversus quam portae inferi non praevalent: porro inde expelli, quid aliud est quam Satanae tradi, qui *sicut leo rugiens quaerit quem devoret?* 1. Petri 5. Unde Sanctus Hieronymus Epist. 1. ait: *Nunc inobediens spirituali mucrone truncatur, aut ejectus ab Ecclesia, rabido daemonum ore discerpitur*.

Q. 5. *Quot sunt majoris Excommunicationis effectus?*

R. Quinque vulgo numerantur.

1. Excommunicatus etiam toleratus privatur communibus Ecclesiæ Suffragiis, nimirum Sacrificiis, Orationibus, Indulgentiis, Jejuniis, & aliis operibus satisfactoriis, quæ offeruntur nomine Ecclesiæ ex Cap. *Sacris*, Tit. *de Sentent. excommun.* Licet tamen cuilibet privato etiam Sacerdoti celebranti ex propria devotione, & suo privato nomine preces, sacrificium, & alia bona offerre pro excommunicati conversione.

2. Excommunicati etiam tolerati extorres sunt a Sacramentorum collatione sicut suspensi, & receptione quemadmodum interdicti.

Ergo absolutio ab excommunicatione præmitti debet absolutioni a peccatis, secus dicendum de absolutione a suspensione, cum enim hæc censura non privet suspensum a perceptione sacramentorum, suspensus potest prius absolvi a peccatis & admitti ad perceptionem Eucharistiæ, quam per Superiorem absolvatur a suspensione.

3. Excommunicati etiam tolerati inhabiles sunt ad Beneficia & dignitates, ita ut eorum collatio sit irrita & prorsus nulla ex Cap. *Postulatis*, Tit. *de Clerico excomm.*

Isthæc juris dispositio extenditur ad pensionem Clericalem, cujus incapax est excommunicatus secundum communiorem sententiam; quia excommunicatus, utpote membrum ab Ecclesiæ corpore præcisum, nullam ab ea gratiam recipere potest.

4. Excommunicatus etiam toleratus privatur omni spiritalis jurisdictionis usu; non potest sine gravi peccato Ministros instituere; alios excommunicare, leges ferre, in iis vel in votis & juramentis dispensare, suam jurisdictionem alteri delegare, conferre Beneficia, ad ea eligere aut præsentare. Validi tamen sunt illi omnes actus, quamdiu est toleratus; secus, si non sit toleratus.

5. Excommunicatis interdicitur omnis communicatio cum Fidelibus; non sunt tamen vitandi, quamdiu tolerantur; secus si non tolerentur.

Actiones autem humanas, in quibus communicare non

non licet cum excommunicatis non toleratis sigillatim; Canonistæ exprimunt versu sequenti.

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os, significat consabulationes sive verbo, sive scripto *Orare*, denotat orationem cum excommunicato non fundendam. *Vale*, negat honorificam salutationem, v. g. aperiendo caput, &c. *Communio* prohibet omnem societatem, ut in contractibus & communi habitatione. *Mensa* significat non comedendum cum excommunicato.

Excipiuntur tamen nonnulli casus, quos Canonistæ sic exprimunt:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Per *utile*, intelligitur utilitas sive spiritualis, sive temporalis, propter quam fidelis potest communicare cum excommunicato non tolerato, puta ut eum ad meliorem frugem reducat ex Cap. *Cum voluntate*. Tit. *de Sentent. Excommun.* ut debitum reposcat, ut consilium aut auxilium recipiat, si non sit alius præter excommunicatum a quo accipere possit. Per vocem *lex*, intelligitur Matrimonium propter quod conjuges possunt inter se communicare, licet alter eorum sit excommunicatus non toleratus. Per *humile*, significatur officium filiorum, servorum, & subditorum qui tenentur obsequi excommunicatis parentibus, dominis, & superioribus. *Res ignorata*, denotat excusandum fidelem, qui ex ignorantia, vel inadvertentia communicat cum excommunicato. *Necesse*, designat necessitatem tam excommunicati, quam non excommunicati, propter quam jure naturali & divino tenemur auxilium præstare proximo, v. g. alimenta necessaria subministrare, nudum vestire, mortuum sepelire, non tamen in Ecclesia, aut Cæmeterio, si excommunicatus non erat toleratus. Plures difficultates, eæque gravissimæ proponi solent circa Monitoria, quas brevitas Compendii non sinit expendere. Consulat Lector Tomum 7. Part. 2. cap. 9. §. 8. *de Monitoriis*.

§. IV.

§. IV.

De Interdicto.

Q. 1. *Quid est interdictum?*

R. Est censura privans baptizatum aliquibus sacramentis, omnibusque officiis divinis, & sepultura Ecclesiastica, Colligitur ex Cap. *Quod in te*, Tit. *de Pœnit. & Remiss.*

Dixi, *Aliquibus Sacramentis;* non enim privat Baptismo, nec sacramentis Pœnitentiæ & Matrimonii ex Cap. *Alma*, Tit. *de Sentent. Excommun.* in sexto.

Ergo, Interdictum non privat omnibus Ecclesiæ bonis, nempe omnibus sacramentis, & communione Fidelium in civilibus, nec interdictus, etiam nominatim denunciatus, est vitandus, nisi in Officiis divinis.

Q. 2. *Quid intelligitur nomine divinorum Officiorum?*

R. Omnis actio ordinata ab Ecclesia ad usum Ordinum, sacramentorum ac sacramentalium, & preces ejus nomine fundendas, quales sunt horæ Canonicæ.

Ergo tempore interdicti potest benedici mensa etiam ab interdictis: possunt etiam tam Laici, quam Clerici fundere preces privatas; quia ista non peraguntur tamquam a Ministris Ecclesiæ. Quin Clerici interdicti tenentur sicut excommunicati privatim pensum Horarum Canonicarum persolvere; debent tamen omittere versiculum præscriptum in Breviario Romano *Dominus vobiscum;* quia brevis illa Oratio est actus Jerarchicus.

Q. 3. *Quotuplex est interdictum?*

R. Triplex: locale, personale, & mixtum.

Locale directe cadit in locum, ne in eo Officia divina celebrentur saltem publice, neve quisquam ibidem sepeliatur.

Personale afficit ipsas personas, ita ut non solum in loco interdicto; sed in alio quovis loco Officia divina audire non possint, nec in ullo loco sacro sepeliri.

Mixtum conflatur ex locali, & personali, directeque

que afficit locum & personas, ac proinde omnes interdicti localis & personalis habet effectus.

Ergo si interdictum sit solummodo locale, poterunt Incolæ alibi divinis Officiis interesse, in alio loco sacro post mortem sepeliri, modo locus ille non sit quoddam accessorium Ecclesiæ interdictæ, ut cœmeterium ipsi contiguum; quia, inquiunt, accessorium sequitur principale; non contra, interdicto enim cœmeterio, non censetur Ecclesia interdicta.

Dixi: *Cœmeterium contiguum*: si enim ejus extrema non contingunt Ecclesiam interdictam, cœmeterium non erit interdictum.

Cætera quæ pertinent ad interdictum, vide Tom. 7. Cap. 8. §. 9. *de Interdicto*.

§. V.

De Suspensione.

Q. 1. Quid est Suspensio?

R. Est censura, qua Clerico prohibetur usus Ordinis, Officii, & Beneficii.

Dicitur 1. *Clerico*, ut denotetur solum Clericum esse suspensioni subjectum.

Dicitur 2. *Prohibetur usus Officii & Beneficii*, ut distinguatur suspensio a depositione: per depositionem enim Clericus spoliatur potestate jurisdictionis & ipso Beneficii titulo: per suspensionem vero ipsi solum prohibetur usus jurisdictionis & Beneficii.

Q. 2. *Quotuplex est suspensio?*

R. Triplex: alia ab Ordine, alia ab Officio, alia a Beneficio.

Suspensio ab Ordine est ea, qua Clericus privatur usu suorum Ordinum, ita ut licite non possit Missam celebrare, Sacramenta ministrare, si sit Sacerdos, fungi munere Diaconi aut Subdiaconi, denique ea peragere, quæ nonnisi ab Ordine initiatis rite peragi possunt. Unde cum actus minorum Ordinum hodie promiscue exerceantur a Laicis & Clericis sola Tonsura insignitis, Diaconus aut Subdiaconus suspen-

sus

sus non incurreret irregularitatem, si functiones minorum Ordinum obiret; & ita secundum hodiernam disciplinam non creditur suspensionem cadere, nisi in eos qui sunt ad majores Ordines promoti.

Suspensio ab officio est ea, qua Clerico prohibetur jurisdictionis usus, ut eligere ad Beneficia, censuras ferre, delegare ad munia Sacerdotalia obeunda.

Suspensio a Beneficio est ea, qua Clericus privatur fructibus temporalibus sui Beneficii, nec proinde potest eos administrare, Cap. *Cum Ventoniensis*, Tit. *de Electione*. Verum isthæc suspensio locum non habet in Galliis, ubi Clericus, quandiu non est spoliatus Beneficii titulo, non potest sine abusu per Judicem Ecclesiasticum privari Beneficii fructibus, sed recurrendum est ad Judicem Laicum, ut probavimus Tom. 7. de Ordine part. 2. cap. 9. §. 10.

§. VI.

De Absolutione a Censuris.

Q. 1. QUis potest absolvere a Censuris?

R. In foro conscientiæ solus Sacerdos; quia in illo foro nemo præter Sacerdotem potest esse Judex; in foro vero exteriori seu contentioso is qui censuram tulit, vel ejus successor, vel delegatus ab ipso, vel ejus superior in causa appellationis. Ita habetur Cap. *Nuper*, Tit. *de Sentent. Excomm.* & Cap. *Verbum*, Tit. *de Pœnit.* dist. 1. his verbis, *Dominus par jus & solvendi esse voluit & ligandi, qui utrumque pari conditione permisit.*

Sed observandum est absolutionem a censuris datam in foro conscientiæ non habere effectum nisi coram Deo; nec impedire quominus sic absolutus conveniatur coram Judice in foro externo, ibique declaretur excommunicatus aut suspensus, ac omnem pœnam subeat nulla ratione habita absolutionis in foro interiori obtentæ.

Q. 2. *Quis Sacerdos potest absolvere a Censuris in foro conscientiæ?*

R. 1.

R. 1. In articulo mortis quivis Sacerdos etiam excommunicatus, ac nominatim denunciatus a qualibet censura absolvere potest ex Conc. Trid. sess. 14. c. 7. Utrum autem infirmus recuperata sanitate teneatur sub pœna reincidentiæ, ut ajunt, se sistere coram Superiore juxta Constitutionem Bonifacii VIII. expendimus Tom. 7. de Ordine part. 2. cap. 9. §. 12.

R. 2. Extra mortis articulum omnis Sacerdos approbatus potest absolvere a censuris non reservatis ex cit. Cap. *Nuper*. Si censura sit reservata, jure antiquo is solus potest ab ea absolvere, qui eam sibi retinuit, vel ejus successor vel delegatus, vel superior ex cit. cap. *Nuper*.

Dixi: *Jure antiquo*: nam jure novo Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 6. *de reform.* permittit Episcopis absolvere a casibus & censuris Summo Pontifici reservatis, modo casus illi sint occulti nec ad forum contentiosum deducti.

Q. 3. *Quæ censura censetur reservata?*

R. Excommunicatio si sit a jure, vel ab homine per modum sententiæ generalis, reservatio debet exprimi in ipsa lege vel sententia, Cap. *Nuper*, Tit. de Sentent. Excommunicat. *Quia*, inquit Summus Pontifex, *conditor Canonis qui ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi*. Si autem censura sit ab homine, per Sententiam specialem censetur reservata, etiamsi reservatio non exprimatur. Ita communiter Theologi. Hinc excommunicatus, per Monitorium non potest absolvi nisi a Superiore aut ejus Delegato; quia Sententia judicis censetur particularis, quamvis comprehendat omnes qui non paruerunt Monitorio. Patet exemplo Sententiæ, qua Judex sæcularis morte damnat omnes qui in aliquo crimine, puta homicidio participarunt; hæc quippe Sententia, quamvis generaliter enuncietur, proprie tamen particularis est: quia factum singulare spectat.

Dixi: *Censura Excommunicationis*; de ea enim solum loquitur summus Pontifex. Unde colligunt Theologi censuram suspensionis & interdicti personalis esse re-

ser-

servatam ; etiamsi sit a jure , nec reservatio exprimatur. Vide Navarr. man. c. 27. num. 62. Avilam, 3. part. disp. 7. dub. 1. conclus. 1. & collationem sextam Diœcesis Agathensis.

Ergo, inquies, quilibet Sacerdos approbatus frustra absolvit ab omni vinculo non solum excommunicationis, sed etiam suspensionis & interdicti.

Nego sequelam: hæc enim absolutio datur ad cautelam ex consensu Ecclesiæ, nec proinde frustra, si pœnitens invincibiliter ignoret se ligatum esse aliqua ex ejusmodi censuris.

APPENDIX

DE IRREGULARITATE.

§. I.

De notione & divisione Irregularitatis.

Q. 1. *Quid est Irregularitas?*

R. Est impedimentum canonicum, quo vir baptizatus directe & primario interdicitur susceptione Ordinum, & consequenter eorum usu.

Dicitur 1. *Impedimentum*, non vero pœna, quo distinguitur a censura, quæ, ut supponit culpam ex dictis, semper est pœna: Irregularitas vero aliquando contrahitur ex defectu & sine culpa, ut irregularitas ex cæcitate aut mutilatione, ac proinde ex suo genere non est pœna, sed solum inhabilitas quædam seu impedimentum.

Dicitur 2. *Canonicum*, quo significatur irregularitatem debere esse in jure expressam, nullamque esse ab homine.

Dicitur 3. *Quo vir baptizatus*: 1. Ut denotetur subjectum irregularitatis; mulier enim sicut est subjectum incapax Ordinis, ita & irregularitatis. 2. Quia

infidelis non est subditus Legibus Ecclesiæ; nec proinde Irregularitate canonica ligari potest. Subjectum ergo irregularitatis est omnis, & solus baptizatus sive sit Clericus, sive Laicus.

Dicitur 4. *Directe & primario interdicitur susceptione Ordinum*, quo distinguitur irregularitas a suspensione, quæ primario impedit usum Ordinis: Hinc suspensio spectat solum Clericos in sacris constitutos: unde in forma absolutionis sacramentalis omittendum est, *a vinculo suspensionis*, quando pœnitens est Laicus.

Dicitur 5. *Et consequenter eorum usu*: quia irregularis peccat graviter, si exercet Ordinis functiones, nullam tamen pœnam canonicam propterea incurrit.

Cum autem Tonsura Clericalis in Jure vocetur Ordo, ut Cap. *Contingit*, Tit. *de Ætat. & qualit. præficiendorum*, irregularitas est impedimentum suscipiendæ Tonsuræ.

Ergo triplex est effectus irregularitatis. 1. Impedit susceptionem Ordinum & Tonsuræ Clericalis. 2. Privat usu Ordinum omnium quidem, si sit totalis; quorumdam vero, si sit partialis. 3. Inhabilem reddit ad quodlibet Beneficium recipiendum, si sit totalis ex Cap. *si celebrat*, Tit. *de Clerico excommun.* & ratio est, quia Beneficium datur propter officium: Atqui irregularis prohibetur fungi Ordinis officio: Ergo non potest recipere Beneficium quod est propter officium: Ergo tenetur dimittere Beneficium in irregularitate totali obtentum, & fructus inde perceptos restituere.

Dixi: *Ad recipiendum Beneficium*; quia propter irregularitatem, quæ supervenit Beneficio jam obtento, Beneficiarius potest quidem privari Beneficio; sed actu & de facto non privatur.

Q. 2. *Quomodo dividitur irregularitas?*

R. Dividitur 1. In totalem, qua quis privatur quolibet Ordinum usu, ut homicida; & partialem qua quis privatur aliquo dumtaxat Ordinis officio, ut percussus cæcitate, cui non licet Sacrificium offerre, sed potest confessiones excipere & concionari.

Dividitur 2. In eam quæ est ex defectu, puta ex cæcitate, contrahiturque sine peccato; & eam quæ est ex delicto, v. g. ex homicidio.

Q. 3.

Q. 3. *Quot sunt irregularitates ex defectu ?*

R. Novem.

1. Ex defectu animæ.
2. Ex defectu corporis.
3. Et defectu natalium.
4. Ex defectu ætatis, de qua diximus ubi de subjecto Ordinis.
5. Ex defectu libertatis.
6. Ex defectu obligationis.
7. Ex defectu Sacramenti.
8. Ex defectu bonæ famæ.
9. Ex defectu lenitatis.

§. II.

De Irregularitate ex defectu animæ.

Q. 1. QUot sunt *Irregularitates ex defectu animæ ?* R. Tres.

Prima, Est defectus rationis, ut in infantibus, amentibus, & furiosis, Cap. *Maritum*, dist. 33. Energumenis, Cap. *Usque adeo*, dist. 33. Epilepticis, Cap. *In tuis Litteris*, causa 7. q. 5.

Ex Concilio Toletano II. can. 13. Energumeni, Lunatici & Epileptici postquam per annum ab Episcopo probati fuerint sanati aut liberati, in susceptis Ordinibus ministrare possunt; sed ad superiores Ordines absque dispensatione promoveri nequeunt ex cit. cap. *Maritum*.

Secunda, est defectus scientiæ competentis ad officia Ordinis rite obeunda ex Cap. *Illiteratos*, dist. 36. Quin. Cap. *Cum in cunctis*, quod est Concilii Lateranensis IV. §. *Clerici*, Tit. *de Elect. Clerici*, qui hujusmodi illitteratum scienter elegerint, per triennium a Beneficio sunt suspensi; & Episcopus qui iniquæ electioni consenserit, pro hac vice privatur jure conferendi: *Ut quos*, inquiunt Patres, *Dei timor a malo non revocat, Ecclesiastica saltem coerceat severitas disciplinæ.*

Tertia, est defectus fidei, qua inhabiles sunt ad Ordines suscipiendos.

1. Fi-

1. Filii Hæreticorum ex Cap. *Quicumque*; §. *Hæretici*, Tit. *de Hæreticis* in sexto. Sed Canon ille non viget in Galliis, ubi non solum Hæreticorum filii, sed ipsimet Hæretici, postquam hæresim abjurarunt, ad Ordines & Beneficia absque dispensatione admittuntur.

2. Neophyti, id est qui recens sunt baptizati ex cap. 3. v. 6. 1. ad Tim. & qui a statu Laicorum statim ad Ordines aspirant ex S. Gregorio lib. 9. Epist. 16. novæ Editionis, referturque, dist. 48. Cap. *Sicut*, his verbis: *Sicut Neophytus tunc dicebatur, qui in initio sanctæ Fidei erat conversatione plantatus, sic modo Neophytus habendus est, qui repente in Religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores sacros irrepserit.*

§. III.

De Irregularitate ex defectu corporis.

Q. 1. QUot defectus corporis inducunt irregularitatem? R. Quatuor.

1. Mutilatio; nam Cap. *Presbyterum*, Tit. *de Clerico ægrotante*, celebrare non permittitur Presbyter, cui duos digitos cum medietate palmæ Prædones absciderant. Idem sentiendum de eo qui ita tremulis est manibus, ut sine periculo subversionis Calicis non possit celebrare. Privatio tamen digiti, nisi sit pollex aut index, aut propria culpa acciderit, non facit irregularem, Cap. *Qui partem*, & Cap. *Lator*, dist. 55.

2. Defectus qui horrorem & scandalum generat, ut lepræ macula, Cap. *de Rector.* Tit. *de Cleric. ægrot.*

3. Debilitas, qua quis non potest nisi indecenter & nimia cum difficultate sacras functiones exercere, ut si quis habeat partem pollicis aut indicis amputatam, vel careat lumine oculi sinistri quamvis integri.

Observant tamen Navarrus cap. 23. Man. n. 199. Sayrus lib. 6. cap. 8. & Sambovius tom. 2. casu 5. quod si tanta virtute polleat in dextero oculo, ut sine deformitate legere possit Canonem, non censetur irregularis.

3. De-

3. Defectus qui parit notabilem deformitatem ex Cap. *Cum de tua*, Tit. *de Corpore vitiat.* Hinc irregularis est qui caret oculo sive dextero, sive sinistro, ex Cap. *si Evangelica*, dist. 55. naso, pede, vel ita debilis est pedibus, ut sine baculo ad altare stare nequeat, qui ita surdus est, ut nullo modo possit audire, qui nodum linguæ ita patitur, ut verbum integrum vix exprimere possit.

Dixi: *Qui caret oculo;* qui enim utrumque oculum habet integrum, sed caret lumine oculi dextri absque notabili macula, irregularis non est secundum communem sententiam.

Cæterum in dubio num deformitas, aut indecentia irregularitatem inducat, standum est Episcopi judicio ex cit. Cap. *Cum de tua*.

Q. 2. *Vitia corporis occulta inducunt-ne irregularitatem?*

R. Minime, exceptis duobus casibus; quia tunc nulla est deformitas, nullum indecorum in exercitio Ordinum.

Dixi: *Exceptis duobus casibus*. 1. Qui Eunuchus propria culpa factus est, aut qui membrum sive partem membri absque justa causa sibi amputavit, irregularis est, quantumcumque occultum sit vitium ex Cap. *Maritum*, dist. 33. 2. Hermaphroditus etiam occultus, sicut a professione Religionis, & ab Ordinibus rejiciendus est secundum communem Theologorum & Canonistarum sententiam.

§. IV.

De Irregularitate ex defectu libertatis & natalium.

Q. 1. *Quinam sunt irregulares ex defectu natalium?*

R. Hoc modo irregulares sunt,

1. Servi, hoc est mancipia, gallice, *Esclaves*, nisi prius a dominis libertate donati fuerint, sed in Gallia locum non habet isthæc irregularitas; cum in ea nulli sint servi, sed solum famuli.

2. Omnes illegitimi, id est qui ex fornicatione, vel ex adulterio sunt procreati.

Q. 2. *Est-ne irregularis qui natus est ex Matrimonio in facie quidem Ecclesiæ celebrato ; sed revera nullo, ob aliquod impedimentum dirimens?*

R. Si parentes bona fide contraxerunt, vel saltem alter eorum, illegitimus non est, nec irregularis, etiamsi per sententiam Judicis separati fuerint qui sic contraxerunt, ex cap. *Cum inter*, Tit. *Qui sunt filii legitimi*; secus si ambo parentes mala fide contraxerunt, ex cap. *Referente*, eodem Tit.

Q. 3. *Expositi infantes, quorum parentes ignorantur, sunt-ne illegitimi & irregulares?*

R. Negant nonnulli ; sed sententia affirmans longe est communior, eamque amplectuntur Covarruvias in Clementinam, *Si furiosus*, Suarez, Avila, Bonacina & alii, cum tamen subsit aliquod dubium facti. Idem Covarruvias, Suarez, Bonacina & alii Canonistæ docent Episcopum posse dispensare cum exposito, ut Ordines suscipiat, & in eis bona fide ministret.

Q. 4. *Quomodo tollitur isthæc irregularitas?*

R. Quatuor modis.

1. Per subsequens Matrimonium, quando scilicet fornicarius eam in uxorem ducit, ex qua prolem susceperat, ex cap. *Tanta*, Tit. *qui sunt filii legitimi*.

2. Per legitimationem, quæ a solo Summo Pontifice emanare debet quoad effectus spiritales ; & a Rege quoad effectus civiles : ita ut Nothus per principem paternæ hæreditatis jure donetur ; & per Pontificem habeat, ut ad Ordines & Beneficia promoveri possit.

3. Per solemnem Religionis professionem ex cap. *Cum decorem*, Tit. *de filiis Presbyter.* ubi dicitur illegitimum Professum promoveri posse ad Ordines, non vero ad Prælaturas.

4. Per dispensationem, quam Episcopus concedere potest ad minores Ordines & Beneficium simplex, solus vero Summus Pontifex ad majores Ordines & Prælaturas, seu Beneficia quibus cura animarum imminet, ex cap. *Is, qui* Tit. *de filiis Presbyt.* in Sexto.

Advertes autem 1. Canonicatus hic non comprehendi inter Beneficia simplicia ad quæ Episcopus dispen-

pensare possit, quia Canonicus tenetur promoveri ad majores Ordines, ad quos Episcopus dispensare nequit. 2. Dispensationem, quæ conceditur ad suscipiendos Ordines, non extendi ad Beneficia, nisi de iis eorumque natura fiat expressa mentio.

§. V.

De Irregularitate ex defectu obligationis & Sacramenti.

Q. 1. QUinam *contrahunt irregularitatem ex defectu obligationis?*

R. Duo hominum genera.

1. Curiales, hoc est, qui ex officio negotiis sæcularibus implicantur, ut Procuratores, Advocati, Notarii, Milites. Ita Alexander III. in Concilio Lateranensi III. referturque cap. *Sed nec*, Tit. *ne Cleric. vel Monach.*

2. Qui, dimisso curiali officio, obligantur ad ratiocinia reddenda ex cap. *Unico*, Tit. *de Oblig. ad ration.* quia adhuc implicati censentur sæcularibus negotiis, periculumque est, ne a Judicibus sæcularibus in Ecclesiæ dedecus infamentur, si dolus aut fraus in rationibus inveniatur.

S. Cyprianus scribit a se decretum in Concilio ne quis tutorem vel curatorem Clericum testamento suo constitueret, referturque caus. 21. q. 3. cap. *Cyprianus*. Sed Concilium Chalcedonense relatum dist. 86. cap. ultimo temperavit decretum can. 6. his verbis, *Nisi forte qui Legibus ad minorum ætatum tutelas sive curationes inexcusabiles attrahuntur.*

Q. 2. Quid est irregularitas ex defectu Sacramenti?

R. Est ea quæ oritur ex Bigamia, hoc est ex matrimonio pluries contracto; Apostolus enim 1. *Tim.* 3. & Tit. 1. prohibet ordinari eum qui non sit unius uxoris vir: Ideo autem Bigamia dicitur defectus Sacramenti, quia non repræsentat unionem Christi cum Ecclesia; Christus enim in æternum unam desponsavit Ecclesiam, & vera Ecclesia vicissim uni Christo

adhæret: sacramentum hoc magnum est, quod non repræsentat qui duas uxores duxit.

Q. 3. *Quotuplex est Bigamia?*

R. Triplex, vera scilicet, interpretativa & similitudinaria.

Bigamia vera est ea, qua aliquis duas uxores legitime duxit, & cum iis Matrimonium consummavit.

Dixi 1. *Legitime duxit;* quia ex fornicatione vel ex adulterio non exurgit Bigamia, nec irregularitas, cap. *Quin*, Tit. *de Bigamis non ordinandis*.

Dixi 2. *& cum iis Matrimonium consummavit;* quia si non consummaverit, non est irregularis ex c. *Debitum*, Tit. *de Bigamis non ordinandis*.

Bigamia interpretativa est in eo qui viduam duxit, ex Innocentio I. Epist. 2. S. Leone Epist. 87. & can. 18. Apostolorum. Unde Bigamus declaratur can. 8. Concilii Neocæsariensis, qui virginem quidem duxit, sed adulteram post celebratas nuptias cognovit.

Bigamia similitudinaria est ea, qua aliquis post solemnem Religionis professionem vel post sacrum Ordinem susceptum contrahit Matrimonium sive cum virgine, sive cum corrupta, ex cap. *Nuper*, Tit. *de Bigamis non ordinandis*.

§. VI.

De Irregularitate ex defectu bonæ famæ.

Q. 1. *In quo differt defectus bonæ famæ ab infamia?*

R. In eo differt quod defectus bonæ famæ præcise non oriatur ex delicto, ut videre est in eo, qui viliorem exercuit artem: mimam etiam virginem duxit, aut mulierem prostitutam: Infamia vero proprie non oriatur nisi ex crimine. De utraque tamen hic dicemus propter ordinem materiæ & doctrinam.

Q. 2. *Infamia inducit-ne irregularitatem?*

R. Affirmative; est enim regula juris in 6. *infamibus portæ non pateant dignitatum*.

Q. 3. *Quotuplex est infamia?*

R. Duplex, juris, scilicet & facti.

2º Infamia juris est ea, quæ imponitur Jure Canonico, vel etiam Civili, nisi Lex Canonica Juri Civili derogaverit ex capite *Omnes*, causa 6. quæst. 1. quia Sacerdotio sunt indigni, quos Leges Canonicæ & Civiles declarant infames.

Dixi, *Nisi Lex Canonica Juri Civili derogaverit*, sicut de facto derogavit Legi Civili, quæ viduam pronuntiat infamem, si tempore luctus nupserit.

Infamia facti est ea, quæ oritur ex delicto, propter quod aliquis male audit apud viros graves & sapientes, quamvis per legem delictum illud non notetur infamia ex cap. 1. *Licet*, Tit. *de probationibus*.

Q. 4. *Quotuplex est Juris infamia?*

R. Duplex; alia quæ per Legem ipso facto decernitur in eos qui nonnulla atrociora crimina patraverint, ut in usurarios & perjuros: alia quæ oritur ex Sententia, qua Judex condemnat ad pœnam infamantem, puta ad Triremes.

Q. 5. *Contrahiturne infamia ex hujusmodi criminibus, quando sunt occulta?*

R. Minime; quia non privant bona fama.

Q. 6. *Quæ notorietas requiritur, ut quis censeatur infamis, & irregularis ob infamiam Juris?*

R. In Gallia non admittitur notorietas facti, sed requiritur Sententia declaratoria, ut quis perjurus, v. g. aut Usurarius censeatur infamis & irregularis, quamvis ante Sententiam propter ejusmodi crimina vulgo male audierit. Unde si juridice non fuerit declaratus perjurus, aut Usurarius, potest absque dispensatione ordinari, vel in susceptis Ordinibus ministrare, postquam per pœnitentiam & probatos mores malam famam deleverit.

Q. 7. *Omnis multa, aut pœna a Judice inflicta inducitne infamiam Juris?*

R. 1. Nulla pœna a Judice Ecclesiastico inflicta præcise, ac directe inducit infamiam, saltem quoad effectus Civiles; tum quia paterna est & ad peccatoris emendationem tendens: tum quia sicut bona fortunæ, ita & bonum famæ directe subest jurisdictioni Civili, non Ecclesiasticæ.

Dixi

Dixi 1. *Præcise ac directe*; quia si accusatus convincatur criminis ipsum jure infamantis, eo ipso quo Judex Ecclesiasticus eum declarat hujusce criminis reum, indirecte reddit infamem.

Dixi 2. *Quoad effectus Civiles*; quia Ecclesia potest reddere infamem quoad effectus spirituales: arcet enim ab ordinibus defectu bonæ famæ, qui gradus pœnitentiæ luctuosæ decurrerunt ex cap. *Non negamus*, dist. 61.

R. 3. Non quævis mulcta, aut pœna a Judice Sæculari imposita infamem reddit, nisi crimen propter quod reus damnatur, infamiam habeat ipso jure annexam: Sed pœna debet esse gravis, ut ignominiose traduci, Gallice, *Faire amende honorable*, numellis publicis versari, Gallice, *Etre mis au Pilori*, virgis cædi, ad remos dari, exilio damnari, a Judice Laico juridice reprehendi, Gallice, *Etre blamè*, non vero admoneri, Gallice, *Etre admonestè*. Unde Judex Ecclesiasticus potest quidem pronunciare Clericum a se damnatum teneri sistere se coram Tribunali, ut ibi admoneatur, non vero ut reprehendatur.

Q. 8. *Infamia facti reddit-ne irregularem?*

R. Affirmative; nam ex Apostolo. 1. Tim. 3. qui ad sacrum ministerium assumitur, *oportet illum habere bonum testimonium ab iis qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat & in laqueum diaboli*, hoc est, ne sit pusilli animi & quasi laqueis diaboli irretitus non audeat arguere ubi oportet, ne propria vitia ipsi objiciantur.

Q. 9. *Quomodo tollitur irregularitas orta ex infamia?*

R. Irregularitas ex infamia facti tollitur absque dispensatione per eam vitæ emendationem, quæ maculas prioris vitæ non solum coram Deo, sed etiam in opinione hominum detenerit, quod difficillimum est; sicut enim vestium, ita & vitæ sordes difficilius abluuntur quam contrahuntur. Irregularitas vero Juris non tollitur per solam pœnitentiam; sed insuper requiritur dispensatio ex cap. *Cum te*, Tit. *de Sent. & re Judic.*

§. VII.

De Irregularitate ex defectu lenitatis.

Q. 1. QUis est irregularis ex defectu lenitatis?

R. Qui concurrit voluntarie licet juste, ad proximi necem, aut mutilationem, ex cap. *Si quis viduam*, dist. 50. & cap. *Si furiosus*, Clementina *de Homicidio*.

Dixi 1. *Concurrit* sive physice ut carnifex: sive moraliter vel positive influens, ut mandans, adjuvans, &c. vel negative, ut non obstans, si tamen ex officio & justitia teneatur, quemadmodum Magistratus & Medicus, quorum negligentia aliqui pereunt; nam si ex charitate solum obstare teneatur & non obstet, graviter quidem peccat, sed non fit irregularis.

Dixi 2. *Si furiosus*, qui enim in sui defensionem coactus occidit invasorem cum moderamine inculpatæ tutelæ, jure novo non est irregularis ex cit. cap. *Voluntarie*, in quo sic habetur, *Si furiosus aut infans* (scilicet septennio minor) *seu dormiens hominem mutilet, aut occidat, nullam ex hoc incurrit irregularitatem: & id etiam de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens, occidit, aut mutilat invasorem*.

Tria in hoc Canone communiter notant Theologi. Primum, quod ibi sermo habeatur de invasore in propriam vitam; unde cum Glossa colligunt quod si quis cum moderamine inculpatæ tutelæ occiderit invasorem patris, fiat irregularis juxta jus antiquum. Secundum quod exprese in Canone habeatur, *vitare non valens*; ex quo concludit eadem Glossa quod si fugæ etiam probrosæ locus esset, qui non fugeret, fieret irregularis. Tertium, quod ibi fiat restrictio ad proprium periculum mortis alias inevitabilis.

Ergo. Qui occidit propter mortem patris vitandam, bona fortunæ defendenda, est irregularis, quidquid in contrarium asserant nonnulli Moderni, quia ex cap. *Suscepimus*, Tit. *de Homicidio*, *Expediebat potius*

tius rerum sustinere jacturam, quam pro conservandis viribus & transitoriis rebus tam acriter in alios exardescere.

Dixi 3. *Proxime*, quia si quis remote tantum concurrat ad necem vel mutilationem, irregularitatem non contrahit.

Dixi 4. *Ad proximi necem, aut mutilationem;* quia voluntas occidendi aut mutilandi non sufficit ad irregularitatem, nisi actu & de facto homo interficiatur aut mutiletur, v. g. si reus ad mortem damnatus aufugiat, nec Judex nec accusator sunt irregulares.

Ergo. Qui graviter vulneravit, sed non occidit, nec mutilavit, etiamsi ex vulnere membrum maneat inutile, v. g. pes ad ambulandum, non est irregularis. Ita Navarrus, Soto, Covarruvias, Avila. Atque ob eam rationem Judex sine irregularitatis periculo damnat ad flagella, ad cauterium Liliatum, Gallice, *fleur de lys;* quia in his pœnis nulla est mutilatio.

Ergo qui abortum infert antequam fœtus sit animatus, irregularis non est, cap. *Sicut*, Tit. *de Homicidio*, cum revera hominem non interficiat.

Q. 2. *Quid est mutilatio?*

R. Est membri truncatio, seu amputatio.

Membrum autem est illa pars corporis, quæ habet distinctum officium ab aliis partibus, ut oculus ad videndum, manus ad palpandum. Ita Covarruvias in Clementinam, *Si furiosus*, Navarrus, Avila & alii.

Ergo. Qui excutit dentem, abscindit auriculam, seu cartilaginem, quæ solum deservit ad ornatum & tutelam auris, vel qui præcindit digitum alterius etiam pollicem vel indicem, ait Covarruvias cit. loco, irregularis non est.

Dixi: *Alterius;* nam cap. *Qui partem*, dist. 55. & cap. *Quidam*, Tit. *de Corpore vitiatis*, pronunciatur irregularis, qui illicite & cum culpa sibi abscidit partem digiti.

Q. 3. *Quinam censentur proxime ad mortem, aut mutilationem concurrere?*

R. Ex Jure Canonico proxime concurrunt & fiunt

irregulares. 1. Judex. 2. Accusator petens vindictam, Advocatus seu Procurator, qui accusatori patrocinatur. 3. Testes. 4. Scriba, seu Notarius. 5. Qui Sententiam exequuntur; ut carnifex, & qui ad ejusmodi executionem conferunt, puta Satellites, qui comitantur ad defensionem, custos carceris, qui furcam & scalam parant, denique qui damnati accelerant mortem, nisi ex inadvertentia.

Dixi 1. *Ex jure Canonico*; nam in Gallia Testes non incurrunt irregularitatem, cum ex Sanctione Regia anno 1670. Tit. 6. omnes etiam Clerici & Monachi compellantur ad testimonium ferendum etiam in causa sanguinis.

Dixi 2. *Accusator vindictam petens*; si enim petat solummodo satisfactionem pro damno illato vel sibi, vel propinquis, domesticis, suæ Ecclesiæ, & iis quorum curam gerit, non fit irregularis, ex cap. *Prælatis*, Tit. *de Homicidio*, in 6. nec in Gallia necesse est ut palam testetur se non intendere sanguinem, si Clericus sit, quia apud nos solus Procurator Regius, aut Fiscalis tamquam persona publica potest vindictam expetere.

Ergo Clerici, qui habent jurisdictionem temporalem non fiunt irregulares, si mandent suis Officialibus, ut de criminibus inquirant, etiamsi inde mors sit secutura, nec concionatores, qui invehuntur in Scandala, & in Magistratus, qui ea non arcent, nec Confessarii, qui iisdem denegant absolutionem, quando sinunt furta, homicidia & alia scandala impune grassari, nec Theologi, qui Judici consilium petenti aperit quid ferat Lex, ex qua Judex colligit reum esse morte plectendum; quia hi omnes remote tantum concurrunt ad mortem, secus si determinate dicerent hunc pestiferum hominem esse morte damnandum.

Q. 4. *Qui pugnant in bello, fiunt-ne irregulares?*

R. Affirmative, si bellum sit injustum, & aliquis cadat in eo, aut mutiletur; quia omnes sunt causæ morales homicidii injusti, etiamsi propria manu non trucidaverint, nec mutilaverint; homicidas enim ad-

adjuvarunt, & audaciores reddiderunt. Sed si bellum sit justum, neminemque propria manu interfecerint, nec mutilaverint, non fiunt irregulares; sed in dubio num interfecerint, habendi sunt irregulares. Responsio constat ex cap. *Constat*, Tit. *de Homicidio*.

§. VIII.

De Irregularitatibus ex delicto.

Q. 1. *Quotuplex est irregularitas ex delicto?*

R. Quadruplex vulgo recensetur. Prima ex homicidio. Secunda ex illicita receptione, & illicito usu Ordinis. Tertia ex iteratione Sacramenti. Quarta ex hæresi. Sed jam monuimus hæresim in Gallia non inducere irregularitatem post Hæretici conversionem.

§. IX.

De Irregularitate ex homicidio.

Nomine homicidii intelligitur injusta hominis occisio, vel mutilatio; neque enim homicidæ dicuntur Judices, qui pestiferos homines juste e medio tollunt.

Q. 1. *Quotuplex est homicidium?*

R. Duplex, scilicet voluntarium, quod directe intenditur, vel in se, vel in causa; & casuale, quod præter intentionem agentis accidit, ut si quis intendens leviter percutere, manu tamen fallente, graviter vulneravit & occidit.

Q. 2. *Quotuplex est homicidium casuale?*

R. Duplex, purum & mixtum.

Homicidium pure casuale est illud, quod omnino accidit præter intentionem agentis & vacantis rei licitæ, nec periculosæ: mixtum vero dicitur quando quis etsi mortem, aut mutilationem non intenderit, nec secuturam præviderit, debitam tamen diligentiam non adhibuit, ne mors contingeret; vel opus periculosum & sibi prohibitum temere suscepit.

Ergo ut homicidium casuale sit purum, duo concurrant necesse est. Primum, ut prævideri nec potuerit, nec debuerit. Secundum, ut opus sit licitum & minime periculosum. Unde si Clericus in venatione occidit hominem præter intentionem, homicidium illud non est pure casuale, sed mixtum, quia venatio quæ fit armis est periculosa & Clericis interdicta.

Q. 3. *Omne homicidium inducit-ne irregularitatem?*

R. 1. Voluntarium & casuale mixtum efficiunt irregularem; ita enim habetur toto titulo de homicidio voluntario & casuali, & sess. 24. Concilii Tridentini, cap. 6. *de Reform.*

R. 2. Ex homicidio pure casuali nullus fit irregularis, idque constat ex cap. *Joannes*, cap. *Ex litteris*, cap. *Quidam*, Tit. *de Homicidio*.

Q. 4. *Quæ debet esse negligentia, ut contrahatur irregularitas?*

R. Si opus fuit licitum, non contrahitur irregularitas, nisi ex negligentia gravi & mortali, quia cum irregularitas ex delicto sit gravis pœna, gravem quoque culpam supponit. Colligitur ex cap. *Quæsitum*, Tit. *de Pœnit. & Remiss.*

Ergo irregularis non est qui volvit infirmum, ut commodius quiescat; vel bona fide ei præbet cibum, unde mors acceleratur; quia in hujusmodi actionibus non deprehenditur culpa, nisi admodum levis: secus si contra prohibitionem Medici cibus fuisset subministratus.

Ergo qui in ebrietate culpabili mutilat, aut occidit, irregularis efficitur. Ita Covarruvias in Cap. *si furiosus*.

§. X.

De Irregularitate ex delicto in receptione & usu Ordinis.

Q. 1. *Quinam incurrunt irregularitatem ex delicto in receptione Ordinis?*

R. Incurrunt. 1. Qui furtive ordinantur, hoc est, qui

qui fraudulenter examen effugerunt, nec alias fuerunt approbati, aut admissi ex Cap. *Veniens*, Tit. *de iis qui furtive*, *&c.* 2. Qui majori excommunicatione ligati Ordinem sacrum suscipiunt ex Cap. *Cum illorum*, Tit. *de Sententia Excommunicationis*.

Dixi 1. *Excommunicatione ligati*, non vero suspensione aut interdicto: tum quia in laudato Cap. de solis excommunicatis sermo est: tum quia suspensio non privat receptione Sacramentorum, sed solum Ordinis exercitio.

Quidquid sit de interdicto, circa quod dissentiunt Theologi num irregularitatem inducat in receptione Ordinis sacri, extra controversiam est eum, qui suspensus aut interdictus recipit Ordinem sacrum, irregularem fore si exerceat officium Ordinis sic suscepti, Diaconus v. g. solemniter legat Evangelium. Idem censet Avila de Presbytero recens inaugurato, qui cum Episcopo concelebrat.

Dixi 2. *Majori excommunicatione*; quia ligatus minori excommunicatione, licet celebrando graviter peccet, non fit tamen irregularis; ex Cap. *Si celebrat*, Tit. *De Clerico excommunicato*; Ergo nec si sacrum Ordinem recipiat.

Dixi 3. *Ordinem sacrum*; quia controversia est in Scholis num excommunicatus majori excommunicatione fiat irregularis receptione minorum Ordinum? Negant Soto, Navarrus, Avila. Affirmant Sylvester, Henriquez & alii.

Q. 2. *Quomodo incurritur irregularitas ex illicito usu Ordinis?*

R. Duobus in casibus. 1. Quando Clericus temere usurpat officium Ordinis, quem non habet ex cap. *Si quis*, Tit. *de Clerico non ordinato*. 2. Quando idem Clericus censura ligatus temere, ac solemniter exercet actus sui Ordinis. Cap. *Cum illorum*, Tit. *de Sententia Excommunicationis*, & toto Tit. *de Clerico excommunicato*.

Dixi 1. *Temere*; si quis enim ex inadvertentia sive ex ignorantia probabili, vel in casu necessitatis, puta ad vitandum scandalum officium Ordinis peragat,

non sit irregularis ; quia non peccat, ut supponitur: Atqui ejusmodi irregularitas non incurritur nisi ex delicto: Ergo.

Dixi 2. *Ordinis* ; quia per actus Jurisdictionis non contrahitur irregularitas, etiamsi qui illos exercet, sit suspensus ab Officio.

Dixi 3. *Ordinis sacri* ; quia cum officia minorum Ordinum nunc promiscue exerceantur a Laicis, propter eorum exercitium suspensus, aut excommunicatus irregularitatem non contrahit.

Ergo Clericus excommunicatus, aut suspensus non fit irregularis ; si cum aliis psallat in Choro, quia ejusmodi Officium non est Ordinis sacri ; secus si solemniter præesset Choro, Collectam decantaret, præmisso *Dominus vobiscum* ; quia ejusmodi officium est proprium Ordinis sacri. Utrum autem concionando fiat irregularis, controvertitur: affirmant Navarrus; sed probabilius negant Sylvester, Henriquez & Avila ; quia licet concionandi munus solis Presbyteris, aut Diaconis committatur, necessario tamen non sequitur esse proprium Ordinis sacri ; alioquin simplex Clericus, qui absque Episcopi facultate concionaretur, irregularis foret, utpote qui usurparet officium Ordinis quem non habet, quod est contra communem hominum opinionem.

Dixi 4. *Solemniter* ; quia si Presbyter suspensus sine solemnitate baptizat etiam extra casum necessitatis, quamvis graviter peccet, irregularitatem tamen non incurrit ; quia actum Ordinis non exercet, cum Laici ita baptizare possint, & nonnumquam baptizent.

Q. 3. *Qui celebrat in Ecclesia interdicta aut polluta, vel in loco profano, sine licentia Episcopi, incurritne irregularitatem?*

R. 1. Incurrit, si in Ecclesia interdicta, quia violat censuram per actum Ordinis sacri.

R. 2. Non incurrit, licet graviter peccet celebrans in Ecclesia polluta, vel in loco profano absque licentia Episcopi ; quia ejusmodi pœna in nullo jure exprimitur, ut declarat Bonifacius VIII. Cap. *Is qui*, Tit. *de Sententia excommunicationis* in sexto.

§. XL.

§. XI.

De Irregularitate ex iteratione Sacramenti.

Q. EX *cujus Sacramenti iteratione contrahitur irregularitas?*

R. Ex sola iteratione Baptismi, propter quam rebaptizati & rebaptizantes sunt irregulares. De baptizatis expressum est Caput *Confirmando*, quod ex Concilio V. Carthaginensi refertur; dist. 50. De Rebaptizantibus habetur, Cap. *Litterarum*, Tit. *de Apostatis*. Pœna autem hujusmodi non fertur in eos qui reordinantur, vel iterum confirmant & iterum confirmantur.

§. XII.

De dispensatione in Irregularitate.

Q. QUis dispensare potest in irregularitate?

R. Distinguendum est; si irregularitas sit ex defectu, solus Summus Pontifex in eo dispensat, excepto defectu natalium, in quo Episcopus potest ex dictis dispensare ad Tonsuram, minores Ordines & Beneficia simplicia: sed si irregularitas sit ex delicto, Episcopus jure novo invecto per Concil. Trid. sess. 24. cap. 6. potest dispensare, quando crimen non est deductum ad forum contentiosum, excepto tamen homicidio voluntario, non vero casuali.

TRACTATUS DE SACRAMENTO MATRIMONII.

CAPUT PRIMUM.

De varia acceptione, & vera notione Matrimonii.

Q. 1. Quotuplici modo Matrimonium considerari potest?

R. Duplici, nempe in fieri & in facto esse.

Matrimonium in fieri est actualis contrahentium legitimus consensus signis exterius expressus, quo sibi mutuo sua tradunt corpora.

Matrimonium in facto esse est vinculum; seu nexus, quo sibi invicem astringuntur conjuges.

Ergo Matrimonium in fieri habet esse fluens ac transiens, estque causa Matrimonii in facto esse, ut colligitur ex Decreto Eugenii IV. Matrimonium vero in facto esse est, quid permanens: vinculum enim conjugale durat usque ad mortem alterutrius conjugis.

Q. 2. *Quomodo dividitur Matrimonium in facto esse?*

R. Dividitur in ratum & consummatum.

Ratum est ipse nexus conjugalis, nondum secuta copula: consummatum est idem nexus secuta carnali copula.

Q. 3. *Quotuplici modo spectari potest Matrimonium in fieri?*

Triplici. 1. Ut contractus pure naturalis. 2. Ut contractus civilis. 3. Ut Sacramentum novæ Legis: Matrimonium quippe, quatenus Sacramentum, non habet esse permanens, sed transiens, perficiturque in actuali & legitimo utriusque contrahentis consensu, & in Benedictione Sacerdotali, si tamen Sacerdos sit

Mi-

Minister hujus Sacramenti; ut contendunt nonnulli Theologi.

Matrimonium, ut contractus naturalis, est mutuus contrahentium consensus nude spectatus, in officium naturæ ad propagationem & conservationem generis humani necessarium.

Matrimonium, ut contractus civilis, naturalem componit, perficitque Politicis Regulis ac Legibus, quibus consulitur Reipublicæ paci ac felicitati. Si enim Reipublicæ interest ut prædia, & cæteræ res immobiles ad alios non transferantur nullo contrahentium consensu, sed certæ præscribantur Leges ac solemnitates, sine quibus irriti declarantur ejusmodi contractus; a fortiori Respublica invigilare debuit, ne vir & mulier inordinate copularentur pecudum more, cum Matrimonii contractus sit præcipuum societatis humanæ fundamentum, maximeque ex eo pendeat illius ordo, & tranquillitas. Atque inde exurgunt impedimenta Matrimonium dirimentia.

Matrimonium, ut Sacramentum novæ Legis, est legitimus contrahentium consensus a Christo institutus, ut signum efficax Gratiæ; quæ conjuges exornat, ardorem concupiscentiæ temperat, & Ecclesiam ditat pia ac fideli prolis educatione.

Q. 4. *In quo consistit essentia Matrimonii spectati, ut est contractus naturalis, aut civilis?*

Constat ex mox dictis essentiam Matrimonii in fieri consistere in mutuo contrahentium consensu legitimo & exterius expresso; contractus enim generatim spectatus essentialiter, est duorum vel plurium consensus vim habens obligandi. Difficultas spectat solummodo Matrimonium in facto esse.

R. Essentia Matrimonii in facto esse non consistit in usu & commixtione corporum, sed in conjunctione animorum, seu nexu perpetuo, qui ex actuali consensu virum inter & mulierem resultat: nam Matth. 1. Beata Maria appellatur conjux S. Josephi, quamvis virgo semper permanserit, *Nec perierat, nec mendax manserat conjugis appellatio*, inquit S. Augustinus lib. 1. *De Nupt. & Concup.* cap. 11. *ubi nec fuerat, nec futura*

erat

erat carnis commixtio. Et ratio est, quia usus rei, de qua contrahitur, non pertinet ad essentiam contractus; sed est quid illam consequens; emptor v. gr. etiamsi non seminet in agro quem emit, illius tamen verus est Dominus & potestatem habet eo utendi absque cujusquam injuria: Ergo eo ipso perficitur contractus Matrimonii, quo conjuges sibi mutuo tradunt potestatem in sua corpora, etsi postmodum ea nunquam usuri sint. Dico *Potestatem tradunt*, quia si ea conditione contraheret mulier ut vir potestatem aut dominium in ejus corpus non haberet, nullum esset Matrimonium.

Ergo Calvinus imponit Catholicis, dum scribit *l.4. Inst. c. 19. §. 34.* eos docere coitum partem esse Sacramenti, & per actum immundum ac turpem gratiam produci.

Dices: Si sola animorum conjunctio sufficit ad verum Matrimonium, frater & soror, Eunuchi, & qui laborant impotentia perpetua, poterunt contrahere inter se verum Matrimonium; Falsum consequens: Ergo & antec.

Nego sequelam majoris; quia contractus conjugalis jus tribuit ad carnalem copulam: Atqui naturæ repugnat ut jus illud habeat frater in sororem: Eunuchi vero, & impotentes ejusmodi juris capaces non sunt.

Q. 5. *Quomodo definitur Matrimonium in facto esse quatenus est contractus naturalis & civilis?*

R. Vulgo definitur a Canonistis & Theologis post Magistrum Sententiarum, conjunctio maritalis viri & fœminæ inter legitimas personas individuam vitæ consuetudinem retinens.

Dicitur 1. *Conjunctio*, quo nomine intelligitur vinculum & nexus, qui ex actuali consensu interno & pactione externa virum inter & mulierem resultat.

Dicitur 2. *Maritalis*; tum ut distinguatur ab aliis conjunctionis speciebus, v. g. a societate Mercatorum; tum ut significetur finis & objectum hujusce contractus, mutua scilicet corporum traditio.

Dicitur 3. *Viri & fœminæ*, quibus verbis subjectum Matrimonii designatur, & quidem numero singulari, *Viri & fœminæ* ad excludendam Polygamiam.

Dici-

Dicitur 4. *Inter legitimas personas*, id est; quæ habiles sunt ad contrahendum Matrimonium, nec ullo impedimento dirimente sunt ligatæ.

Dicitur denique *individuam vitæ consuetudinem retinens*, ut significetur vinculum Matrimonii solvi non posse partium consensu, sicut solvuntur alii contractus.

Q. 6. *Matrimonium est ne licitum & honestum?*

R. De fide est Matrimonium esse licitum & honestum; ait enim Apostolus 1. Corinth. 7. *Si acceperis uxorem, non peccasti: & si nupserit virgo non peccavit.* Et ratio est, quia natura humana ita a Deo est instituta, ut fine Matrimonio conservari nequeat.

Q. 7. *Extat-ne præceptum contrahendi Matrimonium?*

R. Extat respectu totius hominum communitatis, *Crescite & multiplicamini & replete terram*, Genes. 1. Sed multiplicatis hominibus, cuilibet non minus liberum est Matrimonium, vel cælibatum eligere, quam agriculturam & alias artes, sine quibus societas humana consistere nequit. Quin Christus Dominus Matthæi 19. virginitatem seu cælibatum præfert Matrimonio, docetque esse singulare Dei donum.

Q. 8. *Quomodo definitur Matrimonium, ut Sacramentum novæ Legis?*

R. Definitur Sacramentum a Christo institutum, quo conjugibus confertur gratia ad mutuam dilectionem, sanctum conjugii usum, & piam liberorum educationem.

Dicitur *a Christo institutum*; quia ante adventum Christi Matrimoninm erat solum in officium naturæ; Christus autem illud evexit vel in nuptiis Cana, Joannis 2. vel Matth. 19. vel ut nonnullis placet, post Resurrectionem, ad dignitatem Sacramenti.

CAPUT II.

De Matrimonii proprietatibus.

SAnctus Augustinus lib. 1. *De Nupt. & Concupisc.* cap. 17. & ex illo Magister Sententiarum lib. 4. dist. 31. S. Thomas, & cæteri Theologi tria numerant bona Matrimonii propria, scilicet, fidem, prolem & Sacramentum. In fide, quam conjuges sibi mutuo servare debent, intelligitur Matrimonii unitas, id est unius cum una conjunctio: in prole fœcunditas, *Non ut proles nascatur tantum, verum etiam ut renascatur*, inquit S. Augustinus cit. cap. 17. in Sacramento, Matrimonii indissolubilitas: circa quæ nonnulla sunt elucidanda. Itaque.

Q. 1. *Polygamia est-ne contra jus naturale & divinum positivum?*

R. 1. Polygamia simultanea, qua quis plures simul habet uxores, repugnat Legi naturali & divinæ; sic enim habetur Genes. 2. *Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Atqui in Polygamia simultanea non duo, sed tres, quatuorve essent in carne una; *Primus Lamech duabus maritatus*, inquit Tertullianus lib. *de Cast.* cap. *tres in unam carnem effecit.*

Dices: Jacob, David, & alii S. Patriarchæ plures habuerunt simul uxores: Ergo.

Distinguo antec. Habuerunt, Deo post diluvium dispensante, Conc. secus, Nego antec.

Dixi: *Post diluvium*, nam ante diluvium patres Lamechum tanquam adulterum accusant.

R. 2. In Lege nova Christus Matth. 19. Polygamiam simultaneam prorsus exclusit, & Matrimonium ad primævam institutionem reduxit. Unde Concilium Tridentinum sess. 24. can. 2. adversus Lutheranos & Anabaptistas sic habet: *Si quis dixerit licere Christianis plures habere simul uxores, & hoc nulla Lege divina esse prohibitum, anathema sit.*

R. 3. Polygamia successiva, qua conjux post mortem

tem alterius transit ad secundas vel tertias nuptias, nec juri naturali, nec Legi Evangelicæ repugnat, ut olim asseruerunt Montanistæ: sic enim scribit Apostolus 1. Cor. 7. *Mulier alligata est Legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino.*

Q. 2. *Matrimonium est ne ex natura sua indissolubile?*

R. Matrimonium consummatum ex natura sua est indissolubile quoad vinculum tam in statu Legis naturæ, quam in statu Legis scriptæ & Evangelicæ: *quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*, ait Dominus Matth. 19. Unde Concil. Trident. sess. 24. can. 5. Lutheranos asserentes Matrimonium dissolvi per adulterium vel absentiam uxoris, anathemate percussit.

Dixi 1. *Matrimonium consummatum*, in quo duo facti sunt una caro; quia Matrimonium solummodo ratum dissolvitur etiam quoad vinculum per unius conjugis solemnem Religionis professionem, ita ut liceat alteri ad alias nuptias convolare; sic enim definiit Concil. Trid. sess. 24. can. 3. præiverat Alexander III. 12. sæculo, Cap. *Verum*, Tit. *de Conversione conjugatorum*, & Innocentius III. 13. sæculo, Cap. *Ex parte* 2. eodem Titulo.

Dixi 2. *Quoad vinculum*; quia conjuges ob graves causas, puta adulterium, possunt separari quoad thorum seu cohabitationem, ut definit Concilium Tridentinum sess. 24. can. 8. Christus enim Matt. 5. & 19. permittit uxorem dimitti in causa fornicationis. Hanc præ cæteris causam appellat: tum quia maxime repugnat Matrimonio: tum quia solum adulterium est causa perpetui divortii; divortium enim propter alia crimina fit solum ad tempus, donec v. g. uxor resipiscat, adeo ut innocens teneatur recipere emendatam. At propter adulterium, etiamsi adulter aut adultera resipuerit, pars innocens non tenetur ex justitia cohabitare cum illa. Dico *ex justitia*; quia si uxor v. g. dimissa & emendata in magno æternæ damnationis periculo versaretur non revocata, vir teneretur cedere de jure suo; ordo quippe charitatis postulat ut spiritualem proximi salutem temporali nostro commodo

modo præferamus. Ita S. Augustinus lib. 2. *de Conjug. adult.* cap. 6.

Dices 1. Deus Deut. 24. permittit marito dimittere uxorem per libellum repudii, & uxori sic dimissæ alteri nubere: Ergo.

R. 1. Ad antecedens controversiam esse inter Theologos, utrum vinculum Matrimonii solveretur per libellum repudii? Negant S. Hieronymus in Caput 5. Matth. Magister Sententiarum, S. Bonaventura, Dominicus Soto, Estius, & alii, S. Thomas in Supplem. quæst. 64. art. 3. ad 4. noluit quidquam hic definire. Sed S. Chrysostomus aut quivis auctor operis imperfecti, Durandus, Paludanus, Bellarminus & alii innumeri, quibus adhærendum videtur, censent per ejusmodi libellum fuisse solutum Matrimonii vinculum, Deo ita dispensante, ne graviora orirentur mala: tum quia neque Moyses, neque Prophetæ, qui vitia populi reprehendebant, unquam objurgarunt mulieres dimissas tanquam adulteras, quod alteri conjungerentur: tum quia lex prohibebat, ne repudiata post mortem secundi mariti, posset unquam recipi a priori marito, cum tamen optimum & optandum fuisset, nedum prohibendum, ut rediret ad legitimum suum conjugem. Unde

R. 2. Distinguendo consequens: Ergo in Lege veteri Matrimonium consummatum solvebatur, Deo ita dispensante, Concedo: solvebatur consensu partium, vel auctoritate aliqua humana, Nego conseq.

Instas 1. Ex dictis Tractatu de legibus, dispensatio non cadit in ea, quæ sunt Juris naturalis: Ergo.

Disting. antec. Quæ sunt Juris naturalis immutabilis, ut blasphemia, mendacium, quæ nulla circumstantia cohonestari possunt, Conc. Juris naturalis mutabilis, Nego antec. Consule dicta Tom. 3. Tract. *de Legibus*, cap. 8.

Instas 2. Christus Matth. 5. vers. 31. ita permittit uxorem dimittere in causa fornicationis, ut alteri liceat sic dimissam ducere. Ergo tunc solvitur Matrimonii vinculum.

Pro-

Probatur anteced. ex ipsiusmet Christi verbis: *Qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari; & qui dimissam duxerit, adulterat*. Ergo inquiunt Heterodoxi adversus Catholicos, & Græci adversus Latinos; si intervenerit fornicatio, soluti sunt conjuges a lege conjugii, nec adulterant, si novas nuptias contrahant.

Nego anteced. Et pravam illam interpretationem damnavit Concilium Tridentinum sess. 24. can. 7. exceptio enim fornicationis est conjungenda cum verbis antecedentibus hoc modo: *Qui dimiserit uxorem suam (quod non licet nisi ob fornicationem) & aliam duxerit mœchatur*, non vero cum sequentibus, *Et aliam duxerit;* Christus quippe, qui non semel solvit hanc quæstionem, utrum liceat uxorem dimittere, nunquam dixit, *Et qui dimissam duxerit, nisi ob fornicationem, mœchatur*.

Confirmatur ex Apostolo, qui absolute pronuntiat Roman. 7. & 1. Corinth. 7. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est Legi . . . . Igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro*. Quæ expendens S. Augustinus lib. 2. *de Conjug adult*. cap. 5. ait: *Hæc verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, plana sunt. Nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desiverit: esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur*.

Dices 2. Apostolus 1. Corinth. 7. vers. 12. & 15. concedit infideli, qui fidem amplexus est, dimittere uxorem in sua infidelitate pertinacem, & aliam uxorem ducere; Unde Innocentius III. cap. *Quanto*, Tit. *de Divortiis*, sic statuit: *Si alter Infidelium conjugum ad Fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit: & in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus:* Si infidelis discedit, discedat: Ergo.

R. 3. Concesso anteced. Nego conseq. non enim sequitur Matrimonium ex natura sua esse dissolubile;

sed

sed solum in casu proposito Deum dispensasse in gratiam Religionis Christianæ.

CAPUT III.

De Matrimonio, quatenus est Sacramentum.

Q. 1. MAtrimonium *in Lege nova est-ne Sacramentum proprie dictum?*

R. Affirmative, ita enim definiit Concil. Trident. sess. 24. Can. his verbis: *Si quis dixerit Matrimonium non esse vere & proprie unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis a Christo Domino institutum .... neque gratiam conferre, anathema sit.*

Probatur definitio; quia ad verum Sacramentum novæ Legis tria requiruntur & sufficiunt. 1. Ut sit signum sensibile & permanens rei sacræ. 2. Ut sit a Christo Domino institutum. 3. Ut sit per se efficax, & productivum gratiæ: Atqui tria ista conveniunt Matrimonio: Ergo.

1. Conjunctio conjugalis; propter quam vir debet relinquere patrem & matrem, ut adhæreat uxori suæ, procul dubio est sensibilis & in Ecclesia permanens: quod autem sit signum rei sacræ, scilicet unionis Christi cum Ecclesia, asserit Apostolus Ephes. 5. *Sacramentum hoc*, inquit, *magnum est: Ego autem dico in Christo, & in Ecclesia:* Textus Græcus habet *in Christum & in Ecclesiam*, ut sensus sit: unio conjugalis sacramentum magnum est, non quidem si illa in se præcise spectetur, sed quatenus refertur ad Christum & Ecclesiam tamquam ad terminum, & rem significatam, *ut aditus hominum in hanc vitam benediceretur; inquit* S. Cyrillus lib. 2. in Joann. cap. 22.

2. Quod signum illud fuerit a Christo Domino institutum, patet ex dictis, nimirum Matrimonium ante Christi adventum non fuisse Sacramentum, significavit quidem futuram unionem Christi cum Ecclesia, sed

sed signum illud fuit solum speculativum, nec practicum evasit nisi per Christum.

3. Quod signum illud sit Gratiæ efficacis, Patres Tridentini, duce Traditione, colligunt ex laudato cap. 5. ad Ephes. in quo sic habet Apostolus : *Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea ut haberet sibi gloriosam Sponsam . . . ita & viri diligere debent uxores suas ut sua corpora . . . sicut & Christus Ecclesiam ; quia membra sumus corporis ejus* (Christi) *de carne ejus & de ossibus ejus. Sacramentum hoc magnum est, Ego autem dico in Christo & in Ecclesia*. Ex quibus verbis Concilium Tridentinum sess. 24. cap. unico de Matrimonio colligit meritum Passionis Christi in Matrimonium novæ Legis derivari, ut non solum significet charitatem, qua Christus dilexit Ecclesiam ; sed etiam gratiam conferat conjugibus, qua similiter charitate mutuo se diligant.

Dixi : *Duce Traditione ;* quia Ecclesiæ tam Græcæ quam Latinæ Traditio hancce Concilii Trid. interpretationem confirmat ; utraque enim Ecclesia Matrimonium Christianorum inter Sacramenta novæ Legis semper numeravit : *Sacramentum sunt nuptiæ, & imago dilectionis Christi, quam erga Ecclesiam declaravit*, inquit S. Chrysostomus Hom. 56. in Gen. & S. Augustinus lib. *de Fide & operib.* cap. 7. *In civitate Domini, in monte sancto ejus, hoc est in Ecclesia, nuptiarum non solum vinculum, sed etiam Sacramentum commendatur.*

Q. 2. *Quæ gratia confertur per Sacramentum Matrimonii ?*

R. Confertur 1. Gratia sanctificans, non quidem prima, qua deletur peccatum mortale ; Sed secunda, qua fideles contrahentes augentur ac perficiuntur in sanctitate ; quia Matrimonium non est Sacramentum mortuorum peccato, sed vivorum vita gratiæ : alias quomodo carnales conjuges referrent purissimam Christi & Ecclesiæ unionem ? Fideles igitur prius Deo per charitatem junguntur, a cunctis peccatorum sordibus mundati, ac tunc demum ad Sacramentum Matrimonii accedunt abundantiorem gratiam recepturi, ut charitas in il-

in illis roborata non obruatur spumantibus concupiscentiæ fluctibus; sed ad votum Apostoli Hebr. 7. honorabile sit eorum connubium in omnibus & thorus immaculatus. 2. Conferuntur spiritualia gratiæ actualis auxilia, ut conjuges sicut sunt una caro, ita & in Christo sint unus spiritus, quo intime ac caste se diligant, sicut Christus dilexit Ecclesiam, mutuas infirmitates & benigne & amanter perferant, Ecclesiam ditent pia & fideli prolis educatione, concupiscentiam coerceant juxta castitatis & temperantiæ leges; ac tribulationem carnis æquo animo patiantur.

Q. 3. *Tam pretiosa dona obveniunt-ne omnibus suscipientibus Matrimonii Sacramentum?*

R. 1. Certum est eos qui ad Sacramentum indigne accedunt, hoc est in statu aut affectu peccati mortalis, nullum ex eo percipere fructum; quia gravioris sacrilegii reos se constituunt; quod pro benedictione maledictionem Dei, tum in se, tum in familiam concitat.

R. 2. Conjuges, qui per peccatum lethale excidunt a gratia sanctificante in Sacramento collata, simul amittunt jus ad auxilia actualia mox recensita; quia jus illud fundatur in gratia sanctificante, ex qua veluti fœcunda radice exeunt cæteri effectus cuique Sacramento proprii. Unde intelligunt fideles conjuges, quam diligenter ad Sacramentum Matrimonii se præparare debeant, quamque studiose peccatum vitare, aut si forte humana fragilitate in aliquod lapsi fuerint, quam cito illud per pœnitentiam eluere debeant, ut virtus Sacramenti in ipsis operetur, quæ fortunatum reddat eorum conjugium, illosque immunes servet a peccatis quamplurimis, quibus obnoxius est status conjugalis.

CAPUT IV.

De materia, forma, & Ministro Sacramenti Matrimonii.

PRius inquirendum est quis sit hujus Sacramenti Minister, quam quidquam definiamus circa ejus materiam & formam: istud enim posterius omnino ab altero pendet. Itaque

Q. *Quis est Minister Sacramenti Matrimonii?*

R. Duæ sunt circa propositam quæstionem oppositæ sententiæ, quas Concilium Tridentinum nullatenus attigit.

Prima, quæ est Canonistarum & plurium Theologorum, præsertim veterum, ut Magistri Sententiarum, S. Thomæ, Scoti, Durandi, &c. affirmat ipsosmet contrahentes esse Ministros hujus Sacramenti, ita ut vir mulieri, & mulier viro illud administret. Nititur autem illa sententia his præsertim momentis: 1. Quia Matrimonium celebratur per modum contractus: Atqui soli contrahentes mutuo consensu illum efficiunt: Ergo, & Sacramentum. Unde Eugenius IV. in Decreto pro Armenis sic habet: *Causa efficiens Matrimonii regulariter est mutuus consensus.* 2. Quia Matrimonia clandestina ante Concilium Tridentinum fuerunt rata ac valida absque benedictione Sacerdotali: atque etiamnum Ecclesia rata habet Matrimonia Hæreticorum coram Pseudo Ministro celebrata: Atqui credibile non est Ecclesiam permisisse ut Fideles sine Sacramento contraherent, & cum sollicita sit ut conjugati nunc redeuntes ex hæresi, Sacramento Confirmationis perficiantur, non curat tamen ut iidem Benedictionem nuptialem a Sacerdote accipiant; quod validissimum est argumentum, ipsam habere Matrimonia Hæreticorum ut Sacramenta.

Secunda Sententia assignat Sacerdotem pro Ministro Sacramenti Matrimonii, contenditque Matrimonia clandestina fuisse dumtaxat contractus naturales & civiles, validos quidem & insolubiles ante Concilium Tridentinum,

timum, ficut hodierna Hæreticorum Matrimonia, sed illa non fuisse, nec ista esse vera Sacramenta. Hanc sententiam Dominicus Soto & Vasquez temeritatis incusant: sed ejus patroni illam temeritatem vocant, cum plures & graves Auctores ejusmodi sententiam propugnent, ut Guillelmus Parisiens. Tract. *de Matrimonio: Matrimonium*, inquit, *est sacrum apud fideles virtute benedictionis*. Et Concilium Coloniense anno 1536. part. 7. cap. 4. de Matrimonio sic habet: *Quod Sacramentum, si quis sicut decet, acceperit, accedente Sacerdotali precatione, confert donum Spiritus, qui vir diligat uxorem amore casto sicut Christus dilexit Ecclesiam*. Et in Enchir. quod Mandato ejusdem Concilii editum est: *Quanto magis putandum est Sacerdotes, qui legatione pro eo funguntur, legitimos hujus Sacramenti Ministros esse?* Eandem sententiam amplexi sunt Melchior Canus, Toletus, Petrus Ledesma, Maldonatus, Estius, Sylvius, & est admodum communis in Academia Parisiensi.

Probatur 1. Quia Sacerdotes sunt dispensatores mysteriorum Dei; quis ergo eis denegaverit potestatem conferendi solemniter Sacramentum matrimonii, ut illam tribuat mulieri, cui nequidem permittitur in Ecclesia loqui? 1. Cor. 4. 2. Quia sanctus Ignatius, sanctus Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Syricius Papa, Concilium Carthaginense IV. & omnes veteres constanter docent esse vere apud nos Sacramentum, quod coram Sacerdote celebratur, & ejus benedictione sanctificatur, objurgantque eos, qui clandestine contrahebant, *Penes nos*, inquit Tertullianus lib. *de Pudic.* cap. 4. *occultæ conjunctiones, id est non prius apud Ecclesiam professæ juxta mœchiam & fornicationem judicari periclitantur*. 3. Quia sicut vera pœnitentia, quæ a solo peccatore peragi potest, non est Sacramentum, nisi accedat Sacerdotalis absolutio, & ritus a Christo institutus; ita nec consensus in Matrimonium, qui a solis contrahentibus præstari potest evadit Sacramentum absque sacerdotali benedictione.

Ex iis sequentes solvi debent quæstiones.

Prima, quæ sit materia & forma hujus Sacramenti. Juxta enim primam opinionem materia remota sunt contrahentium corpora; materia vero proxima est ipsa corporum traditio: Forma autem mutua contrahentium acceptatio; Sacramentum enim matrimonii celebratur per modum contractus: Atqui in omni contractu res de qua contrahitur est materia remota; oblatio vero pretii pro merce inchoat contractum, & mercem venalem significat; sed contractus tunc formam accipit & perficitur, cum venditor mercem acceptat eo pretio quo offertur. Sic in contractu Matrimonii, ubi vir consentit ut mulier habeat dominium corporis sui, consensus ille in quo intelligitur traditio, est materia proxima hujusce contractus; mulier autem acceptando contractum perficit, & ita viro administrat Sacramentum: & vicissim vir mulieri eo ipso quo acceptat consensum mulieris seu traditionem ejus corporis; quia uterque applicat formam materiæ, acceptationem scilicet traditionis.

Sed in secunda sententia quæ Sacerdotem Ministrum Sacramenti agnoscit, materia proxima est consensus contrahentium, forma vero sunt verba Sacerdotis, quæ evehunt consensum contrahentium ad esse Sacramentale, quemadmodum in Sacramento Pœnitentiæ absolutio, quæ est forma hujus Sacramenti, actus pœnitentis, qui habet rationem materiæ, determinat ad esse Sacramentale.

Secunda quæstio, Utrum Matrimonium Catholicorum per Procuratorem contractum coram Sacerdote, & duobus testibus sit Sacramentum? Affirmandum est juxta primam sententiam, quia est legitimus contractus: negandum vero juxta secundam, quia verba Sacerdotis in quibus consistit forma essentialis exigunt præsentiam contrahentium, non secus ac forma absolutionis, *Ego te absolvo*, quæ non potest dirigi ad absentes. Hinc qui per Procuratorem contraxerunt, solent postea cum testibus præsentes se sistere coram Sacerdote, benedictionem ab eo accepturi.

Tertia. Quid sentiendum sit, 1. De Matrimonio Catholicorum contracto coram duobus testibus & Pa-

ftore in teftem quæfito, fed renitente, & benedictionem denegante. 2. De Matrimonio Hæreticorum coram ipforum Pfeudo-miniftro, & aliis teftibus. 3. De Matrimonio Catholicorum, fed prius irrito propter defectum confenfus aut aliud impedimentum dirimens; fed poftea fublato impedimento per novum confenfum contrahentium confirmato. Prima fententia afferit illa Matrimonia effe vera Sacramenta; quia funt contractus validi: negat vero fecunda fententia; quia etfi contractus illi revera fint validi, illis tamen deeft forma effentialis, nempe benedictio Sacerdotalis, fine qua non exiftit Sacramentum.

CAPUT V.

De Sponfalibus.

Q. 1. *Quomodo definiuntur Sponfalia?*

R. Definiuntur, futuri Matrimonii mutua & libera promiffio obligationem pariens.

Dicitur 1. *Mutua promiffio*; quia una pars non cenfetur velle fe per promiffionem obligare, nifi altera pars non folum acceptet, fed etiam viciffim repromittat.

Dicitur 2. *Libera*, ut excludatur coactio & quivis gravis metus injuftus, quo Matrimonium redditur nullum, ac proinde Sponfalia.

Dicitur 3. *Obligationem pariens*; jure enim naturali tenemur ftare promiffis legitimis & acceptatis, ac quidem fub peccato mortali, fi materia fit gravis: Sponfalia autem funt in materia gravi; peccaret ergo damnabiliter, qui fine caufa ab iis refiliret. *Ita* communiter Theologi poft fanctum Thomam *in* 4. dift. 27. artic. 1. ad 2. *Sed cum libera debeant effe Matrimonia*, inquit Lucius III. cap. *Requifivit*, Tit. *de Sponfalibus*; *Monenda eft potius, quam cogenda* (Mulier) *cum coactiones difficiles foleant exitus frequenter habere.*

Dixi:

Dixi: *Sine causa;* quia ex causa juste dissolvuntur Sponsalia, ut si sponsa deprehendatur fuisse fornicata, aut si supervenerit notabilis mutatio, v. gr. graves inimicitiæ inter utramque familiam, infamia, &c. c. *Quemadmodum:* Tit. *de Jure-jurando.*

Q. 2. *Quomodo se geret Confessarius erga Sponsos, quos deprehendit ex falsa præsumptione dissolutos in foro exteriori?*

R. Observabit 1. Omnem culpam aliquando non in Sponsis, sed in eorum residere parentibus, qui non sinunt liberos stare promissis; quia forte offertur conjugium præstantius, cum tamen ejusmodi exceptionem Sponsalia non admittant, nec probaret Ecclesia. Parentes igitur hic graviter peccant, non ipsi Sponsi, quibus legitima est excusatio promissa non implendi, scilicet parentum interdictum. 2. Si ipsorummet dispensatorum animus a contractis Sponsalibus sit omnino aversus, Confessarius omni modo suadere adnitetur, ut promissum impleant, exponetque quam grave sit & periculosum mutare fidem libere datam, ab Ecclesia acceptam & a Deo obsignatam. Quod si animum a Matrimonio promisso ita alienum advertat, ut flecti nequeat, absolutionis Beneficium iis concedere non gravabitur, quia, ejusmodi aversio est causa, propter quam prudenter timendum est, ne infaustos exitus Matrimonium habeat.

Q. 3. *Quare instituta sunt sponsalia?*

R. Ut Fideles quam optime parati accedant ad Magnum Matrimonii Sacramentum. Sponsalia quippe sunt ad illud Sacramentum juxta S. Thomam & alios Theologos, quod Catechumenatus ad Baptismum; Tonsura Clericalis ad sacros Ordines, & Novitiatus ad solemnem Religionis professionem.

Ideo autem Ecclesia Baptismi, Ordinis, & Matrimonii candidatos singulariter erudiendos & exercendos duxit; quia fideles in perceptione hujusmodi trium Sacramentorum amplectuntur novum vitæ genus ac statum, in quo nunquam se gerent, ut decet & expedit tum privatæ, tum Reipublicæ saluti, nisi status, quem amplectuntur, officia

didicerint, & ad illum probe fuerint instituti ac præparati.

Quæ vero sint Parochi partes erga sponsos, quæve docere debeant & inquirere, fuse exposuimus Tom. 7. cap. 7. de Sacramento Matrimonii §. 3. & cap. 6. ubi agimus de peccatis conjugum contra fidem quam sibi debent, contra prolem propter quam suscipiendam & religiose educandam institutum est istud Sacramentum, & contra sanctitatem Sacramenti, quam plerique impudenter violant tum in usu, seu potius abusu conjugali; tum in individua societate quam fœde perturbant rixis & dissidiis, adeo ut eorum societas non sit signum & imago unionis Christi cum Ecclesia; tum denique in ipsa perceptione Sacramenti, ad quod sæpe accedunt tanquam ad spectaculum profanum pompis non Christi sed satanæ adornatum, hoc est luxu, choreis, conviviis flagitiosis, a quibus pudor exulat, ubi sobrietas, & modestia vertuntur in crimen, amatoria & obscœna cantica aures demulcent, nedum feriunt, denique probrosa Gentilium bacchanalia ad tanti Sacramenti solemnitatem transferuntur.

CAPUT VI.

De Impedimentis Matrimonii.

Q. 1. *Quotuplicis generis sunt impedimenta matrimonii?*

R. Duplicis: Alia sunt simplicia, quæ Matrimonium non dirimunt, nec irritum efficiunt, sed illicitum dumtaxat; alia sunt dirimentia, quæ Matrimonium prorsus nullum reddunt.

Q. 2. *Quot sunt impedimenta simplicia?*

R. Jure novo quatuor tantum extant. Primum est tempus quo interdicuntur nuptiæ, nimirum ab adventu Domini usque in diem Epiphaniæ, & a Feria quarta Cinerum usque ad Octavam Paschatis inclusive.

five. Ita Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 10. *de Reformat.*

Secundum impedimentum simplex sunt sponsalia valida, nec legitime dissoluta, propterea sponsi cum aliis non contraherent absque gravi peccato; valeret tamen eorum Matrimonium.

Tertium est Votum simplex Religionis, aut Castitatis.

Dico *simplex*; quia votum solemne ex dicendis, non solum illicitum, sed nullum prorsus reddit Matrimonium.

Quartum est vetitum Ecclesiæ, seu prohibitio a Superiore facta nupturientibus, ne Matrimonium contrahant, priusquam inquiratur v. gr. an impedimentum, quod objicitur, revera existat. Et hæc impedimenta Canonistæ complexi sunt Versu sequenti:

Ecclesiæ vetitum, votum, sponsalia, tempus.

Ergo sublatum est impedimentum Catechismi, quod prius ligabat eos, qui infantem rite jam baptizatum suscipiebant, ut circa eum supplerentur omissæ cæremoniæ, quæ dicuntur Catechismus.

Q. 3. *Quot sunt impedimenta dirimentia?*

R. Quindecim, his versibus comprehensa.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Amens, affinis, si clandestinus, & impos,
Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto.
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

E R R O R.

Q. 1. *Quotuplex est error?*

R. Duplex: Alter personæ, quo supponitur una persona pro alia; v. gr. Lia pro Rachele: alter qualitatis & circa accidentia, ut si credatur puella nobilis, dives, virgo, primogenita vel unica hæres, cum tamen ejusmodi dotibus careat.

Q. 2. *Uterque error dirimit ne Matrimonium?*

R. Error Personæ dirimit, quia tollit consensum; ac proinde contractum reddit nullum: sed error accidentalis non dirimit; quia non impedit quominus deceptus consentiat in hanc personam, licet in eam non consentiret si sciret esse inopem, corruptam, &c. Hic operæ pretium est consulere nostrum Tom. 7. part. 3. Tit. de Matrimonio, §. 2. ubi elucidantur graves difficultates, quæ circa errorem occurrunt.

CONDITIO.

Hoc impedimentum designat statum servilem qui dirimit Matrimonium inter personam liberam & servam, si persona libera ignorabat alterius servitutem. Sed in Gallia locum non habet ejusmodi impedimentum, cum apud nos nulla sit servitus, sed solum famulatus.

VOTUM.

Cum duplex sit Votum, nempe simplex & solemne; posterius solummodo dirimit Matrimonium, ut jam monuimus. Votum autem solemne est illud, quod emittitur in professione solemni Religionis ab Ecclesia approbatæ.

Ergo qui sine illa solemni professione vovit Religionem aut Castitatem, illicite quidem contrahit Matrimonium, sed non invalide.

COGNATIO.

Q. 1. *Quotuplex cognatio dirimit Matrimonium?*

R. Triplex, nempe spiritualis, legalis & naturalis; quæ vulgo dicitur consanguinitas.

Q. 2. *Quid est cognatio spiritualis?*

R. Est affinitas, quæ oritur ex Baptismo vel Confirmatione.

Q. 3. *Inter quos contrahitur cognatio spiritualis?*

R. Jure novo, scilicet ex Decreto Concilii Triden-

dentini sess. 24. cap. 2. *de Reformat.* contrahitur tantum inter susceptores seu patrinos, & baptizatum vel confirmatum, ac illius patrem & matrem; necnon inter Ministrum illorum Sacramentorum, & baptizatum vel confirmatum, ac illius Patrem & Matrem.

Ergo patrinus & matrina possunt Matrimonio inter se conjungi, cum ex Concilio Trident. cognationem spiritualem non contrahant.

Q. 4. *Qui in casu necessitatis infantem baptizavit; contrahit-ne cognationem spiritualem cum eo, & cum parentibus ejus?*

R. Si pater ipse vel mater prolem legitimam baptizet, non contrahit, alii vero contrahunt. Ita decernitur Cap. *Si vir*, Tit. *de Cognat. spir.*

Dixi: *Prolem legitimam*; quia si pater in casu necessitatis baptizet filium, quem ex concubina suscepit, cognationem cum ea contrahit, ita ut illam in uxorem ducere nequeat, quia, inquit Fagnanus post Navarrum, nullum habet jus petendi a concubina debitum, quemadmodum a propria uxore, ac proinde nulla est ratio cur non ligetur respectu concubinæ: quemadmodum alii ligarentur, si ejus prolem baptizarent.

Q. 5. *Quando per procuratorem sponsor infantem levat e sacro Fonte, uter contrahit cognationem spiritualem?*

R. Dissentiunt Theologi, & quamvis adhæreamus sententiæ Fagnani in Cap. *Veniens*. Tit. *de Cognat. spir.* & Navarri lib. 5. Consil. qui affirmant sacram Cardinalium Congregationem declarasse non procuratorem, sed ipsum sponsorem seu patrinum, cujus nomine agit, cognationem contrahere; in illo tamen dubio censemus recurrendum ad Episcopum.

Q. 6. *Quid est cognatio legalis?*

R. Est propinquiquitas personarum ex adoptione consurgens. 1. Inter adoptantem & adoptatum & posteros adoptati usque ad quartum gradum. 2. Inter uxorem adoptantis & adoptatum, ac vicissim, inter uxorem adoptati & adoptantem. 3. Inter filios aut filias adoptantis & adoptatum vel adoptatam. Sed ista

non sunt in usu apud nos, cum in Gallia non eligantur, sed nascantur hæredes.

Q. 7. *Quid est cognatio naturalis seu consanguinitas?*

R. Est vinculum personarum ex eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum.

Cum autem descendentes possint esse stipiti seu origini propinquiores vel remotiores, gradus in consanguinitate debent observari.

Q. 8. *Quomodo computantur gradus consanguinitatis?*

R. Canonistæ & Theologi duplicem lineam statuunt: alteram rectam, alteram transversam seu collateralem.

Linea recta est ordinata series consanguineorum, qui a se mutuo descendunt, ut a patre filius vel filia, ab iis qui respectu avi aut aviæ dicuntur nepotes vel neptes, &c.

In hac linea pater, qui est stipes & origo totius genealogiæ, non computatur, ideoque filius, qui ab ipso immediate procedit, est in primo gradu, nepos qui a filio immediate originem ducit, est in secundo gradu, pronepos in tertio, abnepos in quarto, & hujus filii in quinto.

In linea transversa seu collaterali non comparantur descendentes cum iis a quibus gradatim descendunt, sicut in linea recta: sed omisso communi stipite, nimirum patre, inter se conferuntur ut frater cum sorore; hi autem qui primi occurrunt in hac linea & immediate descendunt a stipite, computantur in primo consanguinitatis gradu: filii vero fratris & sororis, quos consobrinos vocamus, in secundo: filii consobrinorum in tertio, ab his in quarto, & sic deinceps.

Q. 9. *Consanguinitas, dirimit-ne Matrimonium in quolibet gradu?*

R. 1. Dirimit in linea recta. Ita respondit Nicolaus I. ad Consulta Bulgarorum cap. 39. *Inter eas personas*, inquit, *quæ parentum liberorumve locum inter se obtinent, nuptiæ contrahi non possunt, veluti inter patrem & filium, vel avum & neptem . . . & usque in infinitum.*

R. 2.

R. 2. Consanguinitas in linea collaterali dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum inclusive, nec ulterius ex Conc. Later. IV. Cap. *Non debet*, Tit. *de Consanguin. & affinit.*

Circa lineam collateralem observandum est. 1. Consanguineos inter se conferri vel in gradu æquali ut frater & soror, vel in gradu inæquali seu mixto, ut ajunt, sicut frater cum filia sororis, respectu cujus dicitur avunculus, vel filius sororis, cum sorore matris; respectu cujus vocatur matertera. Ideo autem gradus inæqualis dicitur mixtus, quia conflatur ex gradibus diversis, avunculus v. gr. est in primo & filia sororis in secundo.

Porro si in gradu mixto remotior est quintus, nihil impedit quominus Matrimonium valide & licite contrahatur, etiamsi alter contrahentium sit in quarto vel etiam secundo gradu. Ita definiit Gregorius IX. Cap. *Vir*; Tit. *de Consanguin. & Affinit.*

Observandum est 2. In gradu mixto qui attingit primum, exprimi debere a supplicibus pro dispensatione obtinenda, quis sexus sit in primo gradu, an vir, an mulier, quia longe difficilius conceditur, ut filius sororis vel fratris in uxorem ducat amitam aut materteram, quam patruus aut avunculus filiam fratris aut sororis; honestati enim repugnare videtur, ut amita vel matertera, quæ jure naturæ superior est, & in qua relucet authoritas paterna vel materna, per Matrimonium subdita fiat & inferior.

Nec illud omittendum, in gradu mixto semper incipiendum esse a gradu masculi, quamvis sit remotior a stipite, sic relatio amitæ vel materteræ ad filium fratris vel sororis dicitur a secundo ad primum, patrui vero vel avunculi ad fratris vel sororis filiam, dicitur a primo ad secundum.

C R I M E N.

Q. 1. *Quæ crimina dirimunt Matrimonium?*

R. Homicidium & Adulterium.

Q. 2. *Quot in casibus duo illa crimina dirimunt Matrimonium?*

R. In quatuor casibus.

1. Quando quis occidit conjugem conspirante vel consentiente occisi consorte; superstes enim conjux non potest Matrimonium inire cum homicida, ex Cap. *Laudabilem*, Tit. *de Convers. infid.*

2. Quando cum homicidio unius conjugum præcessit adulterium cum superstite, etiamsi superstes in homicidium non consenserit ex Cap. *Super hæc*, Tit. *De eo*, qui duxit uxorem, quam polluit per adulterium.

3. Cum adulterium commissum est accedente promissione acceptata futuri Matrimonii post obitum conjugis. Nec refert juxta Rituale Carnotense, quod promissio adulterium præcesserit vel subsecuta fuerit.

Dixi 1. *Accedente promissione*; quia ex sancto Augustino lib. 1. *De Nupt. & Concup. Cap.* 10. *Mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri potest conjugium, cum quo præcessit adulterium*.

Dixi 2. *Acceptata*; nisi enim alter acceptaverit sive expresse, sive tacite, adulterium non irritat Matrimonium. Silentium autem non habetur pro acceptatione.

4. Cum quis, vivente legitima conjuge, Matrimonium iniit & consummavit cum altera, conscia prioris conjugii; hanc enim non potest habere uxorem, si quæ prius ab eo legitime ducta fuerat, fato fungatur ex Cap. *Veniens*, lib. 4. Tit. *De eo qui duxit in Matrimonium*, &c.

Dixi 1. *Et consummavit*: quia ex Cap. *Si quis*, eodem Titulo, Si adulterium non commisit sive ante, sive post contractum hujusmodi Matrimonium: nullum existit impedimentum.

Dixi 2. *Altera conscia*; quia si bona fide contraxit, liberum illum existimans, nihil obstat, quominus possit cum eo legitime conjungi post obitum prioris uxoris.

CUL-

CULTUS DISPARITAS.

Q. 1. *Quid est Cultus disparitas?*

R. Est diversitas Religionis in contrahentibus.

Q. 2. *Omnes Religione dispares sunt-ne inhabiles ad contrahendum inter se?*

R. Minime; namque Catholici, quamvis illicite, valide tamen contrahunt cum Hæreticis.

Ergo cultus disparitas irritat solummodo Matrimonium Christianorum cum non baptizatis, puta Paganis, Judæis, Mahumetanis.

VIS.

Vis sive violentia infertur, vel pœnis & vexationibus, vel minis quæ metum incutiunt.

Q. *Metus irritat-ne Matrimonium?*

R. Irritat jure positivo, si sit gravis, & injuste incussus ex cap. *Veniens*, & ex cap. *Consultationi*, Tit. de *Sponsalibus*.

Dixi 1. *Jure positivo;* quia metus quantumcumque gravis, nec voluntarium, nec liberum perimit, sed minuit dumtaxat, adeo ut excusari omnino non possit, qui ex gravi metu pejerat. Ergo jure naturali valeret Matrimonium ex gravi metu contractum, nisi Ecclesia injuste coactos declarasset inhabiles ad sic contrahendum.

Dixi 2. *Si metus sit gravis;* quia metus levis ratio non habetur, alias vix ulla esset Matrimoniorum firmitas. Quæ enim filia familias non objiceret se in Matrimonium consensisse aliquo timore reverentiali vel mundano?

Dixi 3. *Injuste incussus;* quia si juste incutiatur, quantumcumque gravis sit irritum non facit Matrimonium, ut si Judex eum cogat metu mortis ad ducendam puellam, quam stupravit.

O R D O.

Istud impedimentum ligat solummodo initiatos aliquo Ordine sacro, ut Subdiaconatu, Diaconatu, quos Ecclesia inhabiles reddit ad contrahendum Matrimonium.

L I G A M E N.

Q. 1. *Quid est Ligamen?*

R. Est vinculum Matrimonii legitime contracti; quod Jure naturali & divino excludit secundas nuptias, nisi solutum fuerit morte alterius conjugis, vel solemni Religionis professione, si Matrimonium non fuit consummatum.

Ergo uxor, cujus maritus præsumitur mortuus ob longam absentiam, nubere non potest, nisi proferantur indicia moraliter certa, & ab Episcopo vel ejus Officiali examinata, ac probata, mortuum esse ejus maritum.

Q. 2. *Quid facto est opus, si omissa ejusmodi diligentia, mulier illa ex levioribus indiciis alteri nupserit?*

R. 1. Si ex insperato redeat maritus, mulier ad eum redire tenetur, omni cunctatione seposita, essetque adultera, si cum posteriore conjugaliter habitaret.

R. 2. Vel certiora indicia haberi possunt, vel non: si primum, sunt inquirenda & interim abstinendum a conjugio, quando subest ratio dubitandi de validitate Matrimonii. Si secundum, habenda est ratio bonæ fidei cum qua contraxerunt, vel saltem eorum alter. Forte mulier statum suum Parocho vel Confessario candide aperuit, & ille auctor fuit, ut oblatas nuptias acceptaret: atque in eo casu libere maneat in suo conjugio, quamdiu non supervenerit nova dubitandi ratio, num prior conjux superstes sit; si enim oriatur nova dubitandi ratio, abstinere debet, donec dubium prudenter deposuerit; sed debitum reddat petenti, qui illam bona fide duxit, nec simili premitur.

tur dubio. Ita decernitur Cap. *Dominus*, Tit. *de secundis Nuptiis*.

Sed si mulier mala fide nupsit, & Parochus obrepsit, debitum exigere non potest, sed reddere tenetur marito falsitatis minime conscio; secus, si ambo obrepserint; tunc enim tenentur thoro se separare, donec constet de morte prioris mariti; quia propter dubium præcedens, & malam utriusque fidem, potius præsumitur adulterium, quam Matrimonium.

HONESTAS.

Q. 1. *Quid est honestatis impedimentum?*

R. Est quædam species affinitatis, quæ oritur ex sponsalibus validis, & ex Matrimonio rato, sed non consummato.

Q. 2. *Remanet ne illud impedimentum post sponsalia dissoluta, sive ex consensu partium, sive per sententiam Judicis, sive per mortem alterius sponsi?*

R. Negarunt nonnulli moderni; sed absque fundamento. Refert Fagnanus in Caput *Ad audientiam* 3. Tit. *de Sponsf. & Matrim.* quæstionem delatam ad sacram Cardinalium Congregationem, quæ declaravit die sexta Julii anno 1658. ejusmodi impedimentum non tolli per sponsalium dissolutionem, quod Summus Pontifex Alexander VII. jussit observandum.

Q. 3. *Ad quem gradum extenditur illud impedimentum?*

R. Ad quartum inclusive, si oriatur ex Matrimonio rato: ad primum vero dumtaxat ex Conc. Trid. sess. 24. cap. 3. *De reformat.* quando exurgit ex sponsalibus validis. Dico *validis*; quia sponsalia irrita & nulla non pariunt impedimentum.

Ergo Titius post mortem Berthæ, quam desponsaverat, non potest contrahere cum sorore defunctæ, neque cum ejus matre, neque cum ejus filia, sed potest cum ejus consobrina.

AMEN.

AMENTIA.

Certum est amentiam jure naturali inhabilem reddere ad contrahendum Matrimonium, cum tollat usum rationis, ac proinde omnem consensum, sine quo non existit contractus.

AFFINITAS.

Q. 1. *Quid est Affinitas?*

R. Est personarum proximitas proveniens ex copula carnali, per quam duo diversæ cognationis fiunt una caro; sicque consanguinei viri evadunt affines consanguineis mulieris, & vicissim consanguinei mulieris, consanguineis viri.

Q. 2. *Ad quem gradum se extendit illa affinitas?*

R. Distinguendum est. Ex copula licita & conjugali extenditur in linea collaterali ad quartum gradum inclusive: ex Concilio Lateranensi IV. cap. *Non debet*, Tit. *de Consanguinitate*: Ex copula vero illicita & fornicaria non progreditur ultra secundum gradum, ex Conc. Trid., sess. 4. cap. 4. *de Reform.*

Ergo Titius, defuncta uxore, non potest contrahere cum consanguineis defunctæ usque ad quartum gradum inclusive; neque fornicator cum consanguineis fornicariæ primi & secundi gradus, nempe cum ejus sorore aut consobrina; potest vero cum consanguineis remotioribus. Unde si sponsus fornicetur cum matre aut sorore sponsæ, non potest sponsalia implere, quia per ejusmodi fornicationem sponsa evasit ei affinis; neque potest ejus matrem aut sororem habere in uxorem propter publicam honestatem, ortam ex sponsalibus.

Q. 3. *Quomodo numerantur gradus affinitatis?*

R. Numerantur sicut gradus consanguinitatis, adeo ut, quemadmodum soror uxoris est in primo gradu consanguinitatis, consobrina in secundo, matertera in primo ad secundum, & sic deinceps; ita eadem soror sit in primo gradu affinitatis respectu mariti, con-

consobrina in secundo, matertera in mixto primi & secundi.

Q. 4. *Affinitas parit-ne affinitatem?*

R. Jure veteri pariebat, ita ut si Maria v. g. quæ nupserat meo fratri defuncto; & ideo mihi affinis, contraheret cum Petro, Petrus jure veteri esset mihi & sorori meæ affinis, nec posset post mortem Mariæ sororem meam ducere. Sed Concilium Lateranense IV. cit. cap. *Non debet*, sustulit ejusmodi affinitatem. Unde Jure novo affinitas non parit affinitatem, duo fratres licite contrahunt cum duabus sororibus, pater quoque & filius legitime conjunguntur, ille cum matre vidua, iste cum ejusdem viduæ filia.

CLANDESTINITAS.

Q. 1. *Quandonam Matrimonium censetur clandestinum & nullum?*

R. Quando non contrahitur coram proprio Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius Parochi vel Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus, ex Conc. Trid. sess. 24. cap. 1. *de Reform.*

Q. 2. *Quis censetur proprius Parochus, an originis, an domicilii?*

R. Domicilii, nisi contrahentes sint vagi, ac domicilio careant. Praxis Ecclesiæ illud demonstrat & suadet ratio; quia in loco domicilii banna proclamantur, & ibi deprehendi potest, si quæ sint impedimenta.

Dixi: *Nisi sint vagi*; hi enim contrahere possunt coram Parocho loci, in quo diversantur, obtenta prius Ordinarii licentia ex Concilio Tridentino sess. 24. cap. 7. *de Reform.*

Q. 3. *Quamdiu extraneus commorari debet in Parœcia, ut ibi sortiatur sufficiens domicilium ad contrahendum?*

R. Juxta consuetudinem in Gallia receptam, & Edicto Regio confirmatam, extraneus, si sit ejusdem Diœceseos; per sex menses in Parœcia sedem fixisse debuit; & per annum, si diversæ Diœceseos, priusquam ibi ad Sacramentum Matrimonii admittatur.

Q. 4.

Q. 4. *Qui metu ne parentes, aut alii se opponant eorum Matrimonio, alio demigrant, ibique commorantur per tempus Lege præscriptum, ad suos postea redituri, contrahunt ne illic valide?*

R. 1. Si sint filii-familias, non debent admitti sine consensu parentum, alioquin tam Parochus, quam contrahentes severitati Regiorum Edictorum merito subjacerent. 2. Si sint sui Juris, ratum, ac firmum est eorum Matrimonium, utpote juxta præscriptum Legis celebratum. Ita Sylvius in Supplemento S. Thomæ quæst. 45. artic. 5. Bonacina de Proprietatibus Matrimonii, quæst. 2. puncto 8. num. 7. ubi alios pro sua Sententia appellat; & Fagnanus in Caput *significavit*, Tit. *de Parochis*, num. 36. suamque Sententiam confirmat pluribus declarationibus Cardinalium.

Q. 5. *Quando contrahentes sunt diversæ Parœciæ, satis-ne est ad veritatem Matrimonii, ut celebretur coram Parocho alterutrius contrahentis?*

R. Affirmative, constatque ex universali Ecclesiæ disciplina. Peccaret tamen Parochus si contrahentes admitteret, non acceptis litteris testimonialibus alterius Parochi, quibus certiorem illum faceret se banna sui Parochiani ter proclamasse, nemine contradicente, ipsumque Parochianum ad Sacramentum Pœnitentiæ accessisse; banna enim, etsi non sint de necessitate Sacramenti, sunt tamen de necessitate præcepti.

IMPOTENTIA.

Q. 1. *Quæ impotentia impedit & irritat Matrimonium?*

R. Antecedens & perpetua, sive illa sit absoluta, sive respectiva, ut habetur Cap. *Fraternitatis*, Tit. *de Frigidis, & Maleficiatis*. Impotentes, ex defectu naturali, dicuntur frigidi: ex maleficio, maleficiati.

Dixi 1. *Antecedens;* quæ enim supervenit Matrimonio contracto & rato, licet nondum consummato, Matrimonium non dirimit.

Dixi 2. *Et perpetua;* quia temporalis, quæ tolli potest vel crescentibus viribus adolescentis, vel Medico-

dicorum remediis, contractum Matrimonium non solvit. Capite autem *Laudabilem*, *cit. Titulo de Frigidis*, triennium conceditur conjugibus ad tentandum num consummare possint; quando dubitatur sit-ne perpetua impotentia, si enim esset certa ut in senibus, quæ quotidie evadit major, nec semel copulam attentare liceret.

Dixi 3. *Sive sit respectiva*; contingit enim aliquando ut quis sit impotens respectu unius, & potens respectu alterius; unde soluto Matrimonio propter ejusmodi impotentiam respectivam, potest ille contrahere cum alia.

Q. 2. *Impotentia est-ne idem ac sterilitas?*

R. Minime; ii quippe soli dicuntur impotentes, qui non possunt consummare Matrimonium, nec per copulam fieri una caro: steriles vero, qui ex copula præhabita fructum, scilicet prolem non suscipiunt, ut senes adhuc habiles ad consummandum Matrimonium, sed inhabiles ad generandum.

RAPTUS.

Quid est Raptus?

R. Raptus generatim describi potest, personæ abductio vi, aut seductione ad contrahendum Matrimonium.

Ergo duplex est raptus: alius dicitur violentiæ; quando filius aut filia familias renitens, abducitur e domo paterna, alius seductionis & subornationis, cui persona rapta non repugnat, blanditiis, voluptatis illecebris, & promissis, seducta: uterque autem raptus est impedimentum dirimens, nec potest consistere Matrimonium inter raptorem & raptam, nisi persona sit a raptore separata, & in loco tuto & libero constituta, ex Conc. Trid. sess. 24. cap. 6. *de Reform.* Non censetur autem in Senatu Parisiensi puella in loco tuto & libero, nisi potestati paternæ subjaceat. S. Th. 2. 2. quæst. 154. art. 6. *de utroque rapto*, sic scribit: *Violentia quandoque infertur tam ipsi virgini quam patri, quando autem infertur patri, sed non virgini, puta.*

ta cum ipsa consentit ut per violentiam de domo patris abstrahatur . . . qualitercumque violentia adsit, salvatur ratio raptus."

CAPUT VII.

De Dispensatione circa impedimenta Matrimonii.

Q. 1. Quis dispensare potest circa impedimenta Matrimonii?

R. Ex communi Ecclesiarum consuetudine, quæ vim legis obtinet, solius est Summi Pontificis dispensare in impedimentis dirimentibus Jure humano inductis, ubi præsertim agitur de Matrimonio contrahendo.

Dixi 1. *In impedimentis dirimentibus;* Episcopus enim dispensat in impedimentis simplicibus, exceptis tamen Votis Religionis & Castitatis perpetuæ.

Dixi 2. *Jure humano inductis;* quia in iis, quæ sunt Juris naturalis & divini, nulla potest esse dispensatio.

Dixi 3. *Ubi præsertim agitur de Matrimonio contrahendo;* quia quando Matrimonium est bona fide contractum cum impedimento occulto, nec sine scandalo, aut magno incontinentiæ periculo in contrahentibus, recurri potest ad Summum Pontificem, sed dispensandi facultatem penes Episcopum esse docent communites Theologi & Canonistæ, & ita fuisse sibi responsum in Curia Romana scribit Zerola in praxi 1. part. verbo *Dispensatio*.

Quin plures Episcopi in Gallia contendunt suas Ecclesias ex diuturno usu præscripsisse adversus consuetudinem, atque eo titulo dispensant, nemine contradicente, ab aliquibus impedimentis dirimentibus etiam publicis, sive de contrahendo, sive de contracto Matrimonio agatur.

Q. 2. *Quando contrahentes sunt e diversis Diœcesibus, est-ne necesse ut uterque Episcopus dispenset?*

R. Af-

R. Affirmative; quia neuter habet jurisdictionem in incolam alterius Diœcesis.

Q. 3. *Quomodo Matrimonium prius irritum, convalescit, dispensatione impetrata?*

R. Si impedimentum sit publicum, contrahentes novum consensum præbere debent coram Parocho & testibus; si sit occultum, satis est ut contrahentes, qui prius coram proprio Parocho contraxerant, sed invalide mutuo consentiant occulte & sine testibus. Est communis Theologorum & Canonistarum sententia; & ita declaravit Pius V. motu proprio apud Sanchez, lib. 2. disp. 37. observaturque.

Q. 4. *Quid observabit Confessarius, quando in conjuge pœnitente deprehendit occultum impedimentum dirimens?*

R. Observabit 1. Num impedimentum illud supervenerit Matrimonio jam contracto, forte quod pœnitens rem habuerit cum persona consanguinea, aut affini conjugis, vel præcesserit Matrimonium; si supervenit, non irritat Matrimonium: utpote indissolubile; sed privat dumtaxat incestuosum jure petendi debiti, (nisi cum ipso dispensetur) non vero reddendi. Si autem impedimentum præcesserit, irritum reddit Matrimonium. Sed Confessarius

Observabit 2. Utrum pœnitens noverit illud impedimentum, aut de eo dubitet; interrogetque vel prorsus illud ignoret.

Si primum, Confessarius declarabit Matrimonium ejus esse nullum, quærendasque occasiones, quibus thoro separetur ad vitandum fornicationis crimen; quo pœnitens reum se constitueret, non solum exigendo, sed etiam reddendo debitum, cum revera non sint conjuges, qui sic contraxerunt.

Si secundum, Confessarius non commonebit pœnitentem hujusmodi impedimenti, maxime si sit mulier, ne eam in proximam fornicationis occasionem conjiciat, nempe reddendi debitum exigenti alteri minime conscio impedimenti, sed quem a Confessario didicit non esse sibi conjugem, ut hactenus bona fide existimaverat, ac propterea materialiter absque

culpa

culpa cum eo vixerat, atque etiamnum viveret; nisi a Confessario incaute esset præmonita. Confessarius igitur non deteget ejusmodi impedimentum, sed prætexet aliam causam differendi absolutionem, puta peccati gravitatem, propter quam ad Episcopum recurrat necesse est.

Plura sunt alia & quidem gravia, ac difficilia circa dispensationes discutienda, quæ cum in Compendium reduci nequeant, ab iis hic abstinemus, Lectoremque remittimus ad Tomum nostrum 3. de Legibus cap. 10. & 12. & ad Tom. 7. de Matrimonio, cap. ultimo.

FINIS.

